

Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire: SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մեթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան	10 շ.		20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 3 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1926

3 NSVEMBRE 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Բ. ՏԱՐԻ Թիւ 197 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԱՆՏՈՒՆ, ՑՈՒՐՏԷՆ ԴՈՂԱՀԱՐ, ՁԵԶԻ ԿԸ ՆԱՅԻՆ ՇԻՐԱԿԻ ԱՆՀԱՄԱՐ ԴԺԲԱԽՏՆԵՐԸ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿԱՆՉԵՐԸ ԲԱՒԱԿԱՆ ՉԵՆ

Աղէտին առաջին տպաւորութեան տակ, զանազան ձեռնարկներ եղան եւ գումարներ հեռագրուեցան Երեւան, անհատներու կողմէ: Բարեգործականը եւ երկու մեծահարուստներ ղրկած են 1,040,000 ֆրանքի գումար մը: Իսկ ժողովրդային հանգանակութիւնը նոր ձեւ պիտի առնէ տակաւին: Դժբախտաբար Հանգանակիչ Յանձնաժողովը այնպիսի եղանակով մը կազմուեր է, որ ընդունակութիւն չունի համաժողովրդական շարժում ստեղծելու: Տակաւին ուշ չէ այդ սխալը դարմանելու համար, կը բաւէ որ Յանձնաժողովը կարենայ թօթափել կարգ մը նախապաշարումներ, եւ վարժուի սալօններէն, գրասենեակներէն կամ ժամուն բակէն դուրս նայիլ:

Բայց այս չէր մեր ըսելիքը:

Ոգեւորութեան կանչերը եւ երեք-չորս հարիւր հոգինոց ժողովները չեն կրնար համապատասխանել կացութեան: Անհրաժեշտ է հզօր եւ լայն ճիգ մը, եւ եթէ կ'ուզէք՝ աստիճան մըն ալ գիտական աշխատանք:

Ամէնէն առաջ, Յանձնաժողովը կամ նման մարմինները պէտք է աչքի առջեւ ունենան կարգախօս մը, անոր համեմատ շարժում ստեղծելու համար: Պէտք է ուշադրութեան յանձնել անմիջական պահանջները, յատուկ «Օր»եր նշանակել, ստիպողութեան կարգով: Ատենին Պոլսոյ մէջ ունէինք «Սերմացուի Ամիս», «Հագուստի Ամիս» եւլն.: Ժողովուրդը պիտի գիտնայ թէ ո՛ր պահանջին համար ի՛նչքան ճիգ պէտք է թափել: Եւ դեռ հայրենակիցներ ալ կան որ հագուստ-կապուստով կ'ուզեն օգնել:

Ուրիշ կէտ մը, — Չի բաւեր որ Բժշկ. Միութիւնը, Կարմիր Խաչը կամ Աղքատախնամը ժողովներ գումարեն կամ պատրաստ գումար մը յանձնեն: Անհրաժեշտ է կազմել բժիշկներու եւ դեղագործներու խումբ մը եւ անմիջապէս ճամբայ հանել դէպի Շիրակ, դեղերու եւ գործիքներու մթերքով մը: Մենք ալ գիտենք որ տեղին վրայ կան այդ գործերը կատարող տարրեր, բայց պահանջը անսահման է եւ ո՛ր եւ է թերացում կամ պակաս՝ զոհերու հետ կապուած: Ահաւասիկ թանկագին պատեհութիւն մը ժողովուրդին մօտենալու, անոր ծոցին մէջ գործելու: Աղէտը մասնաւոր պարտականութիւններ կը դնէ այն հայ բժիշկներուն վրայ, որոնք միայն շարժանկարի մէջ տեսած են Հայաստանը, եւ պարբերաբար կը հառաչեն անոր համար: Օրուան հեռագիրներէն կ'իմանանք որ Ամերիկեան Նպաստամատոյցին պաշտօնեաները գիւղէ գիւղ կը թափառին, փլատակներէն մարդիկ ազատելու համար: Այս պարագան իսկ արժանի է լուրջ խորհրդածութեան: Հայաստան միշտ կը գանգատի մասնագէտներու եւ անոնց կարգին՝ բժիշկներու եւ դեղագործներու պակասէն: Այնտեղ համրանքով գիտականներ կան, եւ ի՛նչքան տենդագին աշխատանք կատարեն, չեն կրնար հասնիլ բոլոր պէտքերուն: Լայն ասպարէզ կայ նաեւ Կ. Խաչի անդամուհիներուն համար, քանի որ անպատսպար թշուառներու թիւը ութսուն հազարի կը հասնի, համաձայն Երեւանէն հասած հեռագրի մը:

Այս տեսակ առաքելութիւն մը կրնան կատարել նաեւ Հայրենակցական Միութիւնները: Մինչեւ հիմա խոշոր — և թերեւս աւելորդ — ծախքեր եղան Ամերիկայէն Հայաստան երթեւեկներով: Եւ ձեռնարկներ եղան որ կէս ճամբան մնացած են: Աննախընթաց աղէտն ալ կուգայ խանգարել այդ ծրագիրները: Ըսինք եւ կը կրկնենք, — այն Հայրենակցականները որ դրամ տրամադրած են Երեւանի բոլորտիքը քաղաքներ շինելու համար, եւ հիմա վերագնահատումներ կը կատարեն, կրնան անմիջապէս ձեռնարկել հիւղակներու, տուներու, գիւղերու շինութեան: Քանդուած աւանի մը կամ տասը գիւղի վերաշինութիւնը շատ աւելի տեւական յիշատակարան եւ հայրենասիրական գործ է, քան խոշոր ծրագիր մը, որուն իրականացումը տարիներու հետ կապուած է:

Այս գետնին վրայ պէտք է իրար դիմաւորեն Բարեգործականն ու Հայրենակցականները, իրենց տրամադրած գումարներով կամ առաջադրած հանգանակութիւններով: Ու վերջապէս, հարկ է կարճ-երկար լուծել սա վիճելի կէտակներու խնդիրը, մէկդի դնելով ձեւական բծախնդրութիւնները, քանի որ կեանքի եւ մահուան խնդիրներու առջեւ կը գտնուինք:

Այս առթիւ, Բարեգործականի վարիչներուն ճիտին պարքն է, նաեւ, միանգամ ընդ միշտ կարգադրել «Մելքոնեան Նուիրատուութիւն» կոչուած խեղկատակութիւնը, հաշուեյարդարի ենթարկելով անշարժ գոյքերը, որոնք շահաստան դարձան խումբ մը անհատներու համար, եւ արդիւնքը յատկացնելով Շիրակի վերաշինութեան: Բոլոր փաստերը ցոյց կուտան թէ օրինական դժուարութիւններէ աւելի, բարեկամեցութեան խնդիր է այս թնճուկն ալ:

Շ.

ՇԻՐԱԿԻ ՇԱՐԺԻՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ

ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԵԱՆ ԱՀԱՒՈՐ ՏԵՍԱՐԱՆՆԵՐ

Կիրակի օր միակն ըլլալով հաղորդեցինք թէ նոր երկրաշարժ մը պատահած է Ալեքսանդրապոլի մէջ, ձիւնամրրիկի մը հետ: Երկուշաբթի օր ՑԷյլի ՄԷյլ Պոլսոյ թղթակիցը եւս կը հաստատէր այս լուրը, որ թարգմանուած է տեղական թերթերուն մէջ: Ահաւասիկ այդ հեռագիրը.

— «Նոր եւ սաստիկ երկրաշարժ մը տեղի ունեցաւ Ալեքսանդրապոլի մէջ, որուն յաջորդեց ձիւնի փոթորիկ մը: Բնակիչները մեծապէս կը տառապին հալածեալ պատրաստուած, բայց անբաւարար պատսպարաններու մէջ:

«Երկրաշարժի պահուն ծնան քանի մը երախաներ, որոնց մէջ նաեւ երկուորեակներ: Ասոնք կը խնամուին ամերիկեան վրան-հիւանդանոցներու մէջ: Անձրեւը աւելցուց տառապանքը անօթեւաններուն, որոնց թիւը կը հասնի 28,000ի: Նոյնպէս ուտեստեղէնի մթերքները կը փճանան անձրեւէն:

«Ամերիկացի բժիշկներ եւ հիւանդապահուհիներ մեծ արագութեամբ շարունակեցին վիրաբուժական գործողութիւնները ամբողջ գիշերը, նոյն իսկ երկրաշարժի սաստիկ ցնցումներուն տակ, որոնք կը սպառնային փլցնել շէնքը:»

Մերձաւոր Արեւելքի Ամերիկեան Նպաստամատոյց ընկերութեան Պոլսոյ կեդրոնի տնօրէն պ. Ֆրէնք Մարշ Հոկտ. 26 թուականով ստացած է հետեւեալ հեռագիրը.—

Մօտ հարիւր հազար հոգի անպատսպար մնացած են, թշուառութեան ահաւոր տեսարան մը պարզելով: Լէնինական կիսովին կործանած է: Հիմնայատակ աւերուած են մօտակայ 12 գիւղեր: Ժողովուրդը, որ առաջին ցնցումներէն յետոյ խելայեղ դուրս թափեցաւ, տակաւին դաշտերու մէջ կը մնայ, զուրկ պատսպարման ու պարենաւորման ամէն միջոցէ: Խուճապի միջոցին, ժողովուրդը ո՛չ մէկ բան առած է, եւ միայն կեանքի փրկութեան մասին խորհած է: Աղէտեալները կը խորհին իրենց տուները վերադառնալ, վախնալով նոր ցնցումներէ: Լէնինականի զոհերէն երեք հոգի կենդանիներու դիակներուն տակ մնալով մեռած են:

«Վնասուած են նաեւ վերջերս կառուցուած ոռոգման միջոցները (Շիրակի ջրանցք): Ասոր հետեւանքով ջուրերու ընթացքը փոխուած է եւ ժողովուրդը ջուրի տագնապի մատնուած:

«Թշուառութիւնը աննկարագրելի է: Մօտալուտ ձմեռը սովի հեռանկար մը կը պարզէ Հայաստանի առջեւ: Կառավարութեան և Ամերիկեան Նպաստամատոյցի միջոցները անբաւական են, նոյն իսկ անմիջական օգնութիւններ հասցնելու աղէտեալներուն: Խիստ անհրաժեշտ է արտաքին անմիջական օժանդակութիւն»:

Պ. Մարշ «Մարմարա»յի հաղորդած է հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Դժբախտաբար Նպաստամատոյցը առաջուան պէս մեծ պահեստներ չունի Հայաստանի մէջ: Մեր գործունէութիւնը սահմանափակուած է Լէնինականի մէջ, ուր կը գտնուին որբանոցներն ու ամերիկեան հաստատութիւնները: Սակայն որոշ չափով կարելի պիտի ըլլայ հասնիլ ամէնէն ստիպողական կարիքներուն: Ամերիկեան հաստատութիւնները առնուազն երեք ամսուան պաշար պատրաստ կ'ունենան իրենց մթերանոցներուն մէջ: Վերջին աղէտէն ի վեր Նպաստամատոյցի Հայաստանի կեդրոնը Մոսկուայի ճամբով ուղղակի հաղորդակցութեան մտած է Նիւ Եորքի ընդհ. կեդրոնին հետ եւ տեղեկութիւնները այդ ճամբով կը ստանանք: Նպաստամատոյցը Ջուլֆաէն կովեր գնած էր, Հայաստանի մէջ կովերու ցեղը ազնուացնելու համար: Այս կովերն ալ սատկած են վերջին աղէտին ընթացքին:

«Վնասներու ենթարկուած են նաեւ Նպաստամատոյցի, ինչպէս եւ Լէնինականի, Երեւանի, Գարա Գալայի եւ Ստեփանաւանի ամերիկեան հաստատութիւնները: Մասնաւորաբար վնասուած են արջառները:

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԾԱԳԵՑԱՒ ԱՂԷՏԸ

«Իզվեստիա», Մոսկուայի պաշտօնաթերթը, կուտայ հետեւեալ տեղեկութիւնները, առաջին ցնցումներու մասին, որոնք օրը օրին հաղորդուած են հեռագրով.—

Առաջին տկար ցնցումը պատահեցաւ Հոկտ. 22ի երեկոյեան ժամը 7ին: Ցնցումը առանձնապէս զգալի էր դէպի հարաւ հաստատուած գիւղերուն մէջ: Ժամը 10.50ին իրարու յաջորդեցին քանի մը աւելի ուժեղ ցնցումներ ու ստորերկրեայ որոտում: Հողի տատանումը շարունակուեցաւ մօտ երեք վայրկեան: Առաջին շարժէն ետքը ժողովուրդը ամբողջ տուներէն դուրս թափեցաւ: Այդ պատճառով զոհերու թիւը համեմատաբար քիչ եղաւ: Մինչեւ Հոկտ. 23 քաղաքին մէջ արձանագրուած է 10 մեռած եւ 70 ծանր վիրաւոր ու բազմաթիւ թեթեւ վիրաւորներ: Նախնական տեղեկութիւններու համաձայն, ամբողջ գաւառին մէջ մեռածներու թիւը կը հասնի 300ի: Լէնինականի մէջ վնասուած են առանց բացառութեան բոլոր տուները, որոնց կէսը քանդուած է. առանձնապէս վնասուած է քաղաքի հարաւային մասը: Կարգ մը փողոցներ աւերածութեան հետեւանքով դարձած են բոլորովին անանցանելի: Հիմնայատակ կործանուած են Պայտնաուր, Դահարլու եւ Թրքական Ղարաքիլիսա գիւղերը: Լէնինականի բոլոր բնակիչները գիշերը անցուցին քաղաքի հրապարակին, պարտէզներու եւ արտերու մէջ: (24 Հոկտ.):

Նոյն աղբիւրէն, 26 Հոկտ. թուականով.

«Մինչեւ 24 Հոկտ. հաստատուած է որ Լէնինական քաղաքէն զատ խիստ վնասուած են Ղարաքիլիսա, Կալալի, Կուտալի գիւղերը, որոնք հարիւրին 90 կործանուած են: Պակաս վնասուած են Ալէքսանտրովկա, Դահարլու եւ Պայտնաուր գիւղերը: Գիւղերու մէջ մեռածներու թիւը կը հասնի 300ի, իսկ վիրաւորներու թիւը՝ 300էն աւելի: Լէնինականի մէջ անօթեւան մնացած են, բաց երկնքի տակ, աւելի քան 10,000 մարդ, որոնց համար կը պատրաստուին վրաններ եւ կը կազմակերպուի պարէնի եւ բժշկական դարմանի գործը: Մինչև Հոկտ. 24 քաղաքին աւերակներու տակէն հանուած դիակներու թիւը կը հասնի 350ի եւ վիրաւորներու 400: Լէնինականի մէջ կեանքը բոլորովին մեռած է:

*** Լէնինականի հիւսուածեղէնի գործարանը վնասուած է թեթեւ կերպով: Մասնաւոր յանձնաժողով մը ղրկուած է, ստուգելու համար Շիրակի ջրանցքին ընդհանուր վիճակը:

ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԸ

Թիֆլիսէն Երեւան ղրկուած է հարիւր պարապ վակոն, երկրաշարժէն վնասուածներու բնակութեան համար: 150 վակոն ալ ղրկուած է Հիւսիսային Կովկասէն:

*** Անդրկովկասի Գործադիր Կոմիտէն եւ Գործավարներու Խորհուրդը կոչ մը ուղղած են ժողովուրդին, Ալեքսանդրապոլի աղէտին առթիւ: Նոյնիմաստ կոչ հրատարակած է Ատրպէյճանի կառավարութիւնը, որ կը հրաւիրէ ժողովուրդը օգնութեան հասնելու: Ատրպէյճանի կառավարութիւնը աղէտեալներուն յատկացուցած է 50,000 րուբլի, Բագուի Խորհուրդը 5000 րուբլի, եւ Կարմիր Մահիկը ղրկած է Լէնինական բժշկա-սննդային շոգեկառք, որուն յատկացուած է 5000 րուբլի:

*** Անդրկովկասեան կառավարութիւնը յատկացուցած է զոհերուն 200,000, Վրաստանը 100,000, Ատրպէյճանը 100,000 ր.

*** Երեւանի մէջ կազմուած է արտակարգ յանձնաժողով մը հինգ անդամներէ, աղէտեալներուն օգնութիւն հասցնելու համար:

*** Անդրկովկասի կառավարութեան նախագահի օգնական Հիւսէյնովը յայտնած է Անդրկովկասի Հեռագ. Գործակալութեան ներկայացուցչին, թէ «անկասկած, երկրաշարժը ունեցած է խիստ մեծ ուժ եւ ահագին քայքայում յառաջ բերած է»: Լէնինական ղրկուած է կառավարական յանձնախումբ Անդրկովկասի Կեդր. Կոմիտէի նախագահ Խանոյեանի նախագահութեամբ, կացութեան ծանօթանալու եւ օգնութեան գործը կազմակերպելու համար: Յանձնախումբին տրամադրութեան տակ դրուած է որոշ գումար:

*** Հայաստանի երկրաշարժէն աղէտեալներու օգնութեան կոմիտէին կազմակերպած հրապարակային ժողովը տեղի ունեցաւ երկուշաբթի գիշեր Էնժէնիէօր Սիվիլի սրահը: Նախագահ պ. Կարէն Միքայէլեան բացատրեց թէ Հօկի եւ Կարմիր Խաչի արտասահմանեան պատուիրակութիւնը Հայաստանի աղէտին առթիւ հրաւիրած էր Հօկը, Բարեգործականը, Տիկնանց Միութիւնը, Աղքատախնամը, Եկեղեցիի Հոգաբարձութիւնը, Բժշկական, Արհեստագիտական եւ «Անի» գեղարուեստական Միութիւնը, որպէսզի համազգային մարմին մը կազմուի աղէտեալներուն օգնութեան փութալու համար: Զարմանալի է որ «համազգային» կը կոչեն այս կազմակերպութիւնը, որ Փարիզահայերուն կէս տոկոսն անգամ չի ներկայացներ եւ համբերել խմբակէ մը կը բաղկանայ: Շահագործումի նիւթ դարձուցած են նաեւ պ. Պօղոս Նուպարը, զոր կը ծաղրէին երէկ:

Հանդէսին մէջ խօսուեցան քանի մը ճառեր, որմէ վերջ հրապարակային հանգանակութիւն կատարուեցաւ: Բացի Բարեգործականի ղրկած 2000 ստերլինէն, հոն յայտարարուեցաւ որ պ. Գալուստ Կիւլպէնկեան ղրկած է 4000 ստերլին (մօտ 640,000 ֆրանք), պ. Պօղոս Նուպար՝ 48,000 ֆր., քոյրը Տիկին Գաբամաճեան՝ 32,000, Արշակ Խան Գորոյեանց՝ 5000 ֆրանք: Իսկ հանդէսին պահուն ամերիկեան դրութեամբ գոյացաւ մօտ 17,000 ֆրանք:

*** Նպաստամատոյցը Հայկ. կառավարութեան յայտնած է թէ պատրաստ է խնամել եւ կերակրել 2—12 տարեկան մանուկները, պայմանաւ որ հարկ եղած շէնքերը տրամադրուին իրեն: Ամերիկացիները արդէն հաւաքած են 3000 տղաք:

*** Լոնտոնէն Պարոն Լէնոս Միշըն ընկերութիւնը հեռագրով հաղորդած է Ամերիկեան Նպաստամատոյցի Փարիզի կեդրոնին թէ 500 ստերլին եւ 1000 ծածկոց (պլանքէթ) կը տրամադրէ:

*** Ամերիկեան Կոմիտէն Նիւ Եորքէն Երեւան ղրկած է 5000 տոլար եւ կոչ ուղղած է ժողովուրդին օգնութիւն հասցնելու երկրաշարժի զոհերուն: Նպաստամատոյցը 40,000 տոլար ուղած է Ամերիկայի կեդրոնէն:

ՏԱՐՕՆԻ ՀԱՅՐԵՆԿՑ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՉԸ

Ֆրանսայի Տարօն-Տուրուբերան Հայրենակցական Միութեան պատգմ. ժողովէն ստացանք հետեւեալ կոչը.—

Ֆրանսայի Տարօն-Տուրուբերանի Հայրենակցական Միութիւններու երկրորդ պատգամաւորական ժողովը, գումարուած Փարիզ, վերջացուց իր նիստերը Նոյմ. 1ի իրիկունը:

Ժողովը խորին վշտով տեղեկացաւ Հայաստանի ահռելի աղէտի մանրամասնութիւններուն եւ իր առաջին նիստը նուիրեց անոր: Ու միաձայնութեամբ որոշեց հրահանգել իր մասնաճիւղերուն, որ իրենց գանձին մէջ գտնուած դրամին կէսը անմիջապէս ղրկեն Փարիզի մասնաճիւղի գանձապահ Տիգրան Տիրոյեանի (3 Rue Madame Curie· Bagneux, (Seine), փոխադրուելու համար Հայաստան:

Հայրենակիցներ, գիտցէք սակայն որ այդ օգնութիւնը շատ անբաւարար է, նկատի առնելով աղէտին ահռելի համեմատութիւնը, պէտք է որ իւրաքանչիւր մասնաճիւղ անյապաղ գործի սկսի և տեղին համեմատ միջոցներ ձեռք առնէ նոր և աւելի լայն օգնութիւն պատրաստելու համար:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

Ֆրանքին բարձրացման պատճառները.— Թղթադրամը պիտի աւելնա՞յ թէ պիտի պակսի.— Զանազան ծրագիրներ եւ անոնց հետեւանքները.

Տասը օրուան մէջ անգլ. ոսկին 10 ֆրանքէն աւելի ինկաւ եւ տոլարն ալ չորս-հինգ ֆրանք կորսնցուց։

Պիտի շարունակէ՞ այս անկումը։ Ընդհանուր վստահութի՞ւնն է ֆրանքին հանդէպ, թէ շահադիտական խաղերուն արդիւնքը։ Երկու ենթադրութիւններն ալ իրենց պաշտպաններն ունին եւ նման պարագաներու մէջ դժուար է ուրոյն գաղափար մը կազմել, երբ մանաւանդ շատ մը պատճառներ միասին զուգորդուած կ'ազդեն հրապարակին վրայ։

Անցեալ տարիները, երբ վաճառական մը կամ առեւտրական մը դրամի պէտք ունենար, կրնար իր անգլիական ոսկիները կամ տոլարները դրաւ դնելով, դրամատունէն ֆրանք փոխ առնել հարիւրին 10-12 տոկոսով։ Այսպիսով իր պէտքերուն գոհացում կուտար համեմատաբար թեթեւ տոկոսով մը եւ ֆրանքի անկման պարագային դրամատունն էր որ կը վնասէր։ Օրինակի համար անգլիականը 150 ֆրանք արժած ժամանակ, երբ վաճառական մը 15 հազար փոխ առնէր (100 ոսկ.) երեք ամիսէն պիտի վճարէր տոկոսով միասին 15,400 ֆրանք, երբ անգլիականը կ'արժէր 170 ֆրանք (90 ոսկ.) որով դրամատունը թէեւ 400 ֆրանք տոկոս գանձած կ'ըլլար, բայց իրականին մէջ 10 ոսկ. կորսնցուցած էր։

Այժմ այլեւս դրամատունները չեն ընծայեր այդ դիւրութիւնն եւ վաճառականները ստիպուած են ծախել իրենց արժեթուղթերը կամ անգլիական ոսկիները։ Կրնան բնականաբար ծախել, մէկ կամ երկու ամիսէն նորէն գնելու իրաւունքով։ Բայց այդ a livrer գործառնութեանց արժեգիները (փոխ) այնչափ սղած են վերջերս որ, տոկոսը հարիւրին 20-24ի կուգայ եւ շատեր նախամեծար կը համարեն հրաժարիլ անկէ։ Պանքաներու այս խստութիւնը մեծապէս կը նպաստէ ֆրանքի բարձրացման եւ անցեալ շաբաթ արդէն շատ մը վաճառումներ տեղի ունեցան, եւ միայն պետութիւնն ու Պանք տը Ֆրանսն էին գնորդ։ Միեւնոյն ժամանակ Մօրիս Սարօի (Ներքին Նախարարին եղբայրը) ընտրութիւնն իբր նախագահ արմատական-ընկերվարական կուսակցութեան՝ մեծապէս զօրացուց դահլիճին դիրքը եւ խորհողներ կան թէ Փուանքարէ հանդարտօրէն պիտի կրնայ աշխատիլ, մինչեւ իսկ Խորհրդարանի բացումէն վերջ։

Անկման այս արագութիւնը, սակայն, խորհիլ կուտայ թէ շահադիտութիւնն ալ իր գործօն դերն ունեցած է եւ ոմանք կը վախնան հակառակ շարժումէ մը, երբ Պանք տը Ֆրանսը կլլէ բոլոր պատրաստ օտար դրամներն եւ վաճառականները հրապարակ իջնեն իրենց պէտքերը գոցելու։

Այս փոփոխութեանց բուն պատճառները այնչափ խոր եւ անթափանցելի են յաճախ, որ միեւնոյն պատճառը ոմանց կողմէ իբր նպաստաւոր եւ ոմանց կողմէ ալ իբր աննպաստ կը յայտարարուին. այսինքն déflation եւ inflationի քաղաքականութիւնները։ Այս երկու բառերը, որոնք պատերազմէն առաջ գրեթէ գոյութիւն չունէին եւ չէին գտնուեր շատ մը բառարաններու մէջ, այսօր յաճախ կը գործածուին եւ կը նշանակեն թղթադրամի քանակը աւելցնել ու պակսեցնել պետութեան կամ պետական դրամատան միջոցաւ։ Պատերազմէն առաջ ընդունուած չափն էր մէկ իրական ոսկիի փոխարէն առաւելն 3 ոսկիի պանքնօթ հրապարակ հանել՝ վճարումներու դիւրութեան համար, որովհետեւ դժուար է արդարեւ 50 հազար ֆրանք վճարելու համար երկու հազար հինգ հարիւր հատ ոսկի համրել։ Աւելի տպուած պանքնօթներու երկու երրորդին համար ալ իրական երաշխաւորութիւն մըն էին դրամատան անշարժ կալուածները, պահանջները, արժեթուղթերը եւայլն։

Պատերազմին սաղին թղթադրամ տպող մեքենաները անդադար գործեցին եւ շատ մը երկիրներու մէջ այլեւս չէին գիտեր թէ որչափ թղթադրամ կայ շրջաբերութեան մէջ։ Այս էր inflationը եւ անոր զոհն եղան Ռուսաստանը, Լեհաստանը, Գերմանիան, Աւստրիան եւայլն։ Այդ երկիրներու պանքնօթները հետզհետէ կորսնցուցին իրենց արժէքները եւ զերօի հաւասարեցան։

Դալով Ֆրանսային, պատերազմէն առաջ կար մօտ 15 միլիառ թղթադրամ, իսկ այսօր, ըստ վերջին հաշուեկշիռի, 55 միլիառ. բայց այդ 55 միլիառի քով կայ նաեւ ուրիշ թուանշան մը իբր վճարք պետութեան (Avance a l'Etat) 36 ու կէս միլիառ. Ի՞նչ կը նշանակէ այդ հաշիւը։ Իսկապէս Պանք տը Ֆրանսը մէկ սանթիմ իսկ փոխ տուած չէ պետութեան, որովհետեւ չունէր որ տար. ան պարզապէս պետութեան հաշուոյն թղթադրամ տպած է, բայց այս չի նշանակեր թէ պետութեան փոխ տուած է. պետութիւնը բանի փոխառութիւն մը կնքած է ֆրանսական ժողովուրդէն, Պանք տը Ֆրանսի միջոցաւ։

Պետութեան փոխ տուողները ֆրանսացիներն են. դրամատունը միջնորդի դեր մը միայն կատարած է պարզապէս, թղթադրամ տպելով եւ շրջաբերութեան հանելով. ոչ ոք իրաւունք ունէր մերժելու թղթադրամը եւ պետութիւնն այդ թղթադրամով կը վճարէ իր պարտքերը եւ իր պաշտօնեաները։

Արդ՝ Ելմտական Նախարարը իր վերջին ծրագիր-յայտարարութեան մէջ կ'ըսէ թէ կառավարութիւնը որոշած է այլեւս ո եւ է դրամ չառնել դրամատունէն հանրային ծախքերու համար։ Այս կը նշանակէ որոշապէս դադրեցնել inflationը — նոր թղթադրամի շրջաբերութիւնը։ Կառավարութիւնը տուրքերով պիտի գոցէ պիւտճէի բացը, ինչ որ լաւագոյն միջոցն է ֆրանքի բարձրացման։ Միայն թէ 1920էն ի վեր բոլոր դահլիճներն ալ միեւնոյն բանը խոստացան, բայց վերջէն ստիպուեցան հակառակը գործել։ Դեռ անցեալ տարի Պրիանի դահլիճը միեւնոյն լեզուն կը գործածէր, եւ սակայն 1925ին էր որ թղթադրամներու քանակը 40էն 55 միլիառի բարձրացաւ։ Մաղթենք որ այս անգամ խոստումը գործադրուի։ Ելմտական Նախարարը իրաւունք ունի ըսելու թէ տուրքերուն զոհողութիւնը նուազ ծանր է քան թղթադրամի յաւելման պատճառած աղէտը։ Աւելի լաւ է 100 հազար ֆրանք ունենալ երբ անգլիականը կ'արժէ 100 ֆրանք, քան 200 հազար երբ անգլիականը կ'արժէ 250 ֆրանք։

1921ին, Ֆրանսուա Մարսալի Ելմտական Նախարարութեան օրով պայմանագրութիւն մը կնքուած էր դրամատան հետ, որով պետութիւնը յանձն կ'առնէր ամէն տարի երկու միլիառ վճարել իր պարտքին փոխարէն, մինչեւ որ դրամատան ըրած «փոխատուութիւնը» վճարուէր ամբողջովին։ Գիտենք թէ անկէ ի վեր ոչ թէ չվճարուեցաւ, այլ նոյն իսկ աւելցաւ այդ գումարը։ 1925ին Տումէռ ալ միեւնոյն քաղաքականութիւնը ջատագովեց, բայց բան մը չկրցաւ վճարել։

Խնդիր է այժմ թէ լա՞ւ է որ պետութիւնը կարելի եղածին չափ շուտ վճարէ այդ գումարը Պանք տը Ֆրանսին, այսինքն հրապարակէն քաշել տայ այդ պանքնօթները (déflation)։

Ինչպէս ըսինք վերը, Պանք տը Ֆրանսի փոխատուութիւնը իսկական փոխատուութիւն մը չէ, այլ դրամի բռնագրաւում (réquisition) ինչպէս տուրքերը. որպէսզի տալիք մը վճարես, պէտք է որոշ պարտատէր մը ունենաս. այս պարագային ո՞վ է պահանջատէրը, ֆրանսացի ժողովուրդը, բոլոր անոնք որ պանքնօթ ֆրանք ունին։ Արդ՝ կարելի՞ է արդարօրէն վճարել այդ մարդոց, որոնք նոյն inflationի պատճառաւ կողոպտուած եւ կործանած են մասամբ։ Պէտք չէ խորհիլ թէ Պանք տը Ֆրանսի այդ պահանջը վճարելը նուիրական պարտականութիւն մըն է, որովհետեւ մանաւոր պահանջատէր գոյութիւն չունի։

Այդ պահանջը վճարել՝ պիտի նշանակէ թղթադրամին արժէքը ոսկիի հաւասարեցնել, որովհետեւ 37 միլիառը վճարելով, պիտի մնայ միայն 17-18 միլիառի թղթադրամ՝ փոխան իբր 4-5 միլիառ հնչուն դրամի։ Այդ déflationի հետեւանքներն ալ, եթէ հետզհետէ եւ դանդաղօրէն տեղի չունենան, պիտի ըլլան բաւական ծանր։

Անցեալ տարի գումարուած մասնագէտներու կօմիտէն (comité des experts) իր տուած տեղեկագրի առաջին էջերուն մէջ իսկ կը յայտարարէր թէ ցնորք մըն է ֆրանքին՝ իր նախապատերազմեան գինը տալու ձգտումը եւ կ'աւելցնէր. «Պէտք չէ որ կառավարութիւնը շտապէ վճարել Պանք տը Ֆրանսի տալիքը, որովհետեւ այդ պարագային ընկերային եւ ելմտական սոսկալի տագնապի մը պատճառ պիտի ըլլայ։ Անհրաժեշտ է որ այդ վճարումը տեղի ունենայ դանդաղօրէն, որպէսզի կարելի ըլլայ պետութեան վրայ եղած պահանջով երաշխաւորուած պանքնօթները փոխարինել վաճառականական պահանջներով երաշխաւորուած պանքնօթներով։

Այս կը նշանակէ թէ մասնագէտներու ժողովը որոշապէս կը մերժէ Ֆրանսուա Մարսալի 1921ին կնքած պայմանագրութեան գործադրութիւնը եւ կը յայտարարէ բացարձակապէս հակառակ թղթադրամները քաշելու քաղաքականութեան։

Կը հետեւի թէ déflationը պէտք է ըլլայ դանդաղօրէն եւ հետզհետէ եւ պիւտճէի աւելորդ գումարները յատկացնելով արտաքին թէ ներքին ուրիշ պարտքերու, որոնք աւելի ստիպողական են եւ տոկոս կը պահանջեն։

Անգլիոյ մէջ ալ պատերազմի ժամանակ թղթադրամ տպուեցաւ, ոչ միեւնոյն համեմատութեամբ բնականաբար, բայց պետական դրամատունը չխառնուեցաւ գործին եւ իր ստորագրութիւնը չդրաւ անոնց վրայ։ Պետութիւնը ինք հրապարակ հանեց կէս եւ մէկ ոսկինոց թուղթեր, որոնք Currency note կը կոչուին եւ ստորագրուած են Ելմտական Նախարարին կողմէն։ Այդ թղթադրամներն առնողները գիտեն թէ պետութեան կը վստահին իրենց դրամը եւ ոչ թէ դրամատան։

Déflationի, այսինքն Պանք տը Ֆրանսի իբր թէ պետութեան փոխ տուած գումարներու անմիջական վճարման մէջ քաղաքական ազդեցութեան հաշիւներ կան միայն։ Ապա թէ ոչ թղթադրամով երկիրը ողողելէ վերջ, յանկարծ զանոնք հրապարակէն քաշել ուզելը ժողովուրդը նոր աղէտներու մատնել կը նշանակէ։

Երբ քանի մը ամիս առաջ անգլիականը 250 ֆրանքի բարձրացաւ, շատ մը կենսական պիտոյքներու եւ ապրանքներու գիները բարձրացան համեմատաբար եւ մինչեւ իսկ քիչ մըն ալ աւելի։ Անկէ ի վեր անգլիականը 160ի իջաւ, այսինքն հարիւրին 36 կորսնցուց իր արժէքէն, բայց այդ յաւելեալ գիները միեւնոյն համեմատութեամբ չիջան. 100 ֆրանքնոց ապրանքը 74ի չի ծախուիր այժմ։

Իսկ երբ կ'ըսենք թէ արդարօրէն կարելի չէ վճարել պետութեան պահանջատէրերուն, այսինքն ֆրանսացիներուն, պատճառն այն է որ inflationի պատճառաւ բոլոր ֆրանսացիներն ալ հաւասարապէս տուժած կամ կործանած չեն։ Ոմանք մինչեւ իսկ օգտագործած են կացութիւնը եւ նոր հարստութիւններ շահած այդ պատճառաւ. միջակ ֆրանսացին — պարկեշտ վաճառականն եւ համեստ հասարակ — եղած է inflationի գլխաւոր զոհը եւ այժմ ալ դարձեալ պիտի ըլլայ déflationի գլխաւոր զոհը, եթէ այդ քաղաքականութիւնն ընդունուի եւ յաջողութեամբ գործադրութեան դրուի։

Մ. Տ.

ՆՈՐ ՓՈՐՁԱՆՔ

ՈՒՐՄԻՈՅ ԵՒ ՍԱԼՄԱՍՏԻ ՀԱՅԵՐՈՒ ԳԼԽՈՒՆ

Թաւրիզ 12 Հոկտ.

Ինչպէս գրած էր «Յառաջ»ի թղթակիցը, քրտական շարժումը ծաւալած է նաեւ պարսկական հողին վրայ, աւազակապետ Սմկոյի առաջնորդութեամբ։

Այս անգամ ծանր տագնապի մատնուած է սահմանակից շրջաններու հայութիւնը։

Այդ շրջաններն են՝ Սովուջպուլախ ուր Հայերը սակաւաթիւ են, եղածներն ալ քրտախօս կամ Թրքախօս, որոնց վնաս չէ հասած, եւ Ուրմիա ու Սալմաստ, ուր ստուար թիւով Հայեր կան։

Սալմաստը եւ Ուրմին սկիզբէն իսկ անապահով վայրեր էին Հայերուն համար։ Նախ որ սահմանին վրայ կը գտնուէին եւ շարունակ ենթակայ քիւրտերու եւ Թուրք զօրքերու ներխուժման, երկրորդ՝ տեղացի Թուրքերը դեռ չեն մոռցած 8-9 տարի առաջ Հայերու կողմէ եղած վնասները։ Նախապէս տեղացի Թուրքերը կը նեղացնէին Հայերը, գողութիւններ ու սպանութիւններ կատարելով եւ այնքան սիստեմատիկ, որ նախկին, հրամանատար Աբդուլլահ Թահմասբին ստիպուեցաւ ամենախիստ միջոցներ ձեռք առնել։ Հայ ժողովուրդը շունչ առնել սկսած էր, երբ վրայ հասան վերջին դէպքերը։

Պարսկական գիւղերու ըմբոստացումը Ուրմիոյ Թուրքերուն մէջ ստեղծեց աննախընթաց խուճապ մը։ Շրջաններէն գիւղացիները իրենց ինչքերով կը լցուէին քաղաք, որ աւելի ապահով էր զինական ուժերու ներկայութեան շնորհիւ։

Հայերը նախապէս վախ չունէին, որովհետեւ քիւրտերը կ'աշխատէին ցոյց տալ Հայերուն եւ Ասորիներուն թէ իրենք բարեկամներ են, գործ չունին քրիստոնեաներուն հետ։ Այդ պատճառով Հայերը իրենց տեղէն չէին շարժեր։ Բայց Հայերու այդ վերապահ դիրքը գրգռեց Թուրք ժողովուրդը եւ մինչեւ իսկ անոր ղեկավար տարրը, որոնք կ'ենթադրէին թէ Հայերու անտարբերութիւնը արդիւնք է քիւրտերու հետ կնքուած համաձայնութեան մը։ Այդ բանսարկութեանց հետեւանքով, Թուրքերու եւ Հայերու յարաբերութիւնը աստիճան մը պաղեցաւ, բայց բարեբախտաբար Թուրքերը հասկցան թէ անհիմն է իրենց ենթադրութիւնը։

Սակայն երթալով կ'աճէր Թուրք բնիկներու խուճապը դէպի քաղաք։ Այն աստիճան որ, Հայերն ալ ենթարկուեցան հոսանքին եւ սկսան իրենց ինչքերով տեղափոխուիլ քաղաք։ Թուրքերը եւ Հայերը քանի մը օր մնալով քաղաք եւ որ եւ է յարձակման չենթարկուելով, վերսկսան կամաց կամաց դառնալ իրենց տեղերը եւ նուիրուիլ աշխատանքի։

Դժբախտաբար շատ կարճ տեւեց հանգիստը։ Նորէն գիւղացիները կը խուժեն քաղաք։ Ահա թէ ինչ կը գրէ ընկեր մը, Ուրմիայէն.

«.... Տեղի ունեցաւ երկրորդ խուճապը գիւղից դէպի քաղաք, որին պատճառ հանդիսացաւ մի քանի քրդերի յարձակումը Բալովի վրայ, այստեղ գտնուող պարսիկ կողակները փախչում են Գորգուրպաղ ու Թոփրաք-Քալէի գարբասով քաղաք մտնում։ Քիւրտերը իրենց ազատ համարելով ամէն կարգի վտանգներից, իջնում են աւելի ցած ու մօտ 600 անասուններ յափշտակելով դիմում դէպի լեռները։ Այս լուրը ելեկտրական արագութեամբ անցնում է մի գիւղից միւսը ու փախուստը սկըսւում է աննախընթաց թափով. 30-40 գիւղերի գաղթողների թւում կը գտնուէին 3 հայաբնակ գիւղեր։

... Քիւրտերու եւ պարսիկներու միջեւ խաղաղ ճանապարհով համաձայնութեան եզր գտնել անյուսալի է այլեւս, յարաբերութիւնները ծայր աստիճան լարուած են եւ շատ հաւանական է որ զէնքը պիտի մաքրէ բոլոր հաշիւները։ Այժմ Սմկօն կը գտնուի Սոմա-Բարադոստի շրջանում մօտ 1000-1500 զինուորով։ Ինչպէս երեւում է, բուն ցանկութիւն ունի գործը խաղաղութեամբ վերջացնելու՝ այդ պատճառով աշխատում է ցոյց տալ որ ինքը հակապետական քայլ չէ առած, բայց Պարսիկ կառավարութիւնը ըստ ամենայնի որոշած է խնդիրը փակել՝ ճնշման ու ձերբակալման իմաստով, քանի որ առիթը եկած է քիւրտերու կողմէն։ Կառավարութիւնը զինական ուժերու պատրաստութիւն կը կատարէ Սալմաստի ճակատը եւ յարձակում չպիտի կատարէ, քանի դեռ իրենց ուժերը բաւական չըլլան այդ աւազակային խումբերը վերջնականապէս ճնշելու։ Իրականութիւնը լի է անակնկալ դէպքերով»։

Այս բոլորը՝ միայն Ուրմիոյ մէջ։

Սալմաստը եւս մատնուած է նոյնպիսի խուճապի։ Քիւրտերը հաւաստած էին Հայերուն թէ իրենց վնաս չկայ, յանձնարարած էին որ Հայերը իրենց տեղէն չշարժին եւն։ Բայց Հայերը հաւատք չեն ընծայեր եւ կը տեղափոխ[illegible] ապահով վայրեր, փայտաշէն[illegible] լասար եւ Հաւթւան գիւղեր[illegible] մէկ մասն ալ անցած է Թու[illegible]

Քիւրտերը յարձակելով [illegible] մանի վրայ, բազմաթիւ [illegible] տուած եւ նահանջած են։ Իսկ ճ[illegible] բան պատահած Հայ-Թուրք գ[illegible] գերը թալանած են, տանելով [illegible] բնը, գարի եւն։

Կառավարութիւնը ըստ[illegible] ինքնաշարժերով շարունակ [illegible] մարթերք կը ղրկէ ճակատ։

ՀՈՒՐ

ՔԵՄԱԼԱԿԱՆ ԹՈՒՐՔԻԱ

ԷՆԿԻՒՐԻ

Կամովին աքսորուած [illegible] զոր մայրաքաղաքի վերածած [illegible] (եւ ի՜նչ մայրաքաղաք), [illegible] թաֆա Քէմալ եւ իր արբանեա[illegible]ները, որոնք ամէն առթիւ յայտարարեն Թուրքիան «արդ[illegible] մտացնելու» եւ զայն արդիւ[illegible] մեծ ազգ մը դարձնելու իր[illegible] վճռական ծրագիրը, Մուսթաֆա Քէմալ եւ բարենորոգիչներ[illegible] փոքրիկ սինեդրիոնը կարծե[illegible] գած են սիստեմատիկ կեր[illegible] վարկաբեկել Պոլիսը, այն մ[illegible] քաղաքը ուր Թուրքիա քիչ եւրոպական երեւոյթ ունի։

Թէ Ղազին յամառօրէն [illegible] ժած է հոն երթալ, ատիկա [illegible] րելի է բացատրել մահափորձի վախով, որ աւելի դիւրին է կ[illegible] մակերպել այս ընդարձակ [illegible] մախունումին մէջ քան այ[illegible]. Այս վախը ապահովաբար գոյ[illegible] թիւն ունի, հակառակ ոստիկանա[illegible]կան, գերոստիկանական եւ լր[illegible]սական անհուն ցանցին, որուն ա[illegible] կանները կը սեղմեն երկիրը, այ[illegible] քան խռովայոյզ եւ ծիրան[illegible] քան կարմիր բանդաշուղանքն[illegible]րով Ապտիւլ Համիտի օրով։

Բայց այս մտահոգութի[illegible] կ'արդարացնէ՞ միթէ այն վ[illegible]չական մանր տաղտուկները, որ[illegible] ամէն օր խոչընդոտ կը հանդի[illegible]նան սուլթաններու վաղեմի մայ[illegible]րաքաղաքին բնականոն կեանք[illegible] իբրեւ թէ մեթոտիկ ծրագիր[illegible] գործադրէին, անոր անկու[illegible] փութացնելու համար։

Նոյնիսկ հաճոյքով կը բ[illegible] մայրաքաղաքին հնարամիտ արգե[illegible]ները, կեցնելու համար զբօսաշրջիկները։ Շոգենաւային ընկերութեանց նաւերը Վոսփորի ջուրերը հեռացնելու համար յանդուգն միջոցներ ձեռք կ'առնեն։

Մէկ խօսքով, Պոլսոյ վրայ ծանրանայ գաղտնի անաթեմ[illegible] մը՝ անոր համար թերեւս իր Թրքական բնոյթը նե[illegible] նապէս ուղղափառ չի նկատուի[illegible] կամ սրբապղծութիւն կը նկա[illegible] արտասահմանի հետ իր ան[illegible] երկար եւ մտերիմ շփումը, կ'ատեն ամէն մեծութիւն Ղազիէն զատ։

Սակայն եթէ Թուրքիան հանէք Պոլիսն ու իր 900,0[illegible] բնակիչները, անդին ի՞նչ կը մնա[illegible]։

Նախ չորս միլիոն քիւրտ[illegible] Անոնք հանդարտաբարոյ քաղ[illegible] քացիներ չեն։ Առանձին ցեղ կը կազմեն, բոլորովին ինքնայ[illegible] տուկ։ Իրենց սեփական լեզուն [illegible] նին։ Միւս Թուրքերէն բոլորով[illegible] տարբեր սովորոյթներ ունին։ [illegible] րելի չէ հաստատել թէ կամով կ'ընդունին քէմալական տիրապետութիւնը։ Անգլիա կը փայփայ[illegible] զիրենք. Ռուսիան ալ։ Եթէ [illegible] ւատանք բարի դատաւորներու[illegible] րոնք հետախուզած են իրենց [illegible]

...քը եւ իրենց լեզուն կը խօսին, ...ք է սպասել որ անոնք խօսին, ...թերեւս շատով խղճն իրենց կա-...ները որոնք երբեք եղբայրական ...ն։

...վերցուցէք Պոլիսն ու Քիւր-...ստանը, Թուրքիոյ մէջ կը մնայ 3—4 միլիոն բնակիչ, գրուած ...թայան հողերու վրայ։ Ցաւալին ...նախնական բնակիչներ, որոնց մօտ ...ական մը միջակ դասակարգ ...կազմուելու վրայ է, բայց անոր ...յառաջդիմութեան ախորժակը կը ...յայտնէի խիստ յաձախ միամիտ ...ինքնախաբէութիւններով։ Հայերը ...ջնջելով, Յոյները քշելով իրրեւ ...ւորին անասուն, Անատօլուն գրկե-...ցին քաղաքակրթութեան թան-...կագին խմորներէ։ Անատօլուի ժո-...ղովուրդը անկայուն փոշի մըն է ...եւ չի տեսներ թէ ո՛րն է այն խա-...րխիսը, որուն վրայ բարենորոգիչ-...ները կ'ուզեն կառուցանել իրենց ...շէնքը։

Այս մեծ ծրագիրները զուտ ...գաղափարախօսութիւն են։ Ամենէն ...առաջ կարելի չէ երեւակայել ...շնորհ, բարոյական եւ ընկերա-...յին յառաջդիմութիւն՝ առանց ...նիւթական նուազագոյն բարւո-...քումներու։ Ասոր համար մեծ ...դրամագլուխներ, մասնագէտներ ...եւ կազմածներ պէտք են։ Միայն ...զօրաւոր ամբողջական կրթութեան պահանջներ ...նոնք հայթայթելու Նոր ...Թուրքիոյ, որովհետեւ ոչինչէն ...կարելի չէ բան մը ստեղծել։ Սա-...կայն եղականօրէն նեղ եւ կաս-...կածամիտ ազգայնականութիւն ...մը կարծես մասնաւորաբար կ'աշ-...խատի հեռացնել ոչ միայն օրեւէ ...կախումութիւն, այլեւ օտար աշխա-...տակցութիւն։

Քէմալական քաղաքականու-...թեան ցնորամիտ բնոյթը հաս-...կնալու, ծրագիրներու եւ միջոց-...ներու անհամեմատութիւնը ըմ-...բռնելու համար բաւական է Էն-...կիւրի այցելել։ Այս քաղաքն է ...որ կը յուսան օր մը մեծ քաղա-...քի վերածել։ Ի՜նչ առեղծուածա-...յին երազանք։

Էնկիւրի ունի 25-30,000 բնա-...կիչ— ամայի հովիտի մը մէջ ...բլուրներու եւ խրճիթներու ...մը։ Ծուռումուռ փողոցներ, ...ուած հիւղերով եւ խանութ-...ներով, պզտիկ աղտոտ քառուղիներ ...որոնք կը նմանին խափշիկ ...ներու կեդրոնական հրապա-...րակներուն։ Մարոքի, Հաւրանի ...ամ ձեղէլ Տրիւզի ամենէն խեղճ ...գիւղերը աւելի գեղ ...են։

Քէմալական մայրաքաղաքը կը տարածուի տեսակ մը մերկ եւ միջնաբերդի վերածուած Ակ-րոպոլի մը ստորոտը։ Նոյնիսկ եթէ արհամարհենք հովը, փոշին եւ այլազան որդերը, եթէ ենթա-դրենք որ օդը շատ գեղեցիկ է, եւ մեր ուտելիքը միասին բերենք, Էնկիւրին դարձեալ ան-բնակելի է։ Շատ ժամանակ եւ դրամ պէտք է այն փրանսական գաւառակի մը հաւասարեցնելու համար։

Աշխատէր են եղե՞ր։ Կայա-րանէն քաղաք (ի՜նչ քաղաք...) սիրուն, ընդարձակ եւ լաւ սալա-յատակուած պողոտայ մը բացեր են, ուր կարելի է ծառեր տնկել։ Հինգ-վեց հանրային շէնք բարձ-րացուցեր են։ Հայաձեւով 8—10 վիլլա կանգներ են միօրինակ ձե-ւով, ինչ որ մայրաքաղաքին կու-տայ փարիզեան արուարձանի «լօ-թիսման»ի մը երեւոյթը։ Կեդրոնին մէջ, փոքր փոքր պարտէզ մը ոչ հեռու համբեցի նաեւ վեց ար-դիական խանութներ (երեքը ա-նուշահոտ թեանց) եւ մօտ տասը կառուցանելի տուներ։

Ա՛յս է ամէնը։ Մնացածը խարխուլ բանակատեղիի կը նմա-նի, երերցող հիւղակներով, ուր կը վխտան ցնցոտիներ հագած մար-դիկ։

Ու ահա՛ կառավարութիւն մը, որ Պոլիսը ունի, որ ինքզինքին պաշտօն տուած է Թուրքիան ցան-կապատէն դուրս հանել ու զայն արդիական մեծ ժողովուրդ մը դարձնել, եւ որ եկած հոս թաղ-ուած է։ Ասիկա շատ մտածել կու-տայ։

Կարելի է մտածել թէ արդ-եօք շա՞տ թանկագին բան է ժողո-վուրդի մը համար „արեւմուտքցի" դառնալ, ինչպէս կ'ըսեն։ Առանց ջատագովելու Հին-Թուրքերու ծայ-րայեղ անհոգութիւնը եւ աղօտ վերապրումները տխուր անցեալի մը, կարելի է ցաւիլ հին իսլամական աշխարհին սովորոյթներուն, ձրգ-տումներուն եւ նախապաշարումնե-րուն վրայ, սկսեալ այն լռիկ հանդարտութենէն, ուր ա՛յնքան իմաստութիւն կը հասուննար։

Եւ սակայն Թուրքերը իրենց երկրին տէրն են։ «Էնկիւրի մենք, հո՛ն ապահով ենք», կ'ըսեն կարծես Մուսթաֆա Քէմալի ընկերները։ "Կրցածին չափ թող տեւէ այս վի-ճակը։»

Ու ամէն մարդ, իր խառ-նուածքին համաձայն, ժամանա-կէն կ'օգտուի։ Ճարպիկները հարս-տութիւն կը դիզեն։ Պաշտօնները հաճոյքներով կը շուայտանան։ Մոլեռանդները, անկեղծները մեծ բարենորոգումներ կը գործադրեն, առանց մտատանջուելու բնութեան օրէնքներէն։ «Բարենորոգենք. բարենորոգենք», կը պոռան, միշտ բան մը պիտի մնայ"։

Եւ սակայն այդ 16 կամ 17ները միշտ ալ համաձայն չեն իրարու մէջ։ Ո՛չ նպատակներու եւ ոչ ալ մեթոտներու վրայ կը հա-մաձայնին։ Պաղին եւրոպականա-ցումի իր երազը կը հետապնդէ։ Ընդհակառակն Ըսմէթ կ'ուզէ Թուրքիան ինք իր մէջ ամփոփել, օր մը մեր հին աշխարհին դէմ ցցուելիք իսլամական համադաշ-նակցութեան մը գլուխը գնելու համար։ Խուլ եւ թունալից մե-քենայութիւններ կը բաժնեն եւ իրարու կը ճակատեցնեն մարդիկը, ինչպէս նաեւ սխտէմները։ Բոլորը իրար կը լրտեսեն եւ կախաղանի ստուերը շատ մը անխոստովանելի երազներու արեւապատկերը կը դառնայ։

Ո՛չ, Էնկիւրիի մէջ չէ որ պէտք է նստէր կառավարութիւն մը, որ ապահովէ եւ վստահ վաղուան հա-մար։ Հո՛ն մարդ ինքզինքը կը զգայ ո՛չ թէ մայրաքաղաքի, այլ որջի մը մէջ։

(4) ԷՏՈՒԱՐ ԷԼՃԷ

ՊԵՐԼԻՆԻ ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

(Թղթակցութիւն Պերլինէն)

Ամբողջ գերմանիան ամիս մըն է որ կը զբաղի այս ցուցա-հանդէսով, որուն կը մասնակցին ո՛չ միայն գերման երկիրները, այլեւ Արժանթին, Աւստրիա, Քուպա, Եգիպտոս, Ջուիցերիա, Հուն-գարիա, Հոլանտա, Սպանիա, Ցա-նըմարքա, Ցանձիկ եւ Լեհաստան։

Բացումը կատարուեցաւ Սեպ-տեմբեր 25ին շատ փայլուն կեր-պով. ներկայ էին գերմանիոյ ներքին կազմակերպութեանց գրե-թէ բոլոր յայտնի անձնաւորու-թիւնները, օտար ներկայացուցիչ-ները, մամուլը եւ Անգլիոյ կին ոստիկաններու կողմէ իբր ներկա-յացուցիչ Միսիս Ալէնը։ Հինտէն-պուրկ եւ Մարքս ներողութիւն խնդրած էին իրենց բացակայու-թեան համար։ Ճառեր խօսեցան ներքին նախարարը եւ ուրիշ մը։ Մեր նպատակն է, կ'ըսէին անոնք, առիթ ընծայել որ ժողովուրդ եւ ոստիկանութիւն իրար լաւ ճանչ-նան, իրար յարգեն եւ իրարու գործակցին։ Այսպէս, մարդիկ կ'ուզեն բարձր պահել ժողովուր-դի բարոյական ըմբռնումը եւ մանաւանդ ամրապնդել ոստիկա-նութեան դիրքը։ Խօսապէս, երբ Վերսայլի դաշնագրով Գերմա-նիա կանոնաւոր բանակէն զրկուեցաւ, եւ ուժ չունէր նոյնիսկ ներքին անկարգութիւնները արգիլելու, որոնք յաճախ յառաջ կուգային թշուառութենէ կամ քաղաքական գրգռումներէ, ինքնապաշտպանման հարցը ծագեցաւ, եւ ամբողջ ազ-գը աշխատեցաւ այդ ուղղու-թեամբ. պէտք էր ունենալ լաւ կազմակերպուած ոստիկանութիւն որպէսզի ժողովուրդը դարձեալ նուիրուէր խաղաղ կեանքի. եւ պէտք է խոստովանիլ որ հակառակ քանակին նուազութեան, Գերմանիա զօրաւոր եւ կատարեալ ոստիկա-նութիւն մը ունի այսօր։

Ցուցահանդէսին մէջ առաջին առթիւ աչքի կը զարնէ զարդա-րուն յուշասրահը ոստիկաննե-րուն որոնք ինկած են պաշտօնի պահերուն։ Շատ հետաքրքրական են ոստիկանական դպրոցները, ոստիկանութիւն եւ մամուլ, ոս-տիկանական թանգարանը եւն. բո-լորը կենդանի պատկերներով ցու-ցադրուած։ Ուրիշ սենեակի մը մէջ կը տեսնուին 1787էն մինչեւ 1926ի ոստիկանական հագուստ-ները, վարք ու բարքը, պաշտօնա-տունը, պաշտօնատան կազմածները եւ պատիժներու գործադրութեանց զանազան ձեւերը։ Աւելի անդին զարմանքով կը դիտես հնարա-մտութիւնը «բարձր արհեստա-ւորներուն»։ Թէ ինչպէս բանալի կը յարմարցնեն պանդոկներու սենեակներուն, օճառով դրան կղպանքին պատկերը առնելով. ինչպէս խաղարանը նստող գողեր իրենց փողկապին տակ ունեցած կեղծ «մառքա»ներով խաղի տաք շրջանին խաղոյն ոսկիներու տեր կ'ըլլան. ինչպէս գրքին մէջ ծակ բանալով գաղտնի գրութիւններ կը փախցնեն. վերջապէս ինչպէս գաղտնի ոստիկանը գրքին մէջ հայելի մը զետեղած, իբր թէ կը կարդայ, բայց լաւ կը տեսնէ «բարի ճամբորդ»ին գործերը... ինչպէս կը բռնեն մաքսանենգնե-րը, ինչպէս կը գտնեն մաքսի ենթարկուելիք առարկաները ժա-մանակին եւ ինչպէս կը գտնեն հի-մա, նոյնիսկ հեղուկ նիւթերը, քիմիական արդիական աշխատա-նոցներու մէջ եւն.։

Երկրորդ սրահը յատկացուած է «ճանապարհի կարգ ու սարք»ին, մանրանկարներ՝ փոցտամէր փլացի՝ նիւ Եօրք քաղաքէն նուէր ստաց-ուած եւ Ալէքսանդրափլաց կա-ռուցուելիք աշտարակներուն. հը-շէջ խումբերու կազմակերպու-թիւնը իր ամբողջական մասե-րով՝ ոստիկանական շուները, ոստի-կանական ձիերը եւն. եւն.։

Բայց ասկէ անդին կայ եր-րորդ սրահը, ուր արգիլուած է մուտքը 18 տարեկանէն վար պատանիներու համար։ Հոս են գերմանիոյ ամենէն յայտնի չա-րագործներն ու ոճրագործները ի-րենց ոճիրներուն լայն մանրա-նկարներով, իրենց արիւնոտ սեն-եակներով, աղտոտ անկողիններով եւ մարդու միս փրցուցած գոր-ծիքներով.—Հաումիթման փօն Քէօ-փընիք, Կարլ Կրօսմանը, Դէն-քըն, Շումանը, Հաարմանը եւն. Պէտք է աւելցնել որ հակառակ վերջին պատկերներու զզուելի եւ ցնցող հանգամանքին, իրագիտա-կան ցուցադրութիւն մըն է այս, որ ապահովաբար լաւ կը ծառայէ զայն կազմակերպողներու բարի նպատակին։

Ցուցահանդէսը այնքան ճոխ է որ, լաւ տեսած ըլլալու համար պէտք է առնուազն երեք օր դըրա-գիլ։ Պ. Փ.

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻ

Նախճիրներու սեգ աստուածը, Ցխիփոն, քալէ կ'ըսէ ինծի, քալէ ճամբէն ուսկից մեռելներուդ կա-րաւանը անցաւ։

Ճակատագի՛ր, քեզ ո՞վ կրցաւ սանձահարել։ Մի՞թէ հնարաւոր է որ մարդ իր տխուր շունչով փոխէ ընթացքը հողմերուն։

Ցնորական ցաւերուս փուշ-պսակը դարձեալ ուժգին ուղեղիս մէջ խրեցաւ։

Եւ նորէն Լեռնայի խնտրա-նները բզքտուած երակներուս ա-րիւնը խմելով կը սնանին։

Անցաւ Պասքան բիւր ան-գամ, դեռ կը մորթեն զիս, մա-տաղի պէս. կը մորթեն զիս եւ ցեղիս սուրբերին անտարբեր աչք կը գոցեն, եւ չար սատանը դահ-ճին աջ կողմը անցած կը ծիծաղի։

Բայց ես դարձեալ անվհատ, խորանին վրայ հայրենիք, կը վառեմ միտքս ուխտաւորի՝ մո-մերուն պէս նուիրական։

Գողգոթայի ճամբուն վրայ չկայ հանգրուան ինծի համար։

Ձեղաւ մէկը որ կարդար աչ-քերուս փոսին մէջ լեցուած ող-բերգութիւնը ցաւերուս։

Ես այլեւս դաշունահար յոյ-սերով օտարին գթութեան սեմին առջեւ կանգ չեմ առներ։

Ո՞ր դրացին գինքը զրկելով, ուրիշին համար իր ջաղացքի ջու-րը կը կտրէ։

Կիւրենացի Սիմօն մը խաչը ուսէս վար չառաւ. «Մեռել կը հոտիս» ըսաւ, եւ մոլեգին ան-տարբերութեամբ հեռացաւ։

Սուրը հնձեց, սովը հնձեց, ար-տին մէջ հասկ չմնաց, այգիին մէջ ողկոյզ չմնաց. արդ օրօրանիս հողն երերուն սրտիս վրայ ճեղքեր կը բանայ, հայրենի հողն ալ ըմ-բոստացած դժոխք մը կը բանկ-ցնէ կմախքիս շուրջ։

Օ՜ն, լսեցէք դուք, Եւմէնեան կատաղիներ՝ Սով, Ջարդ եւ Ժամ, երրորդութիւն դժոխային։ Ես ձեր երեսն ի վեր կ'աղաղակեմ, — Դուք ինծի չէք յոգնիր բիւր ան-գամ զիս մորթելով, ես չեմ յոգ-նիր բիւր բիւր անգամ մեռնելով։

ԱՏՐՈՒՇԱՆ

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՇԻՐԱԿԻ ՋՈՀԵՐՈՒՆ

(„ՅԱՌԱՋ"Ի ՄԻՋՈՑԱՒ)

Փալիյօն Սու Պուայի մէջ, Պ. Ս. Տէր Մաթէոսեանի ձեռքով հայ ընտանիքներու մէջ հաւա-քուած.—

Տէր եւ Տիկին կարապետ Բամպուքճեան	50
Տէր եւ Տիկին Ալեքսան Չը-պուքճեան	100
Օր. Արմենուհի Հրանտեան	50
Տէր եւ Տիկին Բ. Տուրկուտեան	25
» » Ս. Տէր Մատ-թէոսեան	100
ՀԱՆԱՀԱՆ	
Արփիկ-Անահիտ Շ. Միսաք-եան	100
Ժիրայր Միսաքեան	100
Աղաւնի եւ Յարութիւն Յա-րութիւնեան	100
Թագրմճեան ընտանիք	70
Յարութիւն Մինասեան	10
Արման Մ. Գալֆաեան	10
Ժոռժ Տէլէփէր	5
Մկրտիչ Աւետիսեան	15
Mme Marcelle Piatout	15
Վահագն Յակոբեան	20
Արամ Աբրահամեան	50
Օննիկ Թահթաճեան	20
Կրօնիկ Ալեանաքեան	20
Խաչիկ Զուլֆաեան	20
Վ. Գարաեան	100
Երուանդ Յարութիւնեան	100
Մակեդոն Ստեփանեան	25
Մկրտիչ Թէյեան	10
Օր. Անգինէ Տանտիկինեան	10
Տիկ. Վարդանուշ Սրապեան	10
Հայկուհի Սրապեան	10
Արամ Նաղուպեան	10
Յարութիւն Թաշճեան	10
Mlle Léonne Watté	10
Արտաշէս Գազանճեան	10
Mlle Reymond Artault	10
ՔԼԱՄԱՌԷՆ	
Գալուստ Սիրապեան	60
Կարապետ Սիրապեան	50
Սեդրակ Գ. Սարգիսեան	50
Պետրոս Սարգիսեան	50
Յովսէփ Շիրինեան	50
Պետրոս Բիզոեան	30
Գրիգոր Թունտաեան	25
Սերոբ Մանուկեան	20
Կղեմէս Սողոմոնեան	20
Պօղոս »	10
ՏԻՐՍԻԻ ԹԷԼԷՖՕՆԻ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐԸ	
Նիկողոս Նիկողոսեան	50
Յակոբ Պէշիկթաշլեան	50
Նեւտոն Եախշիկեան	50
Սողոմոն Սարգիսեան	40
Սեդրակ »	40
Փանոս Յովհաննէսեան	30
Վահան Պետրոսեան	30
Հայկ Ժամկոչեան	30
Գուրգէն Սարըքէշիշեան	30
Խորէն Շիրքանեան	20
Հայկ Ապաճեան	20
Սիսակ Տօղրամաճեան	20
Վահան Սէֆէրեան	20
Արշակ Տօղրամաճեան	15
ՕԹԷԼ Harles*Ի ՄԷՋ ՀԱՒԱՔՈՒԱԾ*	
Ե. Գրիգորեան	25
Անանեան	10
Ա. Պիպէրեան	10
Գ. Բեշտիմալճեան	5
Յ. Պալեան	5
Օսմանճեան	10
Թորոսեան	10
Գումար	2080

***

...Խմբագիր «Յառաջ»ի

Վերջին մէկ շաբթուան ըն-թացքին կարդացինք, Յառաջի միջոցաւ, Հայաստանի մէջ պա-տահած անակնկալ դժբախտու-թիւնը։ Ու մեծապէս ազդուելով, անմիջապէս ձեռնարկեցինք հանգանակութեան մը մեր հիւ-րանոցին մէջ։ Բոլորն ալ եռան-դով մասնակցեցան եւ աՀաւասիկ ձեզի կը ղրկենք 365 ֆրանք։ (Տես ցանկը)։ Մի յուսահատիք, Հայաստանի տարաբախտ եղ-բայրներ եւ քոյրեր, այս աղէտն ալ կ'անցնի։

Քլամառ Ս. Գ. Սարգիսեան

*** *Ազգուած Հ. Յ. Դաշնակ-ցութեան կոչէն,* Sociéié Industrielle des Téléphones*ի* Durcil*ի* բաժնի աշխատաւորներէն ընկեր Յակոբ Պէշիկթաշլեանի եւ Պ. Ն. Նիկողոսեանի նախաձեռնու-թեամբ, իրենց աշխատակիցնե-րէն, ի նպաստ Հայաստանի ա-ղէտեալներուն 445 ֆրանք Յա-ռաջի կը ղրկենք (Տես ցանկը)։

*** Մեր Թղթակիցները կը գրեն թէ գաւառներու եւ հարեւան երկիրներու մէջ ալ հանգանակիչ մասնախումբեր կը կազմուին, ժամ առաջ օգնութեան հասնե-լու համար։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (6)

Խ Ա Ն Ը

(ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ՅՈՒՇԵՐ)

IV

Հիմա, երբ յիշում զարմա-նում եմ, թէ ինչպէս էր որ այն-քան լուրջ կերպարանքով ու ան-քան սառնասիրտ դիտում էի ես այդ կատակերգութիւնը։

— Էդ էլ չի, էդ էլ չի, շա-րունակում էր նա միշտ նոյն հանդարտ ձայնով, գոհ որ հետա-քրքրութիւնս աւելի պիտի գրգռի։

Այսպէս անցաւ կէս ժամ. ու վերջապէս.

— Ահա, ահա։ գնացէք, համայեց ծառաներին։ Ահա՛։

Ու ծալելով թերթը հակա-ռակ երեսին դրեց իմ առաջ կիր-կոշկի մի նկար, եռանկիւնա-Փիրմի յայտարարութիւն-րից մէկը.

— Լաւ է, չէ՞

— Այո, Սաղաթէլ խան, բայց... հիմա որ... որ... «Մշակ»ը լոյս չի տեսնում, ի՞նչ հայերէն թերթ էք ստանում։ (Հարցրի ան-միջապէս, նիւթը փոխելու ու «հիացումս» թաքցնելու համար։)

— Ոչ, ասաց, էլ ոչ մի հա-յերէն թերթ։ գիտես ես ինչե՛ր արի Հայերիս համար, բայց չհաս-կացան։ Էս դպրոցը որ կայ, պլանը ես եմ քաշել. առաջ՚երկու փտիկ սենեակ էր։ Ցետոյ էլ չորս տարի շարունակ ահագին փող եմ տուել դպրոցին։ Բայց դէ չհասկացան, չհասկացան։ Մինչդեռ պարսիկ մե-ծամեծները ինծի տեսնելուց գլուխ են տալի...

— Բայց ինչո՞ւ, ի՞նչ է պա-տահել, հարցրի խիստ հետա-քրքրուած։

— Էն, էն. էն. էն շանորդին, էն սրիկան...

— Ո՞վ։

— Կարապետ ա ինչ դարհու-մա, ա, դպրոցի հոգաբարձուն (եւ նա սկսեց պարսկերէն մի շարք ընտիր հայհոյանքներ), դու, ասաւ, դու քափտառ շուն ես, դու բան չես հասկանայ... չէ, չէ, էլ ոչ մի հայերէն գիրք, ոչ մի հայերէն թերթ։

— Բայց Սաղաթէլ խան, հայ երեխաները, ի՞նչ մեղաւոր են եթէ մէկը ձեզ վիրաւորանք է պատճառել։ Եթէ դուք կարող էք օգտակար լինել մեր դպրոցին, մի խնայէք ձեր ջանքերը։

Աշխատում էի համոզել նրան, որովհետեւ գիտէի թէ ինչ թշուառ վիճակի մէջ է տեղին երկդասեան փոքրիկ վարժարանը։ Գիտէի որ հարուստներ երեւս էին դարձրել ու անխնամ ձգել դպրոցի հարցը, որ գաղութներում այնքան մեծ դեր է կատարում մեզ համար։

— Գուցէ՞ կարելի լինի ձեզ այդ հոգաբարձուի հետ հաշտե-ցնել, եթէ նա գայ եւ ներողու-թիւն խնդրէր օրինակ, կը ներէի՞ք արդեօք։

— Ներե՞լ, երբեք, երբեք, էն սրիկային, որին բախտ ունեցայ անձամբ թաղելու...

— Ի՞նչպէս, միթէ՞ նա մե-ռած է.

— Այո, տասը տարի է. շա-նորդին.....

Թէյը բերին, փոքրիկ բա-ժակներով, փոքրիկ մատուցարան-ների վրայ, փոքրիկ շաքարի կտորներով։ Ցածլիկ, կլոր սեղան-ները դրին մեր առաջ ու թէյը վրան։

Լուռ էինք։ Սաղաթէլ խանը կատղած էր. քթի տակից անդա-դար հայհոյելով, նա խմում էր շտապ-շտապ, իր աքանչիւր կումին լեզուով շփացնելով եւ քիթն ու յօնքերը միաժամանակ վեր քա-շելով։

(Շար.) ԼԱՍ

ՆՈՐ ՓԻՒՆԻԿ

—○ ՆՈՐ ՕՐԵՆՈՑ ○—

Հասցէ.— B. P. 587, Beyrouth

Մի մոռնաք, հայրենակիցներ, որ մեր գոյութեան գլխաւոր նպատակներէն մէկն է օգնել հայրենիքին։ Ահաւասիկ գերագոյն առիթ։ Թող իւրաքանչիւրը կատարեալ անձնուիրութեամբ կատարէ իր պարտականութիւնը, որպէսզի շուտով վերականգնին փլատակները։

ՏՈՒՆԵՐՈՒՆ ՀԱՐԻՒՐԻՆ 80Ը ԿՈՐԾԱՆԱԾ

Հօկի պատուիրակութիւնը Հայաստանէն ստացած է հետեւեալ հեռագիրը.—

Շէնքերու կործանումէն յառաջ եկած վնասն է 25 միլիոն րուբլի (425 միլիոն ֆր.)։ Գիւղերու կրած վնասներուն հաշիւը դեռ չէ վերջացած։ Ձիւնը սկսաւ։ Հիւանդութիւնները ծայր տուին։ Բնակարաններու շինութեան ձեռնարկուեցաւ։ Ամբողջ Ռուսիոյ մէջ կատարուած եղբայրական հանգանակութեան արդիւնքն է մէկ միլիոն րուբլի։ Ստացուած են վրաններ դեղօրեայք և ուտեստեղէն։ Հանգանակութիւնները կը շարունակուին։

Իսկ կարմիր խաչի նախագահ բժիշկ կամսարական Հայաստանի կարմիր խաչի փոխ-նախագահ եւ սանիտարական մարմնի պետ բժիշկ Լազարեանէն ստացած է հետեւեալ հեռագիրը.—

Երկրաշարժին պատճառով կործանած են 12 գիւղեր, փլած 15 գիւղ, Լենինականի տուներուն հարիւրին ութսունը ոչնչացած են։ Ձմեռուան նախօրեակին 80,000 հոգի անապաստան մնացած են։ Հ. Կ. Խաչը կ'օգնէ աղէտեալներուն բժիշկով և դեղով ու կը կերակրէ 10,000 ժողովուրդ։ Ռուս, վրացական և ատրպէյճանեան Կ. Խաչերը եղբայրական աջակցութիւն կը հասցնեն։

ԱՀԱ ԹԷ Ի՛ՆՉՊԷՍ ԽՐԱՄԱՏ ԿԸ ԲԱՆԱՆ

Ընթերցող մը կը գրէ.— կ'երեւայ թէ Շիրակի երկրաշարժն ալ կանգնած կամ շարժած է... պետականութեան տեսակէտին վրայ, իբրեւ հարազատ արտայայտութիւն խորհրդային կարգերու, իբրեւ տեսակ մը Նոյ. 29 կամ Հօկի պատգ. ժողով: Դիտեցի որ Փարիզի մէջ կազմուած «կեդր. Հանգանակիչ յանձնաժողով»ը իր անդամները զատեր է բոլորովին «բարեյոյս» տարրերէ, իսկ իբրեւ մամուլ՝ նկատի ունեցեր է միայն երկու ծայրեր, Երեւանի խուլոտ կոչնակը, որ ձրի կը բաժնուի, եւ ռամկավարներուն նախապատմական շաբաթաթերթը, որ հռչակաւոր է իր «գրպանէն հանաւ»ներով եւ որ կը տեսնուի միայն հաճի-աղաներու գրասենեակներուն մէջ, գօտին միշտ մէջքին։ Բարի վայելում...

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Նոր մահափորձ Մուսոլինիի դէմ

Կիրակի օր ժամը 5.40ին, Մուսոլինի Պոլոնիոյ համալսարանին մէջ գիտական համագումարի հանդէսէն դուրս գալով ժողովուրդի խանդավառ ցոյցերուն մէջ կ'ուղղուէր դէպի կայարան, Ֆօրլի երթալու համար։

Այն պահուն, ուր թափօրը կը հասնէր Անկախութեան պողոտան, ամբոխին մէջէն մէկը «կեցցէ՛ Ազատութիւնը» պոռաց, եւ 15 տարեկան պատանի մը ատրճանակ պարպեց Իտալիոյ դիկտատորին վրայ։ Գնդակը հանդիպեցաւ Մուսոլինիի հագուստին եւ ծակեց կուրծքին կերպասը, ինչպէս նաեւ պատուանշանի մը ժապաւէնը, գնդակը ծակեց նաեւ վերարկուին թեւը Պոլոնիոյ քաղաքապետին, որ իրեն կ'ընկերանար։

Ամբոխը վայրկենապէս յարձակեցաւ ահաբեկիչին վրայ եւ տեղն ու տեղը սպաննեց զայն։ Մուսոլինի կատարեալ հանդարտութիւն պահեց։ Քանի մը վայրկեան միայն կեցուց իր ինքնաշարժը եւ ճամբան շարունակեց։ Կայարանի հրապարակին վրայ աչքէ անցուց նաւաստիներու վաշտ մը եւ քաղաքապահներու բազմաթիւ սպաներ, որոնք զօրանցք կատարեցին։ Յետոյ սպաներուն ուղղուած ճառ մը խօսեցաւ եւ Ֆօրլի մեկնեցաւ ընտանիքին հետ, որ կայարանը կը սպասէր։

Ահաբեկիչը 14 տեղէն դանակի հարուած ստացած ըլլալով, դէմքը անճանաչելի դարձած էր։ Ոստիկանութիւնը երկար պրպտումներէ վերջ ճշդեց թէ պատանին կը կոչուէր Անթէօ Զամփօնի, Պոլոնիայի լաւ մէկ ընտանիքի զաւակը, 15 տարեկան։ Հայրը ոստիկանատան մէջ ճանչցաւ իր տղան։

Մահափորձէն առաջ կին մը կորած անցած է փողոցը, թափօրը կեցնելու նպատակով։ Կը կարծուի թէ այդ կինը մեղսակից մըն էր։

Այս հինգերորդ անգամն է որ անյաջող մահափորձ կը կատարուի Մուսոլինիի դէմ։ Անցեալ ամիս, երբ ռումբ նետեցին իր վրայ, դիկտատորը յայտնած էր բարեկամի մը թէ անօգուտ է մահափորձ կազմակերպել իրեն դէմ, որովհետեւ գուշակուհի մը մարգարէացած է թէ բնի մահով չպիտի մեռնի, եւ թէ կը հաւատայ այդ գուշակութեան։

Բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուեցան։ Ամբողջ Իտալիոյ մէջ գոհաբանական ցոյցեր կը կատարուին։ Աշխարհի չորս կողմերէն շնորհաւորական հեռագիրներ կը տեղան Մուսոլինիի։

Թուրքիա կը կայկէ Եւրոպան

Պոլիսէն կը հեռագրեն թէ ամբողջ Թուրքիոյ մէջ պարամոլութիւն մը ծայր տուած է։ Ամէն օր նոր նոր պարասրահներ կը բացուին Անատոլուի ամենէն քաշուած անկիւններուն մէջ։ Գաւառէն շարունակ մարմիններ կը հասնին Պոլիս, արհեստով պարուհիներ, «ճազպանտ» եւ խափշիկ թէ ճերմակ նուագածուներ վարձելու համար։

Քիչ շատ կարեւորութիւն ունեցող քաղաքները արդէն ունին լաւ պարասրահներ, որոնք ամէն օր կը ճոխացուին Պոլիսէն հասած կանացի նորութիւններով։ Վերջին օրերս Տրապիզոնէն եկողներ Պոլսոյ մէջ ինչ լաւ բան որ գտան առին տարին, ահագին դրամ վճարելով, այնպէս որ ուրիշ գաւառներէ նոյն նպատակով Պոլիս եկողները հիմա բացը մնացին։

Խնդրանքը մատուցումէն աւելի ըլլալով, պարուհիներու, պարողներու եւ «ճազպանտի» գիները անգլիական ոսկիին պէս բարձրացած են։

Էնկիւրիի գործավարներու խորհուրդը որոշեց որ այսուհետեւ պաշտօնական ընդունելութեանց կամ հանդէսներու առթիւ հագուած կօշիկները «լուսթրին» պիտի ըլլան, իսկ իերի մասը բաց կերպասէ կամ շուէտական կաշիէ։

Հ. Յ. Դ. "ՕՐ,,Ը ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Նոյմ. 7ին Exposition Foireի լայն սրահին մէջ, Parc Channot:
կը խօսին ընկերներ Մ. Վարանդեան, Ա. Ջամալեան, Լեօն Պօն:
երգ, արտասանութիւն, նուագ, պար, կենդանի պատկեր:
կ'երգէ Օր. Հ. Թորոսեան (Փարիզի Քօնսէրվաթուարէն):

ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ՄԵԾ ՀԱՆԴԷՍ
ՇԻՐԱԿԻ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻՆ ԱՌԹԻՒ

կազմակերպուած՝ «ՌՈՍՏՈՄ» ԼՍԱՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ
6 ՆՈՅ. 1926 ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 9ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՌԱՒՕՏ
PETIT JOURNALի ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ
պիտի բանախօսեն Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ, ՇԱՀԱՆ ՆԱԹԱԼԻ,
ԲԺ. Ե. ԽԱԹԱՆԱՍԵԱՆ
կը մասնակցի ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ
Թատերական ներկայացում «Ռոստոմ»ի սիրողներու խումբին կողմէ։ Երգ, արտասանութիւն, նուագ, եւլն.։ Կէս գիշերէն վերջ հայկական եւ եւրոպական պարեր, Ճազ-Պանտ։
Տոմսակները՝ բոլոր ճաշարաններէն եւ Bellevilleի «ՄԱՎՐՕՍ»էն:

ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հ. Յ. Դ. ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ
13 Նոյ. Շաբաթ գիշեր, Զ. Թաղապետարանի սրահը (Place St-Sulpice)
գեղարուեստական ճոխ բաժին, Հայկ. պարեր Հայկ. տարազով
եւրոպ. պարեր մինչեւ լոյս: ջոխ եւ աժան պիւֆէ
ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

ՕՐ. ԶԱՊԷԼ ԴՈՒՐԵԱՆ
ԵՒ
ՊՐ. ԿՈՍՏԵՆԴԻՆ ՏԷՕՔՄԷՃԵԱՆ
ՆՇԱՆՈՒԱԾ
Փարիզ 31 Հոկտ. 1926

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ Թաղային խումբի ընդհ. ժողովը՝ Ուրբաթ 5 Նոյեմբերի իրիկունը իր սրահին մէջ: Շատ կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. Սէն-Շամօնի կոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը խիստ կարեւոր օրակարգով, կիրակի նոյմ: 7ին կէս օրէ վերջ ժամը ճիշդ 2ին նոր Ակումբին մէջ Rue Jeanne d'Arc N. 15: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է, իրենց ան. դամատետրներով միասին:

Հ. Յ. Դ. Ուսմ. Միութեան ժողովը վաղը 8,30ին Ֆլօրիա ճաշարանը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Պատանի միութեան գրադարանի բացման հանդէսը տեղի կ'ունենայ Նոյեմ. 6ին Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին։ Ներկայ պիտի ըլլան ընկերներ Մ. Վարանդեան եւ Ա. Ջամալեան։

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Հայրենակցական միութիւնը Հայաստանի աղէտին առթիւ ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները 6 Նոյեմբեր Շաբաթ երեկոյեան ժամը ճիշդ 9ին Café du Métroի վերնայարկը 95 Bld. St. Germain (Métro Օտէօն):

ՉԱՓԱՀԱՍ Որբերու Միութեան Փարիզի Ընդհ. անդամական ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին «Ֆլօրիա» ճաշարանը 61, Rue Mr. Le Prince, Métro: St. Michel: *Կարեւոր օրակարգ։ Կը հրաւիրուին անդամները, համակիրները եւ բոլոր որբերը*:

«ՍԻՓԱՆ» Երկսեռ Երգչախումբի համերգը տեղի կ'ունենայ Նոյեմբեր 28ին Կիրակի կէսօրէ վերջ Salle des Agriculteurs*ի մէջ։ Կը խնդրուի միւս կազմակերպութիւններէն նկատի առնել այդ թուականը։*

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.— Սէզիեմ: Այս մրցումը տեղի ունեցաւ Պուլօնյի մէջ հակառակ սաստիկ օդին: Ա. կիսախաղէն վերջ դատաւորը դադրեցուց մրցումը հովին սաստկութեան պատճառով: Հ. Մ. Ը. Մ. խառն խումբ մը հանած էր:

ԱՐՄԷՆԻԱ ՊԱՐՏՈՒԱԾ.— Անարդար պարտութիւն մը կրեց Հ. Մ. Ը. Մ. Գօլոմպ մասնաճիւղի առաջին խումբը որ կը մասնակցէր Պայլի բաժակի մրցումներուն:

ԼԱՒ ՊԱՏԵՀՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Ծախու է ՄԱԾՈՒՆԻ ՊԱՏՐԱՍՏԱԳՈՐԾ ՄԸ, ամբողջ կազմածով, atelier, triporteur, tri-moteur, յսենեակ, խոհանոց, ջուր, կազ, ելեքտրականութիւն, օրական սպառում 600 խոշոր աման: մատչելի գին:
գրել «Յառաջ»ի, Կ. Մ. սկզբնատառերով:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Զարշամպայի Ղալալախ գիւղէն Արմենակ Դոչիգանեան, 8 տարեկան, հօր անունը Սողոմոն, մօրը՝ Վարդենիք, քոյրը Մարթա: 1921ին աքսորէն Պոլիս դառնալով որբանոց դրուած էր: գրել Բ. Վարդապետեանի, chez Mr Paul Vaillant, Barjols (Var) France.

— *Կը փնտռուի բնիկ Մարաշցի 16 տարեկան Կարապետ Ճինեվիզեանը, որ Պէյրութի որբանոցէն Ֆրանսա մեկնած ըլլալով, Մարսէյլ կը գտնուէր և այժմ Լիոն ըլլալ կը կարծուի։ Տեղեկացնել՝* Hampar Katendjian Rue Peyssoneau, Usine Vibart, Vienne (Isère).

— *Եւդոկիայի գաւառէն Առտովայի Եարթմըշ գիւղէն Ղազարոս Յ. Գայեան կը փնտռէ իր եղբայրները՝ Նազար և Սեդրակ, քոյրը՝ Հոփփսիմէ, մայրը՝ Մարգրիտ, եղբօրորդիները՝ Մամբրէ, Ագապի եւ Թորգոմ, հարսը՝ Նուրիցա, հօրեղբայրը՝ Թադէոս, հօրեղբօր կինը՝ Մարիամ, զաւակները՝ Շմաւոն, Միսաք եւ Նարդուհի։ Տեղեկացնել* Sava Georgevitch, Skopljanska ul. 16, Belgrade (Yougo-Slavie)։

— *Յունաստանէն Գրիգոր Եզեկիէլեան կը փնտռէ բնիկ Սեբաստացի Կիրակոս եւ Թորոս եղբարք Եզեկիէլեան, որ 10-15 տարիէ ի վեր Մարսէյլ եկած են։ Տեղեկացնել* Hagop Sarkissian, Usine Laurent. La Saone (Isère)։

— *Երէցկին Աստուրեան եւ Մէրկէր Աստուրեան կը փնտռեն Օր. Արաքսի Աստուրեանը, որ Սուրիոյ կուրանոցէն Երուսաղէմ փոխադրուած ըլլալ կը կարծուի։ Իմացնել Երէցկին Աստուրեանի,* Place Carrée, Bollène Vaucluse (France)։ *Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։*

— *Բնիկ Պրուսայի Սէօլէօզ գիւղացի Պետիկ Դասապեան, որ Ֆրանսա ըլլալ կը կարծուի։ Իմացնել Ադամ Սարգիսեանի, Լա Փօթըրի, Տէսին, Իզեր։*

— *Փօն Լըվուայէն Գրիգոր Գալայճեան կը փնտռէ Իզմիթցի Յակոբ Պօյաճեանը, որ եօթը օր առաջ շոգեկառքով ճամբորդած ժամանակ, սխալմամբ Փարիզ կամ ուրիշ քաղաք մը իջած է։*

ԿԱՐԴԱՑՈՒԱԾ ԱԺԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

Ծախու են՝ Ահարոնեանի, Շիրվանզադէի, Զօպանեանի, Վ. Փափազեանի, Թումանեանցի, Լէօի, Շանթի գործերը, հազուագիւտ ժողովածուներ, Ազատամարտ, Մուրճ, Յուշարար, Անահիտ, Ռազմիկ, Հայրենիք, եւ զանազան վէպեր եւ ազգային գիրքեր։ Նաեւ ծախու կ'առնուին։ Դիմել նամակով՝ Vahram Sévouni, 5, Avenue Quihou, Saint-Mandé, (Seine).

ՅՈՒՍԱԲԵՐ

—• ՕՐԱԹԵՐԹ •—
Հասցէ.— B. P. 868, Le Caire (Egypte).

Le Gérant : H. TEURNIER

Imp. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire: SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մեթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան	10 շ.		20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՈՒՐԲԱԹ 5 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1926

5 NOVEMBRE 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Բ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 198 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԿԱԹԻԼ-ԿԱԹԻԼ ՎՏԱԿՆԵՐ ԿԸ ԿԱԶՄՈՒԻՆ. ՏՈՒՐ ԻՆՁ ՈՐ ԿՐՆԱՍ, ԲԱՅՑ ՄԻ ԴԱՆԴԱՂԻՐ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՄԱԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԱԼԻՔԸ

Կարելի չէ առանց խանդաղատանքի արձանագրել այն հոսանքը, որ ծայր տուած է մայրաքաղաքի հայաշատ հիւրանոցներէն եւ գործարաններէն մինչեւ գաւառական հեռաւոր անկիւնները, Շիրակի շարժին զոհերուն օգնելու համար:

Այսօր հրատարակած ենք շարք մը կոչեր եւ թղթակցութիւններ, որոնք յուզիչ պատկեր մը կը կազմեն: Աղէտի առաջին օրերուն վրայ, ժողովուրդի զաւակները ինքնաբերաբար կազմած են մասնախումբեր, եւ դրամ հաւաքած են փողոցէ փողոց, տունէ տուն պտտելով: Տասնոցներով հիւանդանոց եւ որբանոց պահած է այս ժողովուրդը, եւ ա՛յդ գիծն է որ երեւան կու գայ այսօր ալ, բոլորովին օտար եւ նոր միջավայրի մը մէջ:

Տունէ-տեղէ զրկուած, ամբողջ ընտանիքով անտանելի պանդոկի մը չորս պատերուն մէջ կծկուած բեկորներն են, ծխնեցողներու մուրին եւ վիթխարի մեքենաներու ժխորին մէջ ապրող բազմութիւններն են որ ամէնէն աւելի կը զգան աղէտին հետեւանքները, եւ կ՚աճապարեն տալ իրենց բաժինը:

Ճանապարհի եւ տառապանքի բազմազան կամուրջներէ անցած, անոնք բոլոր նկարագրութիւններէն աւելի պերճախօս պատկերներ կրնան ներկայացնել ձեզի. այնպէս որ, շատ ալ յորդորի պէտք չունին, շարժելու համար: Բուխերիկէ զրկուած ձիւնով ու սառուցեալ ափերու վրայ ինկած հայ մարդը մայրը, երկու բառով ձեզի կրնայ պատմել թէ ինչ կը նշանակէ բաց օդին տակ մնալ երախաներով, փլատակներու մէջ, առանց ուտելիքի եւ ծածկոցի, եւ խաղալիք բնութեան քմահաճոյքներուն:

Եւ միայն մէկ օրինակը բազմապատկեցէք ոչ թէ տասը քան հազարով, այլ ութսուն հազարով, ու դատեցէք գաղութներու վրայ ինկած պարտականութեան ծանրութիւնը: «Իզվեստիա», Մոսկուայի պաշտօնաթերթը, կը գրէ թէ Ալեքսանդրապոլի (Լենինական) 3831 տուներէն յիսունը միայն անվնաս մնացած են... Ամերիկեան Նպաստամատոյցի գործաւորները օրը օրին հաղորդեցին այնպիսի մանրամասնութիւններ, որոնք սարսուռ կ՚ազդեն ամէնէն կարծրացած սիրտերուն: Ցուրտը, ցուրտը, փայտի, դեղի եւ ուտեստի չգոյութիւնը, անխուսափելի համաճարակները կը սպառնան շատ աւելի զոհեր պատճառել, քան ինչ որ չէ եղած երկրաշարժի ցնցումներուն հետեւանքով: Որբերու սերունդ մը ունէինք կորձանած քաղաքին մէջ, արդէն տէր՝ որոշ տնտեսութեան մը, իսկ այսօր փողոցի վրայ նստած, ամէն բան ծայրէն սկսելու դատապարտուած:

Այս պատկերին առջեւ, նորէն պէտք է յիշել ժողովրդային ընդհանուր շարժումը: Կաթիլ-կաթիլ վտակներ կը կազմուին: Ամէն կնոջ լուման ալ իր տեղն ունի: Բայց մանաւանդ ունի բարոյական մեծ արժէք, ամրապնդելու համար կապը գաղութներու եւ հայրենիքին միջեւ: Դժբախտաբար, անոնք որ խորհրդային Հայաստանի անունով կ՚երդնուն, նորէն սայթաքեցան քաղաքական եւ հոգեբանական պահուն, եւ այնքան մանրամասն, որ հանգանակիչ յանձնախումբերու մէջ անգամ քաղաքական նկատումներ մտցուցին:

Ու նորէն արտասանուեցաւ գրգռիչ բառը, Հայաստանի «թշնամիներ» եւ «թշնամիներ»...: Անոնք չունեցան լայն սիրտ, բոլոր հոսանքները գործի լծելու եւ մէկ նպատակի շուրջը համախմբելու համար: Գիտնալով հանդերձ որ քաղաքական հոսանքներու ներկայացուցիչները մեծագոյն դերն ունին դանգուածները շարժման մէջ դնելու համար, անոնք նախընտրեցին շուքերու դիմակներու տակ ապաստանիլ, եւ ստեղծել կացութիւն մը որ երբեք բարենշան չէ: Եւ շատ մը միութիւններ այսօր շուարած են թէ ո՛ւր պիտի դիմեն: Թող այս իրողութիւնն ալ արձանագրուի իրենց փառքի տետրակին մէջ, իբրեւ ապացոյց անհեռատեսութեան, եւ թող ամէն մարդ դատաստան կազմէ ինքն իրեն համար:

Իսկ մենք փառք տանք այն խորունկ շարժումին որ գործի լծած է մասնաւորապէս խոնարհ խաւերը, և որ կրնայ հրաշքներ գործել ոչ միայն Ֆրանսայի, այլ եւ ուրիշ գաղութներու մէջ:

Այդ շարժումը կապ չունի ոչ վարչաձեւի, ոչ «ֆիրմա»ներու կամ աթոռներու, ոչ ալ հրէի կամ հեթանոսի հետ: Ան ամբողջ կ՚արտադրէ Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդին համար, այնքանը բաւական է արդէն: Երբ տուն մը կրակ ինկած է, տանտէրը կը հարցնեն, ոչ ալ դրացին, այլ կ՚աշխատին ամէնէն առաջ կրակը մարել բոլոր միջոցներով: Զօրս կողմէն օգնութեան կը կանչեն, առանց անուն կամ հաւատք հարցնելու: Ամէն պատեհութիւն ունէին այդպէս կազմակերպելու օգնութեան գործը: Բայց նորէն եւ նորէն ինկան այն կախարդական շրջանակին մէջ որ կը ցամքեցնէ հոգիները:

Երանի՛ թէ չզղջային:

Շ.

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔՈՎ

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐԱՊՈԼԻ 3831 ՏՈՒՆԵՐԷՆ ՄԻԱՅՆ 50Ը ԱԶԱՏԱԾ ԵՆ

«Իզվեստիա»ի թղթակիցը Թիֆլիսէն կը հեռագրէ Հոկտ. 24 թուականով.—

Անդրկովկասեան կառավարութեան կողմէ Լենինական ղրկուած պատուիրակութեան անդամները վերադարձան Թիֆլիս եւ սարսափելի գոյներով կը ներկայացնեն երկրաշարժին գործած աւերը: Հաստատուած է որ Լենինականէն դատ վնասուած են 25 գիւղեր, որոնց մէջ կը հաշուուի 5501 տուն եւ 26,504 բնակիչ: 12 գիւղեր բոլորովին քանդուած են եւ վերածուած են աւերակներու կոյտի. միւս գիւղերը կործանած են կէս առ կէս: Լենինականի 3831 տուներէն անվնաս մնացած են հազիւ 50 տուներ: 80,000 մարդ մնացած է բաց երկնքի տակ, առանց երդիքի: Լենինականի մէջ առանձնապէս վնասուած են ծայրամասերը, ուր տեղաւորուած է ազգաբնակութեան աշխատաւոր մասը: Վերջին տեղեկութիւններու համաձայն, երկրաշարժը գրաւած է տարածութիւն մը, որ կը բռնէ Լենինականէն մօտ 40 քիլոմեդր դէպի հարաւ եւ 15 քիլոմեդր դէպի հիւսիս-արեւելք: Մեռած է 365 մարդ, վիրաւորուած է 300, սիրտի պայթիւնէ մեռած է 20 մարդ: Հինգ մարդ ուղեղի ցնցում ստացած է, հինգ մարդ խելագարած է:

*** Լենինականէն Թիֆլիս հասած է Հայաստանի գիւղական դրամատան տնօրէնը, որ կը պատմէ թէ Լենինականի բոլոր ոչ-ճարտարապետական արժէք ներկայացնող շէնքերը կործանած են, ճարտարապետական շէնքերը ճեղքուածքներ տուած են: «Մեր այցելած չորս գիւղերէն ամենադարհուրելի տեսարաններու հանդիպեցանք Դահարլու եւ Պայանտուր գիւղերուն մէջ, ուր տառապէս ոչ մէկ շէնք չէ մնացած: Կործանուած են նոյն իսկ ամէնէն ամուր շինութիւնները՝ դպրոցներն ու եկեղեցիները: Գրեթէ ամբողջ Լենինականը պէտք է նորէն շինուի:

Ճարտարապետներու յատուկ յանձնախումբ մը քննելով գտած է, որ Լենինականի ծննդաբերական հիւանդանոցի, գիւղացիի տան, մրհեստակցական միութիւններու եւ ուրիշ բոլոր խոշոր շէնքերը դարձած են անբնակելի եւ պէտք է քանդուին:

Ամերիկեան Նպաստամատոյցի Հայաստանի ներկայացուցիչ Պ. Պիչ կը հեռագրէ 30 Հոկտ. թուականով.—

Հայաստանի կառավարութեան օգնութեան արտակարգ յանձնախումբի նախագահ Երզնկեան Մերձաւոր Արեւելքի Ամերիկեան Նպաստամատոյց ընկերութեան, ինչպէս նաեւ Պ. Վիքրիի միջոցաւ ամերիկեան ժողովուրդին սրտագին շնորհակալութիւններ կը յայտնէ իրենց օժանդակութեան համար:

Մասնաւոր Օգնութեան կոմիտէի նախագահ Օր. Մէյթի Ծօնսըն արդէն կ՚օգնէ ամէնէն շատ վնասուած գիւղերուն: Խնամքով կը պատրաստուի ամէնէն կարօտեալներու ցանկը, հագուստեղէն եւ պլանքէթ բաժնելու համար: Մինչեւ հիմա 10,000 տոլար ծախսուած է: Հոկտ. 28ի գիշերը եօթը սաստիկ ցնցումներ զգացուած են, յուսահատութեան մատնելով ժողովուրդը: Փոլիկոնի որբերը, իրենց ուսուցիչներով կը շարունակեն աշխատանքները: Այսօր ձիւնամրրիկը դադրեցաւ եւ օդը աւելի պայծառ եւ տաք է:

*** Հոկտ. 24ին Սուգի օր էր Երեւանի մէջ: Դպրոցները եւ թատրոնները փակուեցան օրուան աղէտին առթիւ:

*** Ալեքսանդրապոլի մէջ փայտի չգոյութիւնը այնքան զգալի է որ գիւղացիները չեն կրնար առժամեայ բնակարաններ շինել:

Ո՞ՒՐ Է ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻՆ ՀՆՈՑԸ

Մոսկուայի Գիտութեանց Ճեմարանը Լենինական ղրկած է երկրաբաններէ բաղկացած յանձնախումբ մը Փրոֆ. Լէպէտեւի նախագահութեամբ, ուսումնասիրելու համար երկրաշարժին պատճառները: Ճեմարանի կարծիքով երկրաշարժի հնոցը կը գտնուի ոչ թէ Լենինականի մէջ, ինչպէս որ կ՚ենթադրուէր մինչեւ այսօր, այլ Կարսի շրջանը:

ՄՕՐԱԹՕՐԻՕՄ ԵՒ ՏՈՒՐՔԷ ԱԶԱՏ

Համախորհրդային Աշխատանքի եւ Պաշտպանութեան Խորհուրդը որոշեց «մօրաթօրիօմ» յայտարարել Լենինական քաղաքի եւ գաւառի երկրաշարժէն վնասուած մասերու համար: Այդ կարգադրութեան համաձայն, Հոկտ. 22էն մինչեւ Նոյեմ. 22 կը դադրին պետական եւ քօօփերաթիւ հիմնարկութիւններու եւ ձեռնարկներու, ինչպէս նաւ մասնաւոր անհատներու վճարումները: Հայաստանի Ժող. Խորհուրդը պիտի որոշէ մանրամասնութիւնները մօրաթօրիօմի շրջանի եւ հիմնարկութիւններու ու ձեռնարկներու մասին:

*** Անդրկովկասեան Կեդր. Գործադիր Կոմիտէն որոշեց Հոկտեմբեր 22էն մինչեւ ցնոր կարգադրութիւն երկրաշարժէն վնասուած շրջաններու ազգաբնակութիւնը զերծ կացուցանել հին ու նոր տուրքերու գանձումէն: Կը յանձնարարուի ելմտական գործավարութեան երկու շաբաթուան ընթացքին մշակել օրինագիծ այն պայմաններու մասին, որոնցմով առանձնաշնորհումներ պիտի տրուին աղէտեալներուն: Կեդր. Կոմիտէին որոշումին կցուած է ցանկը այն գիւղերուն, որոնք վնասուած են երկրաշարժէն: Այդ գիւղերն են՝ Պայանտուր, Փոքր Ղարաքիլիսա, Դահարլու, Կալալի, Թաւշանղշլաղ, Աղին, Թիւրք Ղարաքիլիսա, Ղազարապատ, Ալեքսանդրովկա, Կապուլի, Արալըխ, Սվանվէրտի, Մոլլա-Մուսա, Չլոխան, Արմուտլի, Տուզքեանտ, Սըրվանչուխ, Պողազքէսէն, Թոփարլու, Ղոնախրան, Օչախկուլի, Պաչոխլի, Օրթաքիլիսա, Մոլլա Գէօկչա եւ Օխչոլի:

ՎԱՂԸ ԳԻՇԵՐՈՒԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Վաղը, Շաբաթ. «փըթի ժուռնալ»ի սրահներուն մէջ տեղի կ՚ունենայ «Թոստոմ» Լս. միութեան կազմակերպած մեծ երեկոյթը, ի նպաստ երկրաշարժի զոհերուն: Մանրամասնութիւնները տեսնել դ. էջ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱԿԱՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՑՈՅՑԵՐ ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ

Կիրակի օր Մուսոլինիի դէմ կատարուած մահափորձէն վերջ հակաֆրանսական ցոյցեր կատարուեցան ֆրանքիտալական սահմանագլուխին վրայ Վինթիմիլյա քաղաքին, ինչպէս նաեւ Տրիպոլիսի եւ Պէնկազիի մէջ: Վինթիմիլյայի մէջ բազմաթիւ Իտալացիներ յարձակեցան երկաթուղիի գիծին վրայ աշխատող 15 ֆրանսացի բանուորներու վրայ եւ ծեծեցին զանոնք:

Տրիպոլիսի մէջ մեծ թիւով ֆաշիստներ ֆրանսական հիւպատոսարանը մտան եւ գրասենեակները տակնուվրայ ըրին: Պէնկազիի մէջ տեղական իշխանութիւնները ստիպեցին ֆրանսական հիւպատոսը, որ ֆրանսական դրօշին քով պարզէ նաեւ իտալականը:

Կայարանի դէպքէն վերջ Վինթիմիլյայի մէջ սեւ շապիկաւորներու ստուար բազմութիւն մը թափօր կազմած փողոցներէն անցան եւ պահանջեցին Նիսը՝ որ «իտալական քաղաք մըն է»:

Հռոմի ֆրանսական դեսպանը բուռն կերպով բողոքեց արտաքին նախարարին այս թշնամական ցոյցերուն համար: Պ. Կրանտի ցաւակցութիւն յայտնեց եւ խոստացաւ պատժել յանցաւորները:

«Լավօրօ տ՚Իթալիա» կը հրատարակէ Նիսէն առնուած հեռագիր մը, որուն մէջ կ՚ըսուի թէ Ֆրանսայի մէջ գործող իտալացի գաղտնի ոստիկանները երեւան հանած են դաւադրութիւն մը Մուսոլինիի դէմ, որ պիտի գործադրուէր Հռոմի մէջ ֆաշիստական տարեդարձին առթիւ: Իտալական ոստիկանութիւնը անցած շաբաթ Նիսի մէջ ձերբակալեց երկու ահաբեկիչները՝ Սքէվէլօ եւ Քաթթանէօ: Ֆրանքեւիտալական սահմանին վրայ խիստ հսկողութիւն կը կատարուի:

*** Պոլոնիայի մահափորձին առթիւ ձերբակալուեցաւ ահաբեկիչ Զամփոնիի ամբողջ ընտանիքը: Մուսոլինիի Պոլոնիա գալէն առաջ նախազգուշութեան համար 2000 հոգի ձերբակալուած եւ թափօրին անցնելիք փողոցներու տուները խիստ քննութեան տակ առնուած են:

Ձերբակալութիւնները կը շարունակուին ամբողջ Իտալիոյ մէջ: Փերուզայի մէջ քաղաքին դուռները գոցուած են համալսարաններու փախուստը արգիլելու համար:

Յեղափոխական դաւադրութիւն մը

Ֆրանս. ոստիկանութիւնը ատենէ մը ի վեր տեղեկացած էր որ Փարիզ եւ Ֆրանսայի կարգ մը քաղաքներուն մէջ ապրող սպանիացի եւ իտալացի անիշխանականներ լուրջ պատրաստութիւններ կը տեսնէին զինեալ անցնելու սպանիական սահմանը եւ տապալելու Փրիմօ տը Ռիվէրայի իշխանութիւնը Սպանիոյ մէջ: Ֆրանս. ոստիկանները կը սպասէին որ յեղափոխականները ճամբայ ելլեն՝ զանոնք ձերբակալելու համար: Առջի գիշեր ատոնցմէ 40 հոգի Փարիզ Օրսէյի կայարանէն կառախումբ նստան դէպի Էսթաժէլ (Սպանիոյ սահմանը), զբօսաշրջիկի հագուստով: Նոյն կառախումբին մէջ տեղ գրաւեցին նաեւ ֆրանսացի գաղտնի ոստիկաններ: Երբ կառախումբը Էսթաժէլ հասաւ եւ զբօսաշրջիկները կը պատրաստուէին հետիոտն սահմանը անցնիլ, ոստիկանները ձերբակալեցին զանոնք եւ ինքնաշարժերով Փէրփինեան տարին: Հարցաքննութենէն հասկցուեցաւ որ իրենց պետն էր Մասիա անուն նախկին գնդապետ մը եւ ժօզէ Քարիլլօ: Բոլոր յեղափոխականներն ալ 20—30 տարեկան երիտասարդներ են: Զանազան տեղեր ռազմանիւթ եւ զէնքեր ունէին: «Զբօսաշրջիկ»ներու պայուսակներէն հեռաձայնի եւ այլ ռազմական կազմածներ գտնուեցան: Իրենց նպատակն էր ապստամբեցնել նախ Քաթալոնիան եւ յետոյ շարժումը տարածելով ամբողջ Սպանիոյ մէջ, թագաւորութիւնը տապալել: Մինչեւ հիմա 200 հոգի ձերբակալուած են:

«Նոր» ուղղագրութիւնը պիտի փոխուի՞

Երեւանի Գիտութեան եւ Արուեստի կաճառին պատմականընկերային եւ գեղարուեստական բաժինները խառն նիստ մը գումարելով, զբաղեցան ուղղագրութեան չարաբաստիկ խնդրով: Կրթական գործավար Մռաւեան զեկուցում մը կարդալով, յայտնեց թէ պէտք է որոշ բարեփոխումներու ենթարկել ներկայ ուղղագրութիւնը եւ տառերը, նկատի առնելով տեղի եւ խնայողութեան սկզբունքը: Վիճաբանութիւններէ յետոյ, որոշուեցաւ ընտրել յանձնաժողով մը, որ ուղղագրութեան հարցը պիտի քննէ ամբողջութեամբ, եւ պիտի քննէ նաեւ տառերու բարեփոխման խնդիրը, Յանձնաժողովը իրաւունք ունի ձեռնհաս անձեր հրաւիրելու թէ խորհրդային երկիրներէն եւ թէ արտասահմանէն: Յանձնաժողովին անդամներն են.— Մ. Աբեղեան (պոլշեւիկեան ուղագրութեան հեղինակը), Հրաչեայ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ ԱՆԵԼԻ ՄԸ ՄԱՏՆՈՒԱԾ

Երկուշաբթի օր հանքածուխի գործադուլը մտաւ եօթներորդ ամիսը, եւ անել շրջան մը։ Բանուորներու եւ կառավարութեան միջեւ կատարուող բանակցութիւններու խզումէն ասդին, բացայայտ էր այդ արդիւնքը, իսկ անցեալ շաբթուան խորհրդարանի վիճաբանութիւններու ընթացքին, Պոլտուինի բրած յայտարարութիւնները անգամ մը եւս արդարացուցին ընդհանուր յոռետեսութիւնը։

Կացութիւնը մխիթարական չէ թէ՛ մէկ եւ թէ միւս կողմին համար եւ անակնկալ մը միայն կրնայ վերջ տալ այս վտանգաւոր պայքարին։

Անցողակի յիշենք թէ ի՛նչ փուլերէ անցաւ գործադուլը սկիզբէն մինչեւ այսօր։

Կռիւը իրականին մէջ սկսաւ անցեալ տարի Օգոստոսին, երբ հանքատէրերը յայտնեցին որ արդիւնաբերութեան անբաղձալի վիճակը մեծ վնասներու կ'ենթարկէ զիրենք եւ հետեւաբար չեն կրնար վճարել 1924ի պայմանագրութեամբ որոշուած օրավարձերը, առաջարկեցին զեղչել օրավարձերու սակը։ Հանքագործներու դաշնակցութիւնը անմիջապէս մերժեց այս առաջարկը եւ կառավարութիւնը, որ միջնորդի դեր կը կատարէր, խոստացաւ 10 միլիոնի նպաստ մը հանքատէրերուն ինը ամսուան համար։ Լուծումի այս ձեւին ուժ տուող տարրերը կը բացատրէին որ պահպանողական դահլիճը չէր կրնար ուրիշ աւելի տրամաբանական առաջարկ ընել այն տեսակ ատեն մը, ուր յանկարծական գործադուլ մը կրնար չափազանց վնասակար ըլլալ երկրին տնտեսական կացութեան, մինչդեռ ինը ամսուան մէջ կրնային գլուխ գլխի տալ եւ լաւագոյն միջոց մը ճարել։ Յայտնի է որ այդ առաջադրութեամբ կազմուեցաւ յատուկ յանձնաժողով մը, որ պիտի քննէր խնդիրը իր բոլոր կողմերով։

Ամբողջ ինը ամսուան շրջանին կառավարութիւնը, դրամատէրերը եւ բանուորները բանակցեցան, վիճեցան, բայց անհնար եղաւ համաձայնութեան եզր մը գտնել։ Մայիս 1ին, երբ արդէն յանձնաժողովը ներկայացուցած էր իր տեղեկագիրը, պատահեցաւ անխուսափելին— Արհեստակցական միութիւնները իրենց ամբողջ կազմով հռչակեցին ընդհանուր գործադուլ, պաշտպանելու համար անիրաւուած հանքագործներու շահերը։ Ծանօթ է թէ ինչ ողորմելի վախճան ունեցաւ այդ յանդուգն քայլը, որուն սաստկութիւնը տեւեց միայն ինը օր։ Հասկցուցին շարժման ղեկավարներուն որ եղածը հակասահմանադրական է եւ ապօրինի — որովհետեւ, ըստ, բանուորական կազմակերպութիւնները բանակցութեանց ընթացքին եւ առանց ազդարարութեան հրապարակ նետեցին «ընդհանուր գործադուլի» սպառնալիքը, պարտադրելու համար իրենց կամքը խորհրդարանին։— Բացայայտ էր գործին անհեթեթութիւնը, բոլորը վերադարձան աշխատանոց, բացի ածխահանքերու բանուորներէն։

Գործադուլին ձեւը եւ անունը փոխուեցաւ, բայց ոչ թափը, ապացոյց, վերջին վեց ամիսներու անցուդարձերը։ Մայիսէն ասդին հազար առաջարկ, համաձայնութեան հազար եղանակ մէջտեղ դրուեցան կառավարութեան կամ խորհրդարանին կողմէ, սակայն դրամատէր եւ հանքագործ անդրդուելի մնացին իրենց տեսակէտներուն վրայ։ Կառավարութիւնը խորհրդարանին վաւերացնել տըւաւ օրական 8 ժամի աշխատանքի բացառիկ եւ ժամանակաւոր օրէնքը, բանուորները ըսին, «ո՛չ»։ Դրամատէրներուն առաջարկուեցաւ ստեղծել ազգային ընդհանուր սակացոյց մը օրավարձերու համար, անոնք պատասխանեցին «ո՛չ», պնդելով առանձին սակեր որոշել իւրաքանչիւր հանքային շրջանի համար։ Հոգեւոր պետերը առաջարկեցին կառավարութեան, քանի մը միլիոնի նոր նպաստ մը։ Այդ ալ մերժուեցաւ վարչապետին կողմէ։ Չկար ուրիշ ելք եւ մանաւանդ անկարելի ըլլալով բանակցութիւն վարել այդ անհաշտ տրամադրութիւններով, հարցը ձգուեցաւ գրեթէ իր բնական վիճակին։ Այսօր խուլ բայց յուսահատական պայքարը կը շարունակուի, լուռ մտահոգութեան մատնելով ամբողջ Մեծն Բրիտանիան։ Ինչպէս պիտի վերջանայ եւ ե՞րբ, հարց մըն է որուն պատասխան չկայ տակաւին։ Պատնէշին ետին սպասողական դիրք բռնել՝ յուսալով որ տեղի կուտան դրամատէրերը, կացութիւն մըն է որ ոչինչ ունի քաջալերական բանուորներուն համար։ Արդէն 270,000ի չափ «դասալիք»ներու վերադարձը եթէ ոչ դրական, առնուազն բարոյական պարտութիւն մըն է իրենց դատին համար։ Անգլիացի մը կը պատմէր անցեալները թէ անաչառ դիտողին համար երկու կողմին ալ թէզերը տրամաբանական են եւ արդար։ Դրամատէրերը կ'ուզեն հարստանալ եւ պատեհութիւն չեն գտներ, իսկ բանուորները կ'ուզեն ապրիլ։ Հոգեբանօրէն ոչ մէկը կրնայ անձնատուր ըլլալ»։

Ճիշտ է բացատրելու այս եղանակը, սակայն կան շատ մը պատճառներ, որոնք աննպաստ են բանուորներուն համար, ինչպէս եղած է ամէն տեղ եւ ամէն ատեն։ Դրամատէր Անգլիան ծանօթ է իրեւու այդ հանգամանքին եւ խորապէս համոզուած որ հանքագործները պիտի խոնարհին վերջի վերջոյ։ Գաղտնիք չէ այլեւս որ հանքագործները յոգնած են այս ապարդիւն կռիւէն՝ դառնալով խաղալիք «յեղափոխական» ղեկավարներու ձեռքը։ Պահպանողական թերթ մը գիտել կուտայ որ այս վերջինները իրենց անձնական արժանապատուութիւնը փրկելու համար է որ կ'ըմբոստանան ամէն հաշտարար առաջարկի դէմ։ Ոչ մէկ սպառնալիք ազդեց մինչեւ հիմա, օրուան վարիչներուն վրայ, մանաւանդ որ վեց ամսուան մէջ կառավարութեան ձեռք առած միջոցները գրեթէ բնականոն վիճակ ստեղծած են առօրեայ կեանքի մէջ։ Մեծ կարեւորութիւն ունի այս պարագան երկրի անդորրութեան տեսակէտէն։

Պարզեցինք խնդրին տնտեսական շարժառիթները։ Բայց կայ աւելի հիմնական պատճառ մը այս խոշոր կռիւին մէջ —քաղաքականը որ ջիղն է բոլոր անցուդարձերուն։ Պահպանողական տարրերու հասկացողութեամբ, կասկած չկայ որ երկրին խաղաղ աշխատաւորութիւնը թունաւորող եւ այս վտանգաւոր արկածախնդրութեան մէջ մտցնողը Մոսկուան է։ Այսքանը բաւական է, խրտչեցնելու համար քաղքենի-դրամատէր Անգլիան որուն անծանօթ չեն խորհրդային Ռուսիոյ երազները բրիտանական կայսրութեան հանդէպ։ Ինչպէ՞ս կարելի է տեղի տալ բանուորական պահանջներուն, երբ անոնցմէ են անկէ յառաջ գալիք բարդութիւնները քաղաքական եւ ընկերային կարգուսարքին մէջ։

Աւելի որոշ խօսելով, կը թուի թէ կառավարութեան եւ խորհրդարանին, հետեւաբար ամբողջ անգլիացի ժողովուրդին համար աւելի ձեռնտու է կորսնցնել քանի մը տասնեակ միլիոն ստեռլին, քան քաջալերել ձեռնարկներ որոնք կրնան հիմնովին քայքայել պետութիւնը։ Այլապէս չպիտի կրնային պաղարիւնութեամբ դիտել հիմա դէպքերը, թոյլ տալով որ «յեղափոխական» վարիչները սանձարձակ աշխատին գործադուլը երկարցնելու։

Գործադուլը սքանչելի պատրուակ մըն է նոյնպէս Աշխատաւորականներուն եւ ազատականներուն համար։

Առաջինները չեն ծածկեր իրենց համակրութիւնը հանքագործներու դատին եւ անոր յաջողութեան, որովհետեւ այս վերջիններուն պարտութիւնը հարուած մը պիտի ըլլայ նաեւ անգլիական ընկերվարութեան համար։ Իսկ Ազատականներուն համար՝ որոնց ներքին վէճերը սաստկացան մանաւանդ Մայիսէն ասդին, յանգելով լորտ Ասքուիթի հրաժարման, ներկայ կառավարութեան անյաջողութիւնը գործադուլի հարցը վերջացնելու մէջ, յոյսեր կը ներշնչէ ապագայի համար կուսակցութեան ամրապնդումի տեսակէտէն։

Այս ուղղութեամբ կը գործէ կուսակցութեան իսկական առաջնորդը՝ Լոյտ-Ճորճ, որ ապահովաբար թշնամի չէ այսօր Աշխատաւորականներու քաղաքականութեան։ Թերեւս մտածողներ ալ կան որ գործադուլին այսքան երկար տեւողութիւնը եւ վաղուան անորոշութիւնը, քաղաքական անակնկալներ ստեղծէ շուտով։

Այսպիսով երկու սուրի մէջ մնացած են օրուան վարիչները— կա՛մ տնտեսական տագնապ իր բոլոր չարիքներով, եւ կամ անձնատուութիւն գործադուլը սարքողներուն։ Բացատրեցինք թէ որն էր տրամաբանական ելքը պահպանողական Անգլիացիներու ըմբռնումով։

Թէ ինչ չափով ազդուած է երկրին տնտեսական կացութիւնը գործադուլէն, յայտնի է հետեւեալ թիւերէն.— Ութը հարիւր միլիոննոց պիւտճէին (1926-1927) մէջ 86 միլիոն ստեռլինի բաց մը կը նախատեսուի։ Հանրային պարտքը աւելցած է 8 միլիոն ոսկի։ Ամէն տեսակ ապրանքներու արտածումը նուազած է, որովհետեւ օտար յաճախորդներ իրենց գնումները կատարած են ուրիշ երկիրներ։ Անգործներու թիւը, որ գործադուլի նախօրեակին մէկ միլիոնէն քիչ մը աւելի էր, բարձրացած է մէկ միլիոն 600 հազարի, առանց հաշուելու հանքագործները։ Միայն սեպտեմբերի մէջ արտասահմանէն գնուած է մօտ 4 միլիոն թոնօ ածուխ։ Կարգ մը նաւարաններ եւ գործարաններ փակուած են խնայողութեան կամ ապսպրանքի նուազութեան պատճառաւ։

Յուսադրիչ բան չկայ այս բոլորին մէջ։ Ամէնն ալ կը տեսնեն չարիքը, բայց կը սպասեն անվրդով եւ պաղարիւն։

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՀԱՍՑԷ ՓՈԽԱԾ ԱՏԵՆ.— Մի մոռնաք ղրկել հին հասցէն եւ փոփոխութեան ծախքը։

ԿԵԱՆՔԸ ԱԹԷՆՔԻ ՄԷՋ

Աթէնք, 28 Հոկտ.

Առանց չափազանցութեան կարելի է ըսել որ Աթէնք իր բոլոր արուարձաններով տագնապալի շրջան մը կը բոլորէ, կրթական տեսակէտով։ Գրեթէ բոլոր թաղերու ուսուցչական կազմերը, անհատի հաշուով երկ-երկու ամսականի պահանջ ունին։

Ապօրինի վարչութեան նախաձեռնութեամբ կազմուած շատ աւելի ապօրինի Թաղային Խորհուրդներն ու Հոգաբարձութիւնները ոեւէ վստահութիւն չեն ներշնչեր ժողովուրդին եւ տիրող անտարբերութեան հետեւանքով կը տուժէ կրթական գործը։

Այս վիճակին վերջ մը տալու միտքով, ատենէ մը ի վեր, ծանօթ չէզոք հայրենակիցներ ձեռնարկներ կ'ընեն հասկացողութեան եզրին մը գտնելու եւ բացարձակ չէզոքներէ բաղկացած վարչութիւն մը ստեղծելու համար։

Դաշնակցութիւնը այս անգամ ալ սիրով առաջ գնաց, իսկ հակառակորդ խմբակը կը փորձէ պղտորել միտքերը, վարձկան թերթի մը միջոցաւ։

Հասկնալի է որ այս տարի կրթական գործն ալ ազդուեցաւ կուսակցական հակամարտութիւններէն։ Թաղային եւ Հոգաբարձու խորհուրդներուն միջեւ սկսած պայքարը պատճառ մը կ'ըլլայ, որ տուժէ նոր սերունդին դաստիարակութիւնը։

Հաւանաբար այս տարի կրթական հունձքը չպիտի տայ նոյն իսկ նախորդին կէսը։ Եւ այս՝ անոր համար որ դպրոցական գործերը յանձնուեցան անտեղեակ մարդերու։

Ուսուցիչներու ճիգերը ապարդիւն կը մնան տիրող հակամարտութեանց հետեւանքով։

*** Մեծ խանդավառութեամբ տօնուեցաւ այս տարի «Դաշնակցութեան Օր»ը։

Իւրաքանչիւր արուարձանի մէջ ալ եղան մասնաւոր յայտագրերու համաձայն, բանախօսութիւններ, ազգային երգեր եւ արտասանութիւններ։

Հակառակորդ օրկանին փրցուցած վայնասունը կաղկանձիւնի մը չափ ալ արժէք չունեցաւ։ Ընդհակառակը, ժողովուրդը այս տարի չըստուած խանդավառութեամբ մը գնաց այն բոլոր սրահները ուր տեղի կ'ունենային տօնախմբութիւնները։ Բոլոր թաղերուն մէջ ալ պատկառելի թիւ մը կը կազմէին չէզոքները։

***

Չարաբախտ ընկ. Վ. Վարդապետեանի սպանութեանը առթիւ Աթէնքի Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն սգահանդէս մը կազմակերպեց Աթէնքի Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ։

Յատկապէս բացակայ էր մեր անհնարագիր Առաջնորդը, որ ամէն կիր. ներկայ կ'ըլլար պատարագին։ Մագլըմեանի այս ընթացքն ալ խորապէս վրդովեց ղանազան ծանօթ անձեր եւ Հայրենակցական Միութիւններ, որոնք ծաղկեպսակներով կը մասնակցէին սգահանդէսին։

Տեղի ունեցան պատշաճ բանախօսութիւններ, մեներգներ եւ արտասանութիւններ։

Ներկաները, որոնցմէ ոմանք մօտէն կը ճանչնային մեր նահատակ ընկերը, մեկնեցան իրենց զզուանքը յայտնելով ոճրագործներուն եւ պահանջելով արդար պատիժ։

Նո՛յն օրը՝ արարողութեանց աւարտումէն վերջ, ժողովուրդին ցրուեցին Դաշնակցական նահատակ վեթերաններուն մեծադիր խմբանկարը, տպագրուած Սելանիկի «Ալիք»ի խմբագրութեան կողմէ։

Մարգուս

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

"Հ. Յ. Դ. ՕՐ„Ը ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ, (Սէփ. Թղթ.)— Հոկտեմբեր 31ին հայկական դպրոցի սրահին մէջ, խուռն բազմութեան մը ներկայութեանը, տօնուեցաւ «Դաշնակցութեան Օր»ը։ Սրահը գեղեցիկ զարդարուած էր հայ հերոսներու նկարներով եւ եռագոյն երիզներով։ Իսկ բեմին վրայ կային Քրիստափորի, «Դէպի արշալոյս», «Հայկական ազատամարտ» մեծադիր պատկերները, եւ Դաշնակցութեան զինանշանը վարագոյրին վրայ զետեղուած էր հայկական եռագոյնը։

Օրուան նախագահ. ընկ. Պօղոս Թիւլպէնտճեան, հանդէսը բացուած յայտարարեց «Մեր Հայրենիք»ով, որ յոտնկայս երգուեցաւ։ Յաջող արտասանութիւններ ըրին փոքրիկն Վարդենին եւ Ովսաննա, ընկ. Պապաեան, Շիշմանեան, եւ Լիօնի ընկերներէն Շահպազեան, երգեցին Օր. Մարի Փափազեան եւ ընկեր Առաքել Գանիէլեան։ Իսկ օրիորդներու խումբը, ղեկավարութեամբ Օր. Բերուզ Խաչատուրեանի, հայկական պարեր պարեցին։ Այս առթիւ տեղւոյս Ենթակօմիտէն ծաղկեփունջ մը նուիրեց ժրաջան Օր. Խաչատուրեանին։ Կովկասեան պարեր պարեցին ընկ. Վահէ Յակոբեան (Լիօնէն) եւ ընկ. Արգար Տէր Կարապետեան (Տէսինէն)։ Հանդէսին գեղարուեստական բաժինը լրանալէ վերջ, բեմ բարձրացաւ օրուան բանախօս ընկեր Ս. Վրացեան, որ պարզեց Դաշնակցութեան 36 տարուան գործունէութիւնը։ Բացատրեց թէ ինչպէս կուսակցութիւններու կազմութենէն առաջ հայ ազգը շատ մը իրաւունքներ կորսնցուց, նոյնիսկ ազգ կոչուելու արժանի չէր եւ ասոր անոր կամայականութիւններուն կը ծառայէր։ Դաշնակցութիւնը առաջին ուժգին կռուողը հանդիսացաւ բռնութեան դէմ եւ յաղթանակեց շնորհիւ իր ուժին եւ իր գտած լայն ժողովրդականութեան, պարզեց նաեւ կուսակցութեան ներկայ եւ ապագայ գործունէութիւնը երկրին կացութեան տեսակէտի շուրջ եւ շեշտեց թէ պիտի շարունակենք պայքարիլ մինչեւ որ իրականանայ միացեալ եւ անկախ Հայաստան (ծափեր)։

Անդրադառնալով Հայաստանի վերջին աղէտին, կոչ ըրաւ ներկայ բոլոր հասարակութեան մէկզի դնել անհատական եւ կուսակցական նկատումները եւ գործակցիլ, քանի որ հայրենիքը օգնութեան կարօտ է։

«Հայաստանը ամէնունս է եւ ոչ ոք կրնայ սեփականութիւն կամ մենաշնորհ դարձնել զայն։»

Բանախօսութենէն յետոյ, բեմ հրաւիրուեցաւ ընկ. Վարդան Զուլլէքեան մեր տասը համակիրներու երդման արարողութիւնը կատարելու համար։ Բոլոր հանդիսականները ուշադրութեամբ կը հետեւէին։ Տասը նոր ընկերները ուխտեցին մնալ հաւատարիմ զինուորներ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, իրենց ձեռքերը դնելով Զինադրօշին վրայ որ դէպի յաղթանակ կը քալէ անվարան ու անյողդողդ։

Հանդէսը լրացաւ ուշ ժամանակ եւ ներկաները բաժնուեցան այն համոզումով թէ՝ ցորչափ կը մնայ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, ուշ կանուխ պիտի իրականանան բաղձանքները։ Դպրոցին հրա[...] րակին վրայ երիտասարդ[...] խումբ խումբ հայկական ե[...] երգելով բաժնուեցան իրարմ[...]

Հետա[...]

ԱՆՃՈՌՆԻ ԲԱՐՔԵՐ

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆ.— Վե[...] երեք անախորժ դէպքեր խ[...] Հայ երիտասարդ մը գոր[...] նին մէջ իր ֆրանսացի ըն[...] վճարման թուղթը կը գտնէ, անմիջապէս կ'երթայ կը [...] խնդիրը երեւան ելլելով, ձերբակալեցին եւ անմի[...] Սէն Թ'էթիէնի բանտը ղրկե[...]

Ուրիշ մը։ Հայերը Էթիէն կ'երթան առուտուր[...] լու, այն տեղ ժամ մը [...] ամէնքն ալ կը սկսին մեծ[...] միս գնել։ Երբանցումէ[...] տուելով, Տիկին մը գնած [...] դրամը չի վճարեր եւ կա[...] մը կը հեռանայ։

Բայց Ֆրանսացիները [...] Հայերուն օճիքէն կը բռն[...] կորսուած միսին դրամը կը հանջեն։ Բաւական խայտառ[...] թիւններէ վերջ տիկինը կը [...] բակալուի...։

Երրորդ դէպքն ալ [...] ֆրանսերէն «Լա Թրիպիւն[...] թէն կը թարգմանեմ հա[...] տակի։ «Երեք հայ պարոննե[...] 14 տարեկան, քարեր գլո[...] երկաթուղիի ասեղին մէջ. [...] բաշարժ մը անցնելով գիծէն [...] ելաւ։ Պատանի ստահակնե[...] խած եւ 200 մէթր հեռո[...] ւըրտուած էին, իրենց արարք[...] տեւանքը դիտելու համար։ Թշնամական փորձը կրն[...] ծանր հետեւանքներ ունենա[...] նի որ գետինը զառիվար է [...] գեկառքերը կ'երթեւեկեն [...] օր։ Երեք տղաքները ձերբ[...] ուեցան։

Գ.

ՕՐԸ 9 ԺԱՄ ԱՇԽԱՏ[...] ԱՄԻՍԸ 5 ՖՐԱՆՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ես եւ ըն[...] հիններս երախտապարտ ենք [...] ռաջ»ին, որ կ'արձանագր[...] ցաւերը։ Կը խնդրենք այ[...] տողն ալ տպել։ Եթէ դուք [...] չօգնէք, ո՞վ պիտի լսէ մեր[...]

Անցեալ տարի Յուն[...] ՐԸԼԻՖԷՆ երկու հարիւր որբ[...] եկան հոս։ Ասոնց մէկ [...] ապրուստի դրամը ՐԸԼԻՖԸ [...] րած է Դպրոցասէրին։ Ասո[...] նելէն ետքը, երկու հարի[...] բուհիններէն հարիւրը ազգ[...] ներու ղրկուեցան եւ շատ[...] մուտնացուցին։ Մնացեալ [...] Դպրոցասէրի գործի գործ[...] դրուեցան եւ կ'աշխատին [...] ժամ։ Գործին դրամը [...] կը ստանայ եւ երեք [...] լմնցած գործին վրայ որ[...] կուտան 15 ֆրանք, ամի[...] 5 ֆրանք։ Այդ գործարան[...] ուած աղջիկները շատ [...] բողոքեցին, բայց պատաս[...] ցաւ թէ պէտք է ձեր ապ[...] համար աշխատիք։ Որբ[...] ըսին թէ մենք ձրիաբ[...] կ'աշխատինք, բայց ՐԸԼԻՖԸ [...] տարուան համար մեր [...] տուած է, գացողներուն ալ [...] է որ հոս մնացողներուն կը [...] կանի։ Այդ ամսական [...] ֆրանքով ի՞նչպէս կրնանք [...] հագուստ, գուլպայ գնել [...] սկսան 2-3 ֆրանք [...]

Դեռ շատ բաներ կրն[...] բայց Դպրոցասէրին վարի[...] բարկացած է եւ ամէն[...] հարցնէ թէ ո՞վ է գրողը [...] բուհիններս գիտեն որ ես [...] որոշած էինք ամէն բ[...] ձեւլ, բայց կը վախնանք [...] քանը կը բաւէ որ ազատ[...] այս վիճակէն, եթէ չէն [...] լորվին լքել։

ՈՐԲ[...]

ՀԱՄԱԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՑԱՐԺՈՒՄ
ՇԻՐԱԿԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ ՕԳՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Երեք օրէ ի վեր նամակներ եւ գումարներ կը տեղան խմբագրատուն, Շիրակի աղէտին զոհերուն օգնելու առաջադրութեամբ: Ուզելով բոլորին գոհացում տալ, օրը օրին կը հրատարակենք այդ կոչերն ու ձեռնարկները, իսկ յատուկ սիւնակի մէջ կ'արձանագրենք մեզի ղրկուած գումարները, որոնց առաջին տասը հազարը պիտի յանձնենք Ամերիկեան Նպաստամատոյցին, անմիջապէս Հայաստան փոխադրուելու համար:

ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՉԸ

Բարձր Հայքի Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը իր Նոյեմբեր 1ի նիստին մէջ քննելով Հայաստանի աղէտեալներուն շուտափոյթ օգնութիւն հասցնելու խնդիրը՝ որոշեց.

1.— Յատուկ պատուիրակութեամբ մը դիմել «Հայրենակցական Միութիւններու Կեդր. Վարչութեան», որ ամէն ջանք թափէ համազգային միակ Հանգանակիչ Յանձնաժողով մը կազմելու համար, որպէս զի անջատ մարմիններն ու ձեռնարկութիւնները իրար չխաչաձեւեն:

2.— Կազմել Հանգանակիչ Յանձնաժողով մը, անմիջապէս ձեռնարկելու հանգանակութեան եւ գոյացած գումարը յանձնել Հայրենակցական Միութիւններու Կեդր. Վարչութեան, իր յարմար գտած եղանակով դրամը հասցնելու աղէտեալներուն:

3.— Բարոյական պարտք դնել Բարձր Հայքի բոլոր հայրենակիցներուն վրայ, որ իւրաքանչիւր աշխատաւոր առնուազն իր մէկ օրականը տրամադրէ հանգանակութեան:

4.— Հանգանակիչ Յանձնաժողովի անդամ ընտրուեցան հետեւեալները.— Պ. Պ. Յովհաննէս Տնկօյեան, Արմենակ Հալէպեան, Աւետիս Ցամկաճեան, Պօղոս Վարդանեան եւ Օննիկ Գավաֆեան, իսկ օժանդակ անդամներ՝ Պ.Պ. Արտաւազդ Ղուկասեան, Մկրտիչ Մինասեան, Վահանիկ Սապօնճեան եւ Կարապետ Սէֆէրեան:

Ժողովականներուն մէջ հանգանակութիւն տեղի ունենալով, գոյացաւ 1500 ֆրանք:

Ներկայիս, Հայրենակցական Միութիւնս կոչ կ'ուղղէ իր բոլոր հայրենակիցներուն, որ իրենց օժանդակութիւնը փութացնեն մի միայն Հանգանակիչ Յանձնաժողովի միջոցով կամ հետեւեալ հասցէով՝ Pastermadjian Vahan, 3 Rue Lesage, Paris 20:

ՍԵՐԱՍՏԻՈՅ Հայր. Միութիւնը առ հաշիւ տրամադրած է հազար ֆրանք:

ՔՂԻԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

Ալեքսանդրապոլի աղէտին իրր հետեւանք երեսուն հազարնոց մեր հայրենակիցներուն թշուառութիւնը խորապէս ցնցեց Մարսիլիաբնակ Քղեցիները: Յապաղում՝ պիտի նշանակէր ստորին մը եւս սաստկացնել բախտին անողոք հարուածին ենթակայ մեր արենակիցներուն վիճակը, ձիւն ու բուք այս օրերուն:

Այս գիտակցութեամբ, Քղիի Հայրենակցական Միութիւնը ձեռնարկեց հանգանակութեան մը իր շրջանակին մէջ, որուն արդիւնքը, 1495 ֆրանքը, կը բարձրացնէ 2000ի, իր անձուկ դրամագլուխով եւ կը ղրկէ «Յառաջ»ի, ձեր միջոցաւ տրամադրուելու համար այն մարմնին որ աւելի շուտ պիտի կրնայ իր եւ մեր օգնութիւնները հասցնել Հայաստանի աղէտեալներուն:

Ինքնին արհամարհելի գումար մը թէեւ, բայց պէտք է նկատողութեան առնել որ հանգանակութեան մասնակցողները առհասարակ բանուորներ են: Ամէն տեղ բախտագուրկն ու բանուորը, հակառակ իրենց համեստ վիճակին, աւելի եռանդով ձեռք կ'երկարեն դէպի իրենց նմանները քան շատ մը բախտաւորներ որոնց հանդիպեցանք մեր հանգանակութեան ընթացքին:

Միութիւնս առանց վհատելու կը շարունակէ հանգանակութիւնը եւ հետզհետէ գոյացած գումարն ալ ձեզի պիտի ղրկէ:

Վստահ ենք թէ Մարսէյլի բազմազան միութիւններն ալ չպիտի թերանան իրենց պարտականութեան մէջ, հետեւելով մեր օրինակին:

Ի դիմաց Քղիի
Հայրենակցական Միութեան
Փ. Թուրիկեան Մ. Էլօեան

ՍԵՒՐԻ ՀԻՍԱՐԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

Հայ ժողովուրդը, շնորհիւ իր շինարարական ոգիին եւ ի գին մեծ զոհողութեանց, երբ հազիւ սկսած էր դարմանել ընդհ. պատերազմի միջոցին կրած մարդկային եւ նիւթական կորուստները եւ վերաշինել հայրենի օճախը, որուն լարուած հետաքրքրութեամբ կը հետեւէր արտասահմանի հայութիւնը, ահա հեռագիրները գուժեցին 22 Հոկտ. Ալեքսանդրապոլի եւ շրջանին մէջ տեղի ունեցած տարերային աղէտը, ի մեծ ցաւ ֆրանսահայութեան ընդհանրապէս եւ Մարսիլիոյ Սեւրի Հիսարցիներուս մասնաւորապէս:

Սեւրի Հիսարցիները Ալեքսանդրապոլի աղէտի մասին թերթերու մէջ հրատարակուած սրտաճմլիկ նկարագրութիւններէն մեծապէս յուզուած եւ եղբայրական պարտականութեան գիտակցութեամբ ոգեւորուած, փափաք յայտնեցին անմիջական օգնութեան հասնիլ երկրի աղէտեալ եղբայրներուն:

Հայրենակցական միութիւնս հայրենակիցներու կողմէ հայրենիքի դժբախտ եղբայրներու օգնութեան հասնելու բուռն փափաքին ընդ առաջ երթալով, Հոկտ. 30ին շաբաթ երեկոյ բացառիկ ընդհանուր ժողովի հրաւիրեց բոլոր հայրենակիցները, օրակարգ ունենալով անմիջական օգնութեան հարցը:

Մայր դիւանի նախագահը ժողովին նպատակը մանրամասնութեամբ պարզելէ եւ բնութեան տարերային հարուածին տակ ինկած հայրենակիցներու յիշատակը ի նշան սուգի ներկաներու կողմէ յոտնկայս յարգել տալէ վերջ, կոչ ըրաւ բոլոր հայրենակիցներուն առանց սեռի խտրութեան, օգնութեան հասնիլ իւրաքանչիւրը գէթ իրեն օրավարձով:

Հայրենակիցներու միահամուռ փափաքով որոշուեցաւ Միութեանս մասնակցութիւնը հանգանակութեան իր դրամագլուխին երկու-երրորդով, ինչպէս նաեւ սիրով ընդունուեցաւ Պ. Նախագահին յուզիչ կոչը, մասնակցելու իւրաքանչիւրը համաձայն իրեն կարողութեան:

Այդ նպատակով ժողովին մէջ կազմուեցաւ հինգ հոգիէ բաղկացեալ յանձնախումբ մը, որ անմիջապէս գործի անցնելով վերջին մէկ օրուայ ընթացքին հանգանակեց 3835 ֆրանք, որ դեռ շարունակելի է:

Միութիւնս կոչ կ'ընէ տեղւոյս քոյր հայրենակցական միութիւններուն, որ առանց ժամանակ կորսնցնելու, հետեւին մեր օրինակին, հանգանակութիւններ կատարելով իրենց հայրենակցական շրջանակներուն մէջ:

Մարսիլիայէն դուրս գտնուող բոլոր Սեւրի-Հիսարցիներէն կը խնդրուի որ օր առաջ իրենց օգնութեան բաժինը ուղարկեն միութեան ատենապետին հասցէով՝ A. Andonian, 1, Rue du Saule, Marseille.

Ս. Հ. Մ. Վարչութիւն

1150 ՖՐ. ՓՈՔՐ ԳԱՂՈՒԹԷ ՄԸ

ՍԷՆ-ԼՕՐԱՆ, 2 Նոյեմ.— «Յառաջ»ի երկու թիւերուն մէջ կարդացինք Հայաստանի երկրաշարժի սրտաճմլիկ լուրերը եւ ձեր կոչը օգնելու աղիտահար թշուառ ժողովուրդին: Չէինք կրնար անտարբեր մնալ. անմիջապէս օգնութեան հրաւիրեցինք մեր փոքրիկ գաղութի հայրենակիցները եւ պարզեցինք Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդին տառապանքը: Ամենուն աչքերէն արցունք հոսեցաւ:

Բոլորն ալ իրենց քսակները բանալով տուին իրենց համեստ բաժինը: Մանաւանդ որբեւայրի կին մը որ դժուարաւ կը ճարէ երկու որբերու օրուան հացը, իր վերջին լուման տուաւ:

Մանտափոսթով ձեզի կը ղրկեմ գոյացած գումարը, 1150 ֆր.:

Հայկ Նազիկեան

ՊՈՒԱ ՔՕԼՕՄՊԻ ՄԷՋ

Հայաստանի աղէտը շատ ծանր ազդեց նաեւ Պուա-Քօլօմպ, Անիէռ, Քօլօմպ շրջանին մէջ: Ազգ. Միութիւնը անմիջապէս գործի ձեռնարկեց եւ երկու օր է ի վեր հանգանակութիւնը կը շարունակուի: Արդէն երկու հազարի մօտ գումար մը գոյացած է եւ «Յառաջ»ի պիտի ղրկուի:

Շատ քաջալերական է այս ձեռնարկը, մանաւանդ որ այստեղի հայութիւնը մեծամասնութեամբ տաղաւարներու տակ կ'ապրի, անտանելի վիճակի մէջ:

Յ. Հ.

ՁԱՅՆ ՄԸ
ՕԹԷԼ ՏԻՒ ՍԷՆԱՅԷՆ

Ողորմութիւն չէ, ո՛չ ալ օգնութիւն, որ կը բերենք, այլ մեր պարտքն է որ կը վճարենք:

Երէկ մենք էինք անպատըսպա՛ր, փախստական, ու այսօր՝ ահա կը բաժնենք մեր պատառը մեր ցեղակիցներուն հետ իրենց այս դժբախտութեանը մէջ, որպէս եղբայրական պարտականութիւն: (ԽՄԲ.- Գումարը արձանագրուած է քիչ անդին):

Օթէլ տիւ Սէնայի դպրոցական մանուկները փափաքելով իրենց բախտակից եւ աղէտեալ եղբայրներուն օգնութեան համեստ բաժին մը բերել, յանձն առին իրենց ազատ մէկ օրը քաշքօլի վրայ աշխատիլ եւ առոր արդիւնքը յատկացնել այդ նպատակին: (Տես 6րդ սիւնակի ցանկը):

ՓՈՔՐ ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԸ ՃԻԳԸ

Վիլֆրանշ-Սիւր-Սօնի ախ մը հայութիւնն ալ խորապէս ազդուեցաւ Հայաստանի աղէտի լուրերէն: Քանի մը հայրենակիցներ մէկտեղ եկան եւ կարդալով «Յառաջ»ի հրատարակութիւնները, որոշեցին գործի ձեռնարկել: Նոյեմբեր 1ին, ժամը 3ին տունէ տուն եւ սրճարանները պտտելով ցուցակագրեցին եւ արդէն չորս ժամէն աւարտած էր ձեռնարկը: Արդիւնքը եղաւ 700էն աւելի: Դեռ քանի մը տուներ ալ ցուցակագրելէ վերջ, եօթը հոգինոց յանձնախումբ մը պիտի հաւաքէ արձանագրուած դրամները եւ պիտի ղրկէ Փարիզ, Միրձաւոր Արեւելքի Նպաստամատոյցին:

Վիլֆրանշի հայերը հազիւ 25-30 տուն կը կազմեն: Այս ձեռնարկով պիտի կրնանք ճզմել նաեւ գիւղաքաղաքին մէջ եղած հայրենակիցներուն թիւը:

Խիկար

Զ. Ռ. Մ. ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Զափահաս Որբերու Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղը իր բացման հանդէսը կատարեց 30 Հոկտեմբեր կիրակի առաւօտ, Սինէմա Թափի Վէրի սրահին մէջ:

Մասնաճիւղի վարչութեան անդամներէն մէկը երկու խօսքով պարզեց իրենց նպատակը, հրաւիրելով դուրսը մնացած բախտակից քոյր եւ եղբայրները գործակցիլ եւ «փրկել նոր սերունդը այլասերումի մեծ վտանգէն»: Խմբագիր Պ. Եղիշէ Թօրոսեան պարզեց միութիւններու զօրութիւնն ու օգտակարութիւնը: Խօսք առաւ նաեւ ընկեր Պ. Հիւսեան, ջատագովելով օտար հորիզոններու տակ ցրուած ու լքուած որբերու գեղեցիկ նպատակը, եւ զայն իրագործելու համար մաղթեց պարտաճանաչութիւն եւ յարատեւութիւն:

Ներկաները մէջընդմէջ վայելեցին նուագ, ազգային երգեր եւ արտասանութիւններ:

Ս. Մ.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՊԷԼՎԻԼ ՑԱՂԹԱԿԱՆ

Կիրակի (31 Հոկտ.) Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէլվիլի մասնաճիւղի ֆութպօլի Ա. խումբը որ գացած էր (Garancières) գացած էր, յաղթեց նոյն քաղաքի C. S. Yvelines Ա. խումբին (6-0): Իսկապէս քաջալերիչ է Պէլվիլի խումբի այս յաղթանակը:

*** Պահեստին ալ շատ լաւ մրցումէ մը յետոյ 0-0 հաւասար մնաց S. Crédit Lyonnaisի Ա. խումբին հետ:

Իսկ Բ. խումբն ալ յաղթեց Հրեաններուն 1Բին 1-0ով:

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՇԻՐԱԿԻ ԶՈՀԵՐՈՒՆ
(«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄԻՋՈՑԱՒ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՑԱՆԿ

Օթէլ տիւ Սէնայի մանուկները	255
Օթէլ տիւ Սէնայի հայրենակիցներէն	1665
Օթէլ Օտէոնի հայրենակիցներէն	160
Քերովբէ Պօյաճեանի եւ Օր. Սիրանուշի հարսնիքին առթիւ հաւաքուած	140
Մ. Տ.	100
Վահան Քհ. Խոյեան	100
Տէր եւ Տիկ. Հրանտ-Սամուէլ	100
Հ. Յ. Դ. «Ազատամարտի Սեւրուհ» խումբէն (8 հոգի, երկ-երկու օրական)	350
Օթէլ տիւ Քոմէրսի հայրենակիցներէն	765
Սէն Լօրանի հայրենակիցներէն	1150
Քղիի Հայրենակ. Միութեան հաւաքած գումարը (Մարսէյլ)	1495
Միութեան բաժինը	505
Վազգէն Շուշանեան	50
Յակոբ Աճէմեան	50
Գումար	6885
Ա. ցանկին գումարը	2080
Ընդհ. գումար	8965

ԾԱՆՕԹ.— Տեղի անձկութեան պատճառով, իւրաքանչիւր շրջանի մասնակցողներուն անունները պիտի հրատարակուին յաջորդաբար:

ՕԹԷԼ ՏԻՒ ՍԷՆԱՅԻ ՑԱՆԿԸ (Մանուկներ).— Հրանոյշ Գազազեան 30, Արաքսի Գազազեան 25, Ալիս Դերձակեան 20, Սօնա Դերձակեան 15, Զարուհի Քաչեան 20, Անահիտ Գաբրիէլեան 25, Նուպար Դերձակեան 10, Արմենուհի Շարապխանեան 30, Գայիանէ Շարապխանեան 30, Գեղեցիկ Տէր Ստեփանեան 20, Ոսկուհի 2, Անահիտ Սամուէլեան 10, Օգթավ 15, Marie 3: գումար 255:

ՕԹԷԼ ՏԻՒ ՍԷՆԱՅԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐԸ

Տէր եւ Տիկին Դերձակեան, Գէորգ Աղնիւ Գազազեան, Հայկանուշ Քաչեան, Համբարձում Նուպրիկ Գաբրիէլեան և Տիկին Շարապխանեան 100ական ֆր., Յակոբ Եսայեան, Սողոմ Թումասեան, Yamalie et Cie., Փիլիպպոս Յովհաննէսեան 50ական ֆրանք, Վարդան Մանուկեան 25 ֆր., Պօղոս Մինասեան, Մելքոն Էսքիճեան, Օննիկ Թումանեան 50ական ֆրանք, Յակոբ Փափազեան 20 ֆրանք, Գասեասեան Սաթէն, Գ. Գէորգեան, Ե. Այտնլեան, Հ. Այտնլեան, Եղիսաբէթ Այտնլեան 10ական ֆր., Գրիգոր Մկրտիչեան 20 ֆր., Տիկին Ֆիլօր եւ զաւակը Յակոբ Ֆէրմանճեան, Ե. Պօտուրեան

(Շար. կարդալ Դ. էջ 3րդ սիւնակ)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (7)

ԽԱՆԸ
(ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ՅՈՒՇԵՐ)

IV

— Գիտես աղջիկս, դու հալա ջահէլ ես, բայց քեզ բա՛ն եմ ասում, որ ազգը ինձ պէս մարդկանց պէտք ա լաւ նայի. ազգը ինձի ինչի պէտք ա, համա ես ազգին պէտք եմ: Չի ուզում, ջահաննամը որ, ես ըսկի չեմ ուզի: Էս անպիտան պարսիկները շատ խելօք են, լաւը վատից շուտ են ջոկում. ինձի էնքան պատիւներ, էլ դատաւորը, էլ ոստիկանները, էլ հարուստ-հարուստ վաճառականները... ինչ ա որ մի անգամ տեսան, իմացան որ ես խոզա(*) մարդ չեմ... խօփ(**), դէ գնա, գնա տուն, էստ գալիս եմ. ասեմ նեօքարները քեզի տանեն հասցնեն, որ յետոյ գան ինձ բերեն:

— Ես չեմ ուզում Սաղաթէլ խան, ես մենակ կը գնամ, կամ եթէ կ'ուզէք, ձեզ հետ միասին գնանք:

— Չէ, լաւ չի, դու չես իմանում, երկու հոգի երկու նեօքարով չի լինի: Առաջ թող քեզ տանեն յետոյ էլ ինձի, ջանիկը դուս, արած գործերը ի՞նչ ա:

Հասանն առաջից, Հիւսէյն յետեւից ես տուն ճանապարհւեցի, որ մարդիկ տեսնեն եւ ասեն «ահա Սաղաթէլ խանի ազգականուհին նեօքարներով ա ման գալիս»:

Հինգ վայրկեան չանցած, նոյն ձեւով տուն եկաւ եւ ինքը «խանը»: Հասան ու Հիւսէյնը խորը գլուխ տալով հեռացան:

— Փայտս, ձեռնափայտս, մոռացկոտ անպիտան, գոռաց Սաղաթէլ խանը նրանց ետեւից:

Հասանը վերադարձաւ եւ յանձնեց իր տիրոջ ձեռնափայտը ու երկու ապտակ ստանալով, հեռացաւ առանց մի որ եւ է դարմանքի կամ բողոքի արտայայտութեան:

Յաճախ յիշում եմ ես պարսիկ այդ պաշտօնեաներին եւ մտածում թէ արդեօք նրանք սովորական կենդանիներ են, թէ հիպնօզի կամ օպիումի տակ քնած արարածներ: Մտաբերում եմ այն խղճուկ միջավայրը, որ ստեղծել էին հայ-պարսիկները, ընդօրինակելով պարսկական արտաքին ձեւերը, հոգեբանութիւնը, մտածելակերպը: Յիշում եմ նրանց կոպիտ վերաբերմունքը իրենցից «ցած»ի հետ ու նրանց անելի շողոքորթութիւնը «մեծեր»ի հանդէպ: Տեսնում եմ ահա, հենց Սաղաթէլ խանին արաւօր պարսիկների հետ թեւանցուկ իր շինծու ծիծաղով կատակաբանելիս ու սրախօսելիս... տեսնում եմ նրան գլուխը կախ ոստիկանապետին «սալամ» տալիս...

— Բայց ինչո՞ւ, ինչո՞ւ, հարցնում եմ յաճախ:

V

Սաղաթէլ խանը մի բարեկամ ունէր, որի հետ «ամբողջ տասնըհինգ տարի ընկերութիւն» էր արել: «Միասին աշխատել» էին, «միասին կերել, խմել, կինը կնոջ հետ, երեխաները երեխաների եւ նեօքարները նեօքարների հետ»: Դա միակ հայն էր, որի հետ Սաղաթէլ խանը յարաբերութիւն էր անում: Երկուսին իրար կապողը ամենից առաջ խանութիւնն էր:

— Սալամ Հայրապետ խա՛ն..

— Այ սալամ ալէքում Սաղաթէլ խա՛ն...

— Քէֆներդ ի՞նչպէս ա, խա՛ն:

— Մարամարդ արթը խա՛ն

— . . . . . խան

— . . . . . խան

Ահա՛ այսպէս էր նրանց հանդիպումը:

Հայրապետ խանը հաստ, մեծ փորով, կլոր դէմքով, կարմրաթուշ, ուռած-փքած մէկն էր, որ միշտ պարսկական կլոր գլխարկներից էր գործածում, որովհետեւ այդ «իր կազմուածքին սազ էր գալիս»...

— Ե՞ս, այո ես... ի հարկէ ես եւ միայն ես:

Այսպէս էր նրա նախադասութիւնների սկիզբն ու վերջը:

Հայրապետ խանը իր տան բակում ջուր չունէր, Սաղաթէլ խանի ջուրը քաղաքի «ամենահռչակաւոր» ջուրն էր:

(Յաճախ տիկին Նազելին, երբ այլեւս ուրիշ բան չէր գտնում ապացուցելու «իրենց եւ ուրիշների» տարբերութիւնը, իր ջուրն էր գովում: —Որ այդ ջուրը մի բոլորովին ուրիշ ջուր է, բոլորովին ուրիշ տեղերից է հոսում, ուրիշ— ուրիշ թաղերից անցնում եւ յատուկ խողովակով է ամբարը լցւում:)

Սաղաթէլ խանը հաց թխելու թոնիր չունէր, Հայրապետ խանը մի «աննման» թոնիր ունէր, որից դուրս եկած հացը «յաւիտեան» թարմ էր մնում:

Երկու բարեկամների մէջ տարիների ընթացքում բանաւոր համաձայնութիւն էր կայացել. Սաղաթէլ խանը թոյլ էր տալիս օրական երկու կուժ ջուր տանելու իր ամբարից. դրա փոխարէն նա իր հացը Հայրապետ խանի թոնիրում էր թխում:

«Հացս կ'առնեմ, ջուրս կը տամ» սրախօսում էր նա: Պատշաճ հարեւաններ էին նրանք եւ հաղորդակցութեան հեշտութեան համար երկու բակերը միացնող պատի մէջ դռնակ մը անցք ունէին:

Ես, Սաղաթէլ խանի, ինձ համար միանգամայն անսպասելի, սիրելին դառնալուց յետոյ, մեծ յարգանք ունէի նաեւ Հայրապետ խանի ընտանիքում:

(Շար.) ԼԱՍ

(*) Մանր, փոքր:
(**) Լաւ ուրեմն:

Աճառեան, Թ. Ավտալբէկեան, Ա. Բաբախանեան (Լէօ), Գ. Լեւոնեան, Փրոֆ. Ա. Խաչատրեան, Ստ. Կանայեան, Ս. Յակոբեան, Գր. Ղափանցեան, Յ. Մանանդեան եւ Շիրվանզադէ:

Ֆրանսա պէ՞տք է պահէ Սուրիան

Մարդու եւ Քաղաքացիի Իրաւունքներու պաշտպան ընկերութեան նախաձեռնութեամբ Սուրիոյ մասին վերջերս սարքուած հրապարակային միթինկի մը մէջ, քուէարկուեցաւ հետեւեալ բանաձեւը.—

«Ներկայ քաղաքացիները կը պահանջեն՝ որ անկողմնակալ քննութիւն մը կատարուի Սուրիոյ եւ Մեծն Լիբանանի մէջ անկախ եւ հեղինակաւոր անձնաւորութեանց կողմէ՝ ճշդելու համար այն սխալներն ու պատասխանատուութիւնները զորս գործած է Ֆրանսա հոգատարութիւնը ստանձնելու թուականէն ի վեր.

«Որ հոգատար պետութիւնը կարելի եղածին չափ շուտ համաձայնութեան գալով սուրիացի եւ լիբանանցի ժողովուրդներու պաշտօնական ներկայացուցիչներուն հետ, դաշնագիր մը կնքէ անոնց հետ ճշդելու համար հոգատարութեան գործադրութեան եղանակը.

«Որ ամէն միջոց ձեռք առնուի փութացնելու համար երկրին խաղաղեցումը, որմէ վերջ ֆրանս. զինուորները պէտք է ետ կանչուին եւ երկրին ապահովութիւնը յանձնուի տեղացի ոստիկաններուն:

ԵՐԵՒԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԵԼՔԸ

Ինչպէս գրած էինք, Երեւանի մէջ կարգ մը վճիռներ տրուած էին Մանուկ Խուշօեանի սպանութեան առթիւ: Խորհրդային թերթերէն կը թարգմանենք վճռագիրը (19 Հոկտ.).—

1.— *Քաղ.* Սահակ Ստեփանոսեանը՝ *33 տարեկան, Դաշնակցութեան ապօրէն կեդր. Կոմիտէի անդամ, յանցաւոր է Խորհրդային Հայաստանի Քրէական Օրինագրքի 16 եւ 64 յօդուածներով, եւ անոր յայտարարութիւնը Դաշնակցական կուսակցութենէն հեռանալու մասին համարելով կեղծ — դատապարտել ընկերային պաշտպանութեան բարձրագոյն պատժին՝* գնդակահարութեան, *գրաւելով ամբողջ կարողութիւնը:*

2.— *Քաղ.* Պետրոս Սինոյեանը՝ *24 տարեկան, Արտգծի Դաշնակցութեան կազմակերպութեան անդամ եւ ներկայացուցիչ, յանցաւոր է 16, 64, 61, 3, եւ 72 յօդուածներով, սակայն նկատի առնելով, որ անոր գործած յանցանքը կատարուած է կուսակցական կարգապահութեան հիման վրայ, դատապարտել 10 տարուայ բերդարգելութեան, խիստ մեկուսացումով եւ ինչքերու գրաւումով, հաշուի առնելով մինչեւ դատավճռի կայացումը, բանտարկուած ժամանակամիջոցը 1925 Սեպտ. 4էն:*

3.— *Քաղ.* Արտաշէս Ստեփանեանը՝ *23 տարեկան, Արտգծի Դաշնակցական կազմակերպութեան անդամ, յանցաւոր է 16, 64, 61, 3 եւ 72 յօդուածներով, սակայն նկատի առնելով նոյն հանգամանքները, ինչ որ Սինոյեանինն է, դատապարտել 10 տարուայ բերդարգելութեան, խիստ մեկուսացումով եւ ինչքերու գրաւումով, հաշուի առնելով մինչեւ դատավճռի կայացումը բանտարկուած ժամանակամիջոցը 1925 Սեպտ. 4էն:*

4.— *Քաղ.* Ղազար Պետոյեանը, *37 տարեկան, երկրագործ, անկուսակցական, նախկին խմբապետ* Ղազար Ֆարհադեանը, *37 տարեկան, դատի տակ չեղած,* Միհրան Մանուկեանը, *32 տարեկան, երկրագործ, անկուսակցական. կը դատապարտուին միամեայ ազատազրկման, հաշուելով նախնական բանտարկութիւնը 1925 Սեպտ. 4էն, ազատել բանտարկութենէն:*

5.— Արօ Մակարեանը, Ասատուր Խաչատրեանը *եւ* Աբրէ Ղազարեանը *դատարանով անպարտ կ'արձակուին:*

6.— *Քաղ.* Յակոբ Յակոբեանը, *30 տարեկան, երկրագործ, անկուսակցական, կը դատապարտուի երեքամեայ ազատազրկման. նախնական բանտարկութիւնը հաշուելով 1925 Սեպտ. 4էն:*

7.— *Քաղ.* Գէորգ Մկրտիչեանը, *27 տարեկան, երկրագործ. նախկին Ներքին Աղջագալա Գիւղական Խորհրդի նախագահ, կը դատապարտուի մէկ տարուան ազատազրկման, հաշուելով նախկին բանտարկութիւնը 1925 Սեպտ. 4էն, որով կ'ազատի բանտարկութենէ:*

Դատավճիռը վերջնական է եւ անվերաքննելի: Դատավճիռը պէտք է գործադրել 72 ժամուայ ընթացքին:

Այս վճիռէն յետոյ, Հայաստանի Կեդր. Գործադիր Կոմիտէն Ստեփանոսեանի վճիռը վերածեց 10 տարի բանտարկութեան, խիստ առանձնացումով:

Թուրքիոյ Ազգային ժողովին բացումը

Էնկիւրիի Ազգային Մեծ ժողովին երկրորդ նստաշրջանը բացուեցաւ Նոյեմբեր 1ին: Աչքի կը զարնէր «յառաջդիմասիրական» ընդդիմադիր երեսփոխաններու ամբողջական բացակայութիւնը:

Մուսթաֆա Քէմալ իր բացման ճառին մէջ խօսեցաւ ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան մասին եւ մանաւորապէս շեշտեց վերջին տարուան ընթացքին արդիացման համար ձեռք առնուած արմատական միջոցները, որոնք, ըսաւ, սկսած են լաւ արդիւնքներ տալ:

Գալով արտաքին քաղաքականութեան, Հանրապետութեան նախագահը յայտարարեց. «Ռուսիոյ հետ անկեղծ եւ մտերմական են մեր յարաբերութիւնները, որոնք հիմնուած են ապահովութեան եւ չէզոքութեան դաշնագրի մը վրայ: Մեր յարաբերութիւնները Աֆղանիստանի եւ Պարսկաստանի հետ, որուն յառաջդիմութիւնները հաճոյքով կը դիտենք, կը շարունակեն նոյն անկեղծութեան դրոշմը ունենալ:

Սուրիոյ եւ Իրաքի սահմանագծման աշխատանքները պիտի սկսին շուտով: Կը յուսամ թէ յառաջիկային կատարելիք մեր բանակցութիւնները նոյն անկեղծութիւնը պիտի ունենան եւ թէ պիտի կնքուին դաշնագիրներ, որոնք նպաստաւոր ազդեցութիւն մը պիտի ունենան Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ հետ մեր յարաբերութեանց վրայ:

Խօսելով պալքանեան երկիրներու հետ Թուրքիոյ բարեկամական յարաբերութեանց մասին, Մ. Քէմալ ըսաւ. «Պէտք է աւելցնեմ թէ ամէն պարագայի մեր շահը կը պահանջէ որ խաղաղութիւնն ու հանդարտութիւնը պահպանուին Պալքաններու մէջ»:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ծերակոյտին ընտրութիւնները կատարուեցան նոյմ. 9ին: Հանրապետականները կարեւոր պարտութիւն մը կրեցին եւ ծերակոյտին մէջ Ռամկավարները աւելի գերակշիռ դիրք ունին հիմա: Նոր ծերակուտականները դէմ են Լօզանի դաշնագրին վաւերացման եւ ոգելից ըմպելիի արգելքին:

(Շար. Գ. էջէն)

50ական ֆրանք, Արմենուհի Պէրպէրեան, Աբիկ, Ստեփան, Հոտիկ, Սաթեն Տէր Ստէփանեան, Տիկ. Լ. Տողրամաճեան 10ական ֆրանք, Տիկ. Համեստ Միլտոնեան 50 ֆր., Տօնէլեան Սօֆիկ, Քըլճեան Պաղտասար, Թաւիտ Աբգար, Տիկին Մարգրիտ Կարապետեան, Ստեփան Կարապետեան Քէրէմէթցի, 10ական ֆրանք, Ռամելայ Ճանիկեան, Գէորգ Էմէրճանեան, Տիկին Սարաֆեան, Տիկ. Շնորհիկ Տօլմաճեան, Տէր եւ Տիկին Փիւլվէնիս (Պանդոկապետ), Զապէլ Նիկողոսեան 50ական ֆրանք, Պետրոսեան 5 ֆրանք, Թագուհի Գրիգորեան, Քէրէմէթեան ընտանիք 100ական ֆր.:

ՕԹԷԼ ՕՏԷՕՆԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐԸ

Տիկին Սիմօնեան, Ժան Գոչեան, 10 ֆրանք, Տիկին Տիրուհի Պահատուրեան, Սահակ Զիչէկեան 20ական ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Պահատուրեան 100 ֆր.: Օր. Հայկուհի Օրմանճեան 25 ֆրանք, Մկրտիչ Աղամեան 30 ֆրանք.

Մանուկներու բաժինը 255 ֆրանք, ընդհ. գումար 2080 ֆրանք:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ Թաղային խումբի ընդհ. ժողովը՝ այսօր Ուրբաթ իրիկուն իր սրահին մէջ: Շատ կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. «Եռագոյն» խումբի ժողովը՝ այսօր, Ուրբաթ, 5 Նոյեմ. ժամը ճիշտ 8ին, Rue, Charles-Chefson *80ի սրճարանին մէջ: Պիտի դասախօսէ ընկ. Գ. Յովհաննէսեան:*

Հ.Յ.Դ. Լիոնի «Բեռի» խումբին ստիպողական ժողովը 8 Նոյմ. Բշ. ժամը ճիշտ 8.30ին: Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները անդամատետրերով: Օրակարգ խիստ կարեւոր:

Հ. Յ. Դ. Սէն-Շամօնի կոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը խիստ կարեւոր օրակարգով, կիրակի նոյմ: 7ին կէս օրէ վերջ ժամը ճիշտ 2ին նոր Ակումբին մէջ Rue Jeanne d'Arc N.15: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է, իրենց անդամատետրերով միասին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Պատանի միութեան գրադարանի բացման հանդէսը տեղի կ'ունենայ վաղը՝ Նոյ. 6 Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին: Ներկայ պիտի ըլլան ընկերներ Մ. Վարանդեան եւ Ա. Ջամալեան:

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏԻ Լճէ գիւղի Հայրենակց. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ Կիրակի Նոյմ. 7 ժամը 2ին Պ. Յ. Պալիքեանին սրահը:

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Հայրենակցական միութիւնը Հայաստանի աղէտին առթիւ ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները վաղը՝ 6 Նոյ. Շաբաթ երեկոյեան ժամը ճիշտ 9ին Café du Métroի վերնայարկը 95 Bld. St. Germain (Métro Օտէօն):

«ՅԱՌԱՋԴԻՄԱԿԱՆ»? «ՅԱՐԴԳՈՂ» Արուեստասէր միութեան «գրական երեկոներու» երրորդը տեղի կ'ունենայ այս գիշեր ժամը ճշդագոյն 8 ուկէսին Ֆլօրիա ճաշարանը Rue Monsieur le Prince 61: Վիճաբանութեան նիւթ կը կազմէ «Գաւառի գրականութիւնը եւ Ռուբէն Զարդարեան»: Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները եւ համակիրները:

Հ. Յ. Դ. ՍԷՆ ՇԱՄՕՆԻ ԱԿՈՒՄԲԸ

Հ. Յ. Դ. Սէն-Շամօնի կոմիտէի վարուժան Ակումբ-Գրադարանը փոխադրուած է 15, Rue Jeanne-d'Arc, Ancienne Bourse de Travailի սրահին մէջ: Կը խնդրուի կոմիտէի եւ Շրջ. կոմիտէի վերաբերեալ նամակներ եւ թերթեր ուղարկել սոյն հասցէին:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Մուշեղ Գասապեան, Քօրփուէն Փարիզ եկած ըլլալ կը կարծուի: Իմացնել Տիկ. Փափազեանի (ծն. Ֆէրմանեան), 188 Rue Rosny s/Bois, Montreuil (Seine).

— Յունաստանէն Խոսրով Կարապետեան կը փնտռէ իր հօրեղբօրորդին, Մարտիրոս Միրոյեանը Խարբերդի Մօրենիկ գիւղէն: Կը կարծուի որ 5-7 տարիէ ի վեր Ֆրանսա եկած է: Տեղեկացնել՝ Sarkis Sarkissian, Usine Laurent, La Sone (Isère).

— Գէորգ Սողբոյեան կը փնտռէ իր մեծ հայրը Գասպար Սողբոյեան եւ եղբայրը Վարդան, Վանի Ալճավազ գաւառի Նորշուէշուղ գիւղէն, որոնք պատերազմէն առաջ Պրազիլիոյ Ռիօկրանտ-Տէսուլա քաղաքը հաստատուած էին: Իմացնել «Յառաջ»ի կամ C. Dilénianի, Montana (Suisse). 10—1

Փարիզէն Տիկին Շնորհիկ Սուլթանեան կը փնտռէ իր հօրեղբօր աղջիկը Տիկ. Ովսաննա Քինոսեանը, Ընիկ Եգլովայի Քարցի գիւղէն, որ 4-5 ամիս առաջ Փարիզէն մեկնած է Լիոն, իր ամուսինին հետ: Տեղեկացնել Chenorik Soultanianի, 25, Ave-Fontainebleaue Kremlin-Bicêtre (Seine).

— Զարշամպայի Ղապալախ գիւղէն Արմենակ Գոչիգանեան, 8 տարեկան, հօր անունը Սողոմոն, մօրը՝ Վարդենիք, քոյրը Մարթա: 1921ին աքսորէն Պոլիս դառնալով որբանոց դրուած էր: Գրել Բ. Վարդապետեանի, chez Mr Paul Vaillant, Barjols (Var) France.

ՎԱՐՁՈՒ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆ ՄԸ

Վարձու է, Փարիզի 15րդ թաղամասին մէջ յարկաբաժին մը, երկու սենեակ, մէկ խոհանոց, կազ, ջուր, ելեկտրականութիւն եւ կեդրոնական ջերմութիւն: Դիմել խմբագրատուն:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կովկասահայ Տրամա-Օփէրէթի խումբը Նոյ. 20ին ի նպաստ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէլվիլի մասնաճիւղին կը ներկայացնէ «Սայեաթ Նովա»ն:

Հասոյթէն մաս մը պիտի յատկացուի Շիրակի աղէտեալներուն: Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն նկատողութեան առնել սոյն թուականը:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Մետաքսի վրայ ասեղնագործութեան վարժ շատ մը գործաւորուհիներ, գործատան մը մէջ աշխատելու համար: Թել քաշել, Ռօքօքօ, Point turc, Cordonnet, աժուռ եւ մօնթաժի համար: Օրական ութը ժամ աշխատանք, լաւ վճարում, տեւական գործ:

Դիմել ամէն օր ժամը 10-12 Strun et Cie 8, Rue Richelieu (Palais Royal):

ԿԱՐՈՒՀԻՆԵՐՈՒ

Լաւ կարուհիներ կը փնտռուին պարզ ժէրսէյէն ռօպերու համար խիստ լաւ վճարումով: Առատ եւ տեւական գործ: Փութով դիմեցէք՝ 10, Rue Général Brunet, Paris (19e): Մեթրօ Botzarisի մօտ (Direction St-Gervais): Սենեակի թիւ 2 եւ 8:

ՎԱՐՁՈՒ ԲՆԱԿԱՐԱՆ

Երեք սենեակ, 1 խոհանոց, կազ, ջուր, ելեկտրականութիւն, 4-5 հոգինոց ընտանիքի մը համար:

Նոյնպէս մէկ սենեակ եւ խոհանոց, 2-3 հոգինոց ընտանիքի համար:

Դիմել Պ. Յարութիւնեանի, 15 Impasse Thiberville, Gentilly (Seine).

ԼԱՒ ՊԱՏԵՀՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Ծախու է ՄԱԾՈՒՆԻ ՊԱՏՐԱՍՏԳՈՐԾ ՄԸ, ամբողջ կազմածով, atelier, triporteur, tri-moteur, 3 սենեակ, խոհանոց, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, օրական սպառում 600 խոշոր աման: Մատչելի գին:

Գրել «Յառաջ»ի, Կ. Մ. սկզբնատառերով:

Le Gérant: H. TEURNIER

Imp. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e

ԽՄԲԱԳԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,
JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette, PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82
Մեթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ԿԻՐԱԿԻ 7 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1926
7 NOVEMBRE 1926
On reçoit des annonces en français et en arménien.

Բ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 199 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԻՋԱԴԷՊ ՄԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵՒ ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԻՋԵՒ, ՖԱՇԻՍՏՆԵՐՈՒ ՁԵՌՔՈՎ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՒՐԻՇ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐ ԱԼ ԿԱՆ

Ֆիզիքական եւ նիւթական անհելի կորուստին հետ, Շիրակի հարցը անշուշտ պիտի ունենայ բարոյական հետեւանքներ ալ:

— «Այս հինգերորդ անգամն է որ տունս այս վիճակի մէջ կը տեսնեմ», կ'աղաղակէր ծերունի մը, աւերակոյտը ցոյց տալով:

Եւ միակը չէ դժբախտ ծերունին: Հազարաւորներ կը գտնուին այդ զարհուրելի վիճակին մէջ: «Քանի մը գիւղերու մէջ գաղթելու մասին կը մտածեն», կ'աւելցնէր «Փրէթի Փաւփլէն»ի թղթակիցը: Բնազդական է այդ հակումը, բայց ոչ բանական: Իր հայրենի հողին եւ ջուրին կապուած ժողովուրդը դժուար կը շարժի տեղէն, նոյն իսկ եթէ երկինք-գետին շարժին: Եւ այս ձգտումը կապ չունի տիրող իշխանութեան կամ վարչաձեւին հետ: Այսօր բազմութիւններ կան որ Թուրքիա դառնալ կ'երազեն, հակառակ իրենց կրած անլուր սարսափներուն, ջարդին ու տեղահանութեան: Անոնք շատ լաւ կը հասկնան թէ բան մը փոխուած չէ այդ անիծեալ երկրին մէջ, և թէ մէկ օրէն միւսը թալանուելու և մորթուելու դատապարտուած են: Բայց սեփական հողի կարօտը. եւ սա տարուբեր, արմատախիլ վիճակը ամէն խելագարութեան կը մղեն...:

Այստեղ է հայ ժողովուրդին կենսունակութեան մեծ գաղտնիքը:

Բայց չի բաւեր նշանակել այս հիմնական գիծը, եւ հանգստանալ: Աղէտները, մանաւանդ երբ յաճախադէպ են, խորապէս կը խախտեն հոգեկան կորովը, եւ երբեմն այլասերման կը յանգին: Շիրակի դժբախտութիւնն ալ այդ կարգէն է: Եւ այս՝ ոչ միայն երկրին մէջ, այլ եւ անկէ դուրս: Այս վտանգին հակազդելու համար, անհրաժեշտ է որ օրուան իշխանութիւնը շատ լայն բանայ աչքերը, ու մանաւանդ հոգին: Նիւթական աջակցութիւնը ամէն բան չէ: Այսպիսի աղէտի մը ատեն, ո'ւր որ ալ ըլլայ, անմիջապէս շարժման մէջ կը դրուի պետական ամբողջ մեքենան: Բայց ինչ որ ուրիշները չեն կրնար կամ չեն ուզեր ընել, պարտաւոր է փորձել բանւորա-գիւղացիական կոչուած իշխանութիւն մը:

Աւելի պարզ խօսինք: Շիրակի աղէտը պարտք կը դնէ խորհրդային իշխանութեան վրայ՝ վերաքննել իր քաղաքականութիւնը հայ ժողովուրդին եւ Հայաստանի հանդէպ, սկսելով ամէնէն տարրական կէտերէն:

Այդ կարգէն է անցագրի խնդիրը, որ քար գայթակղութեան դարձած է: Նոյնիսկ աղէտին հետեւանքները դարմանելու համար, անհրաժեշտ է լայն բանալ դուռները, որպէսզի կրցողը օգնութեան հասնի, պատ մը հիւսելու, հիւղակ մը շինելու համար: Անհուսարսափէն խելագարած բազմութիւնները խորունկ սփոփանք մը պիտի զգան, իրենց կողքին տեսնելով բախտաւոր երկիրներէ եկած հայրենակիցներ, փարած՝ միեւնոյն վերաշինութեան աշխատանքին: Պէտք է միանգամընդ միշտ վերջ տալ սա տաղտկալի ձեւակերպութիւններուն եւ հաւատաքննութեանց, որոնք չափէն աւելի տեւեցին: Պէտք է հասկնալ, վերջապէս, որ բոլորովին տարբեր են հայ ժողովուրդին պայմանները:

Ու միեւնոյն ատեն, հա'րկ է լրջօրէն սեղանի վրայ դնել հողի խնդիրը: Ուռուցիկ խօսքերը եւ շքեղ ծրագիրները չեն կրնար մխիթարել յուսախաբ ժողովուրդը, թէ՛ ներսը եւ թէ՛ դուրսը: Հայաստանի հարեւան երկիրները իսկապէս եղբայրական գործ մը կատարած կ'ըլլան, սրբագրելով «հաւասարազօր» դաշնակցին դէմ գործուած անիրաւութիւնները: Ալեքսանդրապոլի աւերակներէն առաջ ալ, հողազրկութեան տագնապ կար Հայաստանի մէջ, իսկ հողի առատութենէն զրկուեր են միւսները, հակառակ արդարութեան պահանջներուն եւ նոյն իսկ պոլշեւիկեան հանգանակին: Եթէ հայ ժողովուրդը ո'ր եւ է արժէք ունի Ռուսիոյ եւ Կովկասի համար, պէտք չէ անվերջ կրէ անիրաւ սահմանագծումներու եւ դիւանագիտական խաղերու բոլոր հետեւանքները: Եւ մահացու մեղք գործած չեն ըլլար Երեւանի վարիչները, եթէ քիչ մըն ալ այս ուղղութեամբ մտածեն, ու մտածել տան իրենց զինակիցներուն: Խոշոր չարիքները կարկտաններով չեն դարմանուիր, ոչ ալ ակնախտիղ հեռանկարներով: Երբ հողը կ'երերայ ժողովուրդն ալ միասին ցնցելով եւ տարտղնելով, ճարտարապետական ուսումնասիրութիւնները չեն որ պիտի յուսադրեն աղէտեալները եւ թափառական բազմութիւնները:

Այս հոգեբանական պահուն, ո'րքան թօթափեն քարացած ունակութիւնները, այնքան օգտակար է հայ ժողովուրդին, եւ եթէ կ'ուզէք, օրուան իշխանաւորներուն համար:

Բոլոր ուժերը աղէտին հետեւանքներուն շուրջը համախմբած ատեն, չպիտի մոռնանք մեր մատնանշած կէտերն ալ:

Շ.

«Յառաջ»ի յանձնուած գումարները

Խմբագրութեանս յանձնուած գումարներէն առաջին տասը հազար ֆրանքը երէկ իսկ յանձնեցինք Ամերիկեան Նպաստամատոյցի Եւրոպայի ներկայացուցիչ Պ. կորտըն Պէրրիի, խնդրելով որ անմիջապէս փոխադրէ Հայաստան:

"ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ,,

Գրած էինք թէ Հ. Հ. Պատուիրակութեան նախաձեռնութեամբ խորհրդակցական ժողով մը գումարուած էր անցեալ Ուրբաթ օր, Շիրակի աղէտին առթիւ: Այդ ժողովէն ընտրուեցաւ յանձնախումբ մը, որ պիտի բանակցէր Բարեգործականի, Հօկի եւլն. կազմած Հանգանակիչ Յանձնաժողովին հետ, մէկ Համազգային Կեդր. Մարմին մը ստեղծելու համար: Հինգշաբթի օր գումարուեցաւ նոր ժողով մը, ուր ներկայ էին Կիլիկիոյ, Տրապիզոնի, Տարօն-Տուրուբերանի, Բարձր-Հայքի, Շապին Գարահիսարի Հայրենակ. Միութեանց, Հ.Յ.Դ. Ուս. Միութեան, Կովկասահայ Տիկնանց Միութեան, Զափահաս Որբերու Միութեան, Ռուսահայ Լսար. Միութեան, Սպայից Միութեան պատուիրակները եւ անհատ գործիչներ, թիւով 25-30 հոգի:

Պ. Ա. Խատիսեան հաղորդեց յանձնախումբին կատարած բանակցութեանց արդիւնքը, որմէ պարզուեցաւ, որ հակառակ բոլորի բաղձանքին, անկարելի է եղած մէկ Կեդրոնական Մարմին կազմել: Եւ իբրեւ եզրակացութիւն, Յանձնախումբին կողմէ յայտարարեց թէ անհրաժեշտ է կազմել տարբեր մարմին մը, քանի որ միւս Յանձնաժողովը չի կրնար իր շուրջը համախմբել բոլոր տարրերը: Առանց պայքարի մէջ մտնելու եւ խաչաձեւելու անոնց գործը, նոր Մարմնին նպատակը պիտի ըլլայ իր միջոցներով ապահովել օժանդակութիւնը այն ժողովրդային հոսանքներուն որոնք տրամադիր չեն գործակցելու միւս կազմին: Ժողովը միաձայնութեամբ որոշեց.

Ա.— Կազմել առանձին Յանձնախումբ մը Փարիզի, մէջ եւ այլուր կազմակերպելու հանգանակութեան գործը: Բ.— Յանձնախումբին կրնան մասնակցիլ ոչ միայն զանազան կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներ, այլ եւ անհատ գործիչներ:

Այս որոշման առթիւ Կիլիկիոյ, Տարօն-Տուրուբերանի, Տրապիզոնի, Բարձր-Հայքի, Շապին Գարահիսարի Հայրենակցականներու, Հ. Յ. Դ. Ուս., Ռուսահայ Լսարանական, Կովկասահայ Տիկնանց եւ Հայ Սպայից Միութիւններու ներկայացուցիչները յայտնեցին թէ իրենց բոլոր ուժերը պիտի տրամադրեն նոր Յանձնախումբին, նկատի ունենալով որ իրենք այս աղէտին առթիւ առաջին անգամ Հ. Հ. Պատուիրակութենէն գործակցելու հրաւէր են ստացած: Զափահաս Որբերու Միութեան ներկայացուցիչը յայտնեց թէ իրենք ոչ մէկ, ոչ ալ միւս կողմին կ'ուզեն կապուիլ:

Հ. Յ. Դ. Ուսանողական միութիւնը յայտարարեց որ Նոյ. 13ի իրենց երեկոյթին հասոյթէն կը յատկացնեն աղէտեալներուն:

Միաձայնութեամբ Յանձնախումբին անդամ ընտրուեցան Տիկ. Ս. Բէգլարեան, Պ.Պ. Ա. Խատիսեան, Հմ. Խօսրովեան, Հայր Պ. Վրդ. Քէտիճեան, Շ. Միսաքեան, Իշխան Ամատունի, Ներսէս Օհանեան, Յ. Խնունց եւ Գ. Թէլլալեան:

Յանձնախումբին իրաւունք տրուեցաւ իր յարմար դատած հայրենակիցները հրաւիրել գործակցելու:

⁂ Նորընտիր Յանձնախումբը իր առաջին նիստը գումարեց Ուրբաթ իրիկուն, եւ պաշտօնական անուն որոշեց «Եղբայրական Օգնութեան Յանձնախումբ Շիրակի աղէտեալներու»: Նախագահ ընտրուեցաւ Տիկին Ս. Բէգլարեան, փոխ-նախագահ Պ. Ա. Խատիսեան, գանձապահ Իշխան Ն. Ամատունի: Յանձնախումբին անդամակցութիւնը ընդունած էր նաեւ Արշակ Խան Գորոյեանց, բայց մեկնելու ստիպուած ըլլալով, Լոնտոնի ներկայացուցիչ նշանակուեցաւ: Պելճիքայի համար ընտրուեցաւ Պ. Վահան Խօրասանճեան, Պերլին՝ Տոքթ. Գրինֆիլտ, Վիէննա՝ Պ. Ե. Ջաւէեան, Փրակա՝ Ուսանող. Միութիւն եւլ.:

Յանձնախումբին հասցէն է՝ Comité de Secours fraternel pour les Sinistrés de Chirak, 71 Ave. Kléber. Գանձապահի հասցէն՝ Prince N. Amatouni, 32, Rue de l'Exposition, Paris.

Տեղի անձկութեան պատճառով, Յանձնախումբին կոչը կը յետաձգենք յառաջիկայ թիւին:

ՍՐՏԱՃՄԼԻԿ ՏԵՍԱՐԱՆՆԵՐ

Մոսկուայի «Փրաւտա»յի մասնաւոր թղթակիցը Հոկտ. 28ին հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ Լենինականէն.—

— «Աղէտի մասին եղած նախնական տեղեկութիւնները իրականութենէն շատ վար կը մնան: Հաստատուած է թէ զգալի վնասներ կան նաեւ 20 գիւղերու մէջ, որոնք բոլորովին անվնաս կը համարուէին: Ես պտտեցայ Թուրքիոյ սահմանին վրայ գտնուող 7 գիւղեր, որոնց վեցը հիմնայատակ կործանած են, չկայ տուն մը որ կանգուն մնացած ըլլայ: Այդ կարգի գիւղերու թիւը 12 է: Աւերակներու կոյտին մէջ կը վխտան բնակիչները, որոնք կը փնտռեն իրենց գոյքերը: Շատերը մերկ են ու բոպիկ:

Սրտակեղեք տեսարաններ կը պատմուին: Պայանտուր գիւղին մէջ փլատակներու տակէն հանուած են այր մը եւ կին մը, որոնք իրենց մարմիններով պաշտպաներ էին իրենց զաւակը: Երեքն ալ մեռած են: Ալեքսանդրովկա գիւղին փողոցները կը թափառէր խելագարած կին մը, որուն ամբողջ ընտանիքը կորած է: Տեղ մը աւերակներու տակէն հանած են կիսամեռ երեխայ մը, որ երեք ժամ մնացած է հողի տակ:

... Լենինականէն հեռու ինկած գիւղերու մէջ նպաստը ուշացած է: Մասնաւորապէս սուր պահանջ կայ վրանի, ճերմակեղէնի, պարէնի: Տեղ-տեղ հացահատիկ կայ, բայց ջրաղացները քանդուած են:

Նոր աղէտ մը եւս ծայր տուած է,— հիւանդութիւնները: Գիշերները շատ ցուրտ են, ջուրը սառած է: Բազմութիւնները կուտակուած են, անօթի, մերկ ու բոկոտն:

Աւերակներու տակ կան շատ մթերքներ ու ստացուածք: Տեղ-տեղ հողի տակէն ցցուած կ'երեւան գոմէշի եղջիւրներ: Գիւղացիները կը վախնան պեղումներ կատարել, որովհետեւ ստորերկրեայ ցնցումներն ու որոտը կը շարունակուին անընդհատ:

Լենինականի կայարանին մէջ խռնուած է մեծ բազմութիւն մը: Հեռանալ ուզողներու թիւը շատ մեծ է, սակայն քիչերը տեղ կը գտնեն: Կառախումբերը լեցուն են. խոստացուած լրացուցիչ շոգեկառքերը չեն հասած:

⁂ «Իզվեսթիա»յի թղթակիցը Հոկտ. 28 թուականով կը հեռագրէ.—

«Կարելի եղաւ հեռագրական կապ հաստատել Կարսի հետ: Կարսէն ստացուած հեռագրական հաղորդագրութեան համաձայն, Հոկտ. 23ի գիշերը լուսաբացին տեղի ունեցած երկրաշարժի հետեւանքով քանդուած է 40 տուն: Մեռածներ չկան, վիրաւորուած են քանի մը մարդ: Լենինականի եւ Կարսի միջեւ գտնուող թրքական Ղըզըլ-Չախչաղ գիւղը հիմնայատակ կործանած է. կան շատ սպանուածներ ու վիրաւորներ: Երկրաշարժէն խիստ վնասուած է Սարը Ղամիշը, ուր տուներուն մեծ մասը կործանուած է»:

⁂ «Իզվեսթիա»յի թղթակիցը Հոկտ. 29ին կը հեռագրէ Թիֆլիսէն.— Այսօր գիշերուայ ժամը մէկուկէսին Լենինականի մէջ զգացուեցան ստորերկրեայ նոր ցնցումներ, որոնք սակայն վնասներ չեն հասցուցած: Տաշվան, Ղըշլաղ եւ Մոլլակէօքչայ գիւղերու մէջ սկսած են հոսիլ ածխային ջերմուկներ:

⁂ Շիրակի շրջանի երկրաշարժին առթիւ Գերմանիոյ, Թուրքիոյ եւ Աֆղանիստանի դեսպանները ցաւակցութիւն յայտնած են Խորհրդ. Հայաստանի կառավարութեան:

⁂ Շիրակի շրջանի երկրաշարժին հետ միաժամանակ ստորերկրեայ ուժգին ցնցումներ զգացուած են Սօչիի կողմերը՝ Սեւ Ծովու ափը:

⁂ Մոսկուայէն Կովկաս է հասած ճարտարապետ Փրոֆ. Սթաբատինը՝ որ պիտի ուսումնասիրէ երկրաշարժին դիմացող տուներու տիպարներ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԴԱՒ ՄԸ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀՈՂԻ ՎՐԱՅ

Գնդապետ Կարիպալտի ձերբակալուած

Ծանրակշիռ յայտնութիւններ

Նիսի մէջ ձերբակալուեցաւ գնդապետ Ռիչչիօթթի Կարիպալտի, Մուսոլինիի դէմ մահափորձ կազմակերպելու(?) ամբաստանութեամբ: Կ'ըսուի նաեւ թէ գնդապետը մասնակցած է Քաթալոնիոյ դէմ սպանիացի անիշխանականներու սարքած դաւադրութեան: Տունը խուզարկուեցաւ եւ բազմաթիւ վաւերաթուղթեր գրաւուեցան: Փաստեր կան թէ Կարիպալտի մօտէն շփում ունէր Սքէվօլիի հետ, որ իբր թէ հակաֆաշիստներուն կողմէ պաշտօն ստանձնած էր մահափորձ կատարելու Մուսոլինիի դէմ եւ որ առջի օր ձերբակալուեցաւ Նիսի մէջ:

Գնդապետ Կարիպալտի հսկողութեան տակ Փարիզ բերուելով խիստ հարցաքննութեան ենթարկուեցաւ: Գնդապետը ի վերջոյ խոստովանեցաւ թէ 18 ամիսէ ի վեր Ֆրանսայի մէջ գործակալն էր Իտալիոյ Ներքին Նախարար Ֆետէրծօնիի եւ թէ այդ թուականէն ի վեր արդէն 400,000 լիր ստացած էր. վերջին 100.000ը իրեն վճարուած էր իտալացի գաղտնի ոստիկան Լափոլլայի կողմէ: Այս վերջինը, ինչպէս նաեւ ուրիշ իտալացի լրտես մը շարունակ յարաբերութեան մէջ էին Կարիպալտիի հետ: Ներքին Նախարար Ալպէռ Սարօ եւ ընդհ. ապահովութեան տնօրէն Պ. Շիափ եւս հարցաքննեցին Կարիպալտին եւ հաստատեցին որ Քաթալոնիոյ անջատողական շարժումը պատրաստողն էր Կարիպալտի, որ կը գործէր Մուսօլինիի խորհուրդով: Սպանիոյ մէջ խռովութիւն հանելով, իտալացի ֆաշիստներուն նպատակն էր պատասխանատու բռնել Ֆրանսան եւ այս առթիւ ամրապնդել սպանեւիտալական համաձայնութիւնը, որ քանի մը ամիսէ ի վեր թուլցած է:

Ձերբակալուեցաւ նաեւ սպանիական շարժման վարիչ գնդ. Մասիա, որ յայտնեց թէ ինք կը ստանձնէ ամբողջ գործին պատասխանատուութիւնը, թէ Քաթալոնիան ինքնավար հռչակելու շարժումը ամիսներէ ի վեր պատրաստուած էր եւ թէ դրամը կը հայթայթէին Ամերիկա բնակող Քաթալաններ: Գնդապետը աւելցուց թէ առաջին նպաստաւոր առթիւ դարձեալ պիտի սկսի շարժումը:

Յետոյ մատնանշեց ռազմանիւթի մթերանոցները: Խուզարկութիւն կատարուելով, գրաւուեցան մեծաքանակ զէնքեր եւ ռազմամթերք (հարիւրէ աւելի Մաուզէր եւ Լէօպէլ հրացան, արճանակներ, գնդացիր, փամփուշտ, ռումբ եւլն.): Այս շար-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԻՄ ԱՇԽԱՐՀ ՈՒ Ի՛Մ ԱՇԽԱՐՀ

Թաղթառները հիւսեր են ինձ այլքին հետ...

* * *

Ինձ մի՛ փնտռէք օտար տեղեր...

Թէ լսեր էք ու իմացեր որ յորձանքներ կլլեցին ինձ. շատ ափերէ անցեր եմ ես, շատ ծածկերու տակ եմ ննջեր ու գրկերու մէջ գիշերեր...— մի՛ թափառիք, ինձ մի՛ փնտռէք օտար տեղեր...

Ամպէ լափւած, բայց միշտ իր տեղ Մասիսի՛ պէս, իր պէսպիսուող հունին հլու Եփրատի՛ պէս, հազար մատով ու մազիլով իր մօր կառչած Տիգրիսի՛ պէս.— այս տե՛ղ եմ ես...

Մի՛ շփոթէք ուրիշի հետ...

Այս քմահաճ արեւին տակ միշտ բախտակից հոգիներ կան. շատ-շատերն են նման ինծի. եւ եթէ ես երբեմն այնքան կը նմանիմ ուրիշներու...— մի՛ կասկածիք, մի՛ շփոթէք ուրիշի հետ...

Կը նմանիմ ոտներ կտրած նժոյգի պէս Վանայ ծովին.— Ճանօթացէ՛ք ծալապատիկ այնտեղ նստած քառակատար ու հարուածէ մը սիրտը պատռած արագածին...— ատի ե՛ս եմ...

Զը վշտակրի՛ք ինծի համար...

Բիւր զարհուրանք ու զրկանքներ տեսած եմ ես — Օ՜, լա՛ւ գիտեմ որ նիհար եմ.— քաղցրագաժան սէր մը իր խանդով ու հեշտանքով թէ զիս ծիւրեց... մի՛ ափսոսաք, մի՛ վշտակրէք ինծի համար...

Դուք տեսա՞ծ էք քառասփիւռ եւ Հազարակնեայ Ծաղկանց-լեռը. կը ճանչնա՞ք կանթը կոտրած սափորի պէս Սեւանայ-Լիճ, որ կը սպառի՛ ու կը սպառի՛ ու չը՛ սպառիր...— անոր պէս՛ եմ...

Կ'ուզեմ որ ինձ չը նախանձի՛ք...

Խառնահիւսուած իմ այս խօսքեր կը նմանին վէրքեր կապող երիզներո՛ւ. ես սրբազան ծառի պէս եմ, ու կը չորնամ սիրահարի, հիւանդներու յոյսի, հոգի ձորձերու տակ...— Կ'ուզեմ որ ինձ չը նախանձի՛ք...

Պէտք է նայիք սրբապղծուած Աղթամարի՛ն... Ախուրեանի ափին վրայ հազար անգամ աւեր, աւար, փետտում տեսած մահապարտուած քաղաք մը կայ...— Այլեւս խօսի՞մ...

Ինձմէ այդ պէս մի խուսափիք...

Շա՜տ կասկածներ առթել կրնայ իմ այս տարազն օտարոտի, նաեւ լեզուս տարօրինակ... Տարակուսած այս տիրական իմ կեցուածքէն, այս ցուցադիր ու նոյնիրաւ նիստու կացէն...— Ինձմէ այդ պէս մի՛ խուսափիք...

Իմ անճանաչ սիրտս նորեկ արիւնն ունի ձեր բոլորիդ... քուէարկո՛ղ մը եմ ձեզի պէս ու բաժնետէր մը ինչպէս որ դուք... Օ՜, եղբայրներ, որ կը փռուիք Քափէն Սիպի՛ր, Քամչատկայէն Քալիֆորնիա՛, ինձ գրկեցէ՛ք, եկո՛ղն ե՛ս եմ...

* * *

Մրրիկները հիւսեցին ինձ ճանապարհի փշի՛ն հետ...

ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ

ՓԱՆԿԱԼՕՍԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Դատական ատեանը կը շարունակէ հարցաքննել զօր. Փանկալօսը։ Ամբաստանութեան բոլոր կէտերուն մէջ ո՛չ մէկ զօրաւոր փաստ կարելի եղած է գտնել։ Հիմա կը քննուի հելլէն եւ պուլկար միջադէպին մէջ Փանկալօսի պատասխանատուութեան բաժինը։ Ինչպէս յայտնի է, հելլէն զինուորները պուլկար սահմանը արշաւած ըլլալով, Ազգերու Դաշնակցութիւնը 30 միլիոն լեվա տուգանքի դատապարտած էր Յունաստանը։

ՔԵՄԱԼԱԿԱՆ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

ԷՆԿԻՒՐԻՆ ԹՈՒՐՔԻԱ ՉԷ

Առանց շպարի խօսեցայ։ Կը մնայ ընդգծել կէտ մը։ Երբ «Լօթիւս»ի դէպքը պատահեցաւ, Փարիզի մէջ այնպէս կարծեցին թէ մեր ֆրանսացի ըլլալու հանգամանքին կը պարտէինք այդ չար միջադէպը։ «Ա՜հ, կ'ըսէին, եթէ տեղակալ Տըմօնը իտալացի, Անգլիացի եւ կամ գերման եղած ըլլար, Թուրքերը ուրիշ կերպ պիտի վարուէին անոր հետ»։ Ասիկա սխալ է։ Այստեղ գէշ վարմունքներու ենթարկուիլը միայն մեր մենաշնորհը չէ։ Արդէն ըսի թէ ինչպէս ոստիկանութիւնը կամայական կերպով երկու ժամուան մէջ արտաքսած էր մեր անգլիացի պաշտօնակիցներէն մէկը։

«Վերածնած» Թուրքերը բոլոր օտարականներուն դէմ նոյն ազմկալի թշնամութիւնը կը տածեն, ըլլայ զուտ օտարատեացութիւն կամ վարուելակերպի պակաս, բացարձակ ձախաւերութիւնը մարդոց, որոնք իրենց երկրին մէջ տէր ըլլալու սովորութիւնը կորսնցուցած էին եւ որոնք դեռ չեն սորված մարդավայել վարմունքները։

Այն պահուն ուր կը գրեմ, երգեր կը բարձրանան փողոցէն։ Պատուհանը կը բանամ։ Բոլոր շէնքերուն ճակատները դրօշազարդուած են։ Պանդոկիս առջեւէն զինուորներ կ'անցնին։ Կը տեղեկանամ թէ այսօր Հոկտեմբերի վեցն է։ Տարեդարձը այն օրուան, ուր Դաշնակիցները Պոլիսէն մեկնեցան, Լօզանի դաշնագրին համաձայն։ Այս առտուան թերթերը կը փառաբանեն այս տօնը տարօրինակ յօդուածներով։ Կիսապաշտօնական թերթէ մը կը քաղեմ հետեւեալ նախադասութիւնը.

«Կը տօնենք յիշատակը այս անջնջելի թուականին, ուր մեր հերոսական ռազմիկները իրենց շեփորներու ձայնով ոգեւորեցին մեր ճմլուած սրտերը եւ ուր անոնք ներս մտան իբրեւ յաղթականներ՝ հպարտօրէն վռնտելով Դաշնակիցները, «զարշելի վայրենիներ», խայտառակ թափթփուքներ, 72 ազգերու մրուրը, զորս Ղազիին զինուորները աւլեցին այնքան փայլուն կերպով»։

Կը տեսնէք որ այս փաղաքշանքները հաւաքական են։ Քեմալական օտարատեացութիւնը խտրութիւն չի դներ։ Միեւնոյն տոպրակին մէջ կը դնեն 72 ազգերը (որո՞նք)։ Ասիկա մրցանիշ մըն է։

Ու եթէ զանազանութիւն մը գնենք, ատիկա թերեւս մեզի ի նպաստ պիտի ըլլար։ Այո՛, ֆրանսական ազդեցութիւնը դեռ չէ մեռած Վոսփորի ափերուն վրայ։ Նոյն իսկ Մուսթաֆա Քէմալի արբանեակներէն ոմանք համակիր են մեզի։ Այնտեղ շատ քիչ թշնամիներ ունինք։ Սակայն մենք ալ «շուն քրիստոնեաներ» ենք, չէ՞...։

Նկատի առէք որ ո՛չ մէկ կրօնական կիրք կայ ասոր մէջ։ Էնկիւրիի վարիչները անհաշտ անգիտութիւն մը կը ցուցադրեն, ամբողջական եւ անշերտ։ Կարելի է ըսել թէ անոնք հակակրօնական են։ Իրենց բոլոր ճիգը կը ձգտի «ապիկարմացնել»ու ժողովուրդը։ Իրենց մոլեռանդութիւնը էապէս ազգայնական է։ Ու ասիկա աւելի սարսափելի է։

Այսպիսի կիրք մը շատ գէշ է, որովհետեւ Թուրք ցեղը բազմաթիւ լաւ յատկութիւններ ունի։ Տոկուն է, քաջասիրտ, հլու, ասպետական, խանդավառ։ Նաեւ շատ խելացի։ Չնայինք միայն Պոլսոյ, որ վերջի վերջոյ եւրոպական քաղաք է։ Անատոլուի ամենէն խոնարհ գիւղակներուն մէջ ներկայիս ազնիւ եւ յուզիչ ջանք մը կը տեսնուի, կրքոտ ձգտում մը դէպի յառաջդիմութիւն, որուն կը նային թերեւս մանկական ձեւով, եւ սակայն ջերմօրէն կը փափաքին։

Միջակ դասակարգ մը կը սաղմնաւորուի այն տաքարիւն երիտասարդութեան մէջ, որ կը վխտայ դպրոցներուն մէջ։ «Թուրքիա, կ'ըսէր Պ. Ալպէռ Սառօ, մեծ հարցական նշան մըն է»։ Շատ բան կարելի է յուսալ արթուն ժողովուրդէ մը, որ քաջաբար կ'ուզէ վրայէն նետել կաշկանդող աւանդութիւնները եւ որ նիւթական բարեբաղդութիւններէն աւելի մարդկային արժանապատուութեան եւ ազնուութեան փափաքն ունի։ Այս մասին շատ բան կը խօսի այն ընդունելութիւնը որ եղաւ այս երկրին մէջ կնոջ կացութիւնը յեղաշրջող արմատական բարենորոգումներուն համար։

Բայց այս խանդը եթէ կանոնաւորուի շատ բան կը շահի։ Զայն վարելու համար խելօք, շրջահայեաց եւ ժողովուրդին հանդէպ իրական սէր տածող կառավարութիւն մը պէտք է։ Ասոր փոխարէն, ի՞նչ կը տեսնենք սակայն։

Յիմարօրէն փառամոլ, բռնապետական եւ մռայլ մարդ մը, որուն օժանդակած են բացառիկ պարագաներ։ Անոր շուրջ ստորադաս ախորժակներու նեղ սէնտիկա մը։ Արդիւնքը՝ ներկայ վարչաձեւն է. բռնապետութիւն մը՝ աւելի ճնշող քան ամէնէն ասիական սուլթաններունը։

Եւ այս բռնապետութիւնը օրէ օրէ աւելի եւս կը ծանրանայ, որովհետեւ օրէ օր իր հմայքը կը պակսի։ Արդէն Մուսուլի խնդիրը ծանրապէս վնասած էր Մուսթաֆա Քէմալի ժողովրդականութեան։ Միամիտ մեծխօսիկութիւններէ վերջ, տեղի տուին Անգլիոյ։ Յաղթական Ղազին միայն յաղթականով գոյութիւն ունի։ Մուսուլը իրեն համար պարտութիւն մը եղաւ։

Այն ատեն մարդիկ իրենց աչքերը կը բանան եւ կը տեսնեն, աւա՜ղ, ոչ-օրինակելի ապրելակերպը տիրոջ, որ հաճոյքներու մէջ կը շուայտանայ, շահամոլութիւնը, խստութիւնը, շնականութիւնը անոնց, որ զայն կը շրջապատեն։ Նախ կը զարմանան։ Օր մը պիտի պոռթկան։

Էնկիւրիի տէրը կը զգայ զայն եւ կը մտահոգուի։ Այս հանրային անսիրելութեան զարգացումը կասեցնելու համար բռնակալութիւնը կրկնապատկելէ աւելի լաւ բան չերեւակայեր։ Ալ մարդու վրայ վստահութիւն չունի։ Ամէն բանէ եւ ինքն իրմէն կը վախնայ։ Զինքը կը գողցնէ բանակը, որ իրեն համար կասկածելի կը նկատուի։ «Մեծ ծովը» — տարօրինակ եղանակով մը ընտրուած այս խորհրդարանը — որ միայն ընտրեալ երեսփոխաններէ կը բաղկանայ, իրեն կասկած կը ներշնչէ։ Որքան ալ երեւակայական ըլլայ այս կեղծ ժողովրդավար վարչաձեւը, կը զգայ թէ հոսանք մը կը կազմուի ազգային շարժման տալու համար իր սկզբնական ուղղութիւնը եւ իր առաջին նպատակներուն մաքրութիւնը։ Ան աւելի յամառութեամբ իր բռնապետութեան մէջ կը մխրճուի։ Դժգոհները, նոյն իսկ գաղջերը, անմիջապէս կ'ամբաստանուին իբրեւ դաւադիր։

Կարդացի Իթթիհատականներու դատավարութեան ատենագրութիւնը։ Շիտակը խօսելով, ամօթ մըն է ասիկա։ Ճաւիտ պէյ եւ իր կարծեցեալ մեղսակիցները բոլորովին անմեղ էին։ Ո՛չ մէկ փաստ իրենց դէմ, եւ սակայն դատապարտուեցան եւ անմիջապէս, գիշերուան ժամը 11ին կախուեցան երկու քայլ անդին այն տունէն, ուր Ղազին խնջոյք մը կուտար եւ ուր ուրախ զուարթ կը պարէին։

Շատ փառայեղ բան չէ քաղաքակիրթ Եւրոպայի համար, որ չբողոքեց այս սպանութեանց դէմ։ Մասնաւորաբար Ֆրանսան կրնար յիշել, որ 1914ի ժէօնթիւրքերուն մէջ Ճաւիտ պէյ միակն էր որ գերմանասէր չեղաւ եւ որ առանց վտանգի, պայքարեցաւ փորձելու համար կեցնելու իր երկիրը պատերազմի ճամբուն վրայ։

Ճաւիտը կախելով, Ղազին մանաւանդ ուզեց սարսափ ազդել։ Եւ սակայն ատիկա զարշանք եւ զայրոյթ միայն առաջ բերաւ։

Այս ճշմարտութիւնը ուզեցի ըսել, անոր համար որ շատ սուտեր խօսած են մեզ քէմալիզմի մասին։ Շատ բարի, շատ արդար, շատ շահաւէտ բան է Թուրքիոյ հետ սրտագին, սիրալիր եւ մտերիմ յարաբերութիւններ հաստատել ուզելը։ Ատիկա կ'արժէ շատ մը տեսակէտներով եւ մենք կը շահինք ատկէ։

Եւ սակայն պէտք չէ խաբուինք։ Մուսթաֆա Քէմալի իշխանութիւնը խախուտ է։ Կառավարութիւն մը, որ ահաբեկումի կը դիմէ, ընդհանրապէս շատ կեանք չունենար։ Կ'ուզէ վախ ազդել, որովհետեւ ինքը կը վախնայ։

Այս բանը շատ լաւ գիտեն նաեւ իրենք՝ «ցաններեքները», Ղազիին մակաբոյծները։ Ու ասոր վրայ կը մտածեն անշուշտ, երբ Էնկիւրիի իրենց երեկոյթներուն մէջ, կը հաւաքուին լուիկ խմելու համար, ժամերով, առանց համարձակելու բառ մը արտասանել, համր կտրած իրենց ալքոլի գաւաթներուն առջեւ, դատապարտեալներու պէս...։

(5) ԷՏՈՒԱՐ ԷԼՁԷ

(ՎԵՐՋ)

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆ

Հնդկաստանի նոր փոխարքայ Լորտ Իրվին բարեկամական համաձայնագիր մը կնքած է Աֆղանիստանի Էմիրին հետ։ Այս նոր համաձայնութեամբ կը յուսացուի որ վերջ պիտի տրուի ռուսական ազդեցութեան Հնդկաստանի սահմանամերձ շրջաններուն մէջ։ Հնդկաստանի եւ Աֆղանիստանի միջեւ առեւտրական յարաբերութիւնները պիտի դիւրացուին։ Անգլիա Աֆղանիստանի պիտի տայ որոշ թիւով թանքեր եւ օդանաւեր։ Աժան գինով երկաթուղիի կազմածներ պիտի ծախուին Էմիրին։ Անգլիա պիտի վերսկսի Էմիրին վճարել նախապէս տրուած տարեկան օժանդակութիւնը։

ԲԻՉ ՄԸ ԳԻՏԱԿԱՆ

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺՆԵՐԸ

«Յառաջ»ի ընթերցողները անշուշտ խոր յուզմունքով ու հիացումով կարդացին Պ. Ահարոնեանի ա՛յնքան սրտառուչ ու հայրենասիրական կոչը, օգնութեան հասնելու համար Հայաստանի մեր տարաբախտ հայրենակիցներուն, որոնք աղէտալի երկրաշարժներուն հետեւանքով, անպատսպար մնացած են, եւ մերկ ու անօթի կը տառապին սաստկաշունչ ձմրան ձիւնին ու բուքին մէջ։ Պ. Ահարոնեանի կոչը, բացի իր գրական բարձր արժէքէն, նշանակալից է իր զուտ հայրենասիրական հանգամանքով, զերծ կուսակցական ամէն նկատումներէ։

Այս կարճառօտ յառաջաբանէն յետոյ, անցնինք մեր բուն նիւթին։

Ի՞նչ են երկրաշարժին պատճառները, եւ կարելի՞ է նախատեսել զանոնք։

Հրաբխային երկիրները յաճախ ենթակայ ըլլալով երկրաշարժներու, երկար ատեն գիտնականները այդ ահաւոր ցնցումներուն պատճառը վերագրեցին հրաբխային ժայթքումներուն, որոնք հիմնայատակ կործանեցին բազմաթիւ քաղաքներ, ինչպէս՝ Հէրկուլանում եւ Պոմպէյ, Վեսուվի քով, 79 Ն. Ք., Մեսինա, Էդնայի ստորոտը, ուր 1693 թուականին հազար հոգի փլատակներուն տակ մնացին, Լիմա, (Հար. Ամերիկայի մէջ), որ 1246ին հիմնովին կործանեցաւ, Իտալիոյ Քալապրիա գաւառին մէջ 1783ին, 310 գիւղեր ու քաղաքներ կործանեցան, եւ 40 հազար հոգի հողին տակ մնացին. Նոյնպէս Միացեալ Նահանգներու Քարաքա քաղաքը կործանեցաւ 1812ին։— Ճաբոնի վերջին աղետալի երկրաշարժները տակաւին թարմ են մեր յիշողութեան մէջ։

Հայաստանն ալ հրաբխային երկիր մը ըլլալով, յաճախ ենթակայ եղած է երկրաշարժներու։ Անիի աւերակները տխուր յիշատակարաններ կը կազմեն հայկական անցեալ փառքերու։

Սակայն պէտք չէ կարծել թէ ստորերկեայ յեղաշրջումներուն եւ ահաւոր աղէտներուն պատճառը միայն հրաբուխներն են։ Երկրաբանական տեսութիւններ հաստատած են թէ երկրաշարժները կրնան առաջ գալ նաեւ ներքին մեծադանդուած ժայռերու փլուզումէն, ստորերկեայ հրաբորբոք վիճակի մէջ գտնուած ջուրի գոլորշիներու կուտակումէն ծագում առած պայթումներէն, եւ մանաւորապէս՝ երկրիս շրջապատին շարունակական կծկումներուն հետեւանքով առաջ եկած երկրային կեղեւին խախտումէն։

Այս զանազան պատճառները մեր հողագունդին կեղեւին մէջ առաջ կը բերեն ուժգին պատառուածքներ եւ բարձրացումներ, որոնք երկրին արտաքին մակերեսին վրայ երեւան կուգան երկրաշարժի ցնցումներով։

Ասով կը զանազանուի բուն երկրաշարժը հրաբխային երկրաշարժէն, առաջինը՝ ոչ հրաբխային հանգամանք ունի իսկ երկրորդը՝ հրաբխային լեռներու մերձաւոր վայրերուն մէջ սահմանափակուած է։

Ալպեան լեռնաշղթան, հակառակ իր կրած յաճախակի ցնցումներուն, բացարձակապէս զուրկ է հրաբխային լեռներէ, մինչդեռ Վեսուվը եւ Էդնան հրաբխ[...] լեռներ են եւ ենթակայ երկ[...] շարժի յաճախակի ցնցումն[...]

Ընդհանրապէս հողմաշեն[...] ցամաքամասերուն նման [...] կայ են երկրաշարժի ցնցու[...] րուն։ Ծովեզերեայ երկիրնե[...] մէջ տեղի ունեցած երկրաշ[...] ներուն երբեմն կ'ընկերանան [...] վայրկեանները եւ ղեկ[...] աշարկի ալիքները խուժ[...] րոնք ծովեզերեայ գիւղեր[...] քաղաքները կ'աւերեն կամ [...] բովին ծածկելով կ'ընեն։

1821ին Հնդկական [...] նոսին կղզիները ծովամոյն [...] ծովային երկրաշարժներու հ[...] ւանքով։ Ամպոլա քաղաքը [...] բողջովին ջր բով ողողուելու[...] նաւահանգստին մէջ խարս[...] նաւերը տուներու վրայ [...] նետուեցան մեծ հեռաւորութ[...] մը մէջ։

Կարելի՞ է կանխատեսել [...] երկրաշարժները։— Այս հարցու[...] պատասխանը շատ դիւրին է [...] երբ նկատի առնենք երկրաշ[...] ցնցումներէն առաջ տեղի [...] մթնոլորտական կարգ մը [...] ւոյթներ, ինչպէս՝ մթնոլորտ[...] շումին զգալի նուազումը [...] յայտնուիլ օդային գործի[...] ուժգին փոթորիկները, թռչ[...] ները, երկարատեւ յորդառա[...] հրեղենները, գարնան եղանակի[...] տեղի ունեցած ձիւնհալը, [...] սխալ ջերմաստիճանը։

Ասկէ զատ, երկրաշարժի [...] տին իբրեւ նախազգուշակ նշ[...] համարուած են նաեւ մթնոլ[...] արտասովոր հանգարտութիւն[...] բեւին ուշագրաւ կարմրութի[...] արեգակնային բծերը, օդին [...] ձուցիչ տաքութիւնը, մերձա[...] հորերը եւլն։ Սակայն պէտք [...] ընդունիլ թէ այս երեւոյթն[...] մէկ քանին տակաւին գիտակա[...] պէս հաստատուած իրողութի[...] ներ չեն։

Գիտուած է թէ կենդանի[...] մասնաւորապէս շուները, [...] եւ սագերը արտասովոր վիճա[...] կը ստանան երկրաշարժներէ [...] առաջ։ Մ. տը Լըքէփս կը պա[...] թէ 1882ին փանամայի [...] նոյեն մէջ տեղի ունեցած ահ[...] երկրաշարժին նախորդող [...] տեղին շուները գիշերն ի [...] լսելի ըրած են իրենց խուլ [...] ները եւ ձիերը ժամանուած [...] կարգ յուզումներու։

Երկրաշարժի ցնցումները [...] տարածութիւնները մէջ կ'ուսումնա[...] ուին եւ կ'արձանագրուին [...] նաւոր գործիքներով, որոնց [...] ժագիր (sismographe) անունը [...] տան։— Շարժագիր գործի[...] գետեղուած են Վեսուվ եւ [...] լեռներուն գագաթը, ինչպէս [...] այն երկիրներուն մէջ ուր [...] շարժի ցնցումները յաճախադ[...]

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԵՐՈՍ[...]

* * *

Երկրագունդիս վրայ գ[...] 325 երկրաշարժային կայ[...] ամէն տարի կ'արձանագրուին [...] ւորապէս 30 հազար երկրա[...] ծանր կամ թեթեւ, որոնք [...] կործանեն քաղաքներ եւ գիւ[...]

Հինգերորդ դարէն [...] 1898ը, արձանագրուած են 2[...] ծանր երկրաշարժներ, 1600[...] 1900 հաշուուած են 108[...] երկրաշարժ, ամէն մէկ տարի[...] համար։

Ամենամեծ երկրաշարժ[...] մէկը եղած է 526 տարու[...] աւերակոյտերու փոխեց Մի[...] բականի եկեղեցիները, պատճա[...]

ՀԱՄԱԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄ
ՇԻՐԱԿԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ ՕԳՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

"Հ. Յ. Դ. ՕՐ"Ը ԵՒ ՇԻՐԱԿԻ ԱՂԷՏԸ

ԼԱՆՍԷՅ, (Սեփ. Թղթ.).— «Դաշնակցութեան Օր»ը տօնուեցաւ խուռն բազմութեան մը ցնծագին ներկայութեամբը: Ժողովը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով: Ատենապետ Մ. Տէր Սարգիսեան, բացատրելով ժողովին նպատակը, հրաւիրեց ժողովուրդը մէկ վայրկեան ոտքի կենալ, Հայաստանի աղէտին առթիւ:

Յաջող արտասանութիւններ ըրին պ. պ. գ. Ալաճեան եւ Կ. Գաճեան եւ երգեց պ. Պօղոս Նըգիկեան: Երգիչ խումբը երգեց «Ո՞ւր է աշխարհ Հայաստանը»: Պ. Աւետիս Քէշիշեան յաջողութեամբ արտասանեց «Մայր Հայաստան»ը, զոր կը ներկայացնէր տիկին Հերանուշ Սպէքճեան:

Երգիչ խումբի «Յառաջ Նահատակ» երգէն վերջ, բեմ հրաւիրուեցաւ ընկեր Մ. Գույումճեան, որ մէկուկէս ժամ խօսելով, պարզելով Հ. Յ. Դաշնակցութեան 36 երկար տարուան գործունէութիւնը: Որքան ատեն որ տեւեցեալ Հայաստանի անկախութիւնը չհաստատուի, Դաշնակցութիւնը չ'կրնար դադրիլ գործելէ: Յետոյ առաջարկեց մէկ վայրկեան յոտնկայս լռութիւն պահել մէկ միլիոն զոհերուն յիշատակին, ու անդրադառնալով Հայաստանի աղէտին, հրաւիրեց ժողովուրդը փութով հասնիլ օգնութեան:

«Դաշնակցութեան Օր»ուան առթիւ ամէն ընկեր մէկ օրավարձքը նուիրեց եւ քսան վայրկեանի մէջ բոլոր ընկերներն ու համակիրները գոյացուցին 1100 ֆրանք:

Այս առթիւ տեղի ունեցաւ

Ակումբ ընթերցասրահի բացման ի նպաստ սարքուած վիճակահանութիւնը ու շահեցան հետեւեալ թիւերը.—

Թիւ 421ը ինքնահոս գրիչ մը, 334ը փողկապ մը, 128ը՝ հայ հերոսի մեծադիր նկար մը, 154ը՝ վզնոց մը, 23ը՝ հովանոց մը:

Ժողովը փակուեցաւ «Մշակ Բանուոր»ով եւ մեր շարքերուն միացան հինգ նոր ընկերներ:

*** Լանսէյի հայ հասարակութեան ի գիտութիւն կը յայտնենք նաեւ որ Հայաստանի աղէտին առթիւ արագ օգնութիւն հասցնելու համար, կազմուած է Յանձնախումբ մը որուն անդամներն են պ. պ. Ա. Սպեաքճեան, Վ. Փափազեան, Ա. Յարութիւն, Ս. Ճէլէլիմ, Ն. Գշիկեան:

Ն. Գ.

---

200 հազար հոգիի, 1820ին Չինաստանի մէջ 200 հազար հոգի եւ Հնդկաստանի մէջ ալ 150 հազար հոգի մեռան:

Սան-Ֆրանչիսքօ քաղաքը կործանեցաւ երկու անգամ ամբողջովին 1868ի եւ 1906ին: Իսկ Լիմա 10 անգամ 400 տարուան ընթացքին: Մեսինայի երկրաշարժը, որ տեղի ունեցաւ 1908ին, 100 հազար հոգիի մահուան պատճառ եղաւ:

Ճաբոնի մէջ 1902էն 1907, պատահած է տարեկան մօտ 1600 երկրաշարժ, ծանր կամ թեթեւ: 1703ին մահերուն թիւը կը հասնէր 200 հազար հոգիի, իսկ 1854ի 100 հազարը անցաւ: Ե. Պ.

«Հ. Յ. Դ. ՕՐ»Ը ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ (Սեփ. Թղթ.). — „Դաշնակցութեան Օր"ը տօնուեցաւ մեծ շուքով: Ներկայ էր հոծ բազմութիւն մը, բոլորն ալ երիտասարդ: Ոչ մէկ ժամանակ Վալանսի հանդէսները այդքան բազմութիւն ունեցած չէին:

Հանդէսը բացուեցաւ «Մշակ Բանուոր»ով եւ կենդանի պատկերով մը: Նախագահ ընկեր Վ. Շէհբէրեան բացատրեց օրուայ նշանակութիւնը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործունէութիւնը 36 տարիներու ընթացքին, եւ հրաւիրեց ներկաները ոտքի կանգնիլ ի յարգանս նահատակներու յիշատակին եւ երկրաշարժի զոհերուն: Արտասանութիւն մը ըրաւ ընկ. Ն. Պէրպէրեան: Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ ընկ. Ս. Վրացեան, որ մանրամասնօրէն պարզեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան կեանքն ու ձգտումը եւ յորդորեց ներկաները հաւատալ եւ աջակցիլ Հայաստանի ամէն պարագայի տակ, քանի որ ան ձեռք բերուած է բիւրաւոր նահատակներու արիւնով: Խօսելով Հայաստանի աղէտի մասին, հրաւիրեց գաղութը օգնութիւն փութացնել կարելի չափով:

Ջութակով իրենց մասնակցութիւնը բերած էին Օր. Նալբանդեան եւ Պ. Վահէ Տօնտիկեան, որոնք նուագեցին հայկական եղանակներ: Արտասանութիւններ ըրին, պ. գ. Թովմասեան, ընկ. Ս. Պիլալեան եւ ընկ. Տէր Սարգիսեան՝ երգեցին, ընկ. Տ. Շէհրէրեան եւ Օր. Նալպանդեան:

Յետոյ հրաւիրուեցաւ ընկ. Մ. Գույումճեան, որ հակիրճ խօսքերով պարզեց թէ ի՛նչ է Հ. Յ. Դաշնակցութեան նպատակը եւ ճիգը: Այնուհետեւ տեղի ունեցան հայկական պարեր, ղեկավարութեամբ եւ կազմակերպութեամբ Տիկ. Շամախեանի: Կարգադիր յանձնախումբը ջանացած էր ամէն կերպով զարդարել սրահը եւ հոկել կարգապահութեան: Դեռ հանդէսը չբացուած, Լը Փուզէնի կոմիտէն հայկական եռագոյնով եւ ֆրանսական դրօշով ներս մտաւ երգելով «Լուսին Չկար»ը: Արդէն իսկ կը ծածանէին եռագոյնն եւ ֆրանսական դրօշը: Քրիստափորի նկարը կ'երեւար բեմին վրայ ուրիշ յեղափոխական նկարներու հետ: Հանդէսի վերջաւորութեան տեղի ունեցաւ վիճակահանութիւնը: Հանդէսը անցաւ շատ յաջող եւ փակուեցաւ ժամը 12,30ին՝ «Մեր Հայրենիք»ով:

Թղթակից

ԼԸ ՔՐԷՕԶՕ— Ֆրանսայի պատերազմի նահատակներու յիշատակին, Քրէօզօի հայ գաղութը իր յարգանքի բաժինը բերելու համար. Նոյ. 1ին թափօր մը կազմելով ուղղուեցաւ Սէն Լօրանի գերեզմանատունը ու իր ծաղկեփունջը դրաւ յիշատակարանին վրայ: Պաշտօնական արարողութիւնը կատարուելէ վերջ, ժողովուրդը գնաց Bar de Soleilի սրահը, ուր Պ. Պ. Փիլիքեանի եւ Թորոսեանի նախաձեռնութեամբ ժողով սարքուած էր, խորհրդակցելու համար Շիրակի աղէտեալներու անմիջական օգնութեան մասին: Ազգ. Միութեան բոլոր անդամներուն միահամուռ հաւանութեամբ որոշուեցաւ, միութեան պահեստի դրամէն անմիջապէս հազար ֆրանք ղրկել Պ. Պօղոս Նուպարի հասցէին, նպատակին յատկացուելու համար: Միեւնոյն ատեն կազմուեցաւ հանգանակիչ յանձնախումբ մը: Ներկաները մասնակցեցան վճարելով առնուազն իրենց մէկ օրավարձքը: Հանգանակութիւնը կը շարունակուի մեծ եռանդով:

Յ. Պէնլեան

ՓՕՆ ՏԸ ՇԷՐՈՒԻ.- Գաղութիս Տիգրանակերտի Լճէ գիւղի հայրենակիցները հետեւելով ուրիշ հայրենակցական կազմակերպութիւններու, հիմնեցին իրենց Հայրենակցական միութիւնը:

Յաջողութիւն կը մաղթենք նոր միութեան, որուն անդամները թէեւ փոքրաթիւ, բայց եռանդով լեցուն են:

Տեղիս Հ. Յ. Դ. Ենթակոմիտէն հանգանակութիւն մը բացաւ, ի նպաստ Ալէքսանտրապոլի աղէտեալներուն եւ այս միութիւնը առաջինը եղաւ որ մասնակցեցաւ 300 ֆր.ով: Հ.

1180 ՖՐԱՆՔ ՊՕԼԷՆԻ ՄԷՋ

ՊՕԼԷՆ (Սեփ. Թղթ.).— Նոյեմբեր 1ին հանգանակիչ յանձնախումբ մը կազմուեցաւ գաղութիս բոլոր խաւերու մասնակցութեամբ, բացարձակապէս ազատ կուսակցական նկատումներէ: Անդամ ընտրուեցան պ. պ. Մ. Այճըեան (ատենապետ) Թ. Մալէզեան (Ատենադպիր), Ս. Պէզիրճեան (գանձապահ), եւ անդամներ Խ. Աւետիսեան, Պ. Թայեան: Յանձնախումբը անմիջապէս գործի ձեռնարկելով եւ վեց ժամ տուները պտտելով հայթայթեց 1180 ֆր.ի կոկիկ գումար մը որ, յաջորդ օրն իսկ ղրկուեցաւ Ամերիկեան նպաստամատոյցին, յատկացնելու համար իր նպատակին: Առանց բացառութեան մասնակցեցան բոլորը: Հանգանակութիւնը կը շարունակուի միւս հայրենակիցներու մէջ: Գ. Ջ.

ՀՕՄԻՆ ՆՈՒԷՐԸ

ԼԱ ԿՕՏԻՆՆԻԷՌ.— Գարակէօզեան Հօմի ընտանիքը — պաշտօնէութիւն եւ աշակերտութիւն — խորապէս զգածուած է Հայաստանէն եկած աղետագոյժ լուրերէն: Նոյմ. 3ի առաւօտուն պաշտամունք կատարուեցաւ եւ այս առթիւ տղայոց բացատրուեցաւ մեր պարտականութիւնը աղէտեալ մայր երկրին հանդէպ:

Ինքնաբուխ փութկոտութեամբ ամէնքը իրենց բաժինը բերին. երկու բարձրագոյն դասարաններ իրենց դասարանական սնտուկի համեստ գումարը ամբողջութեամբ յատկացուցին այս նպատակին, աշակերտութիւնը իր շաբաթական մսղէն կերակուրէն հրաժարեցաւ, անոր փոխարժէքը նուիրելու համար նոյն նպատակին: Յետոյ բացուեցաւ հանգանակութիւն մը, որուն իրենց մասնակցութիւնը բերին Հօմի բոլոր պաշտօնեաներն ու արհեստաւոր սանները: Վերջերս կազմակերպուած հեծելանիւի մրցումի մը վեց յաջողած ախոյեաններն ալ հրաժարեցան իրենց ստանալիք նուէրներէն՝ այդ գումարը, եւս աւելցնելու համար նուիրահաւաքութեան գումարին վրայ:

Այս կերպով հաւաքուեցաւ 1086 ֆրանք 30 սանդիմ, զոր Հօմի Վարչութիւնը կը ղրկէ «Յառաջ»ի, յանձնուելու համար Նպաստամատոյցին:

Թղթակից

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ
Հ. Մ. Ը. Մ. (Ա.) ՄՕՆՐՈՒԺ (Ա.)

Պիւֆալօի եռեւի մարզարանը. ժամը 2.30ին առաջին դասակարգի լաւագոյն խումբերէն եւ «փրոմօսիօն»ներու համարժէք Սէ. Ա. Մօնրուժը կը մրցի Հ. Մ. Ը. Մ.ի առաջին խումբին հետ: Հ. Մ. Ը. Մ.ը դաշտ պիտի գայ իր սովորական կազմով:

Հաւաքավայր՝ փօրթ տ'Օրլէան ժամը 1ին:

ԱՐՄԷՆԻԱ—ԺԸՆԸՎԻԼԻԷ.— Նոյն ժամուն Ժընըվիլիէի մարզարանը Հ. Մ. Ը. Մ.ի Գօլօմպ-Արժանթէօյլ մ.ճիւղի Ա. խումբը (Արմէնիա) կը մրցի առաջին դասակարգի լաւագոյն խումբերէն եւ նախկին ախոյեան Իւ. Ս. Ժընըվիլիէի առաջինին դէմ: Արմէնիա այդ շրջանին բոլոր խումբերուն յաղթած է, Անիէր, Կազ, եւայլն: Այս առթիւ Արմէնիա իր լաւագոյն կազմով դաշտ պիտի գայ. հաւասարակշիռ խաղի մըն է որ ներկայ պիտի ըլլանք:

Այս մրցումէն առաջ ժամը 1ին երկու պահեստները կը մրցին:

Ընդհ. հաւաքավայր ժամը 12.30ին Bld. d'Epinay (Genevillier): Փարիզէն առնել 66 թիւ թրամուէյ փօրթ Քլինանգուրէն եւ իջնել Պուլվար տ'Էփինէ:

ՓՈՔՐ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի պահեստին կը մրցի Վիլմօնպլը Սփօրի պահեստիին դէմ ժամը 2ին Ռէնսիի մէջ: Հաւաքավայր ժամը 1ին, Կար տը Լ'Էսթ:

*** Հ. Մ. Ը. Մ.ի Բ. խումբը կը մրցի Սէ. Ա. Ֆրանսէի Հ. I. խումբին դէմ ժամը 1ին Քարթուշըրիի դաշտը:

Հաւաքավայր 12ին փօրթ տը Վէնսէն: Առնել 109 կամ 110 թիւ հանրակառքը:

Հ. Թ.

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՁԵՌՆԱՐԿԸ

Հ. Մ. Ը. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի Վարչութիւնը իր վերջին ժողովին մէջ որոշեց Շիրակի աղէտեալներուն օգնութեան գործին համար՝

Ա.— Ֆրանսայի շրջանի եւ կեդր. Եւրոպայի մասնաճիւղերուն շրջաբերական ղրկել եւ յանձնարարել որ մարզական հանդէսներով եւ զանազան միջոցներով փութան սատարել օգնութեան գործին:

Բ.— Ներքին հանգանակութիւն կատարել:

Գ.— Միութեան մէկ ամսուան հասոյթը յատկացնել նոյն գործին:

Դ.— Կազմակերպել ֆութպօլի մօտալուտ մեծ մրցում մը Փարիզի ախոյեան խումբին դէմ: (Կնիք)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՇԻՐԱԿԻ ՋՈՀԵՐՈՒՆ

("ՅԱՌԱՋ"Ի ՄԻՋՈՑԱՒ)

ԵՐՐՈՐԴ ՑԱՆԿ

Սիթրօէնի Լըվալուա մասնաճիւղի 14 բանւորներէն	160
Օր. Ս. Քիւրքճեան	100
Ցլավիաքի եւ Սէն Ժիւլիէնի (Արտէշ) հայրենակիցներէն	310
Գրիգոր Հատէմեան	20
Գրիգոր Ճօլօլեան	50
Գարակէօզեան Հօմի պաշտ. եւ աշակերտ.	1086.30
Միհրան Ճէրրահեան	5
ԻՎՐԻԷՆ ԵՂԻՇԷ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ ՁԵՌՔՈՎ ՀԵՏԵՒԵԱԼՆԵՐԷՆ.—	
Եղիշէ Փափազեան	100
Փանոս Այտընեան	50
Գրիգոր Սահակեան	30
Սիրուն Ներսէսեան	30
	1941.30
Բ. ցանկին գումարը	8965.—
Ընդհ. գումար	10906.30

Մեզի կը հաղորդեն թէ Պիյանքուրի շրջանին, Ռընոյի գործարանի հայ աշխատաւորներուն մէջ ալ մեծ ոգեւորութիւն կը տիրէ, հանգանակութեան մասնակցելու համար: Այս առթիւ յանձնախումբ մը կազմուած է Պ. Պ. Հայկազ Աբէլեանէ, Լեւոն Գեւոնեանէ եւ Արմենակ Դատաւորեանէ:

*** Սարթի նահանգին մէջ, Օպինեէի Varennes Թուղթի գործարանին հայ որբերը իրենց միջեւ 500 ֆրանք հաւաքելով, ղրկած են Ամերիկեան Նպաստամատոյցին: Այս առթիւ գրուած նամակի մը մէջ կ'ըսեն. «Մենք հոս փոքրիկ գաղութ մը կը կազմենք տասը որբերս: Հայրենակից եղբայրներ, փութանք օր առաջ օգնութեան հասնիլ մեր տառապող ազգակիցներուն, որպէս զի կարենանք ցուրտին գործելիք աւերէն առաջ ապաստանարաններ հիմնել անոնց համար եւ վերաշինել մեր հայրենիքը»:

Նպաստամատոյցի վարչութիւնը մեզի հաղորդելով նամակն ու ցանկը, կը գովէ այս ափ մը տղոց ազնիւ շարժումը:

*** *Քլամարի (Փարիզի արուարձան) հայրենակիցները հանգանակած են 2135 ֆրանք:*

ՑՈՒՑԱԿ ԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ

Սիթրօէնի Լըվալուա մասնաճիւղին մէջ աշխատող 14 հայ բանւորներէն, նախաձեռնութեամբ Յակոբ Հիսաեանի.—

X. Մ. 20, Մ. Բրուտեան 15, Պօղոս Կէլիպօլեան 10, Մանուկ Հալեան 10, Աղասի Առաքելեան 10, Քերովբէ Պարտիզպանեան 10, Անուշաւան Շէտիկեան 10, Ստեփան Պալեան 10, Յովհաննէս Պիճիմճեան 5, Յարութիւն Հայթաեան 5, Սամուէլ Խարբութլեան 10, Յակոբ Ճըրգեան 10, Արփիար Լօշեան 10, Յ. Հիսաեան 25 ֆր.: Գումար 160 ֆրանք: (*Տես ցանկը*):

(Շար. կարդալ Դ. էջ 3րդ սիւնակ)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (8)

ԽԱՆԸ

(ՀԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ՅՈՒՇԵՐ)

V

«Էս աշխարհը մի տեսնուած բան ա, ասում էր Սաղաթէլ խանը գլուխս շոյելով, խելօք, հասկացող, մեծը փոտիկից ջոկող... է, Նաղըլի խանում էս մեր զօնաղին նայիր, սրտիդ ուզածը եփիր: Էս էն զօնաղներից ա, որ տանդ փարդն ա կոչւում»:

Բայց աւաղ, մի դժբախտ դէպք եկաւ ոտնատակ անելու այն ինչ. չնչին մի առիթ պատճառ դարձաւ մեր յարաբերութիւնների խզման եւ ես զրկեցի այդ հրաշալի բարեկամութիւնից եւ կորցրի դէպի ինձ ունեցած անսահման վստահութիւնը:

Մի փոքրիկ անզգուշութիւն այդ եւ ուրիշ ոչինչ. չմտածուած արտասանուած մի խօսք:

Գիշեր էր, ընթրիքից յետոյ:

Տիկին Նաղըլին զէյլանն էր կլկլացնում աչքերը բաց ու խուփ անելով: Սաղաթէլ խանը կօշիկները հանած, նստել էր ծալապատիկ փափուկ բարձերին, մէջքը յենել թաւիշ բարձերին ու երկար չիբուխն էր ծխում: Նա գոհ էր ժպտադէմ:

— Էս օր դատաւորին երկու անգամ տեսայ:

— Ի՞նչ էր ասում, Սաղաթէլ խան:

— Ի՞նչ էր ասում, ըսկի, դատաւորը մարդու ինչ կ'ասի. նայաւ վրաս, գնալուց էլ գալուց էլ նայաւ: Արա բալես, էն թութունի տոպրակս բեր:

—Ի՞նչ կայ, Նաղըլի խանում, էսօր քիթդ կախ ա, հը՞...

Տիկին Նաղըլին սկսեց արագ-արագ կլկլացնել, ծուխը փուհփուհ մէկ աջ, մէկ ձախ փչելով:

— Հացը, բա հացը ե՞րբ թխեմ :

— Ի՞նչպէս թէ երբ, սասացինք ուրբաթ օրը: Ալիրդ պատրաստ, ջուրդ լիքը, փառելիքդ պատրաստ, էլ ինչ ես ուզում ջանըմ :

— Ախր, էն Ալմաստ խանումն ասում ա դուք շաբաթ թխէք, որովհետեւ ուրբաթ ինքն ա թխում:

— Ի՞նչ, ի՞նչ... ի՞...ն...չ, գոռաց Սաղաթէլ խանը ու վեր թռաւ տեղից: Ի՞նչ համարձակութիւն, ի՞նչ սրիկայութիւն, շաբաթ թխէք, շաբաթ, ի՞նչ ա ուրբաթ խանըմն ա թխում...

Նա շտապ-շտապ պտտում էր սենեակի մէջ իւրաքանչիւր բառը չիբուխի հարուածով շեշտելով, որ ամուր թխկում էր սեղանին, ստիպելով խեղճ Արային ամէն անգամ վեր ցատկել նստած տեղից:

— Պէտք չի, պէտք չի, թող սրանից յետոյ մեր ջուրն էլ չը տանեն, ես նրանց...

Խա՛ն, խանո՛ւմ... հի, հի, հի, նեօքար, կեարաւաշ առաւ... հը, ի՞նչ ես ասում, դարձաւ նա ինձ:

— Այո Սաղաթէլ խան, բայց.

— Բա՞յց... բայց էլ կա՞յ... էլ ի՞նչ բայց... ինչ բա՞յց...

— Բայց, ինչո՞ւ էք այդպէս զայրանում, ի՞նչ կայ որ, թող նրանք ուրբաթ թխեն, դուք շաբաթ:

— Ի՞նչ, դո՞ւ էլ. (եւ այս անգամ չիբուխը գետին զարկեց): Ես քեզի հասկացող մարդու դէմ եմ դրել, ի՞նչպէս թէ առաջ նա թխի, յետոյ ես, խելքդ ո՞րտեղ ա. էս քեզ խրատ, Սաղաթէլ խան, էս քեզ խրատ, ասել եմ ախր Հայերից հեռու, հեռու, հեռու. դէ կեր հիմայ, կեր, տեղդ ա... «բայց, բայց...»,

Ու վերցնելով սեղանից ճրագը զայրացած դուրս եկաւ սենեակից: Ընտանիքի անդամները հետեւեցին նրան:

Ես մնացի մենակ մթութեան մէջ, ապա խարխափելով գտայ անկողինս ու պառկեցի քնելու:

Ամբողջ գիշեր լսում էի խանի բարձրաձայն հայհոյանքները, Արայի ոտքերի ձայնը, որ անդադար գնում էր գալիս, վազում էր վեր աստիճաններից, իջնում վար դէպի ամբարը: Զգում էի որ մի բան է կատարւում տան մէջ: Եւ առաւօտեան երկու հարեւանների բակերը միացնող պատի անցքը, աղիւսով, ցեխով ամուր փակած էր:

Այնուհետեւ ես այլեւս ոչ մի անգամ չտեսայ Սաղաթէլ խանին: Նա ճաշում էր մեզանից առաջ, ընթրում էր մենակ, ապա առանձնանում իր ննջարանում: Մինչեւ անգամ ճանապարհուելու օրը չյաջողեց մնաս բարեւ ասել իրեն:

— Կըղըլ-Գիւլ գնայ, դատաւորի հետ պէտք ա տեսնուէր, բացատրեց տիկին Նաղըլին:

Վազեցի անմիջապէս Կըղըլ-Գիւլ կոչուած քաղաքային պարտէզը: Սայլերը պատրաստ դրանն սպասում էին, բայց պէտք էր մի վերջին անգամ եւս տեսնել Սաղաթէլ խանին, եւ տեսայ...

Այո մի վերջին անգամ էլ տեսայ նրան, ժպիտը դէմքին, վիզը ծռած ուսին, ձեռքերը շփելով, երջանկօրէն քայլելիս «դատաւորի» ետեւից իր նման մի քանիսների հետ միասին:

Դառնուղու կորութիւնը թեքելիս, ինձ նկատեց, նայեց վրաս մի վայրկեան, ապա վճռական դարձաւ ու արագաքայլ դուրս գալով այգուց, անհետացաւ...

Ամէն ինչ վերջացած էր, այլեւս ոչ մի յոյս վերականգնելու իմ հին բարեկամութիւնը:

Ես հեռացայ գիւղից, առանց Սաղաթէլ խանի ձեռքը սեղմելու, բայց հեռացայ յիշողութեանս մէջ վառ պահելով իր աննման պատկերը, իր ողջ էութիւնը:

Ու մինչ մեր սայլերը ճռաճռալով ու յամրաքայլ դուրս էին գալիս դարբասներից, փոշու ամպի մէջ թողնելով ամբողջ քաղաքը, հոգիս համակւում էր տարօրինակ ու քաղցր թեթեւութեամբ:

ԼԱՍ

(ՎԵՐՋ)

ժումին պիտի մասնակցէին նաեւ 23 իտալացի կարիպալտեաններ: Լիոնի կայարանին մէջ ձերբակալուեցաւ աստնցմէ մէկը, որուն վրայէն 100,000 ֆրանք գտնուեցաւ:

Ձերբակալուած Սպանիացիներու վրայէն գտնուեցան ինքնավար Քաթալոնիոյ դրօշներ եւ նոյնիսկ թղթադրամներ: Ամէն ինչ կազմակերպուած էր անմիջապէս կառավարութիւն հաստատելու համար Պարցելոնայի մէջ: Ձերբակալութիւնները կը շարունակուին:

Մուսոլինի կը ստանձնէ օղակները

Հռոմէն կը հեռագրեն թէ նախարարական խորհուրդը երկար նիստի մը մէջ վերահաստատեց մահապատիժը: Քաղաքական մասնաւոր ոստիկանութիւն մը պիտի հաստատուի. հինգէն 15 տարի բերդարգելութեան պիտի դատապարտուին բոլոր անոնք որ սուտ լուրեր կը տարածեն պետութիւնը վարկաբեկելու համար: Այս բոլոր խստութիւնները պիտի գործադրուին նաեւ այն օտարականներուն հանդէպ որոնք ֆաշիստներուն դէմ կը գործեն արտասահմանի մէջ եւ յետոյ Իտալիա կը դառնան:

Արտասահմանի համար տրուած բոլոր անցագիրները պիտի վերաքննուին եւ պիտի ջնջուին Նոյեմբեր 9էն սկսեալ: Խիստ միջոցներ պիտի գործադրուին բոլոր այն քաղաքացիներուն դէմ որոնք կը փորձեն փախչիլ: Սահմաններու վրայ բնակող զինուորականները արտօնուած են գործածելու իրենց զէնքերը, հաւանական յանցաւորներու դէմ: Պիտի խափանուին այն բոլոր հրատարակութիւնները որոնք կը քննադատեն ներկայ իշխանութեան գործունէութիւնը: Պիտի լուծուին այն կուսակցութիւններն ու ընկերակցութիւնները որոնք կը գործեն պետութեան ապահովութեան դէմ: Բռնի որոշ տեղ մը բնակելու պիտի դատապարտուին անոնք որ հակաֆաշիստ գործունէութիւն կը ցուցնեն: Վերջապէս, պիտի պատժուին անոնք որ խարդախութեամբ կը գործածեն կառավարական կուսակցութեանց զարդանշանները:

Ներքին նախարար Ֆէտէրծոնի հրաժարած ըլլալով, Մուսոլինի ինք ստանձնեց այդ պաշտօնը:

Ինչո՞ւ կը բարձրանայ ֆրանքը

Ֆրանքի արագ բարձրացումը զանազան մեկնութիւններու տեղի կուտայ միջազգային մամուլին մէջ: «Թայմզ» կ'ըսէ թէ ֆրանքի բարձրացման պատճառն է արտասահմանի մէջ ֆրանքի մեծաքանակ գնումը: Այս անբնական բարձրացումը սպառնական է եւ կը վախցուի որ հակազդեցութիւնը շատ գէշ ըլլայ:

«Ֆայնէնշըլ Նիուզ» կ'ըսէ թէ քանի մը շաբաթէ իվեր Պանք տը Ֆրանսը կացութեան տէրն էր. սակայն օտար շահադիտութիւնը յաղթեց անոր եւ հիմա բարձրացումը կը կատարուի իր կամքէն անկախ: Մասնաւորաբար կարեւոր Գերմանիոյ են գնումները:Ֆրանս. կառավարութիւնը նախապէս լաւ ընդունելութիւն ըրաւ այս բարձրացման, սակայն հիմա սկսած է մտատանջուիլ, որովհետեւ այս բարեւքումը այլեւս իր կարողութեան սահմանէն վեր է: Մեծ ջանքեր կ'ըլլան ֆրանքի բարձրացումը արգիլելու համար եւ սդերլին ու տոլար կը գնեն, ինչ որ Պանք տը Ֆրանսի օտար դրամի պահեստը կ'աւելցնէ: Թերթը կը նախատեսէ որ ֆրանսական կառավարութեան նախաձեռնութեամբ շուտով ֆրանքը պիտի կինայ: Սակայն եւ այնպէս մօտ ապագային սդերլինը 125 ֆրանքի, նոյն իսկ աւելի պակասի վրայ պիտի ամրապնդուի:

Արտասահմանի մէջ ամէնէն շատ ֆրանք գնող հրապարակներն են Ամսթէրտամ, Ֆրանքֆորթ եւ Ցուրիխ: Անգլիոյ հանքագործներու գործադուլէն ի վեր Գերմանիա իր ձեռքը առած է բազմաթիւ անգլիական շուկաներ: Իրեն դէմ իբրեւ մրցորդ կեցած է Ֆրանսան, որ շնորհիւ իր ազգային դրամի անկեալ վիճակին, արտասահմանի շուկաներուն առատ ապրանք կը հայթայթէ: Ֆրանքի բարձրացումն է միայն որ օտար յաճախորդները պիտի փախցնէ Ֆրանսայէն: Այդ բանին է որ կը ձգտի Գերմանիա, որ ահագին քանակութեամբ ֆրանք կը գնէ այսօր, իսկ վաղը յարմար դատած վայրկեանին, այդ ֆրանքները հրապարակ պիտի նետէ դարձեալ՝ Ֆրանսայի վնասելու համար:

Սուրիոյ եւ Միջագետքի հոգատարութիւնը

Ազգերու Դաշնակցութեան Հոգատարութեան Յանձնաժողովը այս պահուս նիստ կը գումարէ Ժընեւի մէջ: Սուրիոյ մասին տեղեկագիր պիտի ներկայացնէ Պ. Ռօպէր տը Քէ: Պիտի քննուին 1925էն ի վեր տեղի ունեցող դէպքերը: Շէքիպ Արսլան եւ Իհսան Ճապրի Սուրիոյ Անկախութեան կոմիտէին կողմէ կը հետեւին ժողովներու ընթացքին: Իրաքի մասին զեկոյց պիտի տայ մարզպան սըր Հէնրի Տօպս:

Տաղստանը ապստամբած

Մասնաւոր աղբիւրէ մը կը հաղորդեն թէ Սեպտեմբերի երկրորդ կէսէն ի վեր Տաղստանը ապստամբ վիճակի մէջ է: Կառավարութիւնը փորձեր է զինաթափ ընել ժողովուրդը, բայց տարբերային դիմադրութեան հանդիպած է: Ահագին զօրքեր են համախմբուած Դէրբէնտի շրջանը, թնդանօթներով ու սաւառնակներով: Ժողովուրդը քաշուած է անմատչելի լեռները:

Խռովութիւններ Պարսկաստանի մէջ

Պարսկաստանի մէջ զինուորական նոր օրէնքին դէմ մեծ շարժում մը սկսած է եւ Թեհրանի մէջ յեղափոխութեան շշուկներ կան: Նորակոչ զինուորներու ցանկը, որ կառավարական շէնքերու վրայ փակցուած էր, պատռուած է ցուցարարներու կողմէ: Ժողովուրդը խանութները գոցած է բողոքի համար: Կառավարութիւնը կը յայտարարէ թէ պիտի ձերբակալէ բոլոր վաճառականներն ու խանութպանները, եթէ կրկին փակեն: Պարսիկ կիներն ալ միացած են շարժումին: Կրօնաւորները եւս հակառակ են կառավարութեան եւ կը պահանջեն որ խիստ քննութիւն կատարուի Մէճլիսի կրօնական անդամ Մոտարէսի սպանութեան մասին:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԱՑԻՆ գինը 2 ֆր. 70ի պիտի իջնէ նոյեմ. 11էն սկսեալ:

ՀԱՎԱՆԱՑԷՆ կը գրեն թէ վերջին ուրուականէն անվնաս մնացած են Հայերը:

(Շար. Գ. էջէն)

Օթէլ տիւ քոմէրսի ցանկը.— Այս գումարը հանգանակուած է Պ.Պ. Մուսէյեանի, Գավաֆեանի և Ալաջանեանի նախաձեռնութեամբ:

Տէր եւ Տիկ. Սէմէրճեան 100, Այրի Տիկ. Մ. Մուսէյեան, Տէր եւ Տիկ. Ալաջանեան, Ս. Ճաղուկեան 50ական, Մ. Մուսէյեան 25, փոքրիկն Հիլտա Եագոյեան 50, Զ. Մուսէյեան, Յ. Տօլպաշեան 25ական ֆրանք, Կ. Ասատուրեան, Յ. Տնտեսեան, Յ. Ստեփանեան 20ական ֆրանք, Տիկ. Բ. Զաքարեան 25 ֆրանք, Տէմիրճեան եղբարք, Վ. Յակոբեան, Տէր եւ Տիկ. Թօմասեան, Տիկին Պէյլէրեան, Ն. Նիկողոսեան, փոքրիկն Սիլվա Ջիլինկիրեան 20ական ֆր., Հաճի Նասիպ Շաքարեան 15 ֆր., Ս. Ջիլինկիրեան, Պ. Թէլլալեան, Պօղոսեան, Թ. Գրիգորեան, Տիկին Խաչիկեան, Կ. Թօրիկեան, Գ. Գէորգեան 10ական ֆրանք, Լ. Սիրունեան 15 ֆրանք, Պ. Գավաֆեան, Մ. Տէր Սահակեան, Գ. Տէր Սահակեան, Ս. Տէր Սահակեան 10ական ֆրանք, Վ. Օզինեան, Ս. Կէլկէլեան, Յ. Յակոբեան, Գալֆաեան 5ական ֆրանք, Mme. Riff 20 ֆրանք, Այտընեան 5 ֆրանք: Գումար 765 ֆրանք: (*Տես Յառաջ 5 Նոյ.*)

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի ու Շրջանի բոլոր ընկերները, Հինգշաբթի, 11 Նոյեմբեր ժամը ճիշդ 9ին, Café Rocher*ի* (128 Bld. St. Germaine): *Զեկուցում Շրջ. ժողովի:*

Հ.Յ.Դ. Լիոնի «Բեռի» խումբին ստիպողական ժողովը վաղը 8 Նոյմ. Բշ. ժամը ճիշդ 8.30ին: Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները անդամատետրերով: Օրակարգ խիստ կարեւոր:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՔՂԻԻ ՀԱՅՐ. Միութեան ժողովը՝ վաղը Բշ. գիշեր ժամը 7.30ին Գրադարան ընթերցասրահին մէջ 13, Rue d'Aubagne:

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏԻ Լճէ գիւղի Հայրենակց. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այսօր Նոյմ. 7 ժամը 2ին Պ. Յ. Պալիքեանին սրահը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Նաւասարդ» Լս. Միութեան վիճակահանութիւնը յետաձգուած է ցնոր տնօրինութիւն:

ԿՈՉ ԲՈԼՈՐ ԲԱԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒՆ

Անհրաժեշտ տեսնելով համախմբել Մարսէյլ գտնուող բոլոր Բաբերդցիները, 1926 Մարտի սկիզբը կազմեցինք Բաբերդցիներու Հայրենակցական Միութիւնը:

Արդ, կը հրաւիրենք Ֆրանսա գտնուող մեր բոլոր հայրենակիցները, որ իրենց նիւթական եւ բարոյական օժանդակութիւնը բերեն այս կարեւոր ձեռնարկին:

Լիայոյս ենք որ մեր բոլոր հայրենակիցները պատասխանելով սոյն կոչին, պիտի փութան արձանագրուիլ միութեանս շարքերուն: Գրաւոր թէ անձամբ դիմել՝ 66 Bernard-du-Bois, Marseille. Vahram Kurkdjian*ի:*

(Կնիք)

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՊՈՌՏՕ, Ա. Բ.— Օգոստոսը չէ հրատարակուած տակաւին:

ՄՈՆԹԱՆԱ, Գ. Տ.— Ազգի փոխարժէքն է 50 ֆրանք: (Տարը անգամ): Թերթը կը ստանաք:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Կ. Խ.— Տեղի անձկութեան պատճառով յետաձգուած է:

ԳՈԼՈՄՊ, Ս. Բ.— Ստացանք 120 ֆրանքը:

ԹԱՒՐԻԶ, Խ. Խ. Ս.— Ստացանք 2 տոլար:

ԼԻՈՆ, Ա. Վ. Հ.— Ստացանք 20 ֆրանք:

ՊՕԼԻՆ, Գ. Զ.— Ստացանք 20 ֆրանք: Կարգադրեցինք:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ, Ա. Թ.— Ստացանք 20 ֆրանք:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ա. Թ.— Ստացանք 20 ֆրանք:

ԷԹՈՒԻ, Խ. Բ.— Նոյնպէս: Ղրկեցինք Նոյեմբեր 1էն:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Յ. Ե.— Ստացանք 20 ֆրանք:

ԼԱ ԿՕՏԻՆԻԷՌ, Տիկ. Դ.— Ստացանք 75 ֆր.:

ՖԷԱՎԻՔ, Ս. Մ.— Նոյնպէս:

ՈՒՍԱՆՈՂ ԵՒ ԳՈՐԾԱՒՈՐ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐ

Ներկայ տնտեսական պայմաններու պատճառաւ շատերուդ քսակին անմատչելի դարձած են զգեստներու գինները: Շատեր այս ցուրտին հագուելու համար կը ստիպուին գնել գօնֆէքսիօն՝ բոլորովին հասարակ կերպասէ՝ միայն 3-4 ամիս կարենալ հագուելու համար, միեւնոյն ատեն բաւական կարեւոր գումար մը վճարելով: Քանի որ ցարդ ամէն կերպով գոհացուցած ենք մեր բոլոր յաճախորդները, դարձեալ միջոց մը խորհեցանք. «Էլպէֆի» և «Ռուպէի» գործարաններէն ժողվեցինք ձեռնտու գիներով տոկուն զուտ բուրդէ փալթոցու և զգեստիմցու քուբոնները, աշխատանոց մը եւս կազմեցինք՝ անգործ բայց վարժ գործաւորներէ, և այժմ ի վիճակի ենք ձեզի ըսելու, նոր գօնֆէքսիօնէն աւելի աժան պիտի հագուեցնենք ձեզ, ձեր վրայ ձեւուած տոկուն եւ զուտ բուրդ կերպասներով բալթօներ, ամբողջ ստարով, 300-320 ֆրանք, և քոստիւմներ՝ 370-400 ֆր.ք.ով: Տեսնելէ առաջ մի՛ ըսէք «ով գի՞տէ ինչ կերպաս»է: Տարէ՛ք նմոյշները, ցոյց տուէք ձեր ճանչցող բարեկամներուն: Սէն Միշէլի մէթրօին քով, Սօսիէթէ Սավանթի սրահին դէմ. 5, Rue Mignon, (Mignon-Tailleur) *Գաբաեան դերձակատունը, որ բաց է մինչեւ երեկոյեան ժամը 8 և կիրակի մինչեւ՝ 1.30ը:*

ՄԵԾ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

Այսօր, 7 նոյեմբեր իրիկուն ժամը 8.30ին
Salles des Ingénieurs Civils
19, Rue Blanche
թէնօր Ն. ՂՈՒԿԱՍՕՖԻ կողմէ ընկերակցութեամբ
ՏԻԿԻՆ IDA ARDի
Ի ՆՊԱՍՏ ՇԻՐԱԿԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

ԵՐԿՈՒ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Տիկին ԱՐՄԷՆ ՕՀԱՆԵԱՆԻ կողմէ
Հինգշաբթի, 11 նոյեմբեր եւ շաբաթ, 20 նոյեմբեր
Salles des Agriculteurs,
8, Rue d'Athènes

Ցայտագիր.— կինը Արեւելեան պարտէզներուն մէջ.— պարսկական պարեր (Նշանածը, Հարեմը, դէպի Նիրվանա եւն.): Կը մասնակցին Թառիստ Աբգար եւ Սիփան երգչախումբը:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

կովկասահայ Տրամա-Օփէրէթի խումբը նոյ. 20ին ի նպաստ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէլվիլի մասնաճիւղին կը ներկայացնէ «Սայեաթ Նովա»ն:

Հասոյթէն մաս մը պիտի յատկացուի Շիրակի աղէտեալներուն: կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն նկատողութեան առնել սոյն թուականը:

Le Gérant : H. TEURNIER

Imp. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e

խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / խմբագրութիւն եւ վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մէթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 10 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1926

10 NOVEMBRE 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Բ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 200 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՇԻՐԱԿԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐԸ ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ ՊԷՏՔ ՈՒՆԻՆ ՀԱԳՈՒՍՏ-ԿԱՊՈՒՍՏԻ ԵՒ ԳՈՅՔԻ

...րկու խօսք

ՏՈՒՆ-ՏԵՂ ՁԳԵԼՈՎ ԿԸ ՀԵՌԱՆԱՆ

Շիրակի աղէտին հետ զուգընթաց, ուրիշ չարիք մը երե...ան կուգայ, արժանի՝ լուրջ մտահոգութեան։

Կ՚ակնարկենք արտագաղթի նոր հոսանքին, որ հետզհետէ ...ը շեշտուի Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ մէջ, եւ որու մասին ...իթ ունեցանք խօսելու։

Մարսիլիայէն թղթակից մը կը գրէ թէ ամէն օր նոր գաղ...թականներ կը հասնին։ Սօֆիայի «Արաքս»ն ալ, տեսակ մը ...մակերպութեամբ, կը ծանուցանէ որ միայն Խասքովոյի ...ջ 110 ընտանիք արձանագրուած են Ազգերու Դաշնակցու...եան Աշխատանքի Գրասենեակը, Ֆրանսա գալու համար։ ...ասքովօ Փոքր Ասիոյ աղէտէն յետոյ կազմուած գաղութ մըն ...։ Մինչեւ 1922, հազիւ 7-8 պուլկարահայեր կը գտնուէին, ...ակ ներգաղթով Հայերու թիւը հասաւ մինչեւ 1500ի։ Նորեկ...երը բաւական լաւ վիճակ ունէին, եւ հազիւ տուն-տեղ ե...ած, դպրոցի մը շինութեան ձեռնարկեցին, մեծ հանգանակու...թիւն մը կատարելով։ Դեռ մինչեւ անցեալ տարի ոգեւորուած ...ին այս կարգի ձեռնարկներով։ Առեւտրական ձեռնարկներէ ...ատ, մեր հայրենակիցները մեծ մասով իբրեւ ապրուստի մի...ոց ունէին ծխախոտի գործարանները։ Երկրին յարաճուն ...տագնապը, պուլկար փախստականներու դժգոհութիւնը եւ ու...րիշ պատճառներ մղեցին կառավարութիւնը օրէնք մը հանել ...օտարականներու աշխատանքին դէմ։ Երեւութապէս Հայերը ...օրէնքի տրամադրութեան տակ չէին իյնար, իբրեւ գաղթա...կան, եւ պետական շրջանակներն ալ որոշ հաւաստիքներ ...տուին։ Բայց գործնականին մէջ միամտութիւն էր բացառու...թիւն սպասել, մանաւանդ գաւառական քաղաքներու մէջ, ուր ...հայ աշխատաւորները նկատելի թիւ մը կը կազմեն։ Եւ ահա ...նոր տագնապը, — հայ բանուորները կա՛մ գործ չեն կրնար ...գտնել, կամ կ՚արձակուին, եւ կամ պայմանաժամ ստացած են, ...իրենց գլխուն ճարը նայելու համար։ Այսպէս եղած է վերջերս, ...քանի մը մեծ քաղաքներու մէջ, եւ երեք ամիս պայմանաժամ ...տրուած է ոչ միայն բանուորներու, այլ եւ պաշտօնեաներու եւ ...արհեստաւորներու։

Եւ մեր պաշտօնակիցը յուսակտուր, կը յայտարարէ. «Մենք ...ոչ միայն դէմ չենք անգործ գաղթականութեան Ֆրանսա մեկ...նելուն, այլ կը նկատենք այս առիթը փրկարար չարիք մը»։ ...Բայց անմիջապէս կ՚ազդարարէ, խօսքը գործ ունեցողներուն ...ուղղելով. «Անոնք պէտք չէ որ եւ է կերպով մոլորին Ֆրանսայի ...հմայիչ անունէն եւ իրենց ունեցած գործը քանդելով բախտ ...փորձելու ելլեն։»

Այս ազդարարութիւնը տասն անգամ տասը առիթներով ...ըրած ենք մենք ոչ միայն Պուլկարիոյ, այլ եւ բոլոր այն ...գաղութներուն համար որ շլացեր են այս շքեղաշուք ափերէն ...ուած պատմութիւններով։ Մեր թղթակիցները ամէն օր կը ...գրեն, սեր հարցարանին սէջ պարբերաբար կը պատմուի Ֆրան...սայի հայ աշխատաւորութեան կեանքը։ Ֆիզիքական չարաչար ...յոգնութեան փոխարէն, տարրական ապրուստ մըն է մեծ մա...սին շահածը։ Նոր սերունդը կը լողայ այլասերման եւ ձուլման ...համայնակուլ յորձանքին մէջ։ Մէկէն տասնըհինգ տարեկան...ները արդէն իսկ դատապարտուած են օտարանալու եւ բազմա...թիւ հայրեր անզօր դառնութեամբ կը դիտեն իրենց հոգեհա...տորներուն ուծացումը։ Առտուն ժամը հինգին շնչասպառ դէպի ...գործարան, իրիկունը ուշ ատեն կիսկատար հանգիստ մը նե...ղած պանդոկի մը անկիւնը, կամ տաղաւարներու մէջ, այր ու ...կին ապրուստի հոգով տապկուած,— ե՞րբ ժամանակ պիտի ...ունենան երախաներով զբաղելու..

Այս կէտերը յիշած ատեն, այն միամտութիւնը չունինք ...թէ արտագաղթը կանգ պիտի առնէ «հրաշիւք իմն»։ Դժնդակ ...է յորդոր, կարդալ անելի մը հանդիպած բազմութիւննե...րու, մանաւանդ որ Հայաստանի դուռներն ալ փակ են, եւ այս ...անգամ՝ շատ աւելի ամուր։ Բայց կ՚ուզէինք որ տուն տեղ ձգե...լով հեռացողները չկարծեն թէ Աւետեաց երկիր մը կուգան, եւ ...տասն անգամ հաշուելէ յետոյ որոշում տան։ Պուլկարիոյ օդն ...ու ջուրն իսկ դրամ կ՚արժեն, Ֆրանսայի խաբուսիկ շքեղու...թիւններուն դիմաց։ Եւ բոլոր անոնք որ պատառ մը հաց ճա...րելու միջոց ունին, չարաչար պիտի զղջան, շուքին ետեւէն ...վազելով։

Այս առթիւ, նորէն եւ նորէն աչքի առջեւ կուգայ չարա...բաստիկ հարցը, — հայրենիքի ազգայնացման եւ ընդարձակման ...խնդիրը։ Եթէ ուրիշ ամէն պատճառաբանութիւն անզօր է, ...գոնէ Շիրակի աղէտն ու սա արմատախիլ բազմութիւններուն ...անվերջ թափառումները — ուրիշ խօսքով՝ կորուստը — պէտք է ...դարձնեն Երեւանի վարիչները, իսկապէս նոր ուղի մը գտնելու ...համար։ Ի՞նչ կը խորհին վերջապէս, իբրեւ իշխանութիւն ...մինչեւ ե՞րբ իրենց դերը պիտի սահմանափակուի ոստիկանա...կան տեսչութեան մէջ, քառակուսի կաղապարներով։

Շ.

ՄԵՐ ՊԱՐՏՔԸ ԱՂԷՏԻՆ ՀԱՆԴԷՊ

Նորակազմ «Եղբայրական Օգնութեան Յանձնախումբ»էն ստացանք հետեւեալ կոչը.—

Հայրենակիցներ,

Բանի նոր մանրամասնութիւններ կը հասնին Շիրակի երկրաշարժի մասին, այնքան զարհուրելի կ՚երեւայ պատկերը։

Կարելի չէ բառերով ներկայացնել համատարած թշուառութիւնը։ Քարուքանդ եղած է Ալեքսանդրապոլը (Լէնինական), որուն 3831 տուներէն անվնաս կը մնան միայն 50 տուն։ Կործանած կամ անբնակելի դարձած են, գաւառին մէջ, 27 գիւղեր։ Ութսուն հազար հոգի խշտեակ մը չունին իրենց գլուխը հանգչեցնելու համար, եւ իրենց խարխլած գոյութիւնը կը քաշքշեն վրաններու տակ, սառնաշունչ բարձունքներու վրայ, կամ բոլորովին անօթեւան։ Հոկտեմբեր 22ին ծագած աղէտը կրկնուեցաւ Հոկտ. 29ին, ձիւնամրրիկի հետ խառն, սաստկացնելով թշուառութիւնը։ Ձմեռը, որ առհասարակ բուռն է Հայաստանի այդ մասին մէջ, արդէն իսկ նստած է աւերակներուն վրայ, իր անխուսափելի հետեւանքներով։ Հիւանդութիւնները կը սպառնան լրացնել պակասը։ Մոխիրի վրայ նստած են չէն բոյներ, եւ հազարաւոր որբերու ստեղծած տնտեսութիւնը փճացած է։

Հայրենակիցներ, անօգուտ են ողբուկոծերը։ Մեր բոլորին պարտականութիւնն է քաջութեամբ տոկալ տագնապին եւ ժամ առաջ կազմակերպել եղբայրական օգնութեան եւ վերաշինութեան գործը։ Արդէն իսկ աշխատանքի ձեռնարկած են զանազան օրկաններ։

Յանկալի էր որ ամէն ինչ կեդրոնանար համազգային մարմնի մը ձեռքը, առանց որ եւ է խտրութեան կամ ձեռնպահութեան։ Մեր կամքէն անկախ պատճառներով, կարելի չեղաւ իրականացնել այդ ծրագիրը, որով հարկադրուեցանք հիմնել «ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ» մը, մասնակցութեամբ շարք մը ժողովրդային կազմակերպութեանց եւ միութեանց, եւ կրթնած այն բազմութիւններուն վրայ, որոնք առաջնորդող ձեռք մը կը փնտռեն։

Ձեզի կը մնայ արդիւնաւորել այս ձեռնարկը, համախմբելով բոլոր տարրերը, եւ ձեր կարողութեան համեմատ մղում տալով եղբայրական աջակցութեան։ Ամէնէն համեստ օժանդակութիւնն ալ իր տեղն ունի այս աննախընթաց աղէտին մէջ։ Վերջին տեղեկութիւններու համաձայն, ստիպողական պահանջ կայ հագուստկապուստի, ճերմակեղէններու, դեղի եւ դարմանի։ Իսկ այս բոլորը կարելի է գոհացնել ոչ միայն իրեղէններով, այլ եւ դրամական մեծ գումարներով։

Հաղորդելով ձեզ մեր ձեռնարկը, վստահ ենք թէ ձեր կարելին պիտի փորձէք մեղմացնելու չարիքը, յանձնախումբերու կազմութեամբ, հանգանակութիւններով եւ ժողովներով։ Օրուան նշանախօսքը պէտք է ըլլայ, — փրկենք եւ վերաշինենք Շիրակը։

(Ստորագրութիւններ)

ԱՄԷՆ ԲԱՆԷ ԱՌԱՋ՝ ՀԱԳՈՒՍՏ-ԿԱՊՈՒՍՏ

Երեւանէն հեռագիր մը կը յայտնէ թէ ամէն բանէ առաջ հագուստի, ճերմակեղէնի եւ նման իրերու պէտք կայ, ձմրան եղանակին առթիւ, եւ կը խնդրէ որ ուժ տրուի այդ ճիւղին։

Հագուստ եւ ճերմակեղէն ղրկել «Եղբայրական Օգնութեան Յանձնախումբ»ի հասցէին, 71 Ave. Kléber, Paris.

ՆՊԱՍՏԱՄԱՏՈՅՑԸ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՅԱՅՏՆԷ

Մերձաւոր Արեւելքի Ամերիկեան Նպաստամատոյցի Փարիզի կեդրոնէն ստացանք հետեւեալ նամակը, 8 Նոյեմ. Թուականով.—

Հաճեցէք, կը խնդրեմ, Մերձաւոր Արեւելքի Նպաստամատոյցին շնորհակալութիւնը հաղորդել ձեր այն բոլոր ընթերցողներուն, որոնք հաճած էին վերջերս դրամական նուէրներ ղրկել մեզ, բարւոքելու համար երկրաշարժին հետեւանքով Հայաստանի մէջ ստեղծուած կացութիւնը։

Ձեր ստացած գումարէն, ձեր ներկայացուցչին միջոցաւ մեզի յանձնուած է տասը հազար ֆրանք, որուն պաշտօնական ստացագիրը ղրկած ենք արդէն։

Այս գումարը ամբողջութեամբ պիտի գործածուի յիշեալ աղէտի զոհերուն օգնելու։

Կը յուսամ թէ շնորհիւ հայկական շրջանակներու եւ աշխարհի միւս ազգերուն մէջ հրատարակուած կոչերու, շուտով ապահով պիտի ըլլանք թէ անհրաժեշտ գումարը հաւաքուած է, ընդ առաջ երթալու համար ստիպողական բոլոր պէտքերու։

Կրկին շնորհակալութիւն յայտնելով ձեր առատաձեռն աջակցութեան համար, կը խնդրեմ որ հաճիք ընդունիլ, Պ. Տնօրէն, լաւագոյն զգացումներուս հաւաստիքը։

Կոլոնէլ Լ. Պէրրի

*** Նպաստամատոյցը իր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ նաեւ Պոլէնի հանգանակիչ յանձնախումբին, որ 1180 ֆրանք ղրկած էր։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՄԱՐՄԻՆ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Ինչ որ կարելի չեղաւ Փարիզի մէջ, իրականացուցած են Լիոնի մէջ։ Վերջին պահուն մեզի հասած կոչէ մը կը տեղեկանանք թէ Հանգանակիչ Յանձնախումբ մը կազմուած է մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ս. Դ. Հնչակեան եւ Ռամկավար կուսակցութիւններու, Տարօն-Տուրուբերանի, Սեբաստիոյ, Մալաթիոյ, Խարբերդի, Պոլսի, Աֆիոն-Գարահիսարի եւլն. Հայրենակցական Միութիւններուն եւ ծանօթ հայրենակիցներու։ Կոչը՝ յաջորդիւ։

ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՆ

Ամէնէն աւելի սպառնացող հիւանդութիւններն են սքարլաթինը, բծաւոր ժանտատենդը, ժանտատենդը եւ տիֆանդ-էրին։ Ժողովուրդը շատ աւելի ենթակայ է վարակման, ֆիզիքական եւ հոգեկան ներկայ կացութեան բերումով։ Ամէնէն աւելի կը վախցուի մանուկներու վիճակէն, նկատի առնելով որ անոնք վարժուած չեն կեանքի այսքան դժնդակ պայմաններուն։

*** Ամերիկեան Կարմիր Խաչը, ռուսական Կարմիր Խաչին միջոցաւ 5000 տոլար նուիրած է աղէտեալներուն։

*** Աղէտին լուրերը, բոլոր մանրամասնութիւններով, օրը օրին կը հաղորդուին Ամերիկա, ուր թերթերն ու հրատարակչական բոլոր միջոցները կ՚օգտագործուին այս նպատակին համար։ Գրեթէ բոլոր քաղաքներուն մէջ, ճառախօսներ սկսած են բացատրել ժողովուրդին աղէտին մեծութիւնը եւ ամերիկեան ազգին օժանդակութեան անհրաժեշտութիւնը այս դժբախտ ժողովուրդին։

ԼԷՆԻՆԱԿԱՆԻ ՎԵՐԱՇԻՆՈՒԹԻՒՆԸ

Հաւաստի աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ Թուրքիոյ նախկին դեսպան Պ. Մորկընթաու, յանուն ամերիկեան խմբակի մը, Հայաստանի կառավարութեան առաջարկած է իրենց ծախքով վերաշինել Լէնինականը ինչպէս նաեւ երկրաշարժէն վնասուած միւս վայրերը։ Տօքթ. Նանսէն եւս հանգանակութեան ձեռնարկած է։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Պուլկարիայէն ալ Ֆրանսա կուգան

Սօֆիայէն կը գրեն թէ դէպի Ֆրանսա արտագաղթը սկսած է արդէն։ Միայն Խասքովայի մէջ, որ 1922ին կազմուած թրքահայ գաղութ մըն է, արձանագրուած են 110 ընտանիք, ամբողջ բնակչութեան մէկ չորրորդը։ Արձանագրութիւնները դեռ կը շարունակուին։

Վերջերս պուլկարական կարգ մը մեծ քաղաքներու մէջ հայ գործաւորներուն, պաշտօնեաներուն եւ նոյնիսկ արհեստաւորներուն երեք ամիս պայմանաժամ տրուած է իրենց գլխուն ճարը նայելու։

Դժգոհութիւնը Պարսկաստանի մէջ

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ ժողովուրդին մէջ դժգոհութիւնը հետզհետէ կ՚աւելնայ տիրող վարչաձեւին դէմ։

«Շաֆաք Սօրխ» թերթին խմբագրապետը, որ միաժամանակ երեսփոխան է, կը գրէ թէ «Պարսկաստանի մէջ փափաքուած քաղաքական եւ տնտեսական յառաջդիմութիւնը կարելի է ձեռք բերել միայն յեղափոխութեամբ մը, որ հրապարակէն պիտի մաքրէ հինցուխ եւ բթամիտ պետական մարդիկը։»

Շահը զգալով որ յեղափոխական շարժում մը կը խմորուի, ծրագրած է իր շրջապատի մարդիկը հեռացնել եւ անոնց տեղ աւելի երիտասարդներն ու լաւերը առնել։ Մէճլիսն ալ կը խլրտի եւ կը պահանջէ դահլիճին վերակազմութիւնը։

*** Պարսիկ կառավարութիւնը կը շարունակէ ամերիկացի պաշտօնատարներ առնել, հակառակ կառավարութեան ընդդիմադիր տարրերու բողոքին թէ Ամերիկացիները շատ լեցուն ամսական կը ստանան եւ բռնապետական իրաւասութիւններ ունին։ Սովետական դեսպանը կը յանձնարարէ ռուս մասնագէտներ առնել նախարարութեանց մէջ։ Սակայն կառավարութիւնը որոշած է ո՛չ մէկ խորհրդական առնել քաղաքականապէս շահագրգռուող պետութիւններէն, որոնք են Ռուսիա, Անգլիա եւ Թուրքիա։

Ֆրանսա դէպի ո՞ւր կ՚երթայ

Իտալիոյ մէջ տեղի ունեցած հակաֆրանսական ցոյցերը, «Լօթիւս»ի տեղտկալին բանտարկութիւնը, Չինաստանի մէջ ֆրանս. հիւպատոսի մը սպանութիւնը եւ ուրիշ նման դէպքեր գայրոյթ կը պատճառեն ֆրանս. մամուլին, որ կառավարութենէն կը պահանջէ ըլլալ աւելի խիստ ու կորովի, բարձր պահելու համար Ֆրանսայի հմայքը աշխարհի մէջ։

«Փարի Միտի» Լօնկ-Չէուի հիւպատոսին սպանութեան լուրը տալէ վերջ կը գրէ.

— Դեռ քանի մը տարի առաջ այսպիսի լուր մը անմիջական եւ արդար վրիժառութեան տեղի պիտի տար։ Այսօր քանի մը ծաղիկներ, ու վերջացաւ։ Ենթադրեցէք վայրկեան մը, որ վաղը աշխարհի ուեւէ մէկ կողմը իտալական հիւպատոս մը սպաննուի, անմիջապէս պիտի իմանանք որ վերջնագիր մը ղրկուած է ու թերեւս նաւատորմ մը ճամբայ ելած է՝ անհրաժեշտ հատուցումները պահանջելու համար»։

Ուրիշ մը կը գրէ.— Մէկ դար առաջ Ալժերիոյ տէյը «սիրաբամարգի փետուրէ հովահարով» մը զարկած ըլլալուն համար ֆրանս. ընդհ. հիւպատոս Տէվալի, պատերազմ կը յայտարարէինք Պէրպէրիստանի դէմ։ Այսօր Լօնկ Չէուի մեր ներկայա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 11Ի ԱՌԹԻՒ

Ո՛Չ, Ո՛Չ, ԵՐԲԵ՛Ք

1918ի Նոյեմբեր ամիսը, ժամանակակից պատմութեան կը հայթայթէ անմոռանալի թուականներու շարք մը, որուն նմանը ի զուր կը փնտռենք ո՛րեւէ ժամանակաշրջաններու մէջ։ Ընդհանուր պատերազմի վախճանն ազդարարող այս երկու երեք շաբաթուան մէջ, կայ վճռական դէպքերու գահավիժում մը որուն ականատես եղած է արդի սերունդը։

Յիշենք ութը տարի առաջուան այդ օրերէն քանի մը օրինակներ։

Նախ՝ Նոյեմբերի առաջին տասնեակին մէջ, մակեդոնական ճակատի կազմալուծմամբ Պուլկարիոյ ու քիչ յետոյ Թուրքիոյ անձնատուութիւնը, աւստրեւհունգար բանակին նահանջը իտալական ճակատէն (Նոյեմբեր 3 եւ 4), Վիլհէլմ կայսեր գահէն հրաժարիլը (Նոյեմբեր 9) եւայլն, յետոյ՝ երկրորդ տասնեակի ընթացքին Ընդհանուր Զինադադարը ու Գերմանիոյ անձնատուութիւնը (Նոյեմբեր 11), գերման եւ աւստրիական հանրապետութեանց յայտարարութիւնը (Նոյեմբեր 12), Դաշնակից Յաղթական Նաւատորմիներու Պոլիս մուտքը (Նոյեմբեր 19) եւայլն. ու վերջապէս՝ երրորդ տասնեակի ընթացքին գերման Նաւատորմի Դաշնակիցներու յանձնուիլը (Նոյեմբեր 22) ու ֆրանսական բանակին Ստրազպուրկ մուտքով (Նոյեմբեր 22) Ալզաս Լօռէնի ազատագրումն ու Ֆրանսայի կցումը։

Ծանրակշիռ դէպքերու այս շարքը՝ Եւրոպայի հարիւր տարուան քաղաքական կարգուսարքը վեր ի վայր կը շրջէր, միաժամանակ տապալելով դարաւոր գահեր, քայքայելով հզօր կայսրութիւններ, խորտակելով վարչային բազմարդիւն սկզբունքներ։ Միւս կողմէ սակայն, կը ստեղծէր Նոր Աշխարհ մը՝ ազատագրուած բռնապետական ու զինապաշտական վարչաձեւէ ու Նոր Եւրոպա մը՝ ներշնչուած Ամերիկեան Մեծ Հանրապետութեան ժողովրդապետական սկզբունքներէն։

1918ի Նոյեմբերի օրերուն եւրոպական բոլոր ժողովուրդներու զգացումներն որոշապէս երկուքի բաժնուած էին։ Նախ՝ յաղթական ու ազատագրուած ժողովուրդներու մօտ կը նշմարուէին գնծութեան ու օրուան զինուորական ու քաղաքական վարիչներու ու վարչաձեւի փառաբանութեան, յետոյ՝ պարտեալներու մօտ, չորս տարուան անօրինակ զրկանքներէ վերջ, արքայական հարստութեանց ու իրենց խորհրդատուներու դէմ ժողովրդական ցասումի ու այլասեռումի արտայայտութիւնները։

Իր ազգային իտէալի գիտակից հայ ժողովուրդն ալ, չորս տարուան մարտիրոսագրութենէ մը վերջ, իր զգացումներն անկեղծօրէն միացուցած Յաղթականներու ուրախութեան, կը սպասէր իր դատին վերջնական յաղթանակի սրբագործման . . .

*
**

Ութը տարի վերջ, 1918ի յաղթական թէ պարտեալ ժողովուրդներէն գրեթէ բոլորն ալ արդէն շատոնց հիասթափած ու քաղաքական հակամարտութեանց դառն զգացումներն ալ մեծ մասով բթացած են։ Տնտեսական գետնի վրայ ալ միայն պարտեալներ կ'երեւին։ Ճշմարիտ յաղթականները չէզոքներն են։ Լօքառնօյէ ի վեր 1918ի հակառակորդ խմբակներն ալ չմնացին այլ եւս։

Այժմ կայ պատերազմական պարտքերով բեռնաւորուած Ֆրանսա մը եւ Գերմանիա մը, Ներքին բանուորական վէճերով զբաղած Անգլիա մը, վարչային ու տնտեսական ամրապնդման ու վերակազմութեան նուիրուած Իտալիա մը, Չէխօսլօվաքիա մը, Եուկօսլավիա մը, Ռումանիա մը, Լեհաստան մը։ Ասոնցմէ զատ կայ նաեւ քաղաքական հեղինակութենէ հրաժարած ու միայն իր տնտեսական գոյութիւնն ապահովելու հետամուտ Աւստրիա մը ու իր արդի քաղաքական նուաստացեալ դիրքէն դժգոհ Հունգարիա մը։

Իսկ Քէրէնսկիի տկար քաղաքականութեան սնանկութենէն վերջ 1917 Հոկտեմբերի Պոլշեւիկեան Յեղափոխութեամբ եռեւան եկած Ռուսիան իր լէնինական ծայրայեղ ու քանդիչ կարգուսարքով արդէն կար ու կը մնայ։

1918ի Ուիլսընի 14 կէտերէն մէկը սա սկզբունքը ի վեր կը հանէր. «Վիճելի հողերու բաժանման ու որոշ ազգերու կողմէ սեփականացման պարագային նկատի կ'առնուի այդ հողամասերու պատմական ու ազգագրական հանգամանքը»։ Սակայն, ափսո՛ս, ի՞նչ եղան Բարձր Հայքն ու Կիլիկիան...։

*
**

Հունգարիոյ մայրաքաղաքին՝ գեղատեսիլ Փեշթայի մէջ վայր մը կայ, որ ամբողջ ազգի մը իտէալն ու մտայնութիւնը կը խորհրդանշէ։ Դանուբի աջ ափին վրայ, ոչ հեռու Օրսակհազի (խորհրդարան) հոյակապ պալատէն կը գտնուի հրապարակ մը, շրջապատուած պետական եւ առեւտրական հաստատութեանց արդիական շքեղ շէնքերով, — Սապատշակ Թէրը (Ազատութեան Հրապարակը)։ Ինքնին բան մը չունի յատկանշական. փոքր ածուներով զարդարուած մանուկներու բացօդեայ մաքուր զբօսավայր մը։

Անտեղեակ ու անուշադիր օտարականը եւրոպական ուրիշ քաղաքներու մէջ այս կարգի հրապարակներ շատ տեսած է։

Սակայն 1919էն ի վեր Հունգարացին գիտէ թէ Սապատշակ Թէրը իր տեսակին մէջ միակն է։ Ան կը տեսնէ հրապարակի չորս անկիւնը զետեղուած մարմարէ արձաններն ու վստահ իր ազգի ապագային, սրտին խորէն մէկուսի կը գոչէ. «Ո՛չ, ո՛չ, երբե՛ք»։

Մօտենանք այդ արձաններուն. Մէկ մէկ բառ իբրեւ ամբողջ արձանագիր. Kelet (արեւելք), Del (հարաւ), Nyugat (արեւմուտք, Ejszak (հիւսիս)։ Օտարը առանց տեղացիի մը օժանդակութեան դժուարաւ պիտի կարենար այս արձաններու նշանակութիւնը մեկնել. սակայն Մաճառը կ'ըսէ.

— Keletը՝ մեր ձեռքէն խլուած արեւելքի նահանգներն է։ Հարուստ ու ծաղկեալ Թրանսիլվանիան. Delը նմանապէս բռնութեամբ գրաւուած Պաչքան ու Սավիէի ու Մրավէի միջեւ տարածուած Սլավոնիան, Nyugatը՝ դաշնագիրներու տրամադրութեամբ Աւստրիոյ թողուած Պուռկընլանտը, իսկ Ejszakը՝ հիւսիսի մաճառախօս Սլօվաքիան, ան ալ բռնի անջատուած Մայր Հայրենիքէն։

*
**

Եթէ կայ ազգ մը որ ամէնէն աւելի այս չորս արձանին ու երեք բառերուն պէտքը ու զանոնք գործածելու իրաւունքն ունի, ան ալ անտարակոյս հայ ժողովուրդն է։ Հարկաւ Աբովեան Պողոտայի ծայրը հրապարակ մը կայ, որուն չորս անկիւնը կարելի ըլլայ զետեղել չորս արձանները։ Սակայն, ափսո՛ս որ չկայ ժողովուրդին իտէալն իրագործելու հետամուտ կառավարութիւն մը։

Վաղը՝ 11 Նոյեմբեր, Ֆրանսայի թէ Ամերիկայի, Անգլիոյ թէ Յունաստանի մէջ թնդանօթի հարուած մը մէկ վայրկեանի համար լռութեան ու ինքնամփոփման պիտի հրաւիրէ ժողովուրդը։ Այդ պահուն, Հայը ուր որ ալ գտնուի, թող վերյիշէ 1914էն 1918ի իր զոհերը, 1918էն 1922ի իր յուսախաբութիւնները եւ վստահ ու գիտակից հայ ժողովուրդին ապագային եւ Միացեալ ու Անկախ Հայաստանի վերածննդեան, իր հոգւոյն խորէն բողոքագին թող գոչէ քաղաքակիրթ աշխարհի երեսին.

— Ո՛չ, ո՛չ, երբե՛ք։

Կ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ՖՐԱՆՔԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Ֆրանքին բարձրացումը կը շարունակուի. 158էն արդէն 145ի իջաւ անգլ. ոսկին։ Պ. Ֆրանքի, Պելժիոյ ելմտական նախարարն անցեալ շաբաթ Փարիզ այցելելով Պ. Փուանքարէին առաջարկեց Պելժիոյ հետ միասին եւ միեւնոյն ժամանակ հաստատուն դարձնել ֆրանքը, բայց Պ. Փուանքարէ յայտարարեց թէ Պելժիոյ եւ Ֆրանսայի հարստութեանց բաշխումները տարբեր են իրարմէ եւ թէ կը յուսայ աւելի նպաստաւոր պայմաններով ամրացնել ֆրանքի գինը։

Ֆրանքի-փուանքարէ տեսակցութեան մասին անգաղտնապահութիւններ տեղի ունեցան եւ միջազգային շահադիտութիւնը օգտագործեց զանոնք յաջող պայմաններով. մանաւանդ Հոլանտան եւ Հարաւային Ամերիկեան մեծ քանակութեամբ ֆրանք գնեցին եւ հետեւանքն եղաւ ֆրանքի բարձրացումը։ Գերմանիա ալ մեծ շահ ունի ֆրանքի բարձրացման մէջ, որովհետեւ այդպէսով ֆրանսական ապրանքը կը դադրի զօրաւոր մրցակից մը ըլլալէ միջազգային հրապարակին վրայ եւ որով Պերլին ալ իբր շատ օգնած է Հարաւային Ամերիկայի շահադիտութեանց։

Օրինակով մը բացատրենք թէ ինչու ֆրանքի բարձրացումը կը կասեցնէ ֆրանսական արտածութիւնը։ Սովորական Crèpe de chineը կ'արժէ մօտ 38-40 Փր. մեդրը. եթէ անգլ. ոսկին արժէ 180 Փր. ես կրնամ այդ Crèpe de Chineը ծախել Անգլիոյ մէջ չորս մեդրը մէկ անգլիականի եւ շահիլ մեդրին 5 ֆրանք, այսինքն մօտ 12.50 o/o. եթէ ստեռլինը 145 արժէ, միեւնոյն շահը կարենալու համար պէտք է 4 մեդրը 1 քառորդ անգլի ծախեմ, բայց ինչ որ 20 շիլինի ժաման էր, 25 շիլինի (1 քառորդ անգլ.) կրնայ չծախուիլ եւ արտածութիւնը կը դադրի։ Անկէ զատ, մեծապէս կը վնասեն բոլոր այն գործարանատէրերը, որո՛նք ապառիկ ծախած էին օտար հրապարակներու վրայ։ Միեւնոյն օրինակն առնելով խնդիրը կրնանք աւելի լաւ հասկնալի ընել. Լիօնցի վաճառականը եթէ 10.000 մեդր քրէփ տը շին ծախած էր Անգլիա մեդրը 5 շիլինի, հաշուելով անգլիականը 175էն պիտի գանձէ 437500 Փր. (2500 անգամ 175) այսօր 145ի հաշուով պիտի գանձէ 362500 (2500 անգամ 145) ֆրանք։

Եթէ ֆրանքի գինի այս փոփոխութեանց զուգընթացաբար փոխուէին նաեւ կենսամթերքի կամ աշխատավարձի գիները, կարեւորութիւն չունենար այդ փոփոխութիւնը. բայց ներքին հրապարակի վրայ ֆրանքի գնման կարողութիւնը շատ սերտօրէն կապուած չէ անգլիականի գինին հետ եւ այս յանկարծական բարձրացումը աղետալի է վաճառականութեան։ Երբ անգլ. 175 Փր. էր, ժամը 6 Փր. 15 կը վճարուէին գրաշար գործաւորները, այսօր 145է անգլ. ոսկին սենտիքան որոշած է ժամը 6.60 Փր.ի բարձրացնել Նոյեմբեր 1էն սկսեալ....։

Բայց, ինչպէս նախորդ յօդուածներով ըսինք, ֆրանքի կայունացումը կախում ունի միջազգային պարտքերու խնդրին կարգադրութենէն եւ Պ. Փուանքարէ գիտէ թէ խնդիրը յունուարէն առաջ չպիտի կրնայ Երեսփ. Ժողովին ներկայացնել. մինչեւ այն ատեն բաւական ժամանակ կայ ուսումնասիրելու պելճիքայի փորձին հետեւանքները։ Արդէն Պ. Պիզօ, ելմտական վերաքննիչը, Փուանքարէի կողմէ պաշտօն ստացած է տեղին վրայ ուսումնասիրելու պելկայի խնդիրը եւ ներկայացնելու մանրամասն տեղեկագիր մը։

Կարեւոր դէպք մըն է պելճիք. ֆրանքի կայունացումը։ Պելժ ֆրանքը հաստատուեցաւ իր նախապատերազմեան գինին 1/7ով. այսինքն մէկ անգլիականը, որ կ'արժէր 25 ֆրանք, այժմ կ'արժէ 175 ֆրանք,— 7 × 25 եւ պետական դրամատունը ուղղակի ոսկի պիտի տայ այդ գինով։ Միեւնոյն ժամանակ հաստատուեցաւ պելկա դրամական միութիւնը, որ հաւասար է հինգ թուղթ Փր.ի, որով փոխանակ ըսելու թէ անգլիական ոսկին 175 ֆրանք է, պիտի ըսուի թէ 35 պելկա կ'արժէ։

Այս վճռական միջոցին դիմելէ առաջ, պելժիական կառավարութիւնը ապահովեց արտաքին փոխառութիւնները, կարգադրելով Ամերիկայի եւ Անգլիոյ ունեցած պարտքերու խնդիրը. առանց անոր անկարելի էր ֆրանքին կայուն գին մը տալը եւ ինչ որ շատ նըպաստաւոր եղաւ պելժիական հրապարակին, այն է որ երկար ժամանակ չանցաւ փոխառութեանց կնքման եւ կայունութեան հրովարտակին մէջ որով եւ շահդիտութեանց առիթներ չստեղծուեցան. Անգլիո՛յ ինկած փոխառութեան բաժինը մէկ քառորդ ժամուան մէջ ստորագրուեցաւ։

Ներքին երեբուն պարտքի խնդիրն ալ պելճիքա կարգադրեց բռնութեամբ, այսինքն կարճ պայմանաժամով պարտաթուղթ ունեցող պելճիքացիներն ստիպուեցան փոխել այդ թուղթերը մնայուն պարտաթուղթերով, որով պիւտճէն կարելի եղաւ հաստատուն հիման վրայ դնել։ Ֆրանսայի պիւտճէն կազմած ժամանակ չեն գիտեր թէ կարճ պայմանաժամով փոխառութեան թուղթերէն գանձատոմս, (Bons du Trésor) որչափ պիտի ներկայացուին վճարման համար, որովհետեւ այդ կախում ունի ժողովուրդի՝ կառավարութեան վրայ ունեցած վստահութենէն։ Կարճ պայմանաժամով պարտամուրհակներու խնդիրը Ֆրանսայի մէջ դժուար է միեւնոյն միջոցով կարգադրել, որովհետեւ քանակութիւնը շատ մեծ է այստեղ. Ֆրանսան 1914էն սկսած էր հրապարակը ողողել այդ գանձատոմսերով եւ ազգային պաշտպանութեան տոմսերով եւ մինչդեռ Պելճիքայի մէջ 1920ին միայն սկսան։ Ֆրանսական պետական գանձարանը Ֆրանսացի ժողովուրդին մեծագոյն աւանդարկղն (caisse de dépot) է այսօր եւ այս վիճակը եթէ ունի իր լաւ կողմը, ունի նաեւ այն մեծ անպատեհութիւնն որ ժողովուրդը երբ անվստահութեան մղուի, կրնայ իր խմբային գրոհով մեծ դժուարութեանց մատնել պետական գանձը։ Գիտենք թէ Էռիօ երբ նախարարապետ եղաւ երկրորդ անգամ, Տը Մօնզի յայտարարեց ժողովին թէ պետական գանձը հազիւ մէկ օրուան բաւելու դրամ ունի... Այդ յայտնութեան վրայ էր որ ստեռլինը մինչեւ 250ի բարձրացաւ։

Համաձայն վերջին տեղեկութեանց, բարեբախտաբար, Մէլըն-Պերանժէ համաձայնագրի բարեփոխութեան խնդիրը յանձնուած է ամերիկեան ծերակոյտին եւ կառավարութիւնը ստիպուած է համակերպիլ անոր որոշումներուն։ Եւ որովհետեւ կան բազմաթիւ ծերակուտականներ որ հակառակ չեն Ֆրանսայի վերապահումներէն մէկ քանին ընդունելու, եթէ յարմար ձեւով ներկայացուին, կրնայ ըլլալ որ վերջին պահուն համաձայնութեան եզր մը գտնուի ամերիկեան ծերակոյտին եւ ֆրանսական խորհրդարանին մէջ։ Ի նկատի պէտք է ունենալ նաեւ այն պարագան թէ Ֆրանսայի առաջարկելիք այդ փոփոխութիւնները ոչ թէ ուղղակի համաձայնագրին մէջ պիտի մտցուին, այլ առանձին նամակներով պիտի արտայայտուին իբր վերապահում կամ նախաբան (préambule), ինչպէս եղաւ Քայեօ-Չըրչիլ համաձայնագրի ժամանակ։

Այսպիսով այդ վերապահումները աւելի բարոյական արժէք կ'ունենան եւ երկու կողմերու ալ անհաշտներուն կը տրուի երեւութական գոհացում։

Ուրիշ նպաստաւոր պարագայ մըն ալ այն է որ, Ամերիկայի ընտրական պայքարի ծրագրին մէջ միջազգային պարտքերու խնդիրը չդրուեցաւ ոչ մէկ կողմէն, ինչ որ ցոյց կուտայ թէ այդ խնդիրը այլեւս կորսնցուցած է իր սուր հանգամանքը եւ փափաք կայ ժամ առաջ զայն կարգադրուած տեսնելու։ Արդարեւ Ամերիկայի ելմտագէտները լաւ գիտեն թէ բարգաւաճ պարտատէր մը աւելի նախընտրելի է քան վճարելու անկարող, տկար պարտատէր մը, մանաւանդ որ Ամերիկան ոեւէ վախ չունի ֆրանսական առեւտրական մրցակցութենէն։

Մ. Տ.

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ

Նոր գաղթականներ կուգան.— Զմեռնային եղանակը.— Քսանը եօթը պարի փրօֆէսօր.— Արարայի տարեդարձը.— Հօկի ալառակտումը.—

Ֆրանսայի ներգաղթի պայմանները դժուարացած են, եւ սակայն այս տարի աւելի մեծ թիւով Հայեր կուգան Սուրիայէն, Յունաստանէն եւ Պոլիսէն, ու կը տեղաւորուին։ Մարսէյլ՝ իբրեւ կայանը գաղթականներու, գրեթէ շաբաթը երեք անգամ ականատես կ'ըլլայ նոր եկուորներու, աւելի երիտասարդներ։

Այս գաղթականները անցագիր ստացած են իբրեւ աշխատաւոր գործարաններու, ինչ որ Մարսէյլ հասնելուն պէս կը հարկադրէ մեկնիլ այն քաղաքի կամ գիւղի գործարանը, որուն անունով վիզա ստացած է։

Մարսէյլի հայ պանդոկապետները, որոնց թիւը բազմապատկուած է այս տարի, ընդհանրապէս դիւրութիւններ կ'ընծայեն այս գաղթականներուն, որոնք անծանօթ են տեղին ու լեզուին։ Աւելի կարեւոր ծառայութիւն մատուցած պիտի ըլլան յատկապէս նաւային հայ գործակալները եւ «սմսար»ները, եթէ քիչ մը բարեխիղճ ըլլան։

Հայրենակցական Միութիւններն ալ (Վասպուրականի, Տար... Ցուրուբերանի, Սեւերեկ, Խարբ... Բաստիոյ, Տօկքի, Քեսրիկի, ... տեմի. Հօլքի եւայլն) միջոց... կը խորհին «էֆիւէվիթ»ներ... հանեն եւ դրամական օգնութի... ներով Ֆրանսա բերել կուտա... րենց կարօտ հայրենակիցները։

** Ձմեռնային եղա... բացուած է։ Մարսէյլի հա... թիւը, անցեալ տարուընէ ա... պիտի վայելէ թատերական գեղարուեստական հանդէ... լսարանական հաւաքումներ, որ... կը ներկայացուին միութիւնն... կողմէ։ Այս ձեռնարկները միջոցներ են զաղութիս մէջ ... տասարդները զանազան մոլ... թիւններէ փրկելու։

Վերջերս իրազեկ մը գ... կուտար թէ երկու տարուան ... թացքին Մարսէյլի երիտասար... ները ունեցած են քսան եօ... պարի փրօֆէսօրներ։

** Հայ Լեգէոնական Մի... թիւնը, այս տարի եւս հանդիս... ւորապէս կատարեց Արարայի ... հատակներուն սգատօնը Ս. ... դութիւն եկեղեցիի բակին ... Ներկայ էին ականաւոր Ֆր... սացիներ։ Առաջնորդը խօսե... նախ հայերէն եւ ապա ֆր... սերէն։ Լեգէոնական Միութի... հանգանակութիւն կատարեց, ... րուն հասոյթը պիտի յատկաց... ծաղկեպսակ մը շինելու Եր... դէմ փոխադրուած նահատակնե... յուշարձանին վրայ։ Յետոյ ... լորը մէկ նկարուեցան Ֆրանս... պաշտօնեաներով եւ խմբագի... րով, բարձր բռնած Դաշնակիցն... րու դրօշակները, որոնց մէջ ... ծածանէր նաեւ հայկ. եռագո...

** Հօկի ամուլ մասնաճիւ... որ հոգին աւանդելու համար եր... կար ատենէ ի վեր ինքզինքը ... տէ պատ կը զարնէր, վերջապ... պառակտեցաւ։

Փարիզի Կեդր. Վարչութի... իր յայտնի խառնակիչներէն մէ... ղրկած էր որ աւելի հրահրեց ... քերը։ Այս մարդը իրեններով ... Հնչակեանները զատ ժողով ժողո... վրայ գումարեցին ամբողջ ... շաբաթ, եւ սակայն ոչ մէկ մեր... ցում։ Կիրքերը բռնկած ... Բռունցքնե՞րը պիտի գործեն ... վախցուի։

Հայրգաղ...

ԻՆՉ Կ'ԸՍԷ Զ. Ո. Մ.Ը

Շիրակի աղէտին առթիւ 2... Միութեան Կեդր. Վարչութի... օգնութեան կոմիտէներու կո... հրաւէրներ ստացած ըլլալով ... զած էր իր բռնելիք ուղղութե... մասին հրահանգ ու լիազօրութի... ստանալ Ընդհ. Ժողովէն։

4 Նոյ. 1926ին գումարու... Ընդհ. Ժողովին մէջ, հարցը ... րամասն քննուեցաւ, Կեդր. ... չութեան անպաշտօն կեցուածք... դիրքն ալ նկատի առնուեցա... որոշեց մեր հանգանակութի... գործը տանիլ՝ անկախ կազմա... բոլոր մարմիններէն։ Հասած ... մարները միութիւնը ինք իր ... ղովակով պիտի ուղարկէ իր ... եղբայրներուն։

Ուստի հաստատելով մեր ... խորդ կոչը, կը հրաւիրենք ... մասնաճիւղերը, որ կազմակեր... անկախօրէն օգնութեան գործը ... դրամը հասցնեն միութեա... յանձնախմբի գանձապահ Պ. ... Մոսձանին 107, Route Choi... Petit-Ivry Seine.

Հայ որբ, եւ ո՛վ որբերու ... մակիր հայրենակիցներ, ... կ'իյնայ գնահատել մեր ... ուղղութեան անկեղծութիւնը։ (Կնիք)

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

97.— ՏԷՔԱԶՎԻԼ

Տէքազվիլ կը գտնուի Ռոտէզի ...արեւմուտքը, 50 քիլոմեդր հեռու, լեռնապատուած պտղատու ծառերով ու այգիներով։

Քաղաքին մէջ ունինք մօտաւորապէս 150 հայութիւն մը, որոնք մեծ մասով Մշեցի եւ Սեբաստացիներ են։ Բոլորս ալ կ'աշխատինք։ Գրեթէ անգործ մարդ չկայ։ Օրականները՝ 22-26 ֆրք. է, 8 ժամ աշխատանքի համար։ Կը բանինք հանքերու մէջ, ...ներու վրայ, անձրեւի եւ արեւու տակ։ Մեր հայրենակիցներուն մեծ մասը ամուսնացած են։ Թէեւ ամուրի երիտասարդներ շատ ունինք, սակայն աղջիկ չկայ։ Միայն վերջերս Պէյրութէն օրիորդ մը եկաւ որ մօտերս կը մեկնի դէպի Միացեալ Նահանգները, իրեն ազգականներուն քով։

Ազգ. ոեւէ կազմակերպութիւն չունինք, բացի Հ. Յ. Դաշնակցութենէն, որ կը ծառայէ այդ նպատակին։ Օրէ օր կուգան ու կ'արձանագրուին մեր շարքերը։

Եկեղեցի եւ դպրոց ալ չունինք։ Երկսեռ մանուկներ կը յաճախեն, ֆրանսական դպրոցներ։ Պ. Գ. Անդրէասեան ալ հոգեւոր կարիքներ կուտայ։ Հոկտեմբեր 29 թիւ «Յառաջ»ի մէջ եղած կոչին վրայ, Հ.Յ.Դ. Ենթակոմիտէն հանգանակութիւն մը բացաւ Շիրակի աղէտեալներուն համար եւ մօտաւորապէս 730 ֆրանք հասոյթ մը ունեցաւ, որ պիտի ղրկուի շուտով։

Գ. Միրոյեան

*** Ուրիշ թղթակից մը կը գրէ թէ ձեռնարկուած է կազմել Ազգային Միութիւն մը, որուն նպատակը պիտի ըլլայ փրկել օրէ օր կորուստի ու այլասերումի ենթակայ մատաղ սերունդը եւ բարձրացնել ազգային ոգին։

Այս առթիւ նախնական խորհրդակցութիւն մը կատարուած է արդէն։

*** Տէքազվիլի հայրենակիցները եւ ընկերները խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն Հ. Յ. Դ. Ենթակոմիտէին, որ Շիրակի աղէտեալներուն համար կատարուած հանգանակութեան առթիւ ցուցաւ իրենց օժանդակութիւնը։

Ե. Խ.

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ ԲՈՒԽ ՍՐՏՈՎ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻ ԱՄԷՆ ՏԵՂ

ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ.— Սարսէլ գիւղի Հայերս «Յառաջ»ի մէջ կարդալով Շիրակի գլխին պայթած աղէտը, ամիջապէս քանի մը հոգիներ որոշեցինք մեր նիւթական աջակցութիւնը հասցնել մեր եղբայրներուն։ Եւ սկսանք հանգանակութեան։ Մեր գիւղի բնակիչները, չնայելով որ պարզ գործաւորներ եւ բազմանդամ ընտանիքով ծանրաբեռնուած հայրենակիցներ են, բայց սիրով ըրին այն ինչ որ կարելի էր։ Յանձնախումբ մը կազմեցինք հետեւեալներէն.— Պ. Պ. Բարունակ Գումրուեան, Նշան Քօչեան, Օննիկ Աւետիսեան եւ գանձապահ Փիլիպպոս Օհանէսեան։ Առաջին առթիւ հաւաքեցինք 1205 ֆրանք զոր կը ղրկենք ձեզի։ (Տես ցանկը)։

Հանգանակութիւնը կը շարունակենք եւ որոշած ենք ուրիշ միջոցներով ալ օգնել մեր սիրելիներուն։

Դժբախտաբար քանի մը անհատներ իրենց բաժինը չբերին սնոտի պատճառներով։

Թղթակից

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ ՄԷՋ

Պուա-Գօլօմպի, Անիէռի եւ շրջականներու Ազգ. Միութեան վարչութիւնը Հայաստանի վերջին աղէտէն ցնցուած, արկածեալներուն եղբայրական աջակցութիւն փութացնելու համար ձեռնարկեց հանգանակութեան մը, որու ընթացքին ականատես եղաւ յուզիչ տեսարաններու։ Գտնուեցան այրի կիներ ու կարօտ թշուառներ որոնք իրենց օրուայ հացին գինը կ'ուզէին յանձնել հանգանակիչ խումբին, որ խորապէս զգածուած այս սրտառուչ պատկերէն, թէեւ փորձեց մերժել, բայց ստիպուեցաւ ընդունիլ քանակով փոքր եւ սակայն արժէքով անգնահատելի նուէրները։

Հակառակ շրջանին հայութեան բաղդատաբար համեստ կացութեան, որ նոյնիսկ շատ մը վայրերու մէջ իրենց խարխուլ տնակով ու խեղճուկ տաղաւարով Լենինականի ու Շիրակի աղէտեալներուն մէկ ուրիշ մանրանկարը կը ներկայացնէ, մեր հայրենակիցները տուին ինչ որ կրնային, եւ նոյնիսկ չէին կրնար, որպէսզի նախահայրերու անէծքին տեղ անոնց օրհնութիւնը տեղայ իրենց տարագիր հոգիին վրա՛յ, եւ որպէսզի մայրենի հողին վրայ իր տունը շէնցնող, հայրենիքը վերակենդանացնող հայութիւնը, արդէն բազմիցս կոտորակուած, նոր աղէտով մը զարնուած, աւերակներու եւ փլատակներու կոյտին վրայ չմեռնի անօթի ու ցրտահար։

Գաղութիս հայութեան սրտաբուխ օժանդակութիւնը, աւելի քան 2,000 ֆրանք, որքան ալ համեստ գումար մը ըլլայ, վստահ ենք որ առիթ մը եւ մանաւանդ գրգիռ մը պիտի ըլլայ որ ֆրանսա հիւրասիրուած ամբողջ հայութիւնը, իր անհատներով խմբակցութիւններով եւ Միութիւններով, կատարէ իր արենակցական պարտքը հանդէպ իր արկածեալ եղբայրներուն, մասնակցելով սիրայօժար, աղէտեալներու հանգանակութեան։

Չքաւոր գաղութի մը այս գեղեցիկ ժեստը թող խթանէ բոլոր այն հոգիները որոնք տակաւին չեն սթափած իրենց լմբիրէն։

Ազգ. միութեան վարչութիւն
Ատենադպիր Ատենապետ
Կ. Նիկողոսեան Մ. Գազանճեան

ՄԱՐՍԻԼԻԱՆ ԱԼ ԿԸ ՇԱՐԺԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— «Յառաջ»ի վերջին 4—5 թիւերը մեծ յուզում առաջ բերին Մարսիլահայ գաղութին մէջ։

Թախծոտ են բոլոր դէմքերը։ Գրեթէ ամէն տան մէջ կը խօսուի այն ահռելի հարուածի մասին, զոր իջեցուցած է բնութիւնը մեր արդէն դժբախտ հայրենիքի գլխուն, ակնթարթի մը մէջ աւերակի վերածելով շէն քաղաք մը եւ բազմաթիւ գիւղեր։

Բայց լաց ու կոծը փրկութեան միջոցներ չեն։ Դէպի գործ։ Առաջին անգամ Սիվրի Հիսարի եւ Քղիի հայրենակցական միութիւններն էին որ կոչեր եւ ազգային հանգանակութիւնները կատարեցին, իրենց պատրաստ գումարներէն ալ բաժին տրամադրելով։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան գրեթէ բոլոր ենթակոմիտէները գործի ձեռնարկած են, իրենց բաժինը բերելու համար։ Կը լսենք թէ Սէն Մարսէլի իւղի եւ շաքարի գործարաններուն մէջ աշխատող հայ բանուորներ որոշած են իրենց մէկ մէկ օրականը յատկացնել, ձիւնի ու բուքի տակ, աւերակներու առջեւ շուարած անպատսպար հայրենակիցներուն։ Կարգ մը տիկիններ կը մտածեն յանձնախումբ մը կազմելով նուէրներ հաւաքել։

Ամիսներ առաջ հոս ալ «Ֆրանսահայ տան» համար հանդէսներ տրուեցան հանգանակութիւններ եղան, սակայն արդիւնքը ոչ ոքի ծանօթ է ցարդ։ Ո՞ւր են այդ դրամները։ Ո՞ր օրուան կը սպասեն արդեօք։

«Խօսքերը տերեւներ են, իսկ գործքերը պտուղներ»։

Ստ. Միլտոնեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՔՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Քղիի Հայրենակցական Միութիւնը կը փութայ հաղորդել հասարակութեան թէ վերջին ընդհ. ժողովին մէջ կազմեց իր վարչութիւնը հետեւեալ անդամներով.— Պ. Պ. Փառէն Թուրիկեան ատենապետ, Սողոմոն Վարդանեան ատենադպիր, Մուշեղ Եւօեան գանձապահ, եւ Յակոբ Տօշօեան ու Սիրական Վարդանեան խորհրդականներ։

Նկատողութեան առնելով նաեւ Քղիի երկու երկրորդական, «Խորձեան Յառաջդիմասէր» եւ «Երկսեռ Երիտասարդ»ներու Միութեանց անջատ գործակցութեան անտեղի հետեւանքները, որոշեց իր շուրջը համախմբել զանոնք, ընթացք տալով անոնց զարգացման կամ յառաջդիմութեան պահանջներուն։ Այս առթիւ Միութիւնը կը ստանձնէ «Խորձեան (Քղի) Յառաջդիմասէր»ի գրադարան ընթերցասրահի տեւականացման հոգը, զայն նկատելով Քղիի հայրենակցական Միութեան գրադարան ընթերցասրահն ու կեդրոնատեղին։

Հետեւաբար բոլոր անոնք, որ կը փափաքին գրքեր եւ այլն նուիրել Միութեան գրադարանին, կամ գործ կ'ունենան Միութեան հետ, թող հաճին իրենց դիմումները կատարել մեզ բերանացի կամ գրաւոր, երկուշաբթի, չորեքշաբթի եւ ուրբաթ երեկոները, ժամը 8էն վերջ, 13, rue d'Aubagne, Marseille.

Մասնաւորաբար կը խնդրենք ամերիկահայ մեր հայրենակիցներէն՝ որ իրենց գրքերու եւ այլն նուիրատուութիւններովը փութան ճոխացնել մեր գրադարանը, աստիճան մը եւս նպաստելով Քղեցի երիտասարդներու մտաւոր բարձրացման ձգտող մեր նպատակներուն։

(կնիք)

ՏԵՂԻ անձկութեան պատճառով հանգանակութեան ցուցակներու հրատարակութիւնը պիտի կատարուի յաջորդաբար։

ՌՈՍՏՈՄԻ ԼՍ. Մ-ԹԵԱՆ ԲԱԺԻՆԸ

Շաբաթ իրիկուն տեղի ունեցաւ «Ռոստոմ» Լս. Միութեան երեկոյթ-պարահանդէսը ի նպաստ Շիրակի աղէտեալներուն։ Հակառակ տեղացող անձրեւին, բազմութիւն մը փութացած էր «Փըլթի Ժուանվիլ»ի սրահը։ Նախագահ՝ Պ. Հ. Մելիքեան յայտնելէ յետոյ երեկոյթին նպատակը հրաւիրեց առաջին ատենախօսը Բժ. Խաթանասեանը, որ գովեց Ռոստոմի անդամներուն եռանդը՝ ժողովրդային տուն մը հաստատելու համար։ Այդ նպատակով որոշեր էին կազմակերպել շարք մը հանդէսներ որոնց առաջինը պիտի ըլլար այս օրուանը։ Բայց երբ հասան Շիրակի աղէտին քստմնելի լուրերը, Ռոստոմի ընկերները անմիջապէս յայտարարեցին թէ երեկոյթին հասոյթը պիտի յատկացուի աղէտեալներուն։ Յետոյ խօսեցաւ ընկ. Շահան Նաթալի, ուժգնօրէն պատկերացնելով Հ. Յ. Դ. շարքերու զգացումները այս աղէտին առթիւ։ Ընկերը ձաղկեց այն փոքրոգութիւնը որ վիժեցուց համազգային մարմին մը կազմութիւնը։ «Ես գրաւ կը դնեմ որ, եթէ այսօր Հայաստանի դռները ազատ բացուին երկրաշարժէն աւերակները վերաշինելու համար, նոյնիսկ ներկայ իշխանութեան օրով, մէկ ռամկավարի եւ մէկ պոլշեւիկի դէմ ոտքի պիտի կանգնին հարիւր Դաշնակցականներ որոնք երկիր երթալ պիտի ուզեն»։

Վերջին խօսողն էր. ընկ. Խատիսեան որ գիտականօրէն պարզեց կովկասեան լեռնաշղթաներու մէջ յաճախադէպ ցնցումները։

Ընկ. Խատիսեան եւս շեշտեց աղէտեալներու փրկութեան առթիւ մեր անյետաձգելի պարտականութիւնները։

Հանդէսը ունէր գեղարուեստական բաժին որուն մասնակցեցան փարիզահայ փանֆարը, Պ. Շ. Սարեան, Ս. Մաքսուտեան, երգիչներ Ս. Նաւասարդեան, Ա. Սէմերճեան եւ Ագաթ Ասատուրեան։ Պ. Շ. Սարեան արտասանեց Ահարոնեանի «Նոր Արշաւիրքը», («Յառաջ» 31 Հոկտ.)։

Ընկ. Շ. Նաթալի ամերիկեան ձեւով աճուրդի դրաւ «Մայր Հայաստան»ի մետաքսեայ մէկ նկարը՝ սնդուսի վրայ բանուած։ Ներկաները եւ փարիզահայ փանֆառը մեծ ոգեւորութեամբ մասնակցեցան աճուրդին, որ բարձրացաւ 2500ի։ Ձեռագործը շահեցաւ Պ. Ֆըլեգլեան, մօտ հազար ֆրանքի մասնակցութեամբ։ Ջարդանիշերէ գոյացաւ 521 ֆրանք։

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՇԻՐԱԿԻ ԶՈՀԵՐՈՒՆ

(«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄԻՋՈՑԱՒ)

ՉՈՐՐՈՐԴ ՑԱՆԿ

Տիկ. Զ. Պէրպէրեան	50
Տիկ. Ց. Ճրկաեան	50
Իսի լէ Մուլինոյի փամփուշտի գործարանի 117 աշխատաւորներէն, մեծ մասով կին եւ աղջիկ, վաճէ Պէրպէրեանի ձեռքով	1120
Յովսէփ Գաբրիէլեան	50
Բագարատ Պարոնեան	50
Ջաւէն Ասլանեան	50
Ստեփան Յարութիւնեան	30
Հրաչ Պաղտասարեան	30
Արշաւիր Տիրատուրեան	50
Մամաս Կարապետեան	80
Maison Daigleի ֆրանսացի բանւորներէն Ջարեհ Հանէսեանի ձեռքով	50
Յակոբ Խաչատուրեան	50
Մարսէյլէն խումբ մը ատաղձագործներ	85
Սարսէլի հայրենակիցներէն	1205
Վիլֆրանշի հայրենակիցներէն	1040
Մ. Վարանդեան	50
Արամայիս Գ. Ենգիբարեան, Թուլօն	100
Յ. Պոււնազեան	20
Կարօ Ժամկոչեան	100
Փարիզի Հայ Արինեռու խումբէն	250
Վ. Խոշեան	25
Տէր եւ Տիկ. Մանուկ Ալիքսանեան	100
Տէր եւ Տիկին Թովմա Խաչերեան	50
Օր. Վարդուհի Աւետիսեան (Հերթեւ գիւղէն)	50
Տէր եւ Տիկին Խորէն Անիկեան	50
Օլնէ Սու Պուա եւ Պլան Մէնիլի հայրենակիցներէն	335
Տրլած ինքնաշարժի գործարանի բանւորներէն	170
Գումար	5290
Գ. ցանկին գումարը	10906.30
Ընդհ. գումար	16,196.30

***

Սէն-Լօրանի նուիրատուներու ցանկը.—

Հայկ Նազիկեան 100, փոքրիկն Մ. Նազիկեան, Տիգրանուհի Նազիկեան 20ական ֆրանք. Խաչիկ Նազիկեան, Սուրէն Նազիկեան 30ական ֆրանք, Մելքիսեդեկ Շաքալօզեան, Ահարոն Կօնճեան 100ական, փոքրիկն Ց. Կօնճեան 20, Աննա Կօնճեան 40, Մուշեղ Վիլայեան 50, Յակոբ Գազարեան՝ Սարգիս Օհաննէսեան 100ական, Իւղաբեր Օհաննէսեան 50, Ռուբէն Փանիզեան 80, Անգին Օվակիմեան 20, Համբարձում Գիզերեան 100, Վահանիկ Գիզերեան

(Շար. կարդալ Գ. էջ 3րդ սիւնակ)

ԶԻՆՈՎՆԻԿՆԵՐՈՒՆ ՍԱՐՔԱԾ ԴԱՏԸ

Երեւանի թերթերը էջերով մանրամասնութիւններ կը հրատարակեն գիւղական խորհուրդի ...քարտուղար (պոլշեւիկ) Մանուկ Խուշոյեանի սպանութեան դատի մասին, որուն արդիւնքը հաղորդեցինք օրը օրին։ Ամբաստանեալներէն Սահակ Ստեփաննոսեան դատապարտուեցաւ մահուան, իբրեւ անդամ Հ. Յ. Դ. ...կ. կոմիտէի, բայց կառավարութիւնը պատիժը վերածեց ...տասը տարի բանտարկութեան։ ...Սինոյեան եւ Արտաշէս Ստեփանեան՝ տասը տարի բերդարգելութեան, Ղազար Պետոյեան, Ղազար Ֆահրադեան, Միհրան Մանուկեան (անկուսակցական) մէկ տարի բանտարկութեան, սկսելով 1925 Սեպտեմբերէն, Յակոբ Յակոբեան (անկուսակցական) երեք տարի բանտարկութեան, Գէորգ Մկրտիչեան (հողագործ) մէկ տարի։

Ամբաստանագիրն իսկ առաջին երեքը դաշնակցական կը համարէ, իսկ միւսները՝ անկուսակցական։ Այս առթիւ Երեւանի ...րիզեան կոչնակն ալ, հետեւելով տէրերու հրամանին, իր ...ցած մեկնութիւնները կուտայ դատին, եւ «մավզէրիստներ» մաշած մակդիրն ալ կը փակցնէ պաշտպանութեան միջոցներէ զրկուած ամբաստանեալներուն (մեծ մասով Սասունցիներ)։

Գաղափար մը տալու համար դատին էութեան մասին, ստորեւ «Խորհրդային Հայաստան»էն կ'արտատպենք դատական հարցաքննութենէն որոշ հատուածներ, ընթերցողին թողլով բաղդատութիւնը եւ եզրակացութիւնը.— ԽՄԲ.

Դատավարութիւնը սկսաւ Հոկտեմբեր 8ին։ Կանչուած էին նաեւ 25 վկաներ։ Ամբաստանագրի ընթերցումէն յետոյ, երկրորդ նիստին, հարցաքննութեան ենթարկուեցաւ Պետ. Սինոյեանը, որ յայտարարեց թէ իբրեւ Սասունցի վաղուց դաշնակցական էր։ Դատախազը հարցուց թէ ո՞ւրկէ գիրք եւ թերթ կը ստանար։ Սինոյեան պատասխանեց թէ միայն 1924ի գարնան մէկ «Հայրենիք» եւ մէկ «Յուսաբեր» է ստացած Տիգրան Գաւառեանէն, իսկ երբ Արտաշէս Ստեփանեանը «Դրօշակ» մը բերաւ գիւղը (Արագածի շրջան), ինք արդէն բանտարկուած էր։ Հարցուցին թէ ինչո՞ւ կազմակերպութիւնը չէին աւելցներ։ Սինոյեան պատասխանեց թէ իրեն յանձնարարուած էր որ անդամները թիւով քիչ ըլլան, բայց որակով լաւ։ Ընդհ. դատախազ Ա. Երզնկեան հարցուց թէ գիւղին մէջ ո՛ր եւ է ժողով գումարա՞ծ են։ Սինոյեան յայտարարեց թէ իրենք իբրեւ ազգային ոգիով դաստիարակուած Սասունցի՝ հետեւած են Դաշնակցութեան, իբրեւ ազգային կուսակցութիւն մը եւ թէ ժողով չեն ունեցած։

Դատախազ Յովսէփեան հարցուց թէ ինչո՞ւ փախաւ 1921ին։ Ամբաստանեալը պատասխանեց թէ այդ թուականին չորս Թուրքեր սպաննած էին իրենց գիւղին մէջ, եւ վախցաւ թէ զինքը կը մեղադրեն, քանի որ այդ Թուրքերը ժամանակ մը իրենց տունը կը բնակէին։

— Այդ փախուստի մասին բան մը չըսի՞ք Ս. Ստեփաննոսեանին։

— Ո՛չ մէկ բան։

Այս մասին կը հարցնեն Ս. Ստեփաննոսեանին, որ կը յայտնէ թէ Սինոյեանը 1923ին իրեն պատմած է որ ինք չորս Թուրք սպաննած եւ փախստական դարձած է։

— Ինչո՞ւ սպաննեցիք Մանուկ Խուշոյեանը։

— Խուշոյեանը այնպիսի դիպ էր որ չէինք կրնար չխփել. մենք երեսուն տարի կռուեր ենք տաճկական բռնակալութեան դէմ. չէինք կրնար հանդուրժել Մանուկի բռնակալութեան։

Ես Մանուկի արարքներու մասին քանի մը տեղեկութիւններ տուի Սահակ Ստեփաննոսեանին, որ ըսաւ թէ արդէն այդ առթիւ իրենք ուրիշ բողոքներ ալ ստացեր են, եւ պէտք է զայն հեռացնել։ Միաժամանակ Սահակ ըսաւ ինծի, որ եթէ վատ մարդ է Մանուկը, պէտք է խփել։ Սահակը ըսաւ նաեւ որ Մանուկը լրտես է, եթէ այդպիսին, պէտք է տերորի տալ։ Սահակն այդ կ'ըսէր կոմիտէին անունով։

Դատախազը հարցուց Ստեփանեանին՝ թէ ատրճանակ ստացե՞ր էք։

— Այո՛, ստացեր եմ, մէկ մաուզէր ատրճանակ՝ 10 փամփուշտով, ատրճանակը մնացած է Յակոբ Մովսէսեանին մօտ, որուն ուղարկած եմ Արտաշէսի միջոցով, դէպքին օրը։

— Ինչպէ՞ս կազմակերպեցիք տերորը։

— Կանչեցի Արտաշէսը եւ Յակոբին եւ յայտնեցի, թէ կ. կոմիտէի անունով Ս. Ստեփաննոսեանը յանձնարարեր է խփել Խուշոյեանը։ Անոնք համաձայնեցան այդ տէրրորը կատարել եւ ես ատրճանակը տուի։ Սպանութենէն յետոյ ես գացի Թալին եւ նոյն իրիկունը զիս ձերբակալեցին։

Դատախազ Լազարեանը հարցուց. — Ստեփանոսեանը չէ ըսած թէ որմէ՞ ստացած է։

— Չեմ գիտեր թէ որու միջոցաւ են հասած այդ բողոքները, բայց մենք գիտէինք Խուշոյեանի գործերը եւ կ'ուզէինք (ես, Արտաշէսը եւ բոլորս) զայն սպաննել։ Մենք այս առթիւ հաղորդեր էինք Ստեփաննոսեանին որ Մանուկը վատ մարդ է։

— Եթէ հակառակ ձեր երեքի որոշման, Ս. Ստեփաննոսեանը չհամաձայնէր սպաննել Մանուկը, դուք կ'ենթարկուէիք անո՞ր կարգադրութեանը, թէ ոչ.

— Այո՛, եթէ ան ըսէր — մի՛ սպաննէք չէինք սպաններ, կ'ենթարկուէինք կուսակցական կարգապահութեան։

Երզնկեան հարցուց թէ երկու Ղազարները որ եւ է մասնակցութիւն չե՞ն ունեցած սպանութեան մէջ։ Սինոյեանը պատասխանեց թէ Ղազարները բոլորովին անտեղեակ էին որովհետեւ դաշնակցական չէին։ Ստեփանոսեանն է եղած խփելու կարգադրութիւնն անողը կեդր. կոմիտէի անունով եւ իրենք ալ ենթարկուած են կուսակցական կարգապահութեան։

Սինոյեանը մերժեց բանտէն ընկերներուն ուղարկած նամակի մասին բացատրութիւն տալ, ընդունելով որ այդ նամակն ինքն է գրած։ Նամակը կը վերաբերի գաղտնի կազմակերպչական աշխատանքներուն։ Նախագահը երկրորդ անգամ պահանջեց տալ բացատրութիւն նամակի մասին։ Սինոյեան բացարձակապէս մերժեց։

Պաշտպան փաստաբան Գ. Զուբարի հարցերուն պատասխանելով Սինոյեանը յայտնեց թէ միայն երկու անգամ են թերթ ստացած եւ կարդալէ յետոյ խակոյն վառած են։ Վրաստանի ապստամբութեան ժամանակ ինքը ոչ մի գիւղ չէ պտտած, եւ Դաշնակցական Երիտասարդաց Միութիւն չէ կազմակերպած։ (1)

ցուցիչը կը սպաննեն, Պէնկազիի եւ Վինթիմիլլայի մէջ գանոնք կը խոշտանգեն, երբ ժողովուրդ մը կը ջղայնանայ, իր բարկութիւնը կ'առնէ ֆրանս. հիւպատոսարանէն կամ հիւպատոսէն: Իսկ մենք «քաղաքավարօրէն կը բողոքենք»:

Երբ Անգլիացի քաղաքացի մը —դեռ չեմ ըսեր անգլ. հիւպատոս մը կամ գնդապետ մը— ո'չ, պահածոյ միսի կամ թթուի վաճառական մը ամենափոքր նախատինքի մը ենթարկուի, անմիջապէս անգլ. նաւատորմը շոգեպինդ օգնութեան կը փութայ «քօնիշօն»ի վաճառականին եւ երկար հասողութեամբ քան թնդանօթներէ ռումբեր կը տեղացնէ: Այս մեթոտին եւ մերինին միջեւ տարբերութիւնը մեծ է: Ասկէ վերջ հիւպատոսները չէ որ քաղաքացիներուն վրայ պիտի հսկեն, այլ այս վերջինները հիւպատոսներուն վրայ պիտի հսկեն:

Թրոցքի ճառը կը գործէ

Համայնավար կուսակցութեան 15րդ համագումարին մէջ Թրոցքի ճառ մը խօսելով, յայտնեց թէ կուսակցութեան եւ ընդդիմադիրներուն միջեւ ծագած վէճերը կարելի է ամփոփել հետեւեալ կերպով.—

«Ընդդիմադիրները կը նկատեն որ Խորհրդային Միութեան ճարտարարուեստացումը շատ արագ չէ եւ մեծ կարեւորութիւն կուտան այն բանին որ տարբերութիւն մը հաստատուի գիւղացի զանազան դասակարգերու միջեւ: Կը յայտարարեն թէ տուրքի համար մինչեւ հիմա կուսակցութեան հետապնդած քաղաքականութիւնը պէտք է լրջօրէն փոխուի: Գալով օրավարձի խնդրին, ընդդիմադիրները կը նկատեն որ օրավարձերու յաւելումը արտադրութեան և աշխատանքի յաւելման հետեւանք պէտք չէ ըլլայ, այլ այդ յաւելումը պէտք է կանխէ: Ընկերվարութեան յաղթանակը Ռուսիոյ մէջ կ'ապահովուի միայն Եւրոպայի ընչազուրկներու յաղթական վճռականութեամբ: Թէ քաղաքական, թէ վարդապետական տեսակէտէ տեղի չկայ կարծելու թէ ռուս պրոլետարներուն համար աւելի դիւրին է ընկերվարութիւնը կերտել գիւղացիներուն հետ միասին, քան Եւրոպայի պրոլետարներուն համար՝ իշխանութիւնը ձեռք ձգել: Եզրակացնելով, Թրոցքի յայտարարեց թէ ռամկավար-ընկերվարական ձգտումին մասին ընդդիմադիրներու ընդունած բանաձեւը չպիտի արգիլէ զանոնք պահելու 7 Հոկտ.ի յայտարարութեամբ իրենց գծած դիրքը: ընդդիմադիրները նպատակ չունին հրաժարելու իրենց կարծիքէն, բայց միաժամանակ չեն ուզեր սաստկացնել վէճերը որոնք կրնան յանգիլ հատուածներու միջեւ նոր պայքարի մը:»

Ուրիշ հեռագրի մը համաձայն, Թրոցքի իր ճառին մէջ յայտնած է թէ ընդդիմադիրները չեն հրաժարիր իրենց քննադատութիւններէն, չեն ճանչնար իրենց սխալները, ինչպէս կ'ուզէին պարտադրել իրենց: Կը պնդէ որ իր տեսակէտները ճիշդ են, տեսակէտ՝ զոր կարելի է բացատրել հետեւեալ նախադասութիւնով. «Խորհրդային Միութեան կառավարութիւնը կոնակ կը դարձնէ ընկերվարութեան»:

Կ'ըսուի թէ ընդդիմադիր պետերը այս դիրքը բռնած են, վախնալով իրենց կուսակիցներէն, որոնք դաւաճանութիւն եւ անբարոյականութիւն բառերով կ'որակէին իրենց հաշտուելու ձեռնարկները:

Ֆաշիստ դաւադրութիւնը

Ընդհ. Ապահովութեան պաշտօնեաները կը շարունակեն հարցաքննել իտալացի գնդապետ Ռիչչիօթթի Կարիպալտին և սպանիացի գնդապետ Մասիան: Այս վերջինը Փէրփինեանէն Փարիզ բերուելով պիտի ճակատեցուի Կարիպալտիի հետ: Գնդապետ Մասիա կ'ուրանայ թէ որ եւ է յարաբերութիւն ունեցած է Կարիպալտիի կամ ուրիշ ֆաշիստներու հետ: Սակայն կը խոստովանի որ այս տարուան սկիզբը Մոսկուա գացած է, պոլշեւիկներու նիւթական եւ բարոյական աջակցութիւնը խնդրելու համար Քաթալոնիոյ անջատողական շարժման մէջ: Ռուսիա միայն բարոյական աջակցութիւն խոստացած ըլլալով, կապը խզած են պոլշեւիկներու հետ: Սպանիացի գնդապետը բացարձակապէս կը մերժէ թէ կաշառք ստացած է ո եւ է տեղէ. տարեկան 140,000 փէզէթա եկամուտ ունի եւ դրամի պէտք չունի:

Յունաստանի ընտրութիւնները

Կիրակի օր Յունաստանի մէջ տեղի ունեցան խորհրդարանային ընտրութիւնները: Հակառակ երկու ամիսէ ի վեր արքայականներու մղած բուռն պայքարին, հանրապետականները ջախջախիչ յաղթանակ մը տարին, 282 աթոռներէն 160 աթոռ ապահովելով:

Զօր. Քօնտիլիս պաշտօնապէս յայտարարեց որ հանրապետականները շահած են ամբողջ Յունաստանի քուէներուն հարիւրին 65ը, Մակեդոնիոյ քուէներուն՝ հարիւրին 75ը, Թրակիոյ՝ հարիւրին 90ը, Կրէտէի՝ հարիւրին 80ը, Աթէնք եւ Պիրէոն՝ հարիւրին 65ը, Կորնթոս՝ հարիւրին 40ը, Արկատիա՝ հարիւրին 30ը, Պելոպոնէս՝ հարիւրին 30ը եւ Փաթրաս՝ հարիւրին 50ը: Սելանիկի մէջ միացեալ ազատական կուսակցութիւնները կամ հանրապետականները 10,804, արքայականները 4000, իսկ համայնավարները 3344 քուէ շահեցան:

Զօր. Քօնտիլիս պիտի հրաժարի եւ հանրապետութեան նախագահ Քօնտուրիոթիս նոր դահլիճը կազմելու պաշտօնը պիտի յանձնէ Քաֆանտարիսի, Յառաջդիմասէր-Ազատական կուսակցութեան պետ: Քաֆանտարիս հանրապետական կուսակցութեան մասնակցութեամբ միացեալ դահլիճ մը պիտի կազմէ:

Հանրային կարծիքը կը պահանջէ Վէնիզէլոսի վերադարձը: Զօր. Քօնտիլիս յայտարարեց թէ հաւանաբար Վէնիզէլոս պիտի ընդունի արտաքին նախարարութիւնը: Քուէարկութիւնը մեծ հանդարտութեամբ կատարուեցաւ ամբողջ Յունաստանի մէջ:

Հայ փախստականներու դատը վերջացած

Էնկիւրիի դատարանը վերջացուց փախստական Հայերու ապօրէն կերպով Թուրքիա վերադարձի խնդրով ամբաստանուածներու դատը: Ազատ արձակուեցան Պ. Պ. Մկրտիչ Ֆրէնկեան, Յարութիւն Քէօմիւրճեան, Վահրամ Սեպուհեան եւ քանի մը Թուրքեր: Դատապարտուած են Եուսուֆ Ճէմիլ եւ Մուսթաֆա Սամի:

ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ՄԵԾ ՀԱՆԴԷՍ

ՇԻՐԱԿԻ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻՆ ԱՌԹԻՒ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՌՈՍԱՆ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

13 Նոյ. Շաբաթ գիշեր, Զ. Թաղապետարանի սրահը (Place St-Sulpice)

գեղարուեստական ճոխ բաժին, Հայկ. պարեր Հայկ. տարազով եւրոպ. պարեր մինչեւ լոյս: ճոխ եւ աժան պիւֆէ

ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

Ի ՆՊԱՍՏ ՇԻՐԱԿԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. Դ. ՎԱԼԱՆՍԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ

Շաբաթ 13 նոյ. երեկոյեան ժամը 8ին

ԿԸ ԲԵՄԱԴՐՈՒԻ Մ. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ ԱՐՇԱԿ Բ. ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

կը մասնակցին Մարսէյլէն դերասան Յ. Ուզունեան եւ ուրիշներ

ՄՈՒՏՔ 7, 5 ԵՒ 3 ՖՐԱՆՔ

ՇԻՐԱԿԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ Ի ՆՊԱՍՏ

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄ

Հ. Մ. Ը. Մ. (Ա) — ՓԱՐԻԶԻ ԽՈՒՄԲԻՆ ԴԷՄ

Նոյեմ. 21, ժամը 2.30ին STADE PERSHINGի հոյակապ մարզարանին մէջ

(Շար. գ. էջէն)

10, բենիամին վարդանեան 100, փոքրիկներ Աղաւնի եւ Նէվրիկ վարդանեան 20, յարութիւն Ջալըքեան 50, Արուսեակ Ջալըքեան 10 ֆրանք: ընդհ. գումար 1150 ֆրանք: (*Տես «Յառաջ» 5 Նոյեմբեր*):

Ընկեր Քերովբէ Պօյաճեանի եւ Սիրանուշի հարսնիքին առթիւ նախաձեռնութեամբ ընկեր Նշան Ստամպոլեանի.—

Ն. Ստամպոլեան, Յ. Յարութիւնեան 10, Գ. Մելիտոնեան, Յ. Պետիկեան, Ա. Ջեռդիկեան 5, Ա. Իբկըրանեան, Յ. Փիւսկիւլեան, Մ. Քրքիւկեան, Գ. Պօղոսեան, Ս. Հէքիմեան 10ական, Մ. Գազեզեան 5, Խ. Տօնիկեան 10, Ք. Պօյաճեան 20, Սիրանոյշ 10, Ե. Հէքիմեան 10, Ծաղիկ Մելիքեան 5 ֆրանք: ընդհ. գումար 140 ֆր.: (*Տես «Յառաջ» 5 Նոյեմ.*):

ՄԱՐՍԷՅԼ, 5 Նոյմ.— Խումբ մը ատաղձագործներ Յառաջի մէջ կարդալով մեր հայրենիքին գլխուն պայթած նոր աղէտը, հանգանակութեան ձեռնարկեցինք: Մեր ընկերները մեծ համակրանք ցոյց տուին իրենց դժբախտ հայրենակիցներուն հանդէպ, որ կը թափառին իրենց աւերակ բնակարաններուն շուրջը: *Ս. Պ.*

Անհատական ցանկը.—

Օննիկ եւ Գրիգոր Չիլինկիրեան Պ. Վահանեան, Ս. Լաֆճեան, Յ. Դաւիթեան 10ական ֆրանք, Ճ. Դիմարեան, Է. Գասապեան, Մ. Գարակէօզեան, Ս. Պօղոսեան, Ճ. Սարեան 5ական ֆրանք, Ս. Պօղոսեան 10 ֆրանք: Գումար 85 ֆրանք: (*Տես Գ. էջ գումարը*):

ՕՐ. ՄԱՌԻ ՍԷՖԷՐԵԱՆ

ԵՒ

ԸՆԿ. ԿԱՐԱՊԵՏ ՋԱՌՈՒԿԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

7 Նոյեմ. 1926 Անիէռ

ՕՐ. ԱՆԵԷԶ ՉԷՅԹՈՒՆՑԵԱՆ

ԵՒ

ՊՐ. ՅԱԿՈԲ ԹՕՄՊՈՒԼԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

31 Հոկտ. 926 Նիս

*** *Այս նշանախօսութեան առթիւ հանդիսականներուն մէջ հաւաքուած է 400 ֆր. ի նպաստ Նորաշէն վարժարանին: Մասնակցած են՝*

Ոմն 20, Տիկիններ՝ Արսլանեան, Բ. Ապաճեան, Հ. Տայեան՝ Ե. Աբրահամեան, Մարիամ Թօմպուլեան 5ական ֆրանք, Սօֆի Մանտալճեան, Մազմանեան 10ական, Ա. Չիլինկիրեան, Է. Պալեան, Բ. Քօլէեան 5ական ֆր., Օրիորդներ՝ Ա. Չէյթունցեան, Պալեօզեան 10ական ֆր., Տէր եւ Տիկ. Սվաճեան 10, Տէր եւ Տիկ. Փալաեան 15, Տէր եւ Տիկ. Փիրելեան 10, Պարոնայք՝ Հայրօ Ապաճեան, Գ. Թօմպաքճեան, Ս. Յովհաննէսեան, Աբրահամ, Յ. Թօմպուլեան, Ե. Գրիգորեան, Մ. Մազմանեան, Լ. Միքայէլեան, Ս. Մարտիրոսեան, Մ. Չէյթունցեան, Յ. Պալեան, Յ. Պալեօզեան, Հ. Պաղտասարեան, Յ. Հալէպեան, Գ. Չիլինկիրեան, Յ. Քօլէեան 10ական ֆրանք, Կ. Փիրելեան 105 ֆրանք: Գումար 400 ֆրանք:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի ու Շրջանի բոլոր ընկերները, վաղը՝ Հինգշաբթի 11 Նոյ. ժամը ճիշտ 9ին, Café Rocher (128 Bld. St. Germain): *Զեկուցում Շրջ. ժողովի:*

Հ. Յ. Դ. Եռագոյն խումբի դասախօսական ժողովը՝ Ուրբաթ 12 Նոյեմ. ժամը ճիշտ 8ին, 80, Rue Charles Chefson *սրճարանը: Բոլոր ընկերները եւ համակիրները կը հրաւիրուին: Դասախօս Ընկ. Գառնիկ Յովհաննէսեան:*

Հ. Յ. Դ. «ԶԱՒԱՐԵԱՆ» խումբի ժողովը Ուրբաթ 12 Նոյ. ծանօթ հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ընկերները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին Կիր. 14 Նոյ. կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Րիւ տը լա Լուար, Կրան քաֆէ տիւ Փալէի սրահը:

Հ. Յ. Դ. Լիօնի Կուկունեան խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը Ուրբաթ 12 նոյեմ. երեկոյեան ժամը ճիշտ 8.30ին նախկին գրադարանը: Ներկայանալ անդամատոմսով:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէլվիլի մասնաճիւղի բոլոր անդամները կը հրաւիրուին բացառիկ ժողովի, վաղը Հինգշաբթի գիշեր ժամը 8.30ին 40, Rue de Belleville.

ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒ Փարիզի Հայրենակց. Միութեան Բ. դասախօսական եւ Դ. անդամական ժողովը 13 Նոյեմբ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին, Ֆլօրիա ճաշարանը, 61, Rue Monsieur le Prince. *Բոլոր անդամները ստիպողաբար կը հրաւիրուին:*

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին Ֆլօրիա ճաշարանի վերնայարկը, 61, Rue Monsieur le Prince.

Կը խնդրուի բոլոր Հայրենակիցներէն ճշդապահ ըլլալ:

ԽԱՐԲԵՐԴ ՆԱՀԱՆԳԻՆ պատկանող բոլոր Լիոնաբնակ հայ հայրենակիցները, ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին 13 Նոյ. կէս օրէ վերջ ժամը 3ին 76, Rue Rabelais *Դաշնակցութեան նախկին գրադարանի սրահը: Օրակարգ ծրագիր-կանոնագիրի վաւերացում, միայուն վարչութեան ընտրութիւն եւն:*

«ԲԱՐՁՐ-ՀԱՅՔ»ի Հայրենակցական միութիւնը ի նպաստ Հայաստանի աղէտեալներուն գգեստահաւաքութեան սկսած ըլլալով, կոչ կ'ուղղէ իր բոլոր հայրենակիցներուն, որ իրենց տալիք զգեստները ժամանակին պատրաստեն միութեան հանգանակիչ մասնախումբին յանձնելու համար:

ՀԱՆԳՈՒՑԵԱԼ Գաբրիէլ Շիշմանեանի յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր, Չորեքշաբթի, 10 Նոյեմ. ժամը 9ին, Հայոց Եկեղեցին:

Le Gérant : H. TEURNIER

Imp. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e

ԵՐԿՈՒ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Տիկին ԱՐՄԷՆ ՕՀԱՆԵԱՆԻ կողմէ վաղը, 11 Նոյեմբեր եւ Շաբաթ, 20 Նոյեմբեր

Salles des Agriculteurs, 8, Rue d'Athènes

Յայտագիր.— Կինը Արեւելեան պարտէզներուն մէջ.— Պարսկական պարեր (Նշանածը, Հարէմը, դէպի Նիրվանա եւն.): Կը մասնակցին Թառիստ Աբգար եւ Սիփան երգչախումբը:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կովկասահայ Տրամա-Օփերէթի խումբը Նոյ. 20ին ի նպաստ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէլվիլի մասնաճիւղին կը ներկայացնէ «Սայեաթ Նովա»ն, 6 Rue de l'Orient.

Հասոյթէն մաս մը պիտի յատկացուի Շիրակի աղէտեալներուն:

Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մէթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա եւ գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա եւ » Եգիպտոս, Իրան	10 շ.	20 շ.	
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՈՒՐԲԱԹ 12 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1926

12 NOVEMBRE 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Բ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 201 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

"ՅԱՌԱՋ,,Ի Ե. ՑԱՆԿԸ ՀԱՍԱԾ Է 23,564 ՖՐԱՆՔԻ, ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԱԿԱՆ ԳՈՒՄԱՐՆԵՐՈՎ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՋՈՒՐԵՐՈՒ ՄԷՋ

Կարճ հեռագիր մը կը տեղեկացնէ թէ Խորհրդային Միութեան եւ Թուրքիոյ արտաքին գործավարները տեսակցութիւն մը պիտի ունենան Օտէսայի մէջ: Թուրքիոյ ներկայացուցիչը Օտէսա գացած է «Համիտիէ» զրահաւորով:

Տեսակցութիւնը տեղի պիտի ունենար երէկ: Հաւանական չէ որ աւելի ճշգրիտ մանրամասնութիւններ տրուին այս առթիւ եղած խօսակցութեանց մասին: Ինչպէս քաղքենի-աշխարհակալ երկիրներուն, խորհրդային դիւանագիտութեան մէջ ալ, ի պատուի են քարացած բանաձեւերը: Եւ վաղը անշուշտ պիտի լսենք թէ տեսակցութիւնը շատ սիրալիր է եղած, թէ երկու երկիրներուն —այս պարագային՝ երկու «եղբայր հանրապետութեանց»— շահը կը պահանջէ միշտ միասին գործել ն.:

Իսկապէս, ի՞նչ են այս անակնկալ, եթէ ոչ խորհրդաւոր տեսակցութեան շարժառիթները: Թիւրիմացութեանց հարթո՞ւմ, նոր դաշնագի՞ր, կապերու ամրապնդո՞ւմ:

Բոլորն ալ հաւանական են:

Վերջերս շատ խօսուեցաւ ռուսեւթուրք յարաբերութեանց մասին, թուրք առեւտրականներու կրած դժուարութեանց առթիւ: Նոյն իսկ անախորժ խօսքեր արտասանուեցան եւ Պոլսոյ «Ճիւմհուրիյէթ»ը, որ թունդ քէմալական օրկան է, երկդիմի բառեր գործածեց: Բայց, նորէն եւ նորէն հրապարակ եկան օրուան վարիչները, եւ խոր գոհունակութեամբ շեշտեցին երկու երկիրներուն միջեւ տիրող եղբայրակցութիւնը:

Իրականին մէջ, երբեք խախտած չեն պոլշեւիկներու եւ քէմալականներու միջեւ հաստատուած կապերը: Եւ երբեք աւելի ամուր եւ երկարատեւ եղած չէր ո՛ր եւ է անբնական կենակցութիւն: Այս իրողութիւնը պարծանքով կը յիշեն երկու կողմերու վարիչներն ու թերթերը: Աւելին ըլլալով, այս տարուան ընթացքին ստորագրուեցան կարգ մը թուղթեր, որոնք աւելի կը զօրացնեն հաստատուած բարեկամութիւնն ու գործակցութիւնը: Ռուսեւթուրք փոխադարձ ապահովութեան դաշինքը նուիրագործումն էր հին զինակցութեան, եւ պատասխան մը՝ բոլոր անոնց որ կը կարծէին թէ կապերը կը թուլնան: Միւս կողմէ, Մոսկուա միշտ ամուր կեցաւ Թուրքիոյ կողքին, Մուսուլի վէճին եւ քրտական ապստամբութեան առթիւ: Ու թէեւ Թուրքիա վերջին պահուն տեղի տուաւ Մուսուլի հարցին մէջ, բայց այդ ռազմախաղին մէջ անգամ պոլշեւիկները անմասն չէին: Ինչ կը վերաբերի քրտական տագնապին, Մոսկուա մինչեւ այսօր կուսակից է անխնայ ոչնչացնելու ո՛ր եւ է նոր խլրտում, նոյն իսկ քիւրտ ժողովուրդին կոտորման գնով: Բրիտանական աշխարհակալութեան դէմ ճակատելու վճիռը կուրացուցած է ռուս — եւ հայ — պոլշեւիկներուն աչքերը:

Անոնք պատրաստ են ուրիշ ժողովուրդներ ալ մատաղ ընելու իրենց «բարձր քաղաքականութեան», որուն մէջ ոչինչ կայ յեղափոխական, բայց շատ բան՝ մաքիավէլեան: Այս ճամբուն վրայ այնքան հետեւողական է Ռուսիան, որ ապահովութեան դաշինք մըն ալ կնքել տուաւ Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի միջեւ, շատ մը ընդհանուր տրամադրութիւններով, բայց անմիջականօրէն՝ Քիւրտերը երկու կողմէն ալ հարուածելու համար: Այդ իմաստով հատուած մըն ալ կայ դաշնագրին մէջ, եւ կը գործադրուի արդէն: Երեւի քրտական նոր պոռթկումի մը հեռանկարը մտահոգութիւն պատճառած է Էնկիւրիի, եւ կ՚ուզէ աջակցութիւն ստանալ խորհրդային իշխանութենէն:

Այս բոլոր անցուդարձերուն մէջ ամէնէն ողբերգական կէտը այն է որ, Անգլիան ալ այսօր դէմ է քրտական շարժման, եւ ուժ կուտայ Թուրքիոյ: Մուսուլի սահմանավէճին լուծումէն ի վեր, Մեծն Բրիտանիան կը հետեւի իր աւանդական քաղաքականութեան, — հովանաւորել Թուրքիան եւ զայն մղել իր դարաւոր ոսոխին, Ռուսիոյ դէմ: Իրականին մէջ, մեծ տարբերութիւն չկայ յեղափոխակա՛ն Ռուսիոյ եւ դրամատիրական Անգլիոյ միջեւ: Երկուքն ալ կը ճգնին սիրաշահիլ, պաշտպանել, զօրացնել Թուրքիան, ճամբուն վրայ զոհելով բոլոր անճար ժողովուրդները: Երկուքն ալ իրենց աշխարհակալութեան շահերէն կ՚առաջնորդուին, եւ իրենց ընթացքին կոպտութիւնը ծածկելու համար, շլացուցիչ նշանախօսքեր կը գործածեն: Մոսկուա զոհեց Հայերը, օրհասական Թուրքիան վերականգնելու եւ Անգլիոյ դէմ գործածելու համար: Անգլիա Պիղատոսի պէս ձեռքերը լուաց Հայերու եւ Յոյներու ողբերգութեան առջեւ, «Հիւանդ Մարդը» Ռուսիոյ դէմ օգտագործելու համար:

Միշտ նոյն պղտոր ալիքները՝ Արեւելքի ջուրերուն մէջ:

Եւ դեռ ամէն բան յայտնի չէ: Ժամանակը պիտի պարզէ Օտէսայի տեսակցութեան գաղտնիքները:

Մոսկուա նորէն ուժը թափած է Արեւելքի մէջ:

Շ.

Ի՞ՆՉ Կ՚ԸՍԵՆ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑ. ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Առջի օր տուած էինք Զափահաս Որբերու Միութեան որոշումը, որ չէզոքութիւն կը յայտարարէր, ազդուած ծանօթ խմբակին պառակտիչ փորձերէն: Երէկ Հայրենակցական միութեանց կեդր. վարչութենէն ստացանք հետեւեալ յայտարարութիւնը, որ միեւնոյն բանը կը յայտնէ.—

«Հայրենակցական Միութիւններու պատգամաւորական ժողովը, իր 7 Նոյեմբերի նիստին մէջ քննելով Հայաստանի աղէտեալներու օգնութիւն հասցնելու խնդիրը, ցաւով դիտեց, որ այս ազգային մեծ աղէտին ժամանակ իսկ կարելի չէ եղած համազգային մէկ մարմին ստեղծել, օգնութեան գործը արդիւնաւոր կերպով կազմակերպելու համար, եւ որոշեց.

Ա.— Հրապարակաւ պախարակման խօսք ուղղել այն կազմակերպութիւններուն, որոնք իրենց անխորհուրդ վերաբերմունքով ու նեղմիտ հաշիւներով, եւ մղեցին համագործակցութեան փորձերը ու վիժեցուցին ամբողջ գաղթահայ զանգուածի փափաքած միակ մարմնի մը կազմութիւնը:

Բ.— Բարոյական պարտք դնել բոլոր Հայրենակցական Միութիւններուն վրայ, որ բուռն պայքար մղեն այն անհատներուն դէմ, որոնք օգտուելով կրկնակ մարմիններու գոյութենէն, կը փորձեն խուսափիլ իրենց նուիրական պարտականութիւնը կատարելէ:

Գ.— Ազատ թողուլ Հայրենակցական Միութիւններն ու անհատները, որ իրենց յարմար դատած եղանակով նուիրատուութիւնները հասցնեն աղէտեալներուն:

10 Նոյ. 1926 (Կնիք վարչութեան)

ԳԱՒԱՌԻ ՄԷՋ ԿԸ ՀԱՄԱՁԱՅՆԻՆ, ԻՍԿ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷ՞Ջ

Գրած էինք թէ Լիոնի մէջ կարելի եղած է Համազգային մարմին կազմել, բոլոր հոսանքներու մասնակցութեամբ: Երէկ Սէնթ Էթիէնէն ալ Նոյեմ. 8 թուակիր նամակ մը ստացանք, ուր կը կարդանք.

Ս. Էթիէնի հայ գաղութս խորհրդակցական ժողովի մը մէջ որոշեց կազմել Ժողովրդային Հանգանակիչ Յանձնախումբ մը Շիրակի աղէտեալներու օգնութեան փութալու համար:

Ուրախ ենք որ տեղւոյս մէջ մարմին ունեցող կազմակերպութիւնները՝ մէկդի թողլով ամէն կողմնակալութիւններ, վճռեցին համերաշխ ոգիով գործել: Զանազան խաչաձեւումներու տեղի չտալու համար հրաժարելով անջատ հանգանակութիւններէ, բոլորն ալ իրենց բարոյական աջակցութիւնը բերին եւ բուռն թափով յառաջ տանելով մեր գործը, մինչեւ այժմ մօտաւորապէս 3000 ֆր. արձանագրած ենք:

Լիայոյս ենք թէ այս գումարը շուտով պիտի հասնի ակնկալուած 5000 ֆր.ին, որ պիտի ուղարկուի Կեդր. հանգանակիչ յանձնախումբին:

Նուիրատուներու ցանկը յաջորդաբար պիտի ղրկենք հրատարակութեան:

Ատենապետ Յ. Սուճուեան (Հօկ), Ատենադպիր Վարդան Նորիկեան (Դաշնակցական), Գանձապահ Յակոբ Մօզեան (Չէզոք):

ԵՐԵՍՈՒՆԸՎԵՑ ԳԻՒՂԵՐ ՎՆԱՍՈՒԱԾ

Կը հաստատուի թէ Խոշավանք եւ Չրփըլի գիւղերն ալ կործանուած են երկրաշարժէն: Վերջին տեղեկութիւններու համաձայն, վնասուած գիւղերու թիւն է 36, ոչ թէ 25:

⁂ Նոյեմբեր 2ին, առ. ժամը 11ին Լէնինականի մէջ զգացուած են ստորերկրեայ նոր ցնցումներ միջակ ուժգնութեամբ. Սեւէրկսի զօրանոցի շէնքերէն մէկը վնասուած է: Չքանդուած տուներու մէջ ապրող բնակիչները փողոց թափուած են:

ԿՈՉ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒՆ

Վերջին պահուն ստացանք կոչ մը Մարսէյլի եւ շրջանի Վասպուրականի Հայր. Միութենէն, որ կը յայտնէ թէ Միութեան պատրաստ գումարէն 1000 ֆրանք տրամադրելով, հանգանակութեան ձեռնարկած է եւ կը հրաւիրէ իր հայրենակիցները մասնակցիլ առատաձեռնութեամբ:

ԱՃԱՊԱՐԵՑԷՔ ՍՏԱՆԱԼ ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐԸ

Համաձայն ոստիկանական տեսչութեան յայտարարութեան, փարիզ եւ շրջակաները (Սէնի Նահանգ) ապրող բոլոր այն օտարականները, որոնք ինքնութեան թուղթ ստանալու կամ հիները նորոգելու համար դիմում կատարած են 1925 Յունուար 1էն մինչեւ 1926 Օգոստ. 3, կրնան ստանալ անմիջապէս:

Անոնք, որ դիմում կատարած են մինչեւ 1925 Օգոստ. 3 նոր ինքնութեան թուղթեր ստանալու համար, սակայն մինչեւ այժմ միայն ստացագիր ունին իրենց ձեռքը եւ անոնք, որ իրենց ինքնութեան թուղթերը փոխելու համար դիմած են մինչեւ 19 Հոկտ. 1925, պէտք է ներկայանան ոստիկանական տեսչութեան (փրէֆէքթիւր), իրենց հետ ունենալով ստացագիրները (ռէսէփիսէ): Իսկ անոնք, որ հիները փոխելու դիմում կատարած են 1925 Հոկտ. 19էն մինչեւ 1926 Օգոստ. 3, նոր ինքնութեան թուղթերը պիտի ստանան այն շրջանային ոստիկանատուններէն, ուր որ դիմում կատարած են:

Վերջին օր նշանակուած է Նոյեմբեր 30ը, մինչեւ այդ օրը չստացուած ինքնութեան թուղթերը պիտի ղրկուին արտաքին նախարարութեան եւ պիտի ոչնչացուին: Անոնց տէրերը ստիպուած պիտի ըլլան նորէն դիմում կատարելու, կրկին տուրք վճարելու եւ թերեւս ուրիշ անախորժութեանց ալ ենթարկուելու:

Ուստի՝ բոլոր մեր հայրենակիցներու ուշադրութեանը յանձնելով այդ պարագան, կը յանձնարարենք նկատի ունենալ յիշեալ թուականը (30 Նոյեմբեր):

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքեւռուս եղբայրակցութիւնը

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Պ. Չիչէրին Օտէսա մեկնած է, ուր տեսակցութիւն պիտի ունենայ Թուրքիոյ արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի հետ, որ արդէն Օտէսա հասած է «Համիտիէ» զրահաւորով:

Թերթերը մեծ կարեւորութիւն կուտան այս տեսակցութեան եւ նոր անակնկալներ կը սպասեն:

Թուրքիոյ տնտեսական զարգացումը

«Թան»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը գրէ թէ Էնկիւրիի Ազգ. Ժողովի բացման Մուսթաֆա Քէմալի արտասանած ճառը շատ կարեւոր կէտեր կը պարունակէ: Հանրապետութեան Նախագահը աչքէ անցուց նոր վարչաձեւին տակ զանազան նախարարութեանց ձեռք բերած արդիւնքները: Յիշեց թէ թուրք ազգային դրամատուններու, ինչպէս նաեւ առեւտրական եւ ճարտարարուեստական հաստատութեանց քանակն ու դրամագլուխը երթալով կ՚աւելնան, ինչ որ երկրի տնտեսական զարգացման նշան մըն է: Ցամաքային ջուրերու մէջ նաւարկութիւնը բացառապէս Թուրքերուն վերապահուած է: Վերջին տարուան ընթացքին ածուխի արտադրութիւնը մինչեւ հիմա արտադրուածէն աւելի եղած է: Մեծ ջանքեր թափուած են նոր գործարաններ բանալու համար երկրին մէջ: Թուրքիա առաւելապէս հողագործական երկիր է եւ իր ուժն ու հարստութիւնները անկէ կը քաղէ: «Պէտք է անկեղծօրէն խոստովանինք որ, աւելցուց, շատ քիչ մասնագէտներ ունինք երկրագործութեան պէտք եղածին պէս զարկ տալու համար»: Առողջապահական գետնի վրայ Թուրքիա մեծ ջանքեր թափած է, մասնաւորաբար պայքար մղուած է մալարիայի դէմ: Նոր երկաթուղագծերու շինութեան ձեռնարկուած է եւ Սամսոն-Զարշանպա գիծը բացուած է: Գալով հանրային կրթութեան, Մուսթաֆա Քէմալ պէտքը շեշտեց մեծ վարժապետանոցի մը, որ նախակրթութեան լաւ ուսուցիչներ տայ երկրին: Հանրային կրթութեան բարենորոգման ծրագիր մը պիտի ներկայացուի այս տարի Ազգ. Ժողովին:

Թուրք մամուլը մասնաւորաբար ծանրացաւ Քէմալի ճառին երկու կէտերուն վրայ. մէկը՝ Պարսկաստանի, միւսը՝ Պալքաններու մասին: Պարսկաստանի մասին, ըսած էր. «Գոհունակութեամբ կը դիտենք Պարսկաստանի ծաղկեալ վիճակն ու յառաջդիմութիւնը, ինչպէս նաեւ պարսիկ հայրենասէրներու ջանքերը ամուր հիմերու վրայ դնելու համար երկրին վարչական միութիւնը»: Գալով Պալքաններուն, Մուսթաֆա Քէմալ բացատրելէ վերջ Էնկիւրիի յարաբերութիւնները Աթէնքի, Պելկրատի եւ Սոֆիայի հետ, եզրակացուց որ Թուրքիա «խիստ մօտէն շահագրգռուած է Պալքանեան թերակղզիի խաղաղութեամբ եւ ապահովութեամբ»: Սուրիոյ եւ Միջագետքի հետ համաձայնութիւն կնքուած ըլլալով, Թուրքիոյ յարաբերութիւնները պիտի բարւոքին Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ հետ: «Մենք ջերմ կուսակիցներ ենք արտաքին անկեղծ եւ սրտաբաց քաղաքականութեան մը, հիմնուած վստահութեան եւ փոխադարձ յարգանքի վրայ, ու շատ կը փափաքինք տեսնել որ այս ուղղութեամբ մեր ձեռք առած միջոցները եւ մեր առաջարկները ազդու եւ իրական ապահովութիւն բերեն»:

Մուսթաֆա Քէմալ յետոյ պարզեց կառավարութեան ջանքերը՝ բանակը, նաւատորմը եւ օդային տորմիղը զարգացնելու մասին եւ ըսաւ. «Բացարձակապէս կրնամ հաւաստել թէ Հանրապետութեան բանակները, որոնց գործունէութեան մօտէն կը հսկենք, թէ նիւթական եւ թէ բարոյական կարողութեան տեսակէտէ այնքան բարձր են, որ կրնան երաշխաւորել հայրենիքին ապահովութիւնը եւ ազգին վստահութիւնը»: Իր վերջին խօսքերը եղան. «Ինքզինքս թուրք հանրապետութեան իբր պարզ քաղաքացի նկատելով, ապագային կը նայիմ ապահովութեամբ եւ հանդարտութեամբ»:

Քիւրտ-Պարսկական կռիւները

Թաւրիզի «Սահանդ» թերթը կը հաղորդէ, որ «Սալմաստի սահմաններուն վրայ վերջերս պարսից բանակը ուժեղ յարձակումով մը յաջողած է ծանր պարտութեան մատնել Քիւրտերը, որոնց ղեկավար յայտնի Սմկօն լքելով իր ընտանիքն ու հարստութիւնը, փախած է լեռները: Սմկօի կողմնակիցներէն երկու քիւրտ բէկեր, իրենց ձիաւորներով անձնատուր եղած են պարսից հրամանատարութեան եւ հպատակութիւն յայտնած են»:

Տաճիկ զօրքերը, որոնք սահմաններու վրայ կը կռուին Քիւրտերու դէմ, պարսիկ զօրագունդերու հետ ամէն ուղղութեամբ կը յարձակին Քիւրտերու վրայ, մինչ վերջիններս ալ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅ ՈՐԲԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

(ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՆՊԱՍՏԱՄԱՏՈՅՑԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԷՆ)

Մօտէն հետեւած ըլլալով Ֆրանսայի Հայ որբերու վիճակին, կը փափաքիմ քանի մը խօսք ըսել անոնց մասին։

Ներկայ տարուայ Յունիս ամիսէն մինչեւ Օգոստոս Ֆրանսա եկած 300 որբերը «Գաղթական Մանուկներու Պաշտպան Կոմիտէ„ին կողմէ տեղաւորուեցան այն նահանգներուն մէջ, ուր նախորդ տարիներու փորձը ցոյց տուաւ որ որբերը աւելի երջանիկ եղած էին. ասոնք են՝ Հօթ Լուառ, Լուառ է Շէր եւ Լուառէնահանգները։ Որբերու առաջին կարաւանը տեղաւորուեցաւ Խոնի (22 հոգի) եւ Հօթ Կարօնի (12) մէջ։

Բոլոր այս որբերը, բացի չորսէն որոնք ուղղակի որբանոցներէն կուգային, երկու-երեք տարիէ ի վեր ձգած էին որբանոցները։ Նկատելով որ ասոնք միայն աշխատանք չունէին, մանաւանդ շատերը Ֆրանսայի մէջ ազգական ունէին սակայն հոն գալու ուրիշ միջոց չունէին, ընդունեցին հողագործութեան մէջ աշխատիլ առնուազն մէկ տարի պայմանաժամով։ Բոլոր այս որբերը Սուրիայէն մեկնելէ առաջ իրենց կամքով պայմանագրութիւն մը ստորագրած էին։ Սակայն հակառակ ասոր, որբերէն ոմանք հազիւ հասած Մարսիլիա, ուր գացած էի զիրենք դիմաւորելու, յայտնեցին ինծի թէ չեն ուզեր հողամշակութեամբ պարապիլ, այլ կը նախընտրեն երթալ այս կամ այն ազգականին մօտ, որուն հասցէն ունէին։

Գրեթէ բոլորն ալ հեռաւոր թէ մօտաւոր ազգականի կամ ընկերներու հասցէները ունէին։ Այդ դժուարութիւն քաշեցի իրենց հասկցնելու համար թէ ստորագրուած պայմանագրութիւնը շատ լուրջ էր, եւ թէ ազգականներու հետ ապրելու երջանկութիւնը ձեռք բերելու համար նախ պէտք էր գործադրել անոր տրամադրութիւնը։ Խելացիները շատ լաւ կը հասկնային կացութիւնը եւ տրամադիր էին ու են տակաւին համակերպելու եւ իրենց յանձնառութիւնը կատարելու։ Երբ իրենց բացատրուեցաւ թէ դժգոհութեան պարագային կրնային դիմել Կոմիտէին, սկիզբի բոլոր դժուարութիւնները հարթուեցան միջամտութեանը վրայ Կոմիտէին, որ ո՛չ մէկ որբի նամակ առանց պատասխանի կը ձգէ։ Տղաներ կան, որ միշտ դժգոհ են եւ շատ տեղ փոխած են։ Կան որ մէկուկէս ամսուան մէջ 7-9 տեղ փոխած են, ինչ որ ցոյց կուտայ համբերութիւնը անոնց, որոնք իրենցմով կը զբաղին։

Երկու որբեր փախան Մարսիլիա հասնելուն պէս։ Ուրիշ երկու հոգի տեղաւորուելէ վերջ մերժեցին աշխատիլ, այնպէս որ այս վերջին երկուքը եւ ուրիշ չորս հոգիներ, որոնք աւելի ծանրակշիռ պատճառներով անբաղձալի նկատուած էին Հողագործական Աշխատանքներու Տնօրէններուն կողմէ, Սուրիա վերադարձուեցան Օգոստոս 26ին։ Ասոնց ճամբու ծախքերը վճարուեցան Մերձաւոր Արեւելքի Նպաստամատոյցին կողմէ։

Ես անձամբ ներկայ եղայ առաջին կարաւանի հասնելուն եւ շատ մը որբերու տեղաւորման զանազան նահանգներու մէջ։ Շատ դիւրութեամբ յաջողեցանք ընդունիլ տալ որ որբերը տեղաւորուին խմբովին եւ համաձայն համակրութեան, այսինքն ազգականներն ու ընկերները միասին։

Հօթ-Լուառի մէջ բազմաթիւ որբեր ամսական 120 Ֆրանքով տեղաւորուեցան, հակառակ անոր որ պայմանագրութեան մէջ առաջին վեց ամսուան համար 100 Ֆր.ի յանձնառու եղած էին։ Որբերուն իրենցմէ կախում ունի աւելի քան 150 Ֆր. շահիլ վերջին վեց ամսուան մէջ։

Էնտր է Լուառի մէջ տեղաւորուած հինգ որբեր Կոմիտէին հաւաքական բողոքագիր մը ղրկած էին. հեռագրուեցաւ իրենց որ նամակի եւ հրահանգի սպասեն։ Սակայն այս որբերը, առանց նոյնիսկ հեռագրին սպասելու, Թուռէն Փարիզ եկած էին հետեւեալ։ Փարիզի գաղթականներին մէջ քանի մը օր հանգստանալէ վերջ, երբ այս տղաքը կրկին գացած էին տարուէկին ագարակները տեղաւորուելու համար, փախան։ Կ'ենթադրեմ թէ այս տղաքը Փարիզ կը գտնուին եւ ուշ կամ կանուխ մեծ դժուարութիւններ պիտի ունենան ոստիկանութեան հետ, որովհետեւ իրենց ինքնութեան թուղթին վրայ արձանագրուած է թէ մէկ տարի պայմանաժամով հողագործութեան մէջ պիտի աշխատին, ուստի եւ չեն կրնար ուրիշ գործով զբաղիլ եւ Փարիզ մնալ։ Ասոնք որ զիրենք կը քաջալերեն լաւ բան չեն ըներ։

(Խմբ.— Տեղեկացանք թէ քանի մը օր առաջ հինգ որբեր բանտարկուած են Փարիզի մէջ։)

Ընձնապէս ես այն կարծիքէն եմ թէ որբերուն համար բախտաւորութիւն է որ Ֆրանս. իշխանութիւնները կ'արգիլեն անոնց Փարիզ մուտքը։ Առհասարակ, նկատի առնելով կլիման, բարքերը, գործարանային աշխատանքը ու մանաւանդ որբերու անփորձութիւնը, կը գտնեմ որ իրենց Փարիզ ապրիլը վտանգաւոր է։ Կը կրկնեմ, անոնք որ կը քաջալերեն որբերուն Փարիզ մնալը, անոնց շահերուն չեն ծառայեր։ Դժգոհներուն պէտք է խորհուրդ տալ որ դիմեն Կոմիտէին, որ իրենց գոհացում տալու համար բոլոր դիմումները կը կատարէ, բացի այն կէտէն, որ անոնք չեն կրնար երկրագործութենէ զատ ուրիշ գործի մէջ աշխատիլ։

Նօթը որբեր իրենց ազգականներուն մօտ ղրկուեցան։

Կրնամ յիշել շատ մը որբեր, որոնք նախապէս գոհ չէին, եւ սակայն Կոմիտէի միջամտութենէն յետոյ շնորհակալութեան նամակներ գրեցին։ Որբերու թղթածրարները հետաքրքրողներու տրամադրութեան տակ կը դրուին։

Նկատելով որ այս պահուս շատ քիչ թիւով որբեր միայն կարելի է ղրկել Հայաստան, անոնց Ֆրանսա ղրկուիլը նկատած եմ միշտ իբրեւ փոքր չարիք մը, որովհետեւ մեծ դժբախտութիւն է որ անոնք Սուրիա մնան։ Հոն տեւական աշխատանք չկայ. այս վտանգաւոր տարիքին շաբաթը երկու օր միայն աշխատելով, անոնք կը կորսնցնեն աշխատանքի ճաշակը եւ իրենց բնածին կարողութիւններն ու կորովը։ Ըստ իս, այս է պատճառը որ այս տղոցմէն շատեր չեն կրցած տեւական եւ սիստեմատիկ աշխատանք մը կատարել։

Այս տղաքը, որոնց մեծ մասը միայն Թուրքերէն կը խօսին, իմ կարծիքով, պէտք է որ կարգապահ աշխատանքի շրջան մը անցնեն, եւ Հայաստան մեկնելէ առաջ Ֆրանսայի մէջ այս սպասումը բարերար ազդեցութիւն ունի։ Կը կրկնեմ այս սպասումը, որովհետեւ միայն մեզմէ կախում ունի, որպէսզի այս սպասումը վտանգաւոր կերպով չերկարի։ Երեք տարի առաջ հասած որբերը առողջական, նիւթական, փորձառութեան եւ ընդունակութեան հետ. տեսակէտէ աւելի լաւ կացութեան մէջ են։ Շատերը լաւ հողագործներ են, որոնք կրնային օգտակար ըլլալ, եթէ անոնք որ կը ցաւին իրենց Ֆրանսա գտնուելուն, գիտնային կամ ուզէին գործնապէս շարժիլ։

Բոլոր որբերը ազատ են 18 տարեկանէն սկսեալ եւ ազգային կազմակերպութիւնները կրնան իրենց ուզած կարգադրութիւնը ընել անոնց մասին։ Այստեղ պէտք է ըսեմ տխուր ճշմարտութիւն մը. երկու տարիէ ի վեր որ որբերով կը զբաղիմ, ընկերութեանց մօտ կատարած բոլոր դիմումներս հայերէն գիրքեր ստանալու մասին, գրեթէ անհետեւանք մնացին։

Հայ զանազան կազմակերպութեանց հետ ամէն հանդիպումիս, առիթէն օգտուեցայ իրենց ուշադրութիւնը հրաւիրելու համար քանի մը ընդունակ որբերու վրայ, ինչպէս Մինէլեան (Հայկազուն), Թագւորեան եւ ուրիշներ, որպէսզի իրենց արժանիքին համաձայն դիրք մը տան անոնց, սակայն ամէն անգամ անհետեւանք մնաց։

Շատ մը որբեր դիմեցին մեզ, ըսելու համար որ կը փափաքին Հայաստան երթալ։ Նոյնիսկ Վահան Թագէոսեան գրասենեակ ներկայացաւ իր խնայողութիւնը եղող 3500 Ֆրանքով Հայաստան երթալու համար, բայց անհրաժեշտ դիմումները կատարելէ վերջ որբին պատասխանեցինք որ պէտք է 4—5 ամիս սպասէ, ինչ որ վհատեցուց երիտասարդը։

Վերջացնելով, կը փափաքիմ աւելցնել որ հողագործութեան մէջ որբերը շատ աւելի լաւ են առողջական, բարոյական եւ նիւթական տեսակէտէ քան գործարաններուն մէջ, ուր մեքենականութեան մաս մը միայն կը կազմեն, թէեւ առաջին ակնարկով գործարաններու աշխատանքի սահմանափակ ժամերը գրաւիչ կ'երեւան։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Ձեր թերթին 196րդ թիւին մէջ, «Միջադէպ մը եկեղեցիին մէջ» խորագրով հրատարակուած նամակը կարգ մը սխալներ կը պարունակէ։

Նախ ստորագրեալներս հոգաբարձուներ չենք։ Գալով եկեղեցիին մէջ պատահած միջադէպին, մեզ այնպէս կը թուի որ ձեր ականատեսը ուշադիր չէ եղած վիճաբանութեան բուն պատճառին որ՝ Պալաքեան եպիսկոպոսի եւ իր խորհրդականին՝ Պ. Չալլաքի մասնաւոր գործունէութեան շուրջ կը դառնայ։ Երբ Պ. Չալլաք եկեղեցիին խորհրդարանը ներկայացաւ Դաստիարակական խորհուրդի նիստին մասնակցելու նպատակով, իրմէ բացատրութիւն պահանջեցինք Պ. Ինճուճեանի նուիրած եւ մեր ձեռքովը եկեղեցիին յանձնուած գորգին տեղափոխութեան մասին։ Մեր պահանջին գոհացում տալու տեղ, Պ. Չալլաք սկսաւ մեզ դէմ անվայել արտայայտուիլ եւ ինքզինքը ներկայացուց գերագոյն իշխանութեան կողմէ նշանակուած՝ եկեղեցիին գործերը կարգադրելու համար։

Արդ՝ հաստատապէս համոզուած ենք որ ամէն Հայ մեզ պէս կը մտածէ թէ եկեղեցիին նուիրուած որեւէ գոյք եկեղեցիէն տեղափոխել, առանց հոգաբարձութեան եւ նուիրատուին համաձայնութեան, անպատուաճ արարք մըն է։ Մեր միջամտութեան պատճառն էր արգիլել Պ. Ինճուճեանի օրինական գործունէութեան ձեռնարկը եւ համոզել Պ. Չալլաքը որպէսզի գորգը եկեղեցիին վերադարձնէ։

Յ. Փօյաճեան Ա. Խոնչէկիւլեան

ԵՐԿՈՒ ՀԱԶԱՐ ՀՈԳԻՆՈՑ ԽՌՆ ԲԱԶՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԿԸ ՏՕՆԷ "ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ„Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլ 8 Նոյ.

Նոյեմբեր 7ին կէսօրէ վերջ տօնուեցաւ Դաշնակցութեան Օրը, մեծ խանդավառութեամբ։

Կառավարութիւնը սիրայօժար տրամադրած էր Քաղաքապետարանի շքեղ սրահներէն մէկը՝ Palais des Machines որ կը գտնուի ընդարձակ պարտէզի մը մէջ։

Հանդէսը պիտի սկսէր ժամը 3ին, բայց արդէն ժամը 1ին ժողովուրդը փողոցը թափուած էր։ Գրեթէ բոլոր հայկական թաղերու մէջ սկսած էր անբացատրելի եռուզեռ մը եւ երկսեռ բազմութիւններ կը դիմէին դէպի հանրակառք։ Նախապէս տրուած տեղեկութեան համաձայն, տրամադրուած էր սովորականէն աւելի հանրակառքեր եւ երթեւեկն ալ աւելի կրկնապատկուած։

Պարտէզին ճիշդ առջեւ կեցած էր ծերունի դաշնակցական ընկեր մը, հայկական եւ ֆրանսական եռագոյններով խաչաձեւած։ Ներկաներուն մէջ մեծ մաս մը կը կազմէին ֆրանսացիներ։

Ժամը 3ին 2000է աւելի աթոռներ գրաւուած, 200 հոգի ալ անհամբեր կը սպասէին բացումին։ Պատրաստուած էր գեղեցիկ բեմ մը, որուն ճակատը զարդարուած էր հայկական եւ ֆրանսական եռագոյններով, եւ որոնց մէջտեղ որոշապէս կ'երեւար Հ. Յ. Դաշնակցութեան երկու զինանշանները, մէկը՝ կապոյտ, իսկ միւսը՝ նարնջագոյն մետաքսէ կերպասներու վրայ ասեղնագործուած։

Ընկեր Վարանդեան չէր կրցած գալ լուրջ տկարութեան մը պատճառով։ Առհասարակ բոլորն ալ կը փափաքէին տեսնել ու լսել հայրենասէր մեծ գործիչը։ Նոյնպէս բացակայ էր Քաղաքապետ Պ. Ֆլէսիէր շատ բանաւոր պատճառով մը, բայց իր փոխանորդ ղրկած էր իր առաջին օգնական Մարսէյլի ընկերվարական կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղար Պ. Լէօն Պօնը։

Հանդէսը բացուեցաւ ժամը երեքը քսան անցած «Մարսէյեզ»ով եւ Բամբ փորոտանով, զոր դաշնակի վրայ նուագեց Օր. Քլէր Կանլըեան։

Երկու քայլերգներու ամբողջ տեւողութեան, հսկայ բազմութիւնը պատկառանքով մը ոտքի էր կանգնած գլխաբաց։ Յետոյ ընկեր Հ. Սէրէնկիւլեան կարդաց ֆրանսերէն գեղեցիկ ճառ մը, որուն կարեւոր մասերը կուտամ ստորեւ.

— «Ֆրանսացի ընկերներ եւ բարեկամներ, ձեր հայ ընկերները որոնք քաղաքական փոթորիկներու բերումով հիւրընկալութիւն գտան ձեր ասպնջական երկրին մէջ, իրենց քաղաքական, ազգային, ընկերվարական ու մարդկային մեծ դաստիարակ առաջնորդի 36րդ տարեդարձին առթիւ կ'ուզէին քանի մը կէտեր լուսաբանել իրենց պատմութենէն։ Մեր քաղաքական-պետական կեանքի խորտակումէն յետոյ, երկար տարիներու գերութիւնը, ուժասպառ կ'ընէ մեր ժողովուրդը, որոնք յոգնած, ջարդուած, կոտորակուած կը բանէին 1789ի ֆրանսական մեծ Յեղափոխութեան անմահ կրակով, եւ ձեր նոր ու ասկեղէն սկզբունքները ազատութեան, եղբայրութեան, հաւասարութեան կ'ոգեւորէին եւ կը գօտեպնդէին զայն։ Մեծ Յեղափոխութեան ալիքը կը հասնի մեր սահմանները եւ 19րդ դարու առաջին քառորդին մեր երիտասարդները ափ կ'առնեն Փարիզի դռները, կը մտնեն ձեր գիտութեան տաճարներէն ներս ու կ'ընդգրկեն մտաւոր վերածնութեան լայն շարժում մը։ Ու այսպէսով ամբողջ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ խօսուած լեզուն (կրթուած մարդոց համար) ֆրանսերէնը եւ սիրուած երկիրը Ֆրանսան կը դառնայ։ Ֆրանսական Յեղափոխութեան, ֆրանսական մտքի ստեղծագործ շունչին տակ յառաջ եկած մտաւորական այս ընդարձակ շարժումը յանգեցաւ իր տրամաբանական վախճանին, ծնունդ տալով ընկերային քաղաքական վերածնութեան մեծ շարժումին։ Թուրք խուժանը մեր ժողովուրդի հոգեկան թռիչքը սանձահարելու համար, ծրագրեց ֆիզիքական բնաջնջումը մեր ցեղին։ Կեանքի, ինչքի, պատուի եւ աշխատանքի զարհուրելի անապահովութիւնները ծնունդ տուին Հ. Յ. Դաշնակցութեան որուն 36րդ տարեդարձն է որ կը տօնենք այսօր։ Հ. Յ. Դաշնակցութեան պատմութիւնը արձանագրութիւնն է հերոսական ճիգերու, զոռ պայքարներու, հայ աշխատաւոր ժողովուրդը տէր դարձնելու համար իր վաստակին, իր փառաւոր պատմութեան եւ իր սեփական հայրենիքին ու դեռ կառչած կը մնայ այդ վեհ գաղափարին։ Այս տորունկ ու անայլայլ հաւատքի արժանիները կը գտնուին ֆրանսական պատմութեան մէջ ու մենք հաւատացած ենք նաեւ թէ, Ֆրանսայի մէջ պիտի գտնուին Ժօռէսի հոգիով, Փրէսանսէի զգայնութեամբ, Քիյեառի խղճով եւ Անաթօլ Ֆրանսի մարդասիրութեամբ նոր դէմքեր, որոնք իրենց ձայնը պիտի բարձրացնեն ի պաշտպանութիւն մեր մոռցուած դատին, խոշտանգուած մեր իրաւունքին, որ ամէն բանէ առաջ մարդկայնականութեան եւ աշխատաւորութեան դատն է։

«Ֆրանսացի բանուոր ընկերներ, երէկ ձեր առաջնորդները ուսուցիչներ եղան մեր վարժարաններու ուսուցիչներուն դպրոցի եւ գիրքերու մէջ, այսօր ալ դուք եղէք մեզի դաստիարակներ գործարաններուն մէջ, վեհանձն պաշտպան մեր իրաւունքներուն։ Թոյլ տուէք, ֆրանսացի ընկերներ, որ մենք քիչ մը ապաքինինք, զօրանանք ձեր կողքին, որովհետեւ շատ ենք տանջուած. թոյլ տուէք որ մենք բարեկամական չէզոքութիւնով ուսումնասիրենք ու սորվինք քաղաքակիրթ պայքարի ձեր ձեւերը, վարը զանոնք փոխադրելու համար դժբախտ եւ օտար լուծի ներթարուած մեր հայրենիքը եւ ի պաս դնելու ընդհանուր աշխատաւորական դատի յաղթանակին։ Մենք այսօր ձեզի հետ կապուած ենք թէ մշակոյթով, թէ քրտինքով եւ թէ վաստակով։ Իսկ այսօրուայ տօնին հետ գործքով, գաղափարով եւ զգացումով։ Մենք եր յեղափոխութեան սանիկներն ենք եւ կ'ուզենք մեր հայրենիքը տանիլ ձեր երկրէն քիչ մը եղբայրութիւն, քիչ մը հաւասարութիւն եւ կատարեալ ազատութիւն»։

Նուագէ յետոյ բեմ բարձրացաւ Պ. Լէօն Պօն, վերջին ծայր յուզուած։

«Սիրելի Հայ եղբայրներ եւ քոյրեր, Ես չափազանց զգածուած այս բազմութեան տեսքէն եւ առաւելապէս յուզուած ձեր ճառէն, կը ցաւիմ որ Պ. Ֆլէսիէրը անձամբ ներկայ չեղաւ այս փայլուն տօնակատարութեան։ Մենք արդէն կը ճանչնայինք Հայերը, իսկ այժմ ճանչցանք աւելի եւս. Ես երբե՛ք իրաւունք պիտի չտայի ո եւ է Հայ անհատի ինքզինքը հիր անուանել Ֆրանսայի մար։ Ֆրանսայի Հայ բան իր աշխատասիրութեամբ իր կեղծութեամբ եւ հաւատարմ թեամբ գուրգուրանքին արժ եղած է բոլոր Ֆրանսացիներու Ես հինալով կը տեսնեմ ձեր զովուրդին մէջ արհեստ, արուե եւ ուսման բազմազան առաւել թիւնները, որոնք արդար ւոնքը կուտան ձեզի անկախ րնիք մը ունենալու ու ձեր տարրական պահանջին իրակա ման համար աշխատող պետ թիւններուն առաջինը պիտի ըլ Ֆրանսան։ Ան երբեք չէ մոռց եւ չի կրնար մոռնալ Հայ ա այն առաւելագոյն զոհողութի ները, որ ցոյց տուաւ Ֆրանս տագնապալի վայրկեաններ իր արիւնն ու արցունքը խառն մերիններուն»։

Դեռ երկար խօսեցաւ Հայ ժողովուրդի եւ Հայ աշխ տաւորութեան վրայ։ Հանդի կանները կը ծափահարէին շար նակ։

Մեծ հետաքրքրութեան նաեւ լսելու Օր. Հայկանոյշ Թ րսեանը, որ արդէն բեմէն էր։ Նախ երգեց «Հայաստան կեր դրախտավայր»ը, յե «Կռունկ»ը։ Իր ներդաշնակ ձա նին ելեւէջները եւ «Մեր աշխ հէն խապրիկ մը չունիս»ի արցունքներ խլեցին ներկաներէ Առաջին մասը լրացած էր։

Քառորդ ժամ դադարէ վե սկսաւ երկրորդ մասը, նոյն հետաքրքրական եւ հաճոյալի Եւրոպական եւ հայկական նուագի առեն, Օր. Հ. Թորոսե միջանկեալ հայերէն ու ֆրանս երգերով գոհացում կուտար ն կաններու պահանջքին։

Տասը չափահաս օրիորդն հայկական տարազներով պարեց «Հո՛յ Նազանը»ը որ հիացու պատճառեց ստարներուն։ Գնա տեցին նաեւ փոքրիկներ գոհ կովկասեան պարերը։ Յետոյ ւ ընկեր Մ. Գույումճեա դաշնակցութեան 36 տարու պատմութեան վրայ հաղո ակնարկ մը նետելէ յետոյ, ցո տուաւ թէ այս պահուս եր արմատական հոսանքներ կան կեանքին մէջ. մէկ կողմը Դ նակցութիւնը միւսը՝ պոլշեւի Եւ եթէ անմիջական հարց ներ յացուց մեր պահանջները ն կարմիր գիծէն ներս, 1.— խալքալակին, Լեռնային Ղա կի, Ղարաբաղի եւ Շարուր-Նախ ջեւանի կցումը Հայաստ 2.— Գէթ 1914ի սահմանն վերականգնումը։ Մենք այսօ կը պահանջենք որ ըլլան Հայ տանի ներկայ վարիչները արդէն իրենց պարտականութ է եթէ մտահոգ են Հայաստ տեւական շահերով։ Բայց քանով չեն վերջանար մեր ք քական պահանջները, մենք կ գենք որ Հայաստանը ըլլայ եւ միացեալ եւ անկախ։ Թող կաշխները կառավարեն, մի թէ ընտրուին հայ ժողովուր ազատ քուէներով։ Ասիա այս գաղափարներով տոգորուած գո թահայութիւնը կ'ուզէ եր Հայաստան եւ օր մը պիտի թայ անպայման, իրեն առաջ ունենալով Հ. Յ. Դաշնակցութ հայրենիքի մէջ կառուցան համար մեր մէկ միլիոն գոհ մէշտակարանը։

Ներկաները մեծ ուշադ թեամբ կը հետեւէին բանախօ թեան։ Ժամը եօթն էր եւ ըն Հ. Սէրէնկիւլեան երեք անգ յայտարարեց հանդէսին փակ մը, մինչ ժողովուրդը կը գամուած իր աթոռներուն։

ՍՏ. ՄԻՆՏՈՆԵԱՆ

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ ԽՈՆԱՐՀ ԽԱՒԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԿՈՉ

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՑԱՐԳՈՅ ՀԱՅ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

Սիրելի Հայրենակիցնե՛ր,

Հայաստանի աղէտեալներուն անմիջապէս օգնութեան հասնելու համար, Լիոնի մէջ կազմուած է «Հայաստանի երկրաշարժէն աղէտեալներու օգնող Լիոնի համազգային մարմին»ը, որուն կը նախագահէ Լիոնի հոգեւոր հովիւ Գերշ. Տ. Վրդ. Հարէլեան. պատուակալ նախագահութեամբ Հայ համէկական եւ Հայ աւետարանական եկեղեցիներու հովիւներուն։

Այս մարմինին կը մասնակցին քաղաքական կուսակցութիւններէն Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, Ս. Դ. Հնչակեան եւ Ռ. Ազատական կուսակցութիւնները, Հայրենակցական միութիւններէն՝ Ցարօնցոցրբրան, Սեբաստիա, Մալաթիա, Խարբերդ, Պոլու, Աֆիոն Գարահիսար եւայլն, ինչպէս եւ անթիւ կարգ մը հայրենակիցներ։

Հայրենակիցներ, մենք բոլորս համերաշխօրէն միացած, հրապարակ իջած ենք ամէն զոհողութեամբ գործել եւ գիշեր աշխատելու նպատակով, որպէսզի ջանանք՝ Օր Ա-Թ.Ջ. հանգանակութիւնը վերջացնել եւ ամբողջ արդիւնքը անմիջապէս ղրկել Հայաստանի մեր դժբախտ ազգակիցներուն։

Ուստի կոչ կ'ընենք ձեր բոլորի հայրենասիրական զգացումներուն եւ կը խնդրենք որ ամենուրեք ընդառաջ երթաք մեր հանգանակիչ մարմիններուն, որոնք ձեզի պիտի ներկայանան պաշտօնական գրութեամբ եւ վաւերացուած ընկալագիրներով (Ազգ. Միութեան կնիքով)։

Իւրաքանչիւր հայրենակից թող բարի ըլլայ փութալ իր բաժինը վճարելու, իւրաքանչիւր պզտանի կամ փոքրիկ, իր սանթիմը թող տայ իրեն հասակակից եւ ազգակից դժբախտներուն գոնէ արցունքը կտրելու համար։ Իւրաքանչիւր Մայր, Հայ կնոջ առաքինութեան յատուկ գորովով ու անդաւաճանքով թող իր բաժինը բերէ իր քոյրերուն համար, որոնք իրենք զիրենք են իրենց մանուկները խնամելու կարողութենէն զրկուած, ոչ միայն կաթ չունին, այլ եւ չոր հացի մը կտոր՝ փոքրիկները սնուցանելու համար։

Ոեթսուն հազար աղէտեալներու մեծագոյն մասը տակաւին գորբը բաց երկինքին, ձիւնին ու անձրեւին տակ կը մնան, զուրկ հագուստէ, սնունդէ, հացէ եւ կրակէ, որոնց բոլորը կուլ տուաւ այս երկրաշարժը։

Հայրենակիցնե՛ր, բոլոր անոնք, որ մօտէն եւ հեռուէն, թշնամի են Հայ ժողովուրդի գոյութեան, այս աղէտին առթիւ ստդայնական պար բռնած կը խնդան, կը հրճուին, կը հրհռան, ի տես զուլումներուն որոնց ենթարկուեցանք։

Եկէ՛ք, մենք բոլորս միասին, ծառանանք մարդոց եւ բնութեան գործած չարիքներուն դէմ։

Եկէ՛ք, մենք բոլորս, հազար պարաններով կապենք մեր եսասիրութիւնները — եթէ ոչ արմատախիլ ընել — ու հազա՛ր հազա՛ր սրտերով, խօսքով եւ գործով խոյն կազմակերպենք օգնութիւնը ու մեր այս պանդուխտ վիճակին դառն աշխատանքին արդիւնքը քաղցրացնենք, բաժնելով զայն մեր կարօտեալ երկրի բունաւեր ազգակիցներուն։

Ամէն անոնք որ անձամբ ներկայ կրնան ըլլալ մեր կազմած հաւաքոյթներուն, ժողովներուն, ներկայացումներուն եւայլն, թող հաճին իրենց վճարելիքը փութացնել, հանգանակիչ մարմնի գանձապահ պ. Մ. Ադամեանին,

60, Rue Moncey, Lyon։

Բոլորին անունները ամբողջութեամբ պիտի հրատարակուին թէ Լիոնի մէջ եւ թէ լրագիրներու միջոցաւ։

Ի դիմաց գործ. յանձնախումբի
Ատենադպիր Ատենապետ
Յ. Հ. Սրապեան Ս. Ն. Փափազեան

ԾԱՆՕԹ. — Մարմինս իր ամբողջ կազմով կը ծանուցանէ թէ այս մարմնի եւ անոր պաշտօնագիրը չներկայացնող ո՛ր եւ է կազմակերպութիւն, միութիւն կամ անհատներ իրաւունք չունին աղէտեալներու անունով հանգանակութիւն կատարելու։

ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԲԱԺԻՆԸ

Հայաստանի աշխարհի աղէտին նկարագրութիւնը «Յառաջ»ի մէջ կարդալով, Մարսիլիոյ Խարբերդի Չէյխհաճի գիւղի Երիտ. Միութիւնս ձեռնարկեց հանգանակութեան, որու մասնակցեցան Միութեանս բոլոր անդամներէն զատ նաեւ տեղւոյս ու կարտանի մեր համակիրները։

Հաւաքուած դրամը 600 ֆրանք նուիրատուներու ցանկով միասին նեփակ կը ղրկենք ձեզ, խնդրելով որ յանձնէք համապատասխան մարմնին։ (Տես ցանկը)։

Վ. Ատենապետի Ատենադպիր
Կ. Անթառամեան Զ. Ա. Փոյաճեան

ՆՈՐԷՆ ԱՓ ՄԸ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐ

Chemin des Chartreux huilerie Badéty et filsի գործարանի աշխատաւորներս, խորին վշտով տեղեկացանք Հայաստանի ահռելի աղէտին եւ եղբայրական օգնութեան հասնելու նպատակով մեր մէջ հանգանակութիւն մը բանալով, գոյացած գումարը «Յառաջ»ի միջոցաւ N. E. R.ի յանձնելու համար թղթատարով ձեզ կը ղրկենք եւ կը խնդրենք որ թարգման գտնուէիք մեր կողմէն շնորհակալութիւն յայտնել գործարանիս ընդհ. տնօրէն պ. Gauberին։ Այս ազնիւ մարդը մեր դիմումը անպատասխան չթողուց եւ մեր հանգանակութիւնը շարունակելով գործարանէն դուրս, դիմեցինք մեր ծանօթներէն Saphder Beyին որ սիրայօժար մեզ ընդունելով, մարդասիրաբար մասնակցեցաւ հանգանակութեան։ Շնորհակալութիւն կը յայտնենք մեր յարգելի ճարտարագէտ պ. Miglioriին եւ պ. Jean Morérին որոնք ամէն ջանք թափեցին հանգանակութեան յաջողութեանը համար։

Ահաւասիկ նուիրատուներու ցուցակը.—

Գործարանիս աշխատաւորները՝ 357, պ. Gauber 100, Saphder Bey 50, Տիկ. Վարդանուշ Սրապեան 20, գումար 527։ (Տես ցանկը)։

Մեծապէս շնորհակալութիւն կը յայտնենք «Յառաջ»ին, որ միշտ թարգման հանդիսացած է ժողովուրդի ցաւերուն եւ մանաւանդ այս ազգային մեծ աղէտին առթիւ իր սիւնակները լայն օրէն բացած։

Մարսէյլ Մագսուտ Մակարեան
Վարդան Մելքիեան
Խաչիկ Պալեան

ՇԱՍԻ ՄԷՋ

Կարդալով «Յառաջ»ի մէջ, Հայաստանի վերջին աղէտը, եւ միեւնոյն ժամանակ ձեր կոչը, Շասի փոքրաթիւ աշխատաւորներս, չէինք կրնար անտարբեր մնալ այս մեծ աղէտին հանդէպ։ Անմիջապէս կազմեցինք հանգանակիչ մարմին մը, որուն անդամներն են գ. եղեցիկ Օհաննէսեան, Պօղոս Ալրագեան, Պօղոս Ահմէտճանեան, Սարգիս Համբարեան, Գալուստ Չուլֆաեան։ Հանգանակութեան ձեռնարկելով գոյացաւ 235 ֆրանք, զոր անուններով միասին կը ղրկենք ձեզի, որպէսզի բարեհաճիք յանձնել Ամերիկեան Նպաստամատոյցին եւ ստանալ անոր ընկալագիրը։

Հանգանակութեան օրը Հաճընցի պ. Գալուստ Չուլֆաեանի տան մէջ, ճնչոյքի մը առթիւ խնձոր մը Ամերիկեան աճուրդի դրուելով, գոյացաւ 25 ֆրանք։ (Նուէրներէն գոյացած է 210, աճուրդէն 25, գումար 235 ֆր.։ Տես ցանկը)։ Մեր նուէրները թէեւ փոքր են, բայց մեր երիտասարդները ընդհանրապէս Սուրիայէն նոր եկած ըլլալով, հազիւ այսչափ կրցանք հաւաքել։

Հանգանակիչ մասնախումբ

ՓՕ՛Ն-ՏԸ-ՇԷՐԻԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Ենթակոմիտէն Նոյ. 1ին բացաւ ժողովրդային հանգանակութիւն մը ի նպաստ Ալէքսանտրապոլի աղէտեալներուն։

Անկարելի է որ այսպիսի սրտաճմլիկ եւ ստիպողական կարիքի մը հանդէպ ժողովուրդը չյուզուէր եւ քսակը չբանար։ Հանգանակութենէն գոյացաւ 700 ֆր.։ Տիգրանակերտի Լճէ գիւղի նորակազմ Հայր. Միութիւնն ալ 300 ֆր. ի սպաս դրաւ նոյն նպատակին։ Ընդհ. գումարը եղաւ 1000 ֆր. զոր ղրկեցինք «Յառաջ»ի ցոյց տուած հասցէին։

Հ.

ՏԷՔԱԶՎԻԼԻ ՄԷՋ

Հայաստանի ահռելի աղէտին սրտաճմլիկ լուրը կարդացինք «Յառաջ»ի մէջ։ Տեղիս հայութիւնը անմիջապէս ձեռնարկեց հանգանակութեան։ Տէքազվիլի հայրենակիցներու թիւը վերջերս Սուրիայէն եկած 20—22 երիտասարդներով կը հասնի 60—65ի։ Մեծ մասով կ'աշխատին ածխահանքի մէջ, մաս մըն ալ երկաթի եւայլն գործարաններու մէջ։ Ամէն անհատ իր կարողութեան չափով մասնակցեցաւ հանգանակութեան, նաեւ Թուրք մը, Շաքիր Քեազիմ։ Հաւաքուեցաւ 730 ֆր. եւ ղրկուեցաւ Ամերիկեան Նպաստամատոյցին։

Պ. Փանոսեան

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒՆ ՃԻԳԸ

Փարիզի Հայ Արիները խորապէս ազդուած Հայաստանի աղէտէն եւ հետեւելով Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղի վարչութեան կոչին, իրենց խնայողական սնտուկի դրամը տրամադրեցին, որպէսզի ղրկուի Հայաստան, իրենց եղբայրներուն օգնութեան։

Միեւնոյն ատեն Հայ Արիներու Փարիզի խումբը Հ. Մ. Ը. Մ.ի դրօշին տակ գտնուող եւ աշխարհի չորս կողմը ցրուած իր սկաուտ եղբայրներուն կոչ կ'ընէ անյապաղ մասնակցիլ աղէտեալներու օգնութեան գործին, նիւթապէս թէ բարոյապէս։ Այս առթիւ, իբր առաջին վճարում 250 ֆրանք հաւաքուած եւ յանձնուած է «Յառաջ»ի (Տես 10 Նոյ.)։

ՊԷԼՖՕՐԻ ՄԷՋ

Վերջին շաբթուայ ընթացքին «Յառաջ»ի յաջորդական թիւերուն մէջ կարդացինք Հայաստանի մէջ պատահած սրտաճմլիկ աղէտի ահաւոր վնասներու մասին։

Հազարաւոր արկածահար երիտասարդներու, քոյրերու եւ մանուկներու աղիողորմ ճիչերն ու հառաչանքները ինչպէս բովանդակ հայութեան՝ նոյնպէս Պէլֆօրի մէջ գտնուող ափ մը հայութեան հոգիները յուզեցին եւ անմիջապէս պարտադրեցին եղբայրական օգնութիւն մը ընել։

Պէլֆօրի հայ աշխատաւորութիւնը իրեն համեստ նուիրատուութեամբ կը ղրկէ 1784 ֆր., Հայաստանի մեր դժբախտ եղբայրներուն։

Դրամը հանգանակուած է հինգ հայրենակիցներու միջոցաւ,—Սիմոն Չալըգեան, Գրիգոր Գազանճեան, Անդրանիկ Գալայճեան, Ղազար Տէր-Ալէքսանեան եւ ես ինքս։ (Տես ցանկը)։

Կ. Սահակեան

ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

«Բարձր-Հայք»ի Հայրենակցական միութիւնը, ի նպաստ Հայաստանի աղէտեալներուն հրապարակ հանած է վիճակահանութեան հազար տոմս, 5ական ֆրանք արժէքով, որոնցմէ պիտի շահի հինգ թիւ։ Շահող թիւերը պիտի ստանան հետեւեալ առարկաները.—Ջէնիթ ժամացոյց մը՝ արժէք 250 ֆրանք, Եւրոպական գորգ մը՝ 175 ֆրանք, Արծաթ ծխատուփ մը՝ 100 ֆրանք, Ինքնահոս գրիչ մը՝ 80 ֆրանք, Զոյգ մը պոռնգէ պտղաման՝ 50 ֆրանք։

50 ՈՍԿԻ ԵԳԻՊՏՈՍԷՆ

Հ. Յ. Դ. Եգիպտոսի Կեդր. Կոմիտէն երկրաշարժի առաջին լուրերուն վրայ 50 եգիպտական ոսկի յանձնած է Ամերիկեան Նպաստամատոյցին, հեռագրով Հայաստան փոխադրուելու համար։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ «Իզվէստիա» թերթին բացած հանգանակութիւնը մինչեւ Նոյեմ. 4 արտադրած է 2,307 րբ. 25 կոպէկ…

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՇԻՐԱԿԻ ՋՈՀԵՐՈՒՆ

(«ՅԱՌԱՋ»)Ի ՄԻՋՈՑԱՒ

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՑԱՆԿ

Տէր եւ տիկին պ. Պալենց	100 —
Խոյեան ընտանիք (Գաբրիէլ Շիշմանեանի յուղարկաւորութեան առթիւ)	100 —
Սեդրաք Գարակէօզեան	50 —
Միրա	50 —
Յակոբ Շուշանեան, Վէրտ	25 —
Պէրպէրեան ընտանիք, Սէնքլու	80 —
Ստեփան եւ Աբրահամ Սալլապաշեան եղբայրք (Տէսին)	100 —
Խարբերդի Շէյխ Հաճի գիւղի երիտ. միութիւն (Մարսէյլ)	600 —
Շասի հայրենակիցներէն	235 —
Տիկին Ասլանեան	10 —
Պետրոս Օհանեան	50 —
Զէյթունցի Սեդրաք Սահակեան, Իվրի լը Փօյէն	30 —
Մարսէյլէն, Huilerie Badéty et Filsի գործարանի հայ բանուորներէն	527 —
Պէլֆօրի հայրենակիցներէն	1784 —

ՕԹԷԼ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵՆԷՆ (ՓԱՐԻԶ, 5ՐԴ ԹԱՂԱՄԱՍ)

Պ. Սեւեան	100 —
Հ. Քէրամալեան	100 —
Յ. Ժամկոչեան	50 —
Ա. Փաշաեան	30 —
Ս. Նալպանտեան	60 —
Ջարուհի Խայինեան	50 —
Ս. Զալեան	40 —
Ս. Գարաբէկեան	50 —
Թ. Պասմաճեան	50 —
Յ. Ազատեան	50 —
Պուա Քոլոմպի Ազգ. Միութեան հանգանակութիւնը, ատենապետ Մ. Գազանճեանի ձեռքով	2000 —
Կարապետ Ոսկանեան	50 —
Միրիճան Գալֆաեան	50 —
Ֆումիի հայրենակիցներէն	280 —
Փօն տ'Ուլնսյի երիտ. Միութենէն	447 —
Պոփէրի հայրենակիցներէն Կ. Կէնճեանի միջոցաւ	120 —

ՍԷՆ ՄԱՐԹԷՆ ՏԸ ՔՌՈՅԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐԷՆ

Տիկ. Մարիամ Պետրոսեան	25 —
Տիկին Ջուարթ Խոտշեան	25 —
Արսէն Խոտշեան	25 —
Ատոմ Թնկարեան	25 —
գումար	7368.—
Դ. ցանկին գումարը	16196.30
Ընդհ. գումար	23564.30

***

ՔՂԻԻ ՀԱՅՐԿՑ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՑԱՆԿԸ

(Տես «Յառաջ» 5 Նոյ.)։

Թուրիկեան եղբարք 100 ֆր. Ս. Հարոյեան, Կ. Յակոբեան, Պ. Համբարձումեան 50ական, Մ.

(Շար. կարդալ Դ. էջ 3րդ սիւնակ)

ՉԻՆՈՎՆԻԿՆԵՐՈՒՆ ՍԱՐՔԱԾ ԴԱՏԸ

Պաշտպան փաստաբան Տըրդատեանի հարցերուն պատասխանելով, Սինոյեանը յայտարարեց.

— Երկրի մէջ Ղազար Պետօեանը Հնչակեան էր եւ կը կռուէր դաշնակցականներու դէմ, իսկ Ղազար Փահրադեանը Դաշնակցական չէ եղած։ Միհրանի հետ նոյնպէս ծանօթ եմ. ան մեր-ձեց Դաշնակցութեան մէջ մտնել ըսելով, որ Դաշնակցութիւնը գոյութիւն չունի։

Պաշտպան Հասան-Ջալալեանի հարցերուն Սինոյեանը պատասխանեց.

— Մինչեւ 1924ի աշունը մենք չեն եղած, իսկ Խուշօեանի պալէն յետոյ սկսած են, եւ այդ առթիւ յաճախ իրենք իրար գարնած են։

Ն. Աղջաղալայի ոչխարները ծրեմ եկել են իրենց դաշտերը, այդ իրենք եւ քշած են։ Իրենց գիւղէն ընդամէնը 3 հոգի կարդալ-գրել գիտեն իրմով միասին։

Պաշտպան Տ. Հախումեանի հարցերուն պատասխանեց.

— Մանուկ Խուշոյեանը ինքն ալ յայտնած է գիւղին մէջ թէ ինքը Արտակարգ Յանձնաժողովի (Չեկա) գործակալ է։

Ես չհամաձայնեցայ անձամբ խփել Խուշոյեանը։ Բայց վատ Հայը ուրիշներու միջոցով սպաննելու համաձայն էի։

Մենք Խուշոյեանը սպաննելը կը համարէինք շինարարական գործ, որովհետեւ ան կը խանգարէր մեր գիւղերու շինարարական աշխատանքները։ Ս. Ստեփաննոսեանն ալ մեր կարծիքէն էր։

Ս. Ստեփաննոսեանը գիս ու Արտաշէսը գրաւոր կերպով իր մօտ կանչեց, մենք ալ գացինք։ Մենք չէինք կրնար Խուշօեանի մորակին տակ ապրիլ եւ մէկ անգամէն բռնուեցանք։

Ես 1925 Դեկտ. 17ին իմ ցուցմունքները փոխած եմ, որովհետեւ հարկ էր սթափիլ. իսկ թէ որոնք են եղեր իմ սթափման պատճառները, — չեմ կրնար ըսել։

ԻՆՉՊԷ՞Ս ՏԵՂԱՒՈՐՈՒԵՑԱՆ

Հանրային դատախազ Երզնկեանի այն հարցին թէ, Սասունցիները ինչպէ՞ս տեղաւորեցան Թուրքերու գիւղերուն մէջ եւ թէ Դաշնակցական կառավարութիւնը ի՞նչ՞ըներ զանոնք կերակրելու համար, Սինոյեանը պատասխանեց.

— Սասունցիներս սոված նըստած էինք Թալինի մէջ, իսկ մեր այժմեան գիւղերուն մէջ կ'ապրէին Թուրքերը։ Մենք զանոնք քշեցինք եւ անոնց թողած պաշարով ապրեցանք եւ տեղաւորուեցանք այդ գիւղերուն մէջ։ Այդ կռիւները ժողովուրդը ինքն իր գլխուն կ'ընէր։ Երեւան նստած Դաշնակցական կառավարութիւնը ինչքան որ կրնար կ'ընէր, երեւի օգնութեան կարգը մեզի ալ կը հասնէր։ Կառավարութիւնը մեզմէ կամաւորներ կը հաւաքէր Թուրքերուն դէմ կռուելու համար։ Մենք կռուած ենք Կողբի եւ Ճվանի ձորերուն մէջ։

ԻՆՉՊԷՍ ԾԱԳԵՑԱՒ ՓԵՏՐ. 18Ը

Սինոյեան շարունակելով պատասխանել հարցումներուն, ըսաւ.

— Փետրուարեան ապստամբութեան ժամանակ ես Էջմիածին էի։ Այդ ապստամբութիւնը եղաւ Կարօ Սասունիի առաջարկութեամբ, բայց ան ժողովրդի անունով կ'առաջարկէր։ Ան, ինչպէս եւ Դաշնակցութիւնը կրաւորական էին այդ խնդրին մէջ։ Մենք պահանջեցինք Սասունիէն, որ մեր գլուխն անցնի։ Մենք ապստամբեցանք, որովհետեւ ժողովուրդէն կը լսէինք թէ կոմունիստները Էջմիածնի գիւղերը կը կոտրեն եւ միւսոնք կը քսեն իրենց կօշիկներուն, թէ բանտին մէջ կացինով կը ջարդեն դաշնակցականները։ Սասունին ալ կ'ըսէր թէ կոմունիստները բանտին մէջ կը ջարդեն մեր ընկերները, ուստի պէտք է ապստամբիլ։

Ղազարները փետրուարեան ապստամբութեան կը մասնակցէին իբրեւ ժողովուրդ, իբրեւ զինուոր. ղեկավարը Մուշեղն էր, բոլորս ալ Կարօ Սասունիին հետ էինք։

Հանրային դատախազի այն հարցումին թէ Վրաստանի ապստամբութեան ժամանակ ի՞նչ կ'ընէին դաշնակցականները Հայաստանի մէջ, Սինոյեանը պատասխանեց թէ այդ մասին իրենք ոչ մէկ տեղեկութիւն չեն ունեցած։ Իսկ Դիլիջանի սարերուն վրայ շրջող անգլիական օդանաւերու մասին տարածուած լուրերու մասին ինքը նոյնպէս ոչինչ գիտէ։

Այն հարցին թէ, ի՞նչ կապ են ունեցեր արտասահմանի հետ, Սինոյեանը պատասխանեց.— Սահակ Ստեփաննոսեանը մեզ կ'ըսէր թէ միայն Թաւրիզի հետ կապ ունինք, իսկ արտասահմանի հետ՝ ոչ։

ԻՆՉՈ՞Ւ ԿԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԷԻՆ

Այս հարցին Սինոյեանը պատասխանեց.

— Մենք կը պայքարէինք Տաճկահայաստանի՝ մեր երկրին համար. այս յոյսով ես դաշնակցական եմ եղած։ Մենք կը մտածէինք որ թերեւս Դաշնակցութիւնը արտասահմանի մէջ լեզու կը գտնէ Թուրքերու հետ եւ մենք կը կարողանանք մեր հայրենիքը երթալ։ Ս. Ստեփաննոսեանը միշտ մեզ ըսած է, որ խորհրդային իշխանութեան դէմ մենք ընելիք չունինք։

— Ինչպէ՞ս կը յուսայիք փրկել Տաճկահայութիւնը։

— Դաշնակցութիւնը պիտի կազմակերպուէր արտասահմանի մէջ եւ երթար Տաճկահայաստան։ Ինձ կը թուի թէ այս անգամ Դաշնակցութիւնը կ'ուզէ ոչ թէ զէնքով, այլ խելքով Հայաստան ստեղծել։

(2)

ուժեղ դիմադրութիւն ցոյց կուտան: Պարսից կառավարութիւնն է, որ հաց եւ կենսամթերք կուտայ տաճիկ զօրքին:

Խստութիւններ Իտալիոյ մէջ

Հռոմէն կը հեռագրեն թէ քաղաքական յանցաւորները դատող ատեանին նախագահ ընտրուած է Զօր. Կրացիանի, որ պատերազմի ատեն հռչակաւոր էր իր խստութիւններով: Մահապարտները պիտի գնդակահարուին:

128 երեսփոխաններ պաշտօնանկ եղած են: Ասոնք ընկերվարականներ, համայնավարներ, հանրապետականներ կամ ռամկավարներ են, անդամ՝ ընդդիմադիր խմբակցութեան:

Զօր. Փանկալօս խելագարա՞ծ

Աթէնքէն կը գրեն թէ Յունաստանի նախորդ դիկտատորը խելագարած է եւ իր բանտարկուած բերդին մէջ կը զբօսնու թուղթէ պսակներով, հայելիին առջեւ անցած: Բանտին պաշտօնեաները կը պատմեն թէ Փանկալօս կայսերական հովեր կ՚առնէ եւ հրամաններ կ՚արձակէ, պահանջելով պատժել այն պահապանները որոնք իր աստիճանին համապատասխան յարգանք չեն ընծայեր: Երբեմն ինքզինքը Բիւզանդիոնի կայսր կը կարծէ եւ կը պահանջէ որ իր նաւատորմը գայ իր կայսրութիւնը տանի գինքը: Ուրիշ ատեն ալ հանրապետութեան նախագահ կ՚անուանէ ինքզինքը: Շատեր կը կարծեն թէ դիտամամբ խենդ կը ձեւանայ, որպէս զի ազատ արձակեն կամ ուրիշ բանտ մը փոխադրեն:

Խորհրդարանի բացումը

Այսօր կը բացուի Ֆրանսական Խորհրդարանը, որ անցեալ Օգոստոս 11էն ի վեր փակուած էր ամառուան արձակուրդին առթիւ: Բազմաթիւ հարցապնդումներ կան արդէն սեղանի վրայ, ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան վերաբերեալ հարցերու շուրջ: Սակայն Փուանքարէ որոշած է այսօրուան նիստին իսկ պահանջել որ բոլոր հարցապնդումները յետաձգուին եւ անմիջապէս 1927ի ելմտացոյցի վիճաբանութեան ձեռնարկուի: Այս կէտին վրայ վստահութեան խնդիր պիտի դնէ: կառավարութիւնը մտադիր է այս նստաշրջանը փակել Դեկտեմբեր 20ին, քանի որ Յունուար 9ին ծերակուտական ընտրութիւններ պիտի կատարուին:

Ֆրանքի ամրապնդումը

Ելմտացոյցի ընդհանուր տեղեկաբեր Պ. Շափրըլէն իր զեկոյցին մէջ ստիպողաբար կը յանձնարարէ որ ֆրանքը ամրապնդուի ներկայ սակէն ոչ շատ վար գինով մը: Տեղեկագրին մէջ կ՚ըսուի նաեւ թէ Ֆրանսա վճռած է հաշուեյարդարի ենթարկել ներքին պարտքը եւ ելմտական վիճակը բարելաւել առանց արտաքին դրամական աջակցութեան դիմելու: Ելմտացոյցին մէջ չնախատեսուած նոր տուրքեր չկան:

Ֆրանքը, որ անցած շաբաթ արագ բարձրացում ունեցած էր եւ սթերլինը մինչեւ 143,50 ֆր.ի իջած էր, կրկին անկում մը ունեցաւ եւ սթերլինը 150էն աւելիի բարձրացաւ:

Ֆրանքի ժամանակաւոր բարձրացումէն օգտուելով ֆրանս. կառավարութիւնը մեծ քանակութեամբ տոլար եւ սթերլին գնեց: Այս կերպով Յուլիսէն ի վեր Մորկընի փոխառութենէն ծախսուած բաժինը կրկին իր տեղը դրուեցաւ:

Էմին Էօնիւն կը կիի

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ Էմին Էօնիւի հրապարակը հետզհետէ կը կքի եւ շէնքերը վտանգի մէջ են: Հողը կակուղ ըլլալով օրէ օր վար կ՚իջնէ: Ամէնէն վտանգուած մասը եղած է ծովեզերքը, որ կամուրջէն բաւական վար իջած է: Քաղաքապետութիւնը գիտական քննութիւն կատարել կուտայ եւ ի հարկին պիտի փլցնէ շէնքերը:

Ֆաշիստական դաւադրութիւնը

Ոստիկանութիւնը վերջացուց գնդապետ Կարիպալտիի եւ Մասիայի հարցաքննութիւնները: Այս մասին գրի առնուած տեղեկագիրները ներկայացուեցան ներքին նախարար Պ. Ալպէռ Սարօյի, որ երէկի նախարարական խորհուրդին մէջ զեկոյց տուաւ այս մասին:

Սպանիացի դաւադիրներէն անոնք, որոնք պիտի մասնակցէին Քաթալոնիոյ անջատողական շարժումին, Ֆրանսայէն պիտի վտարուին: Իսկ զէնքով բռնուողները պիտի դատուին համաձայն ֆրանսական պատժական օրինագրքին:

Բացի մինչեւ հիմա ձեռք անցուած դժոխային մեքենաներէ եւ ռումբերէ, վերջին անգամ 400 ռումբեր եւս գտնուեցան Օտ եւ Էրօ նահանգներուն մէջ:

Գնդ. Ռիչչիօթթի Կարիպալտի Պատուոյ Լէգէոնէն պիտի վտարուի: Գնդապետ Մասիա Փարիզ կը հասնի վաղը առաւօտ:

Զինադադարի Տարեդարձը

Զինադադարի ութերորդ տարեդարձը երէկ տօնուեցաւ մեծ ու փոքր բոլոր դաշնակից երկիրներու մէջ: Ֆրանսայի հանրապետութեան Նախագահը, Նախարարները եւ Փարիզի քաղաքապետը ծաղիկներ դրին Յաղթական Կամարին տակ հանգչող Անծանօթ զինուորին վրայ: Ժամը 10ին անկէն ռազմիկները, կամաւորական խումբերը, անդամատեալները, որբերը եւ 250 լուծուած գունդեր իրենց դրօշակներով զօրանցք կատարեցին Էթուալի հրապարակին վրայ:

Ժամը 11ին մէկ վայրկեանի լռութենէ վերջ, Փարիզի պահակազօրքը եւս զօրանցք կատարեց: Պաշտօնական արարողութենէն վերջ բոլոր Միութիւնները ծաղկեպսակներ դրին Անծանօթ Զինուորին վրայ:

Պետական պաշտօնատուները դրօշազարդուած են: Գիշերը լուսավառութիւն տեղի ունեցաւ:

Փարաւոն Քէօպսի մօր գերեզմանը

Գահիրէէն առնուած հեռագիր մը կ՚ըսէ թէ Տօքթ. Ռէյսնէր եւ հրամանատար Հուիլըր, որոնք Գիզէի բուրգերուն շուրջ պեղումներ կը կատարէին 1925էն ի վեր ի հաշիւ Հարուըրտի եւ Պոսթընի համալսարաններուն, պատմական եւ հնագիտական տեսակէտէ խիստ հետաքրքրական գիւտ մը ըրած են:

Գտնուած է գերեզմանը Հէթէֆերէս թագուհիին, մայր Քէօպսի (որ մեծ բուրգը շինել տուած էր) եւ կին Դ. հարստութեան թագաւորներէն Սէնուֆրու Ա.ի:

Հետեւաբար այս գերեզմանը շուրջ 1500 տարի աւելի հին է քան նշանաւոր Թութանքամէնի գերեզմանը:

(Շար. Գ. էջէն)

ծունարիկեան, Վ. Ալօեան, Յ. Շաքարեան, Ա. Տէր Վարդանեան, Ա. Ոսկերչեան 20ական, Վ. Ալօեան 15, Յ. Տօշօեան 20, Կ. Գլօեան 60, Մ. Էլօեան 35, Ա. Ներսէսեան 30, Ե. Թաթօեան 5, Պ. Պապօեան, Մ. Ալօեան, Ա. Այվազեան, Ս. Դաւիթեան 10ական, Կ. Կարօեան 5, Ա. Արամեան, Ն. Խաչատուրեան, Լ. Վարդիկեան 20ական, Հ. Մարգարեան 5, Մ. Էլօեան 20, Խ. Բօթօեան 40, Հ. Աստուրեան 20, Մ. Գալուստեան, Գ. Գասպարեան 10, Գ. Րէիսեան 60, Թ. Գըլըճեան, Գ. Ճառոյեան 20, Ս. Նիկողոսեան, Բ. Վարդանեան 10. Ն. Վարդանեան 20, Խ. Տէմիրճեան 30, Յ. Օհանեան 50, Կ. Թօփօյեան 25, Մ. Մեծիկեան, Ս. Արեւիկեան, Մ. Մեծիկեան 10, Ս. Վարդանեան 20, Ն. Տէր Խաչատուրեան 15, Յ. Էլօկընեան, Ս. Վարդանեան, Ս. Յարութիւնեան 10, Մ. Մարգարեան 15, Ա. Մուխսիրեան 10, Խ. Հազարապետեան 5, Զ. Մուրոյեան 10, Ս. Վարդանեան 20, Ա. Թորոսեան 50, ֆրանք: Տիկնայք՝ Հ. և Մ. Պօյաճեան 50, Ս. Պօղոսեան, Ա. Միրզոյեան 20, Ս. Բարոյեան 5, Լ. Հարոյեան 20, Մ. Զամբիկեան 5, Օր. Ա. Սարգիսեան, Ն. Ալօեան, Ա. Մոճոյեան 10, Լ. Մոսկօֆեան 15, Խ. Մնոյեան 10, Խ. Մուրատեան 5, Զ. Գասպարեան 10, Ա. Փօփիկեան 40, Մ. Մարտիկեան, Կ. Հոլօեան, Ա. Թուխօյեան, Լ. Պարտիզպանեան 10, Ե. Յարութիւնեան 5, Օր. Հ. Սահակեան 10, Մ. Աժօեան 5, Ս. Աղամեան 30ական Ֆր.: Ընդհանուր գումար 1495 ֆրանք:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Գոյամարտ խումբի ժողովը՝ վաղը երեկոյ ժամը ճիշտ 8ին ծանօթ հաւաքատեղին: Անդամատետրերը միասին բերել:

Հ. Յ. Դ. Գէորգ-Չաւուշ խումբի ժողովը Կիրակի 14 Նոյ. կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին «Ռոստոմ»ի սրահը:

Հ. Յ. Դ. Եռագոյն խումբի դասախօսական ժողովը՝ այսօր Ուրբաթ ժամը ճիշտ 8ին, 80, Rue Charles Chefson սրճարանը: Բոլոր ընկերները եւ համակիրները կը հրաւիրուին: Դասախօս Ընկ. Գառնիկ Յովհաննէսեան:

Հ. Յ. Դ. «ԶԱՒԱՐԵԱՆ» խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ ծանօթ հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. ՍԼՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ընկերները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին Կիր. 14 Նոյ. կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Րիւ տը լա Լուար, Կրան քաֆէ տիւ Փալէի սրահը:

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ Շրջ. կոմիտէն ստիպողաբար անդամական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի բոլոր ընկերները կիրակի 14 Նոյ. առաւօտեան ժամը ճիշտ 8.30ին 7, Place du Pont, Café du Nouveau Centreի սրահը. խիստ կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. կոմիտէն կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները ընդհ. ժողովի այս կիրակի ժամը ճիշտ 2ին ծանօթ հաւաքատեղին:

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ՚ունենայ այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին Ֆլօրիս ճաշարանի վերնայարկը, 61, Rue Monsieur le Prince.

Կը խնդրուի բոլոր Հայրենակիցներէն ճշդապահ ըլլալ:

ԽԱՐԲԵՐԴ ՆԱՀԱՆԳԻՆ պատկանող բոլոր Լիոնաբնակ հայ հայրենակիցները, ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին 13 Նոյ. կէս օրէ վերջ ժամը 3ին 76, Rue Rabelais Դաշնակցութեան նախկին գրադարանի սրահը: Օրակարգ ծրագիր-կանոնագիրի վաւերացում, միացեալ վարչութեան ընտրութիւն եւն:

ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒ Փարիզի Հայրենակց. Միութեան Բ. դասախօսական եւ Դ. անդամական ժողովը վաղը՝ Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին, Ֆլօրիս ճաշարանը, 61, Rue Monsieur le Prince. Բոլոր անդամները ստիպողաբար կը հրաւիրուին:

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Ղանթարօղ գիւղի Հայրենակց. Միութեան ընդհ. ժողովը տեղի ունեցաւ Հոկտ. 24ին, եւ ընտրուեցաւ նոր վարչութիւն մը:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Մեզի կը հաղորդեն թէ Հ.Մ.Ը.Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղին բոլոր գործերը առժամապէս ֆութպօլի յանձնախումբին կողմէ վարելու մասին «Յառաջ»ի 31 Հոկտ.ի թիւին (196) մէջ հրատարակուած լուրը թիւրիմացութեան հետեւանք է: Մասնաճիւղը ունի իր ուրոյն վարչութիւնը, որ կը վարէ այդ գործերը:

ԱԿՈՒՄԲ ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ

Հ. Յ. Դ. Վալասի նորաբաց Ակումբ-ընթերցարանը բաց է հանրութեան համար, երկուշաբթի, Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ երեկոները ժամը 7.30—10.30

Ակումբին մէջ կը գտնուին ամէն հոսանքներու պատկանող գիրքեր եւ թերթեր:

Le Gérant : H. TEURNIER
Imp. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e

Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire: SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10ᵉ).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մեթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան	10 շ.		20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ԿԻՐԱԿԻ 14 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1926

14 NOVEMBRE 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Բ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 202 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԴԻՄ

ՎԵՐՋԻՆ ՊԱՀՈՒՆ ԵԿԱԾ ԳՈՒՄԱՐՆԵՐՈՎ "ՅԱՌԱՋ,,Ի ՑԱՆԿԸ ՀԱՍԱՒ 35,000 ՖՐԱՆՔԻ

ԽՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԲՈԼՈՐԻՆ ՄԷԿ ՊԱՏԱՍԽԱՆ

Շիրակի զարհուրելի աղէտն ալ խելքի չբերաւ մեր անարժան հակառակորդները:

Լայն բացած իրենց գարշահոտ բերանները, անոնք անձնատուր եղեր են աղտոտ խաչակրութեան մը, որմէ պիտի կարմրէր ո՛ր եւ է պարկեշտ մարդ: Ապիկար եւ անբարոյական, անոնք մատնուած են ջղագարութեան մը, որ կարեկցութիւն կը շարժէ: Աղէտին առաջին տպաւորութեան տակ, փոխանակ թօթուելու իրենց կիրքերն ու յաւակնութիւնները, անոնք սկսան կաղկանձել զանազան հասցէներու, և վերջապէս կանգ առին չափազանց լպրծուն գետնի մը վրայ, — կինակ տուած Հօկի պատուիրակութեան եւ Փարիզի «հայ լայֆ»ին, նոր արշաւանք մը փորձել Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ:

Սկզբնական մեղքը գործելէ յետոյ, դիւրին էր գուշակել հետեւանքը: Սայթաքումէ սայթաքում գլորելով, մեր խեղճուկ հակառակորդները, որոնք իբրեւ թէ Հայաստանի աշխատաւորութիւնը կը ներկայացնեն. այսօր կը գալարուին ողբալի ջղաձգութիւններու մէջ, իրենց հանդէպ անտարբեր գտնելով ոչ միայն բուն աշխատաւորութիւնը, այլ և հանրային բազմազան օրկաններ եւ միութիւններ: Յանձնախումբ մը կազմեր են որ յարգելի անուններ կը պարունակէ, բայց անընդունակ է համաժողովրդական շարժում ստեղծելու: Աղէտին առաջին լուրին վրայ, առաջին խոշոր գումարները ղրկեցին, ուղղակի, երեք մեծահարուստներ, Գալուստ Կիւլպէնկեան (4000 ոսկի—640 հազար ֆրանք), Բարեգործականը (320,000 ֆրանք), Պօղոս Նուպար փաշա (80,000 ֆրանք): Գումար 1,040,000 ֆրանք: Հօկի եւ Փարիզի Կարմիր Խաչի պատրաստ գումարներով (20 հազար ֆրանք) եւ կարգ մը հայրենակցական միութիւններով այս հանգանակութեան գումարը հասած էր, Նոյեմբեր 10ին, 1,133,567 ֆր. 75 ս.ի, գումար մը որուն մէջ աննշան տեղ մը կը բռնէ ժողովուրդին մասնակցութիւնը:

Իսկ ի՞նչ ըրաւ ժողովուրդը, այո՛, «գաղութահայ աշխատաւորութիւնը»: «Յառաջ»ի կոչերուն վրայ. եւ առանց ո՛ր եւ է ճիգի կամ նախապատրաստութեան, ցանկ մը բացինք Նոյմ. 3ին, որ կը ցուցնէր 2080 ֆրանքի գումար մը: Նոյեմբեր 5ին, երկրորդ ցուցակը հասած էր 8965ի. երրորդը՝ (Նոյեմբեր 7) 10,906 ֆրանքի: Չորրորդը՝ (10 Նոյեմբեր) 16,196ի. հինգերորդը՝ (12 Նոյեմբեր) 23,564 ֆրանքի. իսկ այսօր արդէն նշանակուած է 31,485 ֆր. 80 սանդիմ: Երկրորդ էջին տպագրութենէն յետոյ, նոր գումարներ հասան, ամբողջութիւնը բարձրացնելով 35,000 ֆրանքի: Այս բոլոր գումարները արտադրած են հայ աշխատաւորները, պանդոկներու մէջ խմբուած տարագիր հայրենակիցները, իրենց արիւն-քրտինքէն մէկ օրական կամ աւելին հաւաքելով եւ յանձնելով խմբագրութեան: Կարդացէք անոնց անունները, անոնց գրած նամակները, եւ դատեցէք: Անոնք շարժեցան առաջին կոչերուն վրայ, առանց վարանումի, եւ ազնիւ հայրենասիրութեամբ մը վարակելով իրենց շրջապատը: Եւ դեռ նոյն տարրին ձեռքով գումարներ ղրկուած են ուղղակի մեր ցոյց տուած հասցէներուն:

Այս պատկերին առջեւ, ի՞նչ կը տեսնենք «Հայաստանճի»ներու ճակատին վրայ:

Իրենց կոչնակը, «Երեւան», որ երդում-պատառ կ'ըլլայ հայ աշխատաւորութեան համար, Նոյեմբեր 12ի թիւին մէջ իրեն յանձնուած դրամներու գումարը կը ցուցնէ չորս հազար չորս հարիւր իննսունմէկ ֆրանք 50 սանթիմ: Տարբերութիւնը լաւ ըմբռնելու համար, կ'արժէ յիշել թէ երկու թերթերուն հանգանակութիւնը սկսաւ միեւնոյն ժամանակ: Ֆրոգաթիէ Փողոցի օրկանը օր մը ստացեր է 1254.50 (7 Նոյեմբեր), երեք օր յետոյ՝ 295 (10 Նոյեմբեր). իսկ Ուրբաթ առտու կը ծանուցանէր իննսունըեօթը ֆրանք: Այսօրուանն ալ կրնաք հասկնալ:

Եւ այս՝ լեղապատառ կոչերէ, քսութիւններէ եւ իրենց բերանը «Թշնամիներ»ուն դէմ աւրելէ յետոյ:

Ողբա՛մ քեզ, Հայոց աշխարհ....

Բայց չափազանց մեծ պատիւ ըրած եղանք վարձու մունետիկներուն:

Համազգային մարմնի ձախողման, պառակտումներու, եղբայրական օգնութեան գործին խաթարման բուն պատասխանատուները՝ Հայաստանի Հօկի եւ Պետական Կարմիր Խաչի պատուիրակութիւններն են, որոնք չըմբռնեցին կացութեան լրջութիւնը, չունեցան տարրական քաջութիւն՝ կուսակցական նկատումներէ եւ պաշտօնեայի հանգամանքէն վեր նայելու, եւ ստեղծեցին անել մը որուն հետեւանքը ամէնէն առաջ աղէտագալները եւ հայրենիքը պիտի կրեն:

Արդեօք խղճահարութեան եւ դարձի հետեւա՞նք են այն հեռագրական հրաւէրները եւ գիշերային խորհրդակցութիւնները որ կը տեւեն տասը օրէ ի վեր:

Այդ մասին ալ առանձին կը խօսինք:

Շ.

ՆՈՐ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ՄԱՍԻՆ

«Խորհրդային Հայաստան» կը գրէ թէ կան բազմաթիւ մարդկային զոհեր: Դահարլուի մէջ հարիւրէն աւելի սպաննուած կայ: Փլատակներու տակէն հանուած են անկողնի մէջ պառկած այլանդակուած դիակներ — կին եւ ամուսին, մայրեր՝ ծծկեր երախաներու հետ:

*** Երկրաշարժէն կործանած գիւղերէն Թալիբօղլու ունէր 101 տնտեսութիւն եւ 465 հայ բնակիչ, Իմիրխան 167 տնտեսութիւն եւ 465 հայ բնակիչ, Հասոմ 429 տնտեսութիւն եւ 2079 հայ բնակիչ, Սոնկուրլու 169 տնտեսութիւն եւ 823 հայ բնակիչ, Սարիբաշ 75 տնտեսութիւն եւ 406 հայ բնակիչ, Չոփլու 94 տնտեսութիւն եւ 367 հայ բնակիչ, Ղեղաչ 87 տնտեսութիւն եւ 35 հայ բնակիչ, Բոզդողան 185 տնտեսութիւն եւ 793 հայ բնակիչ, Ղըրըխ 124 տնտեսութիւն եւ 685 հայ բնակիչ: Բաբոլի 154 տնտեսութիւն եւ 756 հայ բնակիչ, Աղին 134 տնտեսութիւն եւ 568 հայ բնակիչ, Ղազարապատ 103 տնտեսութիւն եւ 412 հայ բնակիչ, Սվանվէրտի 216 տնտեսութիւն եւ 975 հայ բնակիչ:

*** Նպաստամատոյցը աղէտի առաջին ժամուն տեղական իշխանութեան տրամադրութեան տակ դրաւ իր ինքնաշարժները: Հիւանդները գիւղերէն փոխադրուեցան քաղաք, իսկ մէկ մասը Թիֆլիս: Մասնագիտական յանձնաժողովը կը հաստատէ թէ չկայ շէնք մը որ վնասուած չըլլայ: Անհրաժեշտ են պետական խոշոր միջոցներ, քաղաքին վերաշինութեան համար:

*** Մէկ միլիոն ռուբլի վարկ խնդրուած է Անդրկովկասի Կեդր. Վարչութենէն, 12 հիմնայատակ կործանած եւ 15 կիսաքանդ գիւղերու մէջ ժամանակաւոր բնակարաններ շինելու համար: Հոկտ. 25ին Լէնինական ղրկուեցաւ 90 վրան: Շատ մեծ պահանջ կայ վրաններու:

*** Երեւանի չեկային որոշումով, անխնայ պիտի պատժուին բոլոր անոնք որ սուտ լուրեր կը տարածեն երկրաշարժի մասին:

*** Ալէքսանդրապոլի շարժանկարը հանուած է երկրաշարժէն առաջ եւ յետոյ, եւ պիտի ցուցադրուի Ռուսաստանի մէջ, ի նպաստ աղէտեալներուն:

*** Վնասներու չափը ռուբլիներով անկարելի է հաշուել. տասնեակ միլիոններու կը հասնին: Տուներու 100ին 80ը աւերակ է կամ անբնակելի: Բացի բնակարաններէն, անհրաժեշտ է նաեւ գոմեր շինել անասուններու համար: Ականատես մը կը պատմէ թէ «կանգուն» տուներն անգամ այնքան խոշոր ճեղքեր ստացած են, որ անոնց մնալը աւելի վտանգաւոր է քան թէ քանդուած ըլլալը: Կործանած գիւղերը դժոխային տեսարան մը կը պարզեն: Չկայ խրճիթ մը որ կանգուն մնացած ըլլայ. բոլորը փլած են, իրենց տակ առնելով գիւղացիին ամբողջ հարստութիւնը:

*** Ալէքսանդրապոլի բանտարկեալներէն հարիւր հոգի Թիֆլիս փոխադրուեցան:

*** «Խորհրդային Հայաստան»ի բացած հանգանակութիւնը մինչեւ 27 Հոկտեմբեր հասած էր... 2261 ռուբլիի:

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ
"ԵՐԵՒԱՆ,,Ի ԽՄԲԱԳԻՐ Պ. ԵՂԻԱ ՉՈՒԲԱՐԻՆ

Ձեր վարած թերթին նոյեմբեր 12ի թիւին մէջ, երկրորդ էջ, կը կարդամ հետեւեալ խմբագրական ծանօթութիւնը.

...«Այդ պատճառով է վերջապէս որ Բիւրոյի օրկան Յառաջը կը հրատարակուի ինչպէս միլիոնատէր Խորասանճեանի նոյնպէս եւ յայտնի Ղուկասովի նպաստով, ճիշտ այն ֆոնտէն, որ կը տրամադրուի ռուս միապետական վագրաժտէնիին, որոնց բոլորին միջնորդն է Պ. Խատիսով»:

Կը հրաւիրեմ ձեզ, պարոն, որ ձեր թերթին յառաջիկայ համարին մէջ հաստատէք այս գռեհիկ զրպարտութիւնը, կամ, իբրեւ պարկեշտ մարդ, յայտնէք թէ զոհ գացած էք թիւրիմացութեան:

Ես Յառաջը հրապարակ հանած եմ անհատական պատասխանատուութեամբ, վստահելով իմ ուժերուս, ընկերներուս եւ աշխատակիցներուս բարոյական աջակցութեան, եւ այն լայն ժողովրդականութեան զոր կը վայելէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը: Եւ որովհետեւ իբրեւ հարստութիւն միայն գրիչս ունիմ, առանց յայտնի կամ գաղտնի վարկերու, նախնական ծախքերու համար բարեկամէ մը պարտք ըրած եմ տասնըհինգ հազար ֆրանք, հետեւեալ թուականներուն.— 1925 Օգոստոս 1ին 5000 (թերթը հրատարակուեցաւ յաջորդ օրը),— 1925 Սեպտեմբեր 30ին 5000.— 1925 Նոյեմբեր 16ին 5000 ֆրանք:

Թերթը զարգացած եւ աննախընթաց յաջողութիւն գտած է առաջին օրէն, եւ իր հրատարակութեան 16 ամսուան միջոցին ո՛չ մէկ սանթիմ նպաստ, աջակցութիւն կամ փոխառութիւն ստացած է ո՛ր եւ է մէկէն, ոչ ալ անոր խմբագիրը կը գիջանի ո՛ր եւ է սակարկութեան:

Մեր տետրակները բաց են հանրութեան առջեւ. իսկ ձեր մասին կրնաք հանդիպիլ լրագրավաճառներու կրպակները, կամ հարցնել գաւառի գործակալներուն եւ նոյն իսկ ձեր ընկերներուն, ստուգելու համար թէ Յառաջը ոչ միայն իր սպառումով կ'ապրի եւ նպաստի պէտք չունի, այլ եւ ի վիճակի է աւելի զարգանալու:

Այս առթիւ ուրախ պիտի ըլլայի, եթէ դուք ալ կարենայիք հրապարակաւ լուսաբանել թէ որո՛ւ դրամով եւ ի՛նչ եկամուտքով կը հրատարակուի ու կը բաժնուի Երեւանը:

Սպասելով ձեր պատասխանին,

Բարեւներով
ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Խմբագիր-հրատարակիչ «Յառաջ»ի

Փարիզ, 12 Նոյ. 1926

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԵՐՐՈՐԴ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ՄԸ ՇԻՐԱԿԻ ՄԷՋ
ՄՆԱՑԱԾՆ ԱԼ ԿԸ ՔԱՆԴՈՒԻ

ՔՈԼԵՐԱՅԻ ՀԱՄԱՃԱՐԱԿ ԵՒ ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՄԱՀԵՐ

Պոլիսէն կը հեռագրեն Նոյեմբեր 12 թուականով.—

Երկրաշարժի նոր ցնցում մը կործանեց Ալեքսանդրապոլի վերջին աղէտէն կանգուն մնացած շէնքերը: Քոլերայի համաճարակ մը ծագեցաւ. բազմաթիւ մահեր կան:

Ուրիշ հեռագրի մը համաձայն, մինչեւ նոյ. 6 ամէն օր առաւել կամ նուազ սաստկութեամբ շարունակուած է երկրաշարժը: Քանի մը շաբաթէն սնունդի պակասը զգալի պիտի ըլլայ: Ամերիկայի մէջ դեսպան Մօրկնթաուի նախագահութեամբ մեծ հանգանակութեան ձեռնարկուած է:

ՕՏԵՍԱՅԻ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Օրուան կարեւոր խնդիրն է Օտեսայի մէջ Խորհրդային Միութեան եւ Թուրքիոյ արտաքին գործավարներու տեսակցութիւնը: Չիչերին Օտեսա հասաւ Նոյեմբեր 11ի առտուն, Մոսկուայի Թուրք դեսպան Զէքեայի պէյի հետ նոյն կառախումբով: Իսկ Թէվֆիք Րիւշտի պէյ յաջորդ առաւօտ միացաւ անոնց: Երբ «Համիտիէ» նաւահանգիստ մտաւ, սովետական «Նէզամոժնիք» թորփիլանաւը ողջոյնի թնդանօթ արձակեց: Ժամը 2ին Չիչերին հացկերոյթ տուաւ ի պատիւ Թէվֆիգ Րիւշտի պէյի:

Վերջերս Էնկիւրի այցելած էին Պարսից Շահին պալատական քարտուղարը Միրզա Թիմուր Թաշ եւ Ուաշինկթընի չինական դեսպանը, որոնք երկար տեսակցութիւններ ունեցան Թէվֆիգ Րիւշտի պէյի հետ: Պոլիսէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ հակառակ Թուրք շրջանակներու մէջ պտտող լուրերուն, կը կարծուի թէ Օտեսայի տեսակցութեան մէջ հիմը պիտի դրուի Արեւելեան Ազգերու Դաշնակցութեան: Թիմուր Թաշ Թուրք թերթերուն յայտարարած է թէ Էնկիւրիի մէջ քաղաքական անձնաւորութեանց հետ իր ունեցած շփումները եղած են շատ հետաքրքիր: «Թուրք, Պարսիկ, Աֆղան, Խորհրդային եւ ուրիշ արեւելեան ժողովուրդներու միջեւ քաղաքական անկեղծ յարաբերութիւններ գոյութիւն ունին, որոնց աւելի ամրապնդման համար կարեւոր արդիւնքներ ձեռք բերի: Անշուշտ որ եթէ այս ժողովուրդները քաղաքական գետնի վրայ մէկ մարմին եղած գործեն, մեծ յաջողութիւններ պիտի ունենան: Համաձայնած ենք որ Խորհրդային Միութեան եւ Թուրքիոյ միջեւ եւս նոյն հիմերով դաշնագիր մը կնքուի:»

Թիմուր Թաշ Պոլիսէն մեկնած է Պերլին, ուրկէ Մոսկուայի ճամբով Թեհրան պիտի դառնայ:

«Շիքակօ Թրիպիւն»ի Պերլինի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Օտեսայի ժողովին մէջ Ռուսիա, Թուրքիա, Պարսկաստան եւ Աֆղանիստան պիտի գծեն չորս պետութեանց ապահովութեան դաշինք մը: Ռուսիա կը յուսայ թէ այսպիսի զինակցութեամբ մը մեծ ազդեցութիւն պիտի շահի Պարսկաստանի եւ Աֆղանիստանի մէջ, միաժամանակ ծանր հարուած մը պիտի տայ Անգլիոյ հմայքին եւ ազդեցութեան Ասիոյ մէջ:

Սահմանակից պետութեանց հետ ապահովութեան դաշինք կնքելու միտքը ծրագրուած էր վերջերս, երբ Ռուսիա դաշնագիր կնքեց Լիթուանիոյ հետ, այնքան ջղայնութիւն պատճառելով Լեհաստանի:

Ռուսիա ներկայիս նման դաշինքներու մասին կը բանակցի ուրիշ եւրոպական դրացիներու հետ: Երբ ատոնք ալ կնքէ, այն ատեն աւելի լուրջ ուշադրութիւն պիտի դարձնէ լեհական խնդրին:

Ամերիկացիները Պարսկաստանի մէջ

Պարսիկ մէճլիսը որոշեց հիւսիսային Պարսկաստանի քարիւղի հանքերուն մէջ աշխատելու համար պաշտօնի կանչել ամերիկացի հանքային ճարտարագէտ մը, տարեկան 40000 տոլար վարձքով: Այս գումարը գրեթէ հաւասար է դահլիճի բոլոր նախարարներու ստացած դրամին:

Անգլիական թերթերը երկար յօդուածներ կը գրեն Օտեսայի տեսակցութեան մասին: «Թայմզ» նոյնիսկ որոշ տեղեկութիւններ կուտայ, ըսելով որ Չիչերին յանձնառու կ'ըլլայ Թուրքիան պաշտպանելու Իտալիոյ, Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ հաւանական յարձակումներուն դէմ:

Ֆրանսերէն թերթերը աւելի լաւատես են եւ կը գրեն թէ այս տեսակցութեան նպատակն է տնտեսական եւ առեւտրական խնդիրներու կարգադրութիւնը: Փարիզի խորհրդային դեսպանատունն ալ կը հերքէ այս առթիւ հրապարակ հանուած զանազան ենթադրութիւնները եւ «բարեկամական ու քաղաքավարական» տեսակցութիւն կ'որակէ զայն:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՂԷՏԸ ԵՒ ՄԵՆՔ

Տասնեւմէկ տարի առաջ Իտալիայի հարաւային մասը, շէն, գեղածիծաղ քաղաքներ ու հարիւրաւոր գիւղեր — մէկէն ի մէկ դարձան աւերակ՝ երկրաշարժի եւ ծովաշարժի պատճառած ցնցումներէն։

Հարիւր հազար դիակներ, անբաւ աւերած, հսկայական հարստութիւններու ջնջում...։

Օգնութեան հոսանքը ծայր տուաւ իսկոյն աշխարհի բոլոր կողմերէն, բայց իտալական կառավարութիւնը, թարգման իր երկրի տրամադրութեան, շտապեց յայտարարել ի լուր կարեկից մարդկութեան, թէ նպաստներ չպիտի ընդունի դրսի աշխարհէն եւ թէ իտալական ազգը ինքը պիտի բուժէ իր վէրքերը։ Եւ ժողովրդի, մանաւանդ վերին, հարուստ դասերու առատաձեռնութիւնը կարճ միջոցում հրաշքներ գործեց...։

Հայը, աւա՜ղ, Իտալացի չէ։ Բայց հայկական աղէտն էլ, գէթ այս անգամ, բարեբախտաբար, իտալականի ծաւալը չունի։

Ասկէ շատ տարիներ առաջ, Միքայէլ Նալբանդեան իտալացի աղջկայ իր երգի մէջ կը գրէր.

«Որա կէսը, կէսի կէսը
գէթ երեւէր մեր ազգին...»

Այո՛։ Օտարներու նպաստը չենք մերժեր, չենք կարող մերժել։ Բայց կ'ուզէի, որ իւրաքանչիւր հայ մարդ, հայ կին, հայ աղջիկ ունենար այս տխուր պարագային «կէսի կէսը» այն ազգային ինքնագիտակցութեան, արժանապատուութեան, հպարտութեան, որ կ'արտայայտէին Իտալացիները իրենց 1908 թուականի աշխարհացունց աղէտի միջոցին։ Այդ յատկութիւններով [illegible], անտարակոյս պիտի բերէին հայ նահատակ ժողովրդի սեղանին մեծագոյն չափը իրենց նիւթական եւ բարոյական զոհաբերութեան...։

* * *

Ռուսաստանի կառավարութիւնն է, որ կարող էր եւ գուցէ պարտաւոր էր յայտարարելու ինչպէս երբեմն Իտալիան.

— «Բաւ է, որքան Հայաստանը նպաստներ առաւ դրսի աշխարհէն. Շիրակի կորուստները, վիթխարի բան մը չեն. Խորհրդային Միութիւնը կարող է մեն-մենակ հոգալ գէթ ամէնէն անհրաժեշտ, անյետաձգելի պէտքերը, պատսպարել ու կերակրել քանի մը տասնեակ հազար անապաստան թշուառները։ Չէ՞ որ Հայաստանը հարազատ անդամն է Խորհրդային Միութեան, անոր եղբայրական հովանաւորութիւնը վայելող...»։

Սակայն Սովետներու զոհաբերութեան չափն ալ գիտենք։ Նրանք չափազանց առատաձեռն են, երբ հարկ է սնուցանել գործակալներն ու ազգային շարժումները աշխարհի բոլոր ծայրերում՝ Անգլիայէն մինչեւ Թուրքիա եւ Չինաստան։ Բայց նրանք խիստ դժուարութեամբ կը բանան իրենց պետական դրամարկղը, երբ հարկ է օգնել բնաջնջուող հայ ժողովրդին, որու դժբախտութեանց իննսուն տոկոսը 1917 թուականէն ի վեր կը ծանրանայ իրենց խղճին վրայ...։

Թո՛ղ ուրեմն ինքնօգնութեան նշանաբանը երբեք չլքէ մեր հայկական շարքերը։

Սփոփիչ է համաժողովրդական այն բուռն հետաքրքրութիւնն ու շարժումը, որ սկսաւ արտասահմանի հայութեան մէջ ի նպաստ աղէտեալներու։ Գեղեցիկ փաստ մըն է մեր տարագիր զանգուածներու ազգային ինքնագիտակցութեան։

Սփոփիչ է երեւոյթը մանաւանդ աղէտի ճանկերուն մէջ գալարուող ժողովրդի համար... Իր հեռաւոր եղբայրներու գուրգուրանքով շրջապատուած՝ անոր հոգեկան տագնապը կը նուազի, վշտերու բեռը կը թեթեւնայ...

«Երբ մենք սեւ օրուան ունինք կարեկից,
Ասել է՝ կէսն է պակսում մեր ցաւից...»

Ժողովուրդը, չքաւոր, խոնարհ զանգուածները կը կատարեն իրենց պարտքը — պիտի կատարեն իրենց բովանդակ պարտականութիւնը — հիանալի պատրաստակամութեամբ մը, ինքնաբերաբար, առանց յորդորի ու հարկադրանքի։

Որքա՜ն բաղձալի էր, որ ժողովրդի օրինակին հետեւէին մեծատունները։ Հայոց նորագոյն պատմութեան ամենասեւ թուականներուն երբեք չտեսանք, որ անոնց քսակը լայնօրէն բացուի ի նպաստ հայ դատի, հայկական շարժման կամ գէթ ի նպաստ հարիւր հազարաւոր տարագիրներու եւ տնանկներու։

Հայ ժողովուրդը, հայ մտաւորականութիւնը եւ նոյն իսկ Եւրոպայի ու Ամերիկայի հայասէրները կը սպասեն անհամբեր հետաքրքրութեամբ հայ բուրժուազիայի առատաձեռնութեան գործքերուն։ Մենք դեռ ունինք բուրժուազիա, մենք դեռ ունինք մեծահարուստ հայրենակիցներ, որոնց ստացուածքը կը հաշուուին միլիոններով եւ նոյն իսկ տասնեակ միլիոններով եւ նոյն իսկ հարիւր միլիոններով...։ Հայրենակիցներ՝ որոնցմէ իւրաքանչիւրը կարող էր [illegible] իր միջոցներով վերաշինել կիսաաւերակ Հայաստանը, որոնցմէ իւրաքանչիւրը — ապահովուած իր տասնեակ սերունդներով — կարող էր մեն-մենակ նուիրաբերել մեր թշուառներուն այնքան, որքան ամբողջ գաղութային ժողովուրդը, որքան ամբողջ հայասէր մարդկութիւնը Եւրոպայում եւ Ամերիկայում։

Պիտի գտնուի՞ մէկը, որ խոշոր զոհաբերութիւն մ'ընէ, համապատասխան աղէտի մեծութեան։ Թէ՞ դարձեալ ամէնքն ալ ամուր պիտի կղպեն իրենց դրամարկղը կամ պիտի գոհանան փշրանքներ նետելով իրենց առատութեան սեղանէն...։

Գերագոյն պատեհութիւն մը կը ներկայանայ մեր բարեկեցիկ տարրերուն՝ ցոյց տալու իրենց ազգային-քաղաքացիական հասունութեան չափը, իրենց մարդկային կարեկցութեան աստիճանը . . .։

Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

ՄՕՍԿՈՒԱ

163 ՄԻԼԻՈՆ ՏՈՒԱԾ Է

Անգլիոյ ներքին նախարար Սըր Ճոյնսըն Հիքս առջի օր Երեսփ. Ժողովին մէջ յայտարարեց թէ իր ստացած ստոյգ տեղեկութիւններուն համաձայն, Խորհրդային Միութիւնը մինչեւ հիմա Անգլիոյ բանթող հանքագործներուն ղրկած է 1,087,000 սթերլին, այսինքն կլոր հաշուով 167 միլիոն ֆրանք։ Նախարարը աւելցուց թէ Ռուսիոյ մէջ շատ տեղեր բանուորներուն պարտադրուած է իրենց օրավարձին մէկ մասը յատկացնել Անգլիոյ բանթողներուն։

ՄԱՆԱԾԻ

ԳՈՐԾԱՐԱՆԻՆ ՎՆԱՍԸ

Երեւանի թերթերը կը գրեն թէ Ալէքսանդրապոլի մանածի նորաշէն գործարանին եւ բանւորներու տուներուն վնասը կը հասնի 175,000 րուբլի։

ՄԻՆՉԵՒ Ե՞ՐԲ ԴԻՄԱԿՆԵՐՈՒ ՏԱԿ

Տարօրինակ զուգադիպութեամբ մը, այն օրը երբ Փարիզահայութիւնը դժբախտութիւնն ունեցաւ լսելու մեր հայրենիքի գլխուն պայթած աղէտի լուրը, ճիշտ նոյն օրը Փարիզի մէջ կը գումարուէր Ֆրանսայի Հօկի անդրանիկ պատգամաւորական ժողովը։ Անկղծուած հոգեբանական այդ մթնոլորտին մէջ, այնքան ալ դիւրին չէր անդրադառնալ այդ ժողովի աշխատանքներուն, թէեւ խիստ օգտակար պիտի ըլլար անգամ մը եւս ուժգնօրէն արծարծել Հօկերու հարցը իր բոլոր կողմերով, մանաւանդ անոնց այս գաղութին մէջ տարիէ մը աւելի ունեցած գործունէութենէն ետքը։ Աշխատանքը այս ուղղութեամբ օգտակար պիտի ըլլար ո՛չ միայն անոնց՝ Հօկերու, այլ եւ բոլորին համար։

Այսօր երբ օրուան հրատապ հոգը, որոշ չափով մտած է իր բնականոն շրջանին մէջ, հարցը նորէն այժմէութիւն կը ստանայ, մանաւանդ որ հանրութեան սեպհականութիւն է դարձած համագումարի ամփոփ տեղեկատւութիւնը։

Մենք, որ Հօկի եւ առհասարակ այդ դիմակը առած խայտաբղէտ հոսանքին կողմէ կը ներկայացուինք միշտ իբրեւ „իրական թշնամի Հայաստանին եւ հայ աշխատաւորութեանը», բնականօրէն պիտի ուզէինք ծանօթանալ անոնց՝ Հայաստանի „իրական բարեկամներու” ազդօգուտ եւ հայրենաշէն գործունէութեանը, այս վերջին տարուան ընթացքին։

Հօկը, ըստ անոնց ջատագովներուն, իր արտասահմանեան քաղաքականութիւնը պիտի տանէր [illegible],— առաջին՝ հայրենիքի վերաշինութեան ու բարօրութեան անմիջապէս օգնութիւն հասցնել, երկրորդ՝ գաղութահայութեան եւ երկրի ժողովրդեան միջեւ ներքին բարոյական կապը ամրացնել։

Տեսնենք թէ ի՞նչ ըրին անոնք եւ ի՞նչ չափով նուիրուեցան իրենց բուն նպատակին։

Տեղեկագիրը զոր ունինք մեր առջեւ, դժբախտաբար ընդհանուր խօսքեր կը պարունակէ իր զանազան բաժիններուն մէջ, զուրկ գործնական պատկերացումներէ։ Մարմին մը, որ քաջութիւն ունի յայտարարելու թէ «մեր կազմակերպութեան արմատները կը գտնուին Խ. Հայաստանի մէջ», չի կրնար եւ իրաւունք ալ չունի լոկ ընդհանուր խօսքերով կերակրել հասարակութիւնը, եւ ընդունելով հանդերձ իր թերութիւնները, իբրեւ չբմեղանք յայտարարել թէ «Մեր նպատակները շատ բարձր են եւ մեր յենարանը շատ ուժեղ։ Հետեւաբար ձեռք բերուած արդիւնքէն աւելին յուսալու իրաւունքը ամէն ոք ունի»։

Կեդր. վարչութիւնը կը յայտարարէ թէ իրենց կազմակերպութիւնը 14 ամիս առաջ հազիւ 300 անդամներ ունէր, իսկ «այսօր ունի 32 մասնաճիւղեր, «մօտաւորապէս 2200 անդամներով»։ Կ'ուզէինք ենթադրել թէ այս հաւաստիքը ճիշտ է, բայց երբ անդամակցական ընդհ. տուրքէն գոյացած եկամուտը կը հաշուենք (12,145 ֆր. 35 սանթ.), լուրջ կասկածներ կ'ունենանք տրուած թիւերու ճշմարտութեանը մասին։ Ուրեմն, եթէ 2200 անդամներ ունի Հօկը, իւրաքանչիւր անդամ, 14 ամսուան մէջ միջին հաշուով կեդր. սնտուկին վճարած է միայն հինգ ֆրանք, ինչ որ թէ ծիծաղելի է եւ թէ ողբալի։ Այս 2200ը հաւանաբար կեդրոնէն դուրս ցրուած անդամակցական տետրակներու թիւն է։ Կա՛մ մէկը կամ միւսը։

Սակայն թիւէն աւելի որակն է կարեւորը։ Հօկը աշխատած է քաջալերել բոլոր «այն խմորումներն ու շարժումները, որոնք առաջ կուգային ի նպաստ Խ. Հայաստանի եւ անոր շինարարութեան գործին»։ Կը սոսկաք, պարոններ. դուք ո՛չ միայն այդ ուղղութեամբ բան մը չըրիք, այլեւ գանձկութեան եւ ատելութեան սերմեր նետեցիք այս ժողովրդին մէջ, որ հայրենասիրութենէ տարուած՝ հրաշքներ կրնար գործել թէ՛ բարոյապէս եւ թէ նիւթապէս զարկ տալով Հայաստանին եւ անոր շինարարութեան։ Հօկի իսկական նպատակները ասոնք չեն. այլ...

Զըլլալով ո՛չ գաղութային, ո՛չ բարեգործական մարմին, «հեռու քաղաքական եւ կուսակցական վէճերէ եւ ձգտումներէ» (սուտն ալ իր չափն ունի), Հօկը կը յաւակնի իր շուրջը համախմբել «բոլոր հայրենասէր տարրերը, որոնց ցանկութիւնն է նիւթապէս եւ բարոյապէս ուժեղացնել հայ ժողովուրդը եւ Խ. Հայաստանը»։ Այս միանգամայն շնական յոխորտանքին դէմ մեզ «թշնամիներուս», կը մնայ ըսել. «Ուրախ եղէք հայրենիք ու հայ ժողովուրդ, որ այսօր ձեր սիրոյն համար, երէկի վաշխառուներն ու շահագործող մեծատուն ներկայացուցիչներն իսկ մաքրուած իրենց անցեալի բոլոր աղտերէն, դոհած իրենց կուսակցական կոյր հաշիւներն ու ատելութիւնները, նուիրուած են ձեր երջանկութեանը...։»

Բայց աւելի լաւ կ'ըլլայ, Հօկերու բնոյթը ճշդելու համար քաղուածք մը կատարել «Վերելք»ի (օրկան Ֆրանսայի [illegible] ներու) թիւ 4—5—6 եւ 7—8 խմբագրականներէն։ Հայ կոմունիստներու «Աշխատանքի խումբերու Ա. պատգամաւորական ժողովը» իր աշխատանքներու ընթացքին առանձնապէս մեծ կարեւորութիւն է ցոյց տուած Հօկերուն։ Այն ամէն մարզերուն մէջ ուր անհրաժեշտութիւն է զգացուած մեծամասնական գործունէութեան, «Հօկ»երը նկատուած են որպէս լաւագոյն միջոցները, այդ աշխատանքներուն համար։ «Երկու գաղափար, երկու լօզունգ. Գ. գոյութիւն ունի հայ գործաւորական զանգուածը գրաւելու համար, մէկը Խ. Հայաստանի գաղափարն է, անոր ժողովրդականացումը, Խորհրդային Հայաստանի պաշտպանութիւնը իր թըշնամիներէն եւ օգնութիւն Խորհրդային Հայաստանին։ Այս գաղափարը ունի իրեն մեծ չափով համապատասխանող կազմակերպութիւն՝ Հօկը։»

Իսկ «Մեր շրջապատը եւ մեր ոգին» խմբագրականին մէջ կը կարդանք. «Պայքարը հայ բանւորութեան յեղափոխական առաջապահների եւ բուրժուա ազգայնականութեան մէջ այսպիսով կազմակերպուած հունի մէջ է մըտնում։ Իսկական կռիւները մեզ սպասում են սրանից յետոյ միշտ եւ ամենուրեք։ Ուստի աւելի ուժ տանք մեր կազմակերպական աշխատանքին, դուրս վանելու համար բանւորութեան շարքերից հայ ազգայնականներին, լարենք մեր բոլշեւիկեան ուժերը, որպէսզի հայ ազգայնական բուրժուական երրորդութեան անպաշտօն «սրբազան դաշինք»ին՝ մեր ղեկավարութեան տակ հակադրենք գաղութահայ աշխատաւորութեան միասնական ճակատը՝ սէնտիկաներով, Հօկերով, լսարաններու միջոցով, մարզական եւ երիտասարդական այլ կազմակերպութիւններով։»

Ո՛ր եւ է մեկնութիւն պէտք չկայ այս բոլորէն ետք, հասկնալու Հօկի գործակալներուն, թէ ի՞նչու կը փորձեն գեղեցիկ բառերով իրենց ուզած բացատրութիւնը տալ իրենց առաքելութեան որու իրական տնօրինութիւնը վեր է իրենց մեղկ ու համակերպող կեցուածքէն։

Այս բոլորէն ետք, միամտութիւն պիտի ըլլար խոշոր աշխատանք սպասել Հօկերէն։

* * *

Այսքանը՝ բարոյական տեսակէտով։ Քննենք թէ Հօկերը ինչ իրական օժանդակութիւն են ցոյց տուած Հայաստանին, նիւթական գետնի վրայ։ Ըստ անցողակի որ Ֆրանսայի Հօկը բարի չեղաւ հրատարակելու իր մանրամասն հաշուեկշիռը։ Սակայն «Երեւան»ը, իրենց օրկա՛ն՝ կուտայ քանի մը թիւեր որոնցմէ կարելի է շատ բան հասկնալ։ Համաձայն այդ տուեալներուն Հօկը 14 ամսուան մէջ ունեցած է 68,123 ֆր.ի մուտք մը՝ հետեւեալ աղբիւրներէն,— «Փարիզահայ Տուն»ի հանդանակութենէն 20,503 (Փարիզահայ քանի մը մարմիններու միջոցով). ամսավճարներէ 12,145 ֆր. նուիրատւութիւններէ 9988 ֆր., հանդէսներէ եւ գիրքերու վաճառքէն 20,834 ֆր., փոխառութիւն 3032 ֆրանք, ընդհ. գումար 68,123 ֆրանքը։ Պակաս կը մնայ 1620 ֆրանք որու մասին ոչ մէկ յիշատակութիւն կայ։ Կ'երեւի այս գումարը գոյացած է մանր հասոյթներէն, որոնք միառմի չեն նշանակուած։ Այս ընդհանուր գումարէն Հօկի սնտուկին մէջ պատրաստ ցոյց կուտան 11,896 ֆր.։ Երեւանի կեդ. Հօկին ղրկուած է («Փարիզահայ Տուն»ի հանդանակութիւն) 20,000 ֆր., պաշտօնեաներուն՝ 13,166 ֆր., ճանապարհածախս՝ 1700 ֆրանք, թղթատար՝ 1062 ֆրանք, գրասենեակի պիտոյք՝ 1107 ֆր., տպագրութիւն 4689 ֆր., սրահ եւայլն 1512 ֆր., փոխառութիւն 900 ֆր., ընդհանուր գումարը 56,033 ֆր.։ Մուտքի եւ ելքի մէջ 12 հազար ֆրանքի տարբերութիւն մը կը տեսնենք։ Հոս ուրեմն ծախք մը կայ որ չէ նշանակուած, այլ ելքի բաժնին մէջ, վերոյիշեալ թուումներէն ետք ըսուած է «եւայլն»։ Արդեօք լուրջ պատճառնե՞ր կան գաղտնի պահելու 12 հազարի ծախքը...

Ուրիշ կարեւոր իրողութիւն մըն է Հօկի կողմէն Հայաստան ղրկուած օժանդակութեան չափը։ Կը պարզուի, որ Ֆրանսայի Հօկի վարչութիւնը 14 ամսուան ընթացքին սանթիմ չէ ղրկած Հայաստանի։ Այն 20 հազարը, որ ղրկուած է Երեւանի Հօկին, ինչպէս ըսինք, Փարիզի ազգային մարմիններու հանգանակած գումարն է, «Փարիզահայ Տուն»ի ֆոնտի հաշուոյն։ Եւ եթէ ընդունինք, որ այդ գումարը 20,500 ֆր. է, այն ժամանակ կը պարզուի որ Հօկը ո՛չ միայն բան մը չէ ղրկած «սիրեցեալ Հայաստանին», այլեւ իրեն վստահուած աւանդ գումարէն ծախսած է 500 ֆրանք։

Այս թիւերը այնքան պերճախօս փաստեր են, որ մեկնութեան չեն կարօտիր։ Այս ողորմելի իրականութիւնը ցոյց կուտայ Հօկի կերպարանքը հայ գաղութներու մէջ։

«Հօկ»ի անդրանիկ համագումարն ու անկէ լոյս աշխարհ եկած տեղեկութիւնները աւելորդ անգամ մըն ալ կը հաստատեն, թէ Հօկը ներկայ ձեւով, պարզապէս դիմակ մըն է կուսակցական պայքարի եւ ազգային կեանքի կազմալուծման համար, եւ անոր արտասահմանի գործակ… ները խայտառակ ձեւերով շահագործեն հայրենիքի վեր… շինութեան գաղափարը, ալ… օգնութեան գործն անգամ… ճառքի հանելով։

Որքան ատեն որ թող… անոնց գործելու դիմակներու պառակտումն ու քայքայ… պիտի խորանայ այս գաղութ… ներուն մէջ, որմէ շահողը… այսօրուայ Հայաստանն է,… նոր ժողովուրդը, եւ ո՛չ ալ արտ… սահմանի հայութիւնը։ Ըն… նինք, որ վերջի վերջոյ… հայ մեծամասնականներն ան… «Հօկ»երէն տարբեր բան չեն… հանջեր, անոնց իրական նպա… ներուն ու հայրենիքի վերաշ… թեան գաղափարներուն միջեւ… ջրպետներ կան։ Ինչ որ մեզ հ… միջոց է, նպատակ է անոնց… մար, եւ այսպէս փոխադար… բար։ Բոլոր անոնք որ կը կարծ… թէ ներկայ «Հօկ»երու գործ… նէութեամբ կը նպաստեն Հայա… տանին, թող բարի ըլլան կարդ… «Վերելք»ի 7—8 խմբագրակ… հետեւեալ տողերը.

— «Խորհրդային Հայաստ… նի պրոլետարիատը այսպ… ո՛չ թէ վերջնական նպատ… մըն է, այլ կարեւոր միջոցն… մէկը համայնավարական նու… ճումի, որ մեր գերագոյն ն… տակը կը հանդիսանայ»։

Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍ…

ՆՈՒԱԳԱՏՕՆ ՄԸ ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

Հոկտեմբեր 24ի կիրակի… րեկոյ Ժընեւի ամենամեծ սրա… ներէն «Սալ տը Րէֆորմասիօ… մէջ տեղի ունեցաւ աննախըն… նուագատօն մը, ի պատիւ Ժ… Տալքրոզի։

Երբ հարիւր հոգինոց նուա… խումբ մը խռնուած էր բեմ… վրայ, իսկ անոնց առջեւ յի… աւելի նուագածուներ տեղ… բռնէին։ Ֆրանսական Զուիցեր… ամէնէն ընտիր նուագախումբ… այս։ Իսկ օրուան հերոսը Ժ… Տալքրոզ բարձրացած իր երկ… տիճան պատուանդանին վրայ,… կավարելու համար իր հեղի… կած կամ ձայնագրած կտ… ները։

Կեց Marche Rythmique հանդէսը կը բացուի, որոնք… գամ մը եւս վեր կը հանեն… պետին Rythmiqueի արժանի… Ան իր ունկնդիրներուն առ… կ'ուրուագծէ եթերային պար… հիներ նախանձախնդիր իր… ձեւաբուեստական շարժումներ… (plastique).

Rythmiqueի վարպետն Ժաք Տալքրոզ։ Այս քայլերգ… րէն վերջ Փոլ Ֆօռի քնարերգ… թիւններէն ձայնագրուած… Մաթէն փասթօրալ»ը կ'երգ… հեղինակին տիկնոջ ղեկոյի… նուագախումբին ընկերակ… թեամբ։ Իր ամուսնոյն ան… արտայայտիչը կ'ըլլայ… գեղուն ձայնով մը վերացն… հանդիսականները։ Արուեստ… գիտուհին իր երգերէն զա… արտայայտութիւններով կ… րեցնէ մեզ իրեն հետ, այդ… հրդաւոր առաւօտը։

Օրուան յայտագիրը եր… ըլլալով հոս պիտի չկրնամ… նուն մասին զատ զատ խօսիլ… կայն կ'ուզեմ անդրադառնալ… յաջողութեան մասին զոր… ցաւ հայրենակից արուեստագէտ… Տօքթ. Զարեհ Շէրիտճեան։

Փոլ Ֆօռի քերթուածներ… դաշնագրուած «Rondes et Ball… des»ի շարք մը կ'երգէ ան,… [illegible] ընկերակցութեամ…

...լ «Berceuse pour les agonisats» եւ «L'Amour»ը յաջողա... տեղը կը գրաւեն։

Առաջինը մեղ բոլորս փոխադրեց հովուական մտածման մէջ, ... պահած իր կեանքին վերջին ... կ'արտայայտէր իր պաղած ... որոնք մեղմօրէն մերթ կը գգուէին։

Գ. Շէրիտճեան գիտէ վերցնել իր տխուր երգերուն՝ եւ ... երգերուն մէջ բնչպէս այդ երկրուն Amourի, La rondeի եւ La noceի մէջ։ Իր ... երիտասարդի փափուկ ... մը։

Ցայտագրին Բ. մասին մէջ Գ. Շէրիտճեան կ'երգէ իր ընկերային երգչախումբին եւ նուագախումբին ընկերակցութեամբ, ... յաջող՝ ունկնդիրներէն քաղելով անվերջանալի ծափեր եւ բազմաթիւ ծաղկեփունջեր։

Ցեղական թերթերը սիւնակներ նուիրեցին նուագահանդէսին։ Journal de Genève կը գրէ.

— Տիկին Նինա Ժաք Տալօ ... եւ Գ. Շէրիտճեան հաւատարմօրէն ջղային թարգմանները եղան վարպետին։ Ընծայեցին մեզ ... տուին հազուագիւտ կարելութեամբ մը ձայնական ... յատուկ նրբութիւնները։ Իրենց յաջողութիւնը անհուն եղաւ։

Նուագահանդէսը վերջացաւ ծափերու եւ ծաղկեփունջերու տեղատարափի մը մէջ։

Ներկայ էր երկու հազարնոց բազմութիւն մը, որոնց մէջ կը տեսնուէին բազմաթիւ յայտնի դէմքեր։

Գ. ՍԷՄԷՐՃԵԱՆ

Ժընեւ

ՓԱՐԻԶԸ ՆՈՐԷՆ Կ'ԸՄԲՈՍՏԱՆԱՅ

Կաթողիկոսական պատուիրակութեան դիւանէն.—

Փարիզի եկեղեցիի վարչական խորհուրդը պատասխանելով կաթող. պատուիրակութեան ընտրական հրահանգին, կը յայտնէր թէ չպիտի կրնայ մասնակցիլ Եւրոպայի թեմին ընդհ. ժողովին ընտրութեանց։

Թեմական խորհուրդը որոշեց պատասխանել եւ կրկին հրաւիրել ... եղբայրական ոգիի փաստ ... եկեղեցիի վարչութիւնը, որպէսզի համերաշխութիւնը չի խանգարուի եւ խուչընդոտ չյարուցուի թեմական ընդհանուր կազմակերպութեան անհրաժեշտ ... նուիրական գործին առջեւ։

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ ԽՈՆԱՐՀ ԽԱՒԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԺԸՆԵՒԻ ՍԱՆԵՐՈՒՆ ԲԱԺԻՆԸ

ԺԸՆԵՒ, 10 ՆՈՅ.— Աղեքսանդրապոլի աղէտը մեծապէս յուզեց Ժընեւի (Զուիցերիա) Հայ Նախակրթարանին քառասնեակ մը սաներն ու սանուհիները։ Եօթէն տասնըչորս տարեկան են անոնք։ Ուզեցին որ բացարձակապէս իրենց կարելին ընեն, «գո՛նէ քար մը դնելու համար փլատակներէն վերականգնելի շէնքի մը»։ Հետեւաբար շինեցին փայտէ գանձանակ մը եւ հաւաքեցին 500 ֆրանսականի գումար մը, որուն գրեթէ 400ը գոյացուցին՝ մասնաւորաբար աշակերտութիւնը, երբ Հայ այրիներ (չորսական որբերու տէր այս մայրերուն տուածը նկատելի կլորիկ գումար մըն է), զուիցերիացի քանի մը պաշտօնէուհիներ եւ ուսուցչութիւնը։ Իսկ 100ը՝ արժեգինն է ճաշի մը տրուելիք մրցին, որմէ իրենք գիրենք զրկեցին սանիկները եւ հայ ու օտար պաշտօնէութիւնը, ուսուցչութիւնը։ (Տես ցանկը)։

Ա. Խ.

ՁԱՅՆ ՄԸ

ՍԻԹՐՕԷՆԻ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐԷՆ

Մենք, Քլիշիի մասնաճիւղի բանուորներս խորապէս զգալով օրուան աղէտին աՀռելի Հետեւանքները, կը բերենք մեր համեստ աջակցութիւնը (530Փր.) Շիրակի մեր տարաբախտ հայրենակիցներուն։

Մեզմէ գրեթէ ամէնուն ալ պատահած է ջարդ, աքսոր եւ նման չարիքներ. ուրեմն, հայ բանուոր, վայրկեան մը երեւակայութեանդ առաջ բեր այն օրերդ ուր պուտ մը ջուրի, շերտ մը հացի եւ կամ կտոր մը հագուստեղէնի համար աչքերդ յառած էիր քեզմէ աւելի բախտաւորներուն։

Այժմ բախտաւորը մենք ենք. արթնցիր քանի ուշ չէ, փութա՛ ամենաչնչին աջակցութիւնդ հասցնելու։ Քու ամէն մէկ սանտիմդ պիտի փրկէ մէկ մէկ հայրենակից մահուան անողոք ճիրաններէն, (Տես գումարը)։

Գ. Ղ.

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒՆ

Սիրելի հայրենակիցներ

Հայաստանի այս վերջին մեծ աղէտը՝ երկրաշարժի հետեւանքով ձեզ բոլորիդ յայտնի է արդէն։ Գիտէք որ բնութեան անողոք հարուածին նիւթական եւ մարդկային ահագին կորուստներով մեր հայրենիքը նորէն տուժեր է ու դժբախտացեր։ Տասնեակ գիւղեր հիմնայատակ խորտակուեր, ու հազարաւոր ազգաբնակչութիւն՝ երկրի այս ցուրտ ու բուք եղանակին՝ անօթեւան, մերկ ու սովալլուկ, բացօթեայ դաշտերուն մէջն են մնացեր, դառնացած ու մոլոր կեցուածքով մը։

Այդ աղէտին ենթակայ մեր բազմաթիւ եղբայրները, քոյրերն ու մայրերը իրենց ձագուկներով հանդերձ՝ միանգամայն անզօր սեփական կամ տեղական միջոցներով իրենց վնասը դարմանելու՝ յոյսերնին մեր վրայ դրած՝ աղեկտուր մեր եղբայրական ու հայրենակցական օգնութեան կը սպասեն։

Վասպուրականը, որ իր արի ժողովուրդով կրցեր է միշտ բարձր կանգնիլ ու կուրծք տալ ազգային նման աղէտներուն ու պահանջներուն առջեւ, այս անգամ եւս չի կրնար անտարբեր մնալ եւ պէտք է որ գործի ձեռնարկէ։

Հայրենակցական Միութիւնս, առաջնորդուելով իր ծրագրի իրաւունքներէն, պատրաստի գումարէն հազար ֆրանքով կը բանայ հանգանակութեան առաջին սիւնակը եւ կոչ կ'ընէ իր բոլոր հայրենակիցներուն, առանց որեւէ տատանումի ու թերացման, մէջտեղ գալ եւ կարեաց չափով մասնակցիլ հանգանակութեան, որ պիտի կատարուի յատուկ այդ նպատակին համար կազմուած առանձին յանձնախումբի մը կողմէ։ Յանձնախումբը ձեզի պիտի ներկանայ վարչութեան կողմէ կնքուած ու վաւերացուած գրութեամբ մը։

Յուսալից ենք որ դուք ձեր առատաձեռնութեամբ նախ պիտի արդարացնէք Հայաստանի աղէտեալներուն մեր վրայ ունեցած յոյսը եւ երկրորդ բարձր պիտի պահէք մեր միութեան կոչումն ու պատիւը։

Մի՛ խնայէք, տուէ՛ք ձեր եղբայրական լուման մեր սիրասուն հայրենիքի տասնեակ հազարաւոր աղէտեալներու հոգերը ամոքելու գերագոյն գիտակցութեամբ։

Ի դիմաց վարչութեան
Ատենապետ՝ Ա. Կակոսեան,
Ատենադպիր՝ Գ. Սաֆեան:
Մարսիլիա 8 Նոյ. 1926

Յ. Գ. Հանգանակիչ յանձնախումբի հասցէն է Mr. Dicran Markarian, 21 Rue des Dominicains, Hotel Beyrouth, Marseille

ՄԻ ՊԱՏՈՒԷՔ

Երեւանի կոչնակին մէջ (10 նոյեմբեր), մի ոմն Յ. Պիւլպիւլեան, իբրեւ թէ Ռընոյի Հանգանակիչ Յանձնախումբի անդամ, փորձեր է պղտոր ջուրի մէջ ձուկ որսալ։ Չափազանց մեծ պատիւ պիտի ըլլար պատասխանել իրեն։

Ահա՛ իրողութիւնը։ Երբ ես 116 թիւ Աթըլիէն դեմեցի, այդ տեղի հայ աշխատաւորները, բոլորն ալ գիտակից ու հայրենասէր երիտասարդներ, խանդավառուած, տասը վայրկեանի մէջ 320 Փր. հաւաքեցին իրարու մէջ, եւ որովհետեւ յաջորդ օրը Աթըլիէին վճարումի օրն էր, խնդրեցին նոյն օրը ներկայանալ եւ ստանալ գումարը։ Յաջորդ օրը երբ ներկայացայ, ըսին թէ Բարեգործականի եւ Տիկնանց Միութեան կողմէ ներկայացուցիչներ դիմած են եւ իբենդմէ մէկ հոգի միայն 50 ֆրանք տուած է, իսկ մնացեալ 270 ֆրանքը ինծի յանձնեցին։

Կը հարցնեմ պարոնին թէ՝ ո՞վ է իր անունը շահագործողը, ինչո՞ւ քաջութիւնը չունենար մէկ անգամէն ըսելու թէ ինք Հօկի ներկայացուցիչն է, փոխանակ Բարեգործական եւ Տիկնանց Միութեանց անունները շահագործելու։ Որովհետեւ պարոնը ինք շատ լաւ գիտէ թէ, եթէ Հօկի անունով դիմէր հայ աշխատաւորութեան, անոնք մէկ սու իսկ չպիտի տային։

Փոխանակ մտքեր պղտորելու, մէկ անգամէն գործի անցէք, եթէ իսկապէս աղէտեալներուն օգնելու նպատակ ունիք։

Ահա ես ձեզի կուտամ դրական օրինակ. Ռընոյի հայ աշխատաւորներու կողմէ մօտ 3000 Փր. հանգանակած եմ եւ յոյս ունիմ որ մօտ ատենէն այդ գումարը աւելի բարձրացնել։

Դուք ի վիճակի՞ էք գոնէ հազար ֆրանք հաւաքելու, քանի որ Ռընոյի մէջ կը գտնուին այժմ մօտ 470 հայ աշխատաւորներ՝ որոնցմէ ես 200ին միայն կրցած եմ դիմել եւ միւսներուն հետզհետէ պիտի դիմեմ։

Հ. ԱԲԷԼԵԱՆ

Յ. Գ. Ռընոյի հայ աշխատաւորներէն անոնք որ տակաւին իրենց պարտականութիւնը չեն կատարած, թող հաճին դիմել At. 65ի Pointeau, Հ. Աբէլեանի։ (Տես ցանկը)։

ԴՐՕՇԱԿ
— ԱՄՍԱԳԻՐ —
Օրկան Հ. Յ. Դաշնակցութեան
Հասցէ.— A. Isahakiantz
71, Ave. Kléber, Paris

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄ ՄԸ Ի ՆՊԱՍՏ ՇԻՐԱԿԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.ն ալ կ'ուզէ իր պարտքը կատարել Շիրակի աղէտեալներուն հանդէպ,

Յառաջիկայ Կիրակի, 21 Նոյեմբեր Սթատ Փէրշինկի Հոյակապ մարզարանին մէջ Հ. Մ. Ը. Մ.ը պիտի ընդունի համբաւաւոր կորնթեաններու այցը։

Հայ մարզական պատմութեան մէջ առաջին անգամն է որ այսքան կարեւոր մրցում մը կը կազմակերպուի։ Կորնթեանը այն խումբն է որ ի մէջ այլոց յաղթած է ֆրանսական Ափրիկէի ընդհ. ախոյեան Ս. Ք. Սիտի Պէլ Ապէսի (1-3) Ալժասի ընդհ. ախոյեան եւ ֆրանսայի ութը լաւագոյն խումբերէն Ա. Ս. Սթրազպուրկի (2-3) Ֆ. Ս. Ռուանի եւլն. եւլն.։

Խմբական լաւագոյն խաղով օժտուած այս խումբը լեցուն է նաեւ ֆութպոլի «աստղ»երով ինչպէս Մարսէլ Տօմէրկ (խմբապետ), որ նախորդ տարուայ ֆրանսայի ազգային վեց մրցումներուն ալ կեդրոնի միջնապահ խաղաց եւ չորս անգամ խմբապետ նշանակուեցաւ ֆրանսական ազգային խումբին։ Ժիլիս պել բերդապահ քանիցս «սէլէքսիոնէ», Վինսօլի՝ ֆրանսական ազգային խումբէն տասը անգամ յետսապահ, Ժուրտա, Ֆրանս. ազգային խումբէն՝ ձախ միջնապահ, Գուրդէն ազգային խումբէն, Բրօշասաք եւ Ռէհաք Զէքօսլովաք համբաւաւոր խաղացողները, Իտալացի Գամբիօնի, Գասթէնկ եղբայրները, Ռուսթէր Լիւքսէնպուրկի ազգ. խումբէն, Շարփանթիէ եւլն.։

Հ. Մ. Ը. Մ.ն ալ իր կարգին՝ լաւագոյն կազմով դաշտ պիտի գայ՝ հաւանաբար զօրացած իր Պրիւքսէլի մասնաճիւղի լաւագոյն խաղացողներով։

Այս տեսակ կարեւոր մրցումի մը յարմար էր մեծ մարզարան մը այնպէս որ Հ. Մ. Ը. Մ.ը չվարանելով մեծագոյն զոհողութիւններու առջեւ վարձած է Սթատ Փէրշինկը (30.000 հոգինոց), փօրթ տը Վէնսէնէն տասը վայրկեան հեռու։ Մասնաւոր օթօպիւսի սպասարկութիւն ալ կայ։

Այս մրցումէն առաջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Գոլոմպ-Արժանթէօյլ եւ Պէլվիլ մասնաճիւղերու առաջին խումբերը կը մրցին ժամը 1ին։

Մրցումներու միջոցին Ֆիրայր Խտիկեան զունդ նետելու հայ ախոյեանը պիտի փորձէ կոտրել իր մրցանիշը (12 մ. 80)։

Հ. Թ.

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՇԻՐԱԿԻ ԶՈՀԵՐՈՒՆ

("ՅԱՌԱՋ"Ի ՄԻՋՈՑԱՒ

ՎԵՑԵՐՈՐԴ ՑԱՆԿ

Ռուստոմ Լս. Մխութեան Նոյ. 6ի երեկոյթին զուտ հասոյթը	2500
Ժընեւ Պընեէնի որբանոցէն	500
Société Mécanique de Clichyի հայ աշխատաւորներէն	1000
Օթէլ տէ գ'Անըլէթի հայրենակիցներէն	325
Սիթրօէնի Քլիշիի ճիւղին հայ աշխատաւորներէն Գ. Ղազարեանի ձեռքով	530
Խորէն Հէյվաճեան	100
Կ. Ն.	100
Մարսէյլէն Ազարիա Ազարեան (կօշկակար)	150
Պիյանքուռ, Ռընոյի գործարանի հայ աշխատաւորներէն, յատուկ յանձնախումբին ձեռքով	2616.50
Վ. եւ Յ. Արսէնեան եղբ.	100
գումար	7921.50
Ե. ցանկին գումարը	23564.30
ընդհանուր գումար	31485.80

ՅԱՌԱՋ.— Այս գումարէն տասը հազար ֆրանք Ամերիկեան Նպաստամատոյցին յանձնած էինք Նոյ. 6ին։ Երէկ, երկրորդ շաբաթ, յանձնեցինք նաեւ քսան հազար ֆրանք, համապատասխան ընկալագրով, եւ համախորհուրդ Եղբայրական Օգնութեան Յանձնախումբին հետ։

***

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

Նորակազմ եղբայրական օգնութեան յանձնախումբի գանձապահը ստացած է հետեւեալ գումարները.—

	Ֆրանք
Աբրահամ Ղուկասեան	100,000
Տիկին Ս. Բէգլարեան	1,000
Արշակ Խան Գորոյեանց	1,000
Հ. Յ. Դ. Փոն տը Շէրիի ենթակոմիտէին հանգանակութենէն	1,000
Յ. Խունունց	500
Արշակ Ջամալեան	200
գումար	103,700

***

Իսի լէ Մուլինոյի փամփուշտի գործարանի գործաւորներու կողմէ հաւաքուած, նախաձեռնութեամբ Վահէ Պէրպէրեանի, (մեծ մասը կիներ եւ աղջիկներ).

Սաստուրեան 50 Փր., Ղուկասեան 30 Փր., Վէպէր 20, Եաղճեան 20, Թաշճեան 20, Երկանեան 20, Փափազեան 20, Աբրահամեան 20, Տէր Ստեփանեան 20, Գմբէթեան 20, Ծերունեան 20, Մանխեան 20, Ոմն 20, Պետրոսեան 15, Շա-

(Շար. կարդալ Դ. էջ 3րդ սիւնակ)

ՉԻՆՈՎՆԻԿՆԵՐՈՒՆ ՍԱՐՔԱԾ ԴԱՏԸ

— Իսկ եթէ դուք Տաճկահայաստանի համար կը կազմակերպուէիք, ալ ի՞նչպէս կրնայիք ... այստեղի շինարարական աշխատանքին, չէ՞ որ այս երկրի շինարարութիւնը չէիք կրնար փոխարինել Տաճկահայաստան։

— Մենք այս Հայաստանը Հայաստան չենք նկատեր, շինարարութիւն ըսելով մենք կը հասկնանք մեր տնտեսութեան բարձրացումը եւ այդ տնտեսութիւնն ալ կը տանինք միասին։

— Ս. Ստեփաննոսեանը ձեզ չէ՞ ըսած, որ պէտք է զինուիք։

— Ո՛չ. չէ ըսած։

Պաշտպան Հախումեանի հարցին, թէ Ստեփանոսեանը չէ՞ ըսած իրեն, որ վերջիվերջոյ իշխանութիւնն իրենց ձեռքը պէտք է անցնի. Սինոյեանը պատասխանեց.

— Այո, ըսած է, եւ պարզ է, որ պիտի անցնի ։

— Զէնք ունեցե՞ր էք խորհրդային իշխանութեան ժամանակ։

— Ո՛չ, չենք ունեցած։

Սահակ Ստեփաննոսեանը պատասխանելով նախագահի այն հարցերուն, թէ ինքն ինչ մասնակցութիւն է ունեցեր Խուշոյեանի սպանութեան գործին մէջ, երբ Դաշնակցութեան կեդր. կոմիտէի անդամ, յայտարարեց.

— 1925 Յուլիսին իմ պաշտօնատեղի Արարանէն պատահաբար Էջմիածին գացի։ Պետրոս Սինոյեանը հանդիպեցաւ ինծ եւ սկսաւ պատմել Մանուկ Խուշոյեանի մասին, թէ վատ մարդ է, դաշնակցականներու դէմ լարուած է եւլն., եւ թէ պէտք է մէջտեղէն վերցնել զայն։ Ես Սինոյեանին պատասխանեցի, որ եթէ ինծ հետ կը խօսի իբր դաշնակցական, դաշնակցութիւնը տէրրորի դէմ է, տէրրորը հին մեթոտ է։ Սինոյեանը ըսաւ. «Դուք ռուսահայերդ վախկոտ էք, մենք կը կատարենք տէրրորը»։

Ես այլ եւս Սինոյեանին չհանդիպեցայ մինչեւ երկու ամիս։ Յետոյ լսեցի որ Աղջաղալայի մէջ սպանութիւն է եղեր, բայց չէի գիտեր թէ ո՞վ էր սպանուած. յետոյ միայն իմացայ Մանուկի մասին։ Դարձեալ այդ սպանութենէն յետոյ տեղեկացայ որ Դաշնակցական Պետրոսը բանտարկուած է եւ ազատ արձակուած։

Այնուհետեւ օր մը Պետրոսը եկաւ ինծմէ 100 րուբլի դրամ փոխ ուզելու Յակոբ անունով ընկերոջ համար։ Ես մօտս միայն 10 րուբլի ունէի եւ տուի առանց ստացական առնելու, վստահ թէ կը վերադարձնէ։ Երկու օր անցած Պետրոսը նորէն մարդ ուղարկեց ինծ մօտ դրամ ուզելու։ Ես այս անգամ 55 րուբլի տուի իմ անձնական դրամէս։ Պետրոսին մէկ անգամ ալ հանդիպած եմ բանտարկութեան տեղը։

— Սինոյեանին առարկած տուած էք, կը հարցնէ դատախազը։

Ս. Ստեփաննոսեանը մերժողական պատասխան կուտայ։

— Մեղադրեալ Ստեփաննոսեան, հարցուց դատախազը — երբ Սինոյեանը ձեզ կը յայտնէր որ եթէ չհամաձայնիք, իրենք կը կատարեն Խուշոյեանի տէրրորը, եթէ իրօք դուք համաձայն չէիք այդ գործին, ինչո՞ւ վճռապէս չարգիլեցիք։

— Սինոյեանի յայտարարութիւնը պարզ տեղեկութիւն էր։ Ես չէի կարծեր թէ անոնք անպատճառ այդ քայլը կ'առնեն։ Միւս կողմէ՝ պէտք է ըսել, Դաշնակցութիւն կուսակցութիւնը երբեք խիստ կարգապահութիւն չէ ունեցած որպէս զի Սինոյեանը ենթակուէր իմ ըսածին։ Ան ինծ կը դիմէր իբրեւ կուսակցական մեծ ընկերոջ եւ ոչ թէ իբրեւ կեդր. կոմիտէի անդամ։

— Ինչո՞ւ «կատարելագործուած սրիկայ» կ'անուանէք Պետրոսը՝ բանտէն գրած ձեր նամակին մէջ։

— Որովհետեւ ան տէրրորը կատարած է հակառակ կեդրոնի կամքին եւ այժմ ալ իմ վրայ կը բարդէ յանցանքը, ուրիշ կերպ չէի կրնար որակել։

Պատասխանելով դատախազ Լազարեանի հարցին՝ Ս. Ստեփաննոսեանը տէրրորի կազմակերպութեան մասին հետեւեալ բացատրութիւնները տուաւ.

— Բոլորովին պատահական էր Էջմիածնի իմ հանդիպումը Պետրոսի հետ. եթէ ան ինծ չտեսնէր, դարձեալ սպանութիւնը կատարէին առանց իմ կամքը հարցնելու։

Ես Պետրոսը «լաւ դաշնակցական» եմ համարել, սակայն անոր կարգապահ ըլլալը չեմ ուսումնասիրած։ Արդէն տաճկահայ այդ հատուածը (Սասունցիները) սիրում են ինքնագլուխ գործել, ինչպէս այժմ ալ պարզուեցաւ Սինոյեանի խօսքերէն։

Ես Սինոյեանին չեմ ըսած որ եթէ իմ ըսածին հակառակ գործէ, կը հեռացնենք մեր շարքերէն, այլ միա՛յն ըսած եմ, որ եթէ դուք ինքնիրենդ որոշեր էք տէրրորը կատարել, ա՛լ ինչո՞ւ կը հարցնէք ինծ։

Սինոյեանը ինծ չէ ըսած թէ Խուշոյեանը տէրրորի պիտի ենթարկէ լրտեսութեան համար. գուցէ այդ քայլը պարզ մարդասպանութիւն էր, ինչո՞ւ անպատճառ տէրրոր։

— Ի՞նչ միջոց ձեռք կ'առնէ ձեր կուսակցութիւնն այն մարդոց հանդէպ, որոնք կարգապահութիւնը կը խախտեն, հարցուց դատախազը։

— Սինոյեանի նման մարդիկ, որոնք մեր կուսակցութեան կարգապահութիւնը կը խախտեն, դուրս կը հանուին մեր շարքերէն։

«Տէյլի Մէյլ» կը գրէ թէ Օտեսայի մէջ պիտի ջնջուի ռուս եւ թուրք զինուորական դաշնագիրը, որ արգելք կ'ըլլայ Թուրքիոյ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մտնելուն։

Ի՛նչ կ'ըսեն ընդդիմադիրները

Մոսկուայի «Փրավտան» կը հրատարակէ Պոլշեւիկեան ժող. համագումարին մէջ Թրոցքիի արտասանած ճառը, որ այնքան աղմուկ հանեց։ Թրոցքի կ'ըսէ թէ համաշխարհային յեղափոխութեան համար առնուազն 40-50 տարի պէտք է սպասել եւ կը յանձնարարէ այդ ժամանակաշրջանին մէջ Ռուսիոյ բոլոր միջոցները յատկացնել օտար երկիրներու մէջ խռովութիւններ ստեղծելու։ Այն ատեն է միայն որ համայնավարութիւնը պիտի տիրապետէ աշխարհի եւ Մոսկուայի Գ. Միջազգայինը պիտի իշխէ համաշխարհային գործակցական կոմունիստական պետութիւններու վրայ։

Պատգամաւորները բարձրաղաղակ ծիծաղեցան Թրոցքիի խօսքերուն վրայ եւ ամէն կողմէ հարցումներ ուղղուեցան թէ՝ ո՞ւր պիտի հաստատէ աշխարհի մայրաքաղաքը եւ թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ Ռուսիոյ վիճակը միջանկեալ 40-50 տարիներու ընթացքին։

Սթալինի խմբակին բանաձեւերը ծափերով ընդունուեցան։ Սթալին յայտարարեց թէ իրենց նպատակն է Ռուսիան դարձնել ինքնապահ, անկախ եւ տնտեսական միաւոր մը աշխարհի մէջ։ Ռուսիա չի կրնար խանգարել Եւրոպայի հանգիստը եւ խորհրդային վարչաձեւեր հաստատել Անգլիոյ, Գերմանիոյ, եւ ուրիշ երկիրներու մէջ, մինչեւ որ անոր համար անհրաժեշտ հակայ մեքենականութիւնը չունենայ։ Անգործնական է դրամ դրկել արտասահման՝ յեղափոխութիւն հանելու համար։ Համաշխարհային յեղափոխութեան դատը աւելի կը շահի երբ Ռուսիա ցոյց տայ բոլորին թէ ի՞նչեր կրնայ ընել պրոլետարական բացարձակապետութիւն մը։ Եթէ համայնավարութիւնը տիպար երկիր մը դարձնէ Ռուսիան, եւրոպական շատ մը երկիրներ պիտի փութան սովետական վարչաձեւը ընդունիլ։ Ասոր համար պէտք է որ Ռուսիա իր ներքին խնդիրները լուծէ եւ թէ բանուորներուն եւ թէ գիւղացիներուն համար լաւ կեանք մը ապահովէ։

«Եթէ խնդրի չգան, պիտի աքսորին»

Ռուս կոմկուսի Համագումարին առթիւ գրած խմբագրականի մը մէջ, կիսապաշտօնական «Իզվեստիա» կը գրէ.—

«Թրոցքի եւ Զինովիեւ վերջապէս պիտի հասկնա՞ն թէ, նկատի առնելով իրենց անցեալ ծառայութիւնները, վերջին պատեհութիւն մը կ'ընծայենք իրենց տեղը պահելու համար կուսակցութեան մէջ։ Եթէ չեն հասկնար, պիտի աւլուին։ Անոնք յոյս դրած են հերձուածի մը վրայ։ Այդպիսի բան չպիտի ըլլայ. եւ այդ մարդիկը կուսակցութեան կորուստը ուզելով, իրենց իսկ կորուստը յառաջ պիտի բերեն։ Միեւնոյն ճակատագիրը կը սպասէ կուսակցութեանց ընդդիմադիրներուն։

«Փրավտա» եւս դիտել կուտայ թէ Թրոցքի, Զինովիեւ եւ Քամենէֆ մէկ տարի առաջ կեդր. կոմիտէի անդամ ընտրուեցան ներողամտութեամբ, եւ կ'աւելցնէ որ այսօր մէկ ձայն իսկ չպիտի շահին։ Ու կ'առաջարկէ վտարել զանոնք կուսակցութեան վարիչ օրկաններէն։

Փուանքարէ վստահութեան քուէ կը ստանայ

Երեսփոխանական ժողովի 1926ի արտակարգ նստաշրջանը բացուեցաւ Ուրբաթ օր, նախագահութեամբ Պ. Ռաուլ Փէրէի։ Դիւանին ղրկուած էին 60 հարցապնդումներ, ամէն նիւթի վերաբերեալ, սկսած հակիթի գինէն մինչեւ չինական թնճուկը։ Վարչապետ Փուանքարէ առաջարկեց մինչեւ Յունուարի նստաշրջանը յետաձգել բոլոր հարցապնդումները։

Ընկերվարականները յայտարարեցին թէ այլեւս կը ձգեն իրենց չէզոքութեան քաղաքականութիւնը եւ սաստիկ պայքար պիտի մղեն Ազգային Խմբակին դէմ։

Վարչապետը խօսելով ելմտական կացութեան մասին, ըսաւ որ եթէ վերջին շաբաթներու ընթացքին ֆրանքը կարեւոր բարձրացում ունեցաւ, պատճառը Խորհրդարանն էր, որ ամառուան արձակուրդէն առաջ խելացի որոշումներ տուաւ եւ կառավարութիւնը ազատ ձգեց իր ուզածին պէս շարժելու։

Ֆրանք եւ իտալական միջադէպերուն խնդիրն ալ արծարծուեցաւ եւ համայնավար երեսփոխան Վայեան-Քուտիւրիէ «ոճրագործ» անուանեց Մուսոլինին։ Նախագահը կարգի հրաւիրեց զինքը։ Փուանքարէ յայտնեց թէ կառավարութիւնը վարժուած է իբրեւ ոճրագործ որակուելու Վայեան-Քուտիւրիէէն։ Տիւքլօ քննադատեց ներքին նախարար Ալպէր Սարոյի շրջաբերականը, որ ուղղուած է մասնաւորապէս օտար բանուորներուն դէմ։

Յետոյ քուէարկութիւն կատարուելով կառավարութիւնը վստահութիւն շահեցաւ 207ի դէմ 365 ձայնով։

Ու՞ւր մնացած ձեռնարկներ

Հայաստանի Հօկի եւ Կարմիր Խաչի պատուիրակութիւնները, որոնք երկու շաբաթէ ի վեր տքնաջան կ'աշխատին հանրային կազմակերպութիւնները համախմբելու, Ուրբաթ գիշեր նոր խորհրդակցութեան մը կանչած էին Հայրենակցական Միութիւնները։ Ներկայ էին Բարձր Հայքի, Տրապիզոնի, Շապին Գարահիսարի, Սեբաստիոյ, Տարօն-Տուրուբերանի, Կիլիկիոյ, Խարբերդի Հայրենակցական Միութեանց ներկայացուցիչները եւ Հայրենակց. Մ. կեդր. Վարչութեան ներկայացուցիչը։

Պ. Կարէն Միքայէլեան յայտնեց թէ որպէսզի «Հայաստանի Երկրաշարժէն Աղէտեալներու Օգնութեան Մարմին»ը համազգային բնոյթ ստանայ, անհրաժեշտ է որ Հայրենակցական Միութիւններն ալ մասնակցին անոր։ Կարծիքի փոխանակութիւններէ յետոյ, Հայրենակցական Միութեանց ներկայացուցիչները առարկեցին թէ Հօկի պատուիրակութեան կազմած մարմինը համազգային չէ ու առաջարկեցին հրաւիրել Փարիզ գտնուող 27 միութիւնները եւ մամուլը, կազմելու համար նոր համազգային հանգանակիչ մարմին մը։

Պատուիրակութիւնը խոստացաւ մտածել այս առաջարկին վրայ եւ իր որոշումը հաղորդել մինչեւ Երկուշաբթի։

Եղբայրական օգնութիւն

Վերջին պահուն ստացանք 1290 ֆր., որ հանգանակուած է Քուրպըվուայի 18-20 «Ռիւ Պըզոն»ի հայկական օթեւանին մէջ Պ.Պ. Խաչիկ եւ Սւետիս Քէպապճեաններու ձեռքով։ Ստացած ենք նաեւ ուրիշ գումարներ։ Ցուցակը յաջորդ թիւով։

(Շար. Գ. էջէն)

հինեան 15 Տատուրեան, Յովհաննէսեան, Պչաքճեան, Էլմասեան, Ներկարարեան, Օպայեան, Պալճեան, Տէմիրճեան, Ճ. Ս., Տէր Օհաննէսեան, Դրէեան, Քէսարիտէս (յոյն), Թիլիկկիտէս (յոյն)-Միքայէլեան, Յուսէփեան, Նահապետեան, Հափեան, Խ. Օհաննէսեան, Աշըքեան, Տէր Թումաեան, Առաքելեան, Օ. Ավճեան, Ա. Խավարեան, Նալճեան, Պօղոսեան, Թաղուսեան, Խիւտավէրտիեան, Մարտիրոսեան, Տէր Գասպարեան, Ոմն, Վարժապետեան, Մանչեան, Պետրոսեան, Զ. Արթինեան, Օտեան, Ա. Առաքելեան, Գ. Թումաեան, Սմբատեան, Կէրմիրլեան, Առագէլեան, Բ. Գարագաշեան, Ա. Ավճեան, Զատըրճեան, Հ. Տէմիրճեան, Ս. Գնդարճեան, Նափուճեան, Ոմն 10ական ֆրանք, Քէչեան 12 ֆրանք, Միրզօեան 27 ֆրանք, Fortin, Գասպարեան, Աշնամեան, Արթինեան, Վօյացի (յոյն), Բ. Արթինեան, Մուրատեան, Յովսէփեան, Ա. Մուրատեան Փարատեան, Գէորգեան, Մէմիրճեան, Էլլիպինեան, Պղտիկեան, Թէլլալեան, Գրիգորեան, Երկանեան, Տէր Թումաեան, Գալուստեան, Խաչատուրեան, Թանկիկեան, Մարկոսեան, Սերոբեան, Գազազեան, Պէնլեան, Կարապետեան, Փափազեան, Պօղոսեան, Հաճեան, Համբարձումեան, Խավարեան, Առաքելեան, Շիրինեան, Փէշֆանեան, Պարոնվարդեան, Արզումանեան, Թօփուզեան, Վարդէրեան, Տէյիրմէնճեան, Գարագաշեան, Հ. Յակոբեան Պարոնեան Գարագաշեան Սերապեան, Կարապետեան, Տէրունեան, Հաբեան, Թորոսեան, Յակոբեան, Դարբինեան, Ոմն Տ. Գ. 5ական ֆրանք, Զանազաններէ 26 ֆրանք, գումար 1120 ֆրանք, (տես «Յառաջ» 10 Նոյ.)։

Օթոմոպիլ Տըլաժի հայ գործաւորներէն։ (տես «Յառաջ» 10 Նոյեմբեր).—

Ա. Փ. 10, Հ. Պազրճեան, Վ. Փ. 10ական ֆրանք, Արշակ Յակոբեան 20, Հ. Նալճեան, Ոմն, Ա. Պապուշեան, Հ. Պ. 10ական ֆրանք, Ա. Չիլինկիրեան 50, Յ. Թէրմանճեան, Մ. Վարդանեան 10ական ֆրանք, Օ. Ն., Յ. Նաւասարդեան 5ական ֆրանք։ Գումար 170 ֆրանք։

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Սերոբեան եւ զաւակունք (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Միսաք Սերոբեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Մակարեան (Երեւան), ինչպէս նաեւ համայն ազգականները եւ բարեկամները ցաւօք սրտի կը ծանուցանեն դառնաղէտ մահը՝

ՏԻԱՐ ՀՐԱՆՏ ՍԵՐՈԲԵԱՆԻ

իրենց զաւկին, եղբօր եւ ազգականին, որ կնքեց մահկանացուն յետ անողոք եւ տաժանելի հիւանդութեան 26 տարեկան հասակին մէջ։

Յուղարկաւորութեան տխուր արարողութիւնը պիտի կատարուի այսօր, կիրակի 14 Նոյեմբեր ժամը ճիշդ 2.30ին Փարիզի Հայոց Եկեղեցին (Ռիւ Ժան Կուժօն), ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Փանթէնի գերեզմանատունը։

ԾԱՆՕԹ.— Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի իբր այն նկատել ներկայս։

Կ'ուզուի լաւ կարուհի մը զոհացուցիչ վարձատրութեամբ։ Դիմել խմբագրատուն։

ՑՈՒՑԱՏԵՍԴ

Հ. Յ. Դ. Գոյամարտ խումբի ժողովը՝ վաղը երեկոյ ժամը ճիշտ 8ին ծանօթ հասցէին։ Անդամատետրերը միասին բերել։

Հ. Յ. Դ. Գէորգ-Չաւուշ խումբի ժողովը Կիրակի 14 Նոյ. կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին «Ռոստոմ»ի սրահը։

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Իշխան» Ենթակոմիտէի խիստ կարեւոր ընկերական ժողովը 17 Նոյեմբեր Չորեքշաբթի իրիկուան ժամը ճիշտ 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկայանալ անդամատետրներով։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ, Հ.Յ.Դ. Շրջ. կոմիտէն կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, յառաջիկայ շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Զէկոյց պատգամաւորներու կողմէ։

ՇԱՊԻՆ ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ եւ շրջանի «Ռազմիկ» Հայրենակցական Միութիւնը ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները յառաջիկայ կիրակի երեկոյ (21 Նոյեմբեր) ժամը 8.30ին, 40 Ռիւ Պէլվիլ։ Մէթրօ Պէլվիլ։ Օրակարգ՝ Շիրակի աղէտին առթիւ մեր հաւաքական պարտականութիւնը։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Զարշամպայի Ղապալախ գիւղէն Արմենակ Գոչիգեանեան, 8 տարեկան, հօր անունը Սողոմոն, մօրը՝ Վարդենիք, քոյրը Մարթա։ 1921ին աքսորէն Պոլիս դառնալով որբանոց դրուած էր։ Գրել Բ. Վարդապետեանի, chez Mr Paul Vaillant, Barjols (Var) France.

— Գէորգ Սողբոյեան կը փնտռէ իր մեծ հայրը Գասպար Սողբոյեան եւ եղբայրը Վարդան, Վանի Ալճավազ գաւառի Նորշուէնչուղ գիւղէն, որոնք պատերազմէն առաջ Պրազիլիոյ Ռիօկրանտ-Տէսուլա քաղաքը հաստատուած էին։ Իմացնել «Յառաջ»ի կամ C. Diléniani, Montana (Suisse). 10—1

ՍԱԿԱՐԱՆ
13 Նոյեմբեր 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք (ոսկի)	Mark	[illegible]
Թրքական Թղթ.	L. Tq.	[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	[illegible]
Մէճիտիէ	Médjidié	[illegible]
Լեվա 100 հատը	Léva	[illegible]
Տրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր » »	Lire	[illegible]
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատը	Ley	[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	[illegible]

ԱՐԺԵԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	4250
» II	»	2480
» III	»	2150
Օսմանեան Լոտ.	Lots turcs	155

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

Le Gérant: H. TEURNIER

Imp. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire: SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration } 208 bis, Rue Lafayette
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն } PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մեթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
17
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
1926

17 NOVEMBRE 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Բ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 203 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՆՈՐ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ ԿԸ ՍՊԱՍՈՒԻՆ ՕՏԵՍԱՅԻ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԵՆԷՆ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՉԱՐԱՇՈՒՔ ԵՂԲԱՅՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

— «Չափազանց քիչ է ըսել թէ մեր երկու երկիրներուն միջեւ յարաբերութիւնները բարեկամական են: Եղբայրական բառով պէտք է որակել զանոնք»:

Թուրքիոյ արտաքին գործավարին խօսքերն են ասոնք, Օտեսայի տեսակցութենէն անմիջապէս յետոյ:

Նոր ապացոյցներու պէտք չունէինք, այդ իրողութիւնը հաւատալու համար: Եւ ճիշդ ատոր համար, ստիպուած ենք նորէն ուշադրութիւն հրաւիրել Օտեսայի տեսակցութեան մասին, որ շատ կը նմանի 1919—20 թուականներու ռուսեւթուրք գաղտնի բանակցութեանց եւ գործակցութեան: Այն ատեն շատ քիչեր կը հաւատային օրուան լուրերուն, եւ նոյն իսկ շողորթներ կային որ կը պնդէին թէ Թուրքեւռուս գաղտնի դաշնագրի պատմութիւնը եւ Չիչերինի նշանաւոր հեռագիրը առասպելներ են, հիւսուած և տպուած Անգլիացիներուն կողմէ, «Փրավտա»ի կեղծ մէկ հրատարակութեան մէջ...

Դէպքերը եկան բանալու աչքերը:

1920ի Մայիսեան շարժումները, Հայաստանի թրքական շրջաններուն ըմբոստութիւնը, Սեպտեմբերի թրքական արշաւանքը, պոլշեւիկներուն սպառնալիքը, Կարսի անկումը, Հայաստանի յօշոտումը արագօրէն իրարու յաջորդեցին, իբրեւ յստակ ծրագրի մը գլուխները: Եւ այնուհետեւ դէպքերը զարգացան տրամաբանական ընթացքով, եւ անոնք որ առաջ կ'ուրանային, սկսան պարծենալ թուրքեւռուս եղբայրակցութեամբ եւ զինակցութեամբ: «Եղե՞ր է արդեօք խորհրդային-թաճկական գործակցութիւն: Այո՛, եղեր է... եւ չէր կրնար չըլլար», — կը յոխորտար Երեւանի կոչնակը, Սեպտեմբեր 8ին: Գործակցութեան հաստատումէն յետոյ, չեղաւ թրքանպաստ դէպք մը որ հրճուանք չպատճառէր խորհրդային գործակալներուն, Կիլիկիոյ պարպումէն մինչեւ Փոքր Ասիոյ ջարդը եւ Պոլսոյ խայտառակութիւնը: Անշուշտ, այս բոլորը կ'ըլլային իբրեւ ցոյց անգլեւֆրանսական «իմպերիալիզմ»ին դէմ, առանց նշուելու հետեւանքները, որոնք ամէնէն առաջ կը ծանրանային հայ ժողովուրդին վրայ: Մոսկուա եւ Երեւան ողջոյնի հեռագիրներ կ'ուղղէին Էնկիւրի, առանց բառ մը արտասանելու վտանգուած ժողովուրդի կացութեան մասին:

Այդ քաղաքականութիւնը կը շարունակուի այսօր ալ, «յաւելեալ եւ ճոխացեալ»: Աշխարհակալ արեւմուտքը ահաբեկելու մարմաջով, Մոսկուա կ'ողջագուրուի համաթրքական շարժումի ասպետներուն հետ, եւ անոր կուշտին կանգնած, կը խրախուսէ զանազան կասկածելի ծրագիրներ:

Այդպէ՛ս է որ Թուրքերը վերջերս սկսեր են հրահրել Պարսկաստանի նոր երիտասարդութիւնը, վարակելով զանոնք ժէօնթըրքական հոգեբանութեամբ, եւ լարելով Հայերուն դէմ: Մ. Քէմալի գործակալները, մասնաւորապէս իրենց ուշադրութիւնը սեւեռելով դէպի պարսկական Ատրպատական, կը ճգնին լեցնել Թուրքերու եւ Պարսիկներու միջեւ բացուած խրամատը, եւ «ազգային ոգի» ներարկել այնպէս ինչպէս Թուրքիոյ կամ Ատրպէճանի մէջ: Այս գետնին վրայ, իրենց հետ ձեռք-ձեռքի կը քալեն խորհրդային գործակալները, ըմբոստացնելով զանազան ցեղեր, եւ թոյն սրսկելով ամէն կողմ: Այս պայքարն ալ ուղղուած է բրիտանական աշխարհակալութեան դէմ, բայց իրականին մէջ, ուրիշ բանի չի ծառայեր, եթէ ոչ զարգացնել ու զօրացնել համաթրքական կիրքը, անշնչելի մթնոլորտ մը ստեղծելով ոչ-թուրք ժողովուրդներու համար:

Նոյն չարաշուք եղբայրակցութեան շնորհիւ է որ, անխնայ կը կոտորուի քիւրտ ժողովուրդը, թրքական սալին վրայ, պոլշեւիկեան մուրճով: Պարսիկներն ալ նախապաշարուած են այդ անճար ժողովուրդին դէմ, այս նոյն խաղերուն շնորհիւ. մինչդեռ աւազակապետ Սմկօ մը կապ չունի քիւրտ ազատագրական շարժման հետ, եւ Քիւրտերը Թուրքիոյ դէմ է որ կը կռուին, անո՛ր լուծը կ'ուզեն թօթուել:

Ինչ կը վերաբերի Հայաստանի, ոճրագործութիւն պիտի ըլլար ծածկել վտանգը: Թուրքիոյ գործակալները, շփացած յեղափոխականներու եւ ջարդարարներու չնաշխարհիկ եղբայրակցութենէն, կը շարունակեն անարգել գործել մեր փոքրիկ հայրենիքի սահմաններուն վրայ, եւ մինչեւ ներսերը, մասնաւորապէս Նախիջեւանի ու Ղարաբաղի մէջ: Երեւանի վարիչներն ալ տեղեակ են այս գործունէութեան, եւ անշուշտ երջանիկ պիտի ըլլան, իմանալով որ Սամսոնի եւ Բագուի մէջ ծնած եւ Կարսով նուիրագործուած եղբայրակցութիւնը ամրապնդուեր է Օտեսայի մէջ...

Հարց է թէ հայ ժողովուրդին գոյութիւնն ալ կ'ամրապնդուի՞ այս դիւային խաղերով: Շ.

ՀԱՐՑՈՒՄԻ ՄԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Փարիզէն եւ Մարսէյլէն հասած նամակներէ կը տեղեկանանք թէ Հօկի կարգ մը գործակալները (մեծ պատիւ պիտի ըլլար յիշել անունները), նոր խաչակրութիւն մը սկսեր են, փսփսալով թէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ «Յառաջ»ի միջոցաւ հաւաքուած գումարները չեն ընդունուիր ո՛չ Հայաստանի կառավարութեան, ոչ ալ Ամերիկեան Նպաստամատոյցին կողմէ:

Մեր արհամարհանքը յայտնելով այս քսութիւններուն առթիւ, կը յայտարարենք թէ Ամերիկեան Նպաստամատոյցը ոչ միայն շնորհակալութեամբ ընդունած եւ ղրկած է «Յառաջ»ի յանձնած 30.000 ֆր.ը, այլ եւ խնդրած է ուժ տալ ժողովրդային հանգանակութեան:

ՄԱՄՈՒԼ

ՕՏԵՍԱՅԻ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

Հաքիմիյէթը Միլլիյէ *իր խմբագրականին մէջ կը գրէ Օտեսայի տեսակցութեան առթիւ.*

— *Այս տեսակցութիւնը աւելի եւս պիտի ամրապնդէ երկու երկիրները միացնող բարեկամութեան կապերը: Զարմանալի է այս տեսակցութեան տալ ցոյցի մը բնոյթը ընդդէմ ուրիշ երկիրներու, ինչպէս կը հասկցնեն կարգ մը եւրոպական թերթեր: Նոր Թուրքիոյ մտայնութիւնը թոյլ չի տար ցնորքներու ետեւէն երթալ: Մեզի համար չկայ ո՛չ մասնաւոր Արեւելք մը, ո՛չ ալ մասնաւոր Արեւմուտք մը: Մենք կարեւորութիւն կուտանք միայն մեր անկախութեանն ու բարգաւաճումը երաշխաւորող ապահովութեան: Մեր ազգային սկզբունքն է բարեկամաբար ապրիլ բոլոր ժողովուրդներու հետ եւ համաշխարհային խաղաղութեան ազդակ մը դառնալ:*

⁂ *Մոսկուայի պաշտօնաթերթ* Իզվեսթիա *Օտեսայի տպաւորութիւնը կը գրէ.— Ռուսիոյ կնքած զանազան դաշնագիրները սահմանակից ազգերու հետ, բացէ ի բաց ուղղուած են Անգլիոյ դէմ եւ խոչընդոտ կը դառնան անոր նուաճողական ծրագիրներուն Արեւելքի մէջ: Այն անկախ դիրքը, զոր առած է իր կարգին Թուրքիա սեղմելով իր յարաբերութիւնները Ռուսիոյ եւ Պարսկաստանի հետ, ուրիշ խոչընդոտներ կը պատրաստէ անգլիական ձգտումներուն:*

⁂ Թան *խմբագրականի մը մէջ երկարօրէն կը խօսի Օտեսայի տեսակցութեան մասին եւ զանազան ենթադրութիւններ կ'ընէ: Եթէ, կ'ըսէ, Ռուսեւթուրք զինակցութիւն մը կը պատրաստուի, իբրեւ առաջին քայլ դէպի Ասիական դաշնակցութեան մը կազմութիւնը, գործը շատ դէշ սկսած է, քանի որ այսքան ընդարձակ ձեռնարկ մը կարելի չէ յանկարծօրէն կատարել հանրային հրապարակի վրայ, աղմկալի ցոյցերով: Իսկ եթէ օտար պետութեանց հետ բանակցութեան սկսելէ առաջ, Խորհրդային Միութիւնը կ'ուզէ ազդել Եւրոպայի վրայ ասիական զինակցութեան մը սպառնալիքով, այդ ձեռնածութիւնն ալ շատ ալլանդակ է եւ չպիտի հասնի իր նպատակին: Հրատարակուած պաշտօնական զեկոյցին մէջ գրուած բանաձեւերը պարզապէս դիմակ մըն են փակելու համար աննշան տեսակցութեան մը պարապութիւնը: Մնաց որ սխալ է ըսել թէ Խորհրդային միութեան եւ Թուրքիոյ միջեւ չկան խնդիրներ, որոնք կրնան ազդել երկու երկիրներու յարաբերութեանց վրայ, որովհետեւ անոնց միջեւ կան զանազան տնտեսական եւ քաղաքական շահեր, մասնաւորաբար Կովկասի շրջանին մէջ, զորս դժուար է հաշտեցնել: Կրնայ ըլլալ որ ներկայ պարագաներուն տակ Մոսկուա եւ Էնկիւրի կամք ըրած ըլլան այդ խնդիրները մէկ կողմ դնելու: Միւս կողմէ զեկոյցը կ'ըսէ թէ երկու երկիրներու միջեւ յարաբերութիւնները աւելի սրտագին դարձնելու ձգտում կայ, ինչ որ կը նշանակէ թէ անոնք ներկայիս սերտ զինակցութեան մը պահանջած չափով մտերմութիւն չունին իրարու հետ:*

Եթէ Թուրքերը գոհացած են Չիչերինի խոստումներով, ըսել է որ շատ պահանջկոտ չեն: Որոշ կերպով այն տպաւորութիւնն ունինք, որ ինչպէս տարի մը առաջուան ռուսեւթուրք բարեկամութեան եւ փոխադարձ չէզոքութեան դաշինքին մէջ, այս անգամ ալ Մոսկուա չէ ուզած յանձն առնել միջամտելու Թուրքիոյ կողքին՝ զինեալ կռիւի մը պարագային: Մոսկուա այդպիսի վճռական քայլ մը չպիտի առնէ: Թուրքիա մասնաւորապէս կը վախնայ Եւրոպացիներէն:

Ռուս եւ թուրք մամուլի մեկնութիւնները հակասական են այս տեսակցութեան առթիւ: Մինչ ռուս պաշտօնական մամուլը կ'ըսէ թէ Ռուսիոյ եւ սահմանակից պետութեանց միջեւ կնքուած դաշնագիրները ուղղած են Անգլիոյ դէմ, թուրք մամուլը կը գրէ թէ Օտեսայի տեսակցութիւնը ո՛չ մէկ պետութեան դէմ սպառնալիք մը կը կազմէ: Որոշապէս մոռցեր են նախապէս համաձայնիլ այս տեսակցութեան տրուելիք մեկնութեան մասին եւ ամէն մարդ իր շահուն համաձայն կը մեկնաբանէ զայն: Թուրքերը, բոլորովին մտահոգ ֆաշիստ աշխարհակալութեան սպառնալիքներէն, հասկցնել կ'ուզեն որ Օտեսայի տեսակցութիւնը պատասխան մըն է Լիվոռնոյի եւ թէ ռուսեւթուրք մերձեցման գլխաւոր նպատակն է արգելք հանդիսանալ հաւանական ձեռնարկներուն Իտալիոյ, որուն հետ Մոսկուա լաւ յարաբերութիւններ ունի:

Այս բոլորը տարօրինակ կերպով հակասական, շփոթ եւ խիստ միամիտ դիւանագիտութիւն մը կը թուի: Ո՛չ ոք կը խաբուի նոյնիսկ այն անգամ յայտարարութիւններէն, զորս ըրած է Մուսթաֆա Քէմալ Նիւ Եորք Էմէրիքընի *եւ որուն համաձայն Թուրքիա երկու տարիէն, երբ 80 միլիոն բնակիչ ունենայ, պիտի զինանայ խօսիլ Եւրոպայի, որ այն ատեն գլուխ պիտի ծռէ Էնկիւրիի առջեւ: Ռուսեւթուրք զինակցութիւնը, Եւրոպայի դէմ ասիական խմբակ մը կազմելու սպառնալիքը եւն. շատ խեղճ մեքենայութեան մը տպաւորութիւնը կուտան, որովհետեւ երկու թշուառութեանց եւ երկու տկարութեանց միացումը երբեք վտանգաւոր ուժ մը չի կազմեր: Այսչափը կրնայ ճիշդ ըլլալ որ Էնկիւրի ազգայնամոլութեամբ խելայեղ եւ ֆաշիստ Իտալիոյ աշխարհակալական ձգտումներուն պատճառաւ Արեւելքի մէջ ծագելիք կնճռոտութիւններէն վախնալով, կ'ուզէ այն խաբկանքը ստեղծել որ Թուրքիա մինակ չպիտի մնայ պատերազմի մը պարագային: Չիչերին Եւրոպայի մէջ իր ճամբորդութենէն վերադարձին երբ Պոլիս անցնի, այն ատեն միայն պիտի հասկցուի թէ Օտեսան առանց վաղորդայնի շարժո՞ւմ մըն է թէ սկիզբը արկածախնդրութեան մը, որուն դէմ Եւրոպա, առանց ծայրայեղօրէն յուզուելու, որոշ պայմաններու տակ որոշ նախզգուշութիւններ ձեռք պիտի առնէ:*

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՕՏԵՍԱՅԻ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1ին Չիչերին եւ Թէվֆիք Րիւշտի պէյ մամուլի ներկայացուցիչներուն հաղորդեցին հետեւեալ զեկոյցը.—

Թուրք Հանրապետութեան արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյ Թուրքիա հրաւիրած ըլլալով ժողովրդական գործավար Չիչերինը, իր արտասահման ճամբորդութեան առթիւ, երկու գործավարներուն միջեւ համաձայնութիւն գոյացաւ որ այդ տեսակցութիւնը տեղի ունենայ Օտեսայի մէջ:

Թէվֆիք Րիւշտի պէյ եւ Չիչերին միասին քննելով երկու կառավարութիւնները հետաքրքրող խնդիրները, հաստատեցին որ եղած խնդիրներէն եւ ոչ մէկը չի կրնար փոխել երկու պետութեանց քաղաքական ուղղութիւնը, հետեւաբար եւ խանգարել անոնց յարաբերութիւնը. թէ մեծապէս փափաքելի էր աւելի մտերմական եւ սրտագին դարձնել այդ յարաբերութիւնները և թէ այդ յարաբերութեանց ամրապնդումը խիստ կարեւոր պիտի ըլլայ աշխարհի խաղաղութեան համար:

⁂ *Շաբաթ օր Չիչերին եւ Թէվֆիք Րիւշտի ունեցան բարեկամական տեսակցութիւն մը, որ տեւեց երեք ժամ: Թէվֆիք Րիւշտի պէյ «Համիտիէ»ի մէջ հացկերոյթ մը տուաւ ի պատիւ Չիչերինի: Ժամը 18ին Օտեսայի խորհրդային պաշտօնատան մէջ Քաղաքապետին կողմէ հացկերոյթ տրուեցաւ ի պատիւ Թուրք նաւազներուն: Չիչերին եւ Րիւշտի պէյ ճառեր խօսեցան, վեր հանելով դերը Թուրքեւռուս նաւաստիներուն, որոնք «դիմադրած են բոլոր յարձակումներուն»: Ժամը 20ին Րիւշտի պէյ, Չիչերին եւ ուրիշ հիւրեր ներկայ եղան Օփէրայի մէջ տրուած շքեղ երեկոյթի մը, որմէ վերջ Չիչերին ընդունելութիւն եւ պատուոյ ճաշ մը տուաւ ի պատիւ Թէվֆիք Րիւշտիի:*

Կիրակի ժամը 4.30ին Թէվֆիք Րիւշտի պէյ Օտեսայի արտաքին գործավարութեան պաշտօնատունէն մեկնեցաւ եւ Չիչերինի ու Մոսկուայի դեսպան Ջէքեայի պէյի հետ գնաց նաւահանգիստ, ուր սիրալիր հրաժեշտ առաւ Չիչերինէն և ելաւ «Համիտիէ» զրահաւորը որ իրիկուան ժամը 6ին ճամբայ ելաւ դէպի Պոլիս:

Օտեսայէն մեկնած պահուն, Թէվֆիք Րիւշտի պէյ հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ ռուս կիսապաշտօն «Թաս» գործակալութեան թղթակցին.

— «Օտեսա գացի ուրախութեան զգացումով: Անկէ կը մեկնիմ, յուզուած ինծի եղած ընդունելութենէն: Չափազանց քիչ է ըսել թէ մեր երկու երկիրներուն միջեւ յարաբերութիւնները բարեկամական են: Եղբայրական բառով պէտք է որակել զանոնք: Երկարօրէն խօսեցանք Չիչերինի հետ, ոչ միայն իբր ներկայացուցիչները երկու երկիրներու, այլ իբր մարդեր, որոնք վեց տարուան անձնական բարեկամութեամբ կապուած են: Մեր հանդիպումին արդիւնքը պիտի ըլլայ Թուրքիոյ եւ Խորհրդային Միութեան բարեկամական յարաբերութեանց մէկ նոր ամրապնդումը: Ո՛չ մէկ փոփոխութիւն մեր արտաքին քաղաքականութեան սկզբունքներուն մէջ: Թուրքիա պատրաստ է պահպանելու եւ պիտի պահպանէ բարեկամական յարաբերութիւնները բոլոր երկիրներու հետ: Ատոր համար առանձնաշնորհներ չկան եւ չեն կրնար գոյութիւն ունենալ հանդէպ արեւմտեան պետութեանց, նախընտրաբար արեւելեան պետութեանց»:

Իտալիա եւ Թուրքիա կը պատրաստուի՞ն

Աթէնքէն 14 Նոյեմբեր թուականով կը հեռագրեն «Շիքակօ Թրիպիւն»ի.—

Օտեսայի տեսակցութեան առաջին դրական արդիւնքը կը նկատուի Թուրքիոյ կողմէ զօրքերու համախմբումը Ատալիոյ շրջանին մէջ, կռուելու համար Անատոլուի գօտին գրաւելու իտալական ոեւէ փորձի դէմ: Սովետներու եւ Թուրքիոյ արտաքին գործավարները, նշանակալից ներկայութեամբ Պերլինի պարսիկ դեսպանին, անկիւնաքարը դրին համակարմիր Ասիոյ մը, որուն մէջ հաւանաբար պիտի մտնեն նաեւ Չինաստան եւ Աֆղանիստան: Կը կարծուի թէ պոլշեւիկներու համասիական սպառնալիքը Անգլիոյ առասպելային քարիւղի շահերուն դէմ Պարսկաստանի մէջ, եւ Խայպարի անցքով Հնդկաստանի դէմ, պատճառ եղան որ Անգլիոյ արտաքին նախարարութիւնը կրկին հաւանութիւնը տայ Մուսոլինիի ծրագրին՝ գրաւելու Ատալիոյ գօտին, որ երկիցս խոստացուած է Իտալիոյ՝ Դաշնակիցներուն կողմէ եւ զոր Իտալացիները կամովին պարպեցին 1922ին կոմինիստական խռովութեանց ատեն:

Ֆաշիստները տենդագին կ'ամրացնեն Հռոդոս կղզին, ռազմագիտական կէտ մը, որ կը տիրապետէ ամբողջ Անատոլուի եզերքին, եւ Քասթէլլօրիցօ կղզեակը նաւային եւ օդային հսկայ կայանի մը կը վերածեն:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԻՆՉ Կ'ԸՍԷ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ ՄԸ

Ծանօթ միսիոնար Տօքթ. Եարրօ, որ Ամերիկա մեկնեցաւ Պոլսոյ ճամբով, եւ անձամբ պտտած է աղէտին վայրերը, հետեւեալ ծանօթութիւնները կը հաղորդէ, իր մանրամասն տեղեկագրին հետ.—

Կորուստը իր բոլոր մանրամասնութիւններով կ'երեւայ տեղեկագրիս մէջ. միայն թէ գիւղերու մասին կը խօսիմ, առանց Լէնինականը հաշուելու։ Մերկ ճշմարտութիւն է որ 100,000 ժողովուրդ բացը մնացած է Լէնինականի եւ գիւղերուն մէջ։ Կան տուներ ուր կարելի է պատսպարուիլ, բայց ժողովուրդը կը վախնայ վերադառնալու։ Կը խորհիմ թէ, սակայն, ձիւնն ու ցուրտը պիտի ստիպեն զիրենք մտնելու իրենց կիսակործան երդիքներուն տակ։ Աղէտահար բնակչութեան համար կառավարութիւնը անմիջապէս փութացած է օգնութեան. բայց աղէտին մեծութիւնը շուարման պիտի մատնէր, անշուշտ, որ եւ է կառավարութիւն։ Եթէ գարուն ըլլար, աղէտը այսքան սարսափելի պիտի չըլլար. գիւղացիները կրնային բացօթեայ ապրիլ, քիչ առ քիչ շինելով իրենց տուները։ Երկրաշարժի օրերուն, բարեբախտաբար օդը շատ մեղմ էր եւ գիշերները գաղջ։ Հինգ օր վերջ, սակայն, անձրեւը սկսաւ, իսկ իմ մեկնելէս ետք ալ՝ ձիւնը։ Գիտէք որ երկար ձմեռ կ'ըլլայ այնտեղ եւ ձիւնը մինչեւ 4 ոտք բարձրութեամբ կը նստի։ Անցեալ ձմեռ ցուրտը մինչեւ 20 ֆարէնհայթ աստիճանի իջած էր, զերոյէն վար։

Գալով մարդկային կորուստներուն, ինչպէս կը տեսնուի տեղեկագրին մէջ, մեռնողներու ընդհանուր թիւն է 203, վիրաւորուած են գիւղերու մէջ 261 հոգի։ Քաղաքին մէջ ալ, կարծեմ, 30—40 մեռեալ եւ 200 վիրաւոր կը գտնուին։ Մարդկային կորուստը քիչ պէտք է նկատել՝ ցնցումներուն սաստկութիւնը նկատի ունենալով։

Ռըլիֆը անմիջականօրէն բժշկական օգնութիւն հասցուցած է աղէտեալներուն։ Վիրաւորները սկսած են հաւաքուիլ եւ ենթարկուիլ Ռըլիֆի բժշկական հոգածութեան։ Քաղաքի կառավարական հիւանդանոցը փլած է։ Հին հիւանդներու հոգն ալ ստանձնած է Ռըլիֆը։ Նոյն գիշերը բերուեցան 500 վիրաւորներ։ Հիւանդանոցը ունեցաւ մինչեւ 500 անկողին, բոլորն ալ բացօթեայ։ Յաջորդ օրը կարելի եղաւ վրաններ կանգնել հիւանդներուն համար։

Որբանոցները կանգուն մնացած են, պատերուն վրայ տեղ տեղ ճեղքուածներ միայն առաջ եկած են։ Բոլոր այն տուները որոնք շաղախով եւ չիմէնթօյով են շինուած, դիմացած են ցնցումներուն եւ կանգուն կը մնան։ Փլած տուները բոլոր շինուած էին ցեխով եւ քարով։ Առաջիկային նկատի պէտք է առնել այս պարագան, գիւղերու եւ քաղաքի վերաշինութեան միջոցին։

— Ի՞նչ կացութեան պիտի մատնուի ժողովուրդը այս ձմեռ.

— Միակ միջոց մը կայ։ Մեծ մասը պէտք է գաղթեն ուրիշ շրջաններ, գոնէ ձմեռը անցնելու համար։ Անկարելի է որ այդքան բնակչութեան համար շէնքեր հասնին։ 2—3000 շէնք պէտք է շինել. մինչդեռ ձմեռ է հիմա եւ սառած հողը կարելի չըլլար փորել. մնաց որ շինուածանիւթի մեծ պակաս կայ։ Մինչեւ 660 վակոն փայտ պէտք է, միայն խրճիթներ շինելու համար։ Այսչափ փայտ Ռուսիոյ ո եւ է մէկ տեղը չիգտնուիր եւ մինչեւ դուրսէն հասցուի, առնուազն երեք ամիս կ'անցնի։ Նական կարեւորութիւն ունի անասուններու պաշտպանութեան հարցը։ Գիւղացիները իրենք կ'ըսեն որ եթէ մեր անասունները մեռնին՝ մենք ալ մեռած կ'ըլլանք։ Մինչեւ 12,000 գլուխ անասուն կայ գիւղերուն մէջ, պաշտպանութեան կարօտ։ Գիւղերուն մէջ տուն չէ մնացած. Ճիշդ է որ կանգուն պատեր կան, բայց փոքրիկ ցնցում մը փլչելու համար են եւ անբնակելի։ Ձմեռը ո եւ է կերպով անցընելու են, ինչպէս ըսի, ուրիշ ճար չկայ։

Առանց արտաքին օգնութեան, վերաշինութիւն կարելի չէ։ Կարիքը շատ մեծ է։ Գնահատութեան մը համաձայն, վնասները 25 միլիոն րուբլի (12,5 միլիոն տոլար) հաշուուած են։ Այս գումարէն շատ աւելի պէտք պիտի ըլլայ, կը խորհիմ, երբ քիչ մը առաջ բացատրածիս պէս, շաղախով եւ չիմէնթօյով տուներ շինուին, ինչ որ անհրաժեշտ է, նման. հաւանականութեան մը պարագային։ Յետոյ, նկատի առէք որ, գարնան գիւղացիները չեն կրնար եւ պէտք չէ որ աշխատին տուն շինելու համար։ Անոնք դաշտային աշխատանքի լծուած պիտի ըլլան այդ ատեն եւ ուրիշ կերպ ալ չեն կրնար ընել։ Հակառակ պարագային սովը կը սպառնայ։ Ուրեմն, գործաւորներն ալ դուրսէն պիտի գան աշխատելու համար։

Երբ ես մեկնեցայ, ժողովուրդը բոլորովին շուարած էր։ Կառավարութիւնը անձնուիրաբար կ'աշխատի. նկատի առէք ֆիզիքական դժուարութիւնները եւ գաղափար մը կրնաք կազմել կացութեան մասին։ Միակ մտահոգութիւնն է ձմեռը։ Շատեր սկսած են արդէն դէպի Երեւան գաղթել։ 4-5 օրուան մէջ, 10,000 հոգի Երեւան եւ Թիֆլիզ գացած էին, երբ դեռ չէի մեկնած։ Չեմ կարծեր որ խճողում տեղի ունենայ քաղաքներուն մէջ. քիչ մը պիտի նեղուին անշուշտ, սեղմ ապրելով տուներուն մէջ։ Միակ տագնապալի պարագան ուտեստեղէնի անբաւականութիւնը կրնայ ըլլալ։

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ ՎՆԱՍՈՒԱԾ ԳԻՒՂԵՐՈՒ

Օձախլը (մեծապէս վնասուած.)— Ունի 200 տուն, որոնց 100ը քանդուած են. բնակիչներուն թիւն է 990, որոնց 3ը վիրաւորուած են. անպատսպար մնացած են 900 հոգի, կենդանիներուն ընդհ. թիւն է 600, ոչխարներու թիւն է 200, իսկ սպաննուած ոչխարներուն թիւն է 2։

Պաճալօյի (մեծապէս վնասուած).— 253 տուն, 76ը քանդուած, 177ը վնասուած. բնակչութիւն՝ 1285, անպատսպար մնացած են 385 հոգի։ Կենդանիներու թիւն է 1100։

Մոլլա Մուսա (մեծապէս վնասուած).— 300 տուն, 150ը քանդուած, 150ը վնասուած. ունի 1350 բնակիչ, 670 հոգի անպատսպար են։ Կենդանիներու թիւն է 1410, որոնց 3ը սպաննուած են։

Կարուկ (մեծապէս վնասուած).— 174 տուն, 26ը քանդուած, 148ը վնասուած, բնակչութիւնն է 757, անպատսպարներ 26, կենդանիներու թիւը 800։

Թրք. Գարաքիլիսէ (հիմնայատակ կործանած).— 175 տուն, ամբողջովին քանդուած։ 868 բնակիչ, որոնց 24ը մեռած, 100 վիրաւոր, 844 անպատսպար, 889 կենդանի, որոնց 56ը մեռած։

Արալուղ (հիմնայատակ կործանած).— 173 տուն, ամբողջովին կործանած. 964 բնակիչ, 3ը մեռած 12ը վիրաւորուած, 961 հոգի անպատսպար. 1064 կենդանի, 6ը մեռած։

Ալեքսանտրովկա (հիմնայատակ).— 95 տուն ամբողջովին քանդուած, 465 բնակիչ, 20 մեռեալ, 34 վիրաւոր, 445 անպատսպար, 400 կենդանի, որոնց 10ը մեռած։

Կուլի Գարաքիլիսէ (հիմնայատակ).— 770 տուն, 385ը հիմնայատակ կործանած, 385ը մասամբ վնասուած, 30ը բնակելի, 4000 բնակիչ, 3 մեռեալ, 10 վիրաւոր, 3997 անպատսպար, 3000 կենդանի, որոնց 20ը մեռած։

Տախարլու (հիմնայատակ կործանած).— 155 տուն, ամբողջովին քանդուած. 815 բնակիչ, 115 մեռեալ, 40 վիրաւոր, 700 անպատսպար, 790 կենդանի, որոնց 395ը մեռած։

Ճէլօկան (մեծապէս վնասուած). 120 տուն, 70ը քանդուած, 50ը վնասուած, 550 բնակիչ եւ վիրաւոր, 550 անպատսպար, 610 կենդանի, 5ը մեռած։

Պայանտուր (հիմնայատակ կործանած).— 154 տուն ամբողջովին քանդուած, 874 բնակիչ, 20 մեռեալ, 100 վիրաւոր, 854 անպատսպար, 450 կենդանի, որոնց 30ը մեռեալ։

Քալալի (հիմնայատակ կործանած).— 85 տուն ամբողջովին քանդուած, 402 բնակիչ, 10 մեռեալ, 30 վիրաւոր, 392 անպատսպար, 435 կենդանի, որոնց 55ը մեռած։

Խածուլի (հիմնայատակ կործանած).— 305 տուն ամբողջովին քանդուած, 1400 բնակիչ, 2 մեռեալ, 1398 անպատսպար, 1500 կենդանի, որոնց 17ը մեռած։

Թավշան Գըշլա (հիմնայատակ կործանած).— 485 տուն, ամբողջովին քանդուած, 813 բնակիչ, 1 մեռեալ, 13 վիրաւոր, 812 անպատսպար, 1480 կենդանի, որոնց 150ը մեռած։

Ղազարապատ (հիմնայատակ կործանած).— 110 տուն ամբողջովին քանդուած, 600 բնակիչ, 2 մեռեալ, 598 անպատսպար, 1000 կենդանի, որոնց 140ը մեռած։

Սուվանվէրտի (հիմնայատակ կործանած).— 230 տուն, 220ը ամբողջովին քանդուած, 10ը մասամբ վնասուած, 970 բնակիչ, 4 վիրաւոր, 966 անպատսպար, 900 կենդանի, որոնց 50ը մեռած։

Աջլին (մեծապէս վնասուած).— 110 տուն, 50ը ամբողջովին, իսկ 60ը մասամբ քանդուած, 512 բնակիչ, 5 վիրաւոր, 512 անպատսպար, 850 կենդանի, որոնց 7ը մեռած։

Սոնկուպըլու (մեծապէս վնասուած).— 169 տուն, 50ը քանդուած, 119ը անբնակելի, 923 բնակիչ, 823 անպատսպար, 900 կենդանի։

Արմուտլու (մեծապէս վնասուած).— 139 տուն, 70ը քանդուած, 69ը անբնակելի, 559 բնակիչ, բոլորն ալ անպատսպար, 750 կենդանի։

Փօղազքէսէն (մեծապէս վնասուած).— 192 տուն, 93ը անբնակելի, 1022 բնակիչ, բոլորն ալ անպատսպար, 1100 կենդանի։

Մոլլա Կէօքչէ (մեծապէս վնասուած).— 359 տուն. 176ը քանդուած, 1657 բնակիչ, բոլորն ալ անպատսպար, 1700 կենդանի։

Կուլթայքըշլա (թեթեւ կերպով վնասուած).— 51 տուն, 25ը անբնակելի, 20ը քանդուած. 280 բնակիչ, 300 կենդանի,

Խօրօմ (մեծապէս վնասուած). — 400 տուն, 8ը քանդուած, 330ը վնասուած, 392ը անբնակելի, 2097 բնակիչ, 1750 կենդանի։

Թուլխալէճլի (թեթեւ կերպով վնասուած).— 101 տուն, 80ը վնասուած, 100ը անբնակելի, 470 բնակիչ, 640 կենդանի։

Իմէրկլիան (թեթեւ կերպով վնասուած).— 167 տուն, բոլորն ալ անբնակելի, 948 բնակիչ, 1070 կենդանի։

Տիւզքէնտ (թեթեւ կերպով վնասուած).— Ունի 460 տուն, 138ը վնասուած, 260ը անբնակելի, 2400 բնակիչ, 2500 կենդանի։

Կօնաքդըրան (թեթեւ կերպով վնասուած).— 264 տուն, 132ը վնասուած, 132ը անբնակելի, 1350 բնակիչ, 1800 կենդանի։

ԻՆՉՊԷ՞Ս Կ'ԱՊՐԻՆ ՊԶՏԻԿՆԵՐԸ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Մոսկուայի կոմունիստ «Կարմիր Լրագիր» (No. 255) օրաթերթէն կը քաղենք հետեւեալ տողերը, որոնք աւելի պերճախօս քան ո եւ է «հակայեղափոխական» քննադատութիւն, ցոյց կուտան, թէ ի՛նչ բարքեր կը տիրեն «աշխարհիս առաջին համայնավարական պետութեան» մէջ.

— «Ես կ'անցնէի Ռոստովի Նախկին Սատովի փողոցէն։ Հոկտեմբերեան գիշերը խաղաղ էր ու ջերմ։ Սինէմայի առջեւ աճապին բազմութիւն կար, աղմո՜ւկ, ոստիկանութիւն... անհամար գարեջրատուները բաց էին։

Պուտէօննիի պողոտային անկիւնը, լրագրավաճառի տաղաւարին քով, տեսայ երկու մանչուկներ։ Անոնց հէքիաթային ցնցոտիները լուսաւորուած էին մոմով մը, զոր բռնած է անոնցմէ մէկը։ Արագօրէն մօտեցայ անոնց։ Նկատեցին իմ մօտենալս ու մարեցին մոմը։

— Ինչո՞ւ համար վառեր էիք մոմը։

— Կ'ըլլայ որ պատրոյգ չեն ունենար, ըսաւ կրտսերը։ Երէկ տղաքը գնեցին մոմ մը, բայց չվառեցաւ։

— Իսկ ի՞նչ պիտի ընէք մոմը։

— Գիշերը պիտի քնանանք։

— Լոյսո՞վ պիտի քնանաք։ Չէ՞ որ ամէն մարդ մութ տեղը կը քնանայ։

— Կրնանք խեղդուիլ։

— Ինչպէ՞ս թէ խեղդուիլ։ Դուք ո՞ւր կը քնանաք։

— Հո՛ն — ցոյց տուաւ ձեռքով երէցը։

Ես հետաքրքրուեցայ։

— Ցոյց տուէք. ո՞ւր է։

— Երթանք, ուրեմն,— ըսաւ պզտիկը։

Գացինք։ Մանչուկներու ցնցոտիներէն գէշ հոտ կուգար։ Երկուքն ալ բոպիկ էին, գլուխները բաց։ Պզտիկը՝ ուրախ ու շատախօս՝ միշտ կը շաղակրատէր։ Մեծը՝ խոժոռ ու լռակեաց, հեգնական պատասխաններ կուտար։

— Ինչո՞վ կ'ապրիք։

— Կը մուրանք, խնդաց պզտիկը։

— Եւ շատ կուտա՞ն։

— Ատենը գիտէ— ակամայ պատասխանեց մեծը։ Օր կ'ըլլայ մէկ մանէթէն աւելի կը ստանանք, օր ալ կը պատահի, որ հազիւ տասը կոպէկ կը հաւաքես։

Մօտեցանք սեւ ու մեծ կաթսաներու, որոնց մէջ կուպր կը հալեցնեն, մայթերը յատակելու համար։

— Հոս է, ըսաւ կրտսերը։

Նայեցայ կաթսաներէն մէկուն ներսը եւ տակը տեսայ երեք պզտիկներ. երկուքը կը քնանային՝ կծիկ դարձած, երրորդին աչքերը կը պսպղային։

— Կոպէկ մը տուր, ըսաւ։

Դրամ նետեցի կաթսային մէջ։

Ինծ հետ եկողները վառեցին մոմը ու մտան կաթսային մէջ՝ վառելու համար եղած պզտիկ ծակէն։ Այժմ հասկցայ, թէ ինչո՞ւ է պէտք մոմը։ Պառկելէ առաջ անոնք պէտք է մաքրեն «Ննջարանը», պէտք է հաւաքեն մոխիրը, դուրս նետեն գուցէ դեռ մխացող փայտի կտորները։

— Ինչո՞ւ դուք վերն էք, իսկ անոնք՝ վարը։

— Որովհետեւ վերը աւելի մաքուր է, գործնական լրջութեամբ պատասխանեց ան։ Վարը որ պառկիս, բոլորովին կ'աղտոտիս։

— Այո՛, մտածեցի ես, երկյարկանի ննջարան...

Անցայ կաթսաներու շարքի մօտէն՝ նայելով ներս։ Ամէնուն մէջ ալ պառկած էին պզտիկ երախաներ։

Վերադառնալով բարեկամիս տունը, որու մօտ կը մնայի, յուզումով պատմեցի տեսածս։

— Ա՜հ, տեսա՞ր նորութիւնը, անտարբեր կերպով պատասխանեց բարեկամիս կինը։ Ատիկա շատոնց սովորական բան է մեզ մօտ։ Ամէնքն ալ վարժուած են։ Ձմեռը, յաճախ, կը մտնեն կաթսաներու մէջ, երբ դեռ կրակը չէ մարած ու այրուածքներ ալ կը ստանան...

Առտուն կանուխ ես անցայ դէպի կայարան երախաներու «Ննջարաններու» մօտէն։ Անոնք արդէն վառուած էին ու կը մխային հեղձուցիչ ծուխով։ Իսկ երախաները կը ցատկռտէին կառքիս չորս դին ու կը պոռային.

— Աղջա՛ն, կոպէկ մը տուր՝ հաց առնենք։ Տո՛ւր...

ԱՂԵՏԱԲԵՐ ԱՐԵՒԱԴԱՐՁԸ

Այս տարուան Սեպտեմբերի վերջին տասնօրեակը սարսռազդեցիկ յիշատակ մը թողուց ետին։ Սեպտեմբեր 20ին թայֆունը լափեց Ֆլորիտայի ափերը, գեղածիծաղ Միամիի աւերակներուն տակ թաղելով մօտ 1500 մարդիկ։ 22ին Փարակուայի Էնգարնասիոն քաղաքը կիսովին ջնջուեցաւ փոթորիկի մը մոլեգնին։ 25ին Պրազիլիական Իթամպ քաղաքը իր կարգին կրեց կատաղի հովերու խուժանքը, 200 զոհեր տալով։ 28ին մթնոլորտը իր վերջին գալարումները ըրաւ Մեքսիկեա՛ն Վերա Գրուզի շուրջ։

Ի՞նչ խելագար նոպայ արդարեւ։ Ի՞նչ պատճառներ եկան արդեօք վրդովելու մթնոլորտի անդորրութիւնը։

Գիտուններու համար անակնկալ դէպքեր չէին ասոնք, որովհետեւ ոչ առաջին անգամ կը պատահին եւ ոչ ալ դժբախտաբար վերջինը պիտի ըլլան. գիտուած է որ արեւադարձի շրջանը (équinoxe), այսինքն Մարտ 21ի եւ Սեպտեմբեր 21ի տասնօրեակները յաճախ եւ մանաւանդ այրեցեալ գօտիի մէջ նշանակելի եղած են մթնոլորտային ջղաձգութիւններով եւ բուռն ցնցումներով։

Մարտ 21ը եւ Սեպտեմբեր 21 երկու բացառիկ օրեր են, ուր արեւը բեւեռէ բեւեռ անցնող գիծի մը ուղղութեամբ երկրիս ճիշդ կէսը կը լուսաւորէ եւ հետեւաբար գիշեր եւ ցերեկ հաւասար են իրարու. այնուհետեւ կացութիւնը կը փոխուի. արեւու հանդէպ երկրիս թեքումը կը շեշտուի աստիճանաբար, որով արեւու ճառագած ջերմութիւնը անհաւասար բաշխում մը կ'ունենայ երկրագունդին վրայ ու այսպէս կը ծնին տարուայ եղանակները։

Արեւադարձները ուրեմն ազդարարներն են եղանակներու փոփոխութեան. Մարտ 21ը գարնան աւետաբեր է, մինչ Սեպտեմ[...] 21ը կը մատնէ գալուստը [...] օրերու. բայց ձմեռէն դէպի [...] մառ կամ տաքէն պաղ, օր[...] այս շրջումը չի պատահիր [...]ռանց լուրջ հետեւանքներու[...] մառը ցամաքամասերը շատ [...] արագ եւ աւելի ջերմացին[...] տաքնան քան ովկիանոսները[...] ձմեռն ալ անոնք շատ աւել[...] տով կը պաղին կը սառին քան [...] ծովերու ջուրը։ Հետեւանք [...]լայ այն որ ամրան ցամաք[...]սերու օդը շատ աւելի նօսր է [...] ծովերու օդը եւ ձմրան, ընդհ[...] կառակն, հաշուուած է, օրինակ[...] ձմրան եղանակին հիւսիս[...] ցամաքամասերու վրայ մօ[...]ւորապէս 14 միլիառ թօն աւ[...] օդ խտացած կայ քան թէ [...] սիսային ծովամասերուն վրայ[...]

Արդ, արեւադարձներուն [...] դանակի շրջումին հետ [...] թացարար, երբ ցամաքամաս[...] կը սկսին արագօրէն տաքնալ [...] պաղիլ, յաւելուածական օդի [...] դանգուածը — 14 միլիառ թ[...] — անակնկալ տեղափոխութի[...] մը կ'ունենայ ցամաքներէն դէ[...] ովկիանոս կամ փոխադարձաբար[...]

Կարելի է երեւակայել թէ [...]րոշ ափերու վրայ ուր ցամաք[...]յին եւ ծովային բարեխառն[...] թեան շեշտ հակասութիւն [...] կայ, օդի այդ զանգուածն[...] խուժանքը որքան բուռն եւ [...] թահարիչ կ'ըլլայ։ Փոթորիկը [...]ճախ կը վերածուի ինքն իր շուր[...] թաւալող յորձանքի մը, որ [...] կամ փոշիի դարձադարձիկ սիւն[...] կը բարձրացնէ մինչեւ ամպ[...] Ֆլորիտայի ափերուն վրայ [...] թայթառը կը կոչուի «Թօռնա[...]» որ երբեմն ժամը 200 քիլոմ[...] արագութեամբ կը մաքրէ [...] երկրին խորերը, իբրեւ ասպա[...] ուժ մը։ Ոչ շէնքերու հիմքը [...] ծառերու արմատը, ոչ [...] խարիսխը կրնան տոկալ, փայտ[...] շէն տուներ՝ կը նետուին քի[...] մեղրներ անդին, մարդիկ [...] կենդանիներ չորցած տերեւներ[...] պէս կը պտուտկին օդին մէջ [...] ժամուայ ընթացքին հիմնա[...]տակ կը կործանին արդոց մշակ[...]ւոր ձեռակերտները...։

Երկրորդ ազդակ մըն ալ [...] ճախ կուգայ բարձրացնելու [...]ռաջինին աւերիչ դերը. —[...] կիանոսին ծովախաղացքը։

Ծանօթ է, որ լուսնի եւ մաս[...] ալ արեւու ձգողութեան հետ[...]ւանքով, ովկիանոսին ջուրը եր[...] անգամ կ'ուռի, կը բարձրան[...] (մակընթացութիւն) եւ յե[...] տեղի տալով կը քաշուի (տե[...] տուութիւն)։ Լուսինը արեւէ[...] թէեւ 26 միլիոն անգամ պզ[...] բայց երկրին չափազանց մօտ [...]լալուն, իր քաշողական ուժը [...]ւէն երկու անգամ աւելի [...] լուսնի եւ արեւու որոշ դիր[...]կան, ուր անոնց ձգողական [...] իրարու վրայ կը բարդուի [...] խազարձաբար եւ երեւան կը[...] եռապատիկ սաստկութեամբ [...] վախաղացքներ։ Պարագաներ [...] կան սակայն, ուր երկուքին [...] դիցութիւնը իրար խաչաձեւ[...] իրար կը չէզոքացնեն մաս[...] կ'ունենանք այն ատեն [...] մեղմ ծովախաղացքները։

Արդ, դիտուած է որ ամ[...] բուռն ծովախաղացքները կը [...] գաղիպին շատ յաճախ արե[...] դարձային օրերուն, եւ զար[...] նալու բան չկայ, եթէ սանձա[...] տոր ալիքներ, մրրիկէն մղ[...] ուած, իրենց ափերէն դ[...] գան ու խուժեն դէպի երկ[...] ներսերը...։

Ու պէտք է ընդունինք [...] որ այնքան որքան ծովերու [...] ղուկ զանգուածը, մթնոլոր[...]

...իր մակընթացային օդա-... մինչ լուսնային ձգո-... պատճառաւ. գիտու-թիւնը ... չէ կրցած մըթ-... յարաշարժ ծովուն ... ուսումնա-... սահիպուած ... ընդունիլ որ արեւադարձա-... թաթաններուն մէջ ... ձգողութիւնն ալ որոշ դեր կը կատարէ։

Հակառակ բոլոր պատուհաս-ներուն, սակայն, մինչ ցամաքը կը ձօձի, հովը կը խռովի եւ օդը կը մրրկի մեր շուրջ, մարդը, ան-... իր գործը կը շարունակէ։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

Պերլին 15 նոյ.

Շարժի գոյժը որը օրին իմա-ցած՝ գաղ. միութեան նախագահ պ. Ե. Տէր Մինասեան, անմիջա-պէս իր շուրջ հաւաքելով ներկայ վարչութեան անդամները եւ Երե-սփոխաններու միութեան ներկա-յացուցիչները ինչպէս նաեւ կեդ-րոնական ..., կազմակերպեց եղ-բայրական օգնութեան գործը։ ...ժամական օժանդակութիւնը ան-միջական կարեւորութիւն ունե-նալուն, ձեռնարկուեցաւ ամէնա-արագ իրագործելի ձեւին. Հովա-նաւորութեամբ Տքթ. Նըրն-... եւ Խիլի.քճեանի, նաեւ պ. ... Համբարձումեանի եւ Պա-պաջանեանի կազմուեցաւ յանձ-նախումբ մը, որ անձամբ կը դիմէ ամէն Հայու, որպէսզի մասնակցի հանգանակութեան, իր կարողութեան չափով։ Նոյնպէս ... հրաւէրներ ղրկուեցան գաղութի բոլոր Հայերուն եւ հա-մակիր օտարներու, հագուստեղէ-նով օժանդակելու համար։

Մինչեւ հիմակուան արդիւն-քը գոհացուցիչ է։ Կը յուսացուի մօտ օրէն վերջնական ցանկ մը ունենալ։ Բայց նկատելով գաղու-թին փոքր թիւը եւ մեծ մասին ... ըլլալու հանգա-մանքը, կարելի է ըսել, որ Պեր-լինի Հայերը այս անգամ ալ ցոյց կուտան իրենց պարտակա-նութեան գիտակցութիւնը։ Պէտք է տեսնել, չափելու համար պզտիկ ... մեծ արժէքը, մեծ ... քին հեռաւոր մէկ անկիւնը իրենց միայնակ գոյութիւնը ... այն Հայերուն, որոնք ... աղէտը, առանց վարա-նելու կը բանան իրենց քսակը եւ ... կը տրամադրեն։

— Հա՛, կեցէք տղաք, պահած ... մը ունիմ, տա՛մ. ... մէկը։

Ուրիշ մը հինգ մաոք (60 ֆրանք) կուտայ, ,,հաոյ կը փնտռէ աղքատ կրպակին աղքա-տիկ արկղին մէջ։ Պահած ստար դրամ ունի, կը գտնէ, կը համրէ.

— Ինը հարիւր լէյ է տղա՛ք, առէ՛ք ալ ղրկեցէ՛ք։

... Իսկ ես կը խորհիմ. քանի կայ մեր մէջ ողջախոհութեան եւ անձնուիրութեան այս ոգին, ոչ մէկ ուժ կրնայ ընկճել մեր ժողովուրդը կամ քանդել մեր եր-կիրը։ Եւ կը տեսնեմ արդէն վե-րաշինուած եւ պարարտ Շիրակը եւ իր լեցուն «յամբարք»ը։

Թղթակից

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

98 — ԹՈՊԱՏԻ ԱՐԹՈՎԱՑԻՆԵՐԸ

1923ի գաղթին, այստեղ ալ հայրենակիցներ եկած են Պոլիսէն եւ Յունաստանէն եւ հիմա անոնց թիւը կը հասնի 81ի։ Ասոնց 24ը ընտանիքով են եւ կը մնան զա-նազան տեղեր, Փարիզ, Փօն տը Շէրի, Վալանս, Կառստան, Փօն տ'Օպնա, եւ մեծամասնութիւնը Լըփուզէնի մէջ։ Ամէնքն ալ բան-ւոր են։

Լը Փուզէնի մէջ, կազմուեցաւ Թոքատի Արթովայի Հայրենակ-ցական միութիւնը, 1926 փետր-ուարին։ Հակառակ մեր այս պզ-տիկ ձեռնարկին, օգնեցինք երկու անդամ Պոլսոյ հայրենակիցներու. որոնց մէկը Պոլիս կը գտնուի (աջ ձեռքը կտրուած), եւ հինգ հոգիի տէր, այժմ անգործ, իսկ միւսը Յունաստան։ Այս վերջինը ուզեց Հայաստան երթալ, բայց մեկ-նումը յետաձգուեցաւ։

Մինչեւ հիմա ունեցած են ինը ամուսնութիւն։ Նաեւ 14 ծնունդ, ութը մանչ եւ 6ը աղ-ջիկ։

Կարդալով Շիրակի աղէտը «Յառաջ»ի մէջ, հանգանակու-թեան ձեռնարկեցինք եւ մէկ եր-կու օրէն պիտի յաջողինք մեր բաժինը տալ ցուրտէն եւ բուքէն տառապող մեր եղբայրներուն։

Լը Փուզէն Ս. Տ. Յակոբեան

99 — ՔԱՆ

Քան, ջղերու ձմեռանոց, ունի լաւ օդ եւ ջուր։ Մեծ կայարան մըն է եւ կը գտնուի Նիսէն 34 քիլոմեթր դէպի Մարսէյլ։

Հոս կանք 6-7 Վանեցի երի-տասարդներ, բոլորս ալ ամուրի 12-22 տարեկան, եւ Դաշնակցա-կան։ Գործերը լաւ են եւ պարապ մարդ չկայ։ Հայրենակիցներէն մէկը կ'աշխատի քաղաքային հի-ւանդանոցին մէջ, ուրիշ մը ատաղ-ձագործարան մը, երկու հոգի պանդոկներու մէջ, երկու հոգի կայի գործարանը եւ մէկ հոգի ալ դուրը։ Օրականները գոհա-ցուցիչ են՝ 30 ֆր. 8 ժամի համար, բայց որովհետեւ քաղաքը հա-րուստներու տեղ է, ամէն բան սուղ է, սենեակի տագնապը շատ սուր է, մանաւանդ ձմեռը։

Հոս թէեւ ո՛ր եւ է ազգային կազմակերպութիւն չկայ, բայց Շիրակի աղէտին առթիւ փոքր գումար մը հաւաքուեցաւ եւ մօտ օրէն պիտի ղրկուի։

Գ. Կարսեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԽԵՂԱԹԻՒՐՈՂՆԵՐԸ

Կ'երեւի թէ կարգ մը մար-դոց համար խեղաթիւրելը դիւրին արհեստ մըն է։ Այս տպաւորու-թիւնն ունեցայ «Յառաջ»ի նոյ. 12ի թիւին մէջ կարդալով Յ. Պօ-յաճեան եւ Ա. Խոնչէկիւլեան ստո-րագրութեամբ նամակը։

Պարոնները կ'ըսեն թէ իրենք հոգաբարձու չեն։ Լաւ։ Եթէ պաշ-տօնական հանգամանք չունէին, ի՞նչ իրաւունքով եկեղեցիի խոր-հրդարանը ժամ առաջ եկած կը սպասէին գայթակղութիւն յա-րուցանելու համար։ Ուրեմն, եթէ հոգաբարձու չեն, կ'ըլլան պարզ անհատներ, եւ երբ պարզ ան-հատներ իրենք իրենց թոյլ կու-տան ինքնագլուխ եւ բռնօրէն մի-ջամտելու ազգային գործերու, կ'ըլլան «պաշըպօզուք»։

Պարոնները ճշմարտութիւնը կը շրջեն երբ կ'ըսեն թէ դատաստ. խորհուրդը արգիլել չեն ուզած։ Վկայ էին հոն դատաստ. խոր-հուրդի նախագահը եւ անդամ Պ. Գամէր Բենիամին։ Երբ ես ներս մտայ, յիշեալները կոպիտ կեր-պով ազդարարեցին որ մեկնիմ, թէ հոն «խորհուրդ գումարուիլը կ'արգիլեն», թէ «եկեղեցին իրենց սեփականութիւնն է», եւայլն։

Բայց երբ հիմա կ'ուրանան իրողութիւնը, այդ ես կը մեկնեմ ի պատիւ իրենց. այդ կը նշանակէ թէ իրենց սխալը հասկցած են եւ կ'ուզեն նահանջել, ինչ որ առա-քինութիւն մըն է։

Կ'ըսեն թէ վէճին բուն պատ-ճառը Պալաքեան եպիսկ.ի եւ իր խորհրդականին վնասաբեր գոր-ծունէութիւնն էր։ Ես չեմ գիտեր թէ Պալաքեան եպս. ի՞նչ վնասա-կար գործունէութիւն ունեցեր է. ինչո՞ւ քաջութիւնը չունին զանոնք հրատարակելու, քանի որ, փառք աստուծոյ, մամուլը ազատ է եւ Փարիզի ազաններուն թմբուկը զարնող թերթեր կրնան գտնուիլ։ Կ'երեւի կաթ. պատուիրակին գոր-ծունէութիւնը «վնասաբեր» է դասակարգ մը մարդոց անձնական ու խմբակցական շահերուն...։

Եթէ իրենց բողոքը Պալաք-եան Եպիսկ.ի գործունէութեան եւ կամ նուիրուած գործի մը Անիէր փոխադրութեան մասին էր, այդ պարոնները ի՞նչ բան ունէին եկե-ղեցիի խորհրդարանը, ուրկէ երկու ամիսէ ի վեր իր պաշտօնատունը այլուր փոխադրած էր կաթ. պատուիրակը եւ անոր հասցէն ի-րենց ալ շատ ծանօթ էր։ Դատաստ. խորհուրդի օրով իրենց հոն գալը եւ վէճ հանելը ուրիշ նպա-տակ չունէր, եթէ ոչ արգիլել նոյն խորհուրդին գումարումը, դատա-կան մասնաւոր նպատակի մը հա-մար։

Հարկ չեմ տեսներ աւելի քրքրել հարցը, վասնզի վստահ եմ թէ, որեւէ ուշադիր ու ողջա-միտ մարդ կարդալով գոյգ մը հերոսներուն այդ բացատրութիւ-նը, ամէն տողէ հոտող հակասու-թիւններէն ու խուսափողական ձե-ւերէն պիտի հասկնայ խեղաթիւ-րումները։

12 Նոյեմ. Մ. Զայլաք

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ ԽՈՆԱՐՀ ԽԱՒԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՔԼԷՌՄՕՆ-ՖԷՐՐԱՆ — Շի-րակի աղէտը մէկ մարդու պէս ոտքի հանեց հայ գաղութները իրենց քաղաքական, գրական, գե-ղարուեստական եւ բարեգործա-կան խմբաւորումներով։ Այս պա-րագան՝ աւելի քան երբեք սր-տապնդիչ է եւ կուգայ հաստա-տել հայ ժողովուրդի բարոյա-կան մեծութեան եւ ինքնաճա-նաչութեան դարաւոր յատկա-նիշը։

«Պուտ մը ջուր» ծով արցուն-քին, այո՛, Շիրակի մեր աղէ-տահար եղբայրներուն՝ Քլէռ-մօն-Ֆէրանի ափ մը հայորդիներէն, քանի որ հոս հայութիւն մը չի ներկայացներ։ Հազիւ 7-8 ընտա-նիքէ եւ տասնեակ մը ամուրի ե-րիտասարդներէ կը բաղկանայ մեր գաղութը, գրեթէ բոլորն ալ աշխատաւորներ։

Առանց քաղաքական կամ ազգային միութիւն մը ունենա-լու, մեր գաղութը ինքնաբերա-բար եւ սիրայօժար տուաւ ինչ որ կրնար, դէթ այս կերպով ամո-քած ըլլալու համար Շիրակի ար-կածահար եղբայրներուն տառա-պանքը։ (Տես Է. ցուցակը)։

Վարագդատ

ՄԱՐԹԻԿԻ ՄԷՋ

ՄԱՐԹԻԿ (Սեփ. Թղթ.) — Հա-յաստանի երկրաշարժի աղէտեալ-ներուն ի նպաստ, Հ. Յ. Դ. Մար-թիկի Ենթակոմիտէի նախաձեռ-նութեամբ, ընկերներու եւ ծա-նօթներու մէջ հաւաքուեցաւ 570 ֆրանք, զոր այս անգամ մանտա-փոստով «Յառաջ»ի կ'ու-ղարկեմ, Ամերիկեան Նպաստա-մատոյցին յանձնելու համար։ (Տես այսօրուան ցուցակը)։

Այս առթիւ նորէն մէջ տեղ ինկած են անբարեկիրթ ու անբա-րեխիղճ տարրեր, միտքերը պղտո-րելու համար։ Ամօ՜թ...։

ՊՈՒՏՕՅԻ ՄԷՋ

ՊՈՒՏՕ (Սեփ. Թղթ.) — Պու-տօյի Հայ Երիտասարդաց Միու-թիւնն ալ անմասն չմնալու հա-մար, սրտցաւ հայրենակիցները ժողովի հրաւիրեց նոյեմբեր 7ին։ Խանդավառութիւնը մեծ էր, ամէն մէկը կ'ուզէր իր զոհողու-թիւններով գերազանցել միւսը։ Հանգանակութենէն գոյացաւ 1065 ֆրանքի գումար մը զոր ձեզի կը ղրկենք (Տես ցուցակը)։ Միու-թիւնս այս առթիւ հրապարակաւ կը պարսաւէ կարգ մը անհատներ, որոնք Շիրակի աղէտը լաւագոյն առիթը սեպեցին ստոր խաղեր փորձելու։

Ատենադպիր Ս. Գօնեալեան — Ատենապետ Ա. Քէնտիրեան

ԴՈՒՌՆԷ ԴՈՒՌ ՊՏՏԵԼՈՎ...

ՀԷՐԻՔՈՒՐ — Հէրիքուր եւ Պէթոն քուրի մէջ, քանի մը ե-րիտասարդներ դուռնէ դուռ պտտելով, իւրաքանչիւր հայ ըն-տանիքէ ստացանք իր եղբայրա-կան համեստ բաժինը եւ «Յա-ռաջ»ի կը ղրկենք։ (Տես ցուցակը)։

Լ. Պ., Խ. Ա. եւ Գ. Տ. Ղ.

Կաթող. պատ. դիւանէն

ԹԵՄԱԿԱՆ Խորհուրդը իր վեր-ջին նիստին մէջ ցաւով լսեց որ ոմանք փորձած են արգիլել Կեդր. Դատաստ. Խորհուրդի գումարումը եկեղեցւոյ Խորհրդարանին մէջ եւ նկատելով որ այդ միջադէպը տե-ղի ունեցած է Փարիզի հովիւ եւ նոյն ժողովին նախագահ Վսեմ. Շապուհ եպսկ. ի ներկայութեան, որոշեց այս մասին տեղեկութիւն ուզել անկէ, ի լուսաբանութիւն խնդրին։

* * * Ամերիկայի Հայոց Առաջ-նորդարանը նկատելով որ հայ ե-կեղեցականներ կը փորձեն Ամե-րիկա երթալ առանց Առաջնորդա-րանին հաւանութեան, եւ հոն ան-պաշտօն մնալով թշուառութեան կը մատնուին, քանի որ եկեղե-ցականներ հոն ուրիշ ձեւով չեն կրնար աշխատիլ ու ապրուստ ճա-րել, պաշտօնապէս կը յայտարարէ թէ ինքնագլուխ Ամերիկա գա-ցող եկեղեցականներուն պաշտօն չպիտի տրուի, եւ թէ արտասահ-մանէն եթէ հոգեւորական մը հե-տամուտ է հովուական պաշտօնի, պէտք է նախապէս բանակցի Ամե-րիկայի Առաջնորդարանին հետ եւ անոր հաւանութեամբ միայն երթայ հոն։

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՇԻՐԱԿԻ ԶՈՀԵՐՈՒՆ

("ՅԱՌԱՋ"Ի ՄԻՋՈՑԱՒ)

ԵՕԹԵՐՈՐԴ ՑԱՆԿ

Ա. Փափազեան, Վիսպատէն	500.—
Հէրիքուրի եւ Պէթօն Քուռի հայրենակիցներէն	680.—
Քլերմօն Ֆէրրանի հայրենակիցներէն	765.—
Սահակ Խաչատուրեան	50.—
Մկրտիչ Սէֆէրեան	50.—
Յաբէթ Յակոբեան	50.—
Ղ. Մ.	50.—
Քուռպվուայի հայկական օթեւանէն պ. պ. Խաչիկ եւ Աւետիս Քէպապճեանի միջոցաւ	1290.—
Georges Viel կօշիկի գործարանի հայ եւ յոյն աշխատաւորներէն	550.—
Ս. Տ. Պառաւեան	25.—
Պուտոյի Հայ Երիտ. Միութեան հանգանակութիւնը	1065.—
Լօռէթի (Լուառ) հայ աշխատաւորներէն	507.—
Հ. Յ. Դ. Մարթիկի Ենթակոմիտէին հանգանակութիւնը	570.—
Մայեայի հայ, ֆրանսացի եւ իտալացի բանւորներէն	300.—
Սէվրանի հայրենակիցներէն պ. պ. Ս. Պագրճեանի, Հ. Տէմիրճեանի եւ Օ. Լօռանեանի միջոցաւ	1425.—
Յար. Եսայեան, Սէվրան	40,—
Photogravure Paxի աշխատաւորներէն պ. Կ. Կեավուրեանի միջոցաւ	130,—
Պօղոս Քէշիշեան	20,—
Ռընոյի բանւորներէն Յաճատ Մինասեան	50,—
Գումար	8117,—
Զ. ցանկին գումարը	31485.80
Ընդհ. գումար	39602.80

*** Եղբայրական օգնութեան յանձնախումբը ստացած է Վիէնի հանգանակիչ մասնախումբէն 2870 ֆրանք, ատենապետ Պ. Մուրատեանի միջոցաւ։

Յանձնախումբը ստացած է նաեւ մեծ ցանկութեամբ հանդերձեղէն, որոնց մանրամասնութիւնները պիտի հրատարակուին յառաջիկային։ Մեր խմբագրատունն ալ կապոցներ կը յանձնուին։ Դիւրութեան համար, կը խնդրենք մեր հայրենակիցներէն որ հանդերձեղէնները ղրկեն ուղղակի Եղբայրական Օգնութեան Յանձնախումբին, 71 Ave. Kléber.

*** Մեզի կը հաղորդեն թէ Լը Փուզէնի մէջ ալ կազմուած է Եղբայրական Օգնութեան Յանձնախումբի մասնաճիւղ մը, հետեւեալ անդամներով.— Պ. Պ. Լութֆիկ, Հայթայեան Ղազար, Տէմիրճեան, Աբրօ, Սարգիսեան, Տիկին Վ. Հայթաեան։ Մասնա-

(Շար. կարդալ Դ. էջ 3րդ սիւնակ)

ՉԻՆՈՎՆԻԿՆԵՐՈՒՆ ՍԱՐՔԱԾ ԴԱՏԸ

— Իսկ եթէ դուք կը գըտ-նէիք, որ Սինոյեանը վարկաբեկած էր կուսակցութիւնը եւ կարգա-պահութիւնը խախտած, ինչո՞ւ 65 ... փող տուիք անոր։

— Ես այդ փողը տուի ըն-կերաբար, բանտէն ընկեր մը ա-զատելու համար։

— Պարտաւոր չէ՞իք մերժել, ... այդ ընթացքը տեսնելէ յե-տոյ։

— Ես այդ կ'ընէի յետոյ, ... ցնելով Դաշնակցութենէն։

— Դուք ըսեր էք Սինոյեա-նին, որ Մանուկը վատ մարդ է։

— Ես անոր ըսեր եմ, որ եթէ Մանուկը վատ մարդ է, այդ չի նշանակեր թէ պէտք է սպան-նենք, եւ աւելցուցի. «Եթէ ժո-ղովուրդի համակրանքը անոր ... է, ուրեմն դուք էք վատը»։ «Պետրոսն այս գործին մէջ կը ... իր մեղքը թեթեւցնե-լու համար։ Խուշոյեանի տեռորը պարզ սպանութիւն է եւ ոչ տեռ-որ։ Պետրոսը դիտմամբ Դաշ-նակցութիւնը մեղսակից կը դար-ձնէ այդ սպանութեան։ Եւ այդ հանգամանքը լաւ կը հասկնայ Պետրոսը, այլապէս ինչո՞ւ մէկ գիշերուան մէջ փոխեց իր ցուց-մունքները։

— Ինչո՞ւ ձեր Կեդր. Կոմի-տէին չբողոքեցիք, որ առանց կու-սակցութեան գիտութեան տեռ-որ կը կատարուէր, հարցուց հան-րային դատախազը։

— Ժամանակ չունեցայ բո-ղոքելու. արդէն բանտարկուած էի տեռորէն յետոյ։

Դատախազը հարցուց թէ Սի-նոյեանն ինչո՞ւ իր քով կուգար, ինքն ի՞նչ հրահանգներ է տուած անոր։ Ստեփաննոսեանը պատաս-խանեց.

— Պետրոս Սինոյեանը կը ներկայանար իբրեւ Ալագեազի կազմակերպութեան ներկայացու-ցիչ։ Ան կուգար ինծմէ թերթ եւ գիրք ստանալու եւ միշտ կը գան-գատէր թէ չենք կրնար բաւակա-նաչափ գրականութիւն յանձնել իրենց։

«Մեր կազմակերպութեան թի-ւը յայտնի չէ եղած ոչ մէկ ժա-մանակ, Պետրոսը կը գանգատէր նոյնպէս, որ նոր մարդիկ չկան։

Ես Սինոյեանի այն հրա-հանգն եմ տուեր, որ լծուին խորհր-դային շինարար աշխատանքի, սակայն չեմ ըսած որ գիւղական խորհրդի մէջ մտնէ։

— Ինչո՞ւ միջոցներ ձեռք չառիք, որ տեռորը չկատարուէր, եթէ դուք համաձայն չէիք — հարցուց փաստաբան Գր. Զու-բարը։

— Որովհետեւ հնարաւորութիւն չունէի, ես ինքս մեկնեցայ Ա-բարան, իմ պաշտօնատեղին։

— Քաղաքական տեսակէտով ի՞նչ տարր կը համարէիք Սասուն-ցիները։

— Մենք գիտէինք, որ անոնք կը ձգտին դէպի Տաճկահայաս-տանը, սակայն մենք կ'աշխա-տէինք նպաստել այս երկրի շի-նարարութեան։

Դատարանի հարցերուն, թէ ի՞նչ կապ է ունեցեր Դաշնակցու-թեան Երեւանի Կեդր. Կոմիտէն արտասահմանի հետ, Ս. Ստեփան-նոսեանը պատասխանեց.

— Արտասահմանի հետ մեր կա-պը եղած է Թաւրիզի միջոցով։ Մենք արտասահմանէն երբեք զէնք չենք ստացած, այլ միայն գրականութիւն եւ քիչ քանակու-թեամբ փող՝ սուրհանդակներուն տալու համար։

— Ի՞նչ թերթեր կը ստանա-յիք արտասահմանէն, ո՞րքան եւ ինչպէս կը տարածէիք — հար-ցուց պաշտպան փաստաբան Հա-խումեանը։

— Ամիսը մէկ անգամ 5-10 օրինակ կը ստանայինք «Յուսա-բեր», «Հայրենիք» եւ քիչ քա-նակութեամբ «Դրօշակ», եւ կու-տայինք մեր կուսակցական ըն-կերներուն տարածելու։ Պատահած է, որ այդ թերթերը հասեր են նոյնպէս կոմունիստներու ձեռքը։ Մենք կ'ուզէինք արտասահմանեան կեանքին ծանօթանալ, ատոր հա-մար կը կարդայինք եւ կը տա-րածէինք այդ թերթերը։ Անոնց մէջ գլխաւորապէս կը շօշափէին երկրի եւ գաղութահայութեան վերաբերեալ հարցերը։

— Ձեր (Դաշնակցութեան) իմաստն ի՞նչ էր ուրեմն։

— Թերթ ստանալ եւ տա-րածել...։

— Դուք կուսակցութի՞ւն էիք թէ փոխադրութեան գրասեն-եակ, — հարցուց հանրային մե-ղադրողը։

— Դաշնակցական գրականու-թեան համար փոխադրական գրա-սենեակ էինք։

— Դուք ուրիշ կուսակցու-թիւններու թերթեր չէ՞ք ստացած։

— Ստացած ենք նոյնպէս Էս-էրական, մենշեւիկեան եւ ռամ-կավար թերթեր։ Ահա այստեղ է մեր եւ ձեր տարբերութիւնը. մենք կ'ուզենք մեր հակառա-կորդներուն թերթերն ալ կարդալ եւ անոնց կարծիքն իմանալ, իսկ դուք ոչ։

— Իսկ Նիկոլա Նիկոլայե-վիչի թերթը չէ՞իք ստանար։

— Անոր պէտք չունէինք։

Հանրային մեղադրող Ա. Երզնկեանը հարցուց.

— Դուք կ'ըսէք, որ ձեր նպատակն է եղած լծուիլ խորհր-դային շինարարութեան. ձեր կար-դացած արտասահմանեան թեր-թերուն մէջ ձեր ընկերները խոր-հրդային իշխանութիւնը որակեր են իբր «կարմիր բռնենի» եւ Հայաստանի՝ «դժոխքի ու թա-լանի երկիր», դուք ինչպէ՞ս պիտի աշխատէիք այդ «բռնենիներուն» հետ, «դժոխքի եւ թալանի այդ երկրին մէջ, անոնց օգտին»։ (4)

Յունաստան ուղղակի շահագրգռուած է Երկոտասան կղզիներու մէջ կատարուած զինուորական այս գործողութիւններով։ Յիշեալ կղզիներու յոյն բնակիչները ամէն շաբաթ բողոքներ կը տեղացնեն Աթէնք եւ Ժընեւ, կղզիները Յունաստանի վերադարձնելու համար։

Այստեղ կը կարծուի թէ Իտալիա գաղտնաբար բաւականաչափ զինուորներ կրնայ կեդրոնացնել Հռոդոսի և Գասթէլլօրիզօի մէջ յանկարծակի ցամաքահանման մը համար եւ իտալ. նաւատորմին կրակին տակ, մինչեւ 24 ժամ կրնայ ամբողջ Անատոլիոյ եզերքը գրաւել։ Թուրքիա խիստ մեծ զգուշական միջոցներ ձեռք կ'առնէ։ Օտարականներուն արգիլուած է մտնել Գոնիայէն մինչեւ Ատանա ծովեզերեայ շրջանը, օտար օդանաւերուն արգիլուած է սաւառնիլ յիշեալ հողամասին վրայէն։ Նոյնիսկ Եւրոպայէն եկած առեւտրական օդանաւեր ստիպուած են ծովու ճամբուն հետեւելու, այլապէս կրակի կ'ենթարկուին։ Թուրքերը Գոնիայի մէջ կը համախմբեն բազմաթիւ զօրաբաժիններ։

Նոր լուրեր երկրաշարժի մասին

Լէնինականէն Ամերիկեան Նպաստամատոյցի Փարիզի կեդրոնը հասած նոր հեռագիրներ հետեւեալ լրացուցիչ տեղեկութիւնները կուտան երկրաշարժի մասին.—

Լէնինական քաղաքին մէջ 30,000 հոգի անօթեւան կը մնան, իսկ քաւառի մըն տարածութեան վրայ երեսուն գիւղերու մէջ անպատսպար մնացած են 15,000 հոգի։ Փոլիկոնի եւ Սեվերսքիի որբանոցներու մանուկներուն մէջ թոքատապը մեծապէս ծաւալած է, առաջին ցնցումներէն ետք յիշեալ շէնքերու բոնի պարպումին առեն ցուրտ ենթարկուած պաղառութեան հետեւանքով։ Նպաստամատոյց Ընկերութեան բժշկական բաժինը տքնաջան աշխատանքի մէջ է' դարմանելու համար այս փոքրիկ հիւանդները։ Սեվերսքիի մէջ որբանոց մը ամբողջովին կործանեցաւ։ Ամէն ժամ նոր հիւանդներ կուգան Մերձաւոր Արեւելքի վրան - հիւանդանոցները։ Բազմաթիւ անդամատումներ տեղի ունեցան։

Հիւանդապահութեան դպրոցի դասընթացքին հետեւող հայ աղջիկները մեծ գործունէութիւն ցոյց կուտան, ղեկավարութեամբ ամերիկացի հիւանդապահուհի Օրիորդներ Ճարվիսի եւ Լ. Մաք Ֆէթրիճի։

Լէնինականի մէջ երկրաշարժի ցնցումները 15-20 ոտք խորութեամբ ճեղքեր առաջ բերած են։ Շրջակայ բլրաշարքին եզերքը քանի մը ոտք ցածցած է։ Պետական օգնութեան արտակարգ յանձնաժողովի զեկոյցին համաձայն, վերաշինութեան գործը «այնքան հսկայական է, որ ամէն աղբիւր պէտք է տրամադրուի»։ Ռուս կառավարութիւնը անմիջապէս մէկուկէս միլիոն տոլար տուաւ։ Պ. Հէնրի Մօրկընթաուի նախագահութեամբ Մերձաւոր Արեւելքի Նպաստամատոյցը Ամերիկայի մէջ կոչ մը հրատարակած է' 300.000 տոլար հանգանակելու համար։

Նոյեմբեր 1էն ի վեր Նպաստամատոյցի Փարիզի կեդրոնը ստացած է 160,000 ֆրանք։ Ֆրանսական ագարակներու մէջ աշխատող հայ որբերէն ամէն օր պզտիկ նուէրներ կը ստացուին։

Նիւ-Եօրքէն դէպի Լէնինական փութացուած են ահագին քանակութեամբ շինուածանիւթ, կղմինտր, չիմէնթօ, տախտակ, գամ եւն, ինչպէս նաեւ բժշկական պիտոյք։ Այս նիւթերը ցամաք պիտի հանուին Պաթում եւ Թիֆլիզի ճամբով պիտի ղրկուին աղէտին վայրը։

Անարգ ոճիր մը Սելանիկի մէջ

Այս խորագրին տակ, Սելանիկի «Ալիք»ը կը գրէ (6 նոյմ.).—

Կ'իմանանք որ անարգ ոճիրի մը զոհ գացած է Հօկի կեդր. վարչութեան անդամ եւ «Նոր Ալիք»ի վարչային պաշտօնեան Պետրոս Ադամեան։

Առջի գիշեր, քանի մը անծանօթներ, Պէշ Չինարի կողմերը յարձակում գործած են յիշեալին վրայ, զէշ կերպով ծեծած եւ դաշունահարած են զայն եւ կիսամեռ վիճակի մէջ ձգելով փախած ու անյայտացած են։

Դէպքէն քիչ վերջը վրայ կը հասնին ոստիկանները, որոնք մօտակայ դեղարան մը կը տանին զայն ու առաջին դարմանումները ընելէ վերջ, կը փոխադրեն քաղաքապետական հիւանդանոց։ Հոն, հակառակ եղած բժշկական խնամքներուն, երէկ առաւօտ, հոգին կ'աւանդէ։ Կ'ըսուի թէ Ադամեանի վրայէն գտնուած է 32,000 տրախմիի մօտ գումար մը։

Ոճրագործները կրցած են փախչիլ օգտուելով գիշերային մթութենէն։

*** «Թախիտրօմօս» կը գրէ թէ Ադամեան շատ գինով վիճակի մէջ դէպի Պէշ Չինար կ'երթար, երբ կը յարձակի երեք Հայերու վրայ, որոնք կնոջ մը ընկերակցութեամբ կը քալէին։ Հայերէն մէկը ապտակ մը կ'իջեցնէ անոր երեսին, իսկ երկուքը դաշոյններով կը սկսին զարնել։ Զարնողները կը փախչին եւ մինչեւ առաւօտ չեն ձերբակալուած։

*** Կ'իմանանք որ, առջի օր, Թումպացի կարգ մը գաղթականներ, ամբողջ օրը հետապնդած են Հօկի նախկին քարտուղար Արսէն Մութաֆեանը, իրենց տուած գումարները ետ պահանջելու համար։

Մութաֆեան, սպառնալիքի տակ տեսնելով ինքզինքը, երեկոյեան դէմ կը փութայ ոստիկանատուն։

Արսէն Մութաֆեանի ետեւէն ոստիկանատուն կը փութան նաեւ զայն հետապնդող գաղթականները, որոնք, ոստիկանապետին կը հաղորդեն թէ, յիշեալը իրենցմէ դրամ առած է եւ դրամները ետ կ'ուզեն։

Ասոր վրայ, ոստիկանապետը վար կը դնէ Մութաֆեանը եւ քննութիւն կը բանայ եղած ամբաստանութեան մասին։

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Համաձայն լրագիրներու մէջ հրատարակուած ծանուցումներու, Բարեգործական Միութեան Տարեկան Ընդհ. Ժողովը տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 5ին Լիւթէսիայի սրահներուն մէջ, ատենապետութեամբ Պ. Տ. Կամսարականի։ Ժողովը հաստատեց թէ ձայներու մեծամասնութիւն չունի, եւ սակայն, Հիմնական կանոնագրին 27րդ յօդուածին 8րդ հատուածին համեմատ, առժամեայ որոշում տուաւ կանոնագրին 17րդ, 19րդ եւ 27րդ յօդուածները փոփոխելու։ Երկրորդ Ընդհ. Ժողովը նիստի հրաւիրուած է յառաջիկայ Ուրբաթ, 19 Նոյեմբեր, ժամը 5ին, Լիւթէսիայի սրահներուն մէջ, համաձայն նախապէս հրատարակուած հրաւիրագրին։

(Շար. Գ. էջէն)

ճիւղը թէ դրամ եւ թէ հագուստ կը հաւաքէ։

*** Մեզի յանձնուած եւ օրը օրին ծանուցուած գումարներու ցանկերը կը հրատարակուին յաջորդաբար, համաձայն տեղի յարմարութեան։

Փարիզի Հայ Արիներու բաժինը (տես «Յառաջ» 10 Նոյեմբեր).—

Խումբին գանձէն տրամադրուած 42 ֆր., Աղուէս խմբակի խնայող. սնտկ. 25 ֆր., Արծիւ խմբակէն, Առիւծ խմբակէն, Վագր խմբակէն, Գ. Մեծատուրեան, Հրանտ Դերձակեան. Մ. Յակոբեան, Մելքոն Սահակեան, Ա. Համալեան, Յ. Պետիկեան, Աշոտ Պետիկեան, Վ. Գալփագճեան, Ա. Գաւուքճեան 10ական ֆրանք, Պ. Եղիազարեան, Յ. Եղիազարեան 25ական ֆրանք, Ե. Օտապաշեան 3,50 ֆր., Բ. Պսակեան 4,50 ֆր., Վ. Ասլանեան 5 ֆրանք, գումար 250 ֆրանք։

Սարսէլ գիւղի հայրենակիցներէն («Յառաջ» 10 Նոյ.).—

Ն. Քօչեան 30, Օ. Կարապետեան 20, Օ. Աւետիսեան 20, Ս. Աճէմեան, Հ. Կարապետեան 50ական, Ս. Տէրտէրեան 25, Փ. Օհանէսեան 80, Ոմն 75, Ճանիկեան 25, Ո. Սարգսեան, Գ. Տ. Մինասեան 50ական, Միլիոն Մաճառեան 20, Յ. Փափազեան 50, Կ. Առաքելեան 10, Տիկ. Աղաւնի Պետրոսեան 5, Փիրանեան 10, Թոմասեան, Չիլինկիրեան 5, Ա. Աճէմեան 10, Բ. Աճէմեան 20, Ս. Սանտրոսեան 50, Ս. Սիմքէեան 30, Յ. Գայեան 20, Ա. Փանոսեան 50, Բ. Պալլարեան 30, Գ. Երամեան 5, Խաչատուրեան 20, Ս. Թոմասեան, Արծիւեան, Յ. Թաճեան 10ական, Պ. Խօստիկեան 20, Ա. Անտոնեան 5. Ա. Աթէշեան 20, Պօղոսեան (Խիզանցի) 35, M. Ernesse 5, Յ. Պետիկեան 50, Ա. Երանեան 10, Ա. Սերոբեան 5, Յ. Երանեան, Տէր եւ Տիկ. Կարօ Երանեան 50ական, Առաքելեան 5, Մ. Ոսկեան 50, Ա. Սիսակեան 10, Տ. Պօյաճեան 5, Պ. Մանուկեան 10, Կ. Մինասեան 30 ֆրանք։ Գումար 1205 ֆրանք։

Այրի Տիկին Աննա Մատօեան, ընկ. Յովակիմ Մատօեան ու ազգականք եւ բարեկամք ցաւօք սրտի կը ծանուցանեն դառնաղէտ մահը՝

Պ. ՈՍԿԻԱՆ ՄԱՏՕԵԱՆԻ
(37 տարեկան)

որ տեղի ունեցաւ Չորեքշաբթի, 10 Նոյեմբեր, Տէսինի իր բնակարանին մէջ։ Թաղումը կատարուեցաւ 13 Նոյեմբեր Շաբաթ ժամը 11ին։

*** Հ. Յ. Դ. Տէսինի ենթակոմիտէն իր խոր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկ. Յովակիմ Մատօեանին, իր հօրեղբօր մահուան առթիւ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ Շրջ. Կոմիտէն խառն ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր խումբերու ներկայացուցիչները անյապաղ այս Շաբաթ երեկոյ 20 Նոյ. ժամը 8.30ին Café Metro-ի վերնայարկը. կարեւոր օրակարգ.

Հ. Յ. Դ. ՍԷՆ-ՇԱՄՕՆԻ ընդհ. դասախօսական ժողովը 21 Նոյ. Կիրակի ժամը 2ին նոր ակումբին մէջ։ Դասախօս ընկ. Վ. Զուլլէրեան։

Հ. Յ. Դ. Տէսինի Ենթակոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները եւ արձանագրուած համակիրները, Կիրակի ժամը 1ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատետրներով։

Հ. Յ. Դ. ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ բոլոր խումբերու ընկերներն ու համակիրները ժողովի կը հրաւիրուին Կիրակի 21 Նոյեմ. կէս օրէ ետք ժամը 2ին, Յոյնի սրաճարանին սրահը 40 bis Rue Etienne Dolet։ Կարեւոր օրակարգ. անդամատետրերը միասին բերել։

Հ. Յ. Դ. ԿՈՒՄԱԿՑԱԿԱՆ դասընթացքը վերսկսած ըլլալով, բոլոր ընկերները կը հրաւիրուին յառաջիկայ երկուշաբթի 22 Նոյ. ժամը 9ին Ռոստոմի սրահը։ Նոր ընկերներ եւս կ'ընդունուին։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Հ.Յ.Դ. Շրջ. Կոմիտէն կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, յառաջիկայ շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին։ Ձեկոյց պատգամաւորներու կողմէ.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ԼԱ ՍԻՕԹԱ, Ս. Բ.— Ստացանք վճարումնեան։ Ղրկեցինք։

ԼԻՎՐԲՈՒԼ, Պ. Բ.— Ստացանք նոր բաժնեգինը։

ՎՕԼԱՆՎԻԼԷՆ, Մ. Գ.— Ստացանք 55 ֆրանք 50 ս.։ Կարգադրեցինք։

ՊԵՐԼԻՆ, Ե. Տ. Մ.— Ստացանք 100 ֆրանք։ Ղրկեցինք։

ԼԻՈՆ, Գ. Պ.— Ստացանք 20 ֆրանք։

ՎԻԼՖՐԱՆՇ, Ն. Չ.— Ստացանք 75 ֆրանք։

ԼԸ ՔՐԷՕԶՕ, Հ. Ֆ.— Ստացանք 20 ֆրանք։ Նոր բաժանորդին ղրկեցինք։

ՊՈՒՐՔ, Յ. Պ.— Բաժնեգինը ստացած ենք։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ղ. Ճ.— Ստացանք 85 ֆրանք։

ՓԱՐԻԶ, Պ. Թ.— Ստացանք 20 ֆրանք։

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ, Ռ. Գ.— Ստացանք 20 ֆրանք։

ՍԻԿՐԷ, Խ. Ս.— Նոյնպէս։

ՎԵՐՏ, Յ. Յ. Ը։— Ստացանք 45 ֆրանք։ Կարգադրեցինք։

ԱՆԿԷՆ, Ա. Չ.— Ստացանք 75 ֆրանք։

ԻՎՐԻ ԼԸ ՓՕԼԷՆ, Ս. Ս.— Ստացանք 30 ֆրանք։ Տեսնել «Յառաջ»ի Նոյեմբեր 12ի թիւը։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Յ. Թ.— Ստացանք 22 ֆրանք։ Փոխեցինք։

ՇԱՍ, Գեղ. Յով.— Ձեր հասցէն ամբողջ գրեցէք։

ՍԱՀԱԿ ՆԱԳԱՇԵԱՆ.— Ձեր հասցէն ղրկեցէք։

ՇԱԹՕ ՐԸՆՕ, Ս. Գ.— Ստացանք բաժնեգինը։ Ղրկեցինք։

ԼԻՈՆ, Գ. Մ.— Ստացանք 38 ֆրանք։

ՓԱՐԻԶ, Մ. Գ.— Ստացանք 70 ֆրանք։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ա. Բ.— Ստացանք 63 ֆրանք։

ՊՐԻՆԵՕԼ, Խ. Է.— Ստացանք 20 ֆրանք։

ԱԼՖՕՐՎԻԼ, Թ. Բ. Մ.— Ստացանք 20 ֆրանք։

ՄՕՆԹԱՆԱ, Գ. Տ.— Ստացանք 100 ֆրանք։

ՎԱԼԱՆՍ, Գործ.— Ստացանք 290 ֆրանք։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Գործ.— Ստացանք 577 ֆրանք 5 ս.։ Օրտուէն վերջ չէ հրատարակուած.

ՓԱՐԻԶ, Ա. Փ.— Ստացանք 40 ֆրանք, երկու եռամսեայ հաշուոյն։

ՎԻՍՊԱՏԷՆ, Ա. Փ.— Ստացանք 550 ֆր.։ Կարգադրեցինք։

ԼՕՐԷԹ, Յ. Տ.— Ստացանք վճարումնեան։

Le Gérant: H. TEURNIAN
Imp. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration (Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն) — 208 bis, Rue Lafayette, PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մէթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է։

ՈՒՐԲԱԹ 19 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1926

19 NOVEMBRE 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Բ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 204 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹ ՍՏԱՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՆԱՆՍԷՆԻ ԱՆՑԱԳԻՐԸ ՊԱՐՏԱՒՈՐԻՉ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԽԱՐԽՈՒԼ ՊԱՏՈՒԱՆԴԱՆ

Հօկի եւ Կարմիր Խաչի պատուիրակութիւնները կը պատրաստուին Հայաստան դառնալ, երկար պտոյտէ մը յետոյ։ Շիրակի աղէտը պատճառ եղաւ որ ատեն մըն ալ կենան Փարիզ։

Զոյգ պատուիրակութիւնները Ֆրանսայի շրջանը ըրին, Անգլիա եւ Պելժիա հանդիպեցան, յետոյ մինչեւ Ամերիկա երկնցան, եւ վերջացած կը համարեն իրենց պաշտօնը։

Դժուար է այստեղ վերլուծել այդ առաքելութեան չարն ու բարին։ Բայց թէ առաքելութիւնը ձախողած է, — այդ մասին ոչ մէկ տարակոյս։ Քանի մը զեկուցումներ կամ շքեղ երեկոյթներ, թէյասեղան կամ գինարբուք, Հայաստանի շարժանկարին ցուցադրութիւնը քաղաքէ քաղաք, — այս բոլորը բաւական չէին խոր հետքեր ձգելու եւ գործը արդիւնաւորելու։ Ուրիշ տեղեր չենք յիշեր, բայց գիտենք որ այստեղ, Ֆրանսայի մէջ, պատուիրակներուն ձեռքով կազմուած Հօկ մը և կարմիր Խաչ մը լուծուեցաւ կամ թուլցաւ յաջորդ օրը։ Ասոր ամէնէն պերճախօս օրինակն է՝ Մարսիլիան, ուր ոչ միայն առաջին Հօկը ձախողեցաւ, այլ և երկրորդը՝ պատուիրակներուն նշանակածը չծնած մեռաւ, իսկ հիմա ամէն բան վերիվայր շրջուած է, եւ Հօկը՝ նոյն ինքն «Հօկճի»ներուն ձեռքով թաղուած։

Այսպէս եւ ուրիշ տեղեր, ուր հաւատարիմները իրար կը գզեն զարմանալի կատաղութեամբ։ Քիչ մը ամէն տեղ, Հօկերու առաջին թեկնածուները եղած են ռամկավարներ կամ հնչակեաններ, պարզապէս Դաշնակցութեան դէմ ակռայ կճրտելու համար։ Այսպէս ձեւ առած են գործերը ոչ միայն Լիօնի կամ Մարսէյլի, այլ եւ Աթէնքի և Պէյրութի մէջ։ Արդ, Ֆրանսայի մէջ «շերտաւորումը» այնքան զարգացաւ որ, Հօկի անդամ հնչակեանները ստիպուեցան կա՛մ կարմրիլ, կամ բաժնուիլ ու ճակատիլ։ Աւելի շատ՝ վերջինն է որ կը տեսնենք։ Հնչակեանները, որ շաղախը պիտի կազմէին, ճեղքեր բացած են ամէն տեղ, եւ ծանր մերկացումներ կ'ընեն իրենց ժողովներուն եւ շաբաթաթերթին մէջ։

Անոնք մասնաւորապէս լարուած են Հօկի կարգ մը վարիչներուն դէմ որոնք իրենց նախկին ընկերներն են, այժմ դաւանափոխ եւ պաշտօնեայ։ «Զըմմէն տարան, կերան»ի ժխոր մը լեցուցեր է հրապարակը։ «Կեցցէ՛ խորհրդային Հայաստանը, բայց անկցի՛ Հօկը» սովորական եղանակ մը դարձեր է շատերուն համար։ Իսկ ռամկավարները ամէն ստորնութեան կը հանդուրժեն, կը բաւէ որ իրենց երեսին թքնողը քար մը նետէ Դաշնակցութեան դէմ։

Մնաց որ Հօկերը կազմողները առաջին օրէն իսկ, անոնց մէջ կը սրսկեն գարշելի թոյն մը։ Կը ստեղծեն անշնչելի մթնոլորտ մը, իրենցմէ դուրս ամէն ինչ «կեավուր» նկատելու հոգեբանութիւն մը։ Եւ զարմանալի չէ որ անոնց մէջ լայն տեղ կը գտնեն բոլոր կասկածելի տարրերը, որոմ ցանողներն ու բախտախնդիրները, կամ առնուազն ծթռած թափթփուքներ։ Ժողովուրդն անգամ շատ լաւ կը յատկաշնէ զանոնք, «Հօկճի»։

Եւ ի՜նչ գարշելի պատկեր արդարեւ։

Ամէն բանէ առաջ, Հօկերը լղրճեցին հայրենիքի գաղափարը, առուտուրի առարկայ դարձնելով ներգաղթը։ Այս գետնին վրայ մրցանիշը շահած են Աթէնքի եւ Սելանիկի Հօկերը, 1924էն ի վեր։ Պիրէոսի կամ Մարսիլիոյ «սըմսար»ները հազիւ թէ կարենային այդքան յաջողութիւն գտնել։ Անցեալ տարի, Յունաստանի հնչակեանները մերկացումներ ըրին ռամկավար «Հօկճի»ներու զեղծարարութեան մասին. այս տարի՝ ռամկավար գործիչ մը ինք փութացեր է մամուլին յանձնել ծանր յայտնութիւններ, իր ընկերներուն դէմ։

Յետոյ, Հօկերը դարձած են օջախ կիրքի, ատելութեան եւ «շանթաժ»ի։ Մինչեւ անգամ եղբայրասպան ձեռնարկներու։ Հօկը «ֆիրմա» մըն է որուն տակ ապաստանողը ինքզինքը ազատ կը զգայ ամէն լրբութեան։

Հօկերը կուսակցական-քաղաքական մրցակցութեան բոյներ են, ամէն բանէ առաջ, եւ հակառակ բոլոր հերքումներուն։ Այս իրողութիւնը այնքան անվիճելի է որ, Հայաստանի Հօկի պատուիրակութիւնն անգամ չկրցաւ թօթուել իր նախաշարումները, եւ Շիրակի աղէտին օգնութեան յանձնախումբը կազմեց հատընտիր տարրերէ, մինչդեռ գաւառներու մէջ համազգային մարմիններ կը հիմնուէին ինքնաբերաբար։ Եւ այսօր, երկու շաբաթուան երկունքէ յետոյ, նորէն մէջտեղ կայ յանձնաժողով մը որ կը բաղկանայ մէկ տեսակ տարրէ, եւ ուր կարգ մը մարմիններ քանի մը անուններով կը մասնակցին...

Ուշ-կանուխ փլչելու դատապարտուած է այն խախուտ պատուանդանը որ Հօկերու վրայ կը հիմնուի։ Եւ լաւ պիտի ըլլար թէ Հօկի պատուիրակութիւնը միասին Երեւան տանէր այդ «ֆիրմա»ն, միջնադարեան խաչակրութեան, պառակտումի եւ պղծականութեան այդ վաճառանիշը, որ իր ծախքն անգամ չի հաներ։

Շ.

ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

ՀԱԶԱՐՆԵՐՈՎ ԴԷՊԻ ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԿՈՎԿԱՍ ԿԸ ԳԱՂԹԵՆ

Լէնինականէն գրուած նոյեմ. 1 թուակիր մասնաւոր նամակէ մը կը քաղենք հետեւեալ մասերը.—

Հոկտ. 22ի ճակատագրական իրիկունը մեր տունը ժողով կար դպրոցի մասին։ Նոր էինք նիստը փակած եւ ուսուցիչներու հետ միասին փողոց ելանք, ուր ամէն մէկը ուղղուեցաւ իր բնակարանը։ Եւ ահա լսեցինք սարսափելի աղմուկ ու զգացինք, որ հողը կը փախչի մեր ոտքի տակէն։ Մէկէն չկրցանք ըմբռնել եղածը։ Մտածեցինք, թէ պայթիւն է։ Փողոցը կը ներկայացնէր ահաւոր տեսարան մը, ամէնքը կը փախչէին, կ'աղմկէին, կուլային։ Աւելցուր վրան կործանող տուներու փլուզումը։ Կատարեալ դժոխք...

Իմ հետս էր մեր դասատուներէն մէկը։ Մենք վազեցինք որ շուտով տուն հասնինք։ Աւերակներու վրայէն թռչկոտելով հասանք տուն։ «Ո՞ւր է Օլիան», կանչելով վազեցի բակը։ Դիմացս ելաւ դռնապանը, որ հանգստացուց թէ Օլիան անվնաս է եւ արդէն բակը կը գտնուի։ Հասկցանք, որ երբ երկրաշարժը ծագած է, Օլիան կեցած էր սեմին վրայ ու սկսեր է գոռալ։ Ուսուցիչներէն մէկը դուրս հանած է զայն։ Մենք մտանք մեր սենեակը, կարծելով, որ ամէն բան վերջացած է։ Մեզ հետ եղողներէն իւրաքանչիւրը կը պատմէր իր տեսածներն ու տագնապը։ Յետոյ ամէնքը հեռացան։ Մենք նստանք թէյի ու հանգիստ ու խաղաղ մնացինք մինչեւ ժամը 11։ Ապա փողոց ելանք տեսնելու համար երկրաշարժին հասցուցած վնասները։ Հազիւ բարձրացանք դէպի կաթոլիկներու եկեղեցին տանող վերելքը, ուր գիշերած էին մեր հարեւանները, երբ սկսաւ երկրորդ ցնցումը, աւելի ահաւոր ու ստորերկրեայ որոտով։ Օլիայի հետ գրկախառնուեցանք ու սպասեցինք մինչեւ որ վերջանայ։ Օլիան կը հանգստացնէր զիս, իսկ ես՝ զինքը։ Կիները սարսափելի աղաղակ բարձրացուցին ու սկսան լալ բարձրաձայն։ Եւ նոյն պահուն փլաւ կաթոլիկ եկեղեցիին շրջափակը։ Երկրաշարժը տեւեց 2—3 վայրկեան, բայց ահաւոր կործանումներ ու վնասներ պատճառեց։ Կանգուն մնացած տուները, նոյնիսկ ամէնէն ամուր շէնքեր լայն ճեղքեր ստացան։ Ատկէ ետք մենք այլեւս չհամարձակեցանք ներս մտնել եւ գացինք գիմնազիոնի մասը, ուր մնացինք հինգ օր բաց երկինքի տակ։ Քաղաքի մէջ սպանուածներու թիւը առ այժմ 30 կը հաշուուի, կան շատ վիրաւորներ, տուներու 4(5րդը կործանած է։ Ամէնէն ամուր նկատուած է իգական գիմնազիոնը, թէեւ անոր ալ վերի յարկը վնասուած է... Ժողովուրդը կը հեռանայ, ամէն օր մօտ հազար հոգի կը մեկնի քաղաքէն. պաշտօնեաներուն ընտանիքներով ձրի տոմս կուտան, իսկ մնացեալներուն՝ հարիւրէն 50—75 զեղչով։ Շատերը կը մեկնին Հիւսիսային Կովկաս։

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Շիրակի աղէտեալներուն համար Հ. Յ. Դ. Ամերիկայի կեդր. կոմիտէն *Հայրենիք*ի մէջ բացած է հանգանակութիւն մը, իր կողմէ տրամադրելով 1000 տոլար, Հայ կարմիր խաչի (որ դաշնակցական կը յորջորջուի) կեդր. վարչութիւնը յատկացուցած է 1500 տոլար։

Հանգանակութիւններ բացած են նաեւ Սօֆիայի *Արաքս*ը, Աթէնքի *Նոր Օր*ը, Գահիրէի «*Յուսաբեր*»ը եւլն.։

ՔՈԼԵՐԱՅԻ ԼՈՒՐԸ ՉԻ ՀԱՍՏԱՏՈՒԻՐ

Մեր խնդրանքին վրայ Ամերիկեան Նպաստամատոյցի Փարիզի ներկայացուցիչը հեռագիր մը ուղղած ըլլալով Երեւան, հեռագրով պատասխան ստացած է Ռիլիֆի Հայաստանի տնօրէն Պ. Պիչէն թէ անհիմն են ֆրանսական եւ ուրիշ թերթերու մէջ երեւցած լուրերը՝ քօլերայի մասին։ Կան սակայն, թէ՛ որբերու եւ թէ մնացեալներու մէջ թոքերու բորբոքում եւ ուրիշ լուրջ հիւանդութիւններ, հետեւանք ցուրտին եւ բացօթեայ կեանքին։ Պ. Պիչ կ'աւելցնէ որ մեծ պահանջ կայ շինուածանիւթերու։ Նիւ Եորքի Ամերիկեան Նպաստամատոյցը կը տեղեկացնէ որ 25,000 քառակուսի մեղր ռետինէ տանիք, 25.000 քառակուսի մեղր պատի յարմար նիւթ եւ մեծ քանակութեամբ զամ եւ շինութեան յարմար ուրիշ նիւթեր ղրկած է։ Կը հաղորդուի նաեւ որ 25,000 տոլար հին հագուստեղէնի գնման եւ 25,000 տոլար ալ բրդէ ամերիկեան ծածկոցներու համար պիտի յատկացուին, որոնք անմիջապէս պիտի ղրկուին։

ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Ամերիկ. կ. խաչը նուիրած է 5000 տոլար։ Ամերիկ. Նպաստամատոյցի կեդրոնը հեռագրով Լէնինական փոխադրած է 15,000 տոլար։ Ընդհ. քարտուղար Ջարլս Վիքրի նամակ մը գրելով *Հայրենիքի*, կ'ըսէ թէ «այս դրամը յաւելուածական է եւ անկախ է որբանոցներու ծախքին համար ամէն ամիս մեր ղրկած 100,000 տոլարէն։»

Ամերիկայի մէջ, Ռիլիֆի գլխաւորութեամբ, բացառիկ միջոցներ ձեռք առնուած են, մեծ հանգանակութիւն մը կատարելու համար, ի նպաստ Հայաստանի աղէտեալներուն։ Ստիպողական հեռագրով Ամերիկա կանչուած է Ամերիկեան Նպաստամատոյցի Արեւելքի ընդհանուր տնօրէն Պ. Պարքըր Էչիզըն։

Դեկտեմբեր 5ին շոգենաւով Նիւ Եորքէն ճամբայ կը հանուին Հայաստանէն ուզուած շարժական տուները, որոնք անմիջապէս պիտի կառուցուին աղետահար գիւղացիներուն համար։

Աղէտին լուրերը մեծ յուզում առաջ բերած են Ամերիկայի մէջ։ Շիքակոյէն բժիշկներ դիմած են Նպաստամատոյցին, առաջարկելով որ կամաւոր արձանագրէ զիրենք եւ անմիջապէս Հայաստան ղրկէ, աղէտեալ ժողովուրդին ծառայելու համար։ Դիմում կատարող բժիշկները յանձնառու եղած են նաեւ ճամբու ծախքերը իրենց գրպանէն հոգալու։

⁂ *Ամերիկեան Նպաստամատոյցի միջոցաւ բոլոր գաղութներէն նուէրներ կը ղրկուին Հայաստան։ Պոլսէն եւ Ռումանիայէն յանձնուած դրամները իսկոյն ղրկուած են Հայաստանի Նպաստամատոյցի Տնօրէնութեան՝ աղէտեալներու յատկացուելու համար։*

⁂ *Հ. Բ. Ը. Միութեան Ամերիկայի շրջանին շրջանային յանձնաժողովը որոշած է յետաձգել Պ. Նուպարի եւ Ոսկեղէն Կանոնի նուիրահաւաքութիւնը եւ 10,000 տոլարի հանգանակութեան մը սկսիլ, ի նպաստ Հայաստանի աղէտեալներուն։*

⁂ *Յունաստանի մէջ ալ հանգանակիչ յանձնախումբ մը կազմուած է, արտօնութեամբ ներքին նախարարին որ լայն օժանդակութիւն խոստացած է կառավարութեան կողմէ։*

⁂ *Կիրակի 14 Նոյեմբերին Ժընեւի Ամերիկեան Եկեղեցիին մէջ մասնաւոր հանգանակութիւն կատարուած է աղէտեալներուն համար։ Յառաջիկայ վեց շաբաթուան ընթացքին նոյն նպատակով հանգանակութիւններ պիտի կատարուին Փարիզի եւ Եւրոպայի գլխաւոր քաղաքներու բոլոր ամերիկեան եկեղեցիներուն մէջ։*

⁂ *Նալլուխանի Հայրենակցական Միութիւնը Նոյեմբեր 15ին 1000 ֆրանք յանձնած է Ամերիկեան Նպաստամատոյցին։*

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐԸ ՄԷԿ ՏԱՐԻ ԱՐԺԷՔ ՊԻՏԻ ՈՒՆԵՆԱՆ

Ինքնութեան թուղթերու դրութիւնը, որ մէկ տարիէ ի վեր զանազան փոփոխութիւններու ենթարկուած էր, մօտերս դարձեալ պիտի փոխուի։

Երեսփոխանական ժողովի ելմտական յանձնաժողովը 1927ի ելմտական օրէնքին մէջ մտցուց յօդուած մը, որուն համաձայն, այսուհետեւ ինքնութեան թուղթերը միայն մէկ տարի արժէք պիտի ունենան, փոխանակ երկուքի, ինչպէս որոշուած էր 1925 Յուլիս 13ի օրէնքով։ Մինչեւ հիմա ինքնութեան թուղթը պարտադիր էր այն օտարականներուն համար, որոնք առնուազն երկու ամիս Ֆրանսա պիտի մնային. հիմա այդ պայմանաժամը պիտի զեղչուի երեք շաբթուան, ըստ վերոյիշեալ ծրագրին։

Այս փոփոխութիւնները գործադրութեան պիտի դրուին, երբ ելմտական օրէնքը Երեսփ. Ժողովի եւ Ծերակոյտի առջեւ վիճաբանութեան ենթարկուելէ վերջ վաւերացուի։

Ինքնութեան թուղթերուն ներկայ սակը՝ 375 ֆրանքը անփոփոխ պիտի մնայ։ Ինքնութեան թուղթերէն գոյանալիք հասոյթը կը գնահատուի տարեկան 350 միլիոն ֆրանք։

Այս առթիւ դարձեալ կը յիշեցնենք թէ ինքնութեան թուղթերը ստանալու համար անհրաժեշտ է Նանսէնեան ստացագիր ներկայացնել։

Չիչէրին Փարիզ կուգայ

Չիչէրին Օտեսայէն Մոսկուա դարձած է եւ շուտով կը մեկնի գալու համար Փարիզ, ուր կը հասնի յառաջիկայ Չորեքշաբթի 24 Նոյեմբերին։ Չիչէրին պիտի տեսակցի արտաքին նախարար Պ. Պրիանի հետ։

Էնկիւրիի եւ Մոսկուայի թերթերը նոր բան չեն գրեր Օտեսայի տեսակցութեան մասին, ընդհակառակն ձգտում կայ այդ դէպքին արժէքը նուազեցնելու։ Ֆրանսական թերթ մը կը գրէ թէ Չիչէրին Փարիզ գալէն վերջ Խորհրդային Միութեան, Թուրքիոյ, Պարսկաստանի եւ Աֆղանիստանի միջեւ դաշնագիր մը պիտի կնքուի Փարիզի մէջ։

«Համիտիէ» գրահաւորը Օտեսայէ վերադարձին շատ քիչ կանգ առաւ Պոլսոյ նաւահանգիստը եւ ճամբան շարունակեց դէպի Իզմիթ, ուսկից երկաթուղիով Էնկիւրի մեկնեցաւ Թէվֆիգ Ռիւշտի պէյ։ Այս ձեւով արտաքին գործավարը ոչ մէկ յայտարարութիւն ըրաւ մամուլի ներկայացուցիչներուն։

«Տէյլի Թելեկրաֆ» կը գրէ թէ Օտեսայի տեսակցութիւնը ճամբայ բացաւ ռուսեւթուրք առեւտրական համաձայնութեան մը համար։ Թուրքիա չի փափաքիր շատ դէմ երթալ անգլիական շահերուն։

Նոյն թերթի Պերլինի թղթակիցը կը գրէ թէ Օտեսայի տեսակցութիւնը ո՛չ Անգլիոյ դէմ ուղղուած է, ոչ ալ ասիական համադաշնակցութիւնով զբաղած է։

Թէվֆիք Ռիւշտի պէյ Էնկիւրիի մէջ տեսակցեցաւ վարչապետ Ըսմէթ փաշայի հետ։ Ռիւշտի պէյ յայտարարեց թէ խօսակցութիւնը դարձաւ միայն ռուսեւթուրք յարաբերութեանց շուրջ։ «Մօտերս համաձայնութիւն մը պիտի կնքուի Ռուսիոյ և Թուրքիոյ միջեւ, աշխարհի խաղաղութիւնը ապահովելու նպատակով»։

Համասիական դաշնակցութիւնը

«Միլլիէթ» խօսելով Օտեսայի տեսակցութեան մասին, կը գրէ.—

Կասկած չկայ որ, արեւմտեան պետութիւններու հետապնդած սխալ քաղաքականութեան հետեւանքով ասիական պե-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Շոգենաւէն 5 Նոյ.

Շոգենաւը միջազգային խառնարան մըն է: Խցիկները եւ սեղանատունը խառնուած են ամէն ազգի մարդիկ, տարբեր ըմբռնումներով ու տարբեր ցանկութիւններով:

Ազգային ջերմաչափը երբեք այսքան բարձր աստիճանի վրայ չէր տեսած: Փոքրիկ շոգենաւին փոքրիկ ազգաբնակչութիւնը երբեք իրար չին կրնար հասկնալ: Միջազգային փոխ-յարաբերութեան մանրանկար մը: Ամերիկացին կը պնդէ ֆրանսայէն իր առնելիքին վրայ, տաք-տաք կը վիճի ֆրանսացիին հետ եւ եթէ ելմտական նախարարը զիջում ընէ, ինք չպիտի թոյլատրէ, ֆրանսացին ապերախտ մըն է, չէ կրցած գնահատել այն զոհողութիւնը զոր Ամերիկացին կատարած է:

Ահա խուլացին, որ բոլորէն զգօյշ է: Պատերազմին զէնքը խաբած են, իր զոհողութիւնն ու արիւնը ուրիշները շահագործած են: Այսօր ինքը կաթսային մէջ կ'եռայ եւ դուրս կը թափի, բայց սա ամենակալ Անգլիացին 21 տարեկան ուսանող մը— իր գաժան կերպարանքով աշխարհի բոլոր սահմաններուն վրայ իրեն հետ խաղի ելած է եւ կը քաջալերէ պոռթկալու եւ կ'արգիլէ ոստիւնը լրիւ կատարելու: Կատաղած խուլացիին բռունցքը օդը կը բարձրանայ եւ հոն կը մնայ, առանց ոեւէ մէկուն գլխուն իջնելու...

Անգլիացին —Ճէնդլմէնը— հանդարտ ու պաղարիւն, վերէն վար կը նայի ամենուն վրայ: Հասակն ալ շատ բարձր է այդ դերքին նպաստելու, դանդաղ արտասանութեամբ մը, պատգամի նման կը յայտարարէ թէ՝ միայն Անգլիացին է որ գիտէ լաւագոյն ձեւով կառավարել զանազան երկիրներ եւ նոյնիսկ ամբողջ աշխարհը: Անշուշտ բոլորը պիտի հասկնան այս պարագան, ինչպէս նաեւ թէ՝ միւսները անկարող առանձինն ոտքի վրայ կենալու անսայթաք քալելու, պէտք պիտի ունենան Ճէնդլմէնին աջակցութեան: Այս վերջինը ա՛յնքան բարեսիրտ ու մարդասէր, պիտի բռնէ անոնց ձեռքէն եւ առաջնորդէ, ի հարկէ լաւագոյն ձեւով պաշտպանելով նաեւ բրիտանական շահերը:

Թուրք գոյնով մէկը յանկարծ կը բռնկի եւ Ճէնդլմէնին երեսին կը պոռայ.

— Բայց դուք խաբեբաներ էք, ոչ թէ ուրիշին օգնելու կ'երթաք, այլ միայն կողոպտելու եւ ձեր շահերու թելադրութեան տակ դաւաճանելու, դուք բնաւ կը նստիք այնտեղ ուր նաւթ կամ բամպակ կայ, բայց չէք երթար հոն ուր այդ բաները չկան, սակայն ձեր օգնութեան պէտք ունին...

Բայց ազգամիջեան վէճը չի կրնար շարունակուիլ, փոթորիկը սկսած է, բնութեան խնդութիւնը աւելի ուժեղ է: Մարդկային փոթորիկը անմիջապէս տեղի կուտայ եւ կը սմքի, կը տիրէ կատարեալ հանդարտութիւն: Ցաւապանքի մէջ մարդիկ կ'եղբայրանան...

Արեւելքին կը մօտենանք, բնութեան զայրոյթը կ'իջնէ, կը սկսի շոյող մեղմութիւն մը: Կը բորբոքի նորէն մարդկային կիրքը:

Կամրջակին վրայ կեցած են Թուրքը եւ Յոյնը: Առաջինը պոռոտ, յաղթական հովեր առած, միւսը Թուրքերու սարկութեան դառնութիւնը ճաշակած ծերունի մը, նկուն եւ վհատ երեւոյթով: Առաջինը կը սպառնայ Յունաստանի մնացած մասն ալ գրաւել, խեղկիրօրդը սարսափած լռելեայն ձնորհ խնդրելու երեւոյթը ունի կը մօտենայ երիտասարդ Յոյնը: Թուրքիայէն փախած, ընտանիքին մեծ մասը Թրքական դժոխքին մէջ կորած, արիւնը գլուխը կը խուժէ: Թուրքին ներկայութիւնը կարմիր լաթի դերը կը կատարէ: Ինքզինք չի կրնար զսպել, կատաղի նայուածք մը կ'ուղղէ Թուրքին, գլուխը ուղիղ բռնած՝ արհամարհանքով մը կ'անցնի, քթին տակէն մրմռալով. «Հայուն վրիժառու գնդակը բոլորիդ ալ պիտի հնչէ, սպասեցէք...»

Ինչո՞ւ Հայուն գնդակը... չկըցայ հասկնալ:

Բայց Թուրքը... աշխարհի հրամայողը, ամբողջ աշխարհի յաղթողը կը պատմէ իր չտեսած մեծագործութիւնները մեկլի պայքարի ընթացքին եւ անկէ յետոյ պետական բարենորոգումներու ընթացքին, կը վերադառնայ երիտասարդ Յոյնին ճիշտ դիմացը կը կենայ եւ կը խօսի պոռալով.

— «Դուք միայն կոտորել ու քանդել գիտէք, բայց ոչ շինել, իբրեւ քանդող ու ծոյլ մահուան դատապարտուած էք...

Ցակաւին պիտի շարունակուէր ազգամիջեան կռիւը եթէ չմտնէինք Պիրէոնի նաւամատոյցը, ուր ազգեր պարպուեցան...

Թուրքն ու Հայը միայն կեցած են հոն, շոգենաւին կամրջակը: Հայը իր զարմանքը կը յայտնէ Պիրէոնի նաւահանգստի այս արագ յառաջդիմութեան. ամբողջ ծովու խորքը շոգենաւերով լեցուած եւ շարժելու տեղ չկայ ամէն ազգի դրօշակները կը ծածանին խարսխող շոգենաւերուն վրայ, մեղուներու փեթակի մը կը նմանի որ խլացուցիչ աղմուկով մը լեցուած է: Երեւակայել որ ասիկա տասը տարի առաջուան Պիրէոնն է, ուր հազիւ քանի մը շոգենաւեր կը կենային: Թուրքը յաւիտենականօրէն անուղղելի Թուրքը, կը ծիծաղի այդ զարմանքին վրայ. «Յոյնը ի՞նչ է որ, անոր նաւամատոյցը ինչ պիտի ըլլայ. տեսնելու էք Պոլիսը, ուր ամէն օր հարիւրաւոր նաւեր կը խարսխեն եւ կեանքը կ'եռայ, նորանոր դիւրութիւններ կը տրուին փոխադրութեան համար եւ աշխարհի առաջին նաւահանգիստն է դարձած արդէն: Կինը աւելի կը խանդավառուի, գիտցածնուդ պէս չէ Պոլիսը, ի՛նչ յառաջդիմութիւն, ի՛նչ նորութիւններ, Թուրք կիները հօլանի թեւերով ու կուրծքով պարասրահները կը լեցուին, նաւազները "սմօքինկ„ հագած կուգան ու կը սկսին պարերը, չարլսթոնը ոչ մէկ տեղ այնքան լաւ կը պարեն...

Երեկը կը յափշտակէ խօսքին թելը, խանդավառուած ու կատաղութեան աստիճանին հասած, թող «Ժուռնալ»ի թղթակիցը, անոր..., թող «Լօթիւս»ի պատճառով հայհոյէ ու սուտեր գրէ, մենք ամէն բան շինած ենք, կը շինենք ու պիտի շինենք...

Հայը կեցած դիմացը, բարի ժպիտով մը— "Բայց դուք ո՞րքան կը սիրէք ինքնախաբէութիւնը, այնքան շատ կը խաբէք դուք ձեզ, որ կ'սկսիք խաբկանքը իբրեւ իրականութիւն ընդունիլ, լաւ կը քանդէք, ըսելիք չունինք բայց թէ երբե՛ք ի վեր շինել գիտէք...

Կը թողունք Պիրէոնը եւ կ'ուղղուինք դէպի Սելանիկ: Թուրքը կը շարունակէ իր խօսակցութիւնը այս անգամ Թրքական շոգենաւերու գերազանցութենէն ճառելով. «Կիւլ Ճէմալ»ը անգամ մը Նիւ Եորք գնաց, Ամերիկացիք վեց ամիս հոն վար դրին, որպէսզի ուսումնասիրեն եւ անոր ձեւով շոգենաւ մը շինեն...

— Թէ ոչ, կ'ըսէ Հայը, վեց ամիս հոն վար դրին իրրեւ բանտարկեալ, որովհետեւ այդ կարգի շոգենաւերով Ատլանտեանէն ճամբորդ փոխադրելը արգիլուած է ամերիկեան օրէնքով...

— «Հատտէնէ՞ մի տիւշմիշ», կը պատասխանէ Թուրքը:

Յ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ԳԱՆՁԻՆ ՎԻՃԱԿԸ ԵՒ ՖՐԱՆՔԻ ԱՊԱԳԱՆ

Խորհրդարանը վերաբացուեցաւ եւ կառավարութիւնն ստացաւ վստահութեան քուէ 190ի դէմ 344 ձայնով: Բոլոր ուրիշ խնդիրներու վրայ յարուցուած հարցապնդումները յետաձգուեցան եւ անմիջապէս ձեռնարկուեցաւ 1927ի ելմտացոյցին քննութեան:

Մեծ յաղթանակ մըն էր այս մեծամասնութիւնը՝ Փուանքարէի համար: Շատեր ուղղակի իր անձին հանդէպ արտայայտուած վստահութեան մը կը վերագրեն զայն եւ ոչ թէ ամբողջ դահլիճին ուղղուած:

Ահագին կարեւորութիւն ունի այս քուէն՝ ֆրանքի գինին վրայ, եւ Փուանքարէ կը խորհի իրաւամբ թէ պէտք է նախ քուէարկել հաւասարակշռեալ ելմտացոյց մը, կարգադրել միջազգային եւ ներքին երկրուն պարտքերու խնդիրները եւ այնուհետեւ միայն ձեռնարկել ֆրանքի գինին հաստատման, որովհետեւ, ըստ իրեն, ֆրանքը իր այժմեան գինէն աւելի պէտք է արժէ: Իբր թէ՝ «անգլիականը 125 ֆր.էն աւելի պէտք չէ արժէ», ըսած է Փուանքարէ մտերմական շրջանակներուն մէջ:

Եւ սակայն մինչեւ այդ խնդիրներու եւ մանաւանդ արտաքին եւ ներքին պարտքերու կարգադրութիւնը՝ շատ մը նոր դէպքեր կրնան վերիվայր շրջել այժմեան լաւատես ենթադրութիւնները եւ նոր անակնկալներու առջեւ դնել սեղանաւորական հրապարակը:

Այս անստոյգ կացութիւնը դեռ կրնայ բաւական տեւել մինչեւ ֆրանքին կայունացումը: Այդ կախում ունի յառաջիկայ քաղաքական կացութենէն եւ Փուանքարէ գիտէ թէ երկար ժամանակ չպիտի կրնայ ապահովել իր ընկեր նախարարներու գործակցութիւնը: Լուի Մարէնի վերջին ճառը եւ բուռն լեզուն ձախերու պլօքին հանդէպ ապացոյց են դահլիճի անդամներու տարակարծութեանց:

Անուրանալի է թէ վերջին քանի մը ամիսներուն մէջ մեծ բարելաւումներ տեղի ունեցան: Անոնց մեծագոյնն է ելմտացոյցին հաւասարակշռումը: Գանձի վիճակը շատ փայլուն է. վերջին ամիսներու մուտքերն իրենց նմանը ունեցած չեն տակաւին եւ հաւասարակշռութիւնը միայն թուղթի վրայ չէ որ գոյութիւն ունի:

Միւս կողմէն, ներքին երկրուն պարտքը իրական խոչընդոտ մըն է գանձի բարելաւման. մէկ ամիսէն մինչեւ մէկ տարի վճարելի 50 միլիառէն աւելի գանձատոմսեր կան Ֆրանսայի ժողովուրդին ձեռքը. այս գումարը պիտի աճի տակաւին Crédit National-ի տոկոսներուն կտրօններովը, ինչ որ կրնայ վտանգել մինչեւ այսօր եղած բոլոր զոհողութիւնները եւ անոնց միջոցաւ ստացուած առաւելութիւնները. եթէ երբեք ո եւ է պատճառաւ — ըլլայ անվստահութիւն, ըլլայ աւելի նպաստաւոր պայմաններով շահարկութիւն (placement), կամ ծանր տուրքեր—ժողովուրդը պահանջէ իր գանձատոմսերու վճարումը:

Ինչպէս նախորդ յօդուածներով յիշած ենք, Պելճիքա բանի կերպով ամրացուցիր կարճ պայմանաժամով գանձատոմսերը եւ այնուհետեւ միայն կրցաւ ֆրանքը կայունացնել: Միեւնոյն ժամանակ Իտալիան ալ նմանօրինակ միջոցի մը կը դիմէ լիրէթի գինը բարձրացնելու համար, բայց Ֆրանսայի մէջ կարելի չէ այդ. կարճ պայմանաժամով գանձատոմսերը (մէկ, երեք եւ վեց ամսուան) մեծ մասով կը գտնուին արհեստաւորներու եւ վաճառականներու ձեռքը եւ եթէ բանի ամրացում մը հրամայուի, այդ արհեստաւորներն ու վաճառականները պիտի զրկուին իրենց շրջաբերական դրամագլխէն (fonds de roulement) եւ հետեւանքը պիտի ըլլայ ընդհանուր moratorium բոլոր վաճառականական պարտաւորութեանց եւ անդամալուծութիւն երկրի ամբողջ առեւտրական գործունէութեան:

Պէտք է այս կացութիւնը պարզուի ժամանակի ընթացքին եւ պետական գանձը ի վիճակի ըլլայ ի հարկին ներկայացուած բոլոր գանձատոմսերը վճարելու: Այս նպատակաւ արդէն մեծ ջանքեր եղած են մանաւանդ վերջերս Պանք տը Ֆրանսը եւ պետութիւնը մեծ քանակութեամբ ոսկի գնեցին հրապարակէն:

Ելմտացոյցի յանձնաժողովի տեղեկաբերը յայտարարեց վերջերս թէ Ֆրանսա պիտի կրնայ կայունացնել ֆրանքն առանց արտաքին փոխառութեան: Այս յայտարարութիւնը շատ յանդուգն գտան ելմտագէտները, որոնք կը խորհին թէ անկարելի է առանց Անգլօ-Ամերիկեան փոխառութեան փրկել գանձին վիճակը:

Մօտաւոր ապագան ցոյց պիտի տայ թէ ո՛վ իրաւունք ունի:

Մ. Տ.

ՔԷՄԱԼԸ Կ'ԱՆԻԾԷ, ԻԹԹԻՀԱՏԸ Կ'ԵՐԱԶԷ

Ականաւոր Իթթիհատական մը որ Պուլկարիոյ ճամբով Գերմանիա կ'անցնէր, հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրած է.

— Սուտ են այն բոլոր հարցաքննութիւններն ու խոստովանութիւնները, որոնք իբրեւ թէ կատարուած են Անկախութեան Դատարաններու առջեւ: Քէմալը, այդ ապգաղաւը, քինմըռուշ կործանելու համար, մտածեց վերջացնել ազգապաշտպան միակ կուսակցութիւնը (Իթթիհատը), եւ ձեռնարկեց զանազան զրպարտութեանց: Թուրք ժողովուրդը գիտէ թէ Իթթիհատն է այն կուսակցութիւնը որ միայն 200 հոգիով ուժգնօրէն նետուեցաւ ազգապաշտպան գործին մէջ, եւ հակառակորդները կարծեցին թէ շատ աւելի բազմաթիւ եւ զօրեղ են: Այդ կուսակցութիւնը իր քանի մը անհատները կորսնցնելով չի մեռնիր եւ ոչ ալ դաւադիր քէմալականներ կրնան սպաննել զայն: Մեր թշնամիները, իրենց օձիքը չեն կրնար ազատել մեր ձեռքէն:

Այսպէս կը մտածէ նաեւ ամբողջ երկրին ոչ կուսակցական Թուրք ժողովուրդը: Անոնց ազդեցիկ պետերն ու աղաները կարծես պատեհութիւն մը կը փնտռեն ոտքի ելլելու եւ ի հարկին քիրտին հետ կոյք կոյքի տալու քէմալական կառավարութիւնը:

Հալէպէն ղրկուած նամակներ եւ Խարբերդէն ուղղակի Մարսէյլ հասնողներ կը տեղեկացնեն թէ Իթթիհատի քանի մը կարկառուն դէմքերը, որոնք 1919էն մինչեւ 1923 կը վարէին Միլլի շարժումը, խոյս տուած են կուսակալանիստ քաղաքէն, անցած են Ցէրսիմի եւ Մալաթիոյ շրջանները՝ Խզօլի, ուր կը հրահրեն ըմբոստացող ու ապստամբող քիւրտերը: Անտեղի կը յիշուի Խարբերդի պէյերէն երեւելի ազդեցիկ Խզօլցի Հաճի Գայա պէյը եւ նոյն չափ ազդեցիկ Փուլուտցի Խելիլ էֆէնտին:

Թուրք ժողովուրդը երբեք չէ համակերպած քէմալական նորաձեւութիւններուն: Ժողովուրդը բռնապետական ուժին տակ կորսնցուցած է տնտեսական բարգաւաճումի ամէն խանդ ու եռանդ: Կրօնական մոլեռանդներն ալ կ'աղօթեն տիրող իշխանութեան տապալման համար:

Կին մը կը պատմէ թէ վերջին անգամ մեք բարեւի համար այցելած է մեր գիւղի ամէնէն ազդեցիկ աղային, եւ երբ սովորականին պէս երկիւղածութեամբ «աղա» կը կոչէր, պատասխանեց.

— Այս սարսափելի օրերուն աղայութիւն ո՛ւր կը մնայ մեզի: Ֆէսին տեղ այս գլխարկը դնողը եւ իր հարէմին տէր ըլլալ չկրցողը աղա՞ կ'ըլլայ: Այս օրերուն մենք ձեզմէ աւելի տխուր ենք: Դուք ուրախ եղէք որ այս երկրէն կ'ելլէք, բարի ճանապարհ: Ցար Աստուած որ մեր վրայէն ալ անցնի այս սեւ օրերը: Երնե՛կ այն օրերուն երբ Հայերուն հետ եղբայրաբար եւ բարգաւաճ կ'ապրէինք: Երբ ազատ երկիր հասնիք, մեզի համար ալ աղօթել մի մոռնաք:

Մարսէյլ Հ.

ՌԱՄԿԱՎԱՐԻ ՄԸ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԻՐ ԸՆԿԵՐՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Նոր Յունաստանի Հօկի Կեդր. Վարչութեան նախկին քարտուղար եւ նախկին պատասխանատու Ռամկավար Արսէն Մութաֆեան «Ալիք»ի 1131-1133-1134 թիւերուն մէջ ծանրակշիռ յայտնութիւններ կ'ընէ եւ ամբաստանելի աթոռին վրայ կը նստեցնէ Ռամկավար-Ազատական կուսակցութիւնը իր կեդրոնական մարմնով եւ ղեկավար պարագլուխներով:

Ռամկավար օրկան «Նոր Ալիք» թերթի խմբագիրը, Գ. Նաւասարդեան իր նախկին ընկերոջ՝ Արսէն Մութաֆեանին կ'առաջարկէ Հօկի դրամներով եկող գացողներէն իր թերթին համար դրամ հաւաքել, մանաւանդ Թումպայի խեղճ գաղթականներէն, «որոնցմէ սա ներգաղթին առթիւ անպատճառ դրամ կ'ելլէ», կ'ըսէ: Սոյն առաջարկին մերժումին վրայ է որ իբրեւ թէ խզումը տեղի կ'ունենայ:

Զուիցերիայէն Ռամկավար մը՝ Լ. Թիւթիւնճեան՝ իր ամուսնութեան առթիւ տասը ոսկերլինի չէք մը կը ղրկէ «Նոր Ալիք»ի, որբերուն բաշխուելու համար: Խմբագիրը՝ անշշուկ կ'իւրացնէ այդ գումարը:

Անգամ մը կողոպուտի մը առհաշիւ Գ. խմբագիրը 550 տրախմի կը ստանայ Հօկի նախկին քարտուղարէն:

1924ի ներգաղթի երկրորդ կարաւանին համար կը վարձուի «Քեֆալոնիա» շոգենաւը ռամկավար-գործիչ Գ. Յովհ. Պօղոսեանի (այժմ խմբագիր «Արագած»ի) ձեռքով: Այդ առթիւ Գ. խմբագիրը կը գանգատի եւ կ'ըսէ. «Զարկած 20 հազար տրախմիէն մեզի սանդիմ մը չտուաւ»: Ցետոյ «կուսակցական պոռնկակա-
թեամբ մը զատօրէն կ'ըսէ եղ
«Խրադուած 20 հազարով թե
մը հիմնուեցաւ (Արարատ), բա
մենք այս տեղ օդ կը կ
լենք կոր»: Առենին ըմբոստացի
է եղեր, որովհետեւ իրեն «
մը չէին տուած, ոչ իսկ հազ
տրախմի»:

Գ. Խմբագիրը, Հօկի գա
պահ Գ. Յովհաննէս Մորճիկեան
հետ զաղտնօրէն ամէն ջանք
թափեն որպէսզի Հաճի Գրիգ
Գարանֆիլեանի խումբը անպա
ճառ այս ներգաղթին արձան
գրել տայ, «որովհետեւ Գարան
ֆիլեանի խումբը ընտանիք գլ
2000ական տրախմի հաւաք
եւ ծանօթ անձի մը մօտ
դրած էր, որպէս զի արձանագրու
լու պարագային այդ դրամ
բաժնուէր» խմբագրին եւ
ներու միջեւ: Չյաջողելուն առթի
ներգաղթի լիազօր արձանագր
Գ. Թագւորեանի դէմ «խաչակրու
թիւն» կը կազմեն:

Աթէնքի «Նոր Ալիք» թեր
թի գործակալէն ուրիշ մը հաշուին
եկած 449 տրախմին կ'իւր
Գ. խմբագրին կողմէ:

Հօկի նախկին քարտուղ
«Ալիք»ի 1134 թիւին մէջ
աւելի եւս կը բանայ գեղծարարու
թեանց վարագոյրը:

«Հաճի Գրիգոր Գարանֆի
եանը, այսինքն վարպետ
հեստաւորներու արձանագր
թեանց մէջ գեղծարարութեան
մօտաւորապէս 5600 տրախմի
հաւաքողը», Հօկի գրասենեակին
մէջ քարտուղարին կաշառք կ'
առաջարկէ, որպէս զի իր Հայաստան
մեկնումը դիւրացուի: Բայց մե
ժուելով «Ճարահատ» ռամկավար
խմբագրին կը դիմէ եւ այդ առ
թիւ Գ. խմբագիրը կ'ըսէ. «Այս
գործէն 10-15 հազար մը պիտի
ելլէ, բայց իրենց մեկնումին հա
մար ապահովութիւն կ'ուզեն, ի
կրնանք ընել եւ կ'առաջարկէ
նէ 2-3 հազար տրախմի կանխ
վճար մը (իր նեղ օրերը անցնել
համար), որմէ վերջ պիտի սկս
թերթին միջոցաւ պաշտպ
կանգնիլ անոնց մեկնումին:

Գ. Գ. Շահվէրդեան շոգեն
մը վարձումին համար հեռագր
գին կը պահանջէ Հօկի խորհր
դատու անգամ ռամկավար
Ագամեանէ եւ խմբագիրը
բազրատան ետեւի անգքին
նախկին ռամկավար քարտու
րին կ'առաջարկեն գին մը
պայմանաւ որ «գանձուելիք
բիւրին 5ի միջնորդչէքը
միջեւ բաժնուէր եւ մինչեւ
կը հաշուէր որ այս գործէն
տաւորապէս 30 հազար մը կ'ել

Եւ դեռ ծայրն ենք ծրար

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ

Հօկի վախճանը.— Ալե
ազդեցութիւնը. — Օգնութ
յանձնախումբը.— Զանազա
չեր եւ ձեռնարկներ.— Մ
Թեան մը դրամը:

ՄԱՐՍԷՅԼ, 15 Նոյ.—
եալ անգամ գրած էի տեղի
մասնաճիւղի պառակտումի
սին, եւ ըսած էի թէ շաբաթ
ի վեր յաջորդաբար ժողովներ
գումարուին եւ մը գ
համար:

Շահագործողներու եւ
ռակտիչներու խմբակը
մըն ալ փայլեցաւ իր արարք
րով, եւ անարգուեցաւ, մինչեւ
տուն վերջ տալով Հօկի մաս
ճիւղին: Գաղափար մը տալու
մար, ստորեւ կ'արտատպեմ

...ան յայտարարութիւնէն զոր
...երս Հրապարակ Հանեցին Հա-
...գործող անդամները.—
«Հայրենակիցնե՛ր,
«Նկատելով որ՝ Հօկեր իրենց
...գործունէութեամբ մինչեւ այժմ
...մէկ կերպով իրագործած են
...իրենց առաջադրութիւնները, որ
...րապայի շրջանի կեդր. վարչու-
...թիւնը մինչեւ վերջ ալ գործած է
...կամայականօրէն եւ առանց ուղ-
...ղամտութեան, որ՝ Փրանսայի մէջ
Հաւաքուած դրամները գրեթէ
ամբողջութեամբ մսխուած են
...ութեան վրայ քանի մը «ամսա-
...կան»ներ կշտացնելու Համար,
...այսուՀետեւ ալ Հաւաքուելիք
...դամները պիտի Հալին նոյն
...ձեւով, ինչպէս բացայայտ կերպով
...կը յայտնուի յառաջիկայ տար-
...ուան Համար պատգ. ժողովի կող-
...մէ քուէարկուած պիւտճէէն
(15.000 ֆրանք տեղւոյն վրայ,
...եւ եթէ Հարկ ըլլայ աւելի իսկ),
...եւ ամէնէն կարեւորը ասիկա,
...որոնց գոյութիւնը միմիայն գա-
...ղութահայութեան մէջ պառակ-
...տում յառաջ բերած է,
«Մենք, Մարսէյլի Հօկի ան-
...դամներս զզուած՝ այսքան կա-
...մայականութիւններէ, ընդվզած
...ձիղձ շաՀագործումներու դէմ,
...ծրգ. 31ի ընդՀ. ժողովի որոշման
...Համաձայն, կը Հրաժարինք Հա-
...ւաքոյթէ, մեր կապը կը խզենք
...այդ ոչ օգտակար կազմակեր-
...պութենէն»։

*** Շիրակի աղէտը Մարսէյլի
...մէջ ալ խոշոր ազգեցութիւն գոր-
...ծեց։ Եւ եթէ օգնութեան Հա-
...ւաքական մարմին մը գոյա-
...ցնելու Համար թափուած աշխա-
...տանքները չարդիւնաւորուեցան,
...կարելի է ըսել որ փարիզէն առաջ
...եւ Լիոնէն ետքը Մարսէյլի Հա-
...յութիւնը եղաւ որ միջկուսակ-
...ցական եւ չէզոք տարրերով կազ-
...մեց 18 Հոգինոց օգնութեան
...յանձնախումբ մը։ Մարմինը
...գործի սկսած է արդէն վարչու-
...թեան Հրաւէրով։
Մարսէյլի Հայութեան մէջ
...ինչ աշխատանք որ կը կատարուի
Շիրակի աղէտեալներուն օգնելու,
...պատիւ տեղ մը կը գրաւեն
...Հայ. Միութիւնները։
...Ցեղիս Հայութեան արՀես-
...տաւորներուն մէջ նշանակելի թիւ
...կազմեն կօշկակարները, որոնց-
...մէ խումբ մը վերջերս կոչ մը
...ուղղած է բոլոր Մարսէյլի կօշկա-
...կարներուն, դրամ Հաւաքելու
Համար։ կոչին մէջ կ'ըսեն թէ
...մը իրենք ուղղակի Հայաս-
...տան պիտի ղրկեն։
Հագուստեղէն Հաւաքելու
...ձեռնարկ մըն ալ սկսած է։ Մար-
...սէյլի Հայութիւնը առատաձեռն
...է Հագուստեղէն տալու մասին։

Երանի թէ վերոյիշեալ Օգնութեան
Յանձնախումբը փութար ինք
ստանձնել Հագուստեղէն Հաւա-
քելու գործը։

*** Խարբերդի Երիտասարդաց
Միութիւնը ժամանակէ մը ի վեր,
կը կաղայ ներքին վէճերու պատ-
ճառաւ։ Շիրակի գոյժը Հասնելէ
ի վեր անդամներու մէջ իրարան-
ցում կայ։ Գրեթէ բոլորին կողմէ
փափաք կը յայտնուի որ պատ-
րաստ դրամը եւ Հազար փրանքի
մօտ գոյքերէն կարեւոր մաս մը
յատկացուին աղէտեալներուն, ե-
թէ կարելի է նոր Հանգանակու-
թիւն մըն ալ կատարեն։

Հարգակ

ԶԱՏՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐԺԻՆ

ԼԻՕՆ.— Նոյեմբեր 14ին Խարբերդի եւ յարակից գաւառներու Հայրենակցական Միութեան առժամեայ վարչութեան Հրաւէրով ընդՀ. անդամական ժողով տեղի ունեցաւ։ Որոշեալ ժամուն մեր Հայրենակիցները արդէն գրաւած էին իրենց աթոռները։ Ներկաները թիւով 35 բոլորն ալ երիտասարդ ուժեր ենեւ կը խոստանան լաւ գործունէութիւն։ Ժողովը եւ անդամներու լաւ տրամադրութիւնը մեզ բոլորս վայրկեան մը փոխադրեց Հայրենի երկիրը։ Միաձայնութեամբ նախագաՀ ընտրուեցաւ պ. Յարութիւն Նիկողոսեան, որ պարզեց ժողովի նպատակը եւ Հայրենակցական Միութեանց դերը արտասաՀմանի մէջ, վերյիշումներ ըրաւ մեր Հայրենի սովորոյթներու եւ յորդորեց ներկաները մէկ սիրտ մէկ Հոգի փարիլ գործին։ Օրակարգի առաջին կէտն էր Ծրագիր-կանոնագրի ընթերցում եւ վաւերացում։ Ներկաներու առաջարկով քանի մը կէտեր բարեփոխուելով նոյնութեամբ ընդունուեցաւ Ծրագիր-կանոնագիրը։ Միութիւնը կոչուեցաւ «Խարբերդի եւ յարակից գաւառներու Հայրենակցական Միութիւն», յետոյ գաղտնի քուէարկութեամբ, նշանակուած 15 թեկնածուներէն ընտրուեցան Հետեւեալները իբրեւ վարչութեան անդամ.— պ. պ. Յակոբ Չախումեան (ատենապետ), Յարութիւն Նիկողոսեան, Սարգիս Փողհարեան (ատենադպիր), ՅովՀաննէս Ցէօքմէճեան (գանձապաՀ) եւ ԱՀարոն Գէորգեան։

Թէպէտեւ մեր Հայրենակիցներու թիւը աւելի քան 60է, սակայն շատերը բացակայ էին. փափաքելի էր որ ուրիշ անգամ ամէնքն ալ ներկայ ըլլային եւ օժանդակէին թէ բարոյապէս եւ թէ նիւթապէս։

Յ. Նիկողոսեան

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ ԽՈՆԱՐՀ ԽԱՒԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԿՐԸՆՕՊԼԻ ՄԷՋ

ԿՐԸՆՕՊԼ.— Շիրակի տասնեակ Հազարաւոր արենակիցներուն թշուառութեան աղաղակները՝ արձագանգ գտան նաեւ Կրընոպլի սակաւաթիւ Հայ գաղութին մէջ։ Գաղութիս սրտցաւ Հայրենակիցներէն պ. պ. Մարթէն Միսաքեան, Ս. Սարգիսեան, Բ. Տիպտապեան, Թ. Տէր Սարգիսեան, Աստիկ Կօշկակարեան եւ Գրիգոր Գիրաղեան գովելի եռանդով Հանգանակութիւն կատարեցին 705 ֆր.ի Հասոյթ մը գոյացաւ զոր ղրկեցինք «Յառաջ»ի, յանձնելու Նիր-Խոթ-Ըըլիֆի։ (Տես ցանկը)։

Սոյն եղբայրական օգնութեան գործին մէջ ջերմապէս շնորՀաւորելի կը գտնենք նաեւ տեղւոյս Հայութիւնը, որ թէեւ 17 տունէ կը բաղկանայ, բայց լայն չափով մասնակցեցաւ Հանգանակութեան։

Մ. Տէր Սարգիսեան

ՁԱՅՆ ՄԸ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ԼՈՆՏՈՆ, 15 Նոյ.— Մեծապէս կը գնաՀատեմ ձեր «Եղբայրական Օգնութեան» կոչը՝ ի նպաստ Հայաստանի աղէտեալներուն։ Մեծ գումարները չեն որ մինակ օգտակար կրնան ըլլալ, պզտիկներն ալ ունին իրենց տեղը։ Այդ մտածումէն թելադրուած, զոյգ փոքրիկ թոռնիկներս, Արթօ եւ Տիգի Ասլան, իրենց գանձանակին Համեստ բովանդակութիւնը՝ մէկ անգլիական ոսկին, կը փութան ուղարկել ձեզ, խնդրելով որ բարի ըլլաք ժամ առաջ Հասցնելու զայն Շիրակ՝ ուր իրենց տարեկից մանուկներ կ'ապրին մերկ եւ անապաստան։ (Տես ցանկը)։

Ալին Ասլան

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆԻ ՄԷՋ

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆ.— Շիրակի աղէտին առթիւ Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի կոչին Համաձայն, Հ. Յ. Դ. կոմիտէն Նոյ. 1ին ձեռնարկեց Հանգանակութեան, ընկերներու, Համակիրներու շրջանակին մէջ եւ գոյացաւ 910 ֆրանք։ Այսօր իսկ այդ գումարը ղրկեցինք «Յառաջ»ի եւ կը խնդրենք որ յանձնէք Ամերիկեան Նպաստամատոյցի եւ թարգման ըլլաք մեր մասնաւոր շնորՀակալութեան, իրենց ցոյց տուած բարոյական եւ նիւթական աջակցութեան Համար Հայ ժողովուրդին։

Հ. Յ. Դ. Լուառի կոմիտէ

***

ՍԷՆ-ՇԱՄՕՆ.— Նկատի առնելով Շիրակի աղէտեալներու մեծ կարիքը Հագուստ-կապուստի մասին, Հ. Յ. Դ. Լուառի Շրջ. կոմիտէն մասնաւոր շրջաբերականով մը խորՀրդակցութեան Հրաւիրեց Սէն-Շամօնի մարմինները Նոյ. 14ին։ Հրաւէրին պատասխանած էին Հօկի մասնաճիւղը եւ Ռամկավարները։ 2.30 ժամուայ խորՀրդակցութենէ վերջ, ժողովը յետաձգուեցաւ, աւելի արդիւնաւոր դարձնելու Համար սոյն ձեռնարկը։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մասնաճիւղը կազմակերպած էր ֆութպօլի մրցում մը ի նպաստ «Հայաստանի Աղէտեալներուն» Նոյ. 11 ին կէս օրէ յետոյ «Փոլիկոնի» մարզադաշտին մէջ։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը խաղը սկսաւ ժամը 2.30ին իր դէմ ունենալով Վալանսի լաւագոյն խումբերէն Ա. դասին պատկանող խառն խումբ մը, կազմուած V. S.ի կողմէ։ Թէ առաջին եւ թէ երկրորդ կիսախաղին միշտ Հ. Մ. Ը. Մ.ն էր տիրապետողը։ Խաղը վերջացաւ մեր յաջողութեամբ, Օ-ի դէմ 1ով։ Միեւնոյն դաշտին վրայ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Բը. մրցեցաւ V. S.ի Ա. դասակարգի Ա. խումբին դէմ, Օ-ի դէմ 2ով, որուն մէկը դատաւորին կողմնակալութեան Հետեւանքն էր։ Առաջինը միշտ յաղթած է, եւ կը յուսացուի որ այս տարուան ախոյեանութիւնը ապաՀովէ։ Նոյ. 14ին Բ. դասակարգի ախոյեանութեան մրցումը պիտի սկսի։ Գ. խումբ մըն ալ շարժման մէջ է։

Հասոյթը ամբողջովին յանձնուեցաւ տեղին վրայ կազմուած «Հայաստանի Աղէտեալներու օգնութեան յանձնախումբին» իր նպատակին յատկացնելու Համար։

Պ. Պայեան

Հ. Մ. Ը. Մ. ՅԱՂԹԱԿԱՆ 3—2

ՎԻԷՆ.— Կիրակի 14 Նոյեմբեր կէս օրէ վերջ Փօնթէվէքի մարզադաշտին մէջ Հ. Մ. Ը. Մ. Ա.ի եւ C. S. Vienneի Բ. խումբին միջեւ տեղի ունեցած մրցումը շատ Հետաքրքրական էր։ C. S. Vienneը այս անգամ եկած էր փոխ վրէժի բոլորովին նոր եւ լաւ կազմով։

Հայ եւ օտար բազմութիւնը կանուխէն փութացեր էր մարզաբան. մեր մարզիկները մեծ կորով ցոյց տուին քառորդ ժամ վերջ շաՀեցան մէկ նշանակէտ, առաջին կիսախաղը վերջացաւ Հաւասար։

Երկրորդ կիսախաղին Ֆրանսացիները իրենց աւելի լաւ ուժերէն բերին խաղին մէջ։ Դժբախտաբար տեղատարափ անձրեւը ցեխի վերածեր էր դաշտը։ Բայց երկու կողմէ ալ աւելի յանդուգն խաղացին։ Այս անգամ շատ դժուար էր թշնամիի բերդին մօտենալ, սակայն տրուած լաւ փասերը իրենց արդիւնքը ցոյց տուին մէկ նշանակէտ եւս շաՀելով, որմէ Ֆրանսացիները իսկապէս թուլցան իսկ մեր յառաջապաՀները լաւ յարձակողականով նշանակէտ մը եւս շաՀեցան։

Խաղին ժամանակը քիչ մը անցած Ֆրանսացիները մէկ նշանակէտ ալ շաՀեցան, բայց մերինները առաւելութիւն չըրին։ Այսպէսով դարձեալ յաղթական դուրս կուգանք 3-2ով։ Հ.Մ.Ը.Մ.ը պիտի մրցի Դեկտ. 5ին «Ռուսինիօ»ի Ա.ի C. S. la Rhodienneի Հետ, փոխադարձ մրցում Դեկտ. 12ին Փօնթէվէքի դաշտին վրայ։ Դեկ. 26ին Loireի ախոյեան Rives de Gierի Ա.ին դէմ։ Կը մաղթենք որ ամէն խաղի ալ յաջողութեամբ դուրս գայ Հ. Մ. Ը. Մ., անունը բարձր պաՀելով։

Գ. Պ.

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԿՈՉԸ

Ինչպէս գրած ենք, Հ. Մ. Ը. Մ. մեծ մրցում մը կազմակերպած է նպաստ աղէտեալներուն։

Այս առթիւ մեզի ղրկուած կոչին մէջ կը կարդանք.—

«Հայ ժողովուրդ, դարերու ընթացքին ազգովին շատ ցնցումներ ենք ունեցեր, տեսեր ու վարժուեր ենք կորսնցնելու մեր ամէն ինչը. բայց կրցեր ենք պաՀել մեր կորովն ու ամուր կամքը, դարձեալ ոտքի կանգնելու եւ վերաշինելու։ ԱՀաւոր պայքար մը եղած է մեր կեանքը մարդկային բարբարոսութեանց դէմ, պիտի պայքարինք դարձեալ բնութեան արՀաւիրքին դէմ։ Եթէ Հայաստանի Հողն է շարժեր իր աւերիչ Հանգամանքով, անոր պատասխան ու դարման՝ շինարար շարժումը պէտք է ունենանք»։

Մրցումը տեղի պիտի ունենայ Փարիզի Սթատ-Փերշինկի մէջ, 21 Նոյեմ. Կիրակի ժամը 2ուկէսին։

Ֆութպոլի յանձնախումբ

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՇԻՐԱԿԻ ԶՈՀԵՐՈՒՆ

(«ՅԱՌԱՋ»)Ի ՄԻՋՈՑԱՒ

ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՑԱՆԿ

Միհրան Գազանճեան	100.—
Կրընօպլի Հայրենակիցներէն	705.—
Սէն Շամօնի Հ. Յ. Դ. կոմիտէի Հանգանակութիւնը	910.—
Ճաշարան Քէչեան-Փանոսեան	50.—
Մարսէյլէն Լեւոն եւ Լիւսի Թիլքիեան	50.—
Լը Փուզէնի Հայրենակիցներէն Նախաձեռնութեամբ Ե. Օ. Յանձնախումբի	2070.—
Պօլէնի Հանգանակիչ յանձնախումբէն	420.—
Շէրպուրէն Մեսրոպ Հանտալեան	50.—
Շէրպուրէն Վարդեվառ Հանտալեան	50.—
Պ. Կ. Թէրլիքճեանի եւ Օր. ԻսկուՀի Սեդրակեանի պսակադրութեան առթիւ Հաւաքուած	160.—
Նոյն առթիւ մածունավաճառ Պ. Կարապետ	50.—
Վէռնուէն Դպիրեան ընտանիք	100.—
Վէռնուէն Տիկին Փ. ՅովՀաննէսեան	20.—
Վէռնուէն Օր. Ե. Միսաքեան	5.—
Վէռնուէն Յակոբ Ճրգեան	20.—
Սիմոն Գէորգեան	100,—
Պրինեօլէն Խաչիկ Լեպլեբեան ընտանիք	50,—
Պրինեօլէն Ս. Համբարձումեան	20,—
Պրինեօլէն Եւատեան եղբ.	50,—
» Վռամ Յակոբեան	5,—
Գումար	4985.—
Է. ցանկին գումարը	39602.80
ԸնդՀ. գումար	44587.80

Լոնտոնէն Արթօ եւ Տիգի Ասլանեան մէկ սթերլին։

***

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

«Եղբայր. Օգնութեան Յանձնախումբ»ը ստացած է Տիկին Շալարշունիէ 100, Պ.Ֆայնէ 100 ֆր. Պ. Վ.է 10 ֆր.: Իսկ Հանդերձեղէն եւ գոյքեր ղրկած են.— Տիկին Եղիազարեան, Պ. Եսայեան Պ. Յովսէփ Խնունց, Պ. Ռուբէն Տէր-Մինասեան, Պ. Զիթունիի ձեռքով Հաւաքուած, Տիկին Թաhթապրունեան, Պ. Ալիխանեան, Ռուս ընտանիք՝ Ռօզանօֆ, ուրիշ երեք ընտանիքներ որ չեն ուզեր յայտնել իրենց անունը եւ Տիկին Պօկտանեան։

Յանձնախումբը Պերլինէն նա-

(Շար. կարդալ Դ. էջ 3րդ սիւնակ)

ՉԻՆՈՎՆԻԿՆԵՐՈՒՆ ՍԱՐՔԱԾ ԴԱՏԸ

— Մենք դէմ ենք եղած ...ոգիսի արտայայտութիւննե-...րուն եւ բողոքած ենք անոնց դէմ՝ ...ով ճիշտ տեղեկութիւն։

— Իմացե՞ր էք, որ արտա-...սաՀմանեան Դաշնակցականները ...որգիլեն կտակներու գումար-...ները Հայաստան փոխադրել։

— Իմացած եմ, բայց ես ...դէմ եմ եղած անոնց այդ քայ-...լին։

— Ձեր պատգամաւորն ին-...չու գնաց Փարիզ եւ ի՞նչ Հրա-...Հանգներ տուիք անոր,— Հարցուց ...Հանրային մեղադրողը։

— Մեր պատգամաւորը Փա-...րիզ գնաց՝ մասնակցելու Դաշ-...նակցութեան 10րդ ընդՀանուր ...ժողովին։ Մենք գլխաւորապէս 3 ...Հրահանգներ տուինք անոր. 1) ...դիմել որեւէ զինուած յարձակ-...ման փորձ, 2) աջակցել կտակնե-...րու փոխադրութեան եւ 3) դրա-...մական օժանդակութիւն Հասցնել մեր ընկերներուն։

Հանրային մեղադրողը Հարցուց. —Դուք ըսիք որ կուսակցութիւնն այժմ դէմ է տէրորին. ի՞նչ Հիմք ունիք այդ յայտարարութիւնն ընելու։

— Դաշնակցութեան 10րդ ընդՀանուր ժողովէն վերադարձող պատգամաւորը յայտնեց ինձ այդ մասին. ես 24 ժամ անոր Հետ էի։

Հանրային մեղադրողի այն Հարցին, թէ Դաշնակցութեան ընդՀանուր ժողովի որոշումները պարտադի՞ր են Հայաստանի կեդ. կոմիտէին եւ կազմակերպութեան Համար, Ս. Ստեփաննոսեանը պատասխանեց.— 10րդ Համագումարի որոշումները մեզ Համար պարտադիր չեն։ Մենք մեր պատգամաւորներուն որոշ ցուցմունքներ ենք տուած եւ պատուիրած, որ եթէ ընդՀանուր ժողովը դէմ երթայ մեր ցուցմունքներուն, ձգեն Հեռանան ժողովէն։

Դաշտպան Հախումեանի Հարցին, թէ արտասաՀմանեան Դաշնակցական ղեկավարներու Հետ կապ ունեցե՞ր են, Ս. Ստեփաննոսեանը Հաստատական պատասխան տուաւ եւ աւելցուց, որ այդ յարաբերութիւններու ժամանակ թէ նամակներով եւ թէ բերանացի՝ արտասաՀմանեան ղեկավարները յանձնարարեր են իրենց, երկրի Դաշնակցականներուն, որ երկրին որ եւ է վնաս չպատճառելէ զատ, աջակցին անոր տնտեսութեան եւ մշակոյթի զարգացման։

Այս առթիւ պատասխանելով Հանրային մեղադրողին՝ Ս. Ստեփաննոսեանն աւելցուց.

—Դաշնակցութիւնն այն քաղաքականութիւնը կը վարէ, որ Հայաստանն այլեւս զինուած յարձակում չպիտի կազմակերպէ խորՀրդային իշխանութեան դէմ։ Վրացեանն ալ ըսած է, որ, եթէ ամբողջ խորՀրդային Միութիւնը բանկի, Հայ ժողովուրդը ոտքի չպիտի ելլէ, որպէս զի երկրի Դաշնակցականները եւ ժողովուրդը չտուժեն։

—Տեղեկութիւն ունի՞ք, որ ձեր կուսակցութեան որոշ անդամները արտասաՀմանի մէջ կը բանակցին Նիկոլայ Նիկոլայեւիչի Հետ։

— Ո՛չ, այդ մասին նոյնիսկ մեր պատգամաւորները մեզ բան չեն Հաղորդած։

— Իսկ Խոսրով բէկ Սուլթանօֆի Հետ եղած բանակցութեան մասին ի՞նչ կ'ըսէք։

— Այդ մասին ես լսեցի միայն բանտին մէջ, Մելիք Յովսեփեանէն (Զեկայի նախագաՀ)։

— Եսէրներու եւ մենշեւիկներու Հետ ձեր կեդրոնը որ եւ է յարաբերութիւն չէ՞ ունեցեր։

— Մենք չենք գիտեր, մեր պատգամաւորը բան չէ ըսած այդ մասին։

—Իսկ այստեղ դուք որ եւ է կապ չէ՞ք ունեցեր այլ կուսակցութիւններու Հետ։

— Ոչ մէկ կապ։

Հանրային մեղադրողը Հարցուց.

— Եթէ դուք կ'ուզէիք խորՀրդային իշխանութեան աջակցիլ, ինչո՞ւ ապօրէն գործունէութեան կը դիմէիք։

— Որովհետեւ մեզ կաշկանդուած կը Համարէինք, չէինք կրնար ազատ գրականութիւն կարդալ, իսկ մամուլէն շատ բան է կախուած։ Մեր գաղտնի գործունէութիւնը միայն մամուլի շուրջ կը դառնար։ Ազատ մամուլ կարդալով՝ մենք խորՀրդային Հայաստանի մէջ Դաշնակցական ընդդիմադրութիւն կը ստեղծէինք։ Սակայն մենք չէինք ուզեր իշխանութիւն ձեռք ձգել. այդ Դաշնակցութեան Հեռաւոր նպատակն է եղած, իսկ թէ ինչպէ՞ս կարելի իրականացնել այդ — մենք չենք մտածած այդ մասին։

— Իսկ ի՞նչ էր Դաշնակցական ընդդիմադրութեան մօտաւոր նպատակը։

—Հայաստանի մէջ ստեղծել աւելի ժողովրդավար իշխանութիւն։

— Ի՞նչ ճանապարՀով կ'ուզէիք բանւորական դիկտատուրան ժողովրդավար Հանրապետութեան վերածել, թերթի տարածումո՞վ, թէ ապստամբութեամբ։

— Մենք յոյս ունէինք որ խորՀրդային իշխանութիւնը կը զիջի մեր ընդդիմադրութեան եւ պէտք չըլլար ապստամբութեան։

(5)

ԴՐՕՇԱԿ
—° ԱՄՍԱԳԻՐ °—
Օրկան Հ. Յ. Դաշնակցութեան
Հասցէ.— A. Isahakiantz
71, Ave. Kléber, Paris

տութիւններու միջեւ համաձայնութիւն մը գոյանալու վրայ է։ Եւրոպա ասիական ազգերը հաւասար չի նկատեր եւ շահագործելի ագարակ մը կը նկատէ Ասիան։ Այս բոլոր պատճառներով, ասիական ազգերու միջեւ սկսած է ասոտիճանական միութիւն մը կազմուիլ։

Ասիական պետութիւններուն մէջ ամէնէն կարեւորը Ճափոնն է։ Պատերազմէն յետոյ Ճափոն ջնջեց Անգլիոյ և Ամերիկայի հետ նախապէս իր կնքած համաձայնութիւնները։ Հիմա Ճափոն Ասիոյ մէջ սկսած է բոլորովին անկաշկանդ քաղաքականութիւն մը հետապնդել։ Արդէն դեսպան ղրկեց Թուրքիա եւ ներկայիս բանակցութիւններ կը կատարէ Պարսկաստանի հետ առեւտրական դաշնագիր մը կնքելու համար։ Միւս կողմէ Չինաստանի մէջ ալ Եւրոպացիներու հանդէպ ընդհանուր գրգռութիւն կը տիրէ։ Հակառակ այսօրուան խառնակ կացութեան, կասկած չկայ որ, այս 400 միլիոն բնակիչ ունեցող ասիական ազգին ապագան շատ փայլուն է։ Ճափոն մտադիր է կարեւոր դեր մը խաղալ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ։ Թուրքիա մեծ դեսպան մը ղրկելէ յետոյ, Ճափոն կ'աշխատի առեւտրական լայն յարաբերութիւններ հաստատել Թուրքիոյ հետ։ Այս նպատակով էր, որ անցեալ տարի առեւտրական ցուցահանդէս մը բացուեցաւ Պոլսոյ մէջ։ Հասկցուած է նաեւ որ, ծովակալ Եամամաթոյի Պոլիս եւ Էնկիւրի այցելութեան նպատակն էր ամրապնդել թուրքեւճափոն յարաբերութիւնները։

Իտալիա պատերազմի կը պատրաստուի?

Պելկրատէն կը հեռագրեն «Շիքակօ Թրիպիւն»ի.— Արտաքին նախարար Եօվան Մարքովիչ բացարձակապէս կը հերքէ թէ սերպ զինուորներ համախմբուած են Իտալիոյ սահմանը։

Սլովէններու վարիչ Քօրօշէց յայտարարեց թէ Իտալիա Անատոլուի համար պատերազմի կը պատրաստուի։

Իտալացիները ու Յոյները

Աթէնքէն «Մօրնինկ Փօսթ»ի կը հեռագրեն թէ Երկոտասան կղզիներէն Քալիմնոսի յոյն տուներուն մէջ խուզարկութիւններ կատարող իտալացի զինուորները մտան մէկուն տունը, որուն կինը անգլուհի է եւ պատերէն վար առնելով պատռեցին Անգլիոյ թագաւորին եւ թագուհիին պատկերները։ Անգլուհին անգլիական դրօշակի մը մէջ փաթթուած զինուորներուն ձեռքէն խլեց պատռուած պատկերները։ Զինուորները յետոյ յոյն քաղաքապետին տունը օդը հանեցին եւ հելլէն դրօշ մը ծովը նետեցին։

Լուի Մարէնի միջադէպը

Թոշակներու նախարար Պ. Լուի Մարէն կիրակի օր ճառ մը խօսելով քննադատած էր 1924էն ի վեր իրարու յաջորդող ձախակողմեան դահլիճներու քաղաքականութիւնը եւ խորհրդածութիւններ ըրած էր ձախակողմեան խմբակի կարգ մը անդամներուն մասին, որոնք ներկայ դահլիճին մէջ են։ Կարգ մը շրջանակներու մէջ ենթադրուեցաւ թէ Պ. Մարէն կ'արտայայտէր Փուանքարէի եւ դահլիճի աջակողմեան անդամներուն կարծիքը եւ թէ այս կերպով ճամբայ կը բացուի դահլիճէն դուրս նետելու համար էրիօ, Փէնլըվէն, Սարօն եւլն.։

Խորհրդարանին առջեւ ներկայանալէ առաջ, Նախարարական Խորհուրդը գումարուեցաւ Էլիզէի պալատին մէջ եւ բոլոր նախարարները միաձայնութեամբ դէմ արտայայտուեցան Պ. Մարէնի ճառին եւ հաստատեցին այս առթիւ վարչապետին խօսելիք ճառը։

Պ. Փուանքարէ, Երեսփ. Ժողովին մէջ պատասխանելով այս խնդրին առթիւ եղած հարցապնդումներուն, ըսաւ թէ դահլիճին բոլոր անդամներն ալ համերաշխ են իրարու հետ, թէ Պ. Լուի Մարէն իր ճառը խօսած է իբրեւ անհատ եւ ոչ իբրեւ նախարար, եւ թէ միայն վարչապետն է որ իրաւունք ունի դահլիճի անունով խօսելու։ Ձախակողմեանները բաւական աղմկեցին, սակայն Փուանքարէ կոչ ըրաւ բոլոր հանրապետականներուն գործակցիլ դահլիճին, որուն վրայ դարձեալ յաղթանակը տարաւ։

Ճավայի համայնավար խլրտումը

Շաբաթ մը առաջ Ճավայի մէջ սկսած յեղափոխական շարժումը կը շարունակուի։ Վերջին անգամ համայնավարները յարձակեցան արեւմտեան Ճավայի Լապօէն քաղաքին վրայ եւ ուզեցին գրաւել զայն, սակայն հոլանտացի զինուորներ պարտութեան մատնեցին զանոնք։ Կարմիրները կրկին պաշարած են քաղաքը։ Սպաննուած են մօտ հարիւր համայնավարներ։ Պաթավիայէն օգնական զինուորներ ղրկուեցան Լապօէնի պաշարեալները ազատելու համար։

Ճավայի զանազան կողմերը, մանաւանդ Սուրաբայայի մէջ բազմաթիւ կարմիրներ ձերբակալուեցան։ Վէլթէվրէտէնի մէջ ձերբակալուած համայնավարներու թիւը կը բարձրանայ 465ի։

Համայնավարները զէնքի մթերանոց մը հաստատած են Սինկափուրի մէջ։ Պաթավիայէն կը հեռագրեն թէ կոմունիստական դաւադրութիւնը ճիւղաւորուած է ամբողջ Ճավա կղզին մէջ։ Գլխաւոր վարիչ Արճօնօ ձերբակալուած է։

Կ'ըսուի թէ շարժումը ղեկավարողները Գերմաններն են։

Ամէն կողմ աղէտներ

Միջագետքի մէջ տեղացող տեղատարափ անձրեւներ աղած են Պաղտատ-Պասրա երկաթուղին։ Պաղտատի մէջ շատ մը տուներ փլած են։ Պէյրութէն ինքնաշարժով Պաղտատ գացող թղթատարը, անապատին մէջտեղ ցեխերու մէջ խրած է։ Անգլիական օդանաւեր ղրկուած են ճամբորդներուն ուտելիք եւ օգնութիւն հասցնելու համար։

⁂ Ռուսական «Սքանտինավիա» շոգենաւի կաթսան պայթելով, ընկղմեցաւ Սեւ Ծովուն մէջ։ Քառասուն հոգի խեղդուեցան։ Իտալական «Մարֆա» շոգենաւը անմիջապէս օգնութեան հասնելով յաջողեցաւ ազատել 12 հոգի։

⁂ Ատլանտեանի մէջ ահռելի փոթորիկ կը տիրէ։ Փրովինսթաունի առջեւ 20 նաւեր ընկղմած են։ Ամերիկայի ծովեզերեայ քաղաքներուն մէջ ուրականը մեծ վնասներ պատճառեց։ Բազմաթիւ տուներու տանիքները թռան։ Նիւ Ճըրսիի մէջ նոր շինուող թատրոնի մը պատերը քանդուեցան հովէն, որ ժամը 70 մղոն արագութեամբ կը փչէր։ Քալիֆորնիոյ եւ Վիրճինիոյ մէջ գետերը հոսելով փլցուցին կամուրջները։

(Շար. Գ. էջէն)

մակ մը ստացած է որ կը ծանուցանէ թէ արդէն իսկ ձեռնարկեր են հանգանակութեան, որմէ կը յուսացուի մօտ 15,000 ֆրանք։

Յանձնախումբին յանձնարարութեամբ Պ. Ա. Խատիսեան տեսակցեցաւ Ամերիկեան Նպաստամատոյցի տնօրէն Պ. Պէրիի հետ եւ համաձայնեցաւ հաւաքուած դրամներու եւ զգեստեղէններու Հայաստան փոխադրութեան եղանակներուն մասին։

Յանձնախումբը արդէն իսկ կոչեր ուղղած է 200 զանազան հայացէներու, որպէսզի անձնապէս օժանդակեն եւ կամ կազմակերպեն տեղական հանգանակիչ մարմիններ։

⁂ Սօսիէթէ Մեքանիք տը Քլիշի գտնուող բանուորներու մէջ հաւաքուած դրամը իրենց անուններով.

Մ. Կիւրեղեան, Յ. Բիւրքճեան, Ն. Պէտէլեան, Մ. Նահապետեան, Խ. Վարդանեան, Գ. Փօյաճեան 55ական ֆրանք, Կ. Գույումճեան, Ա. Աւետիսեան, Ա. Պետրոսեան 30ական ֆր., Հ. Տէրտէրեան 31 ֆրանք, Ա. Մատօեան, Պ. Գալիչեան, Մ. Սարաֆեան, Զ. Գարիպեան 25ական ֆրանք, Շ. Սողոմոնեան, Յ. Պալանեան, Ս. Մանուկեան, Պ. Յակոբեան, Թ. Մինասեան, Յ. Վալըեան, Բ. Վարդանեան, Գ. Սուճեան, Մ. Քէշիշեան, Մ. Ալէմշահեան, Մ. Տէր Ստեփանեան, Հ. Կոթողեան, Միսաքեան, Ն. Նիկողոսեան 20ական ֆրանք, Մ. Մատօեան, Ա. Սէֆէրեան, Խ. Երկանեան, Գ. Շամլուեան, Կ. Վարդանեան, Յ. Մկրտիչեան, Յ. Սիմօնեան, Յ. Աղանեան 10ական ֆրանք, Մ. Սէֆէրեան, Գ. Գիւփէլեան, Յ. Դաւիթեան, Յ. Բալաեան, Պ. Փօղոսեան, Գ. Մութաֆեան, Yveo Guenadou, Կ. Նշանեան, Ե. Ծերունեան, Պ. Երանեան, Ա. Հօրասանճեան, Օր. Ալաճեան, Ս. Զրթաֆեան 5ական ֆրանք, Ֆրանսացի մը, Ֆանթազի (յոյն) 2ական ֆրանք, Յ. Նալպանտեան 20 ֆրանք։ Ընդհ. գումար 1000 ֆրանք։ (Տես Յառաջ 14 Նոյ.).

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ Շրջ. Կոմիտէն խառն ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր խումբերու ներկայացուցիչները անյապաղ վաղը՝ Շաբաթ երեկոյ 20 Նոյ. ժամը 8.30ին Café Metro-ի վերնայարկը. կարեւոր օրակարգ.

Հ. Յ. Դ. ՍԷՆ-ՇԱՄՕՆԻ ընդհ. դասախօսական ժողովը 21 Նոյ. Կիրակի ժամը 2ին նոր ակումբին մէջ։ Դասախօս ընկ. Վ. Զուլլէրեան։

Հ. Յ. Դ. Տէսինի Ենթակոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները եւ արձանագրուած համակիրները, կիրակի ժամը 1ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատետրերով։

Հ. Յ. Դ. ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ բոլոր խումբերու ընկերներն ու համակիրները ժողովի կը հրաւիրուին Կիրակի 21 Նոյեմ. կէս օրէ ետք ժամը 2ին, Յոյնի սրճարանին սրահը 40 bis Rue Etienne Dolet։ Կարեւոր օրակարգ. անդամատետրերը միասին բերել։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանի Միութեան ժողովը՝ Կիրակի 21 Նոյեմբեր կէս օրէ վերջ ժամը 2ին, 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիք։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Բեռի խումբի ժողովը 22 Նոյեմբեր Երկուշաբթի ժամը ճիշդ 8.30ին գրադարանին մէջ, Րիւ Մօնսէ, թիւ 152։

Հ. Յ. Դ. Կարտանի Ենթակոմիտէի ընկերահամակրական ժողովը վաղը՝ Շաբաթ երեկոյ ժամը ճիշդ 9ին ընկ. Կ. Աբրահամեանի սրճարանը։ Պիտի դասախօսէ ընկ. Պ. Հիւսեան։ Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Քրիստափոր խումբի անդամական ժողովը այսօր, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին, սովորական սրահին մէջ, 63 Րիւ տը լա Րէփիւբլիք։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Կայծակ խումբի դասախօսական ժողովը, 24 Նոյեմբեր, Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8ին, նախկին գրադարանի սրահը։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները եւ համակիրները։ Դասախօս ընկեր Զուլլէրեան։

ՓՕՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ Հայ Երիտասարդաց Միութեան ընդհ. ժողովը Նոյ. 21, Կիրակի կէս օրէն առաջ ժամը 10ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

ՇԱՊԻՆ ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ եւ շրջանի «Թազմիկ» Հայրենակցական միութիւնը ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները յառաջիկայ կիրակի երեկոյ (21 Նոյեմբեր) ժամը 8.30ին, 40 րիւ Պէլվիլ։ Մէթրօ Պէլվիլ։ Օրակարգ՝ Շիրակի աղէտին առթիւ մեր հաւաքական պարտականութիւնը։

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայրենակցական Միութեան Ընդհանուր Ժողովը՝ Կիրակի 21 Նոյեմբեր «Ռոստոմ» լսարանի մէջ, 131, Ռիւ Ֆօպուր տիւ Թանփըլ։ Կը խնդրուի բոլոր հայրենակիցներէն ներկայ ըլլալ։ Շատ կարեւոր օրակարգ։

ԽԱՐԲԵՐԴԻ Փէրճէնչ գիւղի Ուսումնասիրաց Միութեան վիճակահանութենէն շահած են հետեւեալ թիւերը.— 243, 304, 5, 427, 76, 85, 327, 314, 116, 248։ Դիմել՝ Րիւ տը լա Ֆար, պանդոկին թիւ 10 սենեակը, Մարսէյլ։

ԱԶԴ

Յառաջիկայ Կիրակի 21 Նոյ. Ս. Աստուածածնի Ընծայման Տօնին օրը ժամը 11.45ին, ի Պրիւքսէլ Ֆրանչիսկեանց Եկեղեցւոյն մէջ, Rue des Palais 181, մասնակցութեամբ երգեհոնի եւ դպիրներուն, Հայաստանեայց աբարողութեամբ հանդիսաւոր Զայնաւոր Ս. Պատարագ պիտի մատուցանէ Յովհաննէս վրդ. Նալպանտեան համօրէն հաւատացեալ ննջեցելոց հոգւոյն համար։ Պատարագէն վերջ Հոգեհանգստեան պաշտօնը պիտի կատարէ յատկապէս պատրաստուած մահարձանի մը շուրջը։ Եկեղեցւոյ դուռը պիտի ծախուին 40 էջէ բաղկացեալ ֆրանսերէն եւ պատկերազարդ գրքոյկներ, հայկական պատարագի թարգմանութիւնը եւ Հայաստանի պատմութեան ամփոփումը՝ ի նպաստ երկրաշարժի աղէտեալներուն։

— Կը փնտռուի Ովաննէս Ալանեան (Ասարեան), բնիկ բաստացի, որ տարի մը առաջ (Բէմբ Օտտօ Տօրիան) կը նուէր. տեղեկացնել Souren Sarkisarianի, Banque Helléno-Roumaine (Bucarest).

Le Gérant : H. TEURNI
Imp. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,
JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE
Directeur-Propriétaire: SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82
Մէթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ԿԻՐԱԿԻ
21
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
1926
21 NOVEMBRE 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Բ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 205 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԴԻՄ

ԱՄԷՆ ՏԵՂ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՄԱՐՄԻՆ, ԲԱՑԻ ՓԱՐԻԶԷՆ, ՈՐ ԳԼԽԱՒՈՐ ՊԱՌԱԿՏԻՉՆ Է

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՄԷՆ ՏԵՂ ԱՅՈ, ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ՝ ՈՉ

Կարելի չէր երեւակայել աւելի պերճախօս պատկեր:

Աղէտի առաջին լուրին վրայ, ամէն տեղ ալ համազգային մարմիններ կազմուած են, առանց պատգամի սպասելու: Մինչ Փարիզի մէջ ձարմաղն ու շարմաղը ձեռք առած, կը ջանէին տեղծել յանձնախումբ մը զուտ հաւատարիմներէ, Լիօնի մէջ արդէն գործի կը ձեռնարկէր Համազգային Մարմին մը, բառին լայն առումով: Սէնթ-Էթիէնի մէջ կազմուեցաւ ժողովրդային հանգանակիչ Յանձնախումբ մը, առանց կուսակցական հանգամանքի, բայց եւ առանց քաղաքական դաւանանքի խտրութեան: Մարսէյլի մէջ, զանազան Միութիւններ անմիջապէս ձեռնարկեցին հանգանակութեան, եւ միաժամանակ հիմը դրուեցաւ խառն մարմնի մը, որ կոչ մը հրատարակեց: Պոլէնի մէջ Դաշնակցականներ եւ Հօկի անդամներ միասնաբար գործի ձեռնարկեցին: Ուրիշ քաղաքներու մէջ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, Հայրենակցական կամ Երիտասարդական Միութիւններ նախաձեռնարկ եղան առանց ազդուելու պաղ կամ տաք հովերէ: Աւելի պզտիկ վայրերու մէջ, ամէն դասէ սրտցաւ հայրենակիցներ քով-քովի եկան եւ իրենց եղբայրական աջակցութիւնը փութացուցին Փարիզ: Մէկ խօսքով, ոգեւորութիւն մը, փութաջանութիւն մը ուր ո՛չ քաղաքական նկատում կար, ոչ հրէի եւ հեթանոսի խտիր, ոչ ալ պօղոսեան եւ ապօղոսեան վէճ:

Աւելի մխիթարական է պատկերը՝ Ֆրանսայէն դուրս:

Պուլկարիոյ մէջ, ուր այնքան դիւրավառ են կիրքերը, կազմուեցաւ համազգային մարմին մը, նախաձեռնութեամբ Սօֆիայի Թաղ. խորհուրդին: Ռումանիոյ մէջ նոյնպէս: Չկայ կազմակերպութիւն մը որ մեկուսի մնացած կամ դուրս ձգուած ըլլայ: Աւելի ուշագրաւ է պատկերը Եգիպտոսի մէջ: Չնայելով որ երկու տարիէ ի վեր բուռն պայքար կը մղուի այդ գաղութին մէջ, եւ երկու քաղաքի բաժնուած է ազգային կազմակերպութիւնը, Գահիրէ եւ Աղեքսանդրիա, Նոյեմբեր 9ին, առանց խտրութեան ժողովի հրաւիրուած են բոլոր հոսանքները, Բարեգործականի նախաձեռնութեամբ, եւ մէկ ժողովի մէջ կազմուած է քառասուն հոգինոց պատկառելի յանձնաժողով մը, եւ անկէ բխած՝ գործադիր մարմին մը:

Յանձնաժողովը, որուն անդամ են նաեւ երեք հոգեւոր պետերը, արդէն իսկ ձեռնարկած է համազգային հանգանակութեան մը, եւ կը սպառնայ սեւ ցանկը անցընել անոնք որ չեն մասնակցիր: Ամերիկայի մէջ, ապահովաբար տարբեր չպիտի ըլլայ ձեռնարկը: Իսկ Յունաստանի մէջ, ուր այս նուիրական գործին գլուխը կանգնիլ ուզած է սեւերես Հօկը, հանգանակիչ «ժողովը դեռ գործի չէ ձեռնարկած», ինչպէս կը գրէ իրենց օրկանը. «կարելի է ըսել քարերը ձայն տուին, միայն յունահայը կը տատամսի ու կը տնտնայ...: նոյն իսկ դիւանի ժողով մը անցեալ օր կարելի չէ եղած գումարել եւ խնդիրը այսպէս կը ձգձգուի...»:

Կը հետեւի թէ՝ ժողովուրդը ամէնուրեք ալ պահած է իր առողջ բնազդը, եւ եթէ վարանումներ, պառակտումներ, կամ խաչաձեւումներ պատահած են, մեղքը իր վրայ չի ծանրանար:

Անկարելի՞ էր այստեղ, Փարիզի մէջ ալ, նոյն բնական հիման վրայ կազմակերպել օգնութեան գործը: Երբե՛ք: Բայց անոնք որ նախաձեռնարկ եղան առաջին հանգանակիչ յանձնախումբը կազմելու, չունեցան այդ իմաստութիւնը: Առաւելապէս՝ Հայաստանի Հօկի եւ Կարմիր Խաչի պատուիրակութիւնները: Այս երկու մարմինները, պարտաւոր էին կա՛մ լայն, շատ լայն հայեցքով մը շարժիլ, իբրեւ իշխանութեան մը ներկայացուցիչները, եւ կամ, եթէ կը վախնային պատասխանատուութենէ, մեկուսի կենալ իբրեւ ասերիկեան դիտող, եւ ձգել որ գործը կազմակերպուի բնական ընթացքով: Բոլորովին դիպուածի արդիւնք էր որ իրենք Փարիզ գտնուեցան երկրաշարժի պահուն: Կրնային Ամերիկա ըլլալ կամ կէս ճամբան, շոգենաւին մէջ իմանալ աղէտը: Փարիզի մէջ օրկաններ չկայի՞ն նախաձեռնութիւնը ստանձնելու համար, ինչպէս կան Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ կամ Եգիպտոսի մէջ: Թող Թեմական խորհուրդը ստանձնէր այդ հոգը, կամ նոյնիսկ Բարեգործականը, առանց ո՛ր եւ է նկատումի, եւ երկու հիւր պատուիրակութիւններուն կը մնար միայն տեղեկութիւններ, թելադրութիւններ հաղորդել կամ օրհնութեան կոնդակ մը ղրկել: Ո՞ր ապուշը փոփսաց իրենց՝ պատ քաշել քաղաքական կազմակերպութեանց դէմ,. պատուանդան դարձնելով քաղաքական ամէնէն ողբալի ազդակը, Հօկը: Իրենց վերջին կոչն անգամ չի մաքրեր մթնոլորտը եւ չի թեթեւցներ իրենց պատասխանատուութիւնը: Եւ այդ կոչը առնուազն ինքնախաբէութիւն է, եթէ ըսել կ՚ուզեն թէ 13 հանրային կազմակերպութիւններ իրենց կողքին են: Իրենց կարկտած յանձնաժողովը մեծ մասով կը բաղկանայ միեւնոյն ծառին զանազան ճիւղերէն, տարբեր անուններով: Զ. Ո. Միութիւնը եւ Հայրենակցական Միութիւնները շատոնց հրատարակեցին իրենց որոշումը: Հ. Մ. Ը. Մ.ն ալ, որքան գիտենք, կը մնայ միշտ վերապահ:

Թերեւս գոհ են այս արդիւնքէն, իբրեւ պաշտօնեայ: Բայց գո՞հ է ժողովուրդը:

Հարցուցէք եւ կ՚իմանաք:

Շ.

ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐԸ ԵՒ 375 ՖՐԱՆՔԸ
Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԴԻՄՈՒՄԸ

Հ. Հ. պատուիրակութեան վարիչ Պ. Ա. Խատիսեան, որ ասկէ առաջ անձնապէս դիմում կատարած էր, այս անգամ արտաքին նախարարութեան գրած է 18 Նոյ. թուակիր պաշտօնագիր մը, խնդրելու համար որ հայ գաղթականները ազատ թողուին ինքնութեան թուղթերու համար 375 ֆրանք վճարելէ: Կուտանք գլխաւոր կէտերը.—

375 ֆրանքի տուրքը վճարելը շատ դժուար պիտի ըլլայ հայ աշխատաւորներուն համար, որոնք Ֆրանսա ապաստանած են, բոլորովին զրկուած իրենց հայրենի երկրին մէջ ունեցածներէն, եւ իրենց սեփական միջոցներով ստիպուած են իրենց համար նոր տնտեսութիւն մը ստեղծել այն երկրին մէջ, որ այնքան լայն եւ վեհանձն ասպնջականութիւն շնորհած է իրենց: Անոնցմէ մեծ մասը մեծ պարտքերու տակ մտած են իրենց եւ իրենց ընտանիքին ճամբու ծախքերը վճարելու համար:

Միւս կողմէ շատեր հայրենիք թողած են իրենց ծերունի ծնողները, որոնց ապրուստն ալ հոգալու պարտաւորուած են, եւ որովհետեւ անոնց մեծ մասը արդէն ծանրաբեռնուած են բազմանդամ ընտանիքներով, իրենց աշխատանքով հազիւ կրնան հասնիլ անոնց: Նկատելի է նաեւ որ գաղթականներէն շատեր անծանօթ այս երկրին բարքերուն ու սովորոյթներուն եւ անվարժ տեղական աշխատանքներուն, իբրեւ պարզ բանուոր կ՚աշխատին եւ իրենց կիներն ու տարիքոտ ծնողները չեն կրնար հանդուրժել այդ աշխատանքին. այնպէս որ յաճախ ընտանիքի հայրերը առանձին իրենց վրայ կը վերցնեն բազմանդամ ընտանիքի մը ամբողջ հոգը:

Եթէ օրէնքը զանազանութիւն մը դնէր անոնց միջեւ, որոնք իրենց ապրուստը կը շահին եւ անոնց որոնք ուրիշին կարօտ են, այն ատեն մեր գաղթականներուն վիճակը դժնդակ ըլլալով հանդերձ, այնքան տագնապալի չպիտի ըլլայ: Ներկայիս ընտանիքներ կան, որ մէկ կամ երկու աշխատաւոր ունին եւ սակայն ստիպուած են վեց-եօթ հոգիի համար ինքնութեան թուղթի տուրք վճարել: Այս է պատճառը որ օրէնքը կը զանազանէ պայմանագրութեամբ Ֆրանսա եկած օտարականները: Դժբախտաբար մեր հայրենակիցներէն շատ քիչեր կանոնաւոր աշխատանքի պայմանագրութիւնով եկած են, մեծ մասը վտանգէն փախածներ են, որոնք ժամանակ չեն ունեցած վաղը մտածելու: Մինչդեռ տեղւոյն վրայ գործ գտնող եւ աշխատող բանուորները ոչ մէկ տարբերութիւն ունին պայմանագրութեամբ եկած միւս Հայերէն:

Այս բոլորը նկատի առնելով, Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը արտաքին նախարարութեան բարեացակամութեան կը յանձնէ բացի թոշակաւոր աշխատաւորներէ (Travailleur salariés), աղքատները, կարօտ ուսանողները եւ անոնք որ չնչին գործերով կը զբաղին: Պատուիրակութիւնը կը խնդրէ նաեւ որ ինքնութեան թուղթ առնուած ատեն չպահանջուի Նանսէնեան անցագիրը, որ աւելի եւս կը ծանրացնէ վճարուելիք տուրքը: Նանսէնեան անցագիրը պէտք է ծառայէ միայն ճամբորդութեան ատեն:

Ռուս Գաղթականներու կոմիտէն ալ նոյնիմաստ խնդրագիր մը տուած է:

ՆՈՐԷՆ ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ԽՆԴԻՐԸ

Գնդ. Կարիպալտիի լրտեսութեան և Սպանիացիներու յեղափոխական շարժման առթիւ ֆրանս. մամուլը դարձեալ սկսաւ զբաղիլ օտարականներու խնդրով: «Ժուռնալ» կը գրէ թէ պատերազմէն ի վեր չափէն աւելի շատցած են օտարականները Ֆրանսայի մէջ: 1922ին անոնց թիւը 1,899,828 հոգի էր, 1923ին 2,310,726 եղաւ, 1924ին 2,574,952, 1925ին 2,834,949: Իսկ այս տարի այս թիւը աւելի բարձրացած է: Ասոնք միայն ոստիկանութեան մէջ արձանագրութիւն ունեցողներն են: Ասոնցմէ շատերը Ֆրանսա եկած են իրենց ապրուստ մը ճարելու համար: Անոնցմէ 100ին 20ը հողամշակութեամբ կը զբաղին, միւսները գործարաններու մէջ կ՚աշխատին:

Բայց այս բանուորներէն եւ զբօսաշրջիկներէն դուրս կան 300,000 օտարականներ, որոնք հակակշիռի չեն ենթարկուած եւ առնուազն տարուոյն մէկ մասը Ֆրանսա կ՚անցընեն: Ասոնք «եղանակի» բանուորներն են, որոնք կուգան հունձքի, այգեկութքի եւ սերմնացանի եղանակին: Ասոնցմէ շատեր յոռի անցեալ ունեցող անբաղձալիներ են, դատապարտուածներ, զինուորական փախստականներ եւն, որոնք սահմանը կ՚անցնին գաղտնի:

«Իրաւ է որ օտար բանուորները մեծ օգուտ ունեցան Ֆրանսայի, մանաւանդ աղէտեալ վայրերու վերաշինութեան մէջ, պէտք է խոստովանիլ նաեւ որ օտարականներու մեծ մասը կանոնաւոր կեանք ունի: Սակայն շատ դիւրին գործ չէ հսկողութեան տակ առնել Ֆրանսա բնակող 800,000 Իտալացիները, 470,000 Սպանիացիները, 310,000 Լեհերը, 150,000 Զուիցերացիները, 90,000 Ռուսերը»: Միայն Ալփ-Մարիթիմի նահանգին մէջ 60,000 Իտալացիներ կան, բոլորն ալ հակաֆաշիստ, ու պէտք է ըսել որ աւելի դժուար է հսկել քաղաքական փախստականներու վրայ, որոնք ամէնէն խռովայոյզ տարրերն են: Հիւսիսի նահանգներուն մէջ կան բազմաթիւ Լեհեր, որոնք մեր հակակշռին չեն ենթարկուիր: Ասոնք իրենց սեպհական դպրոցներն ու եկեղեցիներն ունին, ու յաճախ բաղկացած են պոլշեւիկ կամ հակապոլշեւիկ կօրիզներէ, նոյնքան խռովայոյզ:

Պէտք չէ թողուլ նաեւ որ օտարականները հողերու տիրանան Ֆրանսայի մէջ: Վերջ ի վերջոյ պէտք է մտածել, — ու ասիկա շատ ծանր է, — որ առատ արտադրութեան տարիներէ վերջ կրնայ անգործութեան տագնապ մը առաջ գալ: Այն ատեն ի՞նչ պիտի ըլլան հարիւր հազարաւոր օտարականները, որոնք Ֆրանսա հաստատուած են իրենց ապրուստը շահելու յոյսով: Այսպիսի տագնապի մը իբրեւ նախատեսութիւն, ներքին նախարարը աշխատանքի նախարարին ուշադրութիւնը հրաւիրած է, խնդրելով որ նուազագոյն աստիճանին հասցնէ օտար բանուորներու Ֆրանսա մուտքը: Լաւ, սակայն պէտք է խիստ միջոցներ ձեռք առնել պայքարելու համար օտար անբաղձալիներու բանակին Ֆրանսա մտնելուն դէմ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ռումանիոյ մէջ ալ համազգային մարմին

Պուքրէշի մէջ ալ, Հայ Կարմիր Խաչի նախաձեռնութեամբ համազգային մարմին մը կազմուած է, Շիրակի աղէտեալներուն օգնելու համար: Նոյեմբեր 7 կիրակի օր Պուքրէշի եկեղեցիին մէջ սգահանդէս կատարուած է Շիրակի զոհերուն համար: Յանձնախումբը որոշած է հանգանակութիւն կատարել հայ եւ օտար շրջանակներու մէջ: Դիմում պիտի կատարուի պատմագէտ Փրօֆ. Նիքոլա Եօրկայի, որ հրապարակային դասախօսութիւն մը տայ Ռումէններուն՝ Հայաստանի մասին: Ռումէն կառավարութիւնը արտօնած է որ ամէն կողմ հանգանակութիւններ կատարուին: Մասնաւոր մարմին մը ղրկուած է նաեւ Թրանսիլվանիա, հանգանակութեան համար:

Հանգանակութիւնը օտար շրջանակի մէջ

Պ. Կորտըն Պէրրի երէկ իրիկուն մեկնեցաւ Փարիզէն, արագ շրջան մը կատարելու եւ Շիրակի աղէտեալներուն համար հանգանակութեան գործը կազմակերպելու համար Եւրոպայի մէջ: Պ. Պէրրի հետզհետէ պիտի այցելէ Անգլիա, Նորվեկիա, Շուէտ, Տանըմարքա եւ Գերմանիա, եւ շարժման մէջ պիտի դնէ Մերձաւոր Արեւելքի բարեկամ բոլոր ընկերութիւններն ու մարդասէրները:

⁂ Ամերիկեան Նպաստամատոյցը կը ծանուցանէ որ Շիրակի իրենց ազգականներուն օգնել փափաքողները կրնան իր միջոցով ղրկել դրամը:

Ֆրանքին անսովոր բարձրացումը

Ճիշտ ինչպէս Յուլիսին թաւալգլոր իջնալը, այժմ ալ անսովոր համեմատութեամբ կը բարձրանայ ֆրանքը: Երէկ սթերլինը իջաւ մինչեւ 132ի, իսկ տոլարը 27ի:

Այս բարձրացումը մեծ չափով կը վերագրուի Փուանքարէի ելմտական բարենորոգումներուն, բայց դիտողներ ալ կան թէ միջազգային շահադէտներ դիտմամբ կը բարձրացնեն ֆրանսական դրամը: Գործի մարդիկը այնքան ալ գոհ չեն այս անընդհատ բարձրացումէն, քանի որ իւրաքանչիւր յաւելման հետեւանքը կ՚ըլլայ ֆրանսական արժեթուղթերու անկումը: Ելմտագէտ մը դիտել կուտայ թէ մինչ սթերլինը հարիւրին 2 կ՚իջնայ, արժեթուղթերը հարիւրին 8—10 կ՚իջնան: Զարմանալի չէ որ ֆրանքին բարձրացումն ալ նոյնքան խռարանցում կը պատճառէ սակարանին մէջ, որքան անոր անկումը: Այնպէս որ, դժուար է նախատեսել այս բարւոքման բարոյական և նիւթական հակազդեցութիւնը:

Ֆրանս. մամուլը և հանրային կարծիքը սարսափի մատնուած են ֆրանքի այս արագ բարձրացումէն: Տնտեսական տագնապը բոլորովին ստոյգ կը նկատուի: Արդէն իսկ ամէն կողմ գործերը կանգ առնելու վրայ են: Կարգ մը գործատէրեր կը մտածեն օրավարձերը պակսեցնել, չփակելու համար իրենց գործարանները: Օտարականները կամաց կամաց կը հեռանան Ֆրանսայէն: Յաճախորդները կը պակսին, նոր ապսպրանքներ չեն ընդունուիր:

Սթալին կը կաշառէ ընդդիմադիրները

Մոսկուայէն առնուած հեռագրի մը համաձայն, Սթալին կը փորձէ իր կողմը շահիլ ընդդիմադիրներու աջակցութիւնը, եւ կարեւոր պաշտօններ կ՚առաջարկէ անոնց: Թրոցքիին առաջարկած է ճարտարարուեստի յանձնախումբին նախագահութիւնը. Քամէնէֆ պիտի նշանակուի դեսպան Թօքիոյի, ու իրեն հետ պիտի տանի Զոսովսքին, իբրեւ առեւտրական կցորդ: Բագուի ընդդիմադիր պետերէն Շլիափնիքոֆի եւ Մէտվէտէֆի բարձր պաշտօններ պիտի տայ Փարիզի դեսպանատան մէջ:

Կ՚ըսուի թէ Ռիքօֆ եւ Քալինին համամիտ են Սթալինի ծրագրին, մինչ Պուխարին եւ Լիթվինօֆ կողմնակից են վերջնապէս ճզմելու ընդդիմադիրները:

Ռուսիա եւ Աֆղանիստան

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Աֆղանիստանի նորընտիր դեսպան Միրզա Մուհամմէտ խանի հետ միասին հոն հասած են Աֆղան բանակի սպայակոյտի պետ Մուհամմէտ Օմար խան եւ Մոսկուայի դեսպանատան զինուորական կցորդը եւ ուրիշներ: Այս պատուիրակութեան նպատակն է ուսումնասիրել Խորհրդային միութեան զինուորական դրութիւնը:

Ընդդիմադիրները կը փախչին

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ երեք գլխաւոր ընդդիմադիր երեսփոխաններ՝ Րէֆէթ փաշա, Ալի Ֆուատ փաշա եւ Քարապէքիր փաշա հրաժարական տուած են:

Ձերբակալութիւններ Իտալիոյ մէջ

Հռոմէն կը հեռագրեն թէ բազմաթիւ հանրապետական, ընկերվարական եւ համայնավար երեսփոխաններ ձերբակալուած

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

"ՀԱՅԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆԸ,,

«La Formation Sociale des Arméniens», par Paul DESCAMPS, Bureaux de la Science Sociale, Paris 1926. 112 pages in 8 7 fr. 50.

Ա.

Ընկերային գիտութեան Միջազգային Ընկերութիւնը (Société Internationale de Science Sociale) անցեալ Յունուար 18ին կը հրաւիրէր մեզ դասախօսութեան մը, որուն նիւթն էր «Հայերը Փարիզի մէջ» եւ դասախօսը՝ փրոֆ. Փօլ Տէքան։ «Յառաջ» ժամանակին տուեց այդ դասախօսութեան ամփոփումը, յայտարարելով որ փրոֆէսէօրը մօտ օրէն իբրեւ գիրք պիտի հրատարակէ Հայերու մասին կատարած իր ուսումնասիրութիւնը։ Այդ գիրքը լոյս տեսաւ «La Science Sociale, suivant la méthode d'observation» պարբերաթերթի 1926 տարւոյ առաջին եռամսեակի թիւին մէջ (41րդ տարի, Գ. շրջան, 5րդ պրակ)։

Դպրոցը, որուն կը պատկանի փրոֆ. Տէքան, իբրեւ հիմնադիր ունեցած է ԺԹ. դարու յայտնի տնտեսագէտներէն Ֆրէտէրիք Լը Փլէ (Le Play, 1806—1882)։ Ցեղնալը երիտասարդ տարիքէն Գերմանիա գնաց՝ բանւորներու կեանքը ուսումնասիրելու համար եւ այն համոզման եկաւ որ բարքերու եւ հիմնարկներու ուշադիր ու բաղդատական քննութիւնով կարելի պիտի ըլլայ ձեռք բերել այն հիմնական օրէնքները, որոնք տիրապետող դերը կը կատարեն մարդկային ընկերութեանց կազմութեան մէջ։ Իր սիրելի մեթոտն էր Մենագրութիւնը (Monographie), որուն համաձայն, մասնաւոր տիպարի մը մանրակրկիտ ուսումնասիրութիւնով ընդհանուր եզրակացութեան կը յանգէր (Méthode inductive)։ Ամէնէն աւելի կարեւորութիւն կ'ընծայէր բանւորներուն,— ճարտարարուեստի թէ երկրագործութեան,— կը գիտէր անոնց կեանքին ամէնէն պզտիկ մանրամասնութիւնները, անոնց բերնէն կը քաղէր բոլոր տեղեկութիւնները իրենց վիճակին, պէտքերուն, ձգտումներուն մասին, մէկ խօսքով կ'ուզէր տեղեկանալ անոնց ընկերային կացութեան բոլոր գաղտնիքներուն։ Լը Փլէյի եւ հետեւորդներուն վարդապետութեան համաձայն, ուսումնասիրուելիք տիպարները պէտք է առնել աշխատանքի զանազան պայմաններու մէջ ապրող ընտանիքներէն, կէս-վաչկատուն վիճակէն սկսեալ մինչեւ ներկայ քաղաքակիրթ վիճակի մէջ ապրողները։ Նոյնպէս կարեւորութիւն պէտք է տալ միջավայրին, որ մեծ ազդեցութիւն ունի, ինչպէս նաեւ այն հողին, որուն վրայ կ'ապրի մարդ։ Անոնք երեք դասակարգի կը բաժնեն հողը. տափաստաններ, ծովեզերք եւ զանազան հողեր։

Անգամ մը որ այս ուղղութեամբ մեծ թիւով ուսումնասիրութիւններ կատարուին, ընդհանուր դէպքերը իրարու հետ կը բաղդատուին, անոնց բնոյթը կ'ուսումնասիրուի կանխաւ սահմանուած որոշ օրէնքներու համաձայն եւ բնական օրէնք անունը կը տրուի բոլոր այն օրէնքներուն, որոնք անոնց հետեւող ազգերուն բարգաւաճութիւն եւ խաղաղութիւն կը պարգեւեն։

Լը Փլէյի մահէն վերջ իր հետեւորդներուն մէջ հերձուած առաջ եկաւ 1885ին եւ անջատուողները ծայրայեղ — անհատապաշտական եւ Սփէնսըրեան դարձան։ Իսկ իր հիմնած ընկերութիւնն ու օրկանը՝ «La Réforme sociale» հաւատարիմ մնացին վարպետին ծրագրին։ Այժմ «La Science sociale»ի դպրոցն է որ կը շարունակէ Լը Փլէյի մեթոտը, զայն դնելով գիտական հողի վրայ, մենագրութեան մեթոտին հետ միաժամանակ կիրարկելով դասաւորումը (Classification)։ Այս վերջին դրութեան համաձայն, իրողութիւնները կարենալ հասկնալու համար պէտք է դասաւորել զանոնք համաձայն իրենց բնական շղթայաւորման եւ ամէնէն առաջ ուսումնասիրել անոնց կապը՝ աշխարհագրական միջավայրին հետ։ Ըստ իրենց, «ընկերային երեւոյթ մը բացարձակապէս անբացատրելի է, եթէ անջատուի իր միջավայրէն։ Ամբողջ ընկերային գիտութիւնը հիմնուած է այս օրէնքին վրայ»։

Փրօֆ. Տէքան Հայերու ընկերային կազմութիւնը ուսումնասիրելու համար հետեւած է իր դպրոցի դրութեան։ Սակայն չէ կրցած Հայաստան երթալ եւ տեղւոյն վրայ մանրամասնօրէն քննել հարցը. ուստի բաւականացած է իր ուսումնասիրութիւնը կատարել Փարիզի մէջ, իբրեւ տիպար վերցնելով հին գաղութի քանի մը ներկայացուցիչները։

Գիրքը բաժնուած է հինգ գլուխներու։ Նախ՝ նկարագրած է քաղաքաբնակ նահապետական տիպար ընտանիք մը։ Յետոյ ներկայացուցած է գեղջուկ (Բ. գլուխ) եւ քաղաքաբնակ (Գ. գլուխ) բնակչութիւնները։ Դ. գլխուն մէջ վերլուծած է այն արտաքին եւ եւրոպական ազդեցութիւնները, որոնք ազդած են Հայերու ընկերային կազմութեան վրայ։ Հինգերորդ եւ վերջին գլխուն մէջ ծանրացած է Փարիզի հայ գաղութին վրայ։

Հեղինակը, համաձայն ընկերային գիտութեան դրութեան, կը սկսի բանւոր ընտանիքի մը ուսումնասիրութեամբ (էջ 7) եւ կ'առնէ Փարիզի հոգեւոր հովիւ Քիպարեան եպս.ի նահապետական ընտանիքը իր բնիկ քաղաքին՝ Շապին Գարահիսարի մէջ, բաղկացած 60 հոգիէ, մէկ մասը արհեստաւոր, եւ մենագրութեամբ մը կը քննէ անոնց կենցաղը՝ նահապետին, այրերուն, կիներուն, աղջիկներուն աշխատանքները, ուտելու, քնանալու եղանակները, մանուկներու կրթութիւնը եւն.։ Այս ընտանիքէն քանի մը հոգի աւելի քաղաքակիրթ քաղաքներ գացած ըլլալով, վերադարձին նորութիւններ մտցուցած են իրենց ընտանեկան յարկին մէջ։

Փրօֆ. Տէքան զանազան հեղինակներէ յիշատակութիւններ կ'ընէ ցոյց տալու համար, որ Քսենոփոնի «Բիւրուց Նահանջ»ի օրերէն (401 Ն. Ք. Քս.) մինչեւ վերջին տարիները Հայաստանի գիւղերուն մէջ անխախտ մնացած է նահապետական ընտանիքի կազմակերպութիւնը, միայն թէ քրիստոնէական կրօնքի ազդեցութեան տակ կարգ մը բարեփոխումներ մտած են։ Այս դրութեան իբրեւ գլխաւոր պատճառ ցոյց կը տրուի այն, որ գիւղացին առանձին չի կրնար մշակել հողը։ Նոյնիսկ նախնական արօր մը գործածելու համար երկու հոգի անհրաժեշտ է։ Յետոյ եզներ պէտք են. մէկ ընտանիքի դրամը չի բաւեր զանոնք գնելու. կայ նաեւ աշխատանքի բազմազանութիւնը, քանի որ Հայաստան հարուստ է բերքերով— հացահատիկ, պտուղ, կանանչեղէն եւն., առանց հաշուելու անասնաբուծութիւնը։ Ընտանիքէն դուրս մշակ գտնել կարելի չէ, որովհետեւ հողագործական բանւորութիւն չկայ Հայաստանի մէջ. ուստի եւ մարդիկ ստիպուած են չբաժնուիլ նահապետական ընտանիքէն։ Նոյն երեւոյթը կը տեսնուի նաեւ կնոջական աշխատանքներու համար։ Հարսնիքի առթիւ եղած մեծ ծախքերը ուրիշ պատճառ մըն են մնալու նահապետական ընտանիքին մէջ։

Հեղինակը շարունակելով գիւղական բնակչութեան մասին իր ուսումնասիրութիւնը, կը յիշէ նաեւ համայնքը, որ ընտանիքէն վեր է եւ կը բաղկանայ տասնեակ մը ընտանիքներէ։ Համայնքային համերաշխութեան կապերը թուլցած են ժամանակի ընթացքին, բայց դեռ պատերազմէն առաջ կարգ մը հետքեր կը մնային.— Այսպէս՝ գիւղի մը բնակիչները կ'օգնէին իրենց դրացիին տունը շինելու, կամ անոր արտը հնձելու եւայլն։

Յետոյ կը քննէ թէ ինչպէս հայ գիւղացիները ԺԱ. դարէն սկսեալ գաղթեցին՝ Սելճուկեան ասպատակութեանց հետեւանքով եւ հաստատուեցան Կիլիկիա ու Կապադովկիա, 200,000 հոգի ալ Լեհաստան եւ Թրանսիլվանիա գաղթեցին։ 1797ին Ռուսիա գրաւեց Պարսկահայաստանի մէկ մասը, իսկ 1828ին իրեն միացուց Երեւանն ու Ալէքսանդրապոլը։ 1828էն 1830 մօտ 130,000 Հայեր Պարսկաստանէն ու Թուրքիայէն գաղթեցին Ռուսահայաստան՝ քրիստոնեայ տիրապետութեան տակ մնալու համար։ Այդ թուականէն կը սկսի քրիստոնեայ եւ իսլամ բնակչութեանց գաղտնի թշնամութիւնը։ 1856ին Խրիմի պատերազմին հետեւանքով տեղի ունեցաւ ուրիշ գաղթ մը եւս, որ կրկնուեցաւ 1878ի ռուսեւթուրք պատերազմին։ Սան-Ստեֆանոյի դաշնագրէն ասդին Քիւրտերու կեղեքումները շատցան, եւ 1895-96ին 100,000 Հայեր ջարդուեցան յետոյ եկաւ Ատանայի ջարդը. իսկ 1915ի բռնագաղթը փճացուց գիւղացի բնակչութիւնը։ 1918ին Հայաստան անկախութիւն յայտարարեց զինադադարէն վերջ գաղթականները Կիլիկիա հաստատուեցան, սակայն 1921ին Հայաստան անկախութիւնը կորսնցուց եւ Կիլիկիայէն 100,000 Հայեր Սուրիա գաղթեցին։ Այս բոլորը ազդեցին գիւղական բնակչութեան վրայ։

Այդ օրերուն է որ Մարսիլիա ցամաք ելան նաեւ բազմաթիւ Հայեր, որոնցմէ 3000 հոգի գիւղերը ղրկուեցան, մեծ մասով երկրագործութեան մէջ աշխատելու համար, մանաւանդ Լանկտօքի այգիներուն եւ Տօֆինէի շագանակենիներու կութքին մէջ։ 1922էն յետոյ շատ մը գիւղացիի զաւակներ եկան Ֆրանսա, սակայն իբր բանւոր կ'աշխատին գործարաններու մէջ։

Փրօֆ. Տէքան այս առթիւ կը գրէ (էջ 34—35)—

«Այս աշխատասէր եւ ժուժկալ բանւորներու հասնիլը նախ շատ յոյսեր ծնցուց հարաւային Ֆրանսայի մէջ, ուր բազմաթիւ շրջաններու բնակչութեան նուազում կը տեսնուի։ Կը թուի թէ այս յոյսերը շատ տկար մասով միայն պիտի իրականանան»։ Ու կ'ըսէ թէ ընկերային շատ բարդ խնդիր է ասիկա, որուն պատճառները հոգեբանական են։ Նախ՝ հայ գաղթականը, բոլոր գիւղացիներուն պէս, սերտիւ կապուած է հայրենի հողին։ Ֆրանսան որքան ալ բարեկամ ըլլայ, օտար է իրեն համար. իր գաղտնի նպատակն է Հայաստան վերադառնալ, երբ առիթը գտնէ։ Այդ յոյսը անդառնալիօրէն կորսնցնելէ վերջ է միայն, որ Հայերը պիտի հաստատուին Ֆրանսայի մէջ, իբրեւ փոքրագոյն չարիք։ «Հայերուն համար լաւագոյն կարգադրութիւնը պիտի ըլլար այն որ անոնց տրամադրուէին ընդարձակ հողեր, ուր զանազան ընտանիքներ ձեռք ձեռքի տալով, կարենային մայր-հայրենիքի կեանքին նմանող կեանք մը վարել։ Այդ ալ կարելի է Սուրիոյ, Արեւելքի մէջ, բայց դժուար է Եւրոպայի մէջ»։

Հեղինակը յետոյ կը յիշէ թէ վերջերս Հայեր կ'աշխատին թթենիի մշակութիւնն ու շերամապահութիւնը զարգացնել Իսէրի նահանգին մէջ։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԷՆ

Երեսփ. ընտրութիւնները.—Պալքանեան համախմբումներ.— Ազգ. ժառոր.— Սպանութիւն մը.

Սելանիկ 10 Նոյ.

Ամսոյս 7ին տեղի ունեցան երեսփոխանական ընդհ. ընտրութիւնները, կատարեալ կարգապահութեամբ։

Նման կարգապահութիւն տեսած էի միայն անգլիասաքսոն պետութիւններու մէջ։ Այս պարագան վերագրելի է յոյն ժողովուրդի պաղարիւնութեան, կատարեալ գիտակցութեա՞ն, թէ ձեռք առնուած խիստ միջոցներուն՝ չեմ գիտեր, որովհետեւ հազիւ քանի մը օր կ'ընէ որ Յունաստան կը գտնուիմ եւ ինծի ծանօթ չէ մէկ կամ միւս պարագան։ Ցայտնապէս նկատելի էր, Քօնտիլիսի կառավարութիւնը խիստ անկողմնակալութիւն մը կը ցուցադրէր։ Անցնելով քանի մը ընտրական ճիւղեր, տեսայ թէ խառն—զանազան հոսանքներէ —ընտրական յանձնաժողովը կատարեալ հանդարտութեամբ ընթացք կուտար քուէարկութեան։ Չէին տեսնուեր ոչ ժանտարմ, ոչ ոստիկան, ոչ սպայ, բացի հեռուն կարգապահութեան հսկողներէն։

Մինչեւ ընտրութեան օրը պրոպագանդը կը տարուէր կատարեալ ազատութեամբ, արքայականները նոյնիսկ հրապարակ ելած էին քաղաքական գնդակահարեալներու լուսանկարները, առանց կառավարութեան կողմէ խոչընդոտի հանդիպելու։

Այնու ամենայնիւ՝ օրինական սահմաններու մէջ պայքար կատաղի բնոյթ մը ունէր, որովհետեւ ռէժիմի չարաբաստիկ հարցը տակաւին չէ լուծուած եւ իւրաքանչիւր ընտրութեան հետ կապուած է վարչաձեւի հարցը։ Այս ընտրութիւնները եւս պիտի որոշէին թէ երկիրը պիտի մնա՞յ հանրապետական վարչաձեւով թէ արքայական տունը պիտի վերադառնայ Յունաստան։

Ընտրութիւններու արդիւնքը դեռ վերջնապէս չէ յայտարարուած կառավարութեան կողմէ։ Տրուած տեղեկութիւնները կողմնակի եւ անպաշտօն աղբիւրներէ կը բխին, կը թուի թէ ազատականներու պլօքը-Վէնիզէլիստ եւ հանրապետական—մեծամասնութիւն շահած է, սակայն այդ մեծամասնութիւնը չափազանց աննըշան։ Գումարուելիք երեսփոխանական ժողովը իր մէջ պիտի ունենայ պատկառելի թիւ մը արքայականներու մօտ 120, ամբողջ թիւը 286 պիտի ըլլայ. աւելցուցէք ասոր վրայ մօտ 10 համայնավար երեսփոխաններ, այն ատեն կը հասկնաք թէ՝ ինչպիսի զօրաւոր ընդդիմադիր խմբակցութեան մը առջեւ պիտի գտնուի կառավարութիւնը։

Ընդդիմադիր պետերը կ'ամբաստանեն կառավարութիւնը թէ չի յայտներ ընտրութեանց վերջնական արդիւնքը, որովհետեւ ազատականները մեծամասնութիւն չունին, սակայն ասիկա ճիշդ չի թուիր, որովհետեւ շատ մը շրջաններու հաղորդակցութեանց դանդաղութեան հետեւանքով կարելի չ'ըլլար արագօրէն հաւաքել ընտրութեանց ամբողջական արդիւնքը։

Անշուշտ քանի մը օրէն պարզ պիտի ըլլայ իսկական պատկերը, Մաղթելի է որ հաստատուն ռամկավար իշխանութիւն մը կազմուի եւ վերջ տրուի այժմու անորոշութիւններուն ու անձնական իշխանութեանց մեթոտը։

***

Պալքանները միշտ ալ քաղաքական զանազան հաւանականութեան հնոցը եղած են։ Այժմ ալ, շատ խորհրդաւոր զրոյցներ շրջան կ'ընեն քաղաքական համախմբումներու մասին, զանազան անյայտ ձեռքեր շարժման մէջ դրած են այս հարցերը։ Կը թուի թէ ինչ որ բաներ կը պատրաստուին մօտիկ ապագայի համար, սակայն այժմ շատ անկերպարան են եւ դժուար է շօշափելի բաներ մը ըսել։

Նկատելի է միայն որ պալքանեան պետութիւններու փոխյարաբերութիւնը ստէպանաբար կը մեղմանայ, ինչ որ բարի նշան է։

***

Ազգային կեանքը շատ տըխուր պատկեր մը կը ներկայացնէ, կիրքերը միշտ շոգիի վրայ կը պահուին, որու հետեւանքով ամէն ինչ քաոսի վերածուած է։

Ինչպէս ամէն տեղ՝ հոս ալ միեւնոյն սեւ ձեռքն է որ կը փորձէ գաղութները անկազմակերպ եւ անկերպարան վիճակի մը վերածելու։ Այդ ձեռքը այս երկրին մէջ աւելի ուժգնութեամբ կ'արտայայտուի, որովհետեւ գաղթական ժողովուրդի տնտեսական անձկութեան հետեւանքով հայրենիք մեկնելու անզուսպ ցանկութիւնը շահագործման առարկայ դարձած է բազմազան ձեւերով։ Անոնք որ չեն անսար սեւ ձեռքին եւ գործնականապէս չեն արտայայտուիր պառակտումի գործունէութեան մէջ, չեն կրնար ստանալ «բարի վարուց» վկայական հայրենիք մտնելու համար։

Հօկերը, այսինքն Հայ կօմբջիջները հայրենիքի դրան առջեւ կեցող բազմագլխեան կերբերոսներն են, առանց որուն անհնար է այդ դռնէն ներս մտնել։ Ու անոնց շուրջը հաւաքուած են ամէն տեսակի բախտախնդիրները։

Քանի մը տարուան յուսախաբութիւնները չեն կրցած սթափեցնել միամիտ գաղթականութիւնը։ Ան չէ ըմբռնած որ առանց ներգաղթի, ամէն օր իրենց գըլխուն վրայ ներգաղթ կը խաղան։ Տարին տասներկու ամիս արձանագրութիւններ կը կազմուին եւ օր մըն ալ քանի մը հարիւր հոգի ղըրկուին, ասիկա բաւական կ'ըլլայ ժողովուրդը շոգիի վրայ պահելու։ զայն իրենց քանդումի նպատակներուն զէնք ծառայեցնելու եւ միաժամանակ անսահմանօրէն եւ անպատկառօրէն շահագործելու…

Վերջերս քանի մը մարդիկ օրերով կը հետապնդէին եկեղեցւոյ նախկին քարտուղար Մութաֆեան անուն մէկը որ շատերէ կաշառ… ներ առած է ներգաղթի ցուցակ… մէջ մտցնելու համար։ Երկար… մանակ ի զուր սպասելէ յետո… փորձեն իրենց դրամները ետ ս… հանջել, Մութաֆեան վախէն … դիմէ ոստիկանութեան, որուն … տեւէն ներս մտնելով հետապն… դողները կ'ամբաստանէ իբր … կաշառակեր, ոստիկանութիւնը … վար կը դնէ եւ քննութիւնը կը բան… Այս պարոնը բանտէն կը յայտնէ … այդ կաշառքները ինք մինակ … կերած, այլ բաժնուած է շատ… միջեւ, իր յայտնութիւնները … ւած է ոստիկանութեան։

Ըստ երեւոյթին, նոյնպէս … անախորժութեան հետեւանք… անյայտներու կողմէ հետապնդ… զումի առարկայ եղած է … վարչութեան անդամներէն Գ. … Պետրոս Ադամեան, որ … մէջ կատարուած յարձակումի … հետեւանքով ծեծի ենթարկուած … եւ մահացած է։ Իր գրպանէն … դուրս ելած է 32 հազար տրախմ… պատրաստ գումար մը, ինչպէս … նաեւ անգլիական ոսկիներու … մը։ Երկու պարոններն ալ … կավար են։

Հօկը կազմող խայտաբղէտ … խմբակը երեւի ուշադրութ… ները վրիպեցնելու համար, անոր… հայհոյանքներով կ'ամբաստան… դաշնակցութիւնը իբրեւ սպան… թեան հեղինակ։ Վերոյիշեալ պար… զաքանութիւնները զոյգ կուսակ… թէ ուր թաղուած է շան գլուխը… կ'ենթադրուի թէ նորանոր յայտ… նութիւններ պիտի ըլլան չար… շահութեան այս մարզին մէջ։

Անշուշտ այս պառակտում… ները շուտով վերջ պիտի գտն… եթէ բարեմիտ գաղթականու… թիւնը լիովին ըմբռնէ թէ … խաղ մըն է որ կը խաղցուի … գլխուն վրայ եւ զուր տեղը իր… քսակները կը պարպուին։ … սթափի եւ կռնակ դարձնէ պառակ… տիչներուն, կը փակուի բոլոր խայ… տառակութեանց ասպարէզը։

ՆԵՏ

ԱՆԺԱՄԱՆԱԿ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԻ ՄԸ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵ…

Դրամական անկայունութեան հե… տեւանքով առաջ եկած տնտես… կան տագնապն ու անգործութի… նը, Փարիզի մէջ մասնաւորապէ… ծանր կացութեան մէջ են դր… բանւորական պանդուխտները… րոնք այսօր ամէն բանէ … ունին մտահոգութիւն— … հովել օրուայ աշխատանքը, … իսկ նուազագոյն աշխատավար… քով։

Անհատական ինքնապաշտպա… նութեան այս միջոցը, որ … թոյլ եւ անգամ վտանգա… նկատուի բանւորի … կարգային պայքարի տես… կէտով, ունի իր խոր պատճառ… ները, որոնց դէմ պայքարիլը … մէն պարագայի մէջ վեր… միայն բանւորական կազմակեր… պութիւններու ուժերէն։ Եւ … գլխաւորաբար այն պատճառ… որ երկրի ընդհանուր արդիւն… բերութիւնը կանգ է առած … ափերով, եւ արդիւնաբերական… նիւթերը արտասահմանեան երկիր…

...րու մէջ չեն սպառիր այնքան ...ն 4-5 ամիս առաջ։ Այս ...րական իրողութիւնները ծա...ք են թէ գործատէրերուն, եւ ...թէ աշխատաւոր դասերուն, եւ ...այս գիտակցութիւնն է աչա, որ ...օրէն կ'ազդէ բանւորի ճա...տագրին վրայ։ Եւ իբրեւ բնա...կան հետեւանք, շահագործում...ները կը բազմապատկուին գոր...ծատէրերու կողմէն, որոնց դէմ ...կռուիլը այնքան ալ հեշտ չէ ի...րական կեանքին մէջ։

...գործադուլը, որ կը հանդի...սանայ բանւորութեան միակ օ...րինական զէնքը, իր իրաւունքնե...րու պաշտպանութեան համար, կը ...յաջողի գլխաւորաբար այն ժա...մանակ, երբ արդիւնաբերութեան ...պահանջը կը բարձրանայ, իր հետ ...բարձրացնելով միաժամանակ աշ...խատաւոր ձեռքերու պահանջը։ ...իսկ երբ կացութիւնը ճիշտ հա...կառակ ուղղութեամբ կը զարգա...նայ, բնականաբար բանւորութեան ...ամենազօրեղ զէնքը կը թուլնայ եւ ...յաջողութիւնը միշտ խնդ...րական կը դառնայ։

Այս տեսակէտէն բնորոշ է ...ամենէն առաջնակարգ ձե...ռագործ կօշիկի 14 տուներու գոր...ծադուլի պատմութիւնը, որ կը ...շարունակուի երեք շաբաթներէ ի ...վեր։ Քանի մը խօսքով ծանօթա...նանք այս գործադուլի պատճառ...ներու եւ զարգացման ընթացքին։

...նախ ըսենք, որ այս ճիւղի ...բանւորական կազմակերպութիւնը ...կը պատկանի C. G. T. U.ի, որ ...յաջողած է կազմակերպել բանւորու...թեան մեծամասնութիւնը, եւ ...քանիցս ունեցած իր յաջողու...թիւններովը առանձին պայմա...նագրութեամբ մը իր հետ կապել ...30ի չափ զանազան աստիճանի ...կօշիկի տուները, համեմատաբար ...պատշաճ պայմաններ ապահո...վելով բանւորներուն։ Կ'երեւի թէ ...անցեալի յաջողութիւններն են ...պատճառը, որ C. G. T. U.ի այս ...ճիւղի ղեկավարները, առանց լուրջ քըն...նութեան, այս անգամ եւս դիմեց ...գործադուլի։

Անցեալ տարի երբ ապրուստը ...ուղղի չափերով թանկացաւ, եւ ...գործադուլները սկսան մէկ մէկի ...ետեւէն, ասոնք համեմատաբար ...իրենց անտարբեր ընդհանուր ...շարժումներու հանդէպ եւ ...միայն այս տարի Մարտի վեր...ջերն էր որ, նոր պահանջներ ներ...կայացուցին իրենց գործատէրե...րուն։ Առանց գործադուլի գոհա...ցում գտան անոնք, ապահովելով ամենաբարձր աշխատավարձք, գոյութիւն ունեցող բոլոր սակերէն։ Ըստ այդ համաձայնութեան, ձեռագործ կօշիկի ճիւղի վրայ աշխատող բանւորներու նուազագոյն աշխատավարձքը ընդունուած էր 238, իսկ առաւելագոյն 390 ֆր. շաբաթական, ասկէ զատ իւրաքանչիւր բանւոր պիտի ստանար 8 օր արձակուրդի եւ տօն օրերու աշխատավարձքը։

Վերջին ամիսներուն սակայն, երբ ապրուստի սղութիւնը իր խոշոր համեմատութիւններն առաւ, ասոնք դարձեալ մէջտեղ կը նետեն նոր յաւելումներու հարցը։ Մէկ քանի ժողովներէ ետք կ'որոշուի գործադուլի գնով ընել հետեւեալ պահանջները.—

Ա.) Հիմնական աշխատավարձ ընդունելով 1924ի սակը, հարիւրին 30ի նոր յաւելում, Բ.) Ապրուստի սղութեան հետ զուգընթաց համապատասխան յաւելում հիմնական սակի վրայ, հիմք ընդունելով 1914 թուականի ապրուստի պայմաններն ու գները, Գ.) Ամսական մէկ օրուայ արձակուրդ։ Այս հիմնական պահանջները որոշուած էր ընել առաջին անգամ միայն երկու տան, անկէ ստանալիք արդիւնքէն պէտք էր ընթացք տրուէր միւսներուն։ Առաջին իսկ առթիւ երբ վերոյիշեալ պահանջներովը բանւորութիւնը գործադուլի կը դիմէ, սկսելով նախատեսուած տուներէն, գործատէրերու միութիւնը կ'ընդունի Ա.) հարիւրին 30ի փոխարէն հարիւրին 10 յաւելում հիմնական աշխատավարձքի վրայ, հիմք ընդունելով օրուայ սակը, Բ.) կեանքի սղութեան հետ յաւելում, հիմք ընդունելով 1924ի գները։ Այս զիջումը անբաւարար նկատուելով գործադուլը կը շարունակուի աւելի խստացուած։ Երկու կողմէն զիջումներու ցանկութիւնը կը նուազի եւ այս անգամ վճռական յարձակողականի կը դիմեն գործատէրերը, պաշտպանուելու համար բանւորներու յառաջխաղացումէն։ Եւ ահա 14 տուներ կը փակեն իրենց դուռները, մինչ այդ աշխատող բանւորներու առջեւ։ Այս քայլին իբրեւ հետեւանք անգործութեան կը դատապարտուին 500է աւելի առաջնակարգ աստիճանի բանւոր, բանւորուհիներ։ Հարուածը ծանր էր։ Սէնտիքան նիւթական նոր ծանրութիւններու տակ կ'իյնար, սակայն յաջողութեան յոյսերը ուժ կը ներշնչէին դիմագրաւելու խոշոր դժուարութիւնները։ Այս յոյսերը ստուգապէս կը նուազին. գործատէրերը կը թուի թէ տրամադիր չեն նոր զիջումներու, այն պահուն երբ կօշիկի արդիւնաբերութիւնը ինկած է խոշոր չափերով։

Ասկէ զատ պէտք է նկատի ունենալ, որ տարուան մէջ այս ճիւղին վրայ աշխատանքը թափուած է եղանակներու հետ, իսկ այսօր ամենավատ եղանակն է։ Այս ժամանակամիջոցին գործատէրը միակ մտահոգութիւն ունի, ապահովել իր ծախքը առանց շահու ակնկալութեան։ Գործատիրոջ կը մնայ ընտրել այս երկուքէն մէկը.—Նոր յաւելումներով բարձրացնել ծախքը եւ աշխատիլ միայն այդ ծախքը գոցելու համար, կամ փակել քանի մը ամիս ի գին նուազագոյն վնասի եւ ազատիլ նոր ծախքերու մտահոգութիւններէն։ Դժուար է վճռական բան մը ըսել այս մասին, բայց անոնց այժմեայ դիրքը կարծես թէ ուժ կուտայ վերջին տեսակէտին։

Բանւորներու մէջ զիջումի կուսակիցները փոքրամասնութեան մէջ են տակաւին. մեծամասնութիւնը կ'ուզէ պայքարը տանիլ մինչեւ վերջ։ Բայց հաշուի պէտք է առնել երեք շաբաթուան կորուստները։ Օրը օրին նպաստ խնդրողներու թիւը կ'աճի, իսկ Միութիւնը դժուար թէ կարողանայ բաւարարել, մանաւանդ որ դուրսը անգործութիւնը կը զարգանայ օրէ օր։

Ինչո՞վ պիտի վերջանայ այս պայքարը, դժուար է նախատեսել։ Ըսենք սակայն որ այս երեք շաբաթուան կորուստը զգալի է բանւորի քսակին համար, եւ եթէ յաղթէ իսկ, մէկ տարուան ընթացքին հազիւ թէ կարենայ դարմանել զայն։ Չենք ուրանար յաղթանակի բարոյական արժէքը։

Անկախ այս բոլորէն, պէտք է ընդգծել, որ C. G. T. U. իր ղեկավարութեանը մէջ եղած է կամ թոյլ կամ անտարբեր, որովհետեւ գործադուլի յաջողութեան ամենագլխաւոր պայմանները նկատի չեն առնուած լրջօրէն, այլապէս այսքան ալ թեթեւութեամբ գործադուլի չպիտի մղէին այս բանւորութիւնը, որու գինը այսօր չափազանց ածան է, իսկ պահանջը բոլորովին ինկած։ Այս ալ իւրատեսակ «յեղափոխութիւն» է, գնահատուած C. G. T. U.ն հովանաւորող կուսակցութեան կողմէն։

Ս. ՏԷՐ-ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

ՀԱՑԸ 2 ՌՈՒԲԼԻ 50 ԿՈՊԷԿՈՎ

Եթէ Հայոց աշխարհը իր բերքերով այնքան ալ հարուստ չէ օտար շուկաներուն ապրանք մատակարարելու համար, սակայն մարդկային արտածումով ան գրեթէ միշտ առաջնակարգ դերն է բռնած՝ մանաւանդ սա տասնեակ մը տարիներու ընթացքին։

Բանտեր եւ աքսորներ, ջարդեր ու տարագրութիւն, դեռատի կոյսերու բռնի ամուսնութիւն, որբ երախաներու բռնի որդեգրում։ Ասոնք Հայ ցեղի մէկ քառորդի սպառման միջոցներն են եղած խլամական շուկայի վրայ։ Աքսորէն ճողոպրած, ջարդերէ վերապրած, բազմութիւններ ալ ունինք աշխարհին չորս ծագերը գիր ու ցան։ Ասոնք ալ տակաւ առ տակաւ կը սպառեն եւրոպական ու այլ շուկաներու վրայ՝ հիւծելով ու ծիւրելով, ուծանալով, այլասերելով։

«Ատրպէյճանի կարմիր Մահիկը Լենինականի աղէտեալներուն ի նպաստ նուիրած է 5000 րուբլի եւ որդեգրած է 2000 երախայ», կը տեղեկագրէ Միջազգային կարմիր Խաչի կեդրոնը։

Ինչո՞ւ չէ որդեգրած գէթ 10 երախայ Խորհրդային Ռուսաստանի Կ. Խաչը, որ նուիրած է 10,000 րուբլի, կամ Ուքրայնայի ու սպիտակ Ռուսիոյ կարմիր Խաչերը, որոնք նոյնպէս որոշ գումարներ նուիրած են։

Իսլամական ովկէանոսի կատաղի ալիքները միշտ կրծեր են ու կը շարունակեն կրծել այդ ովկէանոսի մէջ կղզի մը ներկայացնող Հայոց աշխարհի եզերքներն ու Հայ ամբողջականութեան հիմքերը, վերածելով զայն խեղճուկ մանրանկարի մը, ու դեռ քիչ է։

Այսօր բարեգործական նպատակի տակ 5000 րուբլիով ծախու կ'առնուին 2000 հայ որբեր, վաղը Ատրպէյճանի Խորհրդային «Քոյր» կառավարութիւնը սահմանային խնդիր կը յարուցանէ Հայաստանի Խորհրդային կոյր կառավարութեան դէմ եւ կը պահանջէ Նախիջեւանի սահմաններու սրբագրութիւնը, միւս օր ալ ընկ. Քեմալի կառավարութիւնը մէկ ուրիշ սահմանային սրբագրութեան խնդիր կը հանէ, իսկ մեր հայախօս կարմրակտուցները կը շարունակեն դիտել իրերու ընթացքը «համաշխարհային ակնոցով»։

Բայց հայ ժողովուրդի վրայ «գուրգուրացող» կառավարութիւն մը կրնա՞ր ուրիշ կերպ վարուիլ, երբ երկրաշարժէն վերջ սովի եւ համաճարակի նոր աղէտ մը կը սպառնար անխուսափելիօրէն։ Պէտք էր երկու չարեաց փոքրագոյնը ընտրել։ Եւ ընտրեց, առանց սակայն չարիքին առաջին առնելու մասին խորհելու։

Փոխանակ կարմիր Մահիկին որդեգրութեան տալու, (որ ըսել է Ատրպէյճանցի թաթարներ դարձնել 2000 հայ որբերը), եթէ Հայաստանի մէջ տեղն ու միջոցները կը պակսէին, անպատսպար որբեր կարելի էր անմիջապէս փոխադրել Հիւսիսային Կովկաս, ուր բազմաթիւ հայաշատ կեդրոններ կան, ինչպէս Արմաւիր, Եկատերինոտար, Ռոստով-Նախիջեւան, շըրջակայ 5 զուտ հայաբնակ գիւղերով եւ նոյնիսկ Խրիմ։

Ամէն տեղ ալ գրեթէ կային երբեմնի հայկական կազմակերպութեանց ու ընկերութեանց պատկանող հոյակապ շէնքեր (ներկայիս գրաւուած «չէկա»ներու եւ «կէփէու»ներու կողմէ)։ Այդ շէնքերու մէջ կրնային ապաստանիլ տասնեակ հազարներով երախաներ, կամ հակառակ պարագային ցրուել այդ շրջաններու հայ ընտանիքներու մէջ գէթ ժամանակի մը համար, մինչեւ որ մեղմանային երկրաշարժի աղէտին անմիջական հետեւանքները։

Սակայն ամէն բան «համաշխարհային մասշտապով» չափող ու միշտ «համաշխարհային յեղափոխութեան» հեռանկարը երազող կառավարութիւն մը ունի՞ ժամանակ այդքան հեռուները մտածելու 2000 հայ որբուկներու համար։ Շուկան բաց է, յաճախորդները պատրաստ, սակարկելու ալ առնելը չէ։ Տուր 5000 րուբլի, քշէ, տար 2000 որբ, սըրտիդ ուզածը, լաւագոյններն ու գեղեցկագոյնները, հատը 2 ր. 50 կոպէկով։ Մէկ հնդկահաւի գինն անգամ չէ։

Օրհնեա՜լ ըլլայ հայ մայրը որ վաճառքի աժան ու առատ նիւթ կ'արտադրէ օտար շուկաներու... Լ. ՍՈՒՐԷՆԵԱՆ

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ ԽՈՆԱՐՀ ԽԱՒԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՊՕԼՍՆԻ ՄԷՋ

ՊՕԼՍՆ, 16 նոյեմբեր.— Հայաստանի աղէտեալներու օգնութեան Պօլսնի Յանձնախումբը շարունակելով իր գործը, հաւաքեց 420 ֆրանք եւս եւ ղրկեց «Յառաջ»ի (տես 19 նոյ.)։ Նախորդ գումարն էր 1180 ֆրանք, որ Ամերիկեան Նպաստամատոյցին ղրկուեցաւ։ Ուրեմն ընդհ. գումար 1600 ֆրանք, արդիւնքն է համագործակցութեան մը՝ Պօլսնի Հ. Յ. Դ. Ենթակոմիտէին եւ Հօկի ճիւղին։

Յանձնախումբին անդամները Դաշնակցականներ եւ Հօկճիներ եղած են, բոլորն ալ գաղտնի քուէարկութեամբ եւ ժողովուրդին բացարձակ վստահութեան արժանի։

Երանի՜ թէ բոլոր Հօկերն ալ միայն աղէտեալներուն օգնելու սիրոյն զոհէին իրենց խլրդային դերը՝ սանթիմ մը աւելի ճարելու համար, ո՛չ թէ ժողովուրդը պառակտելու կամ կուսակցական խնդիրներ յարուցանելու։ Համագործակցութեան այս արդիւնքը (Պօլսնէն գէթ այսքան չէր յուսացուեր) պզտիկ օրինակ մըն էր նաեւ մեծերուն։

Պօլսնի Հօկի ճիւղին բռնած դիրքը գնահատելի է։ Սակայն կեդրոնը հազար կտոր կ'ըլլայ քաղաքական պայքարի գետին պատրաստելու համար եւ կը յանդիմանէ Պօլսնի ճիւղը ըսելով. «կեդրոնի ձեռքերու» դրամին պէտք չունէինք, կը բաւէր քիչ դրամ սակայն Հօկի անուամբ ղրկել։ Հայաստան օգնութեան պէտք չունի այլ գործիքներու»։ Փսփսուք մը, որ ամէն տեղ կը լսուէր Հօկի անդամներու բերնին մէջ։

Ահա թէ ուրկէ կը հոսի թոյնը...։ Գ. Զ.

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ, 15 Նոյ.— Շիրակի աղէտեալներու Օգն. Յանձնախումբ մը կազմուած էր Մալաթիոյ Կրթ. Միութեան, Խարբերդի, Երզնկայի, Սեօլէզի, Շապին Գարահիսարի Հայրենակ. Միութիւններու երկուքական ներկայացուցիչներով, նաեւ Հ. Յ. Դաշնակ. Հնչակեան եւ Հօկի մասնակցութեամբ։ Մինչեւ հիմա բաւական լաւ ընթացք մը ունէր Հանգանակիչ Յանձնախումբի ձեռնարկը եւ ամէն Հայ յօժարակամ կը մասնակցէր եղբայրական օգնութիւն փութացնելու։ Մալաթիոյ Կրթասիրաց Միութիւնը ներկայացուցած մը տուաւ ի նպաստ աղէտեալներու որով կոկիկ գումար մը գոյացաւ։ Հանգանակութեան հասոյթը 10 հազար ֆրանքի կրնայ հասնիլ։ Հ. Յ. Դ. ալ նոյն նպատակին համար «Արշակ Բ.»ը ներկայացուց խիստ յաջող։ Բայց, ինչպէս ամէն տեղ, հոս ալ խառնակիչները պակաս չէն։ Ն. Սարգիսեան

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՇԻՐԱԿԻ ՁՈՀԵՐՈՒՆ

("ՅԱՌԱՋ"»)Ի ՄԻՋՈՑԱՒ

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՑԱՆԿ

Փիւռ Թիւլէնէն.—

Անդրանիկ Սահակեան	50.—
Գէորգ Սանտգեան	20.—
Գրիգոր Գոճապաշեան	10.—
Տիկ. Տիգրանուհի Դաւիթեան	10.—
Տիկ. Դժխոյ Դաւիթեան	10.—
Տիկ. Պալեան	5.—
Պլյանքուր երկու ընկերներու նախաձեռնութեամբ սեղմ շրջանակի մը մէջ	
Լեւոն Փափազեան	100.—
Տիկ. Վարսենիկ Միքայելեան	50.—
Կարապետ »	50.—
Գառնիկ Ստեփանեան	5.—
Տիկ. Սիրանոյշ Փափազեան	10.—
Տիկ. Ժէրմէն (Ֆրանսուհի)	5.—
Անտոն Քիւչիւկեան	30.—
Փանոս Ուստուլիկեան	50.—
Լեւոն Սուրէնեան	50.—
Սուրէն Նաւավարեան	100.—
Սարգիս Վարդանեան	100.—
Սիվրիհիսարցի Դաւիթ Ջաթալեան	150.—
Գումար	805.—
Ը. ցանկին գումարը	44587.80
Ընդհ. գումար	45392.80

ԽՄԲ.— Այս գումարէն Ամերիկեան Նպաստամատոյցին յանձնած ենք.—

Նոյ. 6ին	10,000 ֆր.
» 13ին	20,000 ֆր.
» 20ին (երէկ)	12,000 եւ մէկ

սղերին (տես «Յառաջ» 19 նոյ.)։

Եղբայրական օգնութեան Յանձնախումբին՝ Լը Փուզէնի ճիւղին հանգանակութիւնը, 2070 ֆրանք, համաձայն իրենց բաղձանքին (տես «Յառաջ» 19 նոյ.)։

* * *

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՄԱՐՄԻՆ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ

Շիրակի աղէտեալներուն օգնելու համար Համազգային Մարմին մը կազմուած է Գահիրէի մէջ նոյեմբեր 9ին, նախաձեռնութեամբ Հայ Բարեգործական Ընդհ. Միութեան եւ մասնակցութեամբ հայ-լուսաւորչական, կաթոլիկ եւ բողոքական յարանուանութեանց եւ քաղաքական կուսակցութեանց։ Ընտրուած է ինը հոգինոց Գործադիր Մարմին մը, հետեւեալներէ.—

Տօքթ. Համօ Օհանջանեան՝ Ա. Ատենապետ, Ճանիկ Չագըր՝ Բ. Ատենապետ, Վահան Թէքէեան՝ Ա. Ատենադպիր, Կարապետ Սէֆէրեան, Արամ Մարգարեան, Ստեփան Եսայեան, Արտաշէս Հիւրմիւզ, Հրանտ Նասիպեան եւ Հայկ Խնայէթեան։

Գործադիր Մարմինը որոշած է՝ կոչ մը ուղղել եգիպտահայութեան, եւ հանգանակութեան ձեռնարկել ոչ միայն հայ, այլ եւ օտար շրջանակներու մէջ, սեւ ցանկ մը ունենալ, ուր արձանագրուած պիտի ըլլան անուններն անոնց, որոնք կը հրաժարին աղէտեալներուն օգնելու նուիրական պարտականութենէն։ Դրամէ զատ հագուստ եւ դեղ ալ պիտի հանգանակուի, Եգիպտոսի ու Սուտանի հայաբնակ շրջաններուն մէջ օժանդակ մարմիններ պիտի կազմուին։ Գործադիր Մարմին հետ պիտի ստեղծուի նաեւ Տիկնանց Յանձնախումբ մը։ Թերթերու հանգանակած գումարները պիտի փոխանցուին Նորընտիր Մարմին։

Նոյն ժողովին մէջ ներկաներէն հանգանակութիւն կատարուելով հաւաքուած է 273 եգիպտական ոսկի։

ՎԻԼՖՐԱՆՇԻ ՑԱՆԿԸ.— Ն. Զօրայեան, Ա. Հապէշեան. Մ. Գայթանճեան, Մ. Բրուտեան, Ն. Պտկըճեան 50ական ֆրանք, Մ. Գռուզեան 60 ֆրանք, Միհ. Ն.

(Շար. կարդալ Դ. էջ 3րդ սիւնակ)

ՉԻՆՈՎՆԻԿՆԵՐՈՒՆ ՍԱՐՔԱԾ ԴԱՏԸ

— Ինչպէ՞ս կը հաշտեցնէիք ...օրէն գործունէութիւնը օրինա...ւոր շինարարական աշխատանքի ...հետ,— հարցուց դատախազը։

— Ատոնք իրար չէին խանգա...րեր. մեր հակօրէն գործունէու...թեան նպատակն էր ազատ գրա...կանութիւն կարդալ. միայն դուք ...արգիլէք մեզ այդպէս ընել, ...որ համար կ'արժէ այսպիսի ...կազմակերպութիւն ստեղծել։

Պաշտպան Հախումեանի միւ...ս հարցին Ս. Ստեփաննոսեանը ...պատասխանեց.

— Մենք ուղղամտութեամբ ...մասնակցած ենք խորհրդային իշ...խանութեան շինարարութեանը, ...գրականութիւն կարդալու համար ե...ղանք հակօրէն, որովհետեւ ...ուրիշ միջոց թոյլ չէին տար, չնայած, որ ...բնականաբար պէտք չկար։

...Դատարանային մեղադրողը հար...ցուց.

— Ի՞նչ դեր ունի կատարելու Դաշնակցութիւնը հեռաւոր ապագային ի՞նչ քաղաքական գործ։

— Դաշնակցութիւնը նոր հողերով պիտի ընդարձակէր Հայաստանը։ Եթէ Դաշնակցութիւնը կառավարութեան գլուխը ըլլար, դիւանագիտական ճանապարհով կ'ընէր այդ հարցը։

— Իսկ դուք միայն ազատ մամուլով ինչպէ՞ս կը փոխէիք կառավարութիւնը։

— Ազատ մամուլի ժամանակ ազատ ընտրութիւն կ'ընէինք, գեղեցիկ օր մըն ալ մեծամասնութիւն կը կազմէինք եւ կառավարութիւնը կը փոխէինք։

Դաշնակցութիւնը դասակարգերու գոյութիւնը կ'ընդունի՞ Հայաստանի մէջ։

— Այո՛, ինքն իսկ աշխատաւոր գիւղացիութեան եւ բանւորութեան կուսակցութիւն է։

— Ինչո՞ւ կ'ուզէք ուրեմն վերցնել բանւորա-գիւղացիական դիկտատուրան։

— Ես այստեղ բանւորի եւ գիւղացիի դիկտատուրա չեմ տեսներ։

Պատասխանելով փետրուարեան ապստամբութեան մասին եղած հարցումներուն, Ստեփաննոսեան ըսաւ.

— Թէ ի՞նչ էր ապստամբութեան նպատակը, կը դժուարանամ ըսել. միայն այսքանը կարելի է ըսել, որ այդ ժամանակուան ռէժիմը անհանդուրժելի էր, եւ ժողովուրդը ապստամբեցաւ։ Կ'ուզէինք աւելի տանելի, ժողովրդավար ռէժիմ ստեղծել, ուր բոլոր կուսակցութիւններն ալ տեղ ունենային։

Ապստամբութեան կը մասնակցէր նոյնպէս ժողովրդական կուսակցութիւնը։

են վերջին օրերս: Քանի մը հոգի յաջողած են փախչիլ: Ուրիշ հեռագրի մը համաձայն կալանաւորները արձակուած են:

Քանի մը օր առաջ Փարիզ հասաւ փախստականներէն Փիէթրօ Նէննի, երբեմն տնօրէն ընկերվարական «Ավանթի» թերթին: Կը պատմէ թէ բազմաթիւ ընդդիմադիր երեսփոխաններ ձերբակալուած են Միլանի, Հռոմի, Նափօլիի եւ Թորինոյի մէջ: Ինք Ֆրանսա եկած է ֆաշիսմի դէմ կռիւը շարունակելու համար: «Ֆաշիսմը միջազգային վտանգ մը դարձած է, կ'ըսէ եւ մենք կ'ուզենք միջազգային միջոցներով կռուիլ: Մուսօլինի կը հրահրէ հայրենամոլութիւնը եւ պատերազմ կը պատրաստէ: Մենք միայն Իտալիոյ համար չենք կռուիր, այլ ամբողջ Եւրոպայի համար որ պատերազմի վտանգին ենթարկուած է:

⁂ Իտալական Թիրօլի մէջ ֆաշիստները բրածեծ մեռցնելով գետը նետեցին գերման արուեստագէտ մը, հայր երեք զաւակներու:

Զինովիեվ գողութեամբ ամբաստանուած

Ռիկայէն «Իվնինկ Նիուզ»ի կը հեռագրեն թէ Զինովիեվի ազգականներէն շատեր, որոնք Լէնինկրատի մէջ կարեւոր պաշտօններ կը գրաւէին, ամբաստանուած են իբրեւ գող թանկարժէք ադամանդի մը, որ ժամանակին Ռուսիոյ կատարինէ Թագուհիին կը պատկանէր: Այդ ադամանդը փոխուած եւ տեղը կեղծ քար մը դրուած է: Ոստիկանութիւնը արդէն ձերբակալած է Զինովիեվի եղբայրներէն մէկը, քեռայրը, հօրեղբօրորդիները եւ ուրիշ ազգականներ: Նոյնինքն Զինովիեվ կասկածի տակ է: Լէնինկրատի թերթերը կը գրեն թէ ի՛նչպէս Զինովիեվ ֆրանս. դեսպանատունէն վերցուց գեղարուեստական առարկաները եւ մեծարժէք կարասիները:

Օտար կալուածատէրեր

Երեսփ. ժողովի ելմտական յանձնաժողովը հետեւեալ տրամադրութիւնը մտցուց 1927ի ելմտացոյցին մէջ.—

«Ֆրանսական հողի վրայ անշարժ կալուած ունեցող օտարականները չպիտի կրնան վերստացման (reprise) իրաւունք ունենալ այն վարձակալներուն հանդէպ, որոնք կալուածին ամբողջութիւնը կամ մէկ մասը կը գրաւեն իրենց անձնական բնակութեան կամ առեւտրական, ճարտարարուեստական կամ երկրագործական ձեռնարկի մը համար:»

«Չարլսթըն»ը արգիլուած Թուրքիոյ մէջ

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը արգիլեց «չարլսթըն»ը, իբրեւ հետեւանք ծանր արկածներու: Վերջին ամիսներու ընթացքին այնքան մոլեգնութեան հասած էր այս պարը, որ Թրքուհիները խուռներամ պարասրահները կը վազէին, «չարլսթըն»ի գաղտնիքները սորվելու համար: Կարգ մը գիրուկ աղջիկներ եւ կիներ պարը սորվելու ճիգին մէջ, խախտեցին իրենց սրունքները եւ ծանր վէրքեր ստացան: Ուրիշներ, սակայն, շարունակեցին խաղալ եւ մոլութիւնը շարունակուեցաւ ամէն թաղի մէջ, ազնուապետականէն մինչեւ ամէնէն աղքատիկը, վարակելով ծերն ու երիտասարդը: Վերջապէս կառավարութիւնը միջամտեց եւ Նոյեմբեր 19ին արգիլեց «չարլսթըն»ը: Ուրիշ հեռագրի մը համաձայն, արգիլուած է նաեւ «կէօպէք հավասըն»:

Բուռն փոթորիկ Մարսէյլի մէջ

Առջի օր բուռն թաթառ մը պայթեցաւ Մարսիլիոյ շրջանին մէջ: Հեռագրի եւ հեռաձայնի հաղորդակցութիւնները ընդհատուեցան եւ կառախումբերը կարեւոր յապաղումներ կրեցին: Ծովը ալեկոծ է: Պէյրութ գացող նաւ մը խրեցաւ: Սէնթ-Մարիի մէջ թումբը խորտակուեցաւ եւ քաղաքը ողողուեցաւ: Բնակիչներուն վիճակը մտահոգութիւն կը պատճառէ: Վարի մէջ բազմաթիւ ընտանիքներ լքեցին իրենց տուները որոնց մէկ մասը փլած է:

Մարթիկի մօտ կայծակ ինկաւ Փա տը լա Ֆօսի վրայ և շոգիներու անտառին մէջ հրդեհ առաջ բերաւ: Պուշ-տիւ-Ռօնի զանազան կէտերուն վրայ կարկուտ տեղաց: Կայծակ ինկաւ նաեւ Վօլօնի նամակատան վրայ: Վօքլիւզի նահանգին մէջ շատ մը ելեկտրական սիւներ արմատախիլ եղան: Փօն-Սէնթ-Էսփրիի մէջ քարահանք մը փլաւ եւ տան մը տանիքը թռաւ:

Ատլանտեանի մէջ տիրող փոթորիկին պատճառով, ֆրանս. Թորփիլանաւերու տորմիղը, որ դէպի Քազապլանքա ճամբայ ելած էր, թած վերադարձաւ:

Իտալիա պիտի պատերազմի...

«Ծիւմհուրիէթ» կը գրէ.—

Առանց գուշակելու կ'ըսենք թէ կարծես Եւրոպա դէպի պատերազմ կը դիմէ, որովհետեւ ճիշդ 1914ին եղածին պէս, քաղաքական մթնոլորտին մէջ ծանրութիւն մը կայ՝ փոթորիկներու նախընթաց օրերուն օդին մէջ տիրող ելեքտրականութեան նման: Դիւանագէտներու բերնին մէջ խաղաղութեան խօսքերու չափ պատերազմի խօսքեր ալ կան: Ըստ այն առածին թէ «կրակ չեղած տեղէն ծուխ չելլեր», Իտալիոյ մասին կասկածները կ'աւելնան: Բայխսթակի Նախագահը Հէր Լուպէ Պուքրէշի մէջ յայտարարութիւններ ըրած է թէ, Իտալիոյ մէջ, կացութիւնը ամրապնդելու համար Մուսօլինի ստիպուած է զինուորական շարժում մը կատարել: Խիստ շահեկան եւ կարեւոր են գերման խորհրդարանի Նախագահին այս խօսքերը:

ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐԸ, որոնք իրենց կարգին մեծապէս վնասուեցան, իրենց բազուկներով կ'օգնեն աղէտեալներուն, Շիրակի մէջ:

Փարիզի մարզիկներն ալ, իրենց մկաններուն ուժը կը տրամադրեն, իրենց եղբայրական աջակցութիւնը ցուցնելու համար:

Մի մոռնաք խրախուսել անոնց ճիգը, այսօր, ժամը 1ին, Ստատ Փէրշինկի մէջ (*Տես Ազդը*):

«ՍԻՓԱՆ»Ի ՀԱՄԵՐԳԸ.— փարիզահայ «Սիփան» երկսեռ երգչախումբի համերգը յառաջիկայ կիրակի, ժամը 2.30ին Salle des Agriculteursի մէջ: Կը մասնակցին տիկին Արմէն Օհանեան, Օր. Մ. Բաբայեան եւ եկեղեցական երգչախումբը: Հասոյթը աղէտեալներուն:

ՎԵՐՋԻՆ ԽՕՍՔ

Պ. Եղիա Չուբարին («*Երեւան*»).— Ուզեցի պատիւ ընել ձեզի, հրապարակաւ բացատրութիւն պահանջելով ձեր թերթին մէջ հրատարակուած գռեհիկ զրպարտութեան մը մասին: Դուք նախընտրեցիք ուրանալ ձեր դիրքը, թէ իբրեւ խմբագիր եւ թէ իբրեւ վարիչ ոգի, եւ փաստաբանական անպարկեշտութեամբ, խոհանոցի ճեմճերուն ձգեցիք ձեր պարտականութիւնը, նոյն լրբութիւնները կրկնել տալով:

Խորապէս կը ցաւիմ, եւ կը փութամ յայտարարել թէ այլ եւս չեմ հետաքրքրուիր ոչ ձեզմով, ոչ ալ ձեր շրջապատով:

20 Նոյեմբեր 1926 — *ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ*

Զ. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆԸ (Փարիզ)

Զափահաս Որբերու Միութեան Փարիզի Կեդրոնը. իր սեփական Գրադարան-Ընթերցարանի պաշտօնական բացումը կատարելու համար, սարքած է ընկերա-համակրական թէյասեղան մը, 27 Նոյեմբեր Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին իր ընթերցասրահին մէջ, Ֆլօրիա ճաշարանին մէջ, 61, Rue M. le Prince. Métro Odéon *կամ* St. Michel: *Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները, որբերն ու համակիրները: Մուտք 5 ֆրանք:*

(Կնիք)

(Շար. Գ. էջէն)

Թաթէոսեան 40 ֆրանք, Յ. Թէրզեան, տիկ. Մ. Հաշիշեան 30ական ֆրանք, Ս. Տիւրկէրեան, Լ. Փունարճեան, Հ. Պինկէօլեան, Վ. Բրուտեան 25ական ֆրանք, Մ. Ջգըմեան, Ա. Գալայճեան, Եր. Մանտոսեան, Ա. Խիկարեան, Օ. Աբրահամեան, Յ. Չիլինկիրեան, Կ. Թագւորեան, Ս. Թումիկեան, Բ. Փափազեան, Պ. Տէմիրճեան, Գ. Թագւորեան, Մ. Տիւտիւքճեան, տիկ. Վ. Պտկըճեան, տիկ. Ո. Տէմիրճեան, Ա. Մկրտիչեան 20ական ֆրանք, Նորածին Խաչատուր, տիկ. Հ. Հէքիմեան, տիկ. Մ. Փրզուեան, տիկ. Ն. Շահինեան, տիկ. Հ. Խաչատուրեան, տիկ. Ե. Արթինեան, տիկ. Լ. Էժտահարեան, տիկ. Հ. Ղազիկեան, Ա. Բրուտեան, Ս. Պալեան, Կ. Հացագործեան, Յ. Չամօղլեան, Լ. Երամեան, Օր. Ա. Սէֆէրեան, Ռ. Փափազեան, Յ. Ալթունեան, Յ. Գալփաքճեան, Մ. Եագուպեան, Գ. Մղտէսեան, Գ. Մոմճեան 10ական ֆրանք, տիկ. Լ. Լազեան 15 ֆր., տիկ. Վ. Հայրապետեան, Պ. Դանիէլեան, Օր. Ֆ. Ջգըմեան 5ական ֆրանք, ընդհ. գումար 1040 ֆր.: (տես «Յառաջ» 10 Նոյ.):

Խարբերդի Հէքիմհանի Երիտասարդաց Միութեան *անդամները եւ Համակիրները* (Մարսէյլ)

Ս. Տէրտէրեան 60, Զ. Պօլաճեան 55, Զ. Շվօյեան 50, Մ. Սարգիսեան 40, Կ. Անթառամեան 35, Թ. Զաղացպանեան 25, Զ. Սարգիսեան 20, Մ. Մակարեան 20, Հ. Ֆիրմանեան 20, Հ. Ստեփանեան 15ական ֆրանք: Գումար 340 ֆրանք:

Օր. Խ. Զաքարեան 50, Ա. Տէր Յարութիւնեան, Տ. Շահպազեան 25ական ֆրանք, Շուշանեան եղբարք, Կ. Մուրատեան, Ռ. Նաճարեան, Գ. Պօղոսեան 20ական ֆրանք, Գ. Սարգիսեան 15, Գ. Ամանաթեան, Տիկ. Մ. Նահապետեան, Տ. Թաթոյեան, Յ. Սահակեան 10ական ֆրանք, Պ., Լ. Տօնապետեան, Մ. Տէր Դաւիթեան, Բ. Մինասեան, Կ. Պօղոսեան 5ական ֆր.: Ընդհ. Գումար 600 ֆրնք.: (Տես «Յառաջ» 12 Նոյեմ.):

ԾԱԽՈՒ Է

Սինկէրի կարի մեքենայ մը (31 K 15) *դեռ չգործածուած, մեկնումի առթիւ, մատչելի գինով: Դիմել խմբագրատուն բացի կիրակիէ ամէն օր ժամը 12—1 իսկ իրիկունները 5—7:*

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Եռագոյն խումբի ընկերական ժողովը 26 Նոյեմբեր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին, Bois Colombes, 80 Rue Charles Chefson*ի սրճարանը:*

Հ. Յ. Դ. ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ *բոլոր խումբերու ընկերներն ու համակիրները ժողովի կը հրաւիրուին այսօր Կիրակի կէս օրէ ետք ժամը 2ին, Յոյնի սրճարանին սրահը* 40 bis Rue Etienne Dolet: *Կարեւոր օրակարգ. անդամատետրերը միասին բերել:*

Հ. Յ. Դ. Լիօնի Քեռի խումբի ժողովը 22 Նոյեմբեր Երկուշաբթի ժամը ճիշդ 8.30ին գրադարանին մէջ, Րիւ Մօնսէ, թիւ 152:

Հ. Յ. Դ. Լիօնի Կայծակ խումբի դասախօսական ժողովը, 24 Նոյեմբեր, Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8ին, նախկին գրադարանի սրահը: Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները եւ համակիրները: Դասախօս ընկեր Չուլլէրեան:

ՇԱՊԻՆ ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ եւ շրջանի «Թազմիկ» Հայրենակցական Միութիւնը ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները այսօր կիրակի երեկոյ (21 Նոյեմբեր) ժամը 8.30ին, 40 րիւ Պէլվիլ: Մէթրօ Պէլվիլ: Օրակարգ՝ Շիրակի աղէտին առթիւ մեր հաւաքական պարտականութիւնը:

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆի Հայրենակցական Միութեան Ընդհանուր. Ժողովը՝ այսօր Կիրակի ժամը 2.30ին «Ռոստոմ» լսարանի մէջ, 131, Րիւ Ֆօպուր տիւ Թանփլը: Կը խնդրուի բոլոր հայրենակիցներէն ներկայ ըլլալ: Շատ կարեւոր օրակարգ:

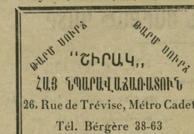
ԿԻԼԻԿԵԱՆ Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը, 25 Նոյեմ. Հինգշաբթի գիշեր ժամը 9ին 61 Rue Monsieur le Prince, *Ֆլօրիա ճաշարանին սրահը: Բոլոր Կիլիկեցի հայրենակիցներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Կարեւոր օրակարգ:*

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէլվիլի մասնաճիւղի անդամները արտակարգ ժողովի կը հրաւիրուին 23 Նոյեմբեր Երեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին 40 Rue Belleville.

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Սեբաստիոյ Ղասթարող գիւղի Հայրենակցական Միութեան Տէսինի մասնաճիւղին կողմէ, ի նպաստ Հայաստանի աղէտեալներուն, Կիրակի, 21 Նոյեմբեր, կէս օրէ վերջ, ժամը 3ին, հայկ. դպրոցի սրահին մէջ: Կը բանախօսէ Պ. Յ. Սրապեան: Երգ, Ջութակ, արտասանութիւն եւլն.: Մուտք 5 ֆրանք:

Ստեփան եւ Սուլթան Ստեփանեան, Մամաս Ատապիրեան իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն Հայ Ազգ. Միութեան, Հ. Յ. Դ. Ենթակոմիտէին եւ Խարբերդի Հայրենակ. Միութեան, Հայ Արիներուն եւ բոլոր անոնց որոնք իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին՝ Փոքրիկն ՄԱՆՈՒԿ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆի վաղաժամ մահուան առթիւ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— *Կը փնտռուի Խարբերդցի ... գեղագործ Գրիգոր Գույումճ... եւ կինը Իզմիրցի Ռեփիկա ... յումճեանը, որոնք Իզմիրի դէպքէն վերջ Յունաստան ... ցած ըլլալ կը կարծուին: ... կացնել «Յառաջ»ի:*

— *Կը փնտռուի Ովաննէս ...լանեան (Ասարեան), բնիկ ... բասսացի, որ տարի մը ... (Քէմբ Օտտօ Տօբիան) կը ... նուէր. տեղեկացնել* Souren...sarian*ի*, Banque Hélléno-...maine (Bucarest).

Le Gérant : H. TEUR...

Imp. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire: SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette, PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մեթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան	—	10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 24 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1926

24 NOVEMBRE 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Բ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 206 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

Ի՞ՆՉ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ԽՈՐՀՈՒԱԾ ԵՆ ՈՐՊԷՍ ՁԻ ՑԻՐՈՒՑԱՆ ՉԸԼԼԱՅ ՇԻՐԱԿԻ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՐՊԷՍ ՁԻ ՑԻՐՈՒՑԱՆ ՉԸԼԼԱՆ

Հիմա որ երկրաշարժի ցնցումները անցած են և խուճապը դադրած, նոր երեւոյթ մը աչքի կը զարնէ:

— Արտագաղթի ուրուականը:

Թէ՛ թերթերը եւ թէ՛ մասնաւոր նամակներ ու թղթակցութիւններ չեն ծածկեր այս չարաշուք իրողութիւնը: Հազարաւորներ ցիրուցան կ'ըլլան զանազան ուղղութիւններով: Մասնաւորապէս ուշագրաւ է դէպի հիւսիսային Կովկաս գացողներու թիւը: Անշուշտ վերջնական կայան մը չէ այդ, եւ անկէ ալ կարաւանները պիտի տարտղնուին դէպի Ռուսաստանի խորերը, լայնքին ու երկայնքին:

Աղէտին անմիջական ազդեցութեան տակ, դժուար է ամէն բան նախատեսել, եւ բաղձալի ընթացք տալ ամէն գործի: Ցնցումի առաջին օրերուն՝ մարդիկ ստիպուած են գործել պահանջներու ստիպողութեան կարգով: Դեղ-դարման, պատառ մը հաց, վրան կամ ծածկոց,— ասոնք տիրապետող անհրաժեշտութիւններ են եւ վարանում չեն վերցներ: Բայց հիմա որ մէկ ամիսը անցած է եւ անմիջական օգնութեան գործը քիչշատ կազմակերպուած, կարելի է նկատի առնել հիմնական խնդիրը— ժողովուրդին համախմբման եւ վերահաստատման, աւելի ճիշդ՝ վերաբնակութեան խնդիրը:

Արդարեւ, ի՞նչ միջոցներ խորհուած են, որպէս զի արկածահար ժողովուրդը ցիրուցան չըլլայ, ամլութեան դատապարտելով թափուած ճիգերը:

Տեղէ տեղ գաղթելու, անվերջ թափառելու սովորութիւնը երկրորդ բնաւորութիւն դարձած է մեր վաստակաբեկ բազմութիւններուն համար: Տասն անգամ տունը-տեղը քանդուած հայ մարդը բնազդաբար ցուպը ձեռքը կ'առնէ եւ ճամբայ կ'ելլէ ո՛ւր որ բաց դուռ մը գտնէ: Ի՞նչպէս պէտք է գործել, որպէս զի այդ տարերային հակումը նոր աղէտ մը չդառնայ, աւելի ծանր քան բնութեան կամ թշնամիներուն հարուածը:

Թող մեր երեսին չզօռան թէ քաղաքական խնդիրներ կը յուզենք: Հայ ժողովուրդին բուն թշնամիները կամ կեղծ բարեկամները անոնք են, որ կուրօրէն ծափ կը զարնեն եղածչեղած բարիքներու, եւ չեն ուզեր քիչ մը աւելի հեռուն նայիլ:

Այսօր աշխատակից մը կը թուէ զանազան միջոցներ, իբրեւ պետական պարտականութիւն: Ըսենք անմիջապէս որ իշխանութիւն մը, իբրեւ այդպիսին, ուրիշ պարտականութիւններ ալ ունի:

Ատոնց գլխաւորն է՝ ազգային-պետական քաղաքականութիւն մը, համաձայն օրուան պահանջներուն:

Մենք այն միամիտներէն չենք որ հաւատանք թէ Երեւանի վարիչները կրնան քաղաքական պահանջներ, սահմաններու ընդարձակման ծրագիրներ դնել եւ անմիջապէս գոհացում ստանալ: Բայց, քիչ մը այդ ուղղութեամբ մտածելու եւ աշխատելու ձգտումն իսկ՝ ինքնին գործ է: Եւ պատեհութիւնը՝ շատ յարմար: Անցեալներ ը Երեւանի խնկարկու թերթ մը կը գրէր թէ՝ «եղբայր» Քէմալի իշխանութիւնը հարկադրեր է Արտահան մնացած 200 հայ-հռոմէականներ որ իրենց ունեցած-չունեցածը ծախեն եւ հեռանան: «Շունի երես տեսնել կ'ուզենք, Հայու երես տեսնել չենք ուզեր», ըսեր է թուրք կառավարիչը: Այսքան եղբայրակա՛ն մթնոլորտի մը մէջ, եթէ Երեւանի վարիչները պիտի առարկեն թէ չեն կրնար բան մը ընել, կը նշանակէ որ սուտ են իրենց «հաւասարազօր» անդամի բոլոր յաւակնութիւնները, եւ թէ իրենք պարզապէս «ղուլամ»ներ կամ «միրիպա»ներ են, արժանի՝ ամէնուն արհամարհանքին: Հետեւաբար սուտ են եւ Մոսկուայի գործնական աջակցութեան հաւաստիքները:

Առնենք ներկայ պարագան: Անկարելի՞ բան է այնպէս մը կարգադրել, որ ճարահատ գաղթողներու կարաւանները ուղղուին ներկայ Հայաստանի սահմանները, դէպի այն շրջանները որ հայկական են, բայց բռնի անջատուած եւ գոյնզգոյն «ինքնավարութիւններու» վերածուած: Դէպի Նախիջեւան, օրինակի համար: Սովորական ժամանակներու մէջ, երբ թաղ մը կամ գիւղ մը մոխիր կը դառնան, քաղաքապետութիւնը ուրիշ վայրեր կ'ընտրէ կամ կը ցուցնէ, անտուն բնակչութիւնը տեղաւորելու համար: Երեւանի խորհրդային իշխանութիւնը քաղաքապետութեան մը չա՞փ ալ իրաւասութիւն չունի, գոնէ հայկական հողերու մասին: Իրենց իսկ վիճակագրութեանց համաձայն, գիւղեր կան որոնք ամայի են, կամ չափազանց նօսր բնակչութեամբ, եւ կը լողան հողի առատութեան մէջ: Ո՞ւր է, ուրեմն, բանուորա-գիւղացիական արդարութիւնը: Եւ եթէ սովորական ժամանակներու մէջ խնդիր հանել չեն ուզած, մահացու մե՞ղք է արծարծել զանոնք այսօր, աննախընթաց աղէտի մը տագնապին մէջ, արդար դառնութեամբ:

Հարեւան հանրապետութեանց քանի մը հարիւր հազար ռուբլի վարկերը աջակցութիւններ են, բայց դարմաններ չեն, ոչ ալ իրապէս եղբայրական «ժէստ»եր: Հայաստանը համազգային անկելանոց չէ, որպէսզի ողորմութիւններով վերաշինուի:

Թող մտածեն քիչ մըն ալ անոր իրաւունքները նկատի առնել:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՇԻՐԱԿԻ ԱՂԷՏԸ ԵՒ ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ

Երկրաշարժի աղէտին առթիւ, ամբողջ դաշնակցական մամուլը շաբաթը քանի մը անգամ խմբագրականներ կը հրատարակէ, ուժ տալով եղբայրական օգնութեան ձեռնարկներուն եւ շեշտելով համազգային գործակցութեան անհրաժեշտութիւնը: Ստորեւ կարգ մը հատուածներ կը քաղենք վերջին թղթաբերով հասած թերթերէն.—

ՀԱՅՐԵՆԻՔ (Ամերիկա).— Հայաստանի աղէտին առթիւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ամերիկայի Կ. Կոմիտէն «Հայրենիք»ի կիրակնօրեայ թիւին մէջ հրատարակեց սրտառուչ կոչ մը, ուղղուած մեր ընկերներուն, համակիրներուն ու ամբողջ ամերիկահայութեան, եւ 1,000 տոլարի նուէր մը ընելով՝ բացաւ հրապարակային մեծ հանգանակութիւն մը ի նպաստ աղէտեալներու:

Ինչպէս ըսուած էր Կ. Կոմիտէի կոչին մէջ, «ամէն մէկ ազնիւ, զգայուն, հայրենասէր հայ, որ իր սրտի ու մտքի բոլոր թելերով կապուած է իր մայրենի երկրին ու հարազատ ժողովուրդին հետ», պարտաւոր է փութալ ըստ կարելւոյն շուտ օգնութեան հասնիլ Հայաստանի աղէտեալներուն, որպէսզի գէթ կարելի ըլլայ փրկել վերապրողներու կեանքը եւ վերաշինել քանդուած Ալեքսանդրապոլ քաղաքն ու քանի մը տասնեակ գիւղերը:

Ուրեմն, կը մնայ, որ ամերիկահայութիւնը անտարբեր չմնայ թէ՛ Հ. Յ. Դաշնակցութենէն, թէ՛ Ամերիկեան Նպաստամատոյցէն եւ թէ՛ Խորհրդային կառավարութենէն եկած օգնութեան այնքան ստիպողական կոչերուն հանդէպ եւ փութայ իր առատ նուէրներով իր լուման ընել, որպէսզի ստոյգ մահուընէ փրկուին հազարաւոր վտանգուած հայերու կեանքեր եւ շուտով վերաշինուի քանդուած Շիրակը. . . :

ՅՈՒՍԱԲԵՐ (Եգիպտոս).— Հանգանակութեան գործին տանք լայն ու համաժողովրդական բնոյթ, բախենք ամենուն դուռները, կաթիլ-կաթիլ ժողվենք այն լումաները, զորս հայ մարդը միշտ գոհաբերած է նման պարագաներուն, եւ այն ատեն պիտի տեսնենք թէ՝ իրապէս որքա՜ն շօշափելի եղած է աննշան գումարներէն գոյացած օգնութիւնը:

Մէջտեղ բերէք հայուն լուման, ԱՄԷՆՈՒՆ մասնակցութիւնը անխտիր՝ որբին, մանուկին, մեծին, հարուստին թէ չքաւորին, կնոջ թէ տղամարդու՝ մէջտեղ բերէք մասնակցութիւնը համայն հայութեան, աշխարհի մէկ ծայրէն մինչեւ միւսը՝ եւ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ՓՐԿՈՒԱԾ Կ'ԸԼԼԱՅ ԻՆՔՆԻՆ:

ԱՐԱՔՍ (Սօֆիա).— Սահմանափակելու համար ահաւոր այս դժբաղդութիւնը, զոհերու վրայ նո՛ր զոհեր չաւելցնելու համար, մէկ հատիկ միջոց միայն կայ, այն է ազգովին գործի լծուիլ ու կազմակերպել եղբայրական օգնութեան փրկարար եւ նուիրական գործը:

Պուլկարահայութիւնը, որ երկար ատենէ ի վեր անմասն մնացած է համազգային ձեռնարկներու, որ բաւականացած է ներքին անտառոր եւ մասսակար վէճերու շուրջ վատնելով իր եռանդն ու ժամանակը, պէտք է որ զգաստանայ այս աղէտին հանդէպ եւ կատարէ իր պարտականութիւնը:

Վաճառական, արհեստաւոր, բանուոր, մտաւորական, ամէն սեռէ ու դասակարգէ պէտք է ձեռք ձեռքի տան կատարելու համար իրենց ազգային և մարդկային պարտականութիւնը աղէտեալներուն հանդէպ:

Հայրենակցական և բարեգործական միութիւնները ատենն է որ արթնան իրենց քունէն և գործի լծուին:

Դէպի գո՛րծ բոլորը, դէպի համերաշխ աշխատանք, և այդ՝ ինչքան շուտ այնքան լաւ:

Ահա թէ ի՛նչ է օրուան կարգախօսը՝ բոլոր անոնց համար՝ որ ամէն բանէ առաջ Հայ են:

ՆՈՐ ՓԻՒՆԻԿ (Սուրիա).— Հայաստանի այս նոր աղէտին հանդէպ, բնական է որ անտարբեր չի կրնայ մնալ արտասահմանեան հայութիւնը, առանց կուսակցական համոզումի խտրութեան, պարզ այն պատճառով՝ որ բնութեան արհաւիրքին զոհը ոչ թէ վարչաձեւն է կամ կառավարութիւնը, այլ մեր աշխարհաշէն ժողովուրդը, դարաւոր կաղնին, որուն հոգուն օտար են ամէն ապազգային անհարազատ յատկանիշներ, եւ որու ֆիզիքական, մշակութային անարգել զարգացումով ալ պայմանաւորուած է հայ երկրի ազատութիւնն ու անկախութիւնը: Գաղութահայութիւնը, յատկապէս այն հոծ զանգուածները, որոնք տեղաւորուած են բաղդատաբար հարուստ երկիրներու մէջ, Ամերիկա, Եգիպտոս, Եւրոպա, պարտականութիւն պէտք է համարեն, անխուսափելիօրէն, օգնութեան հասնելու շտապ կերպով, անպտուղ երկրաշարժի զոհերուն, որոնք կարօտ են արտաքին միջամտութեան:

ՀԱՅ ՄԸ ԻՐ ԿՆՈՋ ԳԼՈՒԽԸ ԿԸ ԿՏՐԷ

Վիէնէն (Իզէր) 22 նոյեմբեր թիւով կը հեռագրեն թէ Բանքան փողոց Հայերու բնակած շէնքին մէջ ահռելի ոճիր մը գործուած է: Մէնէճիկեան անուն 38 տարու Հայ մը, սիրային նախանձէ մղուած և գինով վիճակի մէջ, փոքրիկ կացինով մը յարձակեցաւ իր 25 տարեկան կնոջ վրայ, որ 6 տարեկան աղջիկը գրկին մէջ քովի սենեակը փախաւ: Մինչ կինը պատուհանէն օգնութիւն կը կանչէր, կատղած մարդը կացինի յաջորդական հարուածներով գլուխը ամբողջովին զատեց մարմինէն եւ բակին մէջ նետեց զայն: Յետոյ վիրաւորեց աղջիկը: Անմիջապէս լուր տրուեցաւ ոստիկանութեան, որ յաջողեցաւ ձերբակալել ոճրագործը: Մէնէճիկեան վիզէն չուան անցուցած, անձնասպանութիւն փորձեց, սակայն չուանը փրթելով ինք բակին մէջ ինկաւ անմնաս: Աղջկան վէրքերը ծանր չէ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐԸ 40 ՖՐԱՆՔ

«Լ'Էնթռանսիժան» կը գրէ.—

Ֆրանսայի մէջ երկու տեսակ օտարականներ կան. անոնք որ կ'ուզեն իրենց դիրքը օրինական դարձնել, եւ անոնք որ ատոր կարեւորութիւն չեն տար: Միայն առաջիններն են որ կը հետաքրքրեն մեզ եւ մենք անոնց համար բարի լուր մը ունինք այսօր: Կը տեղեկանանք թէ ֆրանսաբնակ օտարականներուն դիրքը վերջնապէս ճշդուած է: Ինչպէս յայտնի է, ո եւէ օտարական, որ կ'ուզէ երկու ամիս մնալ ֆրանսական քաղաքի մը մէջ, պէտք է ինքնութեան թուղթ ուզէ: Երեսփոխանները կը փափաքին որ այս պայմանաժամը երեք շաբաթուան զեղչուի: Թերեւս օր մը այդպէս ըլլայ, բայց խնդիրը այդ չէ: Ինքնութեան թուղթը սուղ կ'արժէ, քանի որ Խորհրդարանը 375 ֆրանք նշանակեց անոր գինը երկու տարուան համար:

Արտաքին Նախարարութեան նոր մէկ հրամանագրով, 375 ֆրանք պիտի վճարեն անոնք՝ որ Ֆրանսա կ'ապրին իրենց հաճոյքին համար, կամ իրենց եկամուտներով, անոնք որ կալուածատէր կամ ագարակատէր են, վաճառատուն կամ գործարան ունին: Մէկ խօսքով, անոնք որ մարդու քով չեն աշխատիր:

Ընդհակառակն, ինքնութեան թուղթի համար 40 ֆրանք պիտի վճարեն անոնք, որ Ֆրանսացի զաւակներու հայր կամ ազատ արուեստական են, այսինքն գիտնական, փաստաբան, գրագէտ, լրագրող, ֆրանսական բանակի նախկին կամաւոր կամ թոշակաւոր աշխատաւոր (Travailleur Salarié):

Մինչեւ հիմա երկար վիճաբանութիւն կատարուեցաւ, հասկնալու համար թէ ի՞նչ կը նշանակէ Travailleur Salarié և թէ իր մասնագիտութիւնն ու արհեստը Ֆրանսայի մէջ գործ դնելու համար եկող ամէն օտարական իրաւունք ունի՞ այդ որակումն ունենալու: Ասկէ վերջ խնդիրը պարզ է. բոլոր բանուորները, փոքրիկ պաշտօնեաները, ինչպէս նաեւ առեւտրական տան մը ամէնէն կարեւոր աշխատակիցը, որ որոշ ամսական կը ստանայ, կը նկատուին թոշակաւոր, եւ ինքնութեան թուղթի համար կը վճարեն միայն 40 ֆրանք:

Թուրքիոյ վախը Իտալիայէն

Զաղրէպի «Նովոսթի» թերթը գրած էր թէ Իտալիա կը պատրաստուի յառաջիկայ գարնան Թուրքիոյ վրայ յարձակիլ, աջակցութեամբ Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ: Իսմէթ Նատի պէյ «Ճիւմհուրիյէթ»ի մէջ յօխորտանքով կը պատասխանէ Իտալիոյ բոլոր պատրաստութիւններուն եւ կ'ըսէ թէ Անատոլուն այնքան զօրաւոր է այսօր որ, Յունաստանէն աւելի ուժով պետութիւններու բանակները ջախջախուելու վտանգին ենթակայ են, ու կ'աւելցնէ.

«Թուրքերը, որ մարդու վրայ յարձակելու մասին չեն մտածեր, գտած են իրենց պաշտպանութեան ահռելի յուռութքը: Ամբողջ աշխարհի առջեւ առանց վարանումի կրնանք յայտարարել որ Անատոլու այսօր անպարտելի է, նոյն իսկ եթէ պէտք ըլլայ ամբողջ Եւրոպայի միացեալ ուժերուն դէմ դնել: Անատոլուն ժայռ մըն է, ուր անխուսափելիօրէն պիտի խորտակուի գլուխը անոր, որ պիտի գայ հոն բախիլ:

**«Տէյլի Թելէկրաֆ»ի դիւանագիտական աշխատակիցը կը գրէ.—

Օտեսայի տեսակցութիւնը մտահոգութիւն ծնցուց պալքանեան կարգ մը մայրաքաղաքներու մէջ, ուր արդէն կը խօսուէր ռուսօ-թուրք զինուորական դաշնակցութեան մասին. այս զրոյցները կը հերքուին:

Ստոյգ է որ Չիչերին Ռիւշտի պէյի խօսած է թէ հաւանաբար իտալական զօրքը Անատոլու ցամաք պիտի ելլէ և թէ Ռումանիա, Պուլկարիոյ ճամբով պիտի յարձակի Պոլսոյ վրայ:

Սակայն Թուրք գործավարը լաւ հասկցած է որ Չիչերին աւելի նուազ կը մտածէր Թուրքիոյ ենթարկուելիք խնդրական վտանգներուն քան Պուքրէշի մէջ զօր. Պատոյլիօի ըրած յայտարարութիւններուն վրայ: Ինչպէս յայտնի է, Իտալիոյ սպայակոյտի պետը Պեսարապիոյ մէջ քննական պտոյտէ մը վերջ Պուքրէշ դարձաւ եւ հոն հացկերոյթի մը պահուն յայտարարեց թէ Իտալիա պիտի փութայ աջակցիլ Ռումէններուն, եթէ այս վերջինները յարձակումի ենթարկուին Ռուսիոյ կողմէ:

Այս ճառը ունէ ազդեցութիւն չըրաւ Էնկիւրիի վրայ, որ բնաւ չի մտածեր Պեսարապիոյ մէջ պատերազմի մը մասին: Մնաց որ Թուրքեւռուսէն յարաբերութիւնները խիստ «սրտագին» են:

Չիչերին ի զուր փորձած է Թուրքիոյ զինուորական գործակցութեան մասին որոշ խոստում մը առնել: Փոխարէն ստացած է ջերմ բարեկամութեան խանդավառ հաւաստիքներ. ու-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ

"ՀԱՅԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆԸ,,

Բ.

ՔԱՂՔԵՆԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԵԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

Վերջին արտագաղթը բոլորովին չէ ոչնչացուցած գիւղացի տարրը։ Սուրիա եւ Ֆրանսա ապաստանած հայ գիւղացիներէն մաս մը հողագործ մնացած։ Փրոֆ. Տէքան ասիկա կը նկատէ իբրեւ նոր երեւոյթ մը (էջ 16), որովհետեւ, կ'ըսէ, եթէ նկատի չառնենք թրքական եւ ռուսական Հայաստաններէն փոխադարձաբար մէկն ու միւսը տեղափոխուող բնակչութիւնները, մինչեւ հիմա գիւղացիի զաւակները կը գաղթէին միայն դէպի քաղաքները, իբրեւ բանուոր կամ շրջուն վաճառորդ։ Ուշագրաւ հակասութիւն մը կար գեղջուկ Հայաստանի եւ արտասահմանեան գաղութներուն միջեւ, որոնք բացառապէս քաղաքաբնակ էին։ Հայաստանի բնակչութեան 100էն 85ը հողագործներէ կը բաղկանար։ Հայաստանի քաղաքներուն մէջ Հայերը փոքրամասնութիւն կը կազմէին։ Անատոլուի շատ մը քաղաքներուն եւ Արեւելքի մեծ կեդրոններուն մէջ՝ Դամասկոս, Գահիրէ Շիրազ, Թիֆլիզ, Պոլիս եւն. նոյնպէս քաղքենի Հայեր կային։

Գ. գլխուն մէջ հեղինակը կը քննէ քաղաքաբնակ ժողովուրդի կազմութիւնն ու զարգացումը։ Կ'ըսէ թէ սկիզբը հայ ժողովուրդը զուտ գիւղացի էր եւ թէ առաջին քաղքենի կեդրոնները ստեղծուեցան օտարներու, մանաւանդ սեմականներու կողմէ (էջ 36)։ Դարերու ընթացքին Հայաստան կրած է զանազան ազդեցութիւններ, սկսեալ Շամիրամի Ասորեստանէն, Պարսիկէն, Մեծն Աղեքսանդրէն մինչեւ Թուրքերն ու Ռուսերը։ Հայաստանի մէջ քաղաքներու կազմութիւնը տեւական չէ եղած։ Իւրաքանչիւր հարստութիւն իրեն համար նոր մայրաքաղաք շինած է։ Արտաշատ, Արաքսի ափերուն վրայ, Արտաշէսի մայրաքաղաքն եղած է, Տիգրանակերտը՝ Մեծն Տիգրանի։ Հին դարերէն ի վեր հայ վաճառականներ առեւտրական յարաբերութիւններ ունէին Սկիւթիոյ, Չինաստանի եւ Հնդկաստանի հետ։ Երբ Հայաստան բիւզանդական տիրապետութեան տակ ինկաւ, Հայեր գացին նաեւ յունական քաղաքներ եւ 24 հայ կայսրեր բազմեցան Բիւզանդիոնի գահին վրայ։ Փոխադարձաբար Պարսիկներ, Յոյներ, Ասորիներ, Հրեաներ, նոյնիսկ Չինացիներ կը տեսնուէին Հայաստանի քաղաքներուն մէջ։ Հին օրերուն՝ ժողովուրդներու այս փոխանակութիւնը ունեցած է մեծ ազդեցութիւն։

Բագրատունեաց հարստութեան ժամանակ (885—1045), գիւղի բնակիչները քաղաքի բնակիչներուն հետ խառնուեցան. այդ շրջանին արհեստներն ու արուեստները (մանաւանդ ճարտարապետութիւնը) մեծապէս զարգացան։ Արհեստաւոր եւ վաճառական քաղքենիութիւնը ազնուականութեան եւ գիւղացիութեան մէջտեղ միջին դասակարգ մը կազմեց։

Երբ սելճուկեան արշաւանքին վրայ Բագրատունեաց իշխանութիւնը կործանեցաւ, ազնուականութեան մեծ մասը Լեհաստան, Հունգարիա եւ բիւզանդական կայսրութիւն ապաստանեցաւ, հոն արտագրելով մանաւանդ Մտաւորականներ (արուեստագէտ, գրագէտ), զինուորականներ եւ դիւանագէտներ։ Եգիպտացիները 1350ին Մալաթիան գրաւած ատեն 19000 հայ մանուկներ եւ ասեղնագործողներ գտան, ինչ որ ցոյց կուտայ թէ քաղքենի բնակչութիւնը մեծապէս աճած էր այդ շրջանին։

Շարունակելով քաղաքաբնակ Հայերու զարգացման թելը՝ փրոֆ. Տէքան կը հաստատէ երեւութապէս անհաւատալի սա ճշմարտութիւնը թէ «Օսմանցիներու ծաւալումը ազդակ մը եղաւ նաեւ Հայերու ծաւալման։» Ու կը յիշէ թէ ինչպէս Ֆաթիհ Սուլթան Մէհմէտ 1453ին Պոլիսը գրաւելէ վերջ բազմաթիւ Հայեր բերել տուաւ հոն եւ Ղալաթիա հաստատեց զանոնք։ Թուրքերը միայն զինուոր ըլլալով, պէտք ունէին արհեստաւորի եւ վաճառականի։ Ուստի եւ հայ արհեստաւորներն ու վաճառականները անոնց ետեւէն կը մտնէին նոր գրաւուած վայրերը։ Այս կերպով ոչ միայն Անատոլուի բոլոր գըլխաւոր քաղաքներուն մէջ Հայեր տեղաւորուեցան, այլեւ Եաւուզ Սուլթան Սելիմի (1515-1520) ետեւէն մտան Սուրիա եւ Եգիպտոս։ Սուլթանը Պարսիկներուն յաղթելէ վերջ, Թաւրիզէն Պոլիս բերել տուաւ շատ մը Հայեր։

Նոյն երեւոյթը կը տեսնուի նաեւ Պարսկաստանի մէջ։ Շահ Աբբաս Ա. երբ 1585ին Ղազվինէն Սպահան փոխադրեց իր մայրաքաղաքը, 11,000 Ջուղայեցիներ փոխադրեց հոն։ Այս վաճառական Հայերը շատ չանցած իրենց առեւտուրը տարածեցին մինչեւ Հնդկաստան, մանաւանդ Մատրաս, Չինաստան, Սիամ, ինչպէս նաեւ Սումաթրա, Ճավա, Փիլիպեան եւ Պոռնէօ կղզիները։

Գիւղացի եւ քաղքենի բնակչութեան շփումը շարունակուած է նաեւ ԺԹ. դարուն։ Փրոֆ. Տէքան յիշատակութիւններ կ'ընէ ԺԹ դարու վերջին քառորդի քանի մը հեղինակներէն։ Այսպէս, Վասպուրականի շրջանին մէջ մինչ կիները դաշտի աշխատանքներով կը պարապին, այրերը Պոլիս կ'երթան աշխատելու, իբրեւ որմնադիր, բեռնակիր կամ բանուոր. այս պատճառով է որ Վանեցիները ճանչցուած են իբրեւ «Արեւելքի Օվերնիացիները» (Auvergnats)։ Ուրիշներ կ'երթային Տիարպէքիր, Հալէպ, Դամասկոս, Շուշեցիները՝ Պաքու։

Հեղինակը քննելով քաղաքի բնակչութեան զբաղումը, կը յիշէ պազարի պզտիկ վաճառականներն ու խանութպանները եւ զանազան արհեստաւորները, որոնցմէ ամենէն կարեւորը ոսկերիչներն են։ Քանի մը աղբիւրներէ վկայագրութիւններ մէջ կը բերէ, ցոյց տալու համար քաղաքներու մէջ հայ արհեստաւորներու եւ խանութպաններու գերակշիռ դիրքը միւս ազգերու վրայ։ Հայաստանէն դուրս օտար երկիրներ գացող շատ մը Հայեր, իբրեւ վաճառական յառ դիրք շինած եւ մեծ հարստութիւն դիզած են։ Անոնք իրենց գացած տեղերը կը յարմարին միջավայրի պայմաններուն եւ կը բնակին տեղացիներու պէս նոյն տուներու մէջ։ Լամարթին Դամասկոսի մէջ այցելած է հարուստ Հայու մը տունը, որ կը նմանէր Հաւրանի տուներուն։ Իսկ Պոլսոյ մէջ, նոյնպէս միջավայրի ազդեցութեան տակ հայ բարեկեցիկ կիները չպար եւ անուշահոտութիւն կը գործածեն, երբեմն քիչ մը չափազանցելով։

Օտար ազդեցութեան մասին յաջորդով։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐՏՔԸ

Երկրաշարժի հետեւանքով պատահած հսկայական վնասները եւ տասնեակ հազարներու հասնող տնտեսութիւններու խպառ քայքայումը կը պահանջեն արտակարգ միջոցներ։ Մինչեւ իսկ անհնարը պէտք է փորձել մեր իրականութեան չափանիշով, որպէս զի ինչքան կարելի է շուտ վերաշինուի Հայաստանի այդ կարեւոր մասը եւ կեանքն ու աշխատանքը վերսկսին։

Կուսակցութիւնները, Բարեգործական եւ այլ կազմակերպութիւնները մէկ նպատակ պիտի ունենան այսօր — բոլոր նիւթական միջոցները հասցնել դէպի արկածահար վայրը։

Բայց օգնութեան այդ միջոցներէն զատ, անհրաժեշտ են եւ պետական տնօրինութիւններ։ Ամէն բանէ առաջ, պէտք է բոլոր արտօնութիւնները տալ աղէտեալներուն եւ վերցնել այն խոչընդոտները, որոնք կը խափանեն կամ կը խանգարեն վերահաստատելու տուներն ու տնտեսութիւնները։

Խոչընդոտներ եւ արգելքներ շատ կան խորհրդային տնտեսական կարգուսարքին մէջ, որոնք գրեթէ կը կաշկանդեն աղէտեալները՝ իրենց ձեռքով հնարաւոր վերաշինութիւնները կատարելու։ Պետական եւ հանրային մեքենան դանդաղաշարժ է եւ այդպիսի հսկայական աշխատանքի մէջ, ինչպիսին է երկրաշարժէն կործանած շրջանի վերաշինութիւնը, չպիտի վանէ եւ խանգարէ ժողովուրդի եւ անհատներու նախաձեռնութիւնը։ Կառավարութիւնը պէտք է անմիջապէս գէթ փլասուած շրջանին մէջ վերցնէ խորհրդային սիստեմին յատուկ խոչընդոտները մասնաւոր նախաձեռնութեան համար։ Ահա թէ ինչ անհրաժեշտութիւններ կան.—

1) Առաջին տարիէ լայն վարկ՝ երկար ժամանակի համար, նոյն սակով, ինչ սակով որ վարկ կը ստանան պետական հիմնարկութիւնները։

2) Բոլոր ապրանքներու եւ շինուածանիւթերու ազատ վաճառում եւ ներածում, ըլլայ Հայաստանի սահմաններէն թէ միւս խորհրդային հանրապետութիւններէն։

3) Հրատարակումը յատուկ օրէնքի մը, որով մասնաւոր նախաձեռնութեամբ կատարուած վերաշինութիւնը ազատ մնայ բռնագրաւումէ եւ մինչեւ 20 տարի որ եւ է տուրքէ (շինութիւններու)։

4) Երկաթուղային սակացոյցի զեղչ եւ անմիջական փոխադրութիւնը մասնաւորներու պատկանող շինուածանիւթերու եւ ապրանքներու համար, հաւասար պետական նիւթերու եւ ապրանքներու համար։

5) Ազատ ներածումը եւ վաճառումը բոլոր այն նիւթերու, որոնք ցարդ պետական մենաշնորհ են, ինչպէս եւ զանազան գործիքներ եւայլն(*)։

6) Ճանապարհներու անմիջական վերաշինութիւն եւ մաքրում ճարտարագիտական (ամրաշէն) զօրամասերու միջոցով։

(*) Խանոյեանը իր մէկ յօդուածին մէջ («Մարտակոչ») կը գրէ թէ գիւղի մը մէջ գիւղացիները լսեր են, որ իրենք բահ չունենալով, չեն կրնար դուրս հանել իրենց հացի պարկերը։ Երեւակայեցէք գիւղ մը որ բահ չունի։ Ինչո՞ւ, որովհետեւ միայն պետութիւնը կը վաճառէ զանոնք։

Թող զարմանալի չերեւայ այս պահանջը, որովհետեւ անցեալ տարի Վրաստանի Խեւսուրիստայի շրջանին մէջ (լեռնային), ինչպէս կը գրէր վրացի համայնավար ղեկավար Մախարացէն, ճարտարագիտական զօրամասերը շինեցին շարք մը ճանապարհներ։ Եթէ սովորական պայմաններու մէջ թոյլատրելի է այդ Վրաստանի, պէտք է թոյլատրելի ըլլայ նաեւ Հայաստանի մէջ, մանաւանդ որ աննախընթաց աղէտ է։ Միւս կողմէ փլասուած շրջանը սահմանամերձ ըլլալով, ճանապարհներու եւ փողոցներու արագ վերաշինութիւնը ունի եւ զինուորական նշանակութիւն։

7) Վերացում բոլոր խտրութիւններու ազգաբնակչութեան զանազան խաւերուն հանդէպ, ինչպէս «բռունցք» (կուլակ), ազատ, հարուստ, կոմունիստ եւ «հակայեղափոխական», բանուոր, պաշտօնեայ, բոլորին հաւասար իրաւական հնարաւորութիւններ եւ իրաւունքներ իրենց տները եւ տնտեսութիւնները վերականգնելու մէջ։ Պարզ է, որ նիւթական օժանդակութիւն տրուած ատեն պէտք է ստուգել աղէտեալին անձնական միջոցներով իր տնտեսութիւնը վերականգնելու կարողութիւնը։ Իմ կարծիքով, առաջին շրջանի անհրաժեշտ օգնութենէն յետոյ սնունդի, դեղի եւ պատսպարումի աջակցութիւնը պէտք է կազմակերպել ձրի վարկ տալու ձեւով եւ ամէն կերպ ստարելով անձնական նախաձեռնութեան, որով վերաշինման մեծ աշխատանքը կը կատարէ ինքը ժողովուրդը գլխաւորապէս իր ձեռքով եւ կառավարութեան ու հանրային մարմիններու աջակցութիւնը կ'ըլլայ խրախուսել եւ արագացնել ժողովրդի նախաձեռնութիւնը, ոչ թէ շրջանը դատարկել, ինչպէս կը ծրագրեն մինչեւ որ «լաւը շինուի, քան թէ էր»։ Թէ ժողովուրդի եւ թէ կառավարութեան համար կարեւորը այն է որ ինչքան կարելի է շուտ շրջանը շարունակէ իր ընդհատուած արդիւնաւէտ աշխատանքը եւ Հայաստանի աղէտը պատճառ չդառնայ նոր արտագաղթի։

Գիտեմ որ մեր առաջարկած միջոցները լրիւ չեն, ոչ ալ կախուած Երեւանի կամքէն, բայց որովհետեւ պէտք է անհնարն իսկ փորձել ամոքելու համար բնութեան հասցուցած աղէտը, կառավարութիւնն ալ պիտի փորձէ «անհնարը», ըստ կոմունիստներու։

Ն. ԲԱԴԱԼԵԱՆ

ՇԻՐԱԿԻ ԱՂԷՏԻՆ ԱՌԹԻՒ Թաւրիզէն կը գրեն մեզի.—

Շիրակի աղէտին առթիւ Ատրպատականի առաջնորդարանը, Հօկի Թաւրիզի մասնաճիւղը եւ Շիրակ Վանանդի Հայրենակցական Միութիւնը Հոկտեմբերի 31ին Կիրակի ցերեկ, հոգեհանգիստ կատարեցին Մայր եկեղեցւոյ մէջ, ուր ներկայ էր խուռներամ բազմութիւն։

Ներսէս արքեպ. Մելիք-Թանգեանը պատմեց աղէտի մանրամասնութիւնները եւ կոչ ըրաւ, որ Թաւրիզի Հայութիւնը դրամական օգնութիւն հասցնէ աղէտեալներուն։ Կազմուած է 28 հոգինոց յանձնաժողով մը, որ հանգանակութեան պիտի ձեռնարկէ։

Հոգեհանգստէն առաջ առաջնորդը հետեւեալ հեռագիրը զարկաւ Լենինականի առաջնորդին.

«Յանուն Ատրպատականի հայութեան յայտնում եմ մեր խորին ցաւն ու կսկիծը, պատահած աղէտի համար։ Այսօր կատարուեց հոգեհանգիստ զոհերի յիշատակին, Թաւրիզի հայութիւնը իր լումաներով կ'օգնէ աղէտեալներին»։

ՀԱՅ ԴՊՐՈՑ

(ՊԸՆԷՆ)

— Կլա՛ն։

Շոգեկառքի պաշտօնեային ձայնն է որ կը լսուի, ու կ'աճապարեմ վար իջնել, քանի մը քայլ անդին սպասող հանրակառքը առնելու եւ դէպ ի Պընէն, «Հայ Դպրոց» բարձանալու։

Ճամբայ կ'ելլենք։ Հետզհետէ կը բարձրանանք Ժիւռայի կողերուն վրայ, մեր ետին թողլով կապոյտ Լեմանն ու փառայեղ Մօն-Պլանն իր անծայրածիր ձիւնածածկ շղթայով։ Աջ ու ձախ մարգագետիններ, մրգաստաններ, այգիներ։ Տակաւին առտուան ժամը 7.30 է ու գիւղացիները այգեկութքի են արդէն։

Վերջապէս Պընէն. բացատրուածին նման կը յառաջանամ երկար փողոցէ մը ու յանկարծ... «Փառք քեզ Տէ՛ր Աստուած մեր... Եռյարկանի շէնքէ մը շարականին այս տողն է որ կ'երգուի, հայ մանուկներու անուշ ձայնով։

Քիչ վերջ դպրոցին բակին մէջն եմ, ու կը դիտեմ Ալպերը, Լէմանը, եւ հեռո՜ւն շատ հեռուն Ժընեւի մայր եկեղեցիին հսկայ աշտարակները, մինչ աշակերտները տնային առտուան գործերով կը զբաղին։ Եւ ահա ուժգին զանգակ մը. 40ի մօտ 4-14 տարեկան աղջիկ-մանչ սրահը կը հաւաքուին առաւօտեան պաշտամունքին՝ կոկիկ, մաքուր։ Պահ՝ ուր տղոց կը կարդացուի կամ կը պատմուի պատմութիւն մը։ Սուրբ Ներշնչման պայծառ աղբիւր։ Այսօրուան նիւթը Համաստեղի «Փիլիկ Աղբար»ն է։ Բոլորն ալ լուռ մտիկ կ'ընեն։ Փիլիկ աղբօր հետ կ'ապրին. իրենց նայուածքներէն, դէմքի շարժումներէն կ'երեւի որ իւրաքանչիւրը իր երդիքը կը կը տեսնէ հիմա։ Ընթերցումը կը լրանայ, բոլորը մէկ կ'երգեն «Հայր Մեր»ը, ա՛յն եղանակով, որ Հայուն տառապած հոգիէն կը բխի։ Դասարանները կը ցրուին, աշխատութիւնները կը սկսին տեւելով 9-11.30, միջդադարներով։

Կէս օրէ վերջ։ Բակին մէջ, ընկուզենիին տակ կը խօսակցիմ քանի մը տղոց հետ, որոնք յառաջիկայ Օգոստոսին Ժընեւ պիտի իջնեն, յարմար մասնագիտութեան մը կամ բարձրագոյն ուսման հետեւելու։ Ինչ՞ պիտի ըլլան անոնք, ինչե՛ր. ելեկտրագէտ, մեքենագէտ, ոսկերիչ-գոհարագէտ, ուսուցիչ, բժիշկ, քանդակագործ, հողագէտ, նկարիչ,— այն ամէնը որ կրնայ նպաստել հայրենիք մը վերականգնելու եւ ծաղկեցնելու։ Կ'ըսեն թէ տղաքը իրենց հակումը շատոնց զգացած են, ու պիտի յաջողին անշուշտ երբ կը սիրեն, կարող են, ու միջոցներ կան։ Կը պատմեն թէ պզտիկներուն դասարանին մէջ, երբ Տիկ. Ռ. Զօրեան կը հարցնէր իւրաքանչիւրին թէ ինչ պիտի ըլլայ ապագային եթէ Ժընեւ իջնէ, հինգ տարեկան մանուկ մը, բոլորովին լուրջ, մատը բարձրացնելով կ'ըսէ.

— «Տիկի՛ն, ես ալ զօրավար պիտի ըլլամ»։

Եղի՛ր ինչ որ կ'ուզես, միայն թէ լա՛ւը, վարպե՛տը եղիր։

Դասերը կը վերսկսին 1.30ին ու կը տեւեն մինչեւ 4.15։ Կ'այցելեմ ձեռական աշխատութեան սրահը, ուր կը տեսնեմ տղոց աշխատութիւնները բաւական յաջող։ Հո՛ն է նաեւ մամուլը, հետզհետէ տպագրուող էջերուն կոյտերուն մէջտեղ։ Տնօրէնը, ինք է գրաշարը, տպագրիչը եւ ամէն ինչը։ Իրեն կ'օգնեն ուսուցիչ մ... եւ աշակերտները։ Առաջին գր... քո՛յկը արդէն լոյս ընծայած... «Զափու վրայ դպրոց»ը, եւ մ... մուլին պատճառաւ թէեւ տպա... գրական թերութիւններ ունի, ... կայն շատ յաջող անցած է իբրեւ առաջին եւ ամենադժուարին քայլ... Հիմակուան մեքենան նոր մըն է եւ աւելի մաքուր կը տպագրէ։

Կ'անցնիմ ննջարանները բոլ... ալ մաքուր, յարդարուած։ Դասեր... լրացած են, ու տղաք տնկարան... մէջ կը զբաղին մշակութեա... որ իրենց ուսման մաս կը կազմ... Դպրոցը ունի նաեւ ագարակ ... ուր չորս կովեր կը պահուին, որ... օրուան կաթը կը մատակարարէ... Հիմա հորթուկ մըն ալ ունեցա... տղոց գուրգուրանքին առարկա...

Ընթրիքէն ժամանակ մը ... տոյ երբ սերտողութեան զանգը կը հնչէ, տղայ ու աղջիկ, ինծի կը յանձնեն երկտող նամակներ... տարափ մը, Ժընեւի դպրոցը, իրեն... իրենց ընտրած քրոջ կամ եղբօ... տանելու։

Քիչ վերջ լուռ է չորսդին. սեր... տողութեան մէջ թաղուած են բոլորն ալ։ Ապագայ զարգացե... սերունդ մըն է որ կը խմորու... Ժընեւի մէջ հասուննալու համար։

ԺԸՆԵՒ — ԱՐՇԱԿ

ՌՈՍՏՈՄ ԼՍ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՆՈՅ. 6Ի ԵՐԵԿՈՅԹԻՆ ՀԱՇԻՒ

ՄՈՒՏՔ	
406 տոմս ծախուած 7 ֆր.էն	2842.–
Պատուոյ տոմսերէ	280.–
Աճուրդ	2500.–
Ջարդանիշ	521.–
Պիւֆէն ընդհ. մուտք	2216.3
Գումար	8359.3
ԵԼՔ	
Կառավարութեան 2 նամակ	8.2
Սրահի ծախք	2975.–
Պետական տուրքեր	551.4
Տոմս եւ ազդ. (տպագր.)	465.–
Ոստիկան	30.–
Ֆանֆառ	250.–
Նամակներու դրոշմաթուղթ	121.7
Զանազան ծախքեր	97.
Դերասաններու եւայլն ծախք	285.–
Խմիչք	631.–
Բաքլավա	119.6
Ժամպոն-սալամ	142.–
Հաց	94.5
Տանձ, խնձոր, պանան	115.6
Լիցք (տօմա)	90.–
Թէյ, շաքար	12.0
Գումար	5988.5
ԸՆԴՀ. ՀԱՇԻՒ	
Մուտք	8359.3
Ելք	5988.5
	2370.7
Միութեան նուէրը	129.2
	2500.–

Այս գումարը «Յառաջ»ի ֆ... ջոցաւ Նպաստամատոյցին ղրկուած է։ (Տես 14 Նոյեմբեր)։

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ Հանգանակ... Յանձնախումբը կը խնդրէ մեզ... մէ ճշդել թէ դիւանին ստորա... գրութեանց առջեւ գրուած կու... սակցական որակումները աւելորդ են եւ թէ յանձնախումբին մէջ կուսակցական եւ միութենական հանգամանքով անդամ չկայ։

* * *

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՆՊԱՍՏԱՄԱՏՈՅՑԻՆ հետ փոխադարձ համաձայնութեամբ, Եղբայրական Օգնութեան Յանձնախումբը կը խնդրէ հագուստ-կապուստ եւն. ղրկել 67 Fbg. St. Denis Mr. Reaumeին N. E. R.

...ՍԷՅԼԷՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

100.— ՎԱԼ ՊԱՐԷԼ

...Երբ Հանրակառք կ'առնէի ...ին Վալ Պարէլ անակնկալ անուն մը պարզուեցաւ առատաւան ...պ Հովտին։ Երկաթէի մօտ կի... ...ու աղջիկներ, իրենց ձեռքերը մէկ պզտիկ ծրարներով, ...եցուած էին հանրակառքին մէջ։ ...մաքուր հագուած ու շքեղօրէն ...ազդուած գեղատի աղջիկներ ...թուրքերէնով խառն հայերէն, ...ին ալ աղճատեալ ֆրանսերէ...վ կը խօսէին, իսկ պառաւները ...ու թուրքերէն։ Քովս նստած էր ...45 տարեկան կին մը, որուն ...մաքրուն տակ պահուը... ...ծ ականջներէն կախուած էր ...օղեր, իսկ աջ ձեռքին չորս ...ին ալ կը կրէին թանկար... ...ժէք քարերով մատանիներ։

— Քոյրս մէկ ո՞ւր այսպէս ...հարցուցի, գրեթէ նոյն տարիքով ...կնոջ մը որ նստած էր ձախս ...ու իր ծունկերուն վրայ ...ւէր խոշոր ծրար մը։

— Վալ Պարէլ կ'երթանք, ...ենք, պատասխանեց ու... ...ութեամբ մը, որ իր հպարտ ...ուածքէն, կամ փեսին մայրը՝ ...կամ ամէնէն մօտիկ ազգա... ...կաններէն մէկը ըլլալ կը թուէր։

— Ինչեր կան այս ծրարին ...ը։

— Ես փեսին հօրաքոյրն եմ. ...այս ծրարին մէջինը մեր ...երներն են, ըսելով բացաւ ...ն եւ սկսաւ մէկիկ մէկիկ ցոյ... ...րը։ Բարեբախտաբար պաշ... ...նայէն զատ ուրիշ ֆրանսա... ...ներ չկային մեր մէջ։ Աղմուկն ...իրարանցումը անտանելի էին։ ...անք հարսին թեւաթիկնե... ...ն, որիշներ փեսին առաւելու... ...իններուն վրայ կը խօսէին։ ...45 վայրկեանէն հասանք ...Պարէլ։

Մարսէյլի ամէնէն գեղեցիկ ...օդասուն արուարձաններէն մէկն ...վայրը բարձր ու կանանչ ...մը ստորոտը, որու կողքին ...կը հոսի Մարսէյլի ...ը։

Առաջին անգամ Հարսնեւոր... ...հետ միասին մտանք Օննիկ ...գորգի գործատու... ...ական մեծ շէնք մըն էր ...ուած հսկայ ծառերով եւ ...ներով։ Առաջին եւ երկ... ...յարկի ընդարձակ սրահները ...կներով բաժանումներու ...լով 80-70 փրանք ամ... ...յատկացուած էր աշխա... ...ընտանիքներուն։ Իսկ ...յարկը նոյնպէս մեծ եւ ...սրահ մը, կը ծառայէր ...գործատեղի։

Կը պատրաստուէի չէնքէն ...Օննակի մը կիսաբաց ...առջեւ էի, երբ լսեցի երգի ...մը՝ «Հէք մարդկութեան ...Հոս Հայրենիք մը ու... ...չողնած անոր մէնիկ ...ո՞հ այդ է սոսկ ցաւ ինձ ...»

...լսեցի ես այդ հին երգը Պ. ...եւ ներս մտայ սենեա... ...երիտասարդ այրի տիկին մը ...ղիմաց անցած մազերը ...կ'երգէր յիշեալ եր... ...հայրը վաթսունամեայ ...մը, ջղանցքին նայող ...առջեւ նստած սադ... ...կը կարդար։

— Ինչո՞ւ այդ հին երգը տի... ...հարցուցի բան մը ըսած ըլ... ...համար։

— Հին չէ այդ, ցաւը նոր է

մնացած եւ կարծես նոր ալ պիտի մնայ. մանաւանդ այս աղէտալի օրերուն շատ պատշաճ։

Տիկնոջ այս պատասխանին վրայ պարպանձելով դուրս ելայ ընկճուած։

Ցիսուն ընտանիքներ կը բնակէին Պալտասարեան շէնքին մէջ, իսկ 30 ընտանիքներ, մօտակայ ֆրանսացիներու տուներուն մէջ վարձուոր են։

Այրերէն շատեր կ'աշխատին Սէն Մարսէլի եւ շիշի գործարաններուն մէջ, իսկ կիներէն մէկ մասը գորգի գործով կը զբաղին եւ կը ստանան հազար կապին համար 1.30, այնպէս որ 13-15 փրանք հազիւ կը հանեն օրական։ Վերջին 3-4 ամսուան ընթացքին 4 հարսնիք եւ մէկ նշանտուք եղած է։ Գործարանին հասատատումէն ի վեր 2 մահ միայն պատահած է, մէկը՝ պառաւ, իսկ միւսը մանուկ մը։ Մէկ տարուան ընթացքին 4 ծնունդ միայն ունեցած են, 3 աղջիկ մէկ մանչ։ Ունին 50է աւելի 7-12 տարեկան պզտիկներ, որոնց մէկ մասը ֆրանսական դպրոց կ'երթան, իսկ միւս մասը կը թափառի պարտէզին մէջ եւ ջրանցքին եզերքը, անշուշտ ծնողական պզտիկ անզգուշութիւն մը կրնայ վտանգաւոր դառնալ պզտիկներուն։

Հոս կարելի է պզտիկ մանկապարտէզ մը բանալ շատ դիւրութեամբ։ Եթէ Պ. Պալտասարեան եւ ազգային մարմինները չեն հետաքրքրուիր այս գործով, գէթ ծնողներ կրնան նախաձեռնարկ ըլլալ, ապահովելու համար իրենց պզտիկները։

Ստ. Միլտոնեան

Մարսէյլ

101.— ԼԱ-ՓՈԿԱ

Լա-փոկա քանի արուարձաններէն է, երեք քիլոմեդր հեռաւորութեամբ, 15 վայրկեան հանրակառքով։ Գեղեցիկ օդասուն միջավայր մը։ Այստեղ ալ ժամանակին համախմբուած է փոքրաթիւ հայութիւն մը Մարսիլիայէն եւ Պոլսէն։

Մեր հայրենակիցները փոքր Ասիոյ զանազան միջավայրերէն ըլլալով, բոլորն ալ արհեստաւոր են։ Կան երկու ընտանիքաւոր բաղկացած 7 հոգիէ, 3 փոքրեր եւ 4 ամուրի երիտասարդներ։

Ընտանիքաւորներէն մէկը ունի դերձակի խանութ մը, իսկ միւսը գրաշար է որ կ'աշխատի քանի ֆրանսական մեծ տպարանի մը մէջ։ Ամուրի երիտասարդներն ալ զանազան արհեստներու կը հետեւին թէ Լա-փոկայի եւ թէ քանի մէջ։

Օրավարձերը բաւական գոհացուցիչ են, սակայն չեն բաւեր ապրուստի սղութեան պատճառաւ։ Ազգային ոչ մէկ կազմակերպութիւն, բացի անհատ դաշնակցականներէ։ Գոհացում կը գտնենք «Յառաջ»ով։

Երեկոները բոլորս կը համախմբուինք Պ. Դայլերեանի խանութը ու կը վիճաբանինք զանազան նիւթերու վրայ։

Շիրակի աղէտին առթիւ մեր բաժինը տուինք Լա-փոկայի գործարանի հայրենակիցներուն հետ միասին 32 անհատներէ հաւաքուեցաւ 1290 փրանք, որ անմիջապէս փոխադրուեցաւ Փարիզի Ամերիկեան Նպաստամատոյցին կեդրոնին։

Ա. Աղաբէկեան

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ ԽՈՆԱՐՀ ԽԱՒԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՊՈՒՌԿՈՒԱՆ ԵՒ ԼԱ ԿՕԻԻ

ՊՈՒՌԿՈՒԱՆ, 20 Նոյ.— «Յառաջ»ի մէջ, կարդալով աշխարհի աղէտին լուրը, Պուռկուանի եւ Լա Կօիի փոքրաթիւ Հայերս անմիջապէս կազմեցինք հանգանակիչ յանձնախումբ մը, որուն անդամներն են,— Արտաւազդ Ճէրանեան, Անդրանիկ Գուշարեան, Թորոս Պաշըլղէօյիւկեան, Օհաննէս Թէրզեան, Յարութիւն Գափաաանեան։

Ամէն անհատ իր կարողութեան չափով մասնակցեցաւ հանգանակութեան, եւ գոյացաւ 650 ֆր.։ Հանգանակութիւնը պիտի շարունակուի մինչեւ Նոյ. 25։

Ա. Ճ.

ԽԱՐԲԵՐԴԻ Հայրենակցական Միութեան Պ. ընդհ. ժողովը տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 13ին։ Վարչութիւնը կը հրաւիրէ իր անդամ եւ համակիր հայրենակիցներէն բոլոր անոնք որ տակաւին չեն կատարած իրենց պարտականութիւնը հանդէպ մեր բազմաչարչար քոյր - եղբայրներուն եւ դժբախտ հայրենիքին, որ բարի ըլլան փութացնելու իրենց համեստ լուման ու փոքրիկ կապոց հանդերձեղէններ։ Հասցէ Յովհաննէս Տէր Յովհաննէսեանի, 8 Rue de la Mairie, Gentilly (Seine): Գոյացած գումարը եւ կապոցները անմիջապէս պիտի յանձնեն իրենց նպատակին։

(Կնիք)

ՄԵՐ ԲԱԺԻՆԸ

ԼԸ ՓՈՒԶԷՆ.— Թօքատի Արթովայի Հայրենակցական Միութիւնս, կարդալով «Յառաջ»ի հրատարակութիւնները Շիրակի երկրաշարժի մասին, ուզեցինք օգնութեան հասնիլ մեր դժբախտ հայրենակիցներուն։ Մէկ մէկ օրական կամ աւելի վճարելով գոյացաւ 305 փրանքի գումար մը զոր կ'ուղարկենք ձեզի։

Գանձապետ Ատենապետ
Վ. Գարեան Ս. Յակոբեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

«Յառաջ»ի Հոկտ. 31, Նոյեմբ. 12 եւ 17 Թուակիր Թիւերուն մէջ Թեր ու դէմ հրատարակութիւններ երեւցան, Փարիզի եկեղեցիին մէջ պատահած միջադէպի մը առթիւ։ Փարիզի եւ Պելճիքայի հոգեւոր հովիւ Վռամշապուհ եպիսկ. ալ իր կարգին «պաշտօնական յայտարարութիւն» մը ղրկած է մեզի։ Կը հրատարակենք միայն այն մասը որ կապ ունի մեր հրատարակութեան եւ յուզուած հարցին հետ, պարզապէս աւելի լուսաբանած ըլլալու համար վէճը։ Մեր տեսակէտը՝ ուրիշ առթիւ։ Խմբ.

ԱՌԱՋԻՆ ԵՒ ՎԵՐՋԻՆ ԽՕՍՔ

Պ. Չայլաք՝ պատուիրակ սրբազանի կողմէն նշանակուի, «օրէնսգէտ-խորհրդական»ի տիտղոսով, Դատաստ. խորհրդոյ մէջ գրուած էր իբր քարտուղար, աւելի ճիշդը իբր «պրօկուրոր», որպէս թէ ցարական «ռէժիմ»ի օրերուն մէջ եղած ըլլէին։ Քանիցս դիտել տրուեցաւ, թէ՝ «Պ. Չայլաք անծանօթ մըն է մեզ եւ իր կենցաղն անստոյգ, մանաւանդ թէ նիստերու պաշտօն ազմկայոյզ եւ կռուազան, նոյնիսկ իր արժանայարգ պաշտօնակիցներուն հետ, բայց անլսելի մնաց։

Ամուսնական խնդիր մը կար ոեզանին վրայ. Դատաստ. խորհուրդը գումարուելով Հոկտ. 2 Շաբաթ օր, յետ մանրակրկիտ քննութեանց՝ իր վճիռը տուաւ ի նպաստ անպարտին, երբ ամբաստանեալն անգլ. եւ ֆրանս. երկու փաստաբաններն՝ արդէն քաշուած էին իրենց պաշտպանած դատը հետապնդելէ։ Բայց Պ. Չայլաք՝ փոխանակ իբր քարտուղար արձանագրելու խորհրդոյն միաձայնութեամբ տուած վճիռը, սկսաւ գոռալ թէ՝ «ես համամիտ չեմ խորհրդոյդ վճռոյն, կը բողոքեմ եւ այս օրէն կը հրաժարիմ»։ Թէեւ ի կարգ հրաւիրեցինք, բայց ի զո՜ւր։ Քանի մը օր ետքն ալ Պոլսոյ «Նոր Լոյս»ի մէջ կարդացինք իր հրաժարած ըլլալը։

Ցանկարծ, Հոկտ. 16ի շաբաթ օրը ժամը 3ի միջոցին երբ ես ճաշարանէն կը վերադառնայի, տեսայ որ Պ. Չայլաք երեւան կ'ելլէ, եւ ամուսնական խնդիր ունեցողներուն ալ հրաւէր ղրկեր է առանց նախազգուշութիւն գիտութեան. մանաւանդ թէ անդամակիցները ամէնքն ալ բացակայ էին նոյն օրը։

Իմ իրաւասութեամբս հարցուցի իրեն— «Քանի որ հրաժարած ես, ուրեմն ի՞նչ հանգամանքով հրաւիրեցիր այս խնդիրը, եւ ի՞նչ վատ թելադրանքով գրաւեցիր պատուիրակ Սրբազանն, որ Էջմիածնի եւ Փարիզի մէջ աչքին խնդիրներ ծագեցուցիք»։ Ահա ճիշդ ասոր համար ես էի արդար զայրոյթիւս խորհրդարանէն «երթաս բարեաւ» ըսողը եւ ոչ այլ ոք։

Իսկ Պ. Պ. Պօյաճեան եւ Չօնչէքիւլեան եկած էին՝ բարեկեր նուիրատուէ մը իրենց խնդրանքը եկեղեցւոյ համար առնուած արժէքաւոր կարասի մը, որ փոխադրած են պատուիրակ Սէվիլլեան, ու չեն բերեր, յետս պահանջելու համար։

Ի բուժումն գայթակղեալ մտաց հանրութեան, ահա առաջին եւ վերջին խօսքս։

Վռամշապուհ եպիսկոպոս

ԽԵՂԱԹԻՒՐՈՒՄ ՄԸ

Ցեղական Թերթի մը մէջ զարմանքով կարդացինք հետեւեալը. «Կիլիկեան Հայրենակցական Միութիւնը 7 հոգիի մէջ կազմուած է եւ անոր անունով խօսող Պ. Գ. Թէլլալեան այդ 7 հոգին անգամ չի ներկայացներ»։

Պաշտօնապէս կը յայտարարենք թէ՝ մեր Նորակազմ Միութիւնը արդէն իսկ ունի 40ի մօտ անդամներ, որոնց թիւը հետզհետէ կ'աւելնայ եւ գաւառներէն իսկ խնդրանք կայ մասնաճիւղեր կազմելու։ Ոչ թէ եօթը, այլ հինգ անդամներէ բաղկացած վարչութիւնս ծնունդ առած է ընդհանուր ժողովի քուէէն, հետեւաբար Պ. Գ. Թէլլալեան ունէ տեղ կը ներկայանայ վարչութեան հաւանութեամբ եւ իր օրինական գերի մէջն է։

Այս առթիւ վարչութիւնս բոլոր Կիլիկեցիներու կողմ. կը յայտնէ իր ցաւը նոյն թերթին, այսպիսի դիտումնաւոր խեղաթիւրումներու եւ սուտերու համար։

(Կնիք վարչութեան)

«ԼԷԲԱԼ» ԴՈՑԵԲԵՐՈՒ ԱՒԱՐԸ

Նոր որոշման մը համաձայն, Պոլսոյ քաղաքապետութեան սահմաններուն մէջ գտնուած Յոյներէն փախստական եղողներուն կալուածները պիտի ծախուին։ Լէբալ գոյքերու նոր օրէնքին համաձայն 5 Օգոստոս 1924 թուականէն վերջ գրաւուած կալուածները գերծ են վաճառման այս որոշումէն։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԿԻՐԱԿԻԻ ՄՐՑՈՒՄԸ

Կիրակի օր Վէնսէնի անտառին մօտ, Սթատ փէրշինկ մարզարանին մէջ Հ. Մ. Ը. Մ.ը կազմակերպած էր մրցում մը ի նպաստ Շիրակի աղէտեալներուն։ Քանի մը օրէ ի վեր տիրող աննպաստ օդը եւ կազմակերպական ծախսերը պատճառ եղան որ մարզական տեսակէտով յաջող հանդէսը նիւթական աննշան հասոյթով մը փակուէր։

Հազարէ աւելի հանդիսատեսներ փութացած էին մարզարան դիտելու համար օրուան մրցումները, որոնք սկսան ժամը ճիշտ 1ին։ Գոլօժայ Արժանթէօյ (Արմէնիա) եւ Պէլվիլ մանաճիւղերու միջեւ։ Հակառակ դատաւորին կողմնակալութեան, վերջինները պարտուեցան 2ի դէմ 3 նշանակէտով։

Ժամը 3ին սկսաւ մեծ մրցումը։ Լուսանկարիչներ, շարժանկարիչ մը եւ վարիչներ զուարթ եւ ուղեւոր մը մէջ են մինչեւ սուլիչի ձայնը։ Խաղը սկսած Հ. Մ. Ը. Մ.ը սիրուն ծաղկեփունջ մը նուիրեց։

Խաղը սկսաւ մեր տղայոց յարձակողականով եւ հինգ վայրկեան հազիւ անցած արագ վայրէջքով մը մեր տղաքը բացին «սքօր»ը։

Կորնթեանները կամաց կամաց կազմակերպուելով սկսան տիրապետել եւ տասը վայրկեան վերջ հաւասարեցան։ Մինչեւ կիսախաղ խաղը հաւասար անցաւ, երկու կողմերն ալ իրենց կարգին տիրապետելով։

Երկրորդ մասը հազիւ թէ սկսած, Ֆրանսացիները նշանակեցին երկրորդ կօլը, ընդհանուր զարմանքի մէջ, եւ բաւական ժամանակ մը տիրապետեցին լայնօրէն, գործի դնելով մեր պաշտպանողականը եւ մասնաւորապէս բերդապահ Ցէվէճեանը, որ շատ մը գեղեցիկ եւ դժուարին «պլօքաժ»ներ ըրաւ։

Քսան վայրկեան վերջը մեբինները իրենց կարգին անցան Ֆրանսացիներուն բերդին առջեւ եւ Շահէնի մէկ փասին վրայ Ս. Կարապետեան նշանակեց երկրորդ կօլը։ Խաղը ալ աւելի տաք եւ արագ վիճակ մը առաւ, Կորնթեանները միշտ լայնօրէն կը տիրապետէին եւ օգտուելով մեր խաղացողներուն մէջ իսկ բերդինառջեւ ունեցած խառնաշփոթութենէն նշանակեցին երրորդ կօլ մը։ Վերջին վայրկեաններուն մէջ Հ. Մ. Ը. Մ.ը ձեռք առաւ յարձակողականը բայց անօգուտ։

*** Կորնթեանները շատ լաւ եւ մաքուր խաղ մը ունեցան, իսկ մեր խումբը ուր անձնապէս առանձինն ամէնքն ալ լաւ էին, չկրցան խմբական խաղ մը տալ։ Այս արդիւնքն իսկ (3-2) պատուաւոր է, եթէ նկատի ունենանք որ Ա. Ս. Սթրազպուրկ, Սիտի պէլ Ալպէս, Րուան եւլն. ասկէ տարբեր արդիւնք չեն կրցած ձեռք ձգել Կորնթեաններուն դէմ։

*** Փարիզահայ նուագախումբը նուագեց քանի մը քայլերգներ, խելով ծափեր ներկաներէն։

Հ. Թ.

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ՔՐԷՏԻ ՖՈՆՍԻԷԻ Նոյեմբեր 15ի վիճակահանութեան մէջ 50,000ական փրանք շահած են հետեւեալ թիւերը,— թիւ164,490 (1886ի պարտաթուղթերէն), 753,729 (1903ի պարտաթուղթերէն) եւ 224,378 (1911իններէն)։

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՇԻՐԱԿԻ ՋՈՀԵՐՈՒՆ

("ՅԱՌԱՋ"Ի ՄԻՋՈՑԱՒ)

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՑԱՆԿ

Պիթլիսցի Արտաշէս Մնօեան	50.—
Միսաք Ղազարեան	30.—
Տէր եւ Տիկ. Գնդունի	100.—
Յարութիւնեան եղբ. Իսալաթ (Մարոք)	500.—
Պետրոս Ջարոյեան	50.—
Թոքատի Արթովայի Հայրկց. Միութիւն (Լը Փուզէն)	305.—
Գումար	1035.—
9րդ ցանկին գումարը	45392.80
Ընդհ. գումար	46427.80

*** Այս գումարէն Աղէտեալներու Յանձնախումբին գանձապահ Պ. Պօղոս Նուպարեանի յանձնուած է Փօն տ'Օմնայի երիտ. միութեան բաժինը, 447 փրանք, համաձայն իրենց բաղձանքին։

ԵՂԲ. ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

Յանձնախումբը ստացած է.— Պ. Պօղոս Ղուկասեանէ 10,000 փրանք, Յովսէփ Սարուխանով 100, Օր. Սօկօլով 50, Սիմէօն Ասվատուրով 500։

Մասիս Տպարանի վարչութիւնը նուիրած է Յանձնախումբին համար կատարած տպագրական գործերու փոխարժէքը՝ 200 փրանք։

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

Ինչպէս գրած էինք, Սօֆիայի մէջ ալ Համազգային Մարմին մը կազմուած է, Եղբայրական Օգնութեան համար։ Յանձնախումբը պիտի օգտագործէ հետեւեալ միջոցները.—

1.— Հանգանակութիւն ժապաւէնեալ տետրով։ 2.— Ոսկեղէն կանոնի կիրակիի գործադրութիւն։ 3.— Ընդհանուր քոքարտաբաշխութիւն։ 4.— Հանդէս եւ երեկոյթ։

Ասոնց կանոնաւոր իրագործման համար աշխատանքի բաժանում կատարուեցաւ, ընտրելով իր մէջէն 4 մասնախումբեր, որոնց լիազօրութիւն տրուեցաւ յարմար դատած անձերով լրացնել իրենց կազմը։

Հանգանակութեան գործը երկու մասի բաժնուեցաւ։

Գլխաւոր վաճառատուններու եւ օտար առեւտրական հաստատութիւններու մօտ դիմումը պիտի յանձնուի կեդր. Յանձնախումբին, իսկ հասարակութեան մնացեալ մասը պիտի կազմակերպէ Հանգանակիչ Մասնախումբը։

Նկատի ունենալով ժողովուրդի ընդհանուր տրամադրութիւնը, մեծ յոյս կայ որ Յանձնախումբը արդիւնաւոր գործունէութիւն մը պիտի ունենայ։

Սօֆիայի որբախնամը 50,000 լէվա տուած է աղէտեալներուն համար։

***

Պլովտիւր, Ռընոյի աշխատաւորներուն ցանկը.—

Խ. Փաստրմաճեան 100ֆր. Բ. Կանգունեան, Վ. Մուկոֆեան, Հիմինեան, Գ. Կիւլեան, Թէլլալեան, Յ. Գօլանճեան, Ջ. Ջաքարեան, Ս. Սիմաւոնեան, Գ. Յովհաննէսեան, Գ. Յովհաննէսեան, Ս. Ալիքսանեան, Վ. Թէրզեան, Կ. Մելքոնեան, Ե. Կիպրանեան, Վ. Զպուքճեան, Յ. Ալթունեան, Կ. Քաղրիկեան, Վ. Յովհաննէսեան, Տ. Թօփալեան, 50 ական ֆր., Ալաճեան, Կ. Պաղտասարեան, Ս. Օհաննէսեան, 40 ական ֆր., Ջ. Զաքըճեան, Յ. Փափազեան, Տաւիտեան, Ն. Նաւասարդեան, Թագւորեան, Խ. Խաչատուրեան, Մ. Ոսկճեան, Կ. Ազպիգեան, Գ. Տիրացուեան, Մ. Ժամկոչեան, Գ. Նշանեան, Պ. Գափարաճեան, Ղարիպեան, Հ. Աբէլեան, 30 ական փրանք, Վ. Թագւորեան, Թովմասեան, Գ. Նաւասարդեան, Շ. Գասպարեան, Յ. Չէօրէքճեան, Խ. Թօփուզեան, Մանկիտէս, Արիսթոտուլիտէս, Յ. Օհանեան, Ն. Թօզաթլեան, Ս. Մարկոսեան, Հ. Թէլլալեան, Ե. Արթինեան,

(Շար. կարդալ Գ. էջ 3րդ սիւնակ)

րէշ ոչինչ: Մուսթաֆա Քէմալ կը կարծէ թէ կարմիր բանակը լուրջ ուժ մը չի ներկայացներ միջազգային պատերազմի մը մէջ: Միւս կողմէ չուզեր վտանգել Թուրքիոյ յարաբերութիւնները Եւրոպայի եւ Ժընեւի հետ:

Կը կարծուի թէ սովետները Թուրքիոյ պաղութեան պատասխանատուն կը նկատեն Պերլինը, որ Թուրքիան կը քշէ դէպէ Ազգերու Դաշնակցութիւն:

«Տէյլի Թէլէկրաֆ» կ'աւելցնէ թէ Զիչէրին դժգոհ Գերմանիայէն, պիտի փորձէ մօտենալ Ֆրանսայի եւ Լեհաստանի:

Ռուսեւթուրք զինակցութիւն(?)

Օտեսայէն «Օպզըրվըր»ի կը հեռագրեն թէ զինուորական համաձայնութիւն մը կնքուած է Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ: Զիչէրին մասնագէտներ ղրկած է Էնկիւրի, շփման մէջ մտնելու համար Թուրք զինուորական իշխանութեանց հետ:

⁂ Թէվֆիք Րիւշտի պէյ հեռագիր մը ստացած է Զիչէրինէն, որով շնորհակալութիւն կը յայտնէ Թուրքիոյ արտաքին գործավարին Օտեսայի մէջ իրեն ցոյց տուած աշխատակցութեան համար եւ կը յայտնէ իր բացարձակ համոզումը թէ այդ աշխատակցութիւնը հասարակաց խնդիրներու մասին կատարեալ արդիւնքներու պիտի յանգի:

Թուրքեւսուրիական սահմանը

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ կիրակի օր հոն հասած է Թուրքեւսուրիական սահմանագլուխի ճշդման յանձնաժողովի նախագահ Դանիացի զօրավար Էռնէսթ, որ այցելած է Թէվֆիք Րիւշտի պէյի: Զօրավարը արդէն մեկնած է դէպի սուրիական սահմանը:

⁂ Սուրիոյ մարզպան Պ. Փօնսօ, որ Ալէվիներու պետութեան մէջ քննական պտոյտ մը կը կատարէ, հասած է Լաթաքիա եւ այցելած տիպար ագարակը: Մարզպանը իր գոհունակութիւնը յայտնած է յիշեալ շրջանի հանդարտութեան եւ խաղաղ բարգաւաճման համար:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Պարսիկ նախարար Թիմուր Թաշ, որուն անունը շատ յիշուեցաւ Օտեսայի տեսակցութեան առթիւ, փարիզ հասած է եւ Թանի խմբագրին յայտարարած է հետեւեալը.

— Բոլորովին սխալ է թէ Օտեսա գտնուեր եմ Զիչէրինի եւ Թէվֆիք Րիւշտի պէյի հանդիպումին ատեն: Ես Պարսկաստանէն գացի ուղղակի Մոսկուա, ուր մնացի 35 օր, Սուկովա երթալէ առաջ: Պարզ զուգադիպութիւն մըն էր, որ Պոլիս կը գտնուէի, երբ Թէվֆիք Րիւշտի պէյ Օտեսա կը մեկնէր:

Օտար մամուլին մէջ գրուեցաւ թէ Ազգերու Դաշնակցութեան հակառակ ասիական Ազգերու Դաշնակցութիւն մը պիտի կազմուի: Կը մոռնան որ Պարսկաստան շատոնց Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ է եւ կ'ուզէ իր դիրքը պահել այնտեղ: Իմ վեհապետս՝ Րիզա Շահ Փէհլէվիի գլխաւոր նպատակներէն մէկն է բարեկամական եւ խաղաղ կապեր հաստատել անխտիր իր բոլոր անմիջական դրացիներուն հետ: Բարեկամական դաշնագիր մը կնքուեցաւ Թուրքիոյ հետ: Խորհրդային Ռուսիոյ հետ յարաբերութիւնները կարգադրուելու վրայ են: Ուրիշ բանակցութիւններ ալ պիտի կատարուին: Պարսկաստանի արտաքին քաղաքականութեան մասին շրջող բոլոր լուրերը վերապահութեամբ պէտք է ընդունիլ: Այդ քաղաքականութեան ամենէն տիրապետող կէտն այն է, որ իմ երկիրս խորապէս կը փափաքի կատարեալ բարեկամութեամբ ապրիլ իր բոլոր դրացիներուն հետ: Րիզա Շահ, պարսիկ հանրային կարծիքին աջակցութեամբ, կը փափաքի ամէն բանէ առաջ երկրի բացարձակ անկախութեան, ուատոր համար բացարձակապէս չուզեր կողմ բռնել իր դրացիներէն ասոր կամ անոր արտաքին քաղաքականութեան մէջ եւ խիստ չէզոքութիւն կ'ուզէ պահել: Պարսկաստան նոյնպէս կը փափաքի աւելի եւս ամրապնդել զինքը իր հեռաւոր բարեկամներուն միացնող կապերը: Ասոնց առաջին շարքին վրայ է Ֆրանսա: Րիզա Շահ երկար տարիներ բանակը կազմակերպելէ եւ անոր ազգային ոգի ներշնչելէ, ելեւմուտքը հաւասարակշռելէ վերջ, կը փափաքի տնտեսապէս զարգացնել զայն, ատոր համար ալ խաղաղութեան եւ օտար պետութեանց օժանդակութեան պէտք ունի: Գահընկէց Շահին փոքրաթիւ կողմնակիցները երբեմն խլրտումներ կ'ունենան, սակայն ո եւ է կերպով չեն խանգարեր երկրին անդորրութիւնը եւ տնտեսական զարգացումը: Տուրքերը կանոնաւոր կը հաւաքուին, ճամբաներ կը շինուին, երկրագործութեան զարկ կը տրուի, շաքարի եւ թէյի պետական մենաշնորհը գանձին կը հայթայթէ կարեւոր գումար մը, որ բաւարար է ծրագրուած երկաթուղագծերու շինութեան: Շուտով Պարսից ծոցէն մինչեւ Կասպից ծով երկաթուղիի գիծ մը շինելու յատակագիծ պիտի պատրաստուի եւ շինութիւնը ամբողջ աշխարհի առջեւ աճուրդի պիտի դրուի: Եւրոպացի մասնագէտներ պիտի ուսումնասիրեն եւ փնտռեն Պարսկաստանի հանքային հարստութիւնները: Շուտով այդ հանքերը պիտի շահագործուին, մէջն ըլլալով հիւսիսային Պարսկաստանի քարիւղի հանքերը:

Ընկերվարական Միջազգայինի համաժողովը

Լիւքսանպուրի մէջ գումարուած Ընկերվարական Միջազգայինի համաժողովը վերջանալէ առաջ ընդունեց բանաձեւ մը, որուն մէջ կ'ըսուի թէ Հռենոսեան երկիրներու պարպումը եւ ընդհ. ապազինումը այլեւս ո՛չ մէկ յապաղումի պէտք է ենթարկուին, ու կը պահանջուի Գերմանիոյ միջդաշնակցային հակակշիռի մարմինին տեղ Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ քաղաքային մարմին մը նշանակել, ջնջել միջդաշնակցային բոլոր պարտքերը եւ Գերմանիոյ վճարումները յատկացնել վերաշինական աշխատանքներու:

Ըմբոստութիւն Ալպանիոյ մէջ

Պելկրատէն կը հեռագրեն թէ հիւսիսային Ալպանիոյ մէջ ըմբոստութիւն ծագած է եւ կառավարութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առած է զայն խեղդելու համար: Ըմբոստները տեղական ոստիկան զօրքը զինաթափ ընելէ վերջ համախմբուած են՝ քալելու համար Թիրանայի վրայ: Արդէն քանի մը ընդհարումներ տեղի ունեցած են կառավարական ուժերուն եւ ըմբոստներուն միջեւ, որոնք դէպի Շալիա նահանջեցին:

(Շար. գ. էջէն)

Վ. Կիւլպէնկեան, Ն. Յակոբեան, Ռ. Յակոբեան, Ա. Նիկողոսեան, Պ. Գարակէօզեան, Յ. Համբարեան, Վ. Տօլապճեան, 20ական ֆրանք, Ա. Դատաւորեան, Ն. Թօփալեան, Յ. Յարութիւնեան, Պ. Սիմոնեան, Հ. Կիւլեան, Տ. Եաղճեան, Ս. Գարագաշեան, Գ. Արապաճեան, Թ. Թաղէոսեան, Ժ. Շահինեան, Ծանօթ մը, Հ. Խաչեան, Ս. Սարգիսեան, 25ական ֆրանք, Խաչօեան, Յ. Ճօրճեան, Բ. Նալչաճեան, 15ական ֆրանք, Յ. Հէլվաճեան, Ա. Քէպապճեան Ս. Մկրեան, Տէր Գաբրիէլեանց, Ե. Խօրասանճեան, Ն. Եագութեան, Գ. Ճէնտէրէճեան, Խ. Իօպիւշիւմճեան, Գ. Զօպանեան, Գ. Մինասեան, Կ. Օհանեան, Կ. Պագրճեան, Լ. Մալաթեան, Լ. Մօրագեան, Գ. Միքայէլեան, Մ. Սիմոնեան, Է. Գալընթարեան, Մ. Հայրապետեան, Վ. Պէզիկեան, Շ. Թէրզեան, Մ. Մաթէոսեան, Ոմն, Տէր Գալուստեան, 10ական ֆրանք, Նիքոլա, Միքաս, Ռօտէն, Ժէրապէտ, Տիկ. Տէպէճեան, 5ական ֆրանք, Րընար, 1.50: Ընդհանուր գումար 2,616,50:

Պէլֆօրի հայրենակիցներու ցանկը.—

Ղ. Գրիգորեան, Ղ. Տէր Ալիքսանեան, Ե. Եղնիկեան 50ական ֆրանք, Ա. Շէհիրեան 15, Յ. Սարգիսեան 20, Յ. Աւագեան 5, Ղ. Հօլիկեան 25, Ա. Գույումճեան 10, Ս. Մանուկեան 5, Ա. Մանուկեան 5, Յ. Ճիէրճեան 5 Ս. Զէմիտարեան 5, Մ. Պօզիկեան 10, Մ. Պօղոսեան 20, Զ. Էքմէքեան 25, Հ. Աբիկեան 25, Գ. Փասիլեան 30, Գ. Ղազիկեան 25, Յ. Պալեան 25, Ս. Գույումճեան 10, Փ. Գազաեան 20, Յ. Զուրնաճեան 10, Թ. Ապէտինեան 10, Յ. Գարաճեան 60:

ԿԷՄԷՐԷԿՑԻՆԵՐ

Գ. Սիմաւոնեան 30, Տէր եւ Տիկ. Տարագճեան 100, Յ. Տարագճեան 10, Ճ. Տարագճեան 25, Դ. Տարագճեան 50, Կ. Գալայճեան 75, Ա. Գալայճեան 20, Ե. Գալայճեան 15, Տէր եւ Տիկ. Ուզունեան 100, Կ. Մարգարեան 50, Վ. Մարգարեան 10, Պ. Տէմիրճիպաշեան 30, Խ. Գարակէօզեան 10:

Ա. Գզրեան 25, Ա. Տօնիկեան 10, Գ. Ղազարեան 20, Մ. Կիրակոսեան 30, Ս. Այվազեան 30, Կ. Պօղոսեան 10, Եօզղատցի Ա. Գույումճեան 100, Ա. Գազաեան 10, Յ. Թերզեան 30, Գ. Թորոսեան, Բ. Թաղէոսեան, Յ. Տէրտէրեան, Յ. Այվազեան, Կ. Սահակեան 10ական ֆր., Ս. Ոչխարեան 25, Ղ. Քիւրքճեան 40, Վ. Այնդէպեան 10, Բ. Քէհեաեան 15, Վ. Վարդանեան 15 ֆրանք, Ի. Հայրապետեան 5, Ա. Տագէսեան 20, Ս. Զալըզեան 15, Խ. Յովհաննէսեան 50, Գ. Գազանճեան 20, Հ. Եօրղանճեան, Պ. Եօրղանճեան 25ական ֆրանք, Յ. Մանիսալեան 20, Գ. Թօլեան 15 ֆրանք: Ընդհանուր գումար՝ 1655 ֆրանք:

Հանգանակութեան գումարը գաղտնի պահուելով, աճուրդի հանուեցաւ, ու այդ պատճառաւ 139 ֆրանք եւս կը ղրկենք ձեզի: Պ. Գարեգին Ղազարեանի վրայ մնաց աճուրդի գումարը: Ընդհ. գումար՝ 1794 ֆրանք: (Տես «Յառաջ» 12 Նոյեմբեր: Տասը ֆր.ի տարբերութիւնը առանձին նշանակուած է):

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Եռագոյն խումբի ընկերական ժողովը 26 Նոյեմբեր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին, Bois Colombes, 80 Rue Charles Chefsonի սրճարանը:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան կուսակցական դասընթացքը Ուրբաթ օր, Նոյ. 26 Թոստոմի սրահը 131 Rue du Fbg. du Temple: Նոր ընկերներ եւս կը ընդունուին:

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ «Կուկունեան» խումբի ժողովը Ուրբաթ 26 Նոյ. ժամը 8ուկէսին նախկին գրադարանի սրահը: Ներկայանալ անդամատետրով:

ԿԻԼԻԿԵԱՆ Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը, վաղը Հինգշաբթի գիշեր ժամը 9ին 61 Rue Monsieur le Prince, Ֆլօրիա ճաշարանին սրահը: Բոլոր Կիլիկեցի հայրենակիցներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Կարեւոր օրակարգ:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէլվիլի մասնաճիւղի վիճակահանութիւնը տեղի ունենալով շահեցան հետեւեալ թիւերը.—Ա. 45 թիւը կը շահի ձեռքի ժամացոյց մը, Բ. 423 կը շահի ինքնահոս գրիչ մը. Գ. 244ը գրպանի թաշկինակ մը, Ե. 62ը մնտաքս փողկապ մը:

Յիշեալ թիւերը շահողները իրենց նուէրը ստանալու համար պէտք է դիմեն 32 Rue Fessart Paris (19e).

«ՅԱՌԱՋ» արուեստասէր միութեան Գրական երեկոներու 5րդ.ը Ուրբաթ 26 Նոյ. ժամը 8ուկէսին Ֆլօրիայի ճաշարանը: Նիւթ՝ «Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի գրական գործունէութիւնը», գեղարուեստական յայտագրով: Մուտքը ազատ:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ԼԸ ԳՐԷՕԶՕ, Հ. Ձ.— Բասն ֆրանքը ստացած ենք: Կը ղըրկուի 15 Նոյեմբերէն:

ԼԻՈՆ, Ա. Մ.— Ստացանք 20 ֆրանք: Ղրկեցինք:

ՎԻԷՆ, Գործ.— Ստացանք 285 ֆրանք: Համաձայն ենք:

ԼԸ ՓԷՐՐԷՕ, Յ. Ը.— Ստացանք 20 ֆրանք:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ա. Հ.— Ստացանք 2 տոլար: Ղրկեցինք:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ, Ս. Ս.— Շնորհակալիքին համար պէտք է 20 ֆրանք ղրկէք:

ՎՕ-ԱՆ-ՎԻԼԷՆ.— Նամակատուփով պատասխանուած է: Սկսանք ղրկել Տէսինի թերթը:

ՏԷՍԻՆ, Հետախոյզ.— Ձեր ծանուցում ուշ ստացանք:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Յ. Ժ.— Ստացանք նամակը եւ 20 ֆրանք:

ԼԸ ՓՈՒԶԷՆ, Պ. Ա.— Ստացանք 20 ֆրանք:

ՖԼԱՎԻԱՔ, Ա. Գ.— Ստացանք 20 ֆրանք. ղրկեցինք 15 Նոյեմբերէն:

Le Gérant : H. TEURNIER

Imp. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e

Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,
JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82
Մեթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան	—	10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է։

ՈՒՐԲԱԹ 26 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1926
26 NOVEMBRE 1926
On reçoit des annonces en français et en arménien.

Բ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 207 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ ՊԻՏԻ ՀՐԱՀԱՆԳՈՒԻ 40 ՖՐԱՆՔ ՄԻԱՅՆ ԳԱՆՁԵԼ ՕՏԱՐ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐԷՆ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԲԱՐԻՔԸ ՉԱՐԻՔԻ ՎԵՐԱԾԵՑԻՆ

Երեւանէն թղթակից մը գրէ թէ Հայրենիքի Օգնութեան կոմիտէն (Հօկ) գրեթէ հաշուեյարդարի ենթարկուած է։ Նոյն աղբիւրէն կ'իմանանք թէ ամիսներ առաջ Հայաստանի Հօկի կեդր. վարչութեան անունով եղած ազդարարութիւնը, որ խորութիւններ կը հաստատէր Հօկի անդամակցութեան մասին, խմբագրուած է պետական օրկանի մը կողմէ, առանց Հօկի անկուսակցական անդամներուն գիտութեան...։

Սպասելով այս լուրերուն վերջնական լուսաբանութեան, ըսենք, անմիջապէս, որ շատ ալ անբնական չէ ինչպէս առաջին կէտը, նոյնպէս ալ երկրորդը, Հօկերը վարելու եղանակը։

Այնքան անմեղ անունով հրապարակ նետուած այդ կազմակերպութիւնը դարձեր է այսօր ակներեւ չարիք մը, տեսակ մը Արշակաւան, որ կը խամրեցնէ ամէն բարի տրամադրութիւն։

Փաստե՞ր կ'ուզէք, — քննեցէք եւ դատեցէք արտասահմանի մէջ տիրող բարքերը։

Խորհրդային իշխանութեան սահմաններուն մէջ, Հօկը արդէն ողորմելի գոյութիւն մը կը քաշքշէ։ Աչքի առջեւ են իրենց տեղեկագիրները։ «Մարտակոչ» եւ «Խ. Հայաստան» պարբերաբար տեղեկութիւններ կը հրատարակեն այս կամ այն մասնաճիւղի անգործութեան, ամլութեան մասին։ Իսկ արտասահմանի մէջ, ողբերգութիւնը այնքան ուշագրաւ է որ, կոյրերն անգամ կրնան շօշափել եւ հասկնալ։ Տակաւին երկուերեք տարի առաջ, քիչ-շատ յոյս կար Ֆրանսայի մէջ, երբ առաջին անգամ հիմը կը դրուէր Հօկի։ Այստեղ աղդանշանը տրուեցաւ յետոյ, թեւ մը նետուեցաւ Սելանիկ եւ Աթէնք, առաջին օրէն իսկ ճահիճի մը վերածելով ամէն բան։ Մասնաւոր հրահանգներ տրուած էին «պատուիրակ»ներուն, եւ ծեփերը թափեցան մէկ անգամէն։ Ինչ որ տեղի ունեցաւ այնուհետեւ, եւ կը շարունակուի մինչեւ այսօր, կրնայ կոկիկ հատոր մը կազմել, իբրեւ «վարք սրբոց»։ Զարաշահութիւն, ներգաղթի առուտուր, հայրենասիրական զգացումներու շահագործում, թունաւոր ատելութիւն՝ անհատէ անհատ եւ խմբակցութենէ խմբակցութիւն. յետոյ հրաժարումներ, վտարումներ եւ փոխադարձ մերկացումներ, հրապարակային խայտառակութիւններով, եւ սանձակոտոր կիրքեր, որոնք իրենց գագաթնակէտին հասած են այս օրերս։

Այս է Յունաստանի պատմութիւնը։ Այս թունաւոր սունկը Պուլկարիոյ մէջ ալ փորձեցին, բայց արմատ չբռնեց, որովհետեւ այնտեղ առաջին օրէն կազմուեցաւ հայրենիքի օգնութեան կոմիտէ, առանց նենգամիտ խորութիւններու։ Ռումանիոյ մէջ Հօկի հետքը չկայ։ Եգիպտոսէն քանի մը ձայներ լսուեցան եւ այդքան։ Սուրիոյ մէջ մասնաճիւղ մը կազմուած էր, բայց առջի օր Հալէպի իրենց համակիր օրկանը, Շիրակի աղէտին առթիւ դիտել կուտար թէ Հօկը Պէյրութի մէջէն քնանայ,եւ կ'առաջարկէր հանգանակութեան նախաձեռնութիւնը յանձնել ո՛ր եւ է ազգային մարմնի։ Ամերիկայի մասին «ռէքլամ»ներ լսեցինք, իբրեւ արդիւնք Հօկի պատուիրակութեան պտոյտին, բայց իրականութիւնը բոլորովին տարբեր է։

Ինչ կը վերաբերի Ֆրանսայի, որ ամէնէն աղմկարարն է, նորէն չենք տեսներ կազդուրիչ իրողութիւն մը։ Այստեղ ալ միեւնոյն խարդախ հոգեբանութիւնը տուն կուտայ գործունէութեան։ Ամէնէն բարեմիտներն անգամ այլեւս չեն կրնար ծածկել թէ՝ անկուսակցական դիմակին տակ, կուսակցական քաղաքականութեան մը «ճազպանտ»ն է որ կը հնչէ հրապարակին վրայ։ Մասնաճիւղեր կը կազմուին ու կը լուծուին։ Մարսէյլը քայքայուեցաւ։ Լիօնի մէջ ստիպուեցան «զտումներ» կատարել։ Ամէն տեղ ալ յայտարարուած թուանշաններու ստութիւնը երեւան կը հանեն հնչակեանները, որոնք Հօկերու շաղախն էին երէկ։ Նոյ. 14ին, աշխատակից մը վերլուծելով Ֆրանսայի Հօկի պատգ. ժողովին տեղեկագիրը, արտասուելի փաստեր կը գտնէր։ Տասներչորս ամսուան մէջ, Ֆրանսայի Հօկը ունեցեր է 68,123 ֆր. մուտք, մէջն ըլլալով «Ֆրանսահայ Տան» հանգանակութիւնը, 20,503 ֆրանք։ Անդամներու թիւ ցոյց կը տրուի 2200, իսկ անդամավճարներէ մուտք՝ 12,145 ֆրանք։ Այս եկամուտէն Երեւան ղրկուած է միայն 20,000 ֆրանք, որ Ֆրանսահայ Տան գումարն է. պաշտօնեաներու վճարուած է 13,166 ֆրանք։ Կարճ՝ ելքի գումարն է 56,033, իսկ մութ կը մնայ 12,000 ֆրանքի գումար մը։

Չենք խօսիր բարոյական գործունէութեան մասին, որ նոյնն է ամէն տեղ, — որոմ ցանել, խրախուսել անպայ տարրերը, «թշնամի»ներ երեւակայել իրենց ապիկարութեան արահետներուն վրայ, եւ սնամէջ, գրգռիչ խաչակրութիւն մը կազմակերպել կոմկուսի փառքին համար...։

Ահա թէ ինչպէ՛ս չարիքի վերածեցին բարիքը։

Ահա թէ ինչո՛ւ այլանդակ վիժուկ մը դարձաւ ձեռնարկ մը որ հրաշքներ կը գործէր 1920ին, իբրեւ իսկական Հօմ (Հայրենիքի Օգնութեան Մարմին)։ Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՈՐՈ՞Ւ ԿՈՒՇՏԻՆ ՄԽՈՒԱԾ Է ՍՈՒՐԸ

«Խորհրդային Հայաստան» (Թիւ 249) շողիքոտ խմբագրականի մը մէջ, յանուն Հայաստանի բանւորներուն եւ գիւղացիներուն ողջունելով «եւրոպական աշխարհակալութենէն ազատագրուած Թուրք ժողովուրդը», կը գրէ.

«1921—22 տարիներուն առանձնապէս զարգացած Թուրքիոյ ազատարար պատերազմն ընդդէմ եւրոպական աշխարհակալութեան, կը վայելէր խորհրդային աշխարհի բանուորներու եւ գիւղացիներու կատարեալ համակրանքը եւ պաշտպանութիւնը։ Իր հիւսիս-արեւելեան սահմաններուն վրայ ունենալով բարեկամական այդ յենարանը՝ մարտնչող Թուրքիան նոր ուժ կը ստանար ընդդէմ եւրոպական աշխարհակալութեան։ Եւ դիւանագիտական ձեռնարկներով Եւրոպայի առջեւ եւ Թուրքիոյ հետ կնքած իր դաշնագրերով (1921 Մարտ 16ի եւ Հոկտ. 13ի), Խորհրդային կառավարութիւնն ըստ ամենայնի պաշտպանած է հանրապետական Թուրքիան, նպաստած եւ զօրավիգ է եղած է անոր հակաիմպերիալիստական պայքարին։ Թուրքիոյ անկախ ազգային գոյութեան, անոր յետագայ զարգացման խնդիրը մեծապէս կապուած է Խորհրդային Միութեան հետ։

«Թուրքիայի ազատագրման շարժման առաջնորդ եւ հանրապետութեան նախագահ Մուսթաֆա Քէմալի դէմ կազմակերպուած անյաջող մահափորձի ամբողջ պատմութիւնը ցոյց կուտայ, թէ որքան թունալից եւ վրիժառու է աշխարհակալ Եւրոպան, մասնաւորապէս Անգլիան, հանրապետական Թուրքիոյ դէմ։

«Ազատագրուած հանրապետական Թուրքիան սուր մըն է, որ մխուած է եւրոպական աշխարհակալութեան մարմնի մէջ։

«Այդ չեն ուզեր հասկնալ բթամիտ Դաշնակցականները, որոնք երէկ Անգլիոյ, այսօր Իտալիոյ վրայ յոյսեր կը դնեն իրենց երազած՝ «Թուրքիայի անխուսափելի անկման» գործն իրականացնելու համար։»

Իսկապէս որ դաշնակցականները բան չեն հասկնար այս չնաշխարհիկ դիւանագիտութենէն։ Բայց գոնէ մէկ բան լաւ կը հասկնան եւ մտահոգութեամբ կը հարցնեն Երեւանի թանձրամիտ շրջորթներուն.

— Որո՞ւ կուշտին է մխուած այդ սուրը, եւրոպական զրահապատ աշխարհակալութեա՞ն, թէ հայ ժողովրդի վտիտ մարմնին եւ ձեր իսկ սրտին...

ԱԹԷՆՔԻ ՄԷՋ ԱԼ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՄԱՐՄԻՆ

Սելանիկէն յետոյ, Աթէնքի մէջ ալ կազմուած է համազգային կեդր. յանձնախումբ մը, Շիրակի աղէտեալներուն օգնութեան համար։ Կեդր. յանձնախումբը այս առթիւ հրատարակած կոչի մը մէջ կ'ըսէ.—«Ժողովը միաձայնութեամբ որոշեց խաչաձեւումներու առաջքը առնելու նպատակաւ, հանգանակութեան գործը կատարել մէկ ճակատով, եւ այդ փափաքը իրականացնելու համար ալ որոշեց բոլոր կուսակցական, եւ ոչ կուսակցական ազգայիններէ բաղկացած խառն հանգանակիչ մարմին մը ընտրել, ու այդ հիման վրայ ընտրուեցան հետեւեալ ազգայինները իբր անդամ կեդրոնական Հանգանակիչ մարմնին» (Անունները զանց կ'առնենք)։

Այս առթիւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան հին Յունաստանի շրջանային կոմիտէն կը հրաւիրէ ընկերները եւ համակիրները՝ աջակցիլ կեդր. Հանգանակիչ յանձնախումբին, անոր ձեռնարկը արդիւնաւորելու համար։ «Նոր Օր» վերջ տալով անջատ հանգանակութեան, իր հաւաքած 14,000 տրախմին յանձնած է կեդր. յանձնախումբին։

ՄԱՀ ՔՐԱՍԻՆԻ

Չորեքշաբթի առաւօտ Լոնտոնի մէջ մեռաւ Լոնտոնի Ռուս դեսպան Լէոնիտ Պորիսովիչ Քրասին։ Հանգուցեալը 1870ին ծնած էր Սիպերիա։ 1899ին յարած էր Սօցիալ Դեմոկրատ կուսակցութեան, որուն Կեդր. Կոմիտէին անդամ ալ եղած է։ Յեղափոխութենէն առաջ Ռուսիոյ ճարտարարուեստական շրջաններուն մէջ կարեւոր դիրք մը գրաւած էր իբրեւ ելեկտրագէտ-ճարտարագէտ։ Մասնաւորապէս Սիմէնս-Շուքէրթ գերման հաստատութեան մասնաճիւղի վարիչն էր եւ մասնակցած է Ռուսիոյ մէջ ֆրանսական ձեռնարկներու։

Պոլշեւիկեան յեղափոխութենէն վերջ, առաջնակարգ դիրք գրաւեց խորհրդային կառավարութեան արտաքին քաղաքականութեան մէջ, իբրեւ պատուիրակ կամ դեսպան։ Մասնակցեցաւ Պրէսթ-Լիթովսքի դաշնագրին բանակցութեանց։ 1918ին կարմիր բանակի պաշտպանութեան խորհուրդի եւ պարէնաւորման յանձնախումբի անդամ եղաւ։ 1919ին հաղորդակցութեան գործավարութիւնը ստանձնեց, 1920ին Շուէտի հետ առեւտրական համաձայնութիւն կնքեց։ Նոյն տարին բանակցութիւնները կատարեց անգլիական կառավարութեան հետ, եւ 1921ին ստորագրեց պայմանագրութիւն մը, որով Անգլիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ առեւտրական յարաբերութիւնները վերահաստատուեցան։ 1922ին Քրասին արտաքին առեւտուրի գործավար նշանակուեցաւ եւ իր կառավարութիւնը ներկայացուց Ճենովայի եւ Լահէյի մէջ։ 1923 Յուլիսին Լոնտոնի դեսպան անուանուեցաւ, իսկ 1924 Նոյեմբերին նոյն պաշտօնով Փարիզ փոխադրուեցաւ։ Փարիզ եղած տանն, առողջութիւնը խանգարուած ըլլալով, քաշուեցաւ քաղաքական գործօն կեանքէ։ Յետոյ կրկին Լոնտոնի դեսպան նշանակուեցաւ, սակայն միշտ հիւանդ էր։

Իր մահով կ'անհետանայ պոլշեւիկ կարեւոր վարիչներէն մէկը։ Արտաքին առեւտուրի Չէրմ պաշտպաններէն ըլլալով հանդերձ, Քրասին միշտ չափաւորութեան խորհուրդներ կուտար Քրէմլինի վարիչներուն։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Զինովիեւ եւ Թրոցքի պաշտօնանկ

Համայնավար կուսակցութեան Գործադիր Կոմիտէի եօթեբորդ լիակատար նիստը բացուեցաւ Նոյ. 23ին Քրէմլինի մեծ պալատին մէջ։ Պուխարին ողջունեց ժողովը յանուն Խորհ. Միութեան կոմկուսին և յայտնեց թէ կուսակցութիւնը պատրաստ է իր բոլոր ուժերը տրամադրելու միջազգային յեղափոխութեան։ «Մեր պետութիւնը, ըսաւ, ամբողջ աշխարհի ազատագրական շարժման խարիսխն է, սկսելով արեւմուտքի փոքր և կարգապահ ընչազուրկներէն մինչեւ Ասիոյ ճնշուած ժողովուրդները։ Մենք էինք, ենք և պիտի ըլլանք միշտ համաշխարհային յեղափոխութեան հաւատարիմ յառաջապահները։ Միշտ պատրաստ ենք ընել ամէն ինչ համաշխարհային յեղափոխութեան յաղթանակը ապահովելու համար։ Մենք էինք, ենք և պիտի ըլլանք միշտ ամէնէն միջազգային կուսակցութիւնը»։

Դիւանի ընտրութենէն վերջ թէլման կարդաց Զինովիեւի 21 Նոյ. թուակիր մէկ նամակը, ուղղուած ժողովին։

Ահա՛ այդ նամակը.— «Միջազգայինի ամէնէն կարեւոր հատուածներու որոշումէն վերջ, կը խնդրեմ որ զիս ազատ կացուցանէք Համայնավար Միջազգայինի Նախագահի պաշտօնէն, ինչպէս նաեւ, առ այժմ, Միջազգայինի մէջ առհասարակ ո և է աշխատանքէ»։

Դիւանը այս նամակին տուաւ հետեւեալ պատասխանը. «Որոշումներէն վերջ Միջազգայինի ամէնէն կարեւոր հատուածներուն՝ Խ. Հ. Միութեան, Գերմանիոյ, Ֆրանսայի, Ամերիկայի, Անգլիոյ, Չեխօսլովաքիոյ, Լեհաստանի, Իտալիոյ, ինչպէս նաեւ Գ. Միջազգայինի դիւանին, ժողովը կ'որոշէ Զինովիեւը հանել Գ. Միջազգայինի նախագահի իր պաշտօնէն, ինչպէս նաեւ Միջազգայինի իր աշխատանքներէն»։

Դիւանի պատասխանը միաձայնութեամբ ընդունուեցաւ Գործադիր Կոմիտէին կողմէ։

Թրոցքի ալ արձակուեցաւ Խորհ. Միութեան ազգային տնտեսութեան գերագոյն խորհուրդի գիտական բաժնի նախագահի պաշտօնէն։

Սուրիոյ տեղ Միջագետքը

Լոնտոնի «Տէյլի Մէյլ» պահպանողական թերթը կը գրէ.—

Չենք կարծեր թէ ո եւ է ֆրանսական կառավարութիւն լրջօրէն մտածէ Սուրիոյ վրայ ֆրանս. հոգատարութիւնը Իտալիոյ փոխանցելու մասին։ Սակայն, եթէ Ֆրանսա Սուրիոյ հոգատարութեան կապուած է ա՛յնքան սերտ կապերով, չկայ ո եւ է բան որ մեզ կապէ Պաղեստինի եւ Միջագետքի մեր հոգատարութեանց։ Մենք միշտ պաշտպանեցինք այն տեսակէտը թէ սխալ էր այս երկու հոգատարութեանց ընդունիլը։ Եթէ զանոնք փոխանցենք բարեկամ պետութեան մը, օրինակ Իտալիոյ, այս վերջինը պէտք եղած կորովը եւ մարդկային ուժը ունի եւ կրնայ զանոնք զարգացնել, նոյնիսկ գաղթավայրի վերածել։

Մանկապարտէզներ Մարսէյլի մէջ

Կաթողիկոսական պատուիրակութիւնը կը հաղորդէ թէ՝ Մարսէյլի մօտակայ Սէն Ժիւլիէն և Սէնթ Անթուան հայաբնակ գիւղերու մէջ, ուր մնայուն բնակութիւն հաստատած են իրենց շինած տնակներուն մէջ 100—200 հայ ընտանիքներ, Մարսէյլի եկեղեցիի և դպրոցի շինութեան և հանգանակութեան Յանձնաժողովի տրամադրած 40000 ֆրք. գումարով հողեր գնուած են, Սէն Ժիւլիէնի մէջ 1200, իսկ Սէնթ Անթուանի մէջ 750 քառակուսի մեթր։ Ասոնց վրայ հայ գիւղացիներու ծախքով և ջանքով մատուռի և մանկապարտէզի շէնքեր պիտի շինուին։ Իսկ Նիսի Մատըլէնի հայ գիւղին և կարտանի մէջ արդէն սկսած են շինութիւնները։ Կաթող. պատուիրակը կեդր. կրթական խորհուրդի անունով Մարսէյլի մէջ Նոյ. 8ին Ռիւ Պէնեուա 48 թիւ օթէլ Նիւեօրքի մէջ բացած է մանկապարտէզ մը, ղեկավարութեամբ Տիկ. Մառի Սվաճեանի և ուր այժմ կ'ուսանին աւելի քան 75 մանուկներ և մէկ երկու շաբաթէն թիւը պիտի հասնի 100ի։ Դժբախտաբար հոս ալ տեղի անյարմարութիւնը արգելք պիտի ըլլայ աւելի թիւով երախաներ ընդունելու։

Թուրքիոյ բնակչութիւնը շատցնելու համար

Պոլսոյ «Ագշամ» թերթը խմբագրականի մը մէջ կը շեշտէ թէ Թուրքիոյ բնակչութիւնը քիչ է, և պէտք է զայն եռապատկել, քառապատկել։ Ասոր համար ալ կը թելադրէ արտասահմանէն բերել իսլամ գաղթականներ, «որոնք Թուրքիոյ ոչ-իսլամներէն աւելի դիւրութեամբ կը ձուլուին»։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ

"ՀԱՅԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆԸ,,

Գ.

ՕՏԱՐ ԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հայերու ընկերային կազմութեան մէջ կարեւոր դեր խաղացած են օտար ազդեցութիւնները։ Կարգ մը տեղեր Հայերը կորսնցուցած են իրենց մայրենի լեզուն եւ կը խօսին Թուրքերէն կամ ռուսերէն։ Մականունները եւս կրած են Թրքական կամ ռուսական ազդեցութիւն (Գալըպճեան, Մելիքօֆ, Լազարեֆ եւլն.)։ Հեղինակը կը սխալի անշուշտ, երբ կը կարծէ թէ Աճառեան կամ Իսրայէլեան ընտանիքները Հրէական ծագում ունին (էջ 56)։ Ս. Գրոց Հրէական անունները մեր մէջ մուտ գտած են Հայաստան քրիստոնէութիւնը ընդունելէն ի վեր։ Կրօնական մարզին մէջ եւս Հայերը ենթարկուած են օտար ազդեցութեան։ Լուսաւորիչ կրօնական կրթութիւն առած է Կեսարիոյ մէջ. կաթոլիկութիւնը Կիլիկեան թագաւորութեան ժամանակ տարածուած է, Բիւզանդական թագաւորութենէն մնացած են Հայ-Հռոմներ, Ակնայ եւ Կէյվէի շրջանին մէջ, իսկ ԺԹ. դարուն ամերիկացի միսիոնէրները բողոքականութեան հետ միասին արդիականութեան պատուաստը մտցուցած են Հայերուն մէջ։

Եւրոպայի եւ Ծայր. Արեւելքի մէջ հաստատուած Հայերը, կրելով օտար ազդեցութիւն, իրենց կարգին ազդած են ընդհ. Հայ կեանքին վրայ. այսպէս՝ առաջին Հայ թերթը հիմնուած է Մատրասի մէջ 1794ին։ Հայաստանի անկախութիւնը վերստանալու առաջին ծրագիրը կազմած է Պոմպէյցի Հայ մը, որ Լոնտոնի մէջ ուսած էր ԺԸ. դարուն եւ ժամանակ մը Փրուսիա եւ Ռուսիա ապրած էր։

Առաջին Հայ տպարանը արտասահմանի մէջ հիմնուեցաւ (Վենետիկ 1512ին), առաջին Հայ դպրոցները Պոլիս բացուեցան (1790ին), առաջին ճեմարանը Մոսկուա հիմնուեցաւ (Լազարեան, 1818ին), յետոյ Թիֆլիզ (1825)։ Եւրոպական ազդեցութեան տակ է որ ժողովրդավար սկզբունքները մուտ գործեցին եկեղեցական եւ պատրիարքական հաստատութիւններու մէջ, ընտրական իրաւունք ստացան արհեստաւորները, 1860ին Ազգ. Սահմանադրութիւնը հրատարակուեցաւ եւն։ Խրիմի պատերազմէն իվեր Պոլսոյ Հայերը սկսան ընդօրինակել Արեւմուտքի կենցաղը, մանաւանդ հագուստի, ուտելիքի, ընթերցանութեան (ֆրանս. վէպեր) եւ գրականութեան մարզերուն մէջ։ Կովկասահայերը՝ ռուս գրողներու, իսկ Թրքահայերը՝ ֆրանսացի հեղինակներու ազդեցութիւնը կրած են։ Կիներն ալ ենթարկուած են եւրոպական հոսանքի ազդեցութեան եւ հանրային կեանքին մէջ կարեւոր դեր կը կատարեն ԺԹ. դարու կէսէն ի վեր մանաւանդ։ Ասոնք Թրքական ազդեցութիւնը շատ չեն կրած եւ նոյն իսկ Թուրքերէն չեն սորված։

Փրօֆ. Տէքան թռուցիկ ակնարկ մը կը նետէ դարերու ընթացքին Հայերու կատարած արտագաղթին վրայ եւ կ'եզրակացնէ որ Ասիա գաղթողները պահած են իրենց գոյութիւնը, մինչ Եւրոպա եկողները հետզհետէ ձուլուած են։ Պատճառը այն է՝ որ Արեւելքի մէջ ընկերային կեանքը փոքրիկ խմբաւորումներու մէջ սահմանաւորուած է եւ զանազան ազգեր պարտաւորուած են անջատ թաղերու մէջ ապրիլ, մինչդեռ Արեւմուտքի մէջ խմբաւորումները մեծ են եւ ձուլման լայն հոսանքներ կան։

Նոր ժամանակներու մէջ արտագաղթը ունեցած է ուրիշ կարեւոր պատճառ մը եւս։ Օսմ. Սահմանադրութենէն ի վեր բազմաթիւ երիտասարդներ Եւրոպա ապաստանեցան զինուորութենէ ազատելու համար. իսկ վերջերս ալ քեմալականներու առջեւէն փախան զանգուածային ժողովուրդ եւ քաղաքական կասկածելիներ։ Այս եւ ուրիշ բացառիկ, բռնի ու քաղաքական պատճառներով եղած գաղթերէն դուրս բնական ձեւով Հայեր գաղթած են, Ա. դէպի Հնդկական ովկէանոս, մասնաւորաբար մարգարիտի առեւտուրին համար, Բ. դէպի Եւրոպա՝ Եգիպտոսէն, Թուրքիայէն եւ Կովկասէն, առեւտրական նպատակով, Գ. Նոյնպէս Եւրոպա եկած են բազմաթիւ ուսանողներ, որոնց մէկ մասը երկիր չէ դարձած։

Հինգերորդ եւ վերջին գլուխին մէջ փրօֆ. Տէքան կը խօսի Փարիզի Հայ գաղթականներուն վրայ, զորս չորս դասակարգի կը բաժնէ, 1.— Արհեստաւորներ, 2.— Քաղաքական պատճառներով զանգուածային կերպով եկած գաղթականներ, 3.— Առեւտրականներ եւ 4.— Մտաւորականներ։ Հեղինակը անձամբ հարցաքննած է 1896ին Փարիզ եկած Հայ արհեստաւոր մը (Մանիսացի դերձակ Սաղաթիէլ) եւ կուտայ անոր մենագրութիւնը (էջ 70—76), իբրեւ հետաքրքրական տիպար մը։ Սաղաթիէլ ամուսնացած է ֆրանսուհիի մը հետ։ Այս երեւոյթը հիմա ալ կը շարունակուի։ Հայուհիներ ալ կան որ ֆրանսացիի հետ կ'ամուսնանան (էջ 76—77)։

Փրօֆէսօրը տեսած է 1923—24ի հայկական զանգուածային ներգաղթը, այցելած է Հայոց եկեղեցին, տեսած է՝ եկեղեցիի նկուղներուն եւ պուլվառ Ժուռտանի հիւղակներուն մէջ տեղաւորուած գաղթականները, ինչպէս նաեւ Կիրակի առաւօտները Ժան Կուժօն փողոցի համախռնումները, որոնց մասին կը գրէ.—

«Ու այսպէս, արեւելեան ոճով այս եկեղեցիին շուրջ, կարծեցինք վերատեսնել Քսենոֆոնի ստորերկրեանները, պազարներու ամբոխը, վերջապէս լեռնէն իջած շրջուն վաճառորդը, որ ճամբայ կ'ելլէ ամենահեռաւոր յաճախորդներուն ի խնդիր» (էջ 80)։ Յետոյ կը պատմէ թէ ինչպէս այդ գաղթականները հետզհետէ տեղաւորուեցան զանազան գործերու մէջ, մանաւանդ Փարիզի շրջակայ մեծ գործարանները։

Փարիզահայ երրորդ տիպարին (առեւտրական) մասին կը խօսի բաւական երկար (էջ 80—97). մենագրութիւնը կը հրատարակէ հնութեանց վաճառականի մը (Գալըպճեան), կը յիշէ թէ ինչպէս գոհարեղէնի եւ հնութեանց Հայ մեծ վաճառականները իրարու հետ կը միանան (Soc. en participation) մեծ գնումներու առթիւ, կը նկարագրէ Լաֆայէթ փողոցի գոհարավաճառներու սրճարանը եւ մանրամասնութիւններ կուտայ կեղծ եւ իրական մարգարիտներու մասին։ Հայերը եւ առհասարակ Արեւելքցիները գոհարեղէնի միջնորդութիւն կ'ընեն, որովհետեւ դրամագլուխ չունին, իսկ այդ արհեստին համար ալ դրամագլուխի պէտք չկայ։

Հեղինակը, յաւելուածական բաժնի մը մէջ կ'ըսէ թէ Ֆրանսա ներգաղթը մանաւանդ 1878էն ասդին աւելցած է։ Քսաներորդ դարու սկիզբը ամբողջ Արեւմտեան Եւրոպայի մէջ 3000 Հայեր կային, 1912ին միայն Ֆրանսայի մէջ անոնց թիւը 4000ի կը հասնէր։ Պատերազմէն վերջ այս թիւը սկսաւ արագօրէն բարձրանալ։ 1922ին Ֆրանսայի մէջ կային 12000 Հայեր, որոնց 4000ը Փարիզ, 1923ին 15,000, որոնց 8000ը Փարիզ, իսկ 1926 Յունուարին Ֆրանսայի Հայերու թիւը հասաւ 50,000ի։

Գալով ծնունդներուն, 1925ի սկիզբը Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ ամսական 45—50 մկրտութիւն կը կատարուէր, ինչ որ տարեկան առնուազն 550 ծնունդի կը համապատասխանէ։ Եթէ Հայ Լուսաւորչականներու թիւը 12000 գնահատենք Փարիզի եւ շրջականերուն մէջ, այն ատեն հազար Հայու վրայ աւելի քան 45 ծնունդ կ'ըլլայ, թիւ մը, որ կը գլէ կ'անցնի ոեւէ եւրոպական պետութեան ծնունդներու տոկոսը։ Ասիկա կը պարտինք նոր գաղութին որ նոր-մալթուսականութեան անտեղեակ է։

Հայաստանի գիւղերուն մէջ, իւրաքանչիւր ընտանիք առանց չափազանցութեան միջին հաշուով 8—10 զաւակ կ'ունենար, քաղաքներու մէջ այս թիւը աւելի պակաս էր. օրինակ՝ պատերազմէն առաջ Պոլսոյ մէջ շատ մը բարեկեցիկ ընտանիքներ 7—8 զաւակ կ'ունենային. միջին թիւով վեց զաւակ պէտք էր հաշուել։ Գալով Փարիզի հին գաղութին, ուշ ամուսնութեանց եւ կեանքի տարբեր պայմաններուն պատճառով, այդ սակը կ'իջնէ 3 կամ չորս զաւակի. իսկ Ֆրանսուհիներու հետ ամուսնացողներուն համար աւելի պակաս պէտք է հաշուել։

* * *

Իր գլխաւոր գիծերուն մէջ ներկայացուցինք Փարիզի Քաղաքական Գիտութեանց վարժարանին փրօֆէսօր Փօլ Տէքանի ուսումնասիրութիւնը Հայերու ընկերային կազմութեան մասին։ Որքան գիտենք, գիտական մեթոդով գրուած առաջին գիրքն է այս Հայերու մասին եւ իբր այդ շնորհաւորելի է հեղինակը։ Փրօֆէսօրը Հայերու մասին տեղեկութիւնները քաղած է կարգ մը գիրքերէ, որոնց թիւը սահմանափակ է եւ որոնց բոլորին համար ալ կարելի չէ ըսել թէ պատմութիւնը ներկայացուցած են ճշգրտօրէն։ Հակառակ աղբիւրներու պակասին, Պ. Տէքան կրցած է լաւ համադրութիւն մը ընել եւ դէպքերը դասաւորելով տրամաբանական եզրակացութիւններու յանգիլ։ Երկար կանգ առած է կարգ մը երկրորդական կէտերու վրայ, երբեմն ալ կարեւոր կէտերու վրայէն հարեւանցի անցած է։ Լաւագոյն գործ մը կարելի կ'ըլլար արտադրել, եթէ հեղինակը անձամբ ճամբորդած ըլլար Հայաստան եւ համաձայն իր դպրոցի գրութեան, տեղւոյն վրայ քննէր ամէն բան, ինչպէս ըրած է Փարիզի համար։ Ամէն պարագայի, տրուած պայմաններուն մէջ, օտար գիտականին կատարած աշխատանքը գովելի է։ Հայկական կեանքով զբաղող օտար մատենագրութեան շարքին վրայ կ'աւելնայ ինքնատիպ նոր երկ մըն ալ։ Այս առաջին փորձէն վերջ, կը յուսանք թէ յարգելի հեղինակը պիտի շարունակէ զբաղիլ մեր ժողովուրդով եւ պիտի արտադրէ աւելի կարեւոր նոր գործեր։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

(ՎԵՐՋ)

ՍԵՒ ԷՋ ՄԸ ԿԱՐՍԻ ՅՈՒՇԵՐԷՍ

Ա.

Կարսի անկման եւ Անկախութեան տապալման սեւ օրերու տարեդարձին առթիւ, կը ստիպուիմ նորէն քրքրել յուշատետրս։

Դեռ Թրքական առաջին գրոհը մեր դէմ չարձակուած (13 Սեպտ. 1920), մենք համոզուած էինք որ, Աղբաբայէն մինչեւ Կաղզուան, գոյութիւն ունէին տաճկական կազմակերպուած գործակալութիւններ։ Մենք գիտէինք նոյնպէս, թէ, ո՛չ միայն մեր երկրի սահմաններուն մէջ կը կատարուէր սիստէմաթիկ պրոպականտ՝ ի նպաստ մեր դրացի թշնամիոյն, այլ եւ շատ մը պետական գաղտնիքներ կանոնաւորապէս կ'երթային հարստանալու անոր առանց այդ ալ հարուստ հետախուզական բաժնի դիւանը։ Գարապէքիրի գործակալները Թուրք ու Քիւրտ չէին միայն։ Հա՛յեր ալ կային անոնց մէջ, Հայաստանի պատեհութիւններէն օգտուող, պետական պաշտօնեայ եւ ամենավտանգաւոր գաղտնիքներու ծանօթ Հայեր։ Գիտէինք այդ իբրեւ փաստ, բայց մեր հետախուզական բաժնի ապիկարութեա՞նը, թէ մեր հակառակորդի արտակարգ վարպետութեանը շնորհիւ, երբեք դաւաճան մը չբռնուեցաւ։

Քանի տաճկական գիծը մօտեցաւ Վանանդի սրտին, քանի մեր ճակատները սղմուեցան, այնքան աւելի պարզ եղաւ որ մեր թշնամին կանոնաւոր յարաբերութեան մէջ էր մեր թիկունքին հետ։ Զարմանալի չէր որ մեր երկրի սահմաններուն մէջ ապրող Թուրք, Քիւրտ ու Մալականները կամաւոր կամ վարձուած ծառայութիւն կը մատուցանէին մեր թշնամիին։

Մենք խորին համոզում ունէինք որ մեզմէ, մեր միս ու արիւնէն մարդիկ, մեզ հետ՝ մեր երկրի համեստ, այլ թանկ բարիքներ վայելողները աւելի կանոնաւոր եւ աւելի մեծ ծառայութիւն կը մատուցանէին մեր հակառակորդին։ Շատ ջանք թափուեցաւ, բայց ո՛չ ոք մեզսակցութեան մէջ չբռնուեցաւ եւ չպատժուեցաւ։ Այնքան սերտ էր մեզ հետ խառնուած մեր արենակից թշնամիներուն կապը՝ մեր երկիրը քանդել եկող Թուրքին հետ։

Հոկտ. 30ի (1920) ցերեկուայ ժամը 12էն հազիւ քանի մը րոպէ անց էր, երբ ես միայնակ ձորէն քաղաք գացի, բայց Քարէ կամուրջի մօտ կանգ առի, որովհետեւ նահանջող ժողովուրդը թոյլ չէր տար այն կողմ անցնիլ։ Թըշնամին հարաւէն հասեր էր կայարանը եւ զանազան ուղղութեամբ կը մտնէր Կարս։ Քանի մը տասնեակ հազարաւոր ժողովուրդ, գլուխը կորսնցուցած, կը կուտակուէր դէպի ձորը, հնարաւորութիւն չունէր անցնելու, որովհետեւ այդ մէկ կամուրջը հերիք չէր, իսկ դէպի աջ ինկածները թէ՛ հեռու էին եւ թէ՛ կը վախցուէր որ մինչեւ հոն հասնիլը թշնամին կը կտրէր գիծը։

Միակ անձն էի որ դէպի քաղաքը կ'երթայի։ Անգա՛մ այդ ահաւոր տեսարանին առջեւ, ես ունէի տեսակ մը թերահաւատութիւն՝ թշնամու յառաջխաղացման մասին, ուստի եւ կ'ուզէի անպայման ներս մտնել եւ անձամբ տեսնել կացութիւնը։ Զգաջողելով, պահ մը կանգնեցայ եւ լուռ ու մունջ դիտեցի դիրար կոխոտող ժողովուրդը։ Տեսայ թէ ինչպէս մարդիկ, հասուն պտուղի նման, քարէ կամուրջի երկու կողերէն կատղած գետը կ'իյնային։ Տեսայ, նոյնիսկ, մայրեր, որոնք իրենց խանձարրապատ երախաները պղտոր ալիքներուն... կը յանձնէին։ Ու ճիշդ այդ պահուն, թիկունքէս սուր ու զիլ ձայն մը անկանչիս հասաւ, որ կ'ըսէր.— Ի զո՛ւր կը փախչիք, խաղաղութիւն է, ձեզ վնասող չկայ։» Ետ դարձայ եւ ի՞նչ տեսնեմ։ Կաթոլիկներու եկեղեցիէն քիչ մը դէպի արեւելք ու վեր՝ կարմիր եւ սպիտակ զոյգ մը դրօշակներ կը ծածանէին...։ Տաճիկներուն Հայ դաշնակիցնե՞րն էին։ Գաղտնիքը պատռուե՞ր էր, բայց շա՛տ ուշ։

Այդ սկիզբն էր։ Միայն քանի մը ժամ վերջ, պուլկար գնդ. Բաբաջանով, Կարսի ամրութեանց հրետանիներուն պետը, ինքնաշարժ նստած, մէկ առ մէկ ծանօթացուց մեր ամրոցներն ու անոնց պարունակած այլ եւ այլ կարգի հարստութիւնները Թուրքերուն։ Ներե՞նք օտարականին։ Զափով մը այո՛։ Բայց ո՛չ մեր արենակիցներուն։

Յաջորդ հերթին Թուրքերուն առջեւ անցան Հայ ճարտարապետ Ղամբարեան եւ երկրաչափ Մոծակեան։ Կարսի ամրութեանց գաղտնիքները այս զոյգ մասնագէտներուն ձեռքն էին։ Ասոնք եւ ո՛չ զինուորականները, չբացառելով նոյն իսկ Կարսի ամրութեանց պետ Զօր. Դանիէլ բէգ Փիրումեան, ծանօթ էին մեր բերդերուն եւ անոնց պարունակած հարստութեանցը։

Եւ պուլկար գնդապետը «պաշտօնապէս» ծանօթացուց Վանանդի նոր տէրերուն իրենց նոր հարստութեան աղբիւրները։ Հայ մասնագէտները մտան անոնց մանրամասնութիւններուն մէջ։ Օտար վարձկանը շատ թեթեւ կերպով անցաւ իր պարտականութեան վրայէն։ Հայ մասնագէտները ողի իրօք աշխատեցան ամէն գաղտնիք բանալ Թուրք զինուորականներուն առջեւ։ Ո՛չ միայն այդ։ Նպաստամատոյցի ներկայացուցիչ Ֆաքս, թեթեւ չափով մը յոյս ունենալով որ, վերջ ի վերջոյ դաշնակից պետութիւնները ետ պիտի բերեն հայկական բանակը, տեղերս գրողին հետ խորհրդակցելով, Ամերիկեան դրօշակը պարզեց մեր զինական արհեստանոցին եւ մեծ պահեստի մը շէնքերուն վրայ։ Գնդ. Բաբաջանով տեսաւ այդ, բայց չտեսնել ձեւացուց։ Հայ մասնագէտները ո՛չ միայն մատնեցին, այլեւ սպառնացին Ամերիկացիի կեանքին, եթէ ան համարձակէր, ո՛չ թէ աստեղազարդ դրօշակը վար չառնել յիշեալ երկու շէնքերու վրայէն, այլեւ ամենափոքր բան մը պակսէր անոնց մէջ եղած իրերէն։

Ահա՛ թէ ինչու ըսի թէ, Հայուն ներել չենք կրնար։

Անձնական տպաւորութիւնս էր այն օր եւ է այժմ, որ Ղամբարեան ու Մոծակեան սրտանց, համոզումով՝ դաւաճան չէին։ Շաբաթներէ ի վեր անոնք աշխատեր էին կերպ մը իրենք զիրենք ազատել վտանգի շրջանակէն, բայց ինչպէս մեր զոյգ զօրավարներուն նմանապէս եւ իրենց փորձերը ապարդիւն անցեր էին։ Տաճիկներուն ձեռք գերի իյնալէ եւ ընկանաբար իրենց ինքնութիւն յայտնուելէ յետոյ, երկու ճամբայ կը տեսնէին անոնք իրենց առջեւ. մահ կամ դաւաճանութեամբ խնայում՝ իրենց կեանքին։ Եւ Հայ մասնագէտները ընտրեցին երկրորդ ճամբան, իրենց անարժէք կեանքը գերադասելով իրենց հայրենիքի շահէն եւ իրենց անձնական պատիւէն։

Եթէ միայն այստեղ կանգ առնէր Հայ դաւաճանութիւնը...

ՎԱՀԷ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԽԵ՜ՂՃ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ

Ինչպէս գրեցինք իր ատենին, բանաստեղծ Եղիշէ Չարենց փո- ղոցին մէջ յարձակելով հայ բիոբդի մը վրայ, անպատիւ ռաջարկ մը ըրած եւ անոր մեր- ժումին ի պատասխան, ատրճա- նակ քաշած էր։ Երեւանի թեր- թերը կը գրեն թէ բանաստեղծ երեք տարի բանտարկութեան դատապարտուած է։

Այս առթիւ տիկին Լէյն Բիւ- զանդ, որ շատ մօտէն կը ճանչ- նայ բանաստեղծը, հետեւեալ դրուագները կը պատմէ անոր կեանքէն.—

Եւ ահա Չարենցը պատկերա- ցաւ իմ յիշողութեանը իր կարճ լիկ հասակով, իր խափշիկի գանգուր մազերով եւ անսահմանօրէն հակակրելի դէմքով։ Նրա կողքին էլ բոլոր այն աղջիկները, որոնց պատանի հասակէն սկսած սիրել Չարենցը, ու տարուայ եղանակների հետ փոփոխել նրանց անվերջ։ Չարենցին մանկութիւնից եմ ճանաչում։ Մենք համարեա հայրենակիցներ ենք, մեծացել Կարսում։

Դեռ պատանի հասակէն Չարենցը սիրում էր եւ յաճախ մի քանիսին միաժամանակ, ինքն էլ չիմանալով թէ, իսկապէս որին է սիրում։

Սոսկալի տգեղ է Չարենց, ան- մաքրասէր. օձի հոտը միշտ կը փչէր իր բերնէն, այնպէս որ ոչ մի կին կարող էր սիրել նրան անկեղ- ծօրէն։

Եթէ աղջիկներ մօտեցել նրան, մօտեցել են որպէս բանաստեղծի։ Նրա հոգու մէջ են որոն- գեղեցկութիւն, բայց չգտնելով հեռացել են հիասթափուած։ Անհանդուրժանքը չարութեան մէջ պաշար է կուտակել նրա առաջ այն էլ չար հոգում եւ դարձրել նրա կնամոլ, տիրել անպայման ունենալ այն աղջիկները, որոնք իրեն արհամարհանքով են վերա- բերուել։ Եղիշէ Մխճեանը— այս է նրա իսկական մականունը— նաչելով իր հոգու չարութիւնը շատ համապատասխան անուն ընտրում իրեն համար, չար, Չա- րենց։

Չար էր նա, մոլութիւններ լեցուն, հարբեցող էր բառիս լիա իմաստով. խմում էր ռուս մու- ժիկի նման. օձի շիշը միշտ գըր- պանումն էր. հարբած էր յաճախ եւ ամենազզուելի հայհոյանքներ կախուած շրթունքներից։ Ինչ նաուս է նա. աշխատասէր անպայ- ման։ Դեռ պատանի հասակից ու- սումնասիրում էր հայ լեզուն եւ գրականութիւնը։ Նրան յաճախ կարելի էր տեսնել բռնաւորուած գրքերով ու բառարաններով. Հան- րային պարտէզի որ եւ է մէկ ան- կիւնում աշխատելիս։ Յուցամոլ անպայման. ուզում էր շատ շու- տով աչքի ընկնել։ Նա չէր հաւա- տում օրաթերթերին եւ պարբե- րաթերթերին։ Իր բանաստեղծու- թիւնները չէր ուղարկում նրանց ասում էր «առանց կարդալու ա- խիւը կը ձգեն»։ Գացէ իրաւունք

...ւէր։ Ինչ որ գրում էր՝ իր գրաշար ...ների օգնութեամբ հրատա... ...րակում էր կարսում, փոքր քա... ...թեամբ, որ չէր ծախւում եր... ...եւ կարդացւում էր միայն իր ...րք ծանօթների կողմէն, ...մ ընկնում էր մոռացութեան ...։

...Նրա ընթերցողներից մէկն ...եղել ու պիտի խոստովանիմ, որ ...գեցիկ էին նրա սկզբնական բա... ...ութիւնները «Տիւծան», «Վերիլք», «Ամբոխ...», «Խելագարուած» եւ այլն. ...«Երկինք չփրաւած ոսկիկ», ...«Ջանգերի լեզուն», «Տիա... ...երանգները», «Մանուշակա... ...մշուշը», «Երեւան-Սյաման» ...«Նայիրին», եւ այլն։ Գե... ...էր նրա լեզուն, ձոխ ու հա... ...գոյներ ու պատկերներ, ...յուզումնալի ապրումներ, ...ներ...

...մի մոռացուած ուսուցիչ էր ...ի յետ ընկած գիւղերից մէ... ...։ Եւ այդպիսին էլ մնար գուցէ ..., եթէ Պ. Ն. Աղբալեան իր ...գասախօսութեամբ հետաքրք... ...ին չշարժէր նրա շուրջը եւ ...ութիւն չտար նրան դուրս ...գիւղի անկիւնից, հաստատ... ...լու Երեւան մայրաքաղաքում ...անաչւելու որպէս բանաստեղծ։ ...իր հռչակումը պարտական է Պ. Ն. Աղբալեանի, որ եւ ինքը ...ավանում է իր ինքնակենսա... ...«Զարենց Նամէ»ում։

...Զարենցը ոճրագործ չէր ..., եթէ չգար պոլշեւիկ կա... ...ութիւնը Հայաստան։ Նա կը ...ունակէր իր ընտրած ուղիով եւ ...դառնար թերեւս բարոյական, ...բանաստեղծ։ Եթէ նա երկու ...«ուէմ» ունէր պոլշեւիկական ...մը ջատագովող, դրա կողքին ...ունէր ազգային շարժման ...ուած «Վերիլք»ը, որ նրա ամե... ...գեղեցիկ եւ ամենընտիր կտոր... ...մէկն է, մի սքանչելի ներբող ...Հայաստանի եւ Հայկ. մշակոյթի։ ...այնպէս էլ պիտի շարունակէր։ ...եկան կարմիրները ու ...ց ամէն ինչ։ Կուսակցական ...Զարենցը եւ նրա համար մի... ...էր, թէ ո՛վ էր տիրողը. ...կարողանար երգել։ Պոլշեւիկ ...ութիւնը որովհետեւ չու... ...պատրաստուած մարդիկ, ուս... ...անկուսակցական Զարենցը որ ...ական ոչ մէկ «ցէնզ» (սակ) ..., նշանակուեց լուսաւորու... ...գործավարութեան գեղար... ...ական բաժնի վարիչ, դաւառ. ...։ Ի հարկէ կոմիսար դառ... ...յետոյ նրանց երգը պիտի ...ր. ու երգեց «Պօէմների պօէ... Զարենցը, որ Եւրոպան երա... ...էր միայն, որպէս ականաւոր ...ական բանաստեղծ, կառավա... ...ծախսով ուղարկուեց Եւ... ..., տեսաւ Փարիզը, տեսաւ եւ... ...կեանքի արտաքին փայ... ...չէնքերը, փողոցները, առանց ...անալու թափանցել գեղար... ...ական մտաւոր կեանքի ներ... ...ու՛ աւելի գոռոզացած, մե... ...ացած վերադարձաւ երկիր, ...համայնավարութիւնը ներ... ...լու համար։

Զարենցը, որպէս բանաստեղծ, ...անուի դագաթից գահավիժեց ...իկեան գարշահոտ ճահիճը, ...նրա երգերն սկսեցին արձակել ...ճի գարշահոտութիւնը։ Նրա ...այ բանաստեղծութիւնը ...է այնքան, որ տղամարդը ա... ...ամօթից կարմրելու չի կա... ...կարդալ որ եւ է կնոջ, թէկուզ ...կնոջ ներկայութեան։ Զարենցը ...գրեց իր կնամոլութեան բո... ...այնդակ կողմերը եւ խրա... ...ուած իր կոմիսարի անձեռն... ...ութեամբ, դարձաւ սան... ...ակ եւ, ներեցէք ինձ՝ լկտի։

Ահա մի դէպք դեռ պոլշեւիկեան կառավարութեան առաջին օրերից։

1920ին Երեւանի յանձնումից 28 օր յետոյ, դեկտեմբեր 31ին Ամերիկեան Նպաստամատոյցի որբանոցի դպրոցներից մէկի ուսուցչական խումբը, որոնցից շատերն ապրում էին հէնց նոյն շէնքի մէջ, թէյասեղան են սարքում ընկերներով միասին, նոր տարին դիմաւորելու համար։ Դեռ զուարճութիւնը չսկսած՝ գալիս է Եղիշէ Զարենցը իր ընկեր Ռսկանեանի հետ եւ ցանկութիւն յայտնում մասնակցելու նրանց «քէֆ»ին։ Մերժել չէր կարելի գեղարուեստական բաժնի կոմիսարին։ Սկսւում է համեստ խնջոյքն առանց խմիչքի. արգիլուած էր խմիչքն այդ ժամանակ։ Զարենցը գինի է պահանջում, չկայ։ Ուղարկում է իր մարդկանց բերել է տալիս, երկու ընկերներով լաւ խմում են, այն աստիճան որ, մոռանում են իրենց։ Քաշում են երկու գեղեցկադէմ ուսուցչուհիներին եւ պահանջում առանձնանալ իրենց հետ։ Աղջիկները մերժում են։ Զարենցը ատրճանակը քաշում, սկսում է իրարանցում։ Օրիորդները փակւում են իրենց սենեակում։ Զարենցը փորձում է կոտրել դուռը։ Մէկ ուրիշ դռնով աղջիկները փախչում են հարեւանի տանը։ Սակայն չի անցնում Զարենցի մոլեգնութիւնը. նա ընկերներով շրջապատում է այդ տունը եւ պահանջում աղջկան, յայտարարում է որ աղջիկը նրա սիրուհին է եւ իրաւունք չունի իրենից թաքնուելու։ Տանտէրը, մի ծերունի, ասում է.

— Աղջիկն իր կամքով չի ուզում յանձնուել, ես բռնի կերպով չեմ կարող տանից դուրս անել. եթէ ուզում է Զարենցը՝ թող մտնի եւ բռնի կերպով վերցնէ աղջկան։

Իմաց են տալիս Զարենցի ազդեցիկ ընկերներին, գալիս են, համոզում են նրան, տանում եւ պատուիրում լռել դէպքի մասին։ Հարբած էր Զարենցը։

Ափսո՛ս բանաստեղծ Զարենցին. պոլշեւիզմը մեռցրեց նրա մէջ գեղեցիկի նշոյլները եւ հրահրելով նրա մոլութիւնները, տեղը դրեց ներկայ ոճրագործ Զարենցին։

ՆՈՐ ԳԻՒՏ ՄԸ ՊՈՐՏԱՅԻՆ ՊՐԿԱԽՏԻՆ ԴԷՄ

Փասթէօրի հիմնարկութեան տնօրէն՝ Տօքթ. Ռու՝ Գիտութեանց Ակադեմիային ներկայացուցած է տեղեկագիր մը՝ պորտային պրկախտի դարմանման մասին, որ բժշկական տեսակէտով մեծ շահեկանութիւն կը ներկայացնէ։

Մինչեւ այսօր բժշկութիւնը անզէն էր կռուելու պրկախտին դէմ, որ մեծ աւեր կը գործէ նորածիններու մէջ, մանաւորապէս այն երկիրները՝ ուր առողջապահական պայմանները տակաւին շատ նախնական վիճակ մը ունին, եւ բնիկ ցեղերուն առօրեայ զբաղումը կը կազմէ տաւարաբուծութիւնը։ Ափրիկէի կարգ մը երկիրներուն մէջ այս հիւանդութենէն առաջ եկած մահերուն թիւը մանաւորապէս մեծ համեմատութիւններու կը հասնի։

Պրկախտը յաճախ կը փոխանցուի անմաքուր մկրատներու միջոցաւ, երբ պորտային լարը կտրելու գործողութեան կը ձեռնարկուի կամ այդ առթիւ գոյացած պզտիկ վէրքին վրայ կը դրուին աղտոտ մանիր կամ կեղտոտ ճերմակեղէններ։ Յաճախ նորածիններու համար կ'ըսուի թէ ջղաձգութենէ մեռած են, մինչդեռ իրականութեան մէջ անոնք զոհ գացած են պորտային պրկախտին։

Տօքթ. Ռու իր տեղեկագրով կը մատնանշէ թէ՝ նորածնին աշխարհ գալէն բաւական ժամանակ առաջ, մօր արեան մէջ որոշեալ քանակութեամբ հակապրկախտային հակաթոյն մը (anatoxine antitétanique) ներարկելով, կարելի է առաջքը առնել պրկախտին։

Այդ ներարկումը երբեք վտանգաւոր հանգամանք չունի, ընդհակառակը՝ ան զերծ կը պահէ նորածինը պրկախտէն, մօտաւորապէս երկու ամսուան տեւողութեան մը համար, ինչ որ բաւ արար կը նկատուի հիւանդութեան ամենէն վտանգաւոր շրջանը անցնելու համար։

Այս գիւտին շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ այսուհետեւ փրկել հազարաւոր նարածիններու կեանքը։

Հ. ՏԷՐՈՍԻ

ՔԷՄԱԼԸ Կ'ԱՆԻԾԵՆ ԻԹԹԻՀԱՏԸ Կ'ԵՐԱԶԵՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— «Յառաջ»ի Նոյեմ. 19ի թիւին մէջ գրեցի Խարբերդէն հասած լուրերու մասին, որոնք կը յայտնէին Թուրքերու գլխաւոր հատուածին դժգոհութիւնը քէմալական կառավարութեան դէմ։ Այս մասին ուրիշ տեղեկութիւններ ալ քաղեցի։

Որպէսզի Տէրսիմ ըմբոստութեան դրօշը բացարձակ չպարզէ եւ Խարբերդի ու Բալուի շրջանները կրկին չապստամբէ, որպէս զի Իգօլի Քիւրտերը նոյնպէս մեծ դէպքերու տեղի չտան, Մալաթիոյ շրջաններէն դէպի Խարբերդ կամ Սվազ կառավարութիւնը լարած է իր ուժերը։ Մէկ կողմէ ցեղապետներն եւ քիւրտ ըմբոստութիւնը վարողները կը շոյէ, միւս կողմէ կարեւոր ուժեր կը տեղաւորէ սահմանամերձ քաղաքներուն մէջ։

Քիւրտ տարրը որ ցրցքնուած է Թրքական խաւերու մէջ, կ'անցնէ սարսափի օրեր։ Զինք գիտեր ուրիշ վայրեր կամ գաւառներ, սակայն Խարբերդէն, Բալուէն մինչեւ Տիարպէքիր, Արղնի-Մատէն, Սէվէրէկ եւ Ուրֆայի ու Մէրտինի շրջանները բնակող Քիւրտեր կը հալածուին վայրագօրէն։ Առանց ընդհանրական ձեւի՝ կասկածելի Քիւրտեր իրենց ընտանիքներով կը տեղափոխուին հոս ու հոն։ Անոնց պէյերն ու աղաները շատոնց զինաթափ եղած են։ Մահապարտներէն զատ, շատեր բերդարգելութեան դատապարտուած են եւ մաս մըն ալ կը տարագրուին իրենց բնավայրերէն՝ մատնուելով աւուր հացի կարօտ վիճակի։

Քիւրտերու ընդհանուր տեղափոխութեան այս աճուելի վիճակին մէջ մեծ չափով կը վնասուին ու կը հալածուին այն Թուրք աղաները, որոնք իրենց բնակութիւնը ժամանակին հաստատած են քիւրտ գիւղերու մէջ կամ մօտիկ։ Ասոնք կը հալածուին իբրեւ քիւրտ ցեղի պաշտպան ու վարիչ։ Ասոնցմէ կը յիշուին շատ մը աղաներ, որոնք ժամանակին աճագին հարստութեան տէր էին եւ սակայն Անկախութեան դատաբաններու սպառնալիքներէն ազատելու համար, ոչ թէ իրենց հարստութիւնները միայն վատնած այլեւ շատ պարտքերու տակ ինկած են։

Յիշուած աղաներուն մէջ ինծի եւ նոյն ժամանակ բախտակիցներէս շատերու ծանօթ են այնպիսիներ, որոնք 1915ին, պարագլուխներ էին 50 հազարէն աւելի Հայերու բնաջնջման, Տովքկէօլճիւկի շրջանին մէջ, մեր աչքերուն առջեւ։

Հալղակ

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ ԽՈՆԱՐՀ ԽԱՒԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԴՐԱՄԻ ՏԵՂ. ԳՈՐԾԻՔ

ՎԱԼԱՆՍ, 22 Նոյ.— Հայաստանի աղէտեալներու օգնութեան յանձնախումբը իր ժողովը գումարեց Նոյ. 20ին։ Կը մասնակցէին քսաներեք ներկայացուցիչներ՝ նախագահութեամբ ընկ. Վ. Շէհրբեանի։ Բաւական վիճաբանութիւններ եղան դրամը ուղարկելու ձեւի մասին։ Ոմանք առաջարկեցին Ամերիկեան Նպաստամատոյցի, ուրիշներ Պօղոս Նուպարի եւ մաս մըն ալ, Հօկ.ի ձեռքով ղրկել հանգանակութեան հասոյթը։ Նախագահը ամէն մէկ ներկայացուցիչի գոհացում տալու համար, առաջարկեց մէկ սանդիմ չղրկել որեւէ մարմնի, այլ գործել չէզոք եւ դրամի փոխարէն ուրիշ բաներ ղրկել։ Ուստի 23 ներկայացուցիչներու հաւանութեամբ որոշուեցաւ գնել մեքենաներ ու ղրկել Փարիզ, Հայաստան փոխադրուելու համար, պայմանաւ որ անոնց վրայ Ֆրանսերէն եւ Հայերէն տառերով փորագրուի «Նուէր Վալանսի Հայ գաղութէն»։ Բոլորն ալ ուրախութեամբ ընդունեցին այս առաջարկը, բաց ի «Հօկ»ի ներկայացուցիչէն որ յայտնեց թէ ինք համամիտ չէ մեքենայ ղրկուելուն, այլ պէտք է դրամ ղրկել Հօկ.ի ձեռքով։ Ու անմիջապէս դուրս ելաւ։ Ժողովը կարեւորութիւն իսկ չտուաւ։

Յանձնախումբը իր գործերը կը շարունակէ կանոնաւորապէս եւ համերաշխօրէն։ Յուսալի է որ Վալանսի Հայ գաղութը իր կարելին պիտի ընէ օգնութեան հասնելու իր դժբախտ եղբայրներուն։ Ժողովի փակման առեն տրուած որոշումները գրի առնուեցան եւ ամէն ներկայացուցիչ ստորագրեց, յանձն առնելով գործել միշտ համախորհուրդ։

Ն. Սարգիսեան

ԼԱՆՍԷՅ, 22 Նոյ.— Շիրակի աղէտին լուրը կարդալով «Յառաջ»ի մէջ, եւ նոյնպէս Հ. Յ. Դ. Բիւրօին կոչը արագ օգնութեան հասնելու, Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէին նախաձեռնութեամբ եւ չէզոք հայրենակիցներէ կազմուեցաւ հանգանակիչ յանձնախումբ մը հետեւեալ անդամներով.— Պ. Պ. Արամ Խալէքչեան, Աբրահամ Յարութիւնեան, Վահրամ Փափազեան եւ երկու Դաշնակցականներ։ Հանգանակութեան ձեռնարկուելով գոյացաւ 1500 ֆրանք բանուորներու լումաներով։ Այս գումարը կը ղրկենք ձեզ, խնդրելով որ յանձնէք Շիրակի աղէտեալներուն, Ամերիկեան Նպաստամատոյցին միջոցաւ (տես գումարը)։

Ն. Գ.

ՆԱԼԼՈՒԽԱՆՑԻՆԵՐՈՒ ԲԱԺԻՆԸ

Հայաստանի վերջին երկրաշարժէն աղէտեալ մեր արենակիցներուն օգնելու նպատակով, ինչպէս միւս միութիւնները նոյնպէս եւ մենք՝ Նալլուխանցիներու Հայրենակցական Միութեան Փարիզի եւ արուարձաններու անդամներս՝ մեր մէջ հանգանակութիւն կատարելով, գոյացուցինք 1000 ֆր.ի գումար մը, զոր յանձնեցինք Ամերիկեան Նպաստամատոյցի Տնօրէն Պ. Կօրտըն Պէրրիի, խնդրելով որ հաճի տեղը հասցնել զայն։ Սոյն գումարին հանգանակութեան մասնակցեցան նաեւ հետեւեալ հայրենակիցները.— Պ. Պ. Թորոս Եղիազարեան 30, Կիպրիանոս Եղիազարեան 50, Գառնիկ Մեծմօրեան 30 եւ Գրիգոր Գարաօղլանեան 30 ֆր.։

Այս առթիւ կոչ կ'ուղղենք գաւառներու մէջ ցրուած մեր հայրենակիցներուն, որպէսզի կապ հաստատելով մեկտեղ միութեանս հետ, չթերանան իրենց բաժինը բերելու, ըլլայ մեր միջոցաւ, ըլլայ իրենց տեղին մէջ գտնուող ազգային մարմնի մը միջոցաւ։

(Կնիք վարչութեան)

Յ. Գ.— Նամակ եւ դրամ ղրկել հետեւեալ հասցէին,
Tavit Derkaloustian 1 Rue des Petits Bois Chaville (S. et O.)

ՄԻ՛ ԽԵՂԱԹԻՒՐԷՔ

ՎԻԷՆ, 21 Նոյ.— Հայաստանի հազարաւոր արենակիցներու սրտակեղէք թշուառութեան աղաղակները արձագանգ գտան գաղութիս հայ աշխատաւորութեան մէջ։ Սրտցաւ հայրենակիցները գովելի եռանդով պէտքը կը շեշտէին, Հանգանակիչ Յանձնախումբի մը կազմութեան, բոլոր հոսանքներու մասնակցութեամբ։

Ըսուած է թէ տառապանքի մէջ մարդիկ կ'եղբայրանան, դժբախտաբար այս խօսքը չիրականացաւ։ Թափուած ջանքերը ապարդիւն անցան, Համազգային Մասնախումբը ստեղծելու համար։ Քանի մը Միութիւններու համաձայնութեամբ, ստեղծուեցաւ Հանգանակիչ Մարմին մը (որուն մէջ կը գտնուէր նաեւ Հօկի մասնաճիւղը) առանց որ եւ է հոսանքի նախաձեռնութեան։

Սրտցաւ հայրենակիցները մղուած իրենց պարտականութեան գիտակցութենէն, համեստ բաժիններով մասնակցեցան հանգանակութեան եւ գոյացաւ 2250 ֆրանք որ ղրկուեցաւ Պ. Արմենակ Համբարձումեանի, իր նպատակին յատկացուելու։ Արդ, «Երեւան»ի մէջ զարմանքով կարդացինք թէ՝ „Հօկի նախաձեռնութեամբ Հանգանակիչ մարմին մը կազմուած է, եւ հայ աշխատաւորութեան սրտին մօտիկ կազմակերպութեան փարիզի կեդրոնին ղըրկուած»...

Իբրեւ Յանձնախումբի ատենապետ, այցելութիւնը ընդունեցի քանի մը նուիրատուներու, որոնք իրենց տուած դրամը ետ կը պահանջէին, կարդացած ըլլալով այդ սուտ լուրը։ «Մենք Հօկերուն սանդիմ չենք տար, մեզի ծանօթ է անոնց գործունէութիւնն ու էութիւնը, եւ անոնց գոյութիւնն իսկ նախատինք է հայ ժողովուրդին, ուստի բարի եղէք մեր դրամը վերադարձնելու, քանի որ իբր չէզոք մարմին ներկայացաք, ու վստահութիւն ունենալով ձեր վրայ, տուինք ինչ որ կրնայինք»։ Համոզելով զիրենք թէ՝ հրապարակաւ բացատրութիւն պիտի պահանջեմ, մեկնեցան։ Ըստ խոստմանս պարտք կը սեպեմ հարցնել Հօկի մասնաճիւղին Պ. քարտուղարին թէ՝

Ա.— Վիէնի մէջ Հօկի նախաձեռնութեամբ Հանգանակիչ Յանձնախումբ կազմուա՞ծ է.

Բ.— Եղած հասոյթը Պ. Արմենակ Համբարձումեանի՞ն ղըրկուած է թէ՝ Հօկի կեդրոնին։

Կը սպասեմ հրապարակային պատասխանի։

Յակոբ Մկրեան

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՆՊԱՍՏԱՄԱՏՈՅՑԻՆ հետ փոխադարձ համաձայնութեամբ, Եղբայրական Օգնութեան Յանձնախումբը կը խնդրէ հագուստ-կապուստ եւն. ղրկել 67 Fbg. St. Denis Mr. Réaumeի N. E. R.

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՇԻՐԱԿԻ ՁՈՀԵՐՈՒՆ

("ՅԱՌԱՋ")Ի ՄԻՋՈՑԱՒ

ՏԱՍՆԵՐՄԷԿԵՐՈՐԴ ՑԱՆԿ

Լանսէյի Հ. Յ. Դ. Ենթակոմիտէին նախաձեռնութեամբ	1500.—
Յարութիւնեան եղբայրներու քաղապլանքայի (Մարօք) մասնաճիւղէն՝	1000.—
Մօնրուժի քոմփանիի տէ քօնթէօրի աշխատաւորներէն.—	
Եփրեմ Թեւանեան	40.—
Աւետիս Իբքրանեան	30.—
Օհաննէս Աչըքկէօզօղլու	25.—
Վահրիճ Եսայեան	20.—
Գէորգ Պօզօեան	20.—
Միհրան Անասթասեան	20.—
T. Couterse	5.—
Կարապետ Հիւսիսեան	15.—
Շ. Քօքինագիս	5.—
Ջարեհ Քէպապճեան	15.—
Մարտիրոս Կըրտանեան	15.—
Անդրանիկ Տօնիկեան	10.—
Քերովբէ Պօյաճեան	10.—
Ոմն	10.—
Հ. Բ.	10.—
Յակոբ Մոմճեան	10.—
Ա. Խաչիկեան	10.—
Գումար	2770.—
10րդ ցանկին գումարը	46427.80
Ընդհ. գումար	49197.80

ՄԵՐ ԲԱԺԻՆԸ

Մենք, Մօնրուժի Cie. des Compteurs ընկերութեան բանուորներս, փոքր հանգանակութիւն մը կատարեցինք, Շիրակի աղէտեալներուն համար։ Այս առաջին մասնակցութիւնը չէ։ Մեր ընկերները երկրորդ եւ երրորդ անգամն է որ կը մասնակցին։ Կարդալով թերթերը, մեր հայրենակիցներուն վիճակը, աչքի առջեւ բերելով Շիրակի ցուրտն ու բուքը, մեր ձեռքէն եկածը չենք խնայեր մեր հայրենակիցներուն համար եւ կը խոստանանք միշտ ալ օգնել մեր սիրելիներուն. (Տես վերը)։

Ա. Իբքրանեան

***

Շասի հանգանակութեան ցանկը.—

Ս. Համբարեան 20, Պ. Սէմէրճեան 15։ Տ. Հէլվաճեան, Գ. Օհաննէսեան, Ե, Յակոբեան, Գ. Զուլֆաեան, Օ. Օհաննէսեան, Մ. Օհաննէսեան, Պ. Վարդապետեան, Մ. Փաթիփաթեան 10ական ֆրանք, Լ. Բէլէչեան, Գ. Գալուստեան, Ս. Մարգարեան, Զ. Անմէտճանեան, Խ. Զուլֆաեան, Ա. Զուլֆաեան, Մ. Զօպօեան, Պ. Ապրաշեան, Տիկ. Ս. Ապրաշեան, Տիկ. Մ. Ապրաշեան, Ս. Բէլլաղուլեան, Տիկ. Հ. Բէլլաղուլեան 5ական ֆրանք, Կ. Տէփօեան, Տիկ. Լուսիա Տէփօեան 10ական ֆրանք, Ե. Դէորղեան, Գ. Գինոսեան, Մ. Յովհաննէսեան 5ական ֆրանք։ Գումար 210 ֆր.։ Խնձորի աճուրդէն 25 ֆրանք։ Ընդհ. գումար 235 ֆրանք։ (Տես «Յառաջ» 2 Նոյեմ.)։

Հէքիքուր-Պէթօն-Քուռի ցանկը.—

Տէր եւ Տիկ. Գ. Եկկենեան եւ զաւակունք 55, Պոլոեան եղբարք, Օրդ Տիկ. Զ. Հիւսիքեան (Արմաշցի), Ս. Օնպաշեան ընտանիք 50ական ֆրանք, Խ. Ալլաղանեան, Ս. Մալաքեան ընտանիքներ 30ական ֆր., Վ. Սըքաֆիտաս, Մ. Օսկանեան, Ս. Աւագեան, Յ. Արապեան 25ական ֆրանք, Տէր եւ Տիկ. Մինասեան, Տէր եւ Տիկ. Գ. Տէրղազէրեան, Հաճի Յ. Կըզըրումըլեան, Ա. Ուզունեան, Ա. Փափազեան, Ե. Սինանեան, Կ. Թէքնէեան, Տ. Սիմոնեան, Գասպաքճեան ընտանիք, Սթաթեան ընտանիք 20ական ֆրանք, Օրդ Տիկ. Ն. Փափազեան եւ զաւակունք 25, Ս. Շիշմանեան 15, Օրդ Տիկ. Վ. Աւետիքեան, Ի. Ասէմօղլու, Մ. Խաչատուրեան, Գասապեան ընտանիք, Ղ. Մակարեան 10

(Շար. կարդալ Գ. էջ 3րդ սիւնակ)

Ցետոյ ուրախութիւն կը յայտնէ որ, կառավարութիւնը որոշած է պիւտճէին մէջ մաս մը գումար դնել, ամէն տարի որոշ թիւով գաղթական բերելու համար արտասահմանէն։

Օդային սուրհանդակ Պոլսէն Ճափոն

Պոլսոյ եւ Եօքոհամայի (Ճափոն) միջեւ օդանաւային սպասարկութիւն մը հաստատելու ծրագիրներ կը պատրաստուին։ Ճափոնի օդանաւային նախարարը այս մասին անհրաժեշտ վարկերը խնդրած է խորհրդարանէն։

Հայկական դրամատուն մը կողոպտուած

Չորեքշաբթի առաւօտ Ֆօպուր Մօնմարթրի ոստիկանատեղին լուր տրուեցաւ թէ գիշերը գողեր կողոպտած են Ռիւ Լաֆայէթ 80 թիւ դրամատունը, որ կը պատկանի Պ. Պ. Եր. Ճէզիրեանի եւ Կրումպէրկի։ Կատարուած ոստիկանական քննութենէն հասկցուեցաւ որ, գողերը շատ լաւ ծանօթ էին տեղւոյն, դրամատուն մտած էին՝ անցնելով քովի պանդոկի նրբանցքէն։ Շատ դիւրութեամբ կրցած էին խորտակել փայտէ դուռը, որ կը բացուէր դրամատան վրայ։ Գողերը անմիջապէս յարձակեցան դրամարկղին վրայ, զոր բացին խիստ երկար աշխատանքներէ վերջ, մետաղի սղոցով եւ մուրճերով։ Պանդոկին մէջ մարդ չիմացաւ գողերու հանած աղմուկը, հակառակ անոր որ պանդոկի պահապանին սովորութիւնն էր ատեն ատեն աչք մը նետել դրամատան առաջնորդող դրան վրայ։ Գողերը դրամարկղին մէջ գտան 150,000 ֆրանքի արժէթուղթ, 50,000 ֆր. թղթադրամ եւ մօտ 20 հազար ֆրանք արժէքով գոհարեղէն։ Ամբողջ գործողութեան ընթացքին գողերը հանդարտ սրտով ծխեր են, սիկառէթները վառելով ամերիկեան հինգ եւ մէկ տոլարնոցներով։

Նոյն դրամատունը քանի մը շաբաթ առաջ ալ կէս միլիոն ֆրանքի կորուստ ունեցած էր, զոհ երթալով միջազգային գողերու, որոնք ռուս կարեւոր քարիւղի ընկերութեան մը անունով կեղծ արժեթուղթեր հանած եւ անոր քշած էին։ Ոստիկանութիւնը քննութիւն կը կատարէ գողերը գտնելու համար։

ՍԵԼԱՆԻԿԻ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱ ԿՈՒԳԱՆ

Յունարէն թերթերը կը գրեն թէ, Սելանիկ գտնուող հայգաղթականներու արձանագրութիւնն ու մարդահամարը վերջացած է։ Ասոնց ընդհ. թիւը կը հասնի 2000 ընտանիքի, որոնք կը բնակին քաղաքէն հեռու արուարձաններու մէջ։ Այս ընտանիքները պիտի փոխադրուին Ֆրանսա, Ազգերու Դաշնակցութեան աջակցութեամբ։

Քաղաքին մէջ հաստատուած Հայերն ալ քիչ յետոյ Ֆրանսա պիտի փոխադրուին։

Այս ցանկերը արտաքին նախարարութեան միջոցաւ պիտի ղրկուին Փարիզ, Ազգերու Դաշնակցութեան Աշխատանքի գրասենեակը, որ, իր կարգին, ներկայացուած այդ ցանկերուն վրայ, դիմումներ պիտի կատարէ ֆրանսացի գործարանատէրերուն ու ագարակատէրերուն, եւ անոնցմէ ստանալիք աշխատանքի պայմանագրութեանց վրայ է որ պիտի սկսի փոխադրութիւնը։

Գերմաներէնը Ֆրանս. Խորհրդարանին մէջ

Ալզասի համայնավար երեսփոխան Հիւպէր, որ լաւ ֆրանսերէն չի կրնար խօսիլ, առջի օր ուզեց Երեսփ. Ժողովին մէջ խօսիլ ալզասերէն (գերմաներէն) լեզուով։ Երեսփոխանները բողոքեցին եւ մեծ աղմուկ հանեցին, այն աստիճան, որ Հիւպէր ստիպուեցաւ բեմէն վար իջնել, առանց կարենալ խօսելու։

Թոտորոֆի պաշտօնազրկումը

Սօֆիայէն կը հեռագրեն թէ պուլկար հողագործական կուսակցութեան պետ Թոտորոֆ հոգեվարք վիճակի մէջ գտնուած է Սօֆիայի մէկ արուարձանին մէջ։ Թոտորոֆ խորունկ վէրքեր կը կրէր գլխուն վրայ։ Կը կարծուի թէ ահաբեկիչները մուրճի սաստիկ հարուածներով զգետնած են զայն։

Չիչէրին Օտեսայի տեսակցութեան մասին

Չիչէրին, որ դարմանուելու համար Գերմանիա կը մեկնի, Մոսկուայէն ճամբայ ելլելէ առաջ հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրած է մամուլի ներկայացուցիչներուն.—

«Խ. Հ. Միութեան և Թուրքիոյ միջեւ եօթը տարուան սերտ բարեկամութիւնը իր պտուղները տուաւ։ Մեր անցած տարուան տեսակցութիւնը Փարիզի մէջ խիստ նպաստաւոր ազդեցութիւն ունեցաւ մեր յարաբերութիւններուն վրայ և կարելի դարձուց երկու պետութեանց քաղաքական վարքագիծերու համաձայնութիւնը։ Թուրք յայտնի քաղաքագէտին հետ իմ տեսակցութիւնս առաւել քան երբեք օգնեց երկու կառավարութեանց միջեւ աւելի սերտ համաձայնութիւն հաստատելու։ Յաջողեցանք քննել մեր կառավարութեանց առջեւ դրուած բոլոր խնդիրները, կարծիքի փոխանակութիւններ ունենալ միւս պետութեանց հետ, մեր յարաբերութեանց մասին և լուսաբանել մեր կառավարութեանց դիրքը ներկայի կարեւոր խնդիրներու մասին։ Ասիական կամ ուրիշ ո եւ է դաշնակցութիւն չկազմեցինք, երրորդի մը դէմ ո եւ է համաձայնութիւն չկնքեցինք։ Խորհ. Միութիւնը և Թուրքիա զբաղած են իրենց երկրէն ներս խաղաղ աշխատանքներով և ո եւ է մէկուն դէմ սպառնական ծրագիրներ չեն սնուցաներ։ Մեր երկու պետութեանց միջեւ բարեկամական յարաբերութիւնները և իրենց քաղաքական վարքագիծին մասին առաջ եկած համաձայնութիւնը բացարձակապէս խաղաղասիրական բնոյթ ունին։ Օտեսայէն մեկնեցայ բոլորովին գոհ այս տեսակցութենէն»։

Նոր Չեկայի պետը Հայ

Մոսկուայի օրինակին հետեւելով, Անդրկովկասի չեկան եւս անունը փոխած է ԿԷՓԷՈՒի, որուն պետ նշանակուած է Թուսիոյ բարձրագոյն ատեանի դատաւորներէն Կատամեան։ Ցիշեալը արդէն մեկնած է իր նոր պաշտօնատեղին։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

— Յունաստան հաստատուած Անատոլուի յոյն գաղթականները վերջին ընտրութեանց մէջ յաջողած են տալ 71 երեսփոխան։

— Քամենէֆը Հռոմի սովետական դեսպան նշանակուած է։

— Ալիւրին գինը միջազգային հրապարակին վրայ կարեւոր անկում մը ունեցած ըլլալով, հացին քիլօն 10—15 սանթիմ աւելի աժան պիտի ծախուի։

(Շար. Գ. էջէն)

ական ֆրանք, Կ. Թադէոսեան 5, Տիկ. Տ. Պապիկեան, Ապշէհիրցի Մամաս 10ական ֆրանք։ Գումար 680 ֆրանք։ (Տես «Յառաջ» 17 Նոյ.)։

Օթէլ տէ վ'Աննըլէթի հայ բնակիչներէն.—

Յ. Ջաղացպանեան, Յ. Շալվարճեան, Կ. Փափազեան 25ական ֆրանք, Կ. Բագոսեան, Մանտալեան 20ական ֆր., Մ. Կիւրեղեան 16 ֆր., Ե. Ծերունեան, Մ. Նալճեան, Կ. Գասապեան, Ե. Ինճէարապեան, Յ. Մանուկեան, Վահրիճ Աշըեան, Մ. Աշըեան, Վահան Աղաճանեան, Ա. Արմաղանեան, Լ. Գրաճեան, Քարսեղեան, Խաբալեան, Ս. Պալճեան, Նիքսարեան, Յ. Աւագեան, Երուանդ Գոյլասարեան, Յ. Պիլէմճեան 10ական ֆրանք, Զ. Պարտաքճեան, Յ. Առաքելեան, Յ. Թօմպաքեան, Մ. Ագլեան 5ական ֆրանք, Տկ. Ժամագործեան 4 ֆրանք, ընդհ. գումար 325 ֆր.։ (Տես «Յառաջ» 14 Նոյ.)։

Պ. Ժօրժ Վ.իէլի կօշիկի գործարանին Հայ եւ Յոյն աշխատաւորներէն.

Պ. Պ. Պօտուրեան, Վ. Յովակիմեան, Փակլաեան, Սինանեան, Հ. Թուճեան, Հ. Մանուկեան, Պօզիկեան 50ական ֆրանք, Քոյլուսարեան՝ 26 ֆր., Bozadjis, Biskidjopoulos. Daskalakis, Venizelos, Makridès 10ական ֆրանք, Mme X 2 ֆր., Mme X 2 ֆր., Mr. Viel 100 ֆր., զանազան աշխատաւորներէ՝ 20 ֆր., ընդհ. գումար 550 ֆր., (Տես «Յառաջ» 17 Նոյ.)։

⁂ Աւելորդ անգամ մըն ալ կը յայտարարենք թէ հանգանակութեան մասնակցողներու ցանկերը կը հրատարակուին յաջորդաբար, համաձայն տեղի յարմարութեան։

ԵՐԱՆՈՒՀԻ ՄՈՒՄՃԵԱՆ

ԵՒ

ԸՆԿ. ԳԵՂԱՄ ՇԷՀՐԷՐԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Լը Փուզէն Նոյ. 11 Վալանս

ԱԶՆԻՒ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ԵՒ

ԱՐԻՍՏԱԿԷՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Մարսէյլ 14 Հոկտ. 1926

ԲՐԱԲԻՈՆ ՏԻՐԱՆԵԱՆ

ԵՒ

ԸՆԿ. ՄՈՎՍԷՍ ՏԷՐ ՄՈՎՍԷՍԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Մարսէյլ 21 Նոյ. 1926

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան կուսակցական դասընթացքը այսօր Ուրբաթ Ռոստոմի սրահը 131 Rue du Fbg. du Temple։ Նոր ընկերներ եւս կ'ընդունուին։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Գնունի» խումբի ընկ. ընդհ. ժողովը երկուշաբթի 29 Նոյ. նախկին գրադարանի սրահը երեկոյեան ժամը ճիշդ 8ին։

Հ. Յ. Դ. «Ազատամարտի Սեբաստիա»ի խմբական ժողովը՝ յառաջիկայ Կիրակի 28 Նոյ. իրիկուան ժամը Յուկէսին։ Պիտի խօսի ընկ. Յ. Պ.

Հ. Յ. Դ. ԻԹԱԼԻ Թաղամասին եւ շրջանին «Աղբիւր Սերոբ» խումբի դասախօսական ժողովը Կիրակի Նոյ. 28 կէս օրէն վերջ ժամը 2ին։ Դասախօս ընկ. Հ. Գրիգորեան. 26 Rue Blanqui, K. Bicêtre. (Seine)

«Բ. ՀԱՅՔ»ի Հայրենակցական Միութեան բացառիկ ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Կիրակի 28 Նոյ. կէս օրէն յետոյ ժամը 3ին 131 Rue de Fbg. du Temple.

Օրակարգ.— Աղէտեալներու հանգանակիչ մասնախումբի հաշուետուութիւնը։

Բ.— Օգնութիւն ուղարկելու ձեւը։ Կը խնդրուի բոլոր հայրենակիցներէն անպայման ներկայ գտնուիլ։

ՔԱՆ, Դ. Ա.— Նպաստամատոյցը ստացած է ձեր ուղարկած 1290 ֆրանքը։

ԲՈԼՈՐ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի Հայ Տրամաթիքի դեկավարութիւնը կը խնդրէ բոլոր կազմակերպութիւններէն որ նկատի ունենան իր շարունակական ներկայացումներու թուականները, զիրար չխաչաձեւելու համար.—

Դեկտեմբեր 19 կիրակի ցորեկ Պուա-Գօլոմպ.

Դեկտեմբեր 26 կիրակի գիշեր Sociétés Savantes.

Յունուար 23 կիրակի գիշեր Sociétés Savantes.

"Խարտոց,,ի

Բ. թիւը լոյս տեսաւ։ Կը ծախուի ամէն տեղ այսօր Ուրբաթ 16 էջ ճոխ բովանդակութեամբ եւ բազմաթիւ նկարներով։ Գին 1 ֆր.

Le Gérant : H. TEURNIER

Imp. MASSIS 208bis, Rue Lafayette Paris

Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire: SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մէթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան	—	10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ԿԻՐԱԿԻ 28 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1926

28 NOVEMBRE 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Բ. ՏԱՐԻ Թիւ 208 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՏՈՒՆ-ՏԵՂ Կ'ԸԼԼԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ. ԿԵՑՑԷ՛ ՆՈՅ. 29Ը...

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՐՔԱՅՆ ԶԲՕՍՆՈՒ...

Այս տարի ալ, հայ պոլշեւիկները կը պատրաստուին «աննախընթաց» խանդավառութեամբ տօնել Նոյեմբեր 29ը, անկախութեան տապալման տարեդարձը:

Արդէն իսկ յայտարարուած են ժողովներ եւ հանդէսներ, եւ կը հնչէ խառնաձայն շեփորը: Ու նորէն կ'իմանանք եւ կը կարդանք թէ, 1920 Նոյեմբեր 29էն ի վեր, «Հայաստանը իսկապէս անկախ եւ ազատ դարձաւ»:

Ու դեռ ի՛նչ հրաշքներ: «Տապալեցաւ մաւզէրիստներու ահաւոր բռնակալութիւնը». «Խորհրդային իշխանութիւնը եղբայրական կապ հաստատեց հարեւան ժողովուրդներու հետ». «Հայ աշխատաւոր ժողովուրդը տէր դարձաւ իր ճակատագրին». «Վերջ գտան ներքին բռնութիւններն ու հարստահարութիւնները»...:

Ցայնակցինք մենք ալ, — կեցցէ՛ Նոյեմբեր 29ը, որ «վիզէ»ի նոյն անգամ խնայեց երջանիկ Երեւանին:

Միջնադարեան արքաներն իսկ վարակուած չէին այսքան ապերասան լրբութեամբ, այն ալ ժողովուրդի մը ամէնէն ճակատագրական մէկ պահուն: Արքաները սանձարձակ բազմատօներ սարքած ատեն, խե՛լք կ'ընէին գոնէ կարգ մը շնորհներ — փշրանքներ նետել հպատակ ժողովուրդին, որպէս զի ուրիշ կողմ դարձնեն անոր ուշադրութիւնը:

Հայ պոլշեւիկները այդ շնորհն ալ չունին:

Ապիկար եւ անպարկեշտ, վատ եւ ստախօս, անոնք տակաւին երբեք ունին անպատկառ կանչեր արձակելու: Անոնք սի՛րտ կ'ընեն զուարճանալ այս թշուառ ժողովուրդի տառապանքին հետ, թանձր վարագոյր մը քաշելով անոր աչքերուն:

Բարի՛ վայելում բոլորին. և՛ անոնց որ գիտեն իրականութիւնը ու կը ծածկեն, և՛ անոնց որ չեն գիտեր ու կը հաւատան:

Թերեւս ըսելիք չպիտի ունենայինք իրենց տօնակատարութեան, եթէ քիչ մը համեստ ըլլային, եւ պատրանքը իբրև իրականութիւն չներկայացնէին: Մինչդեռ, քանի կը վատթարանայ երկրին վիճակը, այնքան գոռոզօրէն կ'ոստոստեն, ժանգոտած օրինգի մը ճռճռոցներով:

Այսօր, խորհրդային իշխանութեան վեցերորդ տարին, Հայաստան աշխարհին իրական վիճակը շատ աւելի մռայլ է և հեռանկարը աւելի մութ:

Եւ սակայն, «Արքայն զբօսնու...»: Պէտք է ծափել, պէտք է ճչալ, եւ շարժանկարներ ցուցադրել, որպէս զի ամբոխը օրօրուի:

Քիչ առաջին հրատարակած ենք թղթակցութիւն մը, որ պարզ հայերէնով կը ներկայացնէ մեր հայրենիքին սպառնացող վտանգ մը, վրդովիչ եւ շօշափելի: Թուրք-Թաթարները անվրդով տուն-տեղ կ'ըլլան Հայաստանի մէջ, Երեւանի քթին տակ: Ամէն օր կուգան յայտնի եւ անյայտ ճանապարհներով, եւ կը յաջողին վերահաստատել իրենց իրաւունքները: փաստը այն է որ Զանգեզուրի հովիտին մէջ այժմ մեծամասնութիւնը թուրքերն են»: Տարուէ տարի, լուռ ու մունջ կը վերահաստատուի այն վիճակը որ կը տիրէր 1918ին, երբ Հայաստանը աւելի շատ Թուրք կը համրէր քան Հայ, եւ երբ անխուսափելի դարձան բացառիկ միջոցները, երկիրը իսկապէս հայացնելու համար, յանուն ժողովուրդի գերագոյն շահերուն եւ ապահովութեան:

Եւ դեռ թղթակցին պատմածը լրիւ չէ: Երեւանի վարիչները դեռ աւելին գիտեն: Ուրիշ թղթակցութեան մը մէջ կը կարդանք թէ՝ Ատրպէճան, քաջալերուած խորհրդային Ռուսիոյ իսլամական քաղաքականութենէն, կը պահանջէ Նախիջեւանի սահմանը երկարել մինչեւ Դավալու, իր մէջ առնելով հինգ վեց հայկական գիւղեր: «Իսկ երբ լրանայ Ջուլֆա—Ալեաթ երկաթուղին, պիտի պահանջեն մեղրին իր շրջանով, որպէսզի ստեղծուի միաձոյլ Ատրպէճան, Բագուէն մինչեւ Երեւանի տակ»:

Ահա թէ ո՛ւր կ'երթայ «խորհրդային անկախ եւ ազատ» Հայաստանը, ռուս, Թուրք-Թաթար, վրացի եւ հայ կոմունիստներու հայրախնա՛մ հովանաւորութեան տակ: Սահմանին վրայ, բուն թշնամին եղբայրաբա՛ր կը դաւէ, կը տեղաւորուի, երկրանը կէս կապուած տոպրակի մը կը վերածէ Հայաստանը. իսկ անոր վարիչներն ու գործակալները «կրա՛կ կայ» կը պոռան Սփիւռքի մէջ, եւ «թշնամիներ» կը հետապնդեն տօնքիւթութեամբ մը որ կը նսեմացնէ Սէրվանդէզի հերոսը:

Տօնէ՛, թշուառ ժողովուրդ, եւ գնա Նոյեմբեր 29ը տօնէ, Հայաստանի լեռները, լուսինն ու փողոցները դիտելով շարժանկարի վրայ:

Տօնէ՛ եւ ծափահարէ, որ՝ Արարատի եւ Զարիշատի կողեն ապստամբող աւազակախումբերն անգամ անպատիժ կը մնան, որովհետեւ ոչ սուր ունիս, ոչ հրացան, իսկ ռուս պահակը անտարբեր կը հսկէ՛ սահմանին վրայ...

Տօնէ՛ եւ թող «արքայն զբօսնու» յանուն համաշխարհային յեղափոխութեան, որուն սրբազանն նոխազը ըլլալու պատիւն ունիս:

Շ.

ՄԵՐ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԲԱԺՆԻ ՏԵՍՈՒՉԻՆ ՀԵՏ

ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԸ ԵՒ ՆԱՆՍԷՆԵԱՆ ԱՆՑԱԳԻՐԸ.— ՀԻՆ ՕՐԷՆՔԸ ԴԵՌ ՉԷ ՓՈԽՈՒԱԾ.— ՆԱՆՍԷՆԵԱՆ ԱՆՑԱԳԻՐԸ ՊԱՐՏԱԴԻՐ ՉԷ ՌՈՒՍԵՐՈՒՆ:

Վերջին օրերս դարձեալ օրուան խնդիր դարձած է ինքնութեան Թուղթն ու Նանսէնեան անցագիրը: Տեղական մամուլին մէջ զանազան լուրեր հրատարակուեցան եւ սակայն պաշտօնապէս չհաստատուեցան: ընթերցողներու մտքին մէջ այս մասին շփոթութիւն ծագած է: Ստոյգ տեղեկութիւններ առնելու համար դիմեցինք Ոստիկանական տեսչութեան Օտարականներու դիւանին, ուր հետեւեալ տեղեկութիւնները տուին մեզի.—

— Կանխահաս են ֆրանսերէն թերթերու տուած այն լուրը թէ բոլոր բանուորներն ու օրավարձով աշխատողները Travailleur Salarié պիտի նկատուին եւ իբր այդ 40 ֆրանք պիտի վճարեն Ինքնութեան Թուղթ ստանալու համար: Ոստիկանական Տեսչութիւնը մինչեւ այս վայրկեանս կը գործադրէ 13 Յուլիս 1925ի ելմտական օրէնքով եւ 9 Սեպտեմբեր 1925ի հրամանագրով հաստատուած դրութիւնը, որուն համաձայն 40 ֆրանք կը վճարեն միայն այն բանուորները, որոնք 21 Ապրիլ 1917էն առաջ Ֆրանսա մտած են եւ կամ յատուկ պայմանագրութեամբ եկած եւ սահմանագլուխին վրայ մուտքի արտօնագիր (Sauf Conduit) ստացած են: Այգպիսիներու կիները, զաւակներն ու ծնողները եւս կ'օգտուին 40 ֆրանքի զեղչեալ սակէն: Գալով միւս բանուորներուն եւ աշխատաւորներուն, որոնց կարգին կը պատկանին ընդհանրապէս Հայերը, անոնք, ինչպէս նաեւ իրենց ընտանեկան պարագաները պարտաւոր են 375 ֆրանք վճարել, ըստ վերոյիշեալ օրէնքին:

— Շատեր Ինքնութեան Թուղթի ստացականը (récépissé) առած պահուն 68 ֆրանք վճարած են, համաձայն նախկին սակին, ի՛նչ պիտի ըլլայ անոնց կացութիւնը:

— Անոնք որ ստացականը առած են 3 Օգոստոս 1926էն առաջ եւ 68 ֆրանք վճարած են, հիմա Ինքնութեան Թուղթը առած ատեն 375ի պակասը լրացնելու պարտաւոր չեն: Սակայն այդ թուականէն վերջ դիմողները 375 ֆրանքը ամբողջութեամբ պէտք է վճարեն:

— Ինքնութեան Թուղթերը առնելու համար մինչեւ ե՞րբ պայմանաժամ տրուած է:

— Ինչպէս անցած օր թերթերու միջոցաւ հաղորդեցինք, ստացական ունեցողները մինչեւ Դեկտեմբեր 1 պէտք է ներկայանան պատկանեալ պաշտօնատունները՝ իրենց Ինքնութեան Թուղթերը ստանալու համար: 1925ի նոր օրէնքին վրայ, շատեր իրենց ստացականը անցեալ տարի առած էին, այնպէս որ հիմա առնուած Ինքնութեան Թուղթերը մինչեւ ներկայ տարուան վերջը արժէք ունին: Յունուարի սկիզբը դարձեալ ամէն ոք պարտաւոր պիտի ըլլայ նորոգել Ինքնութեան Թուղթը, ու այս անգամ բոլորն ալ 375 ֆրանքի սակով:

— Ուսանողներու, լրագրողներու, մտաւորականներու եւ այլ զեղչեալ սակէն օգտուողներու ընտանեկան պարագաները քանի՞ ֆրանք պիտի վճարեն:

— Յիշեալ դասակարգերու պատկանողներու համար եղած շնորհը բոլորովին անձնական է, այնպէս որ իրենց պարագաները բացարձակապէս չեն կրնար օգտուիլ զեղչեալ սակէն եւ պէտք է վճարեն 375 ֆրանք: Նոյն իսկ ֆրանսական բանակին մէջ ծառայած կամաւորներու ընտանիքները չեն կրնար օգտուիլ զեղչեալ սակէն:

— Ֆրանսացի զաւակի մը ծնողները եւս զեղչեալ սակին ենթակայ են, կ'ըսէ օրէնքը. անոնք որ Ֆրանսայի մէջ զաւակ կ'ունենան, կրնա՞ն օգտուիլ այս տրամադրութենէն:

— Այո՛, պայմանով որ Ֆրանսա ծնած երախային ծնողները Դատական նախարարութեան դիմելով, պաշտօնապէս ֆրանսահպատակ արձանագրել տան իրենց զաւակը եւ համապատասխան վաւերաթուղթ ստանալով ներկայացնեն Ինքնութեան Թուղթի պաշտօնատունը:

— Նանսէնեան անցագիրը դեռ պարտաւորի՞չ է Ինքնութեան Թուղթ առնելու համար:

— Հայերուն համար այո՛: Դեռ նոր ստացանք 20 Նոյեմբեր 1926 թուակիր շրջաբերական մը, որուն մէջ կ'ըսուի թէ Ռուսերուն համար պարտաւորիչ չէ Նանսէնեան անցագիրը Ինքնութեան Թուղթ ստանալու համար: Հետեւաբար այն Ռուսերը որ չեն փախըստականներ, ազատ են Նանսէնեան անցագիր չառնելու: Առիկա միայն ճամբորդութեան ատեն պիտի պահանջուի անոնցմէ: Իսկ Հայերը, համաձայն նախկին հրահանգին, պարտաւոր են Նանսէնեան անցագիր ներկայացնել՝ իրենց Ինքնութեան Թուղթերը առնելու համար:»

Օտարականներու դիւանին պետը յանձնարարեց մեզ տեսնել անցագրերու բաժնին տնօրէն Պ. Կինէն, աւելի մանրամասն տեղեկութիւններ ստանալու համար այս մասին:

Պ. Կինէ յայտնեց թէ ինք եւս ստացած է միայն 20 Նոյեմբեր թուակիր շրջաբերական մը, որուն մէջ Հայերու մասին ոեւէ ակնարկութիւն չկայ, ու աւելցուց.

— Նանսէնեան անցագիրը պարտադիր կը մնայ Հայերուն համար, որովհետեւ Հայերու մէջ աւելի շատ կարօտեալներ կան քան Ռուսերու մէջ: Ինչպէս գիտէք, Նանսէնեան անցագրի համար վճարուած 43 ֆր. 80ը (5 ֆրանք ոսկեդրամ) կը յատկացուի հայ գաղթականներու փոխադրութեան, Ազգերու Դաշնակցութեան Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակին կողմէ: Այդ գումարը Ֆրանս. կառավարութեան գանձը չի մտներ: Մնաց որ, ձեր հայրենակիցներէն շատեր արդէն Նանսէնեան անցագիր առին, չեմ կարծեր որ չառնողները մեծ թիւ մը կազմեն:

*** Գրած էինք թէ Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը դիմած է արտաքին նախարարութեան՝ թէ՛ Ինքնութեան Թուղթերու սակը զեղչել տալու եւ թէ Նանսէնեան անցագիրը պարտադիր կերպով չպահանջելու համար Ինքնութեան Թուղթի ստացման առթիւ:

Կը տեղեկանանք թէ Պատուիրակութիւնը կրկին դիմած է արտաքին նախարարութեան, խնդրելով որ Նոյ. 20ի շրջաբերականին տրամադրութիւնը գործադրուի նաեւ Հայերուն համար:

Վերջին լուրերու նայելով, քանի մը օրէ ի վեր այլեւս Նանսէնեան անցագիր չի պահանջուիր ինքնութեան Թուղթ առնելու համար դիմող Հայերէն:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՏՈՒՆ-ՏԵՂ Կ'ԸԼԼԱՆ «Ազատ եւ Անկախ» Հայաստանի մէջ

«Դրօշակ»ի թղթակիցը կը գրէ.—

Յունաստանէն եկած գաղթականներէն հազարի չափ Արագդայանի շրջանը բնակեցնելը ահագին խուչընդոտներու հանդիպեցաւ: Նախիջեւանի «հանրապետութիւնը» այդ անջրդի տարածութիւնները կը համարէ իր հողը, համաձայն կարսի այնքան «պատուաբեր» դաշնագրին: կեդրոնի միջամտութիւնը հազիւ լռեցուց Ատրպէճանի վարիչները: Այդ բոլորին դիմաց, թուրքերը տարերային թափով կը տեղաւորուին Հայաստանի մէջ, քաջալերուելով Ատրպէճանի եւ Տաճկաստանի կողմէ: Ամէն օր կուգան յայտնի եւ անյայտ ճանապարհներով եւ կը յաջողին վերահաստատել իրենց իրաւունքները:

Փաստը այն է որ Հրազդանի հովիտին մէջ այժմ մեծամասնութիւնը թուրքերն են. Վէտիի շրջանը, Միլլի Տէրի եւ Ջերմանիսի ձորը լեցուած են թուրքերով: Սէլիմի ափը եւ Ակրի Չայի մէջ ալ այս տարի երեք գիւղ թուրքեր բնակութիւն վերահաստատեցին: Զրդի շրջանը ամբողջովին թուրքեր տեղաւորուած են: Հայաստանի աչքը լոյս: Թուրքերը խաղաղ ճանապարհով կը վերահաստատեն 1918ին Օսմանցիներու ստեղծած վիճակը. Դալարագեազի եւ Զանգեզուրի ռազմական ճանապարհներուն եւ Հայաստանի սրտին կը տիրեն մեր հարեւանները, հովանաւորութեամբ եւ աջակցութեամբ փափկանկատ հայ կոմունիստներուն:

Զմոռնամ շեշտել որ այդ բոլորին դիմաց ոչ մէկ Հայ կրնայ Ատրպէճան կամ Նախիջեւան վերադառնալ, ոչ իր իրաւունքները վերահաստատել, ոչ ալ վստահութիւն ունի: Նախիջեւանի մէջ գտնուած Հայերը կը շարունակեն գաղթել. իսկ Նախիջեւանի կառավարութիւնը սկսած է չտեսնուած «շինարար» աշխատանք մը, — կը քանդէ հայկական աւերակներու պատեր, կ'անհետացնէ գերեզմանոցներ եւ կը փճացնէ բոլոր պատմական հնութիւնները, որպէս զի հետք եւ ապացոյց անգամ չմնայ թէ այդ երկրին մէջ Հայեր են բնակած:

Գործազրկութեան վախեր

Մեր քաղած տեղեկութիւններուն համաձայն, Ռընօյի ինքնաշարժի գործարանի տնօրէնութիւնը հրահանգած է գործաւորներու 20 առ հարիւրը արձակել, գործերու կայունութեան պատճառաւ: Քանի մը օրուան մէջ գրեթէ 5 առ հարիւրին հրահանգը գործադրուած է և 6—700 հոգի արձակուած են: Շրջող լուրերու համաձայն, կը սպասուի որ քիչ օրէն արձակուողներու թիւը աւելի մեծ համեմատութեան հասնի:

Նկատի ունենալով որ վերջին գործադուլէն ի վեր գործաւորներու թիւը քանի մը հազարով պակսած էր և ներկայ հրահանգին համաձայն մօտաւորապէս 5000 գործաւորներ եւս պէտք է ճամբուին, կը հետեւի թէ աննախընթաց գործազրկութեան մը հեռանկարին առջեւ կը գտնուինք:

Թէեւ ներկայիս ճամբուողները խառն եղած են, բայց տարակոյս չկայ որ առաջին զոհերը օտարականները պիտի ըլլան:

Երէկ, շաբաթ, գործարանը փակուեցաւ առանց որ եւ է բացատրութեան, ինչ որ կ'աւելցնէ տիրող մտահոգութիւնը:

Շիրակի փախստականները

Նոյ. 9ին Լենինականէն Բագու հասան 500 փախստականներ: Ռուսիոյ զանազան քաղաքները ղրկուած են 145 հոգի: Աղէտեալներու Օգնութեան Յանձնաժողովի Նախագահ Պ. Անիսոլեան կը տեղեկացնէ թէ զանազան քաղաքներ, իրենց ազգականներուն քով գացած են տասը հազար հոգի: Անօթեւան բնակչութեան համար կը շինուին տաղաւարներ իւրաքանչիւրը 8 սենեակէ բաղկացած: Երկու շաբաթէն պատրաստ պիտի ըլլան հարիւր այսպիսի տաղաւարներ: Բնակչութեան մէկ մասը տեղաւորուած է քիչ-շատ անվնաս տուներու մէջ, իսկ միւսները՝ տաղաւարներու և գետնափոր տուներու մէջ որոնք կը շինուին առանձին ընտանիքներու համար:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՍԵՒ ԷՋ ՄԸ ԿԱՐՍԻ ՅՈՒՇԵՐԷՍ

Բ.

Ցաճկական բանակը Կարսը գրաւելուն պէս Հայ առաջնորդներու խումբ մը ինքզինքը դրաւ անոր տրամադրութեան տակ: Եւ ասկէ սկսաւ ամենէն դառն ողբերգութիւնը: Պոլկար գնդ. Բաբաջանովին եւ մասնագէտ Վամբարեանին ու Մոծակեանին յաջորդեցին Աղասի, Սահակ եւ բազմաթիւ համակիր ու գաղափարակից ուրիշ երիտասարդ Հայեր, որոնք հագնելով Էնվէրեան «Հռչակաւոր» գլխարկը, հոգեկան գերագոյն հաճոյքով մը Թուրքերը առաջնորդեցին թաքստոցներ, յայտնի եւ անյայտ պահեստներ, մինչեւ Հայ ընտանեկան յարկերը...: Այո՛, պաշտօնական հարկադրանքին եւ անարժէք կեանքի գերանհատման յաջորդեց գիտակից ծառայութիւնը:

Աղասի, երիտասարդ Հայ մը, օգնականի պաշտօն ունէր վերայիշեալ Հայ մասնագէտներուն մօտ: Ան, ինչպէս իր պետերը, ծանօթ էր Կարսի ամրութեանց գաղտնիքներուն: Ծանօթ էր նաեւ Կարսի արժէք ներկայացնող Հայ անհատին եւ պետականօրէն անոր կատարած ամենահամեստ աշխատանքին: Ու իր այդ ամբողջ ծանօթութիւնը գերագոյն հաճոյքով մը դրաւ Գարաբէքիր փաշայի տրամադրութեան տակ:

Աղասի պարզեց մեր ամրութեանց գաղտնիքները, թաքստոցներէն բազմաթիւ մարդիկ դուրս բերելով Թուրքերուն յանձնեց. ազատել չկրցող Հայ գեղեցիկ կիներ եւ օրիորդներ տաճկական հարեմներ առաջնորդեց: Աջ եւ ձախ վրէժ կարդաց, բոլոր անոնց, որոնք դեռ եւս կը միայն ազատ՝ իր ճիւաղի ձեռքերէն :

Սահակ, ուրիշ երիտասարդ Հայ մը, Նորաշատ Հայաստանի բարիքները ոչ-նուազ չափով վայելած մէկը, երիտասարդ կնոջ հետ, եկաւ ձորը, Ն. Գնդի զորանոցին տակ, գետափին մօտ, խճուղիի կողքին գտնուած խրճիթը հաստատուեցաւ, որպէսզի հսկէր ամէն անցուդարձի վրայ, երեւան հանէր հոս եւ հոն պահուած Հայերը եւ իր նոր մեծաւորներուն յանձնէր:

Հինգ Հայ «շօֆէօններ» Կարսի եւ ամբողջ նահանգի մէջ դարձան Հայոց չար ոգիները՝ արգիլելու ճողոպրումը որեւէ Հայու, դէպի Հայաստան կամ Վրաստան: Անոնք էին որ հնարաւոր դարձուցին Յովհ. Քաջազնունիի զաւկին ձերբակալումը, երբ ան Վրաստան անցնելու վրայ էր: Անոնք, այո՛, այս Հայ «շօֆէօն»ներն էին, որ Կարսի գիշերները, այդ սեւ օրերուն, վերածեցին անապահովութեան ժամերու...: Եւ այդ բոլորը գիտակցօրէն, առանց կաշառքի, որոշ նպատակով, այնպէս, ինչպէս քաղաքի անկման պահուն Զուղուրի թաղի մօտերը բարձրացած դոյդ դրօշակները խորհրդանշեր էին:

Այդ զազրելի դաւաճաններէն երկուքը գիշերուան խրախճանքի պահուն, Կարսի ապահով? սրտին մէջն իսկ ստացան իրենց արժանի պատիժը: Մեղրաբլուրի օրերն անցնելէ յետոյ, Աղասին սկսաւ ինքզինք հաւաքել, Կարսի կողմերը շատ չերթեւեկել, երբեմն-երբեմն հիւանդ ձեւանալ, որ Թուրքերը չստիպէին զինք առաջնորդել անապահով թաքստոցներ: Սահակը ձորին մէջ իր առաքելութեան որոշ մասը կատարելէ վերջ եւ զգալով անյայտ ու յուսահատ ձեռքերու ուժը, աստիճանաբար իր տեղը փնտռեց անառականոցի մը կառավարիչի պաշտօնին մէջ:

Կային ուրիշ երկու դէմքեր եւս, որոնք այդ սեւ օրերու լըրբութիւնը հասցուցին իր գագաթնակէտին: Անոնց առաջինը Խնուսցի Աննան էր: Հայ կին մը, որ հայ-թրքական պատերազմի ընթացքին իր որբ երախայով եւ մէկ հատիկ եղբօրը հետ եկաւ Կարս՝ օրուայ հաց ճարելու համար: Հակառակ բոլոր դժուարութեանց, իր զաւակը Նպաստամատոյցի որբանոցը դրի, զինք մայրապետ նշանակեցի եւ եղբայրը՝ խոհարարի պաշտօնով, Ամերիկացիներուն մօտ տեղաւորեցի: Երեքի կեանքն ալ խնայուեցաւ, բայց ի՜նչ փոխարինում: Խնուսցի Աննան անմիջապէս ինկաւ Թուրքերուն գիրկը եւ ատով չբաւականանալով, զանոնք առաջնորդեց Հայ քնդուած օճախները, աջ եւ ձախ մատնեց կերպ մը իրենց կաշին փրկած Հայերը, պղծեց Հայ կիներու պատիւը, եւ վերջ-վերջը, բաց ու հրապարակաւ սպանութիւններ տեղաց աջ ու ձախ:

Երկրորդ անձը մօտ 50 տարեկան, թաւ պեխերով եւ ժահրոտ դէմքով Հիտայէթն էր: Ասոր երեւումը, Կարսի եւ ձորին մէջ, ծանր խորհրդաւորութիւն մը ձգեց ամէն կողմ: Ցաճկական բանակին հատընտիր հետախոյզն էր ան, եւ կոչուած՝ մաքրագործելու եւ լրացնելու Թուրք բանակի շահատակութիւնները:

Ցաճկական զօրքը հակառակ չորս կողմ տարածած իր սուր ու հուրին, երբեմն գութի նշոյլներ ցոյց կուտար: Հիտայէթ խնայել չէր գիտեր: Ան օսմանեան բանակին անողորմ թաթն էր, որ ետեւէն կուգար ամէն ինչ ճզմելու, ամէն ինչ ոչնչացնելու:

Յիշուած Հայ դաւաճանները, իրենց գործը կատարելով, կանգ առին համեմատաբար կարճ ժամանակէն, որովհետեւ իրենց գործը տեսանելիին, շօշափելիին հետ էր աւելի անդին անցնելու ընդունակութիւնը չունէին:

Հիտայէթի պարտականութիւնը կրկնակ էր, ան ոչ միայն կռնակէն կը հետախուզէր օսմանեան բանակին եւ հայրենիքի վտանգաւոր թշնամիները, այլ եւ անոնց համար կը կատարէր խիստ կարեւոր ուսումնասիրութիւններ: Արեւելեան իմաստով հաւատաքննիչ էր: Մահուան սպառնալիքին տակ, ամէն հասակի եւ սեռի անհատէ ամենէն աննշան համարուած գաղտնիքներ իսկ կը հանէր:

Ու սկսաւ Հիտայէթեան հաւատաքննութիւնը: Կարսի ձորին մէջ կային աւելի քան 7,500 երկսեռ որբեր, հարիւրաւոր պաշտօնեաներ եւ ոչ պակաս թիւով այդպէս ձեւացողներ: Օսմ. բանակը, իր առաջին թափէն յետոյ, չափով մը հանդիստ թողուց այս դժբախտները: Կարծուեցաւ թէ, ա՛լ ապահով էր անոնց ֆիզիքական գոյութիւնը: Հիտայէթի երեւումը սակայն, ամէն ինչ տակն ու վրայ ըրաւ: Ամիսներ շարունակ ան գիշերը ցորեկին խառնեց գիւային ծրագիրներ կազմելու, նոր-նոր միջոցներով այս եւ այն անհատի ինքնութիւնն ու արենակցական կապը երեւան բերելու:

Հիտայէթ ինք անձամբ կը կատարէր խուզարկութիւններն ու քննութիւնները: Ո՛չ ոքի գործակցութեան շուքն անգամ չէիք տեսներ անոր աշխատանքին մէջ: Անոր գործակալները աներեւոյթ, անյայտ էակներ էին: Մատաղ երախաներէն մինչեւ զառամած ծերունիներ, քանի մը անգամ անցան անոր դաժան քննութենէն: Նախ բացարձակապէս Թուրքերէն խօսեցաւ, ապա, կամաց-կամաց, իր Թուրքերէն նախադասութիւնները «համեմեց» հայերէն բառերով, իսկ ամենէն վերջ՝ քննութիւնները կատարեց ամբողջապէս հայերէն: Աշխարհաբարին յաջորդեց գրաբարը, Պոլսոյ մաքուր հայերէնը, ինչպէս եւ ոսկեղէն դարու գրաբարը հաւասարապէս գործածեց, բայց միշտ լի ժահրոտ եւ թունալի քմծիծաղով մը, որ սարսափ կ՚ազդէր դիմացիններուն :

Հիտայէթ ո՛չ միայն հայերէն խօսեցաւ, այլեւ փորձեց ամէն շրջանի գաւառաբարբառը. Զոհերուն խօսք ուղղեց իբրեւ ծանօթ դրացի: Վանն ու Վանեցին աստիճանաբար դարձան առանցքը իր ամբողջ քննութեան: Հարկադրուած, մենք հրահանգեցինք որ ո՛չ ոք չընդունի իր Վանեցի ըլլալը: Մեր հրահանգները սակայն, յաջողութեամբ չպսակուեցան, որովհետեւ Հիտայէթ քաջատեղեակ էր մեր գաւառաբարբառի նրբութիւններուն:

Քեազիմ Գարաբէքիր փաշան Նոյ. 1ին հրատարակեց երկար յայտարարութիւն մը, որով հրաւէր կը կարդար բոլոր ծածկուած Հայերուն՝ անվախ դուրս ելլել եւ ներկայանալ զինուորական իշխանութեանը: Այդ ընդհանուր «ապահովագրումը» սակայն, չէր տարածուեր դաշնակցականներուն վրայ, որովհետեւ, ինչպէս կ՚ըսէր Թուրք հրամանատարի թռուցիկը, իրենք եկեր էին դաշնակից պետութեանց գործակալ Դաշնակցութիւնը ոչնչացնելու: Մնացեալ բոլոր Հայերուն բարեկամ էին...

Հիտայէթի գլխաւոր գործն էր, ուրեմն, արմատէն ջնջել Դաշնակցութիւնը: Եւ որովհետեւ Դաշնակցութիւնը իր հասակով Ցաճկիներուն դէմ ծառացած էր Վանի մէջ, ապա ուրեմն ո՛վ որ դժբախտութիւնն ունեցած էր հոն ծնած ըլլալու, նոյնիսկ անմեղ մանուկ մը, պէտք էր անպայման ոչնչացուէր: Հիտայէթ անվերապահ էր իր արտայայտութեանց մէջ: Խորին հաճոյքով կը պատմէր իր անհաւասար մասնակցութիւնը հայկական բնաջնջման տաւմին մէջ: Իր խոստովանութեամբ, ինքն էր Զաւէն Պատրիարքը Պոլսէն Պաղտատ քշողը: Եթէ բախտը անգամ մըն ալ ժպտէր, նոյն վեղարաւորը ձեռք ձգելու, «չուան մը պիտի անցնէր անոր վիզը» եւ «շուներուն կեր պիտի դարձնէր» անոր «երկարմահ ապրած դիակը»:

Այս վիճակին մէջ թողի Հիտախոյզ Հիտայէթը, երբ, 12 ընկերներու հետ փախայ (1920 Յունուար 13) Կարսէն: Հիտայէթ յետոյ տարածայնեց, թէ մեր դիակներն ալ գայլերուն եւ շուներուն էր կերցուցած...:

Ան մնաց Կարս մինչեւ յունական պատերազմը սկսաւ, եւ անմիջապէս փոխադրուեցաւ արեւմտեան ճակատը, հոն շարունակելու իր «Քըմըլը Սխաս»ի պաշտօնը: Ցամառ զրոյցներու համաձայն, Իզմիրի կոտորածներուն մէջ ալ ունեցեր է իր խոշոր բաժինը:

Իմ քննութիւններս ալ հաստատեցին թէ այս հրէշը իսկապէս Հայ էր, Պոլսոյ Օրթագիւղի Յարութիւն Փափազեան, նոյն տեղի ազգային վարժարանի սաներէն: Անոնք եղեր է թունդ Հնչակեան, բայց յետոյ թրքացած ու աւելի թունդ եւ թթու Թուրք դարձած:

Պոլսոյ գրաւման ժամանակ ուրիշներու հետ Հիտայէթն ալ կը բանտարկուի դաշնակիցներու կողմէ, բայց կը յաջողի Անգլիացիները համոզել թէ Էնվէրը պիտի գտնէ եւ յանձնէ, եւ կ՚անցնի Անատոլու: Պոլսոյ պարպումէն յետոյ, կը դառնայ իր ոճիրները շարունակելու...: Ցաւն է ոչ միայն յիշելու անունները, այլ եւ մանրամասնօրէն հրատարակելու կենսագրականները այն բոլոր Հայերուն, որոնք դաւաճանութեամբ բաժին ունեցան Հայ արեան եւ հայկական անկախութեան անկման մէջ: Այդպիսիները, իրենց ամբողջ հասակով, պէտք է ծանօթացուին մեր ներկայ եւ ապագայ սերունդներուն:

ՎԱՀԷ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՎԵՐՋ

ԽՈՆԱՐՀ ՁԱՅՆԵՐ

ՄՈՒՐԱՑԻԿԸ

Կորսուած թաղամասերու մէջ կամ բարձր սարերու վրայ, ո՜րքան ծաղիկներ կան որ կը թառամին առանց ոեւէ մէկուն ուրախութիւն պատճառելու: Քաղաքներու ու գիւղերու մէջ ո՜րքան աղուոր ու անուշ աղջիկներ կան որ իրենց գեղեցկութիւնը հեռու կը պահեն սիրոյ աչքերէ: Ծաղիկը ուրախութեան համար է ու աղջիկը սիրոյ: Հէք, երկչոտ տղաք՝ որ դռներու տակ այսպէս կը խօսին հեզ ու մաքուր: Ի՜նչ սրտառուչ է իրենց ձայնը:

— Հաւատացի քու անսահման հարստութեանդ ու տանդ պերճութեան: Վստահեցայ ցնորական բարիքներուդ, հաւատացի որ շռայլ ես ու վեհանձն, պարգեւաբաշխ. քեզի եկայ հէք, պզտիկ, մերկ, յոգնած ու գէջ հագուած, ո՛վ դուն աղուոր շնորհատու. յոյս գիս չի լքեց բնաւ: Ցրտմութեան ու խոնջէնքի պահերուս ըսի — մելամաղձոտ ու աղքատ տղայ, յառաջիկայ օթեւանին առատաձեռն բամբիշ մը պիտի հագուեցնէ քեզ:

Հիմայ վստահաբար, ահա՛ դրանդ տակ, կը սպասեմ որ բարեհաճիս նայիլ ինծի, ընդունիս գիս պալատէդ ներս, հագուեցնես, ո՛վ դուն հարստութեան ու շռայլութեան իշխանուհի:

— Խոնջ եմ ու կարեւէր: Կուգամ հեռուներէն ու մեծ ցաւ մը կը խարխլէ զիս: Մութ գիշերներով ժայռեր տապալած եմ խաւարի կոյուղիներէն քեզի հասնելու համար: Աղտոտ եմ, մաքուր աղջիկ, տառապած եմ ու տրտմաբեկ, բայց սպասած եմ միշտ վարձատրութեան, վա՜րձահատոյց: Ուրիշները կուգան դրանդ տակ բեռնաւորուած թանկագին նուէրներով, գոհարներով, մանեակներով, բայց ես տխուր իմ ժամերուս հաւատացի որ քու լոյսդ պիտի լուայ զիս մեղքերէս, պիտի սրբէ ու մաքրէ զիս, սպիտա՛կ հարս:

Հիմա, տրտում դրանդ տակ, կը սպասեմ որ քու լոյսերէդ ճառագայթ մը ձգես մութիս, կը սպասեմ որ ծաղիկ տեղաս իմ ուսերուս, հիւրընկալես զիս պարտէզէդ ներս. ես խոնջ տղայ՝ հաւատարիմ քու գանձերքիդ, ա՛հ ես խափշիկ սպասաւոր, դուն՝ լոյս աղջիկ... ընկա՛լ զիս...:

— Ի՜նչքան ծաղիկ ածուներուդ մէջ, ու ի՜նչքան պտուղ ծառերուդ վրայ, ի՜նչքան լոյս ու խընծիղ սենեակներուդ խաղաղութեան գիշերին մէջ: Ես գիտէի որ պերճ ես դուն ու գեղեցիկ: Քու աչքերդ կը շողշողան ուրախութեան մեծ լոյսերով ու հասակդ հարսանեկան կերոնի մը պէս կը բոցբոցի անհիւրընկալ դրանդ կիսամութին մէջ:

Ես ծարաւ եմ ու անօթի, ա՜հ, սիրոյ քոյր, կշտացուր զիս քու սեղանիդ փշրանքներով: Ալ կը բաւէ այսքան հսկում, այսքան անձկութիւն ու սպասում, այսքան կարօտ քու բաներուդ, քու ձեռքերուդ գուրգուրանքին, քու նայուածքիդ լոյծ ջերմութեան: Այսքա՜ն հաւատք սիրոյդ վրայ, այսքան առատ ուխտի ծաղիկ պատուանդանիդ, այսքան զմուռս, կնդրուկ ու խունկ ու ոգիներ մեղկ ու անուշ, ո՛վ ծաղկաբարձ իմ դիցանուշ...

Ահա՛ դուռդ ու դողդոջուն՝ դրանդ տակ՝ կը սպասեմ որ վեր կանչես զիս, ականջս ի վար անուանես զիս՝ քաղցր քու ձայնովդ իշխանդ քու, պարտիզպանդ սիրոյ բուրաւէտ քու պարտէզիդ, դուն սիրոյ քոյր, երա՛զ աղջիկ, ես՝ հէք, պզտիկ, հեզ մուրացիկ...

(Ո՜րքան աղաչանքներ կը մնան անպատասխան, ո՜րքան գիշերներ կը լուսնան առանց գուրգուրանքի ու քանի՜ քանի տղաք կը մեռնին առանց ՍԷՐԸ ճանչցած ըլլալու):

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ՆՈՐ ԵՐԳ

I

Օրերի շնչից ծնւած,
Օրերի երգին գերի,
Եկել եմ ես էլ հիմա,
Երգելու երգն օրերի.
Եկել եմ. կրակ ու բոց
Մի տենչ կայ իմ խենթ հոգում,
Նոր հրդեհ պիտի ձգեմ
Օրերի մարդերանց սրտում...:

II

Գալիքի հրովն եմ վառւել ես,
Գալիքին կանչում եմ՝ «Արի»,
Պողպատի հագուստ եմ հագել ես,
ու քաջ եմ, առողջ եմ, արի:
Կանգնել եմ աշխարհի առաջ,
Երգում եմ իմ ձայնով հզօր,
Իմ երգը պողպատի շառաչ,
Իմ երգը Թռչում է էսօր:

III

Շարքերը մեր կուռ են ու վէս,
Դարբնի կռած շղթայի պէս,
Որ գիրկ-գրկի, օղակ-օղակ,
Հայրենիքը պիտի գրկի,
Պիտի գրկի ու փաթաթւի
Պարանոցին Արարատի,
Գգւի, փարւի ու գիլ երգի,
Ցաղթանակի լուսածէգին:
Պիտի Թնդան ու որոտան
Փակ սրտերը բոլոր լռած,
Բոլոր լռած ու ապհւտած
Հոգիները պիտի Թնդան...
Շարքերը մեր կուռ են ու վէս,
Դարբնի կռած շղթայի պէս:

IV

Պարտւած ենք մենք, բայց էլի
Կանգուն ենք այսօր,
Պարտութիւնը մեզ դարձրեց
Առոյգ ու հզօր:
Ու դիտում ենք օրերի
Վայրէջքը ուժգին,
Որ Թափւում են մեզ վրայ
Դարբնում մեր հոգին...
Եւ օրերի վայրէջքը
Թափով ու Թնդոցն,
Բորբոքում են հուր ու բոց
Մեր պողպատ սրտում...

V

Հայրենի գիւղերում հիմա
Սպասում են լուռ,
Պատում է *նրա* մասին
Հազար տեսակ լուր:
Ասում են, որ նորէն պիտի
Երեւայ շուտով,
Հնի, նորի փրկիչը հին
Պիտի գայ շուտով:
Հայրենի գիւղերում հիմա
Թոյնով են լցւած,
Պահած, դիզած կրակն ու բոց,
Պիտի Թափին ցած:

VI

Ու կ՚շտապեն.
Հեռո՜ւ-հեռուներից բոլոր,
Կը հաւաքւին նորէն
Ընկերներն ամէն,
Ժպիտներով արեւ,
Ողջոյններով հազար,
Համբոյր, գգւանք, բարեւ
Կը խառնւին իրար.
Ու կը Թնդայ օդը
«Մեր հայրենիք ազատ»...
Հազար միտինգ, հազար
Ծափ ու ծիծաղ, հազար
Դեռ կը լինին էն օր,
Ու կը բերեն խնդում
Փակ սրտերին բոլոր...

ԱՐԱՄ-ԴԱՌՕՆՑ

ԿԵԱՆՔԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Սուտեր եւ խեղաթիւրումն Քարտուղարի մը քմահաճ ները.— Ո՞ւր կ՚երթան սակայն տասնեակ հազ բաւոր» Ֆրանքները.— Վարդապետը կը յղփա նայ, ուսուցիչները անօթի են.

Մարսէյլ, 26

Կաթող. պատուիրակութ պաշտօնական յայտարարութ մը վերջերս ամբողջ գաղ (եւրոպահայ թեմին) հրաւ կարդար մինչեւ Նոյեմբեր վճարել ազգային տուրքերը ընել մասնակցելու համար առաջիկայ ընտրութեանց: Մարսէյլի Առաջնորդարանին սար» քարտուղարը՝ ազգ տուրք վճարող դառնալ անձ հրաւիրագիրներ կը ղրկէ թով, բայց կը մոռնայ մօ հայրենակիցներ, որոնք դաշ ցական են: Նոյեմբեր 12ին չիկ Դաւիթեան անուն հայրեն կից մը Առաջնորդարան կ՚եր կայանայ իր երկրորդ վճար եայ ազգային տուրքը վճարել Պ. քարտուղարը ոչ միայն չի ձեր, այլ եւ ճամբու կը դայն, հաւատալով թէ ըն թիւնները չպիտի կատարուի իրեն հրահանգուած չէ ազգ տուրք գանձել:

Այս լուրը առնելով, Նոյ. երբ հոգի կ՚երթանք Առաջ դարան, մեր ազգային տուրքը վճարելու: Քարտուղարը հա նոյն առարկութիւնը նաեւ մ Մարգը չուզեր ընդունիլ տուրքերը, մինչեւ մենք տենք որ նոյն քարտուղարը րիչներու պաշտօնապէս կը հ ղորդէ վճարել իրենց տուրքե ցեալին միտք մը յստակօրէն տեսնուի քարտուղարի այս թացքին մէջ: Վիճաբանութ մը կը սկսի մեզմէ մէկուն քարտուղարին միջեւ:

Պ. Մկրտիչ Սահաթճեան գաբարձութեան ատենապե կարծեմ) կը միջամտէ եւ կուտայ քարտուղարին որ ին րաւունք չունի մերժելու տուրք վճարողները. եւ որ ժամանակ պարտաւոր է ստա իրեն յանձնուած գումար տալով համապատասխան ստա գիր: Քարտուղարը կը կարմր պաղպանձի եւ սակայն նորէն ջարար կը մերժէ ստանալ տուրքերը, հակառակ իր մեծ րին կողմնակի թելադրութ Քարտուղարին չկամութիւնը գրգռէ մեզմէ մէկը, որ իր տահութիւնը կը յայտնէ եւ տալայտութի ինքնակոչ մար րու դէմ: Վիճաբանութեան թացքին ներս կը մտնէ Պալ եան եպիսկ. որ առանց էութիւնը ըմբռնելու, կը հր մեր ընկերոջ դուրս ելլել: Ա ղերը գրողը կը հանդարտ եպիսկոպոսը եւ կը բաց խնդիրը, ուր, շատ գոհ կը Պալաքեան եպիսկ. ու մեզի յայտնէ թէ Նոյ. 15ի պայմա ժամը (ազգ. տուրք վճարելու երկարաձգուած մը պիտի թէ ինք եկած է ընտրական նաժողով կազմելու, թէ շրջ կան գրած է (ցոյց կուտայ այլն: Ցասը փայլեցնէ տեւեն փոխադարձ բացատր թիւնները եւ մենք մնաք ընելով կ՚ելլենք դուրս: Օ

...նոյն երեքս կ'երթանք ...ալաքեան եպիսկ. մօտ ու զա... խնդիրներու շուրջ մօտ ...ժամ սիրալիր տեսակցու... մը կ'ունենանք: Այս է ամ... եղածը եւ ասկէ դուրս ինչ որ ...մեն ու կը գրեն սուտ է:

* * Մարսէյլէն ռամկավար թղթակից մը մեծ յայտնութիւն մը կ'ընէ, գրելով թէ առաջ... նորդարանը «Ամսական տասնեակ հազար» ֆրանք մուտք կ'ունենայ: ...պարակաւ հարցնենք ճիշտ է այս յայտնութիւնը: Եթէ իրաւ է, կարելի՞ է հարցնել թէ այս ...զոր գումարը ո՞ր Պանայեան կա... կը մտնէ: Բայց, որպէս զի ...ասարակութիւնը լաւ մը լու... ...անալի, բանանք ծախսերու ...երու գլուխ: Սկսինք դպրոցէն: Մարսէյլի ազգ. վարժարանը 5-6 ...զինոց ուսուցչական մարմին մը ...նի: Ալպրուստ եւ կեանքի այս ...արապայման սղութեան մէջ ...չ կը տրուի մեր ուսուցիչնե... ...ու: Տնօրէն 600 ֆրանք, աւագ ուսուցիչ 500 ֆրանք, երկու ու...ցիչ 400ական, մէկ ուսուց... ...հի 400, մարզանքի ուսուցիչ ...րծեմ 150-200 ֆրանք: Գու... ...ար 2500, թերեւս 50 ֆրանք ...պակաս եւ ոչ աւելի:

Երկրորդը առաջնորդարանը: Մարսիլիոյ Վարչական խորհուրդը ...սագար կարգադրութեամբ մը ...ասաթին հարիւրին 15ը առանց ...յլեւայլի կուտայ հոգեւոր հո... ...վիւին, եւ իբրեւ որոշ ամսական 800 ֆրանք: Հոգաբարձութեան ...րլանակէն հաստատապէս իմա... ...ած ենք որ հոգեւոր հովիւի ամ... ...սականը ցարդ 2500 ֆրանքէն ...պակաս եղած չէ. եւ յաճախ 3000էն անցին անցած է: Թղթա... ...կցին հաշիւով ճիշտ է մեր քա... ...ած տեղեկութիւնը՝ «տասնեակ հազար»: Ընդունինք ուրեմն որ առաջնորդարանը ամսական 15 հազար ֆր. եկամուտ ունի, որուն հարիւրին 15 տոկոսը օրէնքով հո... ...գեւոր հովիւին է, որ կ'ընէ 2250, ...աւել՝ որոշ ամսական 800 ...ֆր. գումարը՝ 3050 ֆրանք: Մեր ...ամենակալ հոգեւոր հովիւը ...մը շատ արծաթասէր է, իբրեւ ...անքայի նախկին վտարեալ ...պաշտօնեայ: Իր արծաթասիրու... ...թեամբ քահանաներուն ալ բախ... ...տին վրայ նստած է տունմնայ ...զիկներու պէս: Հարուստ մեռնել ...ք կը թաղէ, հարուստ ամոլինք ...կ պսակէ, հարուստ կնունք ինք ...կ'ընէ, ու խեղճ տէրտէրները անօ... ...թի կը մնան: Ծնունդին, Զատկին հարուստ տուները ինք կ'օրհնէ, ...անճար գաղթականները բաժին ...ձգելով տէրտէրներուն, որոնցմէ ...իրաքանչիւրը առնուազն 2—3 ...զաւակներու հայր են:

Անգամ մըն ալ հարցնենք, ...առաջնորդարանի ամիսը «տասն... ...եակ հազար»ի եկամուտը ո՞ւր ...կ'երթայ: Ո՞վ չափ ու սահման պի... ...տի դնէ այս անխղճութեան: Դպր... ...ոցի ուսուցիչները 5—6 հոգի 5—6 ընտանիք՝ ալպրուստի այս ...սարսափելի սղութեան մէջ կը ...առնան ընդամէնը 2500 ֆր. ու ...միայն հոգեւոր հովիւը, անպէտ ...եւ անշահ պաշտօն, որ լուրջ քա... ...ղաքայ մը հազար անգամ աւելի ...կը կ'ընէ, կը ստանայ ամիսը՝ 2500—3000 ֆր.:

Այս թիւերը կը յանձնենք «Յառաջ»ի Մարսէյլի ստուարա... ...թիւ ընթերցողներու, կը յանձ... ...նենք Մարսէյլի ծնողներու ու... ...շադրութեան, անոնց որ պզտիկ մը ...ննին ազգային վարժարանին մէջ ...եւ անոնց որ փողոցը մնացած ե... ...րախայ մը ունին:

Քաղաքին կեդրոնը մանկա... ...պարտէզ մը բանալու համար ան... ...ձրկի՝ դրամ չկայ ըսելով, իսկ 7500 ֆրանք ծախսել ծածուկ կերպով: Միայն ա՞յսչափ: Ընար... ...ժէք թղթերու տպագրութեան համար ամիսը մօտ 800 ֆր. կը վճարուի տպարանի մը, առանց նուագուրդի, ի հարկէ առիւծի բաժին մը ապահովելով Պ. քար... ...տուղարին: Եւ ազգ. առաջնորդա... ...րանի տպագրական գործերը նուա... ...զուրդի չդնել, երբ «Սփիւռ» եւ «Արարա» տպարաններ 25 առհա... ...րիւր եւ աւելի զեղչով տպելու պատրաստ են: Ահա թէ ինչպէ՞ս կը վատնուին ազգին լումաները եւ ի՞նչ պորտաբոյծներ է որ կը սնանին ազգին սնտուկէն, ու կը ծառանան ժողովրդական մարմին... ...ներու ծնունդին դէմ, որովհետեւ, ամէնէն առաջ վերջ պիտի դրուին կամայականութեանց, մսխումնե... ...րու, եւ ի վնաս դպրոցական գոր... ...ծին եղած շռայլութեանց:

ՇԱՀԱՐՈՒՆԻ

"ԻՆՉՈ՞Ւ ՉԸԼԼԱՅ ՍԻՐՏԵՐՆԻՍ ՄԷԿ,,

Մենք հոս համազգային հա... ...մերաշխութեան դրօշը պարզե... ...ցինք բուրգերու ստորոտը: Նա... ...պոլէոն՝ իր Եգիպտոսի արշաւան... ...քին ժամանակ, բուրգերը ցուց... ...նելով իր զինուորներուն «քառա... ...սուն դարեր ձեզ կը դիտեն» ըսած էր: Եգիպտահայերը պէտք է գուրգուրան համերաշխութեան այս դրօշին վրայ, որովհետեւ «քառասուն դարեր մեզ կը դի... ...տեն:» Մանաւանդ Սփինքս՝ մար... ...դագլուխ հսկայ առիւծ մը, որ այս տարի մերկացաւ իր աւազա... ...յին հագուստէն, իր խորհրդաւոր նայուածքով մեզ կը դիտէ:

Փարիզ, որուն յառած էին բո... ...լորին աչքերը եւ ուրկէ կը սպաս... ...ուէր համերաշխութեան ազդա... ...նշանը, չես գիտեր ի՞նչ անմեկնե... ...լի գաղափարներէ տարուած՝ մին... ...չեւ ականջներուն ծայրը մխրճե... ...ցաւ փոքրոգութեան լճին մէջ: Կ'ըսեն թէ եթէ Հօկի Հայաստա... ...նի պատուիրակները բացակայ ըլլային, փարիզ պիտի չինար այս մոլորանքին մէջ: Այս կեր... ...պով, այն դասական վարկածը թէ՝ Հայերը կ'եղբայրանան դժբախ... ...տութեան առջեւ, ունեցաւ իր բացառութիւնը՝ մեծաշուք եւ փարթամ փարիզով:

Երբ անդին հեռաւոր հայկե... ...նիքի մէջ երկրի եօթը զօրու... ...թիւնները կը շարժին, ժայռերը կը փշրուին, բարձրութիւնները կը խորտակուին եւ երկիրը կ'որոտայ նման խորայէլի Աստծուն տեսլե... ...րասաստ ձայնին, ասդին փարիզի մէջ փոքրոգի սիրտեր՝ հայկական պիտակով— որովհետեւ ուրիշ ազ... ...գերու քով, նման պարագաներու առջեւ, կարելի չէ նմանօրինակ սիրտեր գտնել— կ'անշարժանան, կը ժայռանան, իրենք իրենց մէջ կծկուելով կը փոքրանան եւ խպառ դուրս կը վանեն հայրենասիրա... ...կան եւ եղբայրասիրական այն բիւրեղ զգացումները, որոնք վար... ...դագոյն ադամանդներու նման չքնաղ եւ թանկարժէք զարդերը կը կազմեն սիրտին:

Այս ստիճան հեռատեսու... ...թիւն անսպասելի էր փարիզէն: Այսօր Լոռպէյճանի թաթար կառավարութիւնը իր նպաստը կը հասցնէ աղէտեալներուն եւ Երե... ...ւան սիրով կ'ընդունի զայն: Վաղը միւս օր եթէ տաճիկ կառավա... ...րութիւնն ալ— թէեւ նմանօրի... ...նակ բան մը սպասել միամտու... ...թիւն է— նպաստ մը ղրկէր, Հայ... ...կական կառավարութիւնը պիտի կրնա՞ր մերժել զայն: Ուրեմն ինչո՞ւ իրենց գաղափարակից չեղող Հայերու ընծելիք հարազատ բաժնին վրայ խեռ աչքով կը նային:

Կարծես թէ մեր համայնա... ...վար ախպարիկներուն համար եղած ըլլայ հայ սրտցաւ երգիչին սա հարցական տողերը.—

— Ազգերնիս մէկ, կրօնքնիս մէկ, լեզունիս մէկ, ինչո՞ւ չըլ... ...լայ սիրտերնիս մէկ:

Ըսէք կ'աղաչեմ, եթէ տառա... ...պանքին առջեւ իսկ չկրցանք զըս... ...պել մեր կիրքերը եւ մեղցնել մեր սիրտերը, ե՞րբ պիտի կըր... ...նանք եղբայրանալ, հեթանոսա... ...կան շապիկը պատռել եւ միաստ... ...ուածեան դառնալ:

Բայց չգտնուեցա՞ւ փարիզի ջոջերէն, մանաւանդ ջոջ մտաւո... ...րականներէն խելացի մէկը, որ չքացնէր Հօկի պատուիրակներուն հակազգային պայմանները եւ անոնց երեսն ի վեր պօռար շեշ... ...տակի.

— Ա՛լ կը բաւէ, հող կեցէ՛ք:

ՍԵՊՈՒՀ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ
Աղեքսանդրիա

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ ՄԸ ԽԵՂԱԹԻՒՐՈՒՄՆԵՐԸ

«Յառաջ»ի Նոյեմբեր 24ի թիւին մէջ ցաւով կարդացի Վռամշապուհ եպս.ի խեղաթիւ... ...րումները:

Քիպարեան եպիսկոպոսը կ'ե... ...րեւի Դատաստանական Խորհուրդի անդամի եւ պատասխանատու քարտուղարի իմ կրկնակ պաշտօ... ...նական հանգամանքներս ըմբռ... ...նելու կարողութիւնը կորսնցուցեր է վերջերս, վասն զի Դատաստնկ. Խորհուրդի կազմութեան առաջին օրէն, ես հոն էի իրեն հետ եւ բխած էինք նոյն իշխանութենէն:

Փարիզի հոգեւոր հովիւը ի... ...րաւամբ կուտայ ինծ «պրօկու... ...րօր»ի հանգամանք մը, բայց այս ոչ թէ նախորդ բազմաթիւ դատավարութեանց առթիւ, այլ իր նշանաւոր ծուխերէն փարիզա... ...բնակ հարուստ հայրենակցի մը աղջկան ամուսնալուծման գա... ...տէն ի վեր: Իրենք ամէն ջանք կը թափէին խնդիրը ամէնգնով վեր... ...ջացնելու: Եւ յանգնութիւ... ...նը այնքան առաջ տարին որ ա... ...պօրինի ժողովներ գումարելով եւ իրաւական տարրական սկզբունք... ...ներ ոտնակոխ ընելով, ի յառա... ...ջագունէ իրենց «անպարտ» նկա... ...տածին ինպաստ վճիռ մը կարկտե... ...ցին «միաձայնութեամբ»: Ես բո... ...լոր ուժովս բողոքեցի եւ պատճա... ...ռաբանեալ հրաժարականս տուի կաճող. պատուիրակին որ արդար ու օրինաւոր գտնելով բողոքս, բե... ...կանեց Դատաստանական Խորհուր... ...դի ապօրինի վճիռը եւ մերժեց հրաժարականս:

Արդէն այս հարուածին հե... ...տեւանքն է որ իրար անցան փարիզի հովիւն ու աղանները եւ խանգարեցին Դատաստ. Խորհուր... ...դը, որպէսզինոր ժողով չկազմուի եւ յիշուած հարուստին աղջկան ամուսնալուծման վճիռը իբր լրացած գործ ներկայացուի Էջ... ...միածին: Եւ երբ տեսան որ հան... ...րային դատաստանին առջեւ խայ... ...տառակուեցան, միջազէպին գոյնը փոխեցին եւ տուին անոր «պարս... ...կական գորգի», արժէքաւոր կա... ...րասիի փոխադրութեան ձեւը, մինչ խնդրոյ – առարկան 600 ֆրանքնոց հինցած, մաշած, ան... ...վաճառելի գորգ մըն էր, որ կը գտնուի եկեղեցին եւ որ եւ է առնչութիւն չունի ինծի հետ:

Քիպարեան եպսկ. մեր «կեն... ...ցաղը անստոյգ» եւ անծանօթ կը յայտարարէ: Չեմ զիջանիր պա... ...տասխանել այս անարգանքին, խնայելով իր տարիքին: Քսանըհինգ տարի աջ-ձախ խնկարկելով, ամէն ադայի առջեւ խոնարհելով, ամէ... ...նուն երեսին ժպտելով չէ որ ե... ...պիսկոպոս մը պարտաճանաչ հովիւ կը դառնայ: Իսկ իմ անցեալի մասին կրնայ տեղեկանալ Պոլսոյ թերթերէն եւ ժողովուրդէն:

Մ. ՉԱՅԼԱՔ

*
* *

ՓՕՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ, 22 Նոյ.— «Երեւան»ի Նոյ. 17 թիւին մէջ կը կարդանք հետեւեալը «Լենի... ...նականի Աղէտեալներուն օժան... ...դակելու համար «Հօկ»ը հրաւի... ...րած էր Տիգրանակերտի եւ Եդե... ...սիոյ Հայր. Միութիւնները»:

Կը փութանք բոլորովին հեր... ...քել այս վրան բաց սուտը: Նախ հոս գոյութիւն չունի Եդեսիոյ Հայր. Միութիւն եւ նոյնիսկ անհատ Եդեսացի: Ապա Տ'որ եւ է հրաւիրագիր չէ եկած մեր միու... ...թեան: Այսպիսի սախպողական կարիքի մը առջեւ Հօկը ոչ միայն չուզեց համագործակցաբար ընդ... ...առաջ երթալ, այլեւ սոոր խորա... ...մանկութեամբ ջանաց արգելք հանդիսանալ, անգամ մըն ալ ա... ...պացուցանելով իր դատապարտելի գործունէութիւնը:

Ի դիմաց «Տիգր.» Լճէ գիւղի Հայր. Միութեան վարչութեան
Ատենապետ Ատենադպիր
Գ. Քիլարճեան Յով. Պալիքեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԱՐՏԱՆ, 18 Նոյ.— Կար... ...տանի Ցարօն-Ցուրուբերան Հայր. Միութիւնը վիճակահանութիւն մը սարքած էր ինպաստ միու... ...թեան, որ տեղի ունեցաւ Նոյեմ. 11ին Պ. Աբրահամեանի սրճարա... ...նին մէջ: Վիճակախաղէն առաջ բանախօսեց Պալաքեան եպիսկ. Հայաստանի աղէտին մասին: Կը յուսանք որ Կարտանի հայու... ...թիւնն ալ ուրիշ գաւառներէ օրի... ...նակ առնելով պիտի փութայ իր եղբայրական օգնութիւնը հաս... ...ցնել:

Վիճակահանութիւնը երկու խօսքով բացաւ Պ. Լեւոն Պօղոս... ...եան եւ ցոյց տալով Աւետ Ահա... ...րոնի նկարը իր կորիւններով եւ Անդրանիկը, բացատրեց անոնց գործունէութիւնը հայ ժողովուրդի ազատագրութեան համար: Եօթը տոմս ալ Պալաքեան եպիսկ. գնեց եւ թէ տոմսերը ու թէ 100 ֆր. նուիրեց միութեան, եւ ժողո... ...վուրդն ալ եռանդով մասնակցե... ...ցաւ Հայր. Միութիւնս իր շնոր... ...հակալութիւնը կը յայտնէ բո... ...լորին:

ԿԵՑՑԷ՛ ԱԶԱՏ ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ

Պ. Պատրիկ Կիւլպէնկեան, որ փարիզ եկած էր Հայաստան եր... ...թալու համար, հետեւեալ յայ... ...տարարութիւններն ըրած է «Կոչ... ...նակ»ի խմբագրին.

— Հայաստան երթալու մտա... ...դիր էի, բայց անցագրի պաշտօնա... ...կան ձեւակերպութեանց անխու... ...սափելի յապաղումներուն են... ...թարկուիլ ժամանակի խնդիր ըլ... ...լալով հրաժարեցայ այդ փափա... ...քէս, գոնէ առժամաբար: Մեր մէկ քանի ուսանողները, որոնք վերջերս Քօրնէլ համալսարանի գիւղատնտեսական դասընթացքն աւարտելով Հայաստան ղրկած էինք հինգ ամիս առաջ, տակա... ...ւին փարիզ կը մնան՝ Հայաստան երթալու համար, Մոսկուա... ...յէն հարկ եղած արտօնագրին սպասելով:

ՊԱՐՈՒԶԻԻՆ ԱՊԱՐԱՆՔԸ

Խղատորա Ցունքան միջազգա... ...յին համբաւ կը վայելէ իբրեւ պարուհի եւ ունեցած է խիստ ար... ...կածալից կեանք մը: Կինը եղած է ռուս երիտասարդ բանաստեղծ Եսէ... ...նինի, որ անցածները անձնաս... ...պան եղաւ: Հիմակուան ամուսինը Ռէմոն Ցունքան տէրվիշի տարազ կը հագնի եւ հոգիմաստական դպրոց մը հիմնած է:

Պարուհին 4000 ֆրանք փոխ առած էր տիկ. Տէնկրըրարէն: Պայ... ...մանաժամը լրանալուն, պարտքը չկարենալով վճարել, տիկինը դատ բացաւ Խղատորա Ցունքանի դէմ եւ դատարանը որոշեց այդ պարտ... ...քը վճարելու համար ծախու հա... ...նել յիշեալին Նէօյիի ապարանքը: Առջի օր դատարանին մէջ տեղի ունեցաւ աճուրդը: Գին գնահատ... ...ուած էր 10 հազար ֆրք.: Բարձ... ...րացաւ մինչեւ 310,000 ֆրքի եւ փաստաբան Պէրթէն գնեց զայն յաճախորդի մը համար:

ՔՐԱՍԻՆԻ ԱՃԻՒՆԸ

Քրասինի մարմինը երէկ ժա... ...մը երեքին այրուեցաւ Լոնտոնի մէջ: Աճիւնը Մոսկուա պիտի փո... ...խադրուի:

Անգլիոյ արտաքին նախարար Չէմպըրլէյն եւ Լոնտոնի միւս օ... ...տար դեսպանները ռուսական դես... ...պանատուն երթալով ցաւակցու... ...թիւն յայտնեցին:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՅՍՕՐՈՒԱՅ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

«Արմէնիա»ի առաջին խումբը կը մրցի այսօր ժամը 2.30ին ա... ...ռաջին դասակարգի լաւագոյննե... ...րէն Ֆ. Ս. Արժանթէօյլի առաջի... ...նին դէմ որ շրջանի լաւագոյն խումբն է, քանիցս յաղթական Սէն փօրժին:

Արմէնիա իր կարգին հաւա... ...սար արժէքով խումբերու յաղ... ...թած է եւ նախորդ Կիրակի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէլվիլի Մ.ցին վրայ տա... ...րած յաղթանակէն վերջ կրնանք սպասել նոր յաջողութեան մը:

Նոյն ժամուն յարակից դաշ... ...տին վրայ երկու խումբերու պա... ...հեստները կը մրցին:

Փարիզէն եկողները ժամը 1ին պէտք է փլաս Գըլիշիէն առնեն 40 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Գօլօմպ Ցրափօ, որ հաւաքավայր որոշուած է ժամը 1.30ին:

* * * Հ. Մ. Ը. Մ.ի պահեստին կը մրցի Ժ. Ս. Սէնթ Ուէնի հետ: Հա... ...ւաքավայր փօրթ տը Գլինեանքուր, ժամը 12.30ին:

* * * Բ. խումբը կը մրցի Ժ.Ա. Մօնրուժի դէմ: Հաւաքավայր Բօրթ տ'Օրլէան ժամը 12ին:

* * * Այսօր Կիրակի Հ.Մ.Ը. Մ.ի Պէլվիլի մասնաճիւղի ֆութպոլի Ա. խումբը կը մրցի Ս. Ա. Սէնթ Օպէնի Ա. խումբին դէմ, որ Նոր... ...մանտիոյ Ա. Տիվիզիոնի խումբերէն է: Սէնթ Օպէն փարիզէն 200 քիլոմեդր է, ժամադրավայր Սէն Լազարի կայարան (քուռ տիւ Ռօմ) ժամը առտուան ճիշտ 7.30ին:

* * * Պահեստին եւ Բ. խումբը կը մրցին Օպլիի Ա.ին եւ պահես... ...տին դէմ: Ժամադրավայր ժամը 12ին Կառ տ'Օսթերլից:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՆՊԱՍՏԱՄԱ... ...ՏՈՅՑԻՆ հետ փոխադարձ հա... ...մաձայնութեամբ, Եղբայրական Օգնութեան Յանձնախումբը կը խնդրէ հագուստ-կապուստ եւն. Ղրկել 67 Fbg. St. Denis Mr. Réaumeին N. E. R.

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՇԻՐԱԿԻ ՋՈՀԵՐՈՒՆ

("ՅԱՌԱՋ„)Ի ՄԻՋՈՑԱՒ

12ՐԴ ՑԱՆԿ

Հայ շօֆէօրներէ

կապապետ Մելքոնեան	50.—
ժիրայր Տէօվլէթեան	50.—
Օննիկ Մոսկոֆեան	50.—
Գեղամ Ղազարեան	50.—
Համբարձում Գաբրիէլեան	50.—
Երուանդ Պրուսալեան	50.—
Արթաքի Շահմիրեան	50.—
Վահան Սուրեան	50.—
Վահրին Երէցեան	50.—
Սիմոն Գօչունեան	50.—
Արթիւր Նունեանց	50.—
Գրիգոր Սարգիսեան (Հանգանակութիւնը կը շարունակուի)	50.—
Պուա Քոլոմպի հանգանակութեան մնացորդը	292.—
Վաղարշակ Քէշմէնեան	25.—
Աւետիս Սանոսեան	50.—
Թորոս Քզիրեան (Երզնկացի)	10.—
Clinique Piccinit երկու Հայ հիւանդապահուհիներ Ա. Յ. եւ Հ. Ս.	100.—
Վօ-ան-Վօլէնի հայրենակիցներէն	620.—
Գումար	1697.—
11րդ ցանկին գումարը	49197.80
Ընդհ. գումար	50894.80

Պրիւսէլի մէջ Հոգեհանգստեան պատարագի մը առթիւ ծախ... ...ուած գրքոյկներու հասոյթը, Նալպանտեան վարդապետի ձե... ...ռամբ՝ պելժիական ֆր. 180: Նալ... ...պանտեան վարդապետի կողմէ 20.— Գումար՝ 200 պելժ. ֆր.:

* *

ՎՕ-ԱՆ-ՎՕԼԷՆ, 24 Նոյ. — «Յառաջ»ի սրտաճմլիկ տեղեկու... ...թիւնները եւ կոչերը խորապէս ազդեցին մեր գաղութին վրայ: Բայց չի բաւեր միայն սրտով ու երեսանց ցաւիլ. պէտք էր մենք ալ մեր կարգին ապացուցանէինք մեր պարտաճանաչութիւնը:

Վօ-ան-Վօլէնի գաղութը ա... ...ռատաձեռնութեամբ մասնակցե... ...ցաւ հանգանակութեան: Հակառակ իր համեստ վիճակին, հաւաքուե... ...ցաւ 620 ֆրք. զոր կը ղրկենք ձեզի: (Տես վերի գումարը):

Մ. Գալթաքճեան

Սեվրանի (Փարիզ) հանգանա... ...կութիւնը, նախաձեռնութեամբ Պ. Պ. Սարգիս Պաքրճեանի, Համ... ...բարձում Տէմիրճեանի եւ Օննիկ Լուսինեանի.—

Ս. Պաքրճեան 150, Հ. Տէ... ...միրճեան, Լոռանեան ընտանիք, Օ. Փիլիպպոսեան, Տիկ. Ա. Էնք... ...սէրճեան, Պաւէլեան ընտանիք 100ական ֆրանք, Տիկ. Թ. Դրի... ...գորեան, Ալեանաքեան ընտա... ...նիք, Թէքեան ընտանիք, Մ. Մալխասեան, Տիկ. Ա. Ժամկոչ... ...եան, Մանուկ Խ. Խաբրութ... ...լեան, Պօյաճեան ընտանիք, Ճլպրեան ընտանիք, Մաթոսեան ընտանիք (Բէօթանիացի) Սվազ... ...լեան եղբարք, Բ. Մելքոնեան 50ական ֆրանք, Տիկ. Պ. Նա... ...զարէթեան 30, Յ. Մէչինեան (Եղեսացի) 25, Կ. Խաչիկեան (Տէնիզլիցի), Խ. Մինասեան (հա... ...ցագործ), փոքրիկն Ս. Էլմաս... ...եան 20ական ֆրանք, Ոմն 2 ֆանէլա շապիկ և 25 ֆրանք, Լ. Մօզեան, Վ. Փափազեան, Տիկ. Թ. Շալվարճեան, Հ. Թորոսեան 10ական ֆրանք, Ն. Ադամեան 5, Ոմն (որբ) 10 ֆրանք, Տիկին Եզեկիէլեան 5, Տիկ. Զրկաեան 10, Mme Kohél 5, Տիկ. Վ. Մու... ...րատեան 10: Գումար 1425 ֆր. (Տես «Յառաջ» 17 Նոյ.):

Պօլտոյի հանգանակութեան ցանկը.—

Պօլտոյի Հայ Երիտ. Միու... ...թիւն 200, Ա. Քէնտիրեան 105, Մ. Ռուսեան եւ քոյրը 65, Ս. Դանըլեան 50, Գ. Թումաճեան... ...եան 60, Գ. Հըրթիկեան, Հ. Էժ... ...տէքեան, Յ. Պալաեան 50ական ֆրանք, Տ. Պալաեան 40, Մ. Մուրատեան, Ա. Գալուստեան 30ական ֆրանք, Օր. Գ. Մա... ...նուկեան, Օր. Փ. Թումաճանեան, Գ. Ակլազանեան, Ե. Կէօզի... ...պէօզիւքեան, Բ. Ինճէրապեան

(Շար. կարդալ Գ. էջ 3րդ սիւնակ)

Ուղղագրութեան քարեփոխումը

Գրած էինք թէ յանձնախումբ մը կազմուած է Երեւանի մէջ, ուղղագրութեան խնդիրը վերաքննելու համար։ Խորհրդ. Թերթերը կը գրեն թէ՝ յանձնախումբը տուած է հետեւեալ որոշումները.— 1. Հաւաքել հայերէնի ուղղագրութեան և տպարանական տառերու բարեձեւութեան վերաբերեալ հրատարակութիւնները։ 2. Յանձնախումբի աշխատանքներուն հրաւիրել Ստ. Մալխասեանը (Թիֆլիսէն) վճռական ձայնի իրաւունքով (հակառակ է նոր ուղղագրութեան)։ 3. Յանձնարարել Լէօի, որ տեղեկագրով մը յայտնէ թէ ի՛նչ փոփոխութիւններ կրած է հայերէնի ուղղագրութիւնը՝ 16դ դարէն մինչեւ հիմա (տպագրական շրջան). 4. Յանձնարարել Ստ. Կանայեանին, որ զեկուցում մը պատրաստէ հայերէն հին գրչագիրներու և արձանագրութիւններու ուղղագրութեան մասին. 5. Յանձնարարել Պ. Լեւոնեանին որ տեղեկագրով մը պարզէ թէ տպարանական արհեստի և շարուածքի մէջ աշխատանքի և նիւթի խնայողութեան տեսակէտով ի՛նչ տարբերութիւն ունին հին և նոր ուղղագրութիւնները։ 6. Յանձնարարել Հ. Աճառեանին և փրոֆ. Ա. Խաչատրեանին և Գ. Ղափանցեանին, ուղղագրութեան մասին կարդալ զեկուցումներ՝ լեզուաբանական տեսակէտով։

Յանձնախումբը իր Բ. եւ Գ. նիստերուն մէջ լսեց Հ. Աճառեանի եւ Ա. Խաչատրեանի զեկուցումները, իսկ Գ. նիստին՝ Գ. Ղափանցեանի զեկուցումը։ Յանձնախումբը որոշեց մամուլի միջոցաւ հրաւիրել բոլոր անոնք որ առաջարկ ունին տպագրական տառերու փոփոխութեան մասին, գրաւորապէս հաղորդել իրենց տեսակէտները։

Կը կարծուի թէ Յանձնախումբին աշխատանքները պիտի տեւեն առնուազն վեց ամիս։

Ռումանիոյ թագաւորը

Պուքրէշէն և Պելկրատէն առնուած լուրերուն նայելով, Ռումանիոյ Ֆէրտինանտ Թագաւորը աղիքի քաղցկեղէ կը տառապի և վիճակը յուսահատական է։ Մեծ աղիքին մէջ արիւնահոսութիւն առաջ եկած է եւ արիւնը թունաւորուած է։ Վայրկեանէ վայրկեան մեռնելուն կը սպասուի։ Ֆրանսացի հանրածանօթ բժիշկ Ռօկօ կը քննէ հիւանդը։ Կը կարծուի թէ Ֆէրտինանտի մահը ներքին ծանր դէպքերու տեղի պիտի տայ. նոյնիսկ արիւնալի քաղաքացիական կռիւ մը կը նախատեսուի Նախկին գահաժառանգ Կարոլի կուսակիցներուն և միւս կուսակցութիւններուն միջեւ։

Կարոլի կողմն են բանակի մեծամասնութիւնը և գիւղացիներու կուսակցութիւնը։ Միւս քաղաք. կուսակցութեանց գլուխը կը գտնուին զօր. Ավերէսքօ և Նախկին վարչապետ Պրաթիանօ։ Երկու կողմի ուժերը հաւասար են։

Մարի Թագուհին եւ իշխանուհին դեռ Ատլանտեանի վրայ են եւ քանի մը օրէն Շէրպուրկ կը հասնին։

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը

Յառաջիկայ Դեկտ. 6ին Ժընեւի մէջ կը բացուի Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին նստաշրջանը։ Առաջին անգամ ըլլալով պիտի մասնակցի Գերմանիոյ ներկայացուցիչը։ Ազգ. Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղար սըր Էրիք Տրըմմընտ Պերլին գնաց արտաքին Նախարար Շթրէզէմանի հետ տեսակցելու համար։ Մասնաւորաբար խորհրդակցութեան առարկայ պիտի դառնայ Գերմանիոյ զինուորական հակակշիռը, և խորհուրդին նախագահութիւնը գերման պատուիրակին առաջարկելու խնդիրը։

Մահերը կ'աւելնան Փարիզի մէջ

Պաշտօնական վիճակագրութեան մը համաձայն 11 Նոյեմբերէն 20 Նոյեմբեր տասը օրուան ընթացքին Փարիզի մէջ մեռած են 1220 հոգի, մինչ վերջին հինգ տարիներու նոյն շրջանի մահերու միջինն է 1114։ Ասիկա ցոյց կուտայ թէ հիւանդութիւնները այս տարի շատցած են Փարիզի մէջ։ Ժանտատենդէ մեռած են 122, կեղծ մաշկէ՝ 100 հոգի։ Այս երկու հիւանդութիւնները երթալով կ'աւելնան։

Նոյն ժամանակամիջոցին մէջ կատարուած են 802 ամուսնութիւններ, իսկ ծնած են 1205 երախաներ, որոնց 632ը մանչ և 573ը աղջիկ։

Ապստամբութիւն պոլշեւիկներու դէմ

Ժընեւէն «Էնթրանսիժան»ի կը հեռագրեն թէ Փսքովի վեց քաղաքներու և 25 գիւղերու բնակիչները ապստամբած են պոլշեւիկեան իշխանութեան դէմ։ Մօտ 150,000 գիւղացիներ յաղթականօրէն կը կռուին կարմիր բանակին դէմ։ Կռիւը արիւնալի եղած է մանաւանդ Պալքիմովի, Վորշօլինովի, Օսթրովի և Վավիլյանսի մէջ։ Գիւղացիները սպաննած են սովետական պաշտօնեաները և բոլոր համայնավարները, քանդած են պոլշեւիկեան կառավարական շէնքը և այրած են բոլոր թուղթերը։

Շարժումը կը ղեկավարեն ցարական նախկին սպաներ, որոնք Էսթոնիայէն եկած են և կապ ունին մեծ դուքս Նիքոլայեվիչի հետ։

Փսքօվի պահակազօրքը համակիր կը թուի ապստամբներուն։ Քանի մը սպաներ և զինուորներ ձերբակալուելով Մոսկուա ղրկուած են դատուելու համար։ Խորհրդային մամուլը բան մը չի գրեր գիւղացիական ապստամբութեան մասին։

Գուշակութիւններ 1927ի համար

Գերման աստղագէտ Ռատէցքի, որ ասկէ առաջ գուշակած էր նախագահ Էպէրթի և Հիւկօ Շթիննէսի մահը և որ մեծ համբաւ կը վայելէ Գերմանիոյ մէջ, հրատարակած է իր մարգարէութիւնները 1927 տարուան համար, զոր յեղափոխական տարի կը կոչէ։

Ռատէցքի կը գուշակէ որ 1927ին պիտի ջնջուին պոլշեւիսմն ու ֆաշիսմը, բազմաթիւ մահափորձեր պիտի կատարուին ծանօթ անձնաւորութիւններու վրայ, Ֆրանսայի և Անգլիոյ ծովեզերեայ քաղաքները ծովային մեծ աղէտներու պիտի ենթարկուին։

ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Այսօր կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 2,30ին փարիզաբնակ «Սիփան» երկսեռ երգչախումբն ու «կոմիտաս» եկեղեցական երգչախումբը կուտան մեծ համերգ մը, ինպաստ Հայաստանի աղէտեալներուն կը մասնակցին Տիկ. Արմէն Օհանեան, Օր. Մ. Բաքայեան եւ ուրիշ արուեստագէտներ։

(Շար. Գ. էջէն)

25ական ֆրանք, Կ. Թմիկեան, Մ. Իրախեան, Ա. Պաղտիկեան, Յ. Համալեան 20ական ֆրանք, Արշալոյս Խաչատուրեան, Կ. Հալաճեան 15ական ֆրանք, Թ. Աղազարեան, Գեղանուշ Պագաեան 10ական ֆրանք, Վ. Պուլտուքեան 20, Գ. Նաւասարդեան 10, Ոմն 50 ֆրանք։ Գումար 1065 ֆրանք։ (Տես «Յառաջ» 17 Նոյեմ.)։

Հ. Յ. Դ. Մարթիկլի ենթակոմիտէի հանգանակութեան ցանկը.

Տէր եւ Տիկ. Մ. Գասպարեան, Յարութիւն Գուլաքեան (նկար մը) 50ական ֆրանք, Ս. եւ Պ. Գորգիկեաններ 45, Այրի Տիկ. Գասըն Գլճեան, Գույումճեան եղբայրներ 30ական ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Ե. Թաշճեան 25, Տէր եւ Տիկին Յ. Խօշիկեան, Տէր եւ Տիկին Եղ. Գասեան, Տէր եւ Տիկին Հ. Աւետիսեան, Տէր եւ Տիկին Խ. Արթինեան, Տէր եւ Գ. Պաղչէճեան 20, Տէր եւ Տիկին Ս. Մարգարեան, Տէր եւ Տիկ. Տիկին Ա. Տէր Մանուկեան, Ա. Նորհատեան, Մանուկ Մանուկեան, Յ. Սէլվէրեան, Խ. Պարոնեան, Ա. Կէչիճեան, Պ. Պապիկեան 20ական ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Ս. Պէքմէզեան 15, Տէր և Տիկ. Ա. Գազանճեան, Տէր եւ Տիկ. Յ. Աւետիքեան (Թեւը կորած փայրիքան), Տէր եւ Տիկին Ս. Վարդանեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Ծղալեան, Զ. Իլիկեան, Գ. Բինոսեան 10ական ֆրանք, Կ. Պաղչէճեան (13 տարեկան) 5 ֆրանք։ Գումար 570 ֆրանք։ (Տես «Յառաջ» 17 Նոյ.)։

Սիթրօէնի քլիշիի մասնաճիւղի հայ աշխատաւորներէն.—

Գ. Ղազարեան, Յ. Աթէշեան, Մ. Թէնէքէճեան, Ա. Գալայճեան, Ե. Պօղոսեան, Յ. Տէմիրճեան 50ական ֆրանք, Ե. Սօլաքեան 40, Ա. Տօնիկեան, Ա. Տօմաճեան 30ական ֆրանք, Գ. Էսկիճեան, Ա. Կիւրճիեան, Ծիպիլեան 25ական ֆր., Ն. Սիմօնեան, Հ. Բալուճեան 20ական ֆրանք, Յ. Շալվարճեան 10, Յ. Թէփէլեան 5 ֆրանք։ Գումար՝ 530 ֆր.։ (Տես «Յառաջ» 14 Նոյ.)։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ԼԱ ՊՕՔՔԱ, Ա. Ա.— Ստացանք 40 ֆրանք։ Ձեր ուզած հասցէն է 6 Rue de Blainville, Paris 5։

ԼՈՆՏՈՆ, Ժ. Մ.— Ստացանք 2 անգլիական։

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ, Ս. Տ.— Ստացանք 20 ֆրանք։

ԼԻՈՆ, Գ. Ֆ.— Նոյնպէս։

ՓԵՐԹԻՒՍ, Լ. Մ.— Առաջինը չենք ստացած։ Ստացանք Ա. Պ.ի բաժնեգինը 20 ֆրանք։

Այսօր կարդացէք ձեր հարցումին պատասխանը։

ՊՈՒՐԿ-ԱՐԺԱՆԹԱԼ, Յ. Պ.— Ստացեր ենք ձեր բաժնեգինը։

ԱԶԱՏ- ԱԿՈՒՄԲ (Ամերիկա). — Ստացանք բաժնեգինը։

ՇԱՎԻԼ, Գ. Կ.— 20 ֆրանք պէտք է ղրկել։

ԼԸ ՓՈՒԶԷՆ, գործ.— Ստացանք 393 ֆրանք։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ղ. Բ.— 30 ֆր. գանձեցէք երկուքին համար։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Գործ.— Ստացանք 595 ֆր.։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ս. Ճ.— Ստացանք 40 ֆր.։

ԼԻՈՆ, Գործ.— Ստացանք 600 ֆրանք։

ԼԱՆՍԷՅ, Ն. Գ.— Յայտարարուած գումարը չենք ստացած։

Տէր և Տիկին Գրիգոր Սեբոբեան և զաւակները ինչպէս նաեւ բոլոր պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ կամ գրով ցաւակցութիւն յայտնեցին ողբացեալ

ՀՐԱՆՏ ՍԵԲՈԲԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

ԵՐԵԿՈՅԹ—ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ժուանվիլի մասնաճիւղին կողմէ «Թէթ Նուառ»ի ընդարձակ սրահներուն մէջ, Ժուանվիլ 24 Quai Feaubourg 24, 4 Դեկտ. Շաբաթ գիշեր, ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ։ Հաղորդակցութեան միջոցներ. երկաթուղի Պասթիյ ժմ. 20,40 եւ 21,25ին։ Թրամուէյ Porte de Vincennesէն 109, 110a 110b, 108։ Ներկաները պարի մասնակցին կամ ոչ, զեղեցիկ անակնկալներով լաւ ժամանց մը ապահովուած է իրենց։

Le Gérant: H. TEURNIER

Imp. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e

ԱՆՀԵՏԱՑԱԾ է

Անցեալշաբաթ օրէն ի վեր՝ Ռուբէն Կիլօեան, Ախլցխացի, 33 տարեկան, որ մտային հիւանդութենէ կը տառապէր եւ նոր ելած էր հիւանդանոցէն։ Տեղեկացնել իր հօր Գրիգոր Կիլօեանի, 7bis, Chemin Fleuri, Meudon (S. O.)։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Գրիգոր Բեհահեանեան կը փնտռէ հայրենակիցը (Ռումինիցի) Թոռոս Գայսէրեան որ մեկնած է 1925 Թուականին Պէյրութէն Ֆրանսա. գիտցողներէն կը խընդրուի գրել հետեւեալ հասցէին Rue Wilson N. 18 St. Chamond (Loire).

— Դաւիթ Չաթալեան կը փնտռէ հօրեղբօրորդին Յարութիւն Չաթալեանը որ ասկից 2 տարի առաջ Բօքինիայի Ռըլիֆի որբանոցէն Պէյրութ փոխադրուած էր։ Տեղեկացնել David Tchatalianի, 108 Avenue Thiers Le Mans, Sarthe.